

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ЛЬВІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАНОГО УПРАВЛІННЯ
АКАДЕМІЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ І ПРАВА
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
АСОЦІАЦІЯ ДОКТОРІВ НАУК З ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІНАНСІВ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ**

**ПРАВОВІ, УПРАВЛІНСЬКІ ТА ЕКОНОМІЧНІ
АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ І АСПІРАНТІВ**

25 березня 2016 р.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ЧАСТИНА I

КИЇВ 2016

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ЛЬВІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАНОГО УПРАВЛІННЯ
АКАДЕМІЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ І ПРАВА
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
АСОЦІАЦІЯ ДОКТОРІВ НАУК З ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІНАНСІВ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Друкується за рішенням Вченої ради
Київського національного університету культури і мистецтв
(протокол № 24 від 14 квітня 2016 р.)

Матеріали подані в авторській редакції

Правові, управлінські та економічні аспекти трансформації сучасного громадянського суспільства: Тези допов. Всеукр. наук. – практ. конф., Київ 25 березня 2016 р. У 2 ч. Ч. I / М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ: Видав. Центр КНУКіМ, 2016. – 750 с.

ЗМІСТ

Секція 1. Правові проблеми реформування системи державного управління		
<i>Golovko L. O.</i>	Problems of water resources management reform in Ukraine	21
<i>Shust N.</i>	Legal protection of copyright and related rights in France	24
<i>Алієва П. І.</i>	Державне управління в процесі реформування нормативно-правової бази сфери освіти України	28
<i>Андрейко В. С.</i>	Роль прокуратури України як складової механізму правової держави	31
<i>Андрес Г. О.</i>	Розвиток культурного співробітництва України із діаспорою як фактор формування позитивного іміджу держави	35
<i>Артеменко О. В., Теслюк Н. А.</i>	Адміністративно-правове забезпечення соціального захисту військовослужбовців – учасників АТО	40
<i>Банчук- Петросова О. В.</i>	Політична нейтральність як основа кадрової політики держави	45
<i>Батєєва Н. П.</i>	Гене́за прокуратури України як органу державної влади	51
<i>Бендера І. Л.</i>	Правові проблеми реформування органів прокуратури України	54
<i>Биркович Т. І.</i>	Роль державної служби інтелектуальної власності України у реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності	59

<i>Бурдоносова М. А.</i>	Правова свідомість як основа трансформації громадянського суспільства в Україні	63
<i>Васковська Т. О., Биркович Т. І.</i>	Твори образотворчого мистецтва як об'єкти авторського права	67
<i>Вільчинська І. Ю.</i>	Український парламент: криза вибору чи політичні технології	71
<i>Вовк Ю. Є.</i>	Проблема реформування діяльності уряду України в контексті питання правонаступництва	75
<i>Волик В. С.</i>	Розвиток правового забезпечення впровадження компетентнісного підходу до управління персоналом державної служби	79
<i>Галайдюк Л. Ю.</i>	Щодо поняття адміністративно-процесуальних правовідносин	83
<i>Галіч Н. В.</i>	Роль держави в процесі становлення громадянського суспільства	87
<i>Геєць І. В.</i>	Вплив статутів на правове становище навчальних закладів на українських землях у ХІХ ст.	91
<i>Глуха В. В.</i>	Державне управління у сфері реформування нормативно-правової бази екологічної політики України	95
<i>Головій Л. В.</i>	До питання реформування контролюючих органів в аграрній сфері	98

<i>Улютіна О. А., Голуб С. М.</i>	Роль молодіжних організацій при становленні демократії в Україні	101
<i>Гончарук Т. М.</i>	Проблеми представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді	105
<i>Громико О. І.</i>	Нові аспекти трансформації сучасної системи державного управління	110
<i>Гулак О. В.</i>	Інституційні складові якісного впливу на процес оптимізації публічного управління	114
<i>Гулько Ж. В.</i>	Умови проходження державної служби в Україні	118
<i>Гурушкін І. О.</i>	Соціальні фактори професійного розвитку державних службовців України	123
<i>Гуцуляк В. К.</i>	Період становлення законодавчих положень про договір підряду на українських землях у XVIII ст.	127
<i>Дзюбенко О. Л.</i>	Державне регулювання діяльності вищих навчальних закладів на ринку послуг вищої освіти України	131
<i>Дідок Ю. В.</i>	Проблеми правової адаптації у сфері охорони життя та здоров'я людей, тварин і рослин	136
<i>Дмитрук В. І.</i>	До питання про особливості механізмів соціально-орієнтованого державного управління	140
<i>Драган І. О.</i>	Корпоративне управління у сфері природокористування	144

<i>Забейворота Т. В.</i>	Співвідношення дефініцій «децентралізація державного управління» та «децентралізація влади»	148
<i>Зінченко Д. В.</i>	Відповідальність органів місцевого самоврядування за невиконання або неналежне виконання делегованих повноважень органів виконавчої влади	151
<i>Кальниш Ю. Г.</i>	Тенденції сучасного конституційного процесу: виклики для України	156
<i>Кандиба С. В.</i>	Роль підприємств, заснованих громадськими організаціями інвалідів у вирішенні соціальних проблем суспільства	160
<i>Кваша А. С.</i>	Конституційно-правові аспекти статусу інститутів громадянського суспільства	162
<i>Князька Л. А.</i>	Окремі напрями вдосконалення державної соціальної політики в Україні	165
<i>Козловський Є. В.</i>	Проблеми реорганізації центрального органу виконавчої влади у сфері туризму в Україні	168
<i>Коротич О. Б.</i>	Проблеми реформування системи публічного управління в Україні	171
<i>Кравченко С. О.</i>	Проблеми правового забезпечення доступу громадян до публічної інформації в Україні	175
<i>Криворучко І. О.</i>	Взаємодія та взаємовідносини з громадськістю в системі державного управління	179

<i>Кулик Т. О.</i>	Конституційні засади забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність органів публічної влади: питання реалізації	184
<i>Кучеренко А. О.</i>	Зарубіжний досвід організації системи протидії економічним злочинам	188
<i>Ладиченко В. В.</i>	До питання права людини на питну воду	193
<i>Левченко В. Б.</i>	Функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України	197
<i>Маліцька А. В.</i>	Деякі аспекти реформування інституту прокуратури України в період незалежності	202
<i>Мартиненко В. М.</i>	Про методологічні проблеми формування системи публічного управління в Україні	208
<i>Немирівська О. Я.</i>	До питання про становлення вітчизняної адміністративної науки	211
<i>Немирівський Я. В.</i>	Деякі проблеми державознавства в сучасній Україні	214
<i>Новицька Н. Б.</i>	Правові проблеми реформування системи державного управління в сфері захисту суспільної моралі	218
<i>Обривкіна О. М.</i>	Правові аспекти реформування державних соціальних фондів України	222
<i>Остапенко В. М.</i>	Публічно-приватне партнерство в системі GR-менеджменту на фінансовому ринку	225
<i>Офілат Р. В.</i>	Щодо адміністративної реформи в системі органів виконавчої влади	229

<i>Биркович Т. І., Педько І. М.</i>	Цілі й засоби дипломатії в реалізації нової політики України	232
<i>Печкар Л.</i>	Організаційно-правовий статус прокурора України	236
<i>Полторацький А. О.</i>	Концептуальні засади реалізації обмеження прав і свобод людини і громадянина	242
<i>Помогайбо Б. В., Биркович Т. І</i>	Особливості виплати винагород військовослужбовцям під час проведення АТО	247
<i>Прокопенко Л. І.</i>	Теоретичні аспекти формування управлінської еліти в системі вищої освіти України	252
<i>Пукас Т. Б.</i>	Організаційно-правова еволюція органів прокуратури в Україні	257
<i>Рафальський А. Р.</i>	Щодо особливостей механізму безперешкодної реалізації права на отримання адміністративних послуг у ветеринарній та фітосанітарній сферах	263
<i>Рибка Є. О.</i>	Аналіз розвитку правового забезпечення державного управління у сфері науки та освіти України	267
<i>Русавська В. А.</i>	Засоби комунікації як основа ефективного державного управління в давньому Римі	270
<i>Савенко Г. В.</i>	Вплив євроінтеграції на адміністративне право України через поняття та зміст євроінтеграційних процесів	275

<i>Сергійчук Н. І.</i>	Електронна петиція як засіб забезпечення реалізації конституційного принципу участі громадян в управлінні державними і суспільними справами	279
<i>Сімак С. В.</i>	Методологічні засади партнерських відносин бізнесу та влади в системі державного управління	283
<i>Таран М. А.</i>	Про деякі механізми інформаційного забезпечення публічної влади в Україні	287
<i>Ткаченко В. І.</i>	Правові наслідки визнання кредитного договору недійсним	290
<i>Удовіченко О. В.</i>	Вплив світоглядних орієнтирів суб'єктів державної влади на ефективність державного управління аграрною сферою	295
<i>Улида В. Ю.</i>	Проблеми реформування нормативно-правового забезпечення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики	299
<i>Фещенко І. С.</i>	Особливості становлення інспекційної діяльності у сфері вищої освіти України	302
<i>Філик Н. В.</i>	Державне управління в умовах громадянського суспільства	305
<i>Шамрай В. О., Ольховський М. А.</i>	Класифікація та повноваження суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері діяльності волонтерських організацій	310
<i>Шаповал С. А.</i>	Проблемні питання організаційних механізмів законодавчого процесу в Україні	315

<i>Шведун В. О.</i>	правові проблеми реформування системи державного регулювання рекламної діяльності	319
<i>Шевчук О. В.</i>	Імідж України як об'єкт дослідження	323
<i>Шинкаренко С. О.</i>	Історія адвокатури України	326
<i>Щегорцова В. М.</i>	Розвиток законодавства про запобігання та протидію корупції в Україні	330
Секція 2. Стан цивільно-правового та кримінально-правового законодавства на сучасному етапі розвитку українського суспільства		
<i>Андрусів В. Г.</i>	Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності в Україні	333
<i>Бабинець М. В.</i>	Підстави та відповідальність громадян України в отриманні субсидій	337
<i>Кушнір Г. А., Бар'як І. І.</i>	Вилучення криміналістичної інформації технічними засобами на попередньому слідстві	342
<i>Ковальова С. С., Баран М. О.</i>	До питання кримінальної відповідальності за порушення прав на породи тварин як об'єкт прав інтелектуальної власності	345
<i>Безкровний Є. А.</i>	Реалізація органами прокуратури функції представництва інтересів громадянина в суді в умовах законодавчих змін	348
<i>Белуга Ю. М.</i>	Поняття плагіату як порушення авторського права	352
<i>Биркович О. І.</i>	Літературні твори як об'єкти правової охорони	355

<i>Бобонич Є. Ф.</i>	Напрями удосконалення конкурентного законодавства України	359
<i>Большотенко А. Р.</i>	Деякі питання реалізації права на звернення до господарського суду	362
<i>Бочарніков Д. І.</i>	Митна політика й митне регулювання в Україні: що змінилося за десять років?	365
<i>Василевич І. С.</i>	Реформування кримінально-правової політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства	368
<i>Василець А. В.</i>	Генезис аукціонів і досвід їх правового регулювання	372
<i>Великанова М. М.</i>	Типовий договір: поняття та роль у регулюванні договірних відносин	377
<i>Возник М. В.</i>	Окремі аспекти легалізації вогнепальної зброї в Україні	379
<i>Кушнір Г. А., Гладуш К. М.</i>	Встановлення факту взаємодії об'єктів по мікрочастинкам, що залишилися на місці події	383
<i>Готунок М. І.</i>	Історія становлення і розвитку суду присяжних в Україні	387
<i>Гулевич А. О.</i>	Застосування цивільного законодавства за аналогією	391
<i>Дзюбенко О. Л.</i>	Евтаназія як спосіб реалізації права на життя	394
<i>Діденко В. П.</i>	Соціальний і правовий стан України у поезії Т. Шевченка	397
<i>Долгополов А. М., Васильченко Ю. К.</i>	Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження	400

<i>Дяченко В. І.</i>	Актуальні проблеми підвищення ефективності діяльності органів військової прокуратури України щодо соціального захисту осіб, призваних за мобілізацією, та учасників антитерористичної операції	403
<i>Зілинець Т. О.</i>	Поняття та умови усиновлення дітей	407
<i>Канарик Ю. С.</i>	Договори на проведення штучного запліднення тварин, що приймають участь у виробництві молока та молочної сировини: проблеми вдосконалення правового регулювання	411
<i>Качур В. О.</i>	До питання про особливості тлумачення терміну «правосуб'єктність» у цивільному праві України	416
<i>Кожевникова В. О.</i>	Правове регулювання обмежень в договорі сурогатного материнства	419
<i>Кондратюк Ю. Б.</i>	Особливості тлумачення терміну «докази» в законодавстві України	424
<i>Корчак Н. М.</i>	Відшкодування шкоди як різновид правоохоронних норм конкурентного законодавства України: визначення правової природи	427
<i>Корчак Я. О.</i>	Судова практика розгляду адміністративних справ про порушення вимог фінансового контролю: питання застосування та тлумачення судами диспозиції ч.1 ст. 172-6 купап.	431

<i>Кубрак Т. І.</i>	Особливості використання спеціальних знань під час доказування у кримінальному провадженні про злочини у сфері господарської діяльності	435
<i>Лаговська Н. В.</i>	Визначення моменту виникнення права на життя	439
<i>Лановенко І. І.</i>	Актуальні питання профілактики молодіжної злочинності на сучасному історичному етапі	443
<i>Лукіна І. М.</i>	право на оскарження судового рішення як складова права на судовий захист	446
<i>Ляш А. О.</i>	Теорія доказів, процес доказування і проблема істини у кримінальному провадженні	450
<i>Маложон О. І.</i>	Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства	455
<i>Мальцев Д. І.</i>	Особливості місцевого самоврядування в Чехії	458
<i>Маркуш М. А.</i>	Конституція України – документальна основа побудови змагальної моделі кримінального процесу України	462
<i>Мателега Є. І.</i>	Інститут мирової угоди в цивільному процесі України	467
<i>Мельник З. П.</i>	Щодо окремих питань застосування способів захисту цивільних прав та інтересів	471
<i>Мотлях О. І.</i>	Передтестова бесіда експерта-поліграфолога з підекспертною особою як запорука якості виконаного експертного дослідження з використанням поліграфа	476

<i>Кушнір Г. А., Наконечна В. А.</i>	Комплексне трасологічне дослідження слідів на місці події	481
<i>Паназдир В. П.</i>	Зміст ліцензійного договору	486
<i>Кушнір Г. А., Пенькова А. П.</i>	Злочинність як різновидність соціальної діяльності	490
<i>Пленюк М. Д.</i>	Щодо договірних зобов'язань в цивільному праві України	493
<i>Поплавська М. В.</i>	Цивільно-правові способи захисту права споживача на інформацію про продукцію	497
<i>Проколійко К. М.</i>	Особливості участі держави у цивільних правовідносинах	501
<i>Проц А. В.</i>	Становлення наукової доктрини щодо правового режиму майна як об'єкту цивільних прав	504
<i>Ракушинець Я. О.</i>	Правові засади управління у галузі освіти та науки	509
<i>Редько В. В.</i>	Призначення і проведення судових експертиз у кримінальному провадженні про розкрадання в бюджетній сфері	513
<i>Рудковський О. В.</i>	Основні концепції корпоративного управління	518
<i>Руликівська Я. А.</i>	Юридичні терміни в сучасному кримінально-правовому законодавстві	522
<i>Світличний О. П.</i>	Захист прав людини і громадянина нормами публічного права	524
<i>Севрук О. Р.</i>	Проблеми захисту прокурором інтересів держави в суді у випадку спливу строку позовної давності	527

<i>Скрябін О. М.</i>	Методи психологічного впливу в діяльності адвоката: специфіка та допустимість застосування	531
<i>Солодар К. О.</i>	Особливості тлумачення терміну «ідентифікація» в законодавстві України	535
<i>Строкова І. І.</i>	Проблема ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду Україною	538
<i>Тодосієнко А. О.</i>	Проблема профілактики екстремізму в молодіжному середовищі	542
<i>Тонне Н. Д.</i>	Порівняльна характеристика процесуального проведення слідчим допиту в Україні та Грузії	545
<i>Чебан М. Г., Лоцихін О. М.</i>	Напрями удосконалення правового регулювання оренди землі	548
<i>Шишка Р. Б.</i>	Право на аудіовізуальний твір	551
<i>Шумський П. В.</i>	Проблеми застосування нового Закону України «Про прокуратуру»	556
Секція 3		
Антикризові механізми державного регулювання		
<i>Антонова О. Р.</i>	Правові механізми волонтерської діяльності	559
<i>Аракелова І. О.</i>	Міжнародні організації-донори як джерело допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні	563
<i>Ахновська І. О., Болгов В. Є.</i>	Механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання	567
<i>Бардаков А. М.</i>	Механізми публічного управління сталим розвитком	571

<i>Батрак С. М.</i>	Деякі теоретичні аспекти дослідження зайнятості у сфері державної служби України	574
<i>Безсмертна А. А.</i>	Теоретично-правові аспекти доступу громадян до офіційної інформації	578
<i>Безталанний В. П.</i>	Сучасні вимоги до керівного персоналу у сфері державної служби	581
<i>Биркович В. І.</i>	Екологічна політика України як шлях до формування сталого розвитку	584
<i>Бондар І. С.</i>	Особливості становлення освіти інтелектуальної власності на сучасному етапі	588
<i>Бородін О. Д.</i>	Антикризові економічні інструменти та механізми реалізації державної політики в соціально-культурній сфері	591
<i>Бутник О. О.</i>	Інформаційно-комунікативні функції державного управління в умовах інформатизації суспільства	595
<i>Величко Л. Ю.</i>	Передовий світовий досвід державної підтримки розвитку вітчизняної індустрії туризму: уроки для України	598
<i>Галушка В. Ю.</i>	Формування концептуальних засад розвитку механізмів випереджаючого державного управління	601
<i>Горник В. Г.</i>	Раціоналізація процесу фінансування сфери освіти в Україні	604
<i>Дегтяр А. О.</i>	Механізми державного регулювання соціальною сферою в умовах формування інноваційної економіки України	607

<i>Дробко Е. В.</i>	Державне регулювання у сфері надання духовно-психологічної допомоги учасникам бойових дій та особам, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції	611
<i>Євтушенко О. М.</i>	Дистанційна форма навчання у ВНЗ та перспективи розвитку	615
<i>Казанська О. О.</i>	Державна підтримка розвитку логістичної інфраструктури: історичний досвід	619
<i>Карпенко Н. М.</i>	Державні механізми формування економічного потенціалу закладів освіти України	622
<i>Коваль Н. П.</i>	Вдосконалення системи державного управління природно-заповідним фондом	625
<i>Ковальов О. В.</i>	Механізми управління інноваціями в Україні: стан і перспективи вдосконалення	629
<i>Коврига О. С.</i>	Стратегічні напрями державного управління освітньою діяльністю в Україні	633
<i>Кравченко В. В.</i>	Підходи до трактування поняття «інформація» та їх застосування у сучасній вітчизняній практиці	637
<i>Краснейчук А. О.</i>	Проблемні питання модернізації української держави в умовах глобалізації	641
<i>Лаврешов А. Ю.</i>	Концептуальні основи системи податкового прогнозування та планування на державному рівні	645
<i>Лашкіна М. Г.</i>	Інституціональні та законодавчі зміни в державному управлінні України в умовах політичних трансформацій	648

<i>Матвієнко Г. А.</i>	Організація залучення студентів до громадського моніторингу місцевого бюджету	652
<i>Матвієнко Н. П.</i>	Молодь як головний рушійний фактор забезпечення транспарентності та удосконалення політики місцевих органів влади	655
<i>Махонько М. Р.</i>	Формування інноваційного механізму державного управління в умовах глобалізації	658
<i>Мельниченко О. А.</i>	Концептуальні підходи до виходу України з економічної кризи	662
<i>Мерзляк А. В., Кучин Б. С.</i>	Зарубіжний досвід державного регулювання системи соціального захисту населення в кризових умовах	666
<i>Мірошкіна Ю. І.</i>	правове регулювання фінансової безпеки в Україні	670
<i>Павлов К. В.</i>	Патоинститути, патоинституціоналізм и модернізація російської економіки	675
<i>Парадня І. С.</i>	Інституційні питання державного управління в сфері торгових відносин: історія та сучасність	678
<i>Помаза- Пономаренко А. Л.</i>	Формування державного управління соціального розвитку у контексті забезпечення регіональної безпеки	683
<i>Пристайко В. В.</i>	Надзвичайний стан як крайня форма реагування на надзвичайну ситуацію в Україні	678

<i>Пузирь І. М.</i>	Європейський досвід екологічної сертифікації маркування як інструмента державної екологічної політики	691
<i>Радзівєвський В. О.</i>	Панівні субкультури та проблеми антикризових механізмів державного регулювання	694
<i>Рибікова Г. В.</i>	Функції правової експертизи нормативно-правових актів: поняття та види	698
<i>Романюк В. С.</i>	Проблеми державного регулювання фінансової діяльності в Україні	701
<i>Сидоров Д. В.</i>	Європейський досвід реалізації механізму державного регулювання електронних закупівель	705
<i>Стойка А. В., Горюнова К. А.</i>	Впровадження систем управління якістю як інструмент вдосконалення діяльності органу місцевого самоврядування	708
<i>Терещенко Т. В.</i>	Зовнішньоекономічна безпека в умовах європейської інтеграції України	712
<i>Тонне Д. М.</i>	Аналіз інструментів державного регулювання сфери приватної медицини	717
<i>Франкевич М. І.</i>	Історія антикризового механізму державного управління США	720
<i>Цедік М. Г.</i>	Формування науково-практичних рекомендацій щодо розвитку вітчизняних регіональних форсайтних досліджень	724
<i>Цугорка О. П.</i>	Мистецька освіта як складова всебічного розвитку особистості	728

<i>Чернявська Л. І.</i>	Деякі аспекти впливу соціальних факторів на професійний розвиток державних службовців України	731
<i>Чуприна О. О.</i>	Стратегічний підхід до формування міграційної політики	734
<i>Шмагун А.</i>	Механізми знанневого спілкування якості роботи державних службовців в системі державного Управління	738
<i>Якимчук А. Ю.</i>	Формування системи інформаційного обміну щодо використання новітніх технологій та «розумних» інновацій в Україні	743
<i>Ярова І. О.</i>	Розвиток інвестиційної політики регіону як основа підвищення його інвестиційної привабливості	747

Секція 1

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 342.518

*Golovko L. O., PhD in Law, associate professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine*

PROBLEMS OF WATER RESOURCES MANAGEMENT REFORM IN UKRAINE

Ukraine-EU Action Plan foresees adaptation of Ukrainian environmental legislation to the EU legislation and implementation of European models of management and protection of natural resources, including water resource management. Adaptation of Ukrainian legislation to EU legislation is one of essential preconditions for moving to the next stages of integration, including in the foreseeable future the obtainment of EU membership by Ukraine. Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine is aimed at adaptation of Ukrainian legislation to the EU legislation, introduction of European models of management and protection of natural resources. In particular, reforms in the field of water management are extremely important. Introduction of provisions of the Water Framework Directive in Ukraine can make the management of water resources more efficient and to achieve «good water status» for all water.

According to the Action plan for the implementation of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand, State Water Resources Agency of Ukraine is responsible for implementation of the Directive № 2006/60/EC. In order to meet the requirements of the Water Framework Directive Ukraine has the following obligations: the adoption of national legislation

and the appointment of an authorized body (bodies) – within 3 years of the entry into force of this Agreement; to define the term «hydrographic zoning of Ukraine» at the legislative level – within 3 of the entry into force of this Agreement; development of provisions on basin agency with imposing on it functions under Article 3 of the Directive – within 3 of the entry into force of this Agreement; determination of river basin districts and mechanisms of management of international rivers, lakes and coastal zones – within 6 of the entry into force of this Agreement; analysis of the characteristics of river basin districts – within 6 of the entry into force of this Agreement; implementation of water quality monitoring programs – within 6 of the entry into force of this Agreement; preparation of river basin management plans, public consultation and publication of these plans – within 6 of the entry into force of this Agreement; within 6 of the entry into force of this Agreement [1].

An integrated approach to water resource management enables to manage and develop water resources in a balanced way, taking into account social, economic and environmental interests. At the same time diverse, sometimes competing groups and sectors of the economy that use and pollute water are considered. According to the EU Water Framework Directive, within a river basin, or «river basin district», all rivers, lakes, ground waters, coastal and transitional waters, will be handled. Furthermore, all factors affecting water quality, quantity and ecology are handled, as well as all activities affected by water [2].

In Ukraine the transition from the administrative-territorial to basin water management needs improvement of legislation primarily in terms of establishment of law aimed at practical implementation of integrated water management by basin principle, such as the definition of key terms, hydrographic and water management division of the territory of Ukraine, credentials of the state administration and local government and so on.

The main reason for failure to comply with primary environmental protection measures is the underfunding of budget programs. This, in 2012 – 2014 years, when

needed funds for environmental measures under the state target programs were in the amount of 1,384,3 million UAH, in the state budget expenditures in the amount of 634 million UAH were envisaged, and in fact 366.1 million UAH, i.e. 26 % of the needs were highlighted [3].

Ukraine's legislation partly complies with the Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. At the same time in Ukraine the following measures should be taken in order to adapt Ukrainian legislation to the Water Framework Directive: inclusion in the Water Code of Ukraine provisions on river basin management plans which should comply with article 11 of the Directive; development of river basin management plans; development of the system of water-related issues monitoring; development and fixing in the legal framework assessment criteria of the river basin; adoption and implementation of provisions of the EU Water Framework Directive concerning public information and consultation.

Literature:

1. State Water Resources Agency of Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16746158/Derg_agen_vod_res.pdf (in Ukrainian)
2. HEDELIN B. Potential Implications of the EU Water Framework Directive in Sweden [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.nordregio.se/Global/EJSD/Refereed%20articles/refereed14.pdf>
3. STADNYK, M. Reforming the system of water resources management in Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11417/1/Stadnik.pdf> (in Ukrainian)

*Natalia Shust, Doctor of Social Sciences,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine*

LEGAL PROTECTION OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS IN FRANCE

The reform of French law on intellectual property, which resulted in the adoption of the Code of Intellectual Property simultaneous abolition of almost all special laws and regulations in this area that certain changes were the basis of the new codification act France, where almost all spheres of legal regulation there are separate codes.

Intellectual Property Code of the Republic of France (Code de la propriété intellectuelle) provides legal protection of copyright and related rights, and industrial property (industrial designs, inventions and technical expertise, including trade secrets, semiconductor products, selection achievements, trade and service marks, geographical indications).

Copyright and Related Rights

According to Article L.111-1 of the Code of intellectual property by the creative work by virtue of its creation should respect the work the exclusive right to intangible property that might be opposed to any person. This right includes elements of the intellectual, moral and material nature. Article L.112-2 of the Code of Intellectual Property is a list of protected works, including literary, artistic, musical, cinematographic works, works of arts and crafts, computer software, industrial seasonal products related to clothes and jewelry.

According to Article L.113-1 of the Code of Intellectual Property in the absence of evidence to the contrary authorship belongs to the person under whose name the work was published.

The general term protection works stipulated by Article L.123-1 of the Code of Intellectual Property. Determined that the author of life has the exclusive right to use his

work in any form and receiving income from this money. After the death of the author of this right are his successors during the current calendar year and the next seventy years. If the country of origin of the work defined a country which is not a party to the European Union, and the author is not a national of a Member State of the European Union for a period of protection is the term given to the country of origin, which can not exceed the above-mentioned general term protection (Art. L . 123-12 of the Code of intellectual property). France is a single codified normative legal act in the field of intellectual property – Intellectual Property Code (Code de la propriété intellectuelle). Since its adoption have been abolished special laws and regulations in this area of law of that certain changes were the basis of the Code.

Code of Intellectual Property consists of two parts – the legislative (Partie législative) and regulates (Partie réglementaire). Legislative portion includes a first part that regulates literary and artistic property; the second part, dedicated to industrial property and the third part on the application of the overseas territories and Mayotte. Regulates part, the purpose of which is to detail the provisions of the legislation includes eight volumes devoted to copyright and related rights, industrial property and application of standards overseas territories of France.

Copyright and Related Rights.

- Intellectual Property Code (Art. Art. L. 111-1 – L. 343-4 and R. 111-1 – R. 335-2);
- Law of 1 August 2006 number 2006-961 on copyright and related rights in the information society;
- EU Directive of 22 May 2001 on the harmonization number 2001/29 certain aspects of copyright and related rights in the information society;
- European Parliament of 29 April 2004 number 2004/48 on the enforcement of intellectual property rights.

Industrial Designs.

- Intellectual Property Code (Art. Art. L. 511-1 – L. 521-7).

- Inventions.
- Intellectual Property Code (Art. Art. L. 611-1 – L. 615-22 and R. 611-1 – R. 618-5).
- Selection achievements.
- Intellectual Property Code (Art. Art. L. 623-1 – L. 623-35 and R. 623-1 – R. 623-58).

France, as a member state of the European Union harmonized its legislation on intellectual activity, including the protection of copyright and related rights with the basic provisions of the European Parliament and, therefore, the main provisions Universal Copyright Convention of 6 September 1952 (Geneva), the Berne Convention for the protection of literary and artistic works of 9 September 1886, the Agreement on trade-Related aspects of intellectual property rights (TRIPS) Annex to the Convention (Marrakesh, April 15, 1994 of the WTO), the WIPO copyright of 20 December 1996 (Geneva), which it is.

At the same time announce that the Code of Intellectual Property regulates in detail the application of international agreements, which involved France, the Munich Convention or the Convention on the grant of European patents of 5 October 1973, the Patent Cooperation Treaty (PCT) of June 19, 1970 (Washington) and the Convention on European patent for the Common market (the Luxembourg Convention) of 15 December 1975 (Articles R614-1 – R614-35).

Copyright and Related Rights.

- Berne Convention;
- Universal Copyright Convention;
- Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS);
- WIPO on copyright.
- Industrial Designs.
- Paris Convention for the Protection of Industrial Property of 20 March 1883;
- Hague Agreement Concerning the International Deposit of Industrial Designs

1925 (amended 1960)

- Directive of 13 October 1998 on the legal protection of designs.
- Inventions.
- Paris Convention for the Protection of Industrial Property;
- Patent Cooperation Treaty (PCT)
- Munich Convention or the Convention on the grant of European patents.
- Trademarks and service marks.
- Paris Convention for the Protection of Industrial Property;
- Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks of 14 April 1891 and the Madrid Protocol of 28 June 1989 (entered into force on 1 April 1996);
- Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS).

Literature:

1. Directive 2004/48/CE du Parlement européen et du Conseil du 29 avril 2004, relative au respect des droits de propriété intellectuelle.
2. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069414&dateTexte=20131014>
3. <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Propriete-litteraire-et-artistique>
4. <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Propriete-litteraire-et-artistique/Conseil-superieur-de-la-propriete-litteraire-et-artistique/Structure-et-organisation>
<http://kitdesurvie.metiers-graphiques.fr/articles/comment-fonctionne-le-droit-d-auteur>

УДК 378.014(477)

*Алієва П. І., методист сектора міжнародних
зв'язків та підготовки іноземних громадян
Національного університету цивільного захисту України,
м. Харків, Україна*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ СФЕРИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Соціально-економічні перетворення в Україні приводять до суттєвих змін в багатьох галузях, зникнення одних напрямів і виникнення інших. Інновації в освіті та науці є важливим заходом адаптації до сучасних соціально-економічних умов України, що постійно змінюються.

Виходячи з того, що Україна є учасником світових інтеграційних процесів, для підвищення ефективності системи освіти державі необхідно активно управляти інноваційними процесами в цій галузі [2].

Державне управління освітою є особливим видом професійної діяльності, яка спрямована на систему освіти з метою забезпечення її життєдіяльності та розвитку у зв'язку із зміною обставин.

Освіта – це одна з галузей, якою опікується держава, створюючи умови для її розвитку. Тому державне управління освітою розглядається як вид діяльності органів держави, що має виконавчий та розпорядчий характер і полягає в організуючому впливові на суспільні відносини у сфері освіти шляхом застосування державно-владних повноважень, включає в себе цілеспрямоване вироблення, прийняття та реалізацію організуючих, регулюючих і координуючих впливів на освітню сферу. Таким чином, державне управління освітою – це окрема галузь державного управління, яка справляє планомірний вплив на освітню сферу, що ґрунтується на законах та інших нормативних актах, і спрямована на розвиток цієї цілісної системи [3].

Особливість державного управління освітою полягає в тому, що воно, по-перше, має владний характер, поширюється на всю систему освіти, реалізується ієрархічно побудованим апаратом, наділеним певними повноваженнями за допомогою численних управлінських впливів, характер і типологія яких визначається специфікою об'єктів [1; 3].

Ефективне державне управління в процесі реформування у сфері освіти України дуже потрібне, але не засобом копіювання іншої освітньої системи, а шляхом ретельного аналізу переваг і недоліків попередньої системи освіти та її нормативно-правової бази.

Нормативно-правова бази у сфері освіти є першою необхідною умовою як формування та реалізації самої державної освітньої політики, так і забезпечення можливості ефективного функціонування системи освіти. Аналіз нормативно-правових актів про вищу освіту свідчить, що при всій прогресивності нормативно-правових документів, прийнятих в останні роки й спрямованих на розвиток вищої школи, для них все ще характерна суперечливість, неоднозначність тлумачення, неконтрольованість виконання низки положень [2].

Для вирішення проблем, що виникають у процесі функціонування системи вищої освіти, потрібне подальше вдосконалення і розвиток правової бази, зокрема, внесення відповідних доповнень і змін у чинні закони, прийняття нових законодавчих актів та інших нормативно-правових документів. Освітня державна політика щодо модернізації системи вищої освіти у контексті Болонського процесу буде ефективною тільки тоді, коли чинне законодавство розроблятиметься у контексті європейської інтеграції. Тому вирішення цих проблем потребує внесення суттєвих змін до нормативно-правових актів або розробки та прийняття нового Закону «Про вищу освіту», а також поглибленого аналізу відповідності законодавства України в галузях освіти і науки, інноваційного розвитку міжнародним стандартам, прийнятих у розвинутих країнах світу.

Висновки. Сфера освіти як система і об'єкт державного управління, що є динамічною, відкритою, самокерованою системами, не дозволяє в її реформуванні керуватися лише накопиченим досвідом та традиційною практикою управління. Реформування освіти в Україні потребує широкого використання наукових досягнень. Упровадження освітніх реформ, їх ефективність значною мірою залежать від науково-теоретичного обґрунтування цих змін, від розробки механізмів реалізації реформ в освіті.

Література:

1. Закон України про освіту // Законодавчі акти України з питань освіти. – Київ : Парлам. вид-во, 2004. – С. 21–52.
2. Огнев'юк В. О. Університетська освіта України в контексті перспектив Європейської інтеграції // Віче. – 2010. – № 20.
3. Сиченко В. В. Механізми регулювання системи освіти: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / В. В. Сиченко. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 400 с.

УДК 651.5

*Андрейко В. С., фахівець із соціальної роботи,
Голосіївський районний в місті Києві Центр соціальних
служб для сім'ї дітей та молоді,
Науковий керівник: Шумський П. В.,
канд. юрид. наук, доц.,
кафедра державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

РОЛЬ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Правоохоронна діяльність прокуратури спрямована на утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Сьогодні дієвий механізм органів прокуратури є одним з важливих чинників законності та правопорядку, сприяє реалізації принципу верховенства права.

Правовою основою організації і діяльності органів прокуратури є Конституція, Закон України «Про прокуратуру», кримінально-процесуальне, цивільно-процесуальне, адміністративне, кримінально-виконавче, господарсько-процесуальне законодавство та інші закони України, а також визнані Україною відповідні міжнародні договори й угоди.

Сучасний стан розвитку суспільних відносин та адаптація національного законодавства до європейських норм потребує переосмислення ролі прокуратури у захисті інтересів держави та суспільства, позбавлення прокуратури надмірних повноважень щодо здійснення «загального нагляду» за додержанням законів та водночас вимагає запровадження правових механізмів, які дозволять підвищити ефективність її діяльності та зосередити основну увагу на питаннях, пов'язаних із кримінальним судочинством.

Актуальність прийняття нового Закону України «Про прокуратуру» обумовлена необхідністю вдосконалення правового статусу, функцій і повноважень прокуратури України та приведення їх у відповідність із міжнародними стандартами.

Необхідно зазначити, що питання реформування органів прокуратури, зокрема щодо позбавлення прокуратури функції «загального нагляду», стало актуальним одразу ж після прийняття Конституції України, стаття 121 якої не передбачає збереження за прокуратурою такого повноваження Лише пунктом 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України встановлено, що прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства – до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, та до сформування системи досудового слідства і введення в дію законів, що регулюють її функціонування.

Таким чином, вже більше 15 років триває «перехідний етап» реформування прокуратури та приведення її статусу та повноважень у відповідність із Основним Законом України. Необхідно зауважити, що на сьогодні виконано конституційну умову щодо створення системи державних контрольних органів. Так, пунктом 2 частини першої статті 17 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року передбачено, що здійснення державного нагляду (контролю) є основним завданням центральних органів виконавчої влади.

Отже, відсутні підстави для продовження виконання прокуратурою наглядових функцій, оскільки це призводить до дублювання функцій відповідних органів виконавчої влади. Подальше реформування прокуратури є важливим і з огляду на той факт, що це є зобов'язанням нашої держави перед європейськими інституціями.

Так, у Висновку Парламентської асамблеї Ради Європи № 190 (1995) від 26 вересня 1995 року щодо вступу України до Ради Європи зазначено, що одне із

зобов'язань, яке взяла на себе наша держава, полягає у тому, що роль та функції Генеральної прокуратури будуть змінені (особливо щодо здійснення загального контролю за додержанням законності) шляхом перетворення цього інституту в орган, який відповідатиме принципам Ради Європи.

В Остаточному тексті Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи щодо дотримання обов'язків та зобов'язань Україною від 27 вересня 2001 року Асамблея звернула увагу на необхідність виконати зобов'язання нашої держави щодо трансформації ролі та функцій Генеральної прокуратури і у зв'язку з цим закликала органи влади повністю імплементувати реформу Генеральної прокуратури відповідно до принципів і стандартів Ради Європи, маючи на меті скасування наглядових функцій прокуратури, які не відповідають Конституції України і загрожують незалежності судової влади.

У Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи № 1346 (2003) від 29 вересня 2003 року «Виконання Україною своїх обов'язків та зобов'язань» Асамблея в черговий раз закликала провести повне реформування органів прокуратури відповідно до принципів та стандартів Ради Європи. Аналогічні за своїм змістом заклики містяться також у Рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи № 1622 (2003) від 29 вересня 2003 року, Резолюції № 1466 (2005) від 5 жовтня 2005 року, Резолюції № 1862 (2012) від 26 січня 2013 року.

У Резолюції № 1755 (2010) від 4 жовтня 2010 року «Функціонування демократичних інституцій в Україні» Парламентська асамблея Ради Європи звернула увагу на той факт, що функція прокуратури України щодо загального нагляду суперечить європейським стандартам і що, зокрема, через наявність цієї функції вона має повноваження, які значно перевищують ті, що необхідні в демократичній державі. У зв'язку з цим ПАРЄ закликала органи влади та Верховну Раду України якнайшвидше ухвалити в тісних консультаціях із Венеціанською Комісією закон про прокуратуру, який повністю відповідатиме європейським стандартам та цінностям. Ще раніше у своїх висновках, зокрема

Висновку від 17 жовтня 2006 року (CDL-AD (2006)029, Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) наголошувала, що скасування у прокуратури загальної функції нагляду буде позитивним кроком, який показує намір розірвати відносини з «радянською моделлю прокуратури».

Таким чином, важливість прийняття Закону України «Про прокуратуру» обумовлюється як внутрішніми потребами нашої держави щодо формування нової моделі прокуратури, так і зобов'язаннями України перед європейськими інституціями.

Література:

1. Закон України «Про прокуратуру» м. Київ, 5 листопада 1991 року N 1789-XII.
2. Пояснююча записка до Законопроекту України «Про прокуратуру» м. Київ від 15.02.2016 року, №4055
3. Косюта М. Прокурорська система України в умовах демократичного суспільства. – Одеса : Юридична література, 2002. – 375 с.

УДК 0695:304.4(4/9=161.2)

*Андрес Г. О., канд. іст. наук, доц.,
кафедра теорії та історії мистецтв НАОМА,
Науковий керівник: Банчук-Петросова О. В.,
канд. наук з держ. упр.,
ст. викладач кафедри державного управління і права
Київського університету культури,
м. Київ, Україна*

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ІЗ ДІАСПОРОЮ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Один із шляхів формування позитивного іміджу України у світі є представлення зарубіжній культурній громадськості якісної, доступної й різноманітної інформації про національну культурну спадщину. В сучасній культурно-мистецькій діяльності основний акцент в реалізації даної засади культурної політики здійснюється, в основному, через традиційні форми – організацію різноманітних виставкових та музейних проєктів за кордоном.

У 2003 р. Кабінет Міністрів України Постановою №1609 затвердив «Державну програму забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003–2006 роки». Програма мала на меті «підвищення авторитету України в політичній, культурній та економічній сферах». Серед завдань програми зазначалося «пропагування та поширення інформації про здобутки української культури, духовні цінності українців; сприяння проведенню культурного обміну, міжнародного туризму» [1]. Однак, ця Програма не була реалізована повною мірою через незабезпеченість її виконання бюджетним фінансуванням. Після цього стратегічних державних документів, котрі б визначали завдання для презентації української культури у світі, прийнято не було.

Правові засади діяльності у сфері культури, суспільні відносини, пов'язані із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і забезпечення доступу до них визначає Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI. Стаття 3 – «Основні засади державної політики у сфері культури», на ряду із іншими положеннями у п. 1 визначає наступне: «Основними засадами державної політики у сфері культури є ... пропагування української національної культури у всій її різноманітності за кордоном та світового культурного надбання в Україні» [2].

Вагоме значення у презентації і представленні української культури за кордоном має діяльність культурних організацій української діаспори. Важливі культурні осередки української еміграції сформувались в Німеччині, Франції, США та Канаді. Ще в 1945 році в Аугсбурзі була створена Українська вільна академія наук (УВАН). З міжвоєнного часу в Парижі функціонує Бібліотека ім. С. Петлюри. Український Інститут Модерного Мистецтва (УІММ) був заснований у Чикаго у 1971 р.

У США Науковим товариством Шевченка сформовано, на 2012 р., п'ять музейних зібрань присвячених історії України – археологічне, етнографічне, мистецтвознавче, природи, музей військово-історичних пам'яток [3].

Майже в кожній з вищезгаданих установ зберігаються цінні мистецькі твори, зокрема, таких художників, як М. Андрієнко, О. Архипенко, О. Грищенко, В. Хмелюк, С. Зарицька та багато інших [4].

Роль діаспори в презентації української культурної спадщини можна розглянути на прикладі діяльності діаспори Австралії.

Українські митці брали активну участь у розбудові українського громадського життя в Австралії. Художник С. Місько заснував власну галерею «Misko Art Studies Gallery» яку відкрила в 1978 році, і де експонувалися як його роботи та твори інших українських митців.

З часом українські митці посіли вагомі позиції в мистецькому житті австралійського суспільства.

Найпомітнішими українськими художніми об'єктами в Австралії стали церкви. Ікони, іконостаси, стінні розписи та мозаїки створювали українські митці. Твори окремих українських митців зберігаються в Музеї українського мистецтва в Мельбурні та Музеї українського мистецтва в штаті Південної Австралії. Картини Михайла Кміта знаходяться в Австралійській національній галереї в Канберрі та у всіх мистецьких галереях штатів [5].

У 2013 р. Нью-Йорку відкрився Український музей, в якому, зокрема, експонується 67 скульптур Олександра Архипенка. Виставка експонується у галереї Сміт-коледжу (штат Нью-Йорк) та у Музеї мистецтва в місті Мадісоні (штат Вісконсін). Куратором виставки є доктор Ярослав Лешко, професор мистецтвознавства Сміт-коледжу. Виставку супроводжує двомовний 260-сторінковий ілюстрований каталог виданий «Родоводом» у Києві [6].

Олександр Архипенко знаний за межами України автор. Його твори зберігаються у таких музеях і колекціях США: The Metropolitan Museum of Art (New York), Solomon R. Guggenheim Museum (New York), Whitney Museum of American Art (New York), Hirshhorn Museum and Sculpture Garden, Smithsonian Institution (Washington), D.C. Yale University Art Gallery, New Haven Ukrainian Museum (New York).

Однак, О. Архипенко зазвичай сприймається не як представник української культури, а як американський скульптор. Тому необхідність активної пропаганди українського класичного мистецтва і спадщини за кордоном є надзвичайно актуальною.

28 березня 2014 року в Українському музеї у Нью-Йорку відкрилася виставка з нагоди 200-річчя Шевченка «У Шевченковому краю» [7].

Спільною рисою всіх цих установ є те, що вони виникли як громадські інституції на приватні кошти. Сьогодні такі організації функціонують, не маючи

підтримки ані з боку місцевої влади, ані з боку України. Вони фінансово неспроможні здійснювати великі мистецькі проекти.

Діяльність діаспори недокінця врахована в українській культурній політиці, недооціненою лишається її роль у формуванні позитивного іміджу держави.

Отже, пріоритетом держави у сфері культури має стати сприяння розширенню участі України в європейському та світовому культурному співробітництві, інтеграція української культури до світового культурного простору. Це може бути реалізовано шляхом удосконалення й посилення прямих зв'язків між культурно-мистецькими закладами; надання державної підтримки реалізації культурних ініціатив міжнародного характеру; як-от проведення за кордоном виставок українського мистецтва, проведення культурно-мистецьких заходів у місцях компактного проживання українців за кордоном та поглиблення співпраці у сфері культури з українською діаспорою.

Література:

1. Про затвердження Державної програми забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003-2006 роки [Електронний ресурс] : за станом на 15 жовт. 2003 р. N 1609 / Кабінет Міністрів України Постанова. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1609-2003-%D0%BF>

2. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. – Чернігів: ВАТ «РВК «Деснянська правда», 2011 – с. 200–201.

3. Історія Наукового товариства ім.Шевченка [Електронний ресурс] Наукове товариство ім. Шевченка – офіційний сайт. – Режим доступу : <http://ntsh.org/history>

4. Бабалюк Н. Стан української культурної спадщини за кордоном та проблеми її збереження [Електронний ресурс] / Надія Бабалюк. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Istoria/4_85974.doc.htm

5. Українське образотворче мистецтво в Австралії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

6. Геврик Т. Прорив Архипенка. У Нью-Йорку з'явився новозбудований Український музей [Електронний ресурс] / Тит Геврик // День. – 2005. – № 60. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/proriv-arhipenka>

7. В Українському музеї Нью-Йорка відбулося урочисте відкриття виставки, присвяченої святкуванню 200-річниці з дня народження Т.Г.Шевченка [Електронний ресурс] : Міністерство Закордонних справ України. – 2014. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/>

УДК 342.9:364-057.36

*Артеменко О. В., канд. юрид. наук, доц.,
доц. кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України
Теслюк Н. А., студентка юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ АТО

Соціальна сфера безпосередньо пов'язана з людиною, її потребами та духовним світом, проте в суспільстві, очевидно за інерцією, досить поширеним є погляд на неї як на щось другорядне, менш важливе, ніж економічна та політична сфери, що логічно призводить до дефіциту державної уваги до неї. Звісно, соціальні відносини безпосередньо пов'язані з економічними та політичними. Вони часто визначають останні, адже саме на рівні соціальних зв'язків і взаємовідносин формується менталітет суспільства, який в цілому визначає ставлення людей до економічного та політичного життя.

Створення нової демократичної української держави стало результатом втілення багатовікових традицій державотворення українського народу. З набуттям Україною незалежності та прийняттям Основного Закону держави – Конституції України, яка визнає найвищою соціальною цінністю людину [1], наша держава приєдналась до світового бачення змісту таких важливих міжнародно-правових актів, як Європейська конвенція про права людини (10.12.1948), Загальна декларація прав людини (04.11.1950) тощо [2, с. 567].

Усе це створило передумови для розбудови нашої держави, на демократичних засадах, на основі загальнолюдських гуманістичних принципів. Водночас на сьогодні існує ще багато важливих політичних, економічних, правових і соціальних проблем, що потребують нагального вирішення.

Вкрай важка ситуація, в якій опинилася більша частина населення нашої країни, зумовила необхідність переоцінки уявлень щодо соціальної політики, її змісту та методів проведення. Позитивним є прагнення держави по-новому оцінити суть проблеми, переглянути свої завдання щодо соціальної політики.

На сьогодні прийнято цілу низку нормативно-правових актів, у яких містяться норми, покликані забезпечити соціальний захист громадян.

Правові основи соціальної політики держави повинні виходити з правового положення про те, що Україна – це соціальна держава, завданнями якої є створення умов, що забезпечують гідне життя та розвиток людини. У зв'язку з цим постає низка теоретичних і практичних проблем щодо зміни всієї соціальної політики, в тому числі й управління системою соціального захисту громадян. Для вирішення цієї проблеми повинен бути розроблений правовий управлінський механізм, покликаний вирішувати суперечності та соціальні конфлікти, викликані формуванням ринкових відносин, що мають часто некерований характер.

Слід пам'ятати й про те, що соціальна держава бере на себе певну частку відповідальності за стан суспільства, виконує консолідуючу роль [3, 4].

Упродовж останніх двох років одним з першочергових завдань держави та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування є забезпечення національної безпеки.

Національна безпека спрямована на реалізацію в повному обсязі життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави, забезпечення сприятливих умов для існування й розвитку нації, збереження та примноження її матеріальних і духовних цінностей.

Важливою складовою національної безпеки України є забезпечення соціального захисту та створення сприятливих адаптаційних умов для цивільного життя демобілізованих військовослужбовців, які повертаються з АТО, та їхніх сімей.

Розглянемо регіон, в який входять Луганська і Донецька область. В цей регіон ще входять такі області: Полтавська, Запорізька, Харківська, Сумська, Чернівецька, Дніпропетровська.

Отже, розглянемо Сумську область, яка відноситься до східного регіону – Сумська, а саме у антитерористичній операції на Сході України брали участь 8309 жителів Сумської області і вже демобілізовані 3939 осіб, загинули 93 особи, 178 – отримали поранення. Встановлено статус учасника бойових дій за участь в антитерористичній операції 4034 військовослужбовцям, 24 мають статус інваліда війни з числа учасників бойових дій в антитерористичній операції, 147 сімей – статус члена сім'ї загиблого, зазначені особи отримують пільги передбачені Законом України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту»[5].

На обліку щодо забезпечення путівками на санаторно-курортне лікування перебуває 128 учасників антитерористичної операції, з них 125 учасників бойових дій та 3 інваліда війни, 82 особи вже обрали санаторії для проходження оздоровлення.

У результаті проведеної роботи за сприяння центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді 220 сімей отримали психологічну підтримку, 16 осіб працевлаштовані, 32 особи отримали юридичну допомогу, 171 особа оформили статус учасника бойових дій, 245 осіб отримали довідку учасника АТО, 65 сім'ям оформлені документи для отримання земельної ділянки, у 9 сім'ях покращено житлово-побутові умови, 41 особа пройшли медичне лікування, у т.ч. санаторно-курортне оздоровлення та реабілітацію, діти з 4 сімей зазначеної категорії влаштовані до дитячих навчальних та позашкільних закладів, діти з 83 сімей оздоровлені, 10 сімей отримали гуманітарну допомогу, 196 сім'ям надана допомога в оформленні субсидій, 35 осіб поставлені до центру зайнятості, діти із 105 сімей залучені до культурологічних заходів, 2 сім'ям оформлені необхідні документи для оздоровлення.

Органами соціального захисту населення здійснюється виявлення осіб з інвалідністю – учасників антитерористичної операції для подальшого соціального супроводу відповідними центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації в області потребують 14 учасників АТО, з них 10 частково забезпечені такими виробами. Загальна потреба в забезпеченні становить 72 одиниці, видано – 29 одиниці, від оформлення замовлення на 19 одиниць заявники на даний час відмовилися. Видані направлення на забезпечення технічними засобами на 16 виробів для 7 учасників АТО.

За рахунок бюджетів міських, районних, сільських, селищних рад учасникам антитерористичної операції та членам їх сімей надається матеріальна допомога, домогосподарства забезпечуються дровами, мобілізованим закуповується військове спорядження, проводиться оздоровлення дітей, надаються різні види пільг членам сімей та матеріальна допомога членам сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції. На зазначені цілі передбачено 7,6 млн. гривень.

На сьогодні у переважній більшості районів та міст області зареєстрована невелика кількість (1 особа або взагалі відсутні) учасників антитерористичної операції, які мають групу інвалідності, що обумовлює відсутність необхідності у створенні відокремленої транспортної служби для їх перевезення. У разі потреби для транспортування учасників АТО районними державними адміністраціями та міськвиконкомами прийнято рішення використовувати або спеціально обладнані транспортні засоби (у м. Суми та м. Конотоп діє служба «Соціальне таксі») або транспортні засоби закладів охорони здоров'я [6].

Отже, можна зробити висновок, що правова держава і в теорії, й на практиці прагне забезпечити такі цінності та характеристики, як гуманізм, демократизм, моральність, але фактично вона забезпечує лише громадянські права та свободи членів суспільства. Соціальні функції держави актуалізувалися в умовах уже

усталеної правової державності, стрімкого економічного зростання, розвиненого громадянського суспільства.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть?: історичний нарис – К. – 1917. – 87 с.
3. Адміністративно–правове регулювання в галузі соціального захисту населення / О. В. Артеменко, Л. А. Князька, В. О. Шамрай // Монографія. – Київ : Академія праці і соціальних відносин, 2011. – 136 с.
4. Артеменко О.В. Адміністративно-правовий механізм реалізації соціального захисту населення / Князька Л. А. Артеменко О. В. // Вісник Академії праці і соціальних відносин України. – 2010. – № 4. – С. 30 – 35.
5. Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 4, ст.44
6. Програма «На допомогу захисникам Батьківщини» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.soc-zahyst.sm.gov.ua/images/docs/brosh.pdf>

*Банчук-Петросова О. В., канд. наук з держ. упр.,
ст. викладач кафедри державного управління і права,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ПОЛІТИЧНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Формування і реалізація ефективної державної кадрової політики в умовах євроінтеграційних процесів, які супроводжують створення нового публічного управління в Україні, вимагає новітніх підходів щодо розвитку кадрової сфери. Адже саме у кадровій сфері повинні формуватися управлінці нового типу, як загальнодержавного, так і регіонального, тобто місцевого рівня. Управлінцям нового типу повинні бути притаманні не тільки такі основні характеристики, як: патріотичність, чесність, професійність, законслухняність, але й актуальна на теперішній час політична нейтральність.

Для детального розгляду сутності політичної нейтральності, слід розглянути моделі, які характеризують участь держслужбовців в політичному житті держави. В світовій практиці державного управління існують дві моделі за якими державні службовці здійснюють професійну діяльність у політичному житті країни.

Згідно першої моделі, процес державного управління, та зокрема здійснення державної кадрової політики базується на принципі партійності, який притаманний для замкнених політичних систем сьогодення (Китайська Народна Республіка, Кореїська Народно-Демократична Республіка). Також дана модель була характерна для політичної системи СРСР, в склад якої входила Україна, і базувалась на однопартійному керуванні країною. Так до 1989 року в ст. 6. Конституції СРСР зазначалось «Руководящей и направляющей силой советского общества, ядром его политической системы, государственных и общественных организаций является Коммунистическая партия Советского Союза» [1]. Принцип

партійності передбачає, що формування державних органів здійснювалось на основі партійної приналежності до керівної партії країни, згідно якої, призначення керівників всіх рівнів, відбувається виключно на основі партійності, а не якостях професійності та компетентності держслужбовця.

Для країн з демократичними цінностями, характерна політична система в якій існує багатопартійність. Основними рисами такої багатопартійної системи є положення, які частково лімітують або повністю забороняють політичну діяльність державних службовців. В основному, обмеженням належить та діяльність держслужбовців в політичній сфері, яка заважає їм компетентно та професійно здійснювати їхні безпосередні обов'язки та може вплинути на здійснення політичних прав інших резидентів країни.

З початку незалежності України в нормативно-правових актах прописувались різні принципи, які повинні були обмежувати та забороняти політичну діяльність держслужбовців. В науковій літературі з державного управління виділяють такі принципи: деполітизації, департизації (позапартійності, безпартійності), політичної нейтральності, неупередженості. Деякі науковці стверджують, що всі зазначені принципи мають спільну суть та входять до принципу політичної нейтральності. На нашу думку, з цими твердженнями варто погодитись, однак для з'ясування особливостей політичної нейтральності, варто провести більш детальний аналіз всіх вище перелічених принципів.

Принцип деполітизації розглядається, як процес і досягнутий результат бажання вивести ті чи інші владні структури, організації, сфери життя і діяльності з-під активного впливу політики, і насамперед політики певних політичних партій [2].

Як зазначає Леонов О. Л. та інші автори, поняття «деполітизація» державної служби виходить за межі наукової абстракції, має право на існування і реальні прояви, коли мова йде не про абсолютний, а про відносний вимір:

- 1) скорочення електорального простору і можливостей для вибору або зменшення кількості і рівнів посад, що обираються виборцями;
- 2) зменшення кількості політичних суб'єктів або їхньої політичної ваги;
- 3) «технологізацію», тобто заміну «політичного» важеля управління «технічним»;
- 4) заміну політичного способу управління «віртуальним» – таким собі сурогатом політики [3].

Схожі риси деполітизації має і принцип департизації (позапартійності, безпартійності), який вважають самим жорстким, оскільки вимагає беззаперечного виконання основної вимоги, не бути членом ніякої партії і не представляти інтереси ніякого політичного утворення. Дані принципи характерні для регулювання діяльності силових структур в Україні, які за своєю суттю роботи мають бути аполітичними.

Політична нейтральність та неупередженість мають багато схожих рис з попередніми принципами, однак основною відмінністю між ними є не повна заборона політичної діяльності, а лише захист працівників державних структур від впливу різноманітних політичних сил та контролю за діяльністю держслужбовців. Поряд з цим, дані принципи повинні передбачати можливість ефективної роботи державних служб в умовах зміни політичних сил в виконавчій владі, що має забезпечити інститут державної служби професійними і досвідченими працівниками.

Як зазначає С. В. Ківалов, політична неупередженість – це здійснення державним службовцем своїх службових повноважень без урахування такого: а) політичних мотивів чи обставин, що не стосуються предмета його службової діяльності; б) особистої прихильності або неприязні до будь-яких осіб; в) особистих політичних поглядів або переконань. Державному службовцю слід уникати демонстрації в будь-якому вигляді своїх політичних переконань або поглядів, не використовувати службові повноваження в інтересах політичних

партій чи їх осередків. Принцип політичної нейтральності забороняє державному службовцю таке: а) використовувати своє службове становище, майно та інші матеріальні ресурси державного органу, в якому він працює, для здійснення політичної діяльності; б) залучати підлеглих йому осіб до участі в політичній діяльності; в) брати участь у публічних політичних дебатах (крім випадків, коли участі в таких дебатах вимагає виконання службових обов'язків); г) проводити політичну, в тому числі передвиборну, агітацію; д) використовувати партійну символіку під час виконання службових обов'язків [4].

Згідно світового досвіду розмежування державної служби та політичного впливу на нього, принцип «політичної неупередженості» є неповним та похідним від принципу політична нейтральність.

Так, у Вестмінстерських країнах, політична неупередженість входить у принцип політичної нейтральності. В додаток вона включає у себе ще 5 додаткових під-принципів:

- розділення повноважень та відповідальностей між політиками та держслужбовцями. Політики відповідають за остаточні політичні рішення і стратегічні напрямки, а держслужбовці за технічні аспекти тих чи інших рішень та напрямків. Вони також відповідають за створення, імплементацію та координацію тих рішень;

- держслужбовці надають конфіденційно та приватно об'єктивні і чесні поради політикам щодо державних програм, а політики гарантують анонімність держслужбовцям, беручи всю відповідальність за рішення апарата на себе;

- взамін за анонімність, держслужбовці отримують стабільність на робочих місцях і лояльно та старанно виконують вказівки міністра та імплементують програми;

- призначення та просування держслужбовців по службі за їхніми знаннями та досвідом, а не за приналежністю до будь-якої партії;

- держслужбовці публічно не висловлюють свої думки про уряд, міністра,

державну політику, держпрограми чи держслужбу [5].

В Україні основним нормативним документом, який регулює питання політичної нейтральності є Закон України «Про запобігання корупції», де у ст. 40 Політична нейтральність зазначається «Особи, зазначені у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані при виконанні своїх службових повноважень дотримуватися політичної нейтральності, уникати демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів, не використовувати службові повноваження в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політиків» [6].

Як зазначає Сер Робін Маунтфілд «мати політично нейтральну державну службу – це добре. На це є п'ять основних причин. По-перше, політично нейтральна державна служба є одним із найнадійніших захисних бар'єрів проти корупції. По-друге, це забезпечує спадкоємність і безперервність, особливо за зміни влади. По-третє, це забезпечує наступність знань і досвіду. По-четверте, це накопичені знання про те, як працює урядова машина» [7, с. 55].

Таким чином, з проведеного дослідження, можна зробити висновок, що принципи політичної нейтральності і неупередженості та схожі за своєю суттю принципи деполітизації і департизації є важливим для відділення професійної роботи державних службовців від політичних дій та, як наслідок, проведення більш ефективної політично нейтральної кадрової політики в сфері державного управління.

Література:

1. Конституция (основной закон) Союза Советских Социалистических Республик : Принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7 октября 1977 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1977.htm#i>.
2. Політологічний словник. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://subject.com.ua/political/dict/407.html>.

3. Леонов О. Л. До питання про деполітизацію або департизацію державної служби / О. Л. Леонов, В. І. Мозговий, Є. С. Танчак // Політико-правове забезпечення державної служби та служби в органах місцевого самоврядування : збірник доповідей щорічних Всеукраїнських громадських слухань (Одеса, 24 – 25 вер.2009 р.) / ред. кол. : Т. В. Мотренко (гол. ред.) [та ін.]. – Одеса: Юридична література, 2009. – С. 320-322. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KirMz5w2JIJ:ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/17983/1/31.doc+&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.

4. Ківалов С. В. Принципи державної служби у новому Законі «Про державну службу» // С. В. Ківалов // Актуальні проблеми держави і права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apdp.in.ua/v68/01.pdf>.

5. Недолуга реформа держслужби. Українська правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravda.com.ua/columns/2015/01/20/7055700/view_print/

6. Закон України. Про запобігання корупції. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014, N 49, ст.2056. Із змінами, внесеними згідно із Законами N679-VIII від 15.09.2015.

7. Демократичний розвиток: вищі державні службовці та політико-адміністративні стосунки. Матеріали XVIII Міжнародного конгресу з підготовки вищих державних службовців, Україна, Київ, 15–17 червня 2005 р. / укл. С. В. Соколик. – Київ : «К.І.С.», 2005. – 150 с.

*Батєєва Н. П., слухач
Київського університету культури,
науковий керівник: Шумський В. П., канд. юрид. наук, проф.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ГЕНЕЗА ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Прокуратура України – єдина централізована система органів державної влади, які відповідно до Конституції та законів України здійснюють обвинувальну, представницьку, контрольно-наглядову функції в державі.

Походження Української прокуратури можна порівнювати з походженням російської, так як на час виникнення прокуратури Україна входила до складу російської імперії.

На території України, яка входила до складу Російської імперії, а потім СРСР, прокуратура існує понад 270 років. За цей час були злети і падіння, фактична та юридична ліквідація, неодноразово змінювались її завдання і функції.

В лютому 1917 року після розпаду монархії, Центральна рада Третім універсалом проголосила Українську Народну Республіку.

Так, у грудні 1917 року заснована Прокураторія, а 4 січня 1918 року, було схвалено закон «Про урядження прокурорського нагляду на Україні».

Прокураторії, організовані при апеляційних та окружних судах, очолювали старші прокуратори, призначені Генеральним секретарем судових справ.

Наказом Генерального секретаря судових справ від 8 січня 1918 року №7 на посаду Старшого прокурора Генерального суду було призначено Дмитра Васильовича Марковича.

28 квітня 1918 року в Україну прийшли німці і УНР перестала існувати.

29 квітня 1918 р. на з'їзді українських хліборобів було проголошено Гетьманат, а Павла Скоропадського – Гетьманом всієї України.

8 липня 1918 р. Законом «Про утворення Державного Сенату», окрім іншого було врегульовано і питання прокурорського нагляду: при кожному Генеральному суді перебували прокурори і товариші прокурора під вищим наглядом Міністра юстиції, який одночасно був Генеральним прокурором України.

У грудні 1918 року Гетьманат як державний устрій української держави революційні сили замінили на Директорію котра складалася з 5 осіб.

Після того як 14 грудня гетьман Скоропадський зрікся влади, Директорія проголосила відновлення УНР, а отже і діяльність Прокуратури зразка УНР.

Скасовано Закон «Про утворення Державного Сенату» і відновлена діяльність Генерального Суду, котрий називався «Найвищим судом УНР».

В січні 1919 року Рада народних міністрів УНР затвердила штат «Найвищого суду», яким охоплювалась і прокуратура.

Після встановлення на території України радянської влади, були створені нові органи прокуратури, спочатку у складі суду.

З 10 травня 1925 року прокуратура почала діяти як самостійний орган.

У Конституціях СРСР 1936 р. і УРСР 1937 р. було передбачено, що вищий нагляд за точним дотриманням законів усіма наркоманами і установами, як і окремими посадовими особами і громадянами, на територіях республіки здійснює Генеральний прокурор СРСР як безпосередньо, так і через Прокурора УРСР.

24 травня 1955 р. затверджено Положення про прокурорський нагляд СРСР котре розширило права прокуратури та врегулювало діяльність її органів.

27 лютого 1959 Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ про утворення колегій у Прокуратурі СРСР, що сприяло поліпшенню діяльності прокуратури.

У зв'язку з проголошенням незалежності Верховна Рада України 4 вересня 1991 року припинила повноваження прокуратури УРСР і колегії.

28 червня 1996 р. Верховна Рада України прийняла Конституцію України – Основний Закон нашої держави, питання регламентації діяльності прокуратури присвячено розділ 7 Конституції, де вказано, що вона становить єдину систему.

Із отриманням незалежності в Україні розпочинається нова сторінка в історії прокуратури нашої держави.

Література:

1. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Підручник. 2-ге видання, перероблене та доопрацьоване. – Київ : Правова єдність, 2010. – 428 с. – Розділ 15.
2. Олег Литвак, Петро Шумський «Становлення та розвиток прокуратури України»
3. Мультимедійний навчальний посібник «Прокурорський нагляд»
4. Павло Гай-Нижник «З'їзд хліборобів 29 квітня 1918 р. : представницька складова гетьманського перевороту»
5. Письменний Д. П., Штанько О. Ф., Горелкіна К. Г. «Історія становлення та розвитку прокуратури України»
6. http://www.gp.gov.ua/ua/post_war_time.html
7. <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/32862/%CE>
8. http://ifr.gp.gov.ua/ua/history.html?_m=publications&_t=rec&id=122623

*Бендера І. Л., зав.лаб.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Правова проблема реформування прокуратури як складової правоохоронної системи держави дискутується в Україні протягом усієї доби її незалежності. І весь цей час проводилися відповідні тематичні наукові дослідження, здійснювалися певні кроки законодавчого й практичного характеру, спрямовані на удосконалення правової основи діяльності прокуратури, перегляд підвалин та принципів організації самої прокуратури як єдиної системи, визначення її місця, ролі та функцій у нових суспільно-економічних, політичних та історичних умовах.

На сьогоднішній час, не дивлячись на певні складнощі, в тому числі і економічного характеру, розпочалося реформування прокуратури України.

2 липня 2015 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» (щодо удосконалення та особливостей застосування окремих положень)». Його прийняття дозволить нарешті перейти до активної реалізації стратегії реформування системи органів прокуратури України.

Головною метою проекту є врегулювання питання призначення прокурорів місцевих та регіональних прокуратур, а також формування органів прокурорського самоврядування на перехідний період – до повного набрання чинності законом «Про прокуратуру». Крім того, у законопроекті прописано процедуру конкурсу на посаду Генерального прокурора.

Концепція реформування органів прокуратури розроблена з урахуванням європейського та світового досвіду, адже Україна має амбітні плани увійти до європейської спільноти. Докорінна зміна правоохоронних органів і, в першу чергу,

органів прокуратури має стати наріжним каменем нової сучасної держави, де панують європейські цінності – цінності, за які віддали життя герої Небесної сотні і зараз гинуть наші воїни на Сході держави.

Погляди вітчизняних і зарубіжних вчених та практиків на місце прокуратури в системі поділу влади досить різноманітні. Проблематику даного питання у своїх роботах розглядали такі правники, як О. Михайленко, В. Ковальський, Ю. Грошевий, В. Рохлін, М. Шалумов, В. Бессарабов, С. Лисенков, І. Боршуляк, Н. Дегтярьова, Н. Костенко, Л. Грицаєнко.

Більшість із них висловлюють точку зору, згідно з якою прокуратура є державною конституційною інституцією, яка не дає підстав для віднесення її до будь-якої з гілок влади. Крім того, діяльність прокуратури не вкладається в межі жодної з них. Зокрема, таку позицію обстоюють Ю. Шемшученко, В. Тацій, О. Михайленко [4].

Функції прокуратури – це зазначені у законі напрями, які визначаються соціально-державним призначенням прокуратури. До функцій прокуратури можна віднести: підтримання державного обвинувачення в суді, представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених Законом, нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. На прокуратуру не можуть покладатися функції, не передбачені Конституцією України.

Зрештою, значна кількість громадян свідомо звертається до прокуратури, а не до суду у разі порушення їхніх прав. Це пов'язано з тим, що їх відлякує тяганина, властива будь-якій судовій системі. Прокуратура, навпаки, – маючи розгалужену систему органів та порівняно високий рівень кваліфікації кадрів, здатна успішно вирішувати дані питання. Безумовно, судовий порядок захисту

прав і свобод, який поступово розширюється, є найбільш надійним та ефективним. Однак це не дає підстав стверджувати, що правозахисна діяльність прокуратури підмінює «право громадянина на суддю», обмежує його можливість оскарження у суді порушень законності.

В усіх цих випадках прокуратура не підміняє суд, а допомагає йому, звільняючи від значної маси правових спорів, які могли стати, але не стали предметом судового розгляду внаслідок своєчасного використання своїх наглядових повноважень прокуратурою. У демократичному суспільстві повинна бути багатоканальна система охорони і захисту прав людини. Передусім це важливо для України, де є достатньо можливостей для порушення основних прав і свобод.

Прокуратура виступає у ролі альтернативного органу захисту прав і свобод людини та громадянина. Це також впливає з положень ст. 2 Міжнародного пакту про громадські та політичні права, оскільки міжнародними стандартами всіляко заохочуються створення в державі альтернативних органів захисту прав і свобод людини та громадянина, громадянам надається право на свій розсуд обирати відповідний орган, здатний забезпечити їх реалізацію.

Тому, залишається не вирішеним у Законі питання розгляду скарг і звернень громадян та їх особистий прийом, що є прямою вимогою ст. 40 Конституції. Право громадян на подання петиції, належне її оформлення і направлення відповідним державним органам для розгляду і вирішення по суті. На даний час запущений проект Єдина система місцевих петицій в рамках програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що фінансується Швейцарською Конфедерацією та виконується Фондом Східна Європа, Фондом InnovaBridge у партнерстві з Державним агентством з питань електронного урядування.

Мета створення системи – допомогти органам місцевого самоврядування, надавши їм готове технічне рішення та пакет проектів місцевих нормативно-

правових актів для забезпечення виконання норм Закону України від 02.07.2015 № 577–VIII щодо електронної петиції. Система, яка відповідає усім необхідним вимогам Закону, дозволяє забезпечити єдиний високий рівень якості обслуговування громадян з боку органів місцевого самоврядування щодо подання електронних петицій. Партнерами програми також розроблена відповідна нормативно-правова база із визначенням вимог до електронної ідентифікації громадян, збору підписів, переліку інформації, що збирається про особу тощо. Партнери програми переконані, що впровадження якісної уніфікованої системи допоможе містам заощадити кошти, які міста мають передбачити для створення такої системи власноруч, та спрямувати їх на вирішення найбільш нагальних для місцевих громад проблем.

Створення системи місцевих петицій – один із компонентів програми EGAP. Цільовими регіонами програми є Вінницька, Волинська, Дніпропетровська та Одеська області. Програма, що реалізовуватиметься у 2015–2019 рр., спрямована на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що допомагатимуть вдосконалювати якість врядування, покращать взаємодію влади та громадян та сприятимуть розвитку соціальних інновацій в Україні. Серед головних завдань програми: формування та впровадження кращих стандартів е-урядування та інноваційних практик, які покращують якість послуг та доступ до інформації для громадян, підвищення прозорості та підзвітності органів влади завдяки застосуванню ними нових технологій, зміцнення ролі громадянського суспільства та просування є – демократії. Програма також сприятиме інклюзивному діалогу щодо формування політики е-врядування та е-демократії, який бере до уваги інтереси та потреби регіонів.

Якщо прокуратура не розглядатиме скарги суб'єктів кримінального розслідування (посилає всіх до суду) навіть незважаючи на те, що вона здійснює нагляд за слідством, якщо прокуратура не вестиме прийом громадян та не розглядатиме їхніх звернень щодо порушення державою законів у некримінальній

сфері – тоді громадянам байдуже до її існування як такої. Бо вони туди не звертатимуться.

Наприклад, у країні є Національне космічне агентство. Але громадяни не звертаються туди зі скаргами, бо не вбачають у діяльності цієї організації практичної допомоги у вирішенні життєвих проблем.

Якщо прокуратура не матиме практичного значення для громадян для вирішення їхніх проблем та поновлення порушених прав, тоді питання її реформування цікавитиме громадян не більше, ніж питання освоєння космічного простору.

Література:

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Про прокуратуру (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12){Із змінами, внесеними згідно із Законами № 76–VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 6, ст.40, № 77–VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 11, ст.75, № 198–VIII від 12.02.2015, ВВР, 2015, № 17, ст.118, № 213-VIII від 02.03.2015, ВВР, 2015, № 22, ст.145, № 335-VIII від 21.04.2015, ВВР, 2015, № 25, ст.198, № 578–VIII від 02.07.2015, ВВР, 2015, № 34, ст.336, № 911–VIII від 24.12.2015}

2. Ківалов С. Проект КПК України: проблеми та перспективи прийняття // С. Ківалов // Вісник прокуратури. 2011. № 6. С. 15–20.

3. Литвак О. М., Шумський П. В. проблеми реформування органів прокуратури. / Литвак О. М., Шумський П. В. // Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 1. С. 5–11.

4. Шумський П. В. Проблеми сучасної концепції основних функцій органів прокуратури України / П.В. Шумський // Сучасні проблеми науки: матеріали наук. конф. (9 квітня 2010 року). Київ : Національний авіаційний університет, 2010. С. 220–221.

5. Шумський П. В. Прокуратура / Шумський П. В. Київ : Вентурі, 1998.336 с.

6. Малишев Б. В. Реформа прокуратури: останній крок. / Малишев Б. В. // Українська правда. 2014р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>, reforms.in.ua

УДК: 347.211:35.075.2

*Биркович Т. І., д-р наук з держ. упр., доц.,
завідувач кафедри державного управління і права
Київського університету культури,
м. Київ, Україна*

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

За сучасних умов захист інтелектуальної власності в Україні – це великий, складний, вимогливий, конкурентний, юридично-відповідальний вид діяльності, виживання якого великою мірою залежить від злагодженої співпраці з іншими суб'єктами ринку.

Процеси удосконалення та гармонізації нормативної бази в сфері інтелектуальної власності в Україні є постійними в зв'язку з необхідністю враховувати новації міжнародного правового регулювання у цій сфері, її взаємодією з іншими сферами життя суспільства, що постійно розвиваються – економікою, наукою, культурою, як на національному, так і на міжнародному рівні.

Одночасно зі створенням і удосконаленням нормативної бази в сфері інтелектуальної власності в Україні була сформована й розвинена інституційна база, необхідна для забезпечення набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності. У теперішній час вона включає державні органи, установи та структури, що наділені прямими і непрямими функціями та відповідальністю в сфері інтелектуальної власності, та судові органи.

Удосконалення сфери інтелектуальної власності в Україні зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на використання інтелектуальної власності в якості стратегічного ресурсу в системі формування національного багатства та підвищення конкурентоспроможності економіки нашої країни, прискорення інноваційного розвитку та інтеграції України у міжнародний

економічний простір.

Державна служба інтелектуальної власності України (ДСІВ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі і який реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності.

Відповідно до покладених завдань Державна служба: організовує в установленому порядку експертизу об'єктів права інтелектуальної власності, визначає уповноважені заклади експертизи та доручає їм проведення експертизи заявок; видає патенти/свідоцтва на об'єкти права інтелектуальної власності; здійснює державну реєстрацію та ведення обліку об'єктів права інтелектуальної власності, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів; веде державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності; видає офіційні бюлетені з питань інтелектуальної власності; організовує інформаційну та видавничу діяльність у сфері правової охорони інтелектуальної власності; організовує роботу з підготовки та перепідготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності; здійснює атестацію представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених); визначає уповноважені організації колективного управління, забезпечує облік цих організацій, здійснює аналіз їх діяльності, знімає з обліку організації колективного управління, виключає з реєстрів організації колективного управління та уповноважені організації колективного управління, анулює відповідні свідоцтва; запроваджує заходи щодо розвитку системи збору та розподілу винагороди за використання об'єктів права інтелектуальної власності; організовує проведення перевірок суб'єктів господарювання на предмет дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності; аналізує стан дотримання суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності; запроваджує заходи, пов'язані із забезпеченням відтворювачів, імпортерів та експортерів

примірників, що містять об'єкти права інтелектуальної власності і суміжних прав, контрольними марками та веденням Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок; ліцензує виробництво дисків для лазерних систем зчитування, матриць; забезпечує присвоєння та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски та/або матриці, що експортуються, або матриці, що імпортуються; погоджує видачу державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування аудіовізуальної продукції щодо дотримання авторського права і суміжних прав; запроваджує заходи з легалізації комп'ютерних програм та правомірного їх використання та веде реєстр виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення; здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на Державну службу Президентом України.

До сфери управління Державної служби входять: Державне підприємство «Український інститут промислової власності», що здійснює експертизу заявок на об'єкти промислової власності (у його складі діє Філія «Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг»); Державна організація «Українське агентство з авторських і суміжних прав», що здійснює управління правами авторів; Державне підприємство «Інтелзахист», що виконує функцію видачі контрольних марок для маркування примірників окремих об'єктів авторського права та суміжних прав.

Таким чином, за 25 років розвитку відносин у сфері інтелектуальної власності в Україні створено розгалужену сучасну нормативну базу з питань правової охорони інтелектуальної власності, положення якої узгоджуються із загальновизнаними на міжнародному рівні підходами до забезпечення такої охорони, зокрема з підходами, визначеними в міжнародних договорах, які адмініструє Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ), а також вимогами Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності Світової організації торгівлі [2, с. 55].

Україна з 1993 р. входить до складу Координаційного комітету ВОІВ, є членом Постійних комітетів ВОІВ з питань інформації у сфері промислової власності, а з 1995 року – Постійного комітету ВОІВ з співробітництва з метою розвитку в сфері авторського та суміжних прав [2, с. 56].

Отже, процеси удосконалення та гармонізації нормативної бази в сфері інтелектуальної власності в Україні є постійними в зв'язку з необхідністю враховувати новації міжнародного правового регулювання у цій сфері, її взаємодією з іншими сферами життя суспільства, що постійно розвиваються – економікою, наукою, культурою, як на національному, так і на міжнародному рівні.

Література:

1. Право інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Т. І. Биркович, І. С. Бондар, Р. Б. Шишка, І. М. Сопілко, Н. В. Філик та ін. ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2015. – 280 с.

2. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» від 19.11.2014 №658 (Редакція станом на 11.02.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/658-2014-%D0%BF>

УДК: 340.11

*Бурдоносова М. А., канд. юрид. наук,
доц. кафедри теорії та історії держави і права,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ ЯК ОСНОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Правова свідомість є відображенням ставлення суб'єктів правовідносин до правової дійсності та похідних явищ. Вона є основою ставлення особи до правового життя, правових відносин, сутності та ролі правових настанов у свідомості суспільства, соціальної групи, особистості. Правова свідомість являє собою знання про право.

Свідомість, думка, образ, вольове зусилля керують поведінкою людей, ініціюють і регулюють їх дії та вчинки у всіх сферах життєдіяльності, в тому числі правової. А оскільки найбільш відчутну роль правосвідомість відіграє на стадії реалізації права, у процесі втілення в життя юридичних прав і обов'язків, це зумовлює внесення його в механізм правового регулювання як одного із засобів впливу на суспільні відносини. Специфічна риса правосвідомості як складової механізму правового регулювання полягає в тому, що його роль не обмежена будь-якою однією стадією правового впливу. Тією чи іншою мірою вона присутня на всіх етапах механізму правового регулювання.

При осмисленні сучасних національних особливостей правосвідомості на її індивідуальному (індивідуальні риси, зумовлені вихованням, особистим досвідом та особливостями життя індивіда), груповому (риса, пов'язані з належністю людини до певної соціальної групи) та суспільному (загальні особливості правової свідомості притаманні конкретній історичній добі) рівні доцільно враховувати рівень розвитку суспільства та своєрідність характеристик нації. Сучасна практика національного життя і міжнаціональних відносин підтверджує той факт, що вплив

національних особливостей на розвиток правової свідомості значно збільшився. Національні особливості розвитку кожного народу формують самобутнє правове світосприйняття, світобачення, світогляд, що суттєво впливають на спосіб життя, закладають основи правової культури, духовності, визначають поведінку та характер людей, специфіку міжнаціональних відносин. Національний чинник зумовлює особливості багатьох сутнісних рис людської діяльності, радикально впливає на правове мислення та психологію людей, суттєво зачіпаючи їх правові аспекти життєдіяльності [1, с. 701]. Крім того, національні особливості розвитку кожного народу, слід обов'язково враховувати аналізуючи стан розбудови громадянського суспільства в тій або іншій країні.

Якщо розглядати громадянське суспільство, як суспільство з високорозвиненою системою взаємодії в межах права вільних і рівноправних громадян, їх об'єднань, з реальним забезпеченням державою їх рівних можливостей вільно і безпечно розпоряджатися своїми силами, здібностями та майном, то необхідно наголосити, що зазначена взаємодія вільних і рівноправних громадян відбувається спираючись на право і правосвідомість. Крім того, для побудови та подальшого розвитку громадянського суспільства в державі необхідно, щоб аналогічні процеси відбувалися і з правосвідомістю громадян. Тобто просто наявності правової свідомості замало для розбудови громадянського суспільства. Для подальших якісних змін та позитивних трансформації в державі та суспільстві необхідно, щоб і правова свідомість розвивалась, і не тільки на індивідуальному рівні, а й від покоління до покоління підтримувалась тенденція до підвищення рівня правової свідомості та правової культури, глибокого усвідомлення кожним індивідом своєї відповідальності перед суспільством.

Як правило, процеси перетворень у соціально-політичній, культурній, економічній та інших сферах життя суспільства впливають на правосвідомість суб'єктів таких відносин. Дослідник С. С. Бульбенюк зазначає, що в останні десятиліття для масової суспільної свідомості в Україні характерним був феномен

маніхейства, який виявлявся в абсолютизації «добра» і «зла» в осмисленні світу, в культивуванні постійно діючої напруженості всередині суспільства. Поширення менталітету «негромадянськості», індиферентного ставлення пересічного українця до системних інституційних трансформацій, характерним виявленням соціопсихічного феномену гіпертрофованого песимізму [2, с. 284].

Однак з кінця 2013 року ситуація різко змінилася, суспільство усвідомило важливість активної громадянської позиції, коли Україна опинилась у надзвичайно складній політико-правовій ситуації, що значно посилилась економічною кризою в країні. Активна правова та фінансова допомога з боку європейських держав допомогли українському суспільству відчути реальну підтримку у вирішенні складної ситуації в країні та сприяли піднесенню національної свідомості українського народу. Це суттєво стимулювало розвиток національної правової свідомості українського суспільства, стало поштовхом формування нової правової ідеології, виникнення національної ідеї. Таким об'єднуючим фактором, який згуртував суспільство стала боротьба за свою гідність; за місце в світовому співтоваристві; усвідомлення права нації на самовизначення; суверенітету та верховенства народу як джерела і носія влади в державі; захист єдності та неподільності України.

Таким чином, розвинута правова свідомість є основою для трансформації громадянського суспільства в Україні. Лише реальне усвідомлення кожною людиною тих процесів які відбуваються в суспільстві, щира зацікавленість в розбудові держави на принципах демократії та боротьби з корупцією, активна громадянська позиція, недопущення політичної апатії та розчарування в силі права, усвідомлення необхідності дотримання основоположних правових принципів – призведе до розквіту громадянського суспільства України.

Література:

1. Дмитрієнко Ю. М. Чому українська правова свідомість – українська? / Ю. М. Дмитрієнко // Держава і право : [зб. наук. праць. Юридичні і політичні

науки]. – Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – № 44. – С. 699–707.

2. Бульбенюк С. С. Українська ментальність та соціально-політична ситуація в Україні / С. С. Бульбенюк // Українознавство – наука самопізнання українського народу : матеріали X щорічної Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 18–20 жовт. 2001 р. / заг. ред. П. П. Кононенко. – Київ : НДІУ, 2001. – С. 284–285.

Васковська Т. О., слухач

Київського національного університету культури і мистецтв

Биркович Т. І., д-р наук з держ. упр., доц.,

Київський університет культури,

м. Київ, Україна

ТВОРИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЯК ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

В умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні особливо гостро стоїть проблема ефективності захисту об'єктів авторського права, зокрема творів образотворчого мистецтва, певною мірою пов'язаних з цифровими технологіями, відтворені у цифровій формі, що все частіше стають об'єктами правопорушень. Україна щороку займає лідируючі місця серед усіх країн світу за обсягами порушення прав та використання на об'єкти творів образотворчого мистецтва, задовольняють естетичні запити людини, формують її світогляд, прикрашають та урізноманітнюють людське життя. Водночас, образотворче мистецтво є результатом творчої праці митців, які прагнуть отримати за нього певну грошову винагороду та захистити своє авторське ім'я. Регулюючи суспільні відносини з приводу створення та використання творів мистецтва, авторське право встановлює загальні правила поведінки суб'єктів з метою оптимального захисту прав творця з мінімальним обмеженням інтересів інших членів суспільства.

На сьогодні проблема авторського права на твори образотворчого мистецтва стає дедалі актуальнішою. І хоча позови про відновлення порушених авторських прав на твір живопису, скульптури, графіки тощо у судовій практиці і досі трапляються дуже рідко, питання правової охорони творів образотворчого мистецтва спричиняють інтерес не лише у цивілістів, а й у пересічних громадян, кожен з яких потенційно може бути автором твору.

У статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначено перелік об'єктів авторського права, який також складають різноманітні твори образотворчого мистецтва [1]. Ці твори мають свою характерну особливість – здебільшого вони існують в одиничному примірнику і тісно пов'язані з матеріальним носієм, у який вони втілені. Твір образотворчого мистецтва – скульптура, картина, малюнок, графіка, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, твори якого створюються за допомогою фарб, що наносяться на яку-небудь поверхню. Живопис є важливим засобом художнього відображення і тлумачення дійсності.

Скульптура – вид образотворчого мистецтва, твори якого мають тримірну форму і виконуються із твердих або пластичних матеріалів.

Графіка – вид образотворчого мистецтва, твори якого є поєднанням малюнка і друкованого художнього зображення (гравюра, літографія).

Оскільки твір образотворчого мистецтва втілений в єдину матеріальну форму, яка може бути власністю не автора, а іншої особи, в такому разі буває важко відрізнити об'єкт авторського права від об'єкта права власності. Власник має право на матеріальний носій, автор – на художній зміст твору.

При цьому слід мати на увазі, що об'єктом правової охорони є також ескізи, окремі малюнки чи інші вираження підготовчої роботи митця. Часто вони є також об'єктом цивільного обігу.

Твори декоративно-ужиткового мистецтва – художні твори, що використовуються у промисловості. Це сфера декоративного мистецтва, що має своїм призначенням прикрашення нашого побуту. Цей вид мистецтва можна поділити на дві частини. Перша частина – створення художніх виробів – різного роду прикраси, речі побуту тощо. Другу частину складають способи і форми прикрашення промислових виробів – меблів, одягу, посуду тощо.

Декоративно-ужиткове мистецтво є близьким до дизайну. Дизайном є різні види проєктувальної діяльності, яка має метою формування естетичних і функціональних якостей предметного середовища. У вузькому значенні – це художнє конструювання. Якщо дизайн досягає рівня мистецтва, то може бути об'єктом авторського права.

Інші терміни застосовуються в значенні, визначеному в Кодексі, Законах України «Про авторське право і суміжні права», «Про архітектурну діяльність», інших актах законодавства України та міжнародних договорах, до яких приєдналася Україна.

Згідно статті 26 Закону України «Про авторське право і суміжні права», зазначено право доступу до твору образотворчого мистецтва. А саме, при передачі твору образотворчого мистецтва чи матеріального об'єкта, в якому втілено цей твір, у власність іншій особі автор має право вимагати доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо) за умови, що це не порушує законні права та інтереси власника твору образотворчого мистецтва. Власник не може відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав. При цьому від власника твору не можна вимагати доставки твору авторові [1].

Згідно статті 26 Закону України «Про авторське право і суміжні права», зазначено механізм права наслідування. Тобто, автор твору образотворчого мистецтва, а у разі його смерті – спадкоємці користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору (право слідування). Виплата винагороди у цьому випадку здійснюється зазначеними аукціонами, галереями, салонами, крамницями тощо. Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті використання права слідування,

здійснюються особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління.

Згідно статті 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права», зазначено строк дії авторського права. Тобто, авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків. Особисті немайнові права автора, передбачені статтею 14 цього Закону, охороняються безстроково.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що авторське право на твори образотворчого мистецтва в об'єктивному розумінні – система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів образотворчого мистецтва.

Інститут авторського права на твори образотворчого мистецтва почав розвиватись лише з 20-х років ХХ ст. Пройшовши «тернистий шлях» від Основ авторського права (1925 р., 1929 р.) до Закону України «Про авторське право та суміжні права» та окремої книги Цивільного кодексу, на початку ХХІ століття авторське законодавство України перебуває на стадії узгодження з нормами міжнародних конвенцій.

Література:

1. Про авторське право та суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page>

2. Про професійних творчих працівників та творчі спілки [Електронний ресурс] : Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80>

3. Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення та використання творів дизайну [Електронний ресурс] : Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/recdiz.html>

*Вільчинська І. Ю., д-р політ. наук, проф.,
проф. кафедри теорії та історії держави і права
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

УКРАЇНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ: КРИЗА ВИБОРУ ЧИ ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

В умовах кризи, яка охопила всі сфери життя нашої країни – від соціальної до економічної – незворотною стала політична криза, яка традиційно слідує за нездатністю чи неможливістю існуючої влади врегульовувати суспільні проблеми. Тому дедалі активніше звучать заяви про необхідність реформатування Кабінету Міністрів України, зокрема про звільнення з посади його очільника А. Яценюка. Не вдаючись до подробиць, хотілося б зазначити, що в сучасних українських реаліях (утім, як і в більшості справжніх демократичних республік) першочергової зміни потребує парламент, що зумовлено низкою чинників, серед яких на першому місці – нездатність парламентарів відповідати за наслідки не лише своїх дій, а й дій уряду, який формується парламентською коаліцією. Останню, в свою чергу, нині в Україні можна вважати такою, що фактично розпалася. Власне, ці два чинники (поряд з масовою недовірою громадян до владних органів і їх рішень) можна вважати основними, які спонукають політиків і політологів замислюватися над невідворотністю і навіть корисністю дострокових парламентських виборів.

Водночас тут найбільшу увагу привертають дві позиції: по-перше, чи отримаємо ми в результаті нових виборів справді нові обличчя; по-друге, чи не виявляться ці «обличчя» лише результатом досконалих політичних технологій, зокрема виборчих, спектр який настільки розширився, що навіть традиційні отримують дедалі більше нових забарвлень і звучань. Як приклад – зупинимося лише на двох основних технологіях.

Спойлер (англ. *spoil* – шкодити, псувати) – слово-сленг, яким означають кандидата або політичну партію, основне завдання яких «відтягнути» голоси електорату партії чи кандидата зі схожою політичною ідеологією, програмою і под.

Ця технологія відома дуже давно і широко застосовується як у зарубіжній, так і в сучасній українській політичній практиці. Її пов'язують зі створенням фіктивних (політтехнологічних, технічних) партій, які можуть мати лише вербально-візуальну подібність (назву, аббревіатуру, символіку і под.) до розкручених політичних проектів, а також із внесенням до передвиборних списків кандидатів з однаковим прізвищем та навіть ім'ям з метою заплутати виборців. Спойлерство традиційно також пов'язують з тенденцією до «дрібнопартбудівництва», характерною для молодих демократій, в яких партійна система ще не сформувалася.

Нині перелік традиційних завдань, які політтехнологи ставлять перед спойлером, значно розширився: 1) за рахунок ідеологічно близьких програмних пріоритетів «відкусити» у опонентів голоси прихильників для зниження їх шансів на перемогу; 2) за рахунок активного декларування ідеологічно подібних ідей і гасел привернути увагу виборців до передвиборчої платформи своїх замовників; 3) зняти напругу між лівим і правим опозиційними флангами; 4) отримати кошти за рахунок шантажу під обіцянку наприкінці голосування зійти з виборчої дистанції; 5) влаштувати своєрідний тролінг опонентів і под.

В українській суспільно-політичній практиці до спойлерів відносили партію Н. Королевської «Україна – вперед!», завданням якої під час парламентських виборів-2012 було відтягування голосів прихильників «Батьківщини», зокрема її лідера-жінки. Найбільш яскравою партією-спойлером під час парламентської виборчої кампанії 2014 р. вважають «Інтернет-партію України», серед можливих завдань якої – відволікання уваги найбільш активної молоді від підтримки радикальних проектів, зокрема націоналістичних.

Другою технологією, тісно пов'язаною з політичним спойлерством, є політична консерва. Політична консерва (под. *політична тушонка*) – багатозначне поняття-сленг, яке щільно закріпилося у сучасній українській суспільно-політичній лексиці і використовується щодо: 1) представників істеблішменту, які тривалий час перебувають при владі або впливають на формування суспільної думки; 2) політичного застою, «старої» політичної еліти, яка вимагає корінного переформатування (за аналогією з несвіжими (простроченими) консервами); 3) колишніх високопосадовців, які можуть володіти компрометуючою інформацією; 4) політиків і чиновників, які перебувають на владному узбіччі й чекають сприятливої розстановки сил на політичній мапі для повернення в парламент чи уряд (кадрова тушонка); 5) політичних партій, суспільних ідей, гасел, які після «тривалого зберігання» транслюються у громадську свідомість; 6) кандидатів або політичних партій, які навряд чи отримають перемогу на виборах, але відтягують голоси електорату партій з подібною політичною програмою (спойлер, партійна консерва); 7) депутатів-перебіжчиків, до рекрутування яких за рахунок низки преференцій вдаються політичні партії (фракції) для формування провладної більшості й под. (тушки, птушки (з білоруської – птиці), депутатська (парламентська) консерва (тушонка)).

Крім того, найчастіше політичною консервою називають політичних лідерів або партії з нетривалою політичною історією, невизначеною ідеологією або кадровим потенціалом, з якими під час виборчих перегонів або після долаття виборчого бар'єру намагаються домовитися (поглинути) більш впливові або розкручені політичні проекти. До політичної консерви свого часу лідер «Батьківщини» Ю. Тимошенко віднесла представників партії «Свобода» та «Удар».

Відтак, на сьогодні важко відповісти, чи дійсно суспільно корисними виявляться дострокові вибори до Верховної Ради України. Фактично, ми вже на сьогодні спостерігаємо «запуск» проектів, які можуть виявитися як спойлерами,

так і політичними консервами, які лише обслуговують чийсь інтереси або відволікають увагу виборців від завдань справжнього реформування. Принаймні, варто було б повернути увагу і пояснювати виборцям суть цих та інших політичних технологій, або вдаватися до правових механізмів нейтралізації. Інакше про вихід з системної кризи не можна й думати.

Література:

1. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори: Енциклопедичний словник-довідник / за заг. ред. Н. М. Хоми. – Львів : Новий Світ – 2000, 2015. – 492 с.

УДК. 34.342.6

*Вовк Ю. Є., канд. юрид. наук, доц.,
доц. кафедри міжнародного права та
юридичної журналістики Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування,
м. Рівне, Україна*

ПРОБЛЕМА РЕФОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПИТАННЯ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА

Одним з найбільш важливих органів державної влади є уряд. Він відіграє надзвичайно важливу роль в системі державного управління.

Уряди функціонують у всіх державах світу. В країні може не бути з тих чи інших причин парламенту як вищого представницького органу влади, проте наявність вищого виконавчого органу є обов'язковою.

Уряди можуть мати різні назви, різну структуру, принципи діяльності, партійний склад та інше. Але поряд з цим спільним є те, що уряд країни виступає як загальнонаціональний орган влади, який здійснює керівництво державними, публічними справами і несе відповідальність за свою діяльність. Від його діяльності залежить добробут і стабільність суспільства в цілому.

Важливу роль відіграє уряд також і в Україні. Проте в наш час його діяльність є неефективною і він не виправдовує ті сподівання і надії мільйонів українців, які очікують позитивних змін.

Однією з причин низької ефективності є те, що сучасний Кабінет Міністрів використовує фактично ті ж самі принципи та методи функціонування, які були сформовані ще в Радянській Україні, адже вищий виконавчий орган влади утворено на основі Уряду УРСР(УСРР) і він є його правонаступником.

Правонаступником може бути як держава так і окремі юридичні особи. Щодо правонаступництва держави Україна, то це питання ще не врегульовано

належним чином попри прийняття 12 вересня 1991 році закону «Про правонаступництво».

Згідно з прийнятим законом, який складається лише з 9 статей, Україна визнала правонаступництво лише за міжнародними договорами, які не суперечили Конституції та її інтересам. Неврегульованим залишилось питання щодо того, правонаступником якої саме держави є Україна.

Правонаступництво органів державної влади не було взагалі врегульовано окремим законом. Але відбувся перехід прав і обов'язків від одного суб'єкта, який діяв в умовах існування УРСР, до вже фактично іншого суб'єкта, який почав діяти в умовах незалежної України. В цілому на практиці мало місце перепідпорядкування та зміна назви юридичної особи публічного права.

У свою чергу уряд, який діяв в УРСР, продовжив свою діяльність вже в незалежній Україні з дещо іншою назвою.

Уряд Радянської України в свій час був утворений у 1917 році і діяв з певними перервами, які стосувались початкового етапу функціонування, впродовж 1917-1991 років. Незважаючи на те, що Україна не була незалежною державою, з самого початку існування радянської влади, існувало таке поняття як «Уряд України». Цей термін досить часто вживався в різних документах, друкованих засобах масової інформації, нормативно-правових актах.

Формування уряду Радянської України розпочалось практично відразу після завершення роботи I Всеукраїнського з'їзду рад і він на початковому етапі мав назву Народний секретаріат. Згодом назву було змінено на: «Тимчасовий робітничо-селянський уряд України», «Раду Народних Комісарів УРСР», «Раду Міністрів УРСР». Напередодні ж проголошення незалежності, офіційна назва була – «Кабінет Міністрів УРСР».

Статус уряду було закріплено на конституційному рівні. Зокрема вживався даний термін в Конституціях УСРР 1919 і 1929 років. Закріплений він був також в Конституціях УРСР 1937 та 1978 років.

В останній Конституції УРСР 1978 року, яка втратила чинність 28 червня 1996 року, питанням, пов'язаним з діяльністю уряду, була присвячена глава 13 (статті 115-123). В статті 115 зазначалось: «Рада Міністрів Української РСР – Уряд Української РСР – є найвищим виконавчим і розпорядчим органом державної влади Української РСР».

Уряд УРСР в своїх діях був підзвітним і підконтрольним вищому партійному і державному керівництву СРСР. Проте після прийняття Верховною Радою Декларації про державний суверенітет, повноваження республіканського уряду значно розширились.

21 травня 1991 року до Конституції УРСР 1978 року внесені зміни і доповнення, які стосувались статусу уряду. Статті 115 і 116 були викладені в новій редакції. Зокрема в статті 115 зазначалось: «Кабінет Міністрів Української РСР – Уряд Української РСР є найвищим органом державного управління Української РСР».

Згідно з змінами і доповненнями Конституції від 17 вересня 1991 року слова «Українська Радянська Соціалістична Республіка» та «Українська РСР» були замінені на «Україна». І відповідно уряд отримав сучасну назву – «Кабінет Міністрів України».

Після проголошення незалежності та внесення відповідних змін в Конституцію, члени уряду, на чолі з Прем'єр-міністром, а також працівники апарату залишались на своїх місцях і продовжували виконувати покладені на них обов'язки в тому самому приміщенні, яке у свій час було зведено у 1936–1938 роках. У своїй діяльності вони керувались законодавством УРСР, яке поступово замінювалось законодавством України як незалежної держави.

Відставка Кабінету Міністрів, який був сформований ще в радянський період відбулась лише 30 вересня 1992 року. В подальшому не були внесені суттєві зміни, які б стосувались принципів та методів управлінської діяльності уряду, його організаційної структури. Попри прийняття нової Конституції, а також декількох

редакцій Закону «Про Кабінет Міністрів України», в Україні продовжує діяти модель управління, сформована за часів УРСР.

На часі є докорінне реформування системи державного управління і відповідних інститутів. Особливо важливою є реформа одного з найважливіших органів влади – Уряду України.

*Волик В. С., канд. наук з держ. упр.,
заступник директора з управління
персоналом ПП «Волик»,
м. Харків, Україна*

**РОЗВИТОК ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
КОМПЕТЕНТІСТНОГО ПІДХОДУ
ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

Проведення системних реформ та здійснення відповідних трансформацій в механізмах державного управління, з об'єктивною необхідністю цього процесу, потребують застосування нових підходів до реформування системи державної служби в Україні.

Правові та організаційні аспекти управління персоналом державної служби розглядаються такими вченими в сфері державного управління, як Ю. Битяк Н. Гончарук Б. Колесніков, І. Коліушко, Н. Липовська, В. Мартиненко, Л. Пашко, М. Рудакевич та інші.

Указом Президента України від 20 лютого 2006 року №140/2006 «Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу в Україні» було сформовано основні шляхи удосконалення нормативно-правового забезпечення проходження державної служби задля закріплення більш високих вимог до кандидатів на посади державних службовців, зокрема щодо рівня їх професійності, наявності певних знань, умінь та навичок [4]. Державна цільова програма розвитку державної служби на період до 2016 року була розроблена з метою удосконалення організаційних засад державної служби з урахуванням компетентнісного підходу, де профілі професійної компетентності посад державної служби є основою для організації управління людськими ресурсами. В ній наголошується на реалізації заходів щодо удосконалення механізму вступу на державну службу та її проходження з урахуванням компетентнісного підходу

шляхом визначення рівня знань, умінь та навичок, необхідних для виконання посадових обов'язків державних службовців [3].

На законодавчому рівні основи компетентнісного підходу до управління персоналом державної служби вперше було закладено у Законі України від 17.11.11 № 4050-VI «Про державну службу», однак він так і не набув чинності [2].

Верховна Рада України прийняла нову редакцію Закону України «Про державну службу» 10 грудня 2015 року [1]. Закон у разі схвалення Президентом України набуде чинності з 1 травня 2016 року. Євросоюз пообіцяв Україні фінансову підтримку для впровадження реформи державної служби. Цей Закон був прийнятий з метою удосконалення правового регулювання державної служби відповідно до європейських принципів державного управління та у зв'язку з реформами, що були започатковані в Україні. Основні завдання реформування державної служби передбачають єдині стандарти прийняття на службу, введення системної класифікації посад залежно від характеру та обсягу посадових обов'язків, створення політично нейтрального інституту державної служби, введення в дію прозорого механізму прийняття на державну службу, нові підходи до управління персоналом в органах виконавчої влади, професійного навчання, оплати праці, дисциплінарної та матеріальної відповідальності державного службовця.

У вищезазначеному Законі подається визначення нових для практики проходження державної служби понять, а саме:

- профіль професійної компетентності посади державної служби – комплексна характеристика посади державної служби, що містить визначення змісту виконуваної за посадою роботи та перелік спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних державному службовцю для виконання посадових обов'язків;
- рівень професійної компетентності особи – характеристика особи, що визначається її освітньо-кваліфікаційним рівнем, досвідом роботи та рівнем володіння спеціальними знаннями, уміннями та навичками.

Компетентністний підхід передбачає діяльність за двома напрямками: визначення компетенцій державних службовців (службових повноважень, обов'язків, функцій та завдань у відповідності до посади) та компетентностей державних службовців (знань, умінь, навичок, здатностей та якостей працівника, необхідних для ефективного виконання службових обов'язків, компетенцій). Саме нормативно-правове забезпечення повинно регламентувати ці напрями і, по-перше, визначати посадовою інструкцією коло службових повноважень та функціональних зв'язків, а, по-друге, відповідно до компетенцій визначати вимоги до зайняття посади в органі виконавчої влади, включаючи кваліфікаційні характеристики, професійні та особисті здатності.

Результативність застосування компетентнісного підходу в управлінні персоналом державної служби значною мірою залежить від нормативно-правового забезпечення цього процесу. Органи виконавчої влади діють тільки у відповідності до законодавства України, тому для запровадження і функціонування управління персоналом державної служби на основі компетенцій і компетентностей необхідна наявність нормативно-правових актів, що визначатимуть правомочність дій у цьому напрямку. При чому важливим фактором дієвості компетентнісного підходу в органах виконавчої влади є єдина нормативно-законодавча база, яка б узгоджувала функціонування даного підходу на загальнодержавному рівні.

Література:

1. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII // Офіційний вісник України. – 2016. – № 3. – Ст. 149
2. Про державну службу : Закон України від 17 листопада 2011 р. № 4050-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 4. – Ст. 115
3. Про затвердження Державної цільової програми розвитку державної служби на період до 2016 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2013 року № 350 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 39. – С. 29

4. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу в Україні : Указ Президента України від 20 лютого 2006 року №140/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 8. – С. 39

*Галайдюк Л. Ю., канд. юрид. наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ЩОДО ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Питання, пов'язані зі становленням держави в умовах фактичної відсутності необхідного для налагодження ефективного державного управління досвіду, радикальною зміною ідеологічних установок, зобов'язань нашої держави перед європейським і світовим співтовариством, викликали активізацію нормотворчої діяльності. Наразі необхідним стає переосмислення концептуальних засад побудови тих чи інших правових інститутів з урахуванням вимог сьогодення, приведення їх у відповідність до нагальних потреб суспільства.

На рівні теорії адміністративного права та процесу правовідносини досліджували В. Курило О. Бандурка, Д. Бахрах, В. Бевзенко, Ю. Битяк, Е. Демський, Р. Кісіль, Ю. Козлов, А. Комзюк, О. Кузьменко, О. Піддубний, Ю. Педько, І. Сердюк, В. Сорокін, М. Тищенко та ін.

Однак варто констатувати, що попри багатоманітність дослідження теорії процесуальних правовідносин взагалі та адміністративних процесуальних правовідносин зокрема, єдина позиція щодо поняття та структурних елементів адміністративних процесуальних відносин відсутня. Це пояснюється, по-перше, порівняно нещодавньою появою у правовій реальності України такого явища, як адміністративне судочинство, і, по-друге, складністю розуміння, які саме правові відносини стосуються сфери адміністративних процесуальних правовідносин. Тому дослідження правовідносин у сфері адміністративного судочинства вважаємо актуальним.

Варто зазначити, що науковці ще не дійшли повної згоди у тому, як визначити поняття адміністративного процесу. Зокрема, Е. Ф. Демський стоїть на

позиціях широкого розуміння адміністративного процесу, яке передбачає, що адміністративний процес – це діяльність, пов'язана із здійсненням органами публічної влади (органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та судами) будь-яких юридично значимих дій щодо вирішення індивідуальних справ адміністративного характеру [1, с. 21].

Формування «судової» концепції адміністративного процесу поставило питання: до якого правового інституту (галузі, підгалузі права) віднести правовідносини, які виникають з приводу реалізації інших норм адміністративного матеріального права, а саме: норм, що гарантують право громадян (фізичних, юридичних осіб) щодо звернення до суб'єктів владних повноважень для реалізації своїх соціальних, економічних прав; норм застосування адміністративної та дисциплінарної відповідальності та ін., – адже вони не охоплюються сферою регулюються КАС України. Існування цих адміністративно-процесуальних відносин поза межами правового регулювання зумовило згуртування наукової думки щодо формування адміністративно-процедурного права як процесуального утворення адміністративного права України [3].

На думку Ю. С. Педько, на сьогодні створені законодавчі підвалини для виокремлення галузі адміністративного процесуального права (аналогічно із цивільним процесуальним правом), предметом якого є тристоронні суспільні відносини, які виникають під час здійснення адміністративного судочинства. Вказані правовідносини, хоча й передбачають певне адміністративно-правове начало – наявність конфліктних правовідносин (як матеріальних, так і процедурних) між невладним (підвладним) та владним суб'єктом, все ж існують незалежно від них, мають власний суб'єктний склад та характеризуються наявністю у суб'єктів спеціальної адміністративної процесуальної правосуб'єктності [4].

Досліджуючи концепт «адміністративні процесуальні правовідносини», не можна обійти увагою розуміння правовідносин у загальному вигляді. Так,

розкриваючи сутність правовідносин, необхідно відзначити, що вони є результатом зв'язку виключно між людьми (їх спільнотами), який стає можливим завдяки закріпленню в законодавстві суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [5, с. 74].

Погодимось, що, як правило, адміністративні процесуальні відносини виникають у зв'язку із необхідністю захисту та поновлення адміністративними судами порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин [6, с. 22]. Крім того, А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко та Р. С. Мельник зауважують, що порушення адміністративної справи в адміністративному суді відбувається в разі наявності одночасно двох юридичних фактів: 1) подання адміністративного позову; 2) прийняття такого позову адміністративним судом до свого провадження [2, с. 301].

Отже, узагальнюючи наведені положення та детально дослідивши погляди вчених-адміністративістів на розуміння адміністративно-процесуальних правовідносин та адміністративного судочинства, вважаємо, що адміністративно-процесуальні правовідносини складаються із суб'єкта, об'єкта й змісту та являють собою такі процесуальні відносини, які виникають під час здійснення адміністративного судочинства між судом, сторонами та іншими особами, що сприяють здійсненню судочинства, та спрямовані на захист права на реалізацію прав та інтересів (спір про право), поновлення таких прав (спір про права) невіддільних суб'єктів від порушень (невизнання, обмеження) рішеннями (діями, бездіяльністю) суб'єкта владних повноважень, а також охорону порядку реалізації повноважень (законності прийняття рішень) владними суб'єктами у сфері публічно-правових відносин.

Література:

1. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с. 123.

2. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – Київ : Прецедент, 2007. – 531 с.
3. Миронюк Р. В. Поняття та сутність адміністративного процесуального права: сучасні підходи до розуміння // [Електронний ресурс].– Режим доступу : http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/3_2012/27.pdf
4. Педько Ю. С. До питання про сутність адміністративного процесуального права України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elibrary.nubip.edu.ua/8629/1/pus_1.pdf
5. Бабаев В. К. Теория советского права в конспектах лекций и схемах : учебное пособие / В. К. Бабаев. – Горький : Изд-во ГВШ МВД СССР, 1990. – 151 с.
6. Пилипчук В. Теоретичні та організаційно-правові засади реформування і розвитку правоохоронних органів та інших суб'єктів сектору безпеки / В. Пилипчук // Право України. – 2010. – № 11. – С. 24–32.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В сучасних відносинах які склалися в Україні саме рух до громадянського суспільства і правової держави є одним із основних напрямів розвитку держави, так-як громадянське суспільство виступає своєрідним фундатором правової демократичної держави.

Становлення та розвиток громадянського суспільства нерозривно пов'язані з новими політичними та економічними умовами життя країни. Воно є не стільки метою реформ, що проводяться в нашій державі, скільки неодмінною умовою їх успішної реалізації.

Поняття «суспільство» і «громадянське суспільство», «держави» і «суспільство» необхідно розмежовувати. Держава виділилася з суспільства на певному ступені його зрілості і залежить від розвиненості суспільства. Яке суспільство, така й держава. В міру розвитку суспільства, переходу його від нижчого ступеня до вищого, змінюється і держава. З удосконаленням суспільства держава стає демократичною (у ній здійснюються народовладдя, економічна свобода, свобода особи), а з формуванням громадянського суспільства держав стає правовою.

Сформувалися три підходи до співвідношення громадянського суспільства і держави:

- держава і громадянське суспільство – збіжні соціальні системи;
- держава і громадянське суспільство – різні соціальні системи, первинною (провідною) є держава, що контролює громадянське суспільство;
- держава і громадянське суспільство – різні соціальні системи, держава

виконує службову (підпорядковану) роль щодо громадянського суспільства [1].

До середини XVIII ст. фактично поняття громадянське суспільство та держава ототожнювались. Бути членом громадянського суспільства означало бути громадянином, тобто членом держави, який поводить відповідно до її законів та утримується від антидержавних вчинків, які завдають шкоди співгромадянам. Таке розуміння громадянського суспільства можна знайти у Юма, Руссо, Канта.

Поняття громадянського суспільства упродовж останніх десятиріч поглиблювалось завдяки ідеям демократії та політичного плюралізму, консенсусу та партнерства, конкуруючих соціальних груп, обмеженню державної влади сталими правовими нормами, розширенню демократії у соціальному напрямку. Це дало можливість скоригувати сучасну модель демократичної держави, визначивши її як владну інституцію, метою діяльності якої є пошук громадянської злагоди.

На відміну від держави громадянське суспільство є системою взаємозв'язків і відносин громадян, їх об'єднань, союзів, колективів, відносин, заснованих на рівності і особистій ініціативі, в тому числі на самостійності отримання засобів для існування (це стосується і до їх об'єднань, які отримуються за рахунок добровільних внесків їх членів). Цілі громадян і їх об'єднань є різними та змінюються відповідно до їх інтересів [3, с. 16].

Першим кроком у становленні громадянського суспільства в Україні було прийняття Конституції України 28 червня 1996, в якій статтею 3 проголошується: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [4].

Процес формування громадянського суспільства, створення незалежної, демократичної, соціальної та правової держави є основним напрямком розвитку держави.

Однак, людина, взаємодіючи з державою і громадянським суспільством, повинна виступати не тільки в ролі суб'єкта приватного права, а і як носій публічного права. Права і свободи громадянина в демократичному суспільстві визначаються юридичними законами, які ухвалює держава, а діяльність останньої теж повинна відбуватись у межах нею самою встановлених правових процедур. Право визначати та змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою. З цього приводу в Конституції нашої держави зазначається: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [4].

Водночас розвиток громадянського суспільства та його взаємодія з правовою, демократичною державою багато в чому залежатиме від оптимального співвідношення системи центральних органів виконавчої влади та системи органів місцевого самоврядування.

Взаємодія між державою і громадянським суспільством є важливим у визначенні умов економічної, професійної, політичної та соціальної діяльності громадян. Хоча основною функцією громадянського суспільства є захист індивідів від надмірного втручання держави в їхні справи, його власний розвиток та сприятливі умови великою мірою залежать від основних характеристик держави.

Держава та громадянське суспільство – це дві органічні складові збалансованої цілісності, що знаходяться у нерозривній опозиції. Держава мусить служити всім громадянам, без огляду на їх політичний вибір і симпатії, забезпечувати дотримання інтересів цілого суспільства. Вона не повинна бути орієнтованою на якусь одну партійно-ідеологічну настанову, має бути демократичною, а не «правою» чи «лівою» [2, с. 66].

Таким чином, формування правової держави можливе лише на основі розвинутого громадянського суспільства. Громадянське суспільство – це сфера соціального життя, в якій люди взаємодіють самостійно і автономно від держави.

Формування громадянського суспільства є однією з найважливіших умов просування України шляхом проведення економічних, політичних і правових реформ, які направлені на демократизацію громадського життя, лібералізацію економіки, захист прав і свобод людини і громадянина, становлення правової демократичної держави.

Література:

1. Вінцукевич К. В. Механізми співпраці громадських організацій з органами державної влади / К. В. Вінцукевич. – Трибуна. – 2009. – № 3/4. – С. 34-36.
2. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство [Текст]: наук. вид. / Ю. Габермас ; пер. з нім. А. Онишко. – Львів : Літопис, 2000. – 318 с.
3. Денисюк М.В. Теоретико-правові засади взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Денисюк Максим Володимирович ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ, 2014. – 20 с.
4. Конституція України // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> – Назва з екрану.

*Геєць І. В., канд. юрид. наук,
доц. кафедри політології та права,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна*

ВПЛИВ СТАТУТІВ НА ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ХІХ СТ.

Багато правових норм українського освітнього законодавства є традиційними, закладеними в ньому історично, адже з XVI ст., коли з'явилися перші нормативні акти, які регулювали роботу освітніх закладів, накопичився великий досвід регламентації діяльності в сфері освіти. Метою тез є з'ясування правового становища навчальних закладів на українських землях у складі Російської імперії у ХІХ ст., проілюстрованого статутами як нормативно-правовими актами у сфері освіти. Окремі аспекти цієї проблеми розробляли: П. М. Мілюков [3], О. Л. Войно-Данчишина [2], Е. А. Писарева [4], О. В. Попов [5], І. П. Важинський [1] та інші.

Історично в слов'янських державах звід правил фіксувався в документі, який отримав ще в ХІІ ст. назву «Статут». У 1787 р. був затверджений статут «Про головні народні училища». Саме починаючи з цього документу, приймалися правові акти, які регламентували діяльність навчальних закладів.

Таких документів у ХVІІІ-ХІХ ст.ст. було прийнято декілька, зокрема, 1787 р. – статут «Про головні народні училища», 1804 р. – «Загальний Статут Російських імператорських університетів» та «Статут навчальних закладів, підвідомчих університетам», 1828 р. – «Статут гімназій і училищ повітових і приходських», 1835 р. – другий «Загальний Статут Російських імператорських університетів», 1863 р. – третій «Статут Російських імператорських університетів», 1864 р. – «Статут гімназій і прогімназій», 1871 р. – «Статут

гімназій і прогімназій відомства Міністерства народної освіти», 1884 р. – четвертий «Статут Російських імператорських університетів».

Соціально-економічна і особливо політична ситуації в Росії на момент прийняття цих статутів значно відрізнялись одна від одної. Навіть більше, саме різні суспільні ситуації і породжували ці правові документи. Статут 1787 р. відображав епоху Катерини II, кризові явища в державі, реакцію на пугачовське повстання. Статут 1804 р. свідчив про ліберальні наміри Олександра I, про створення несуперечливої освітньої системи в державі. Статут 1828 р. продовжив тенденцію до створення єдиної системи освіти в Російській імперії, відображав наступність Миколаївської реформи в освіті. Статут 1864 р. вписувався в контекст «Великої реформи», затверджував два типи гімназій – класичну і реальну, давав певний простір педагогічній творчості. Статут 1871 р. – вираз тенденцій котрреформ та скорочення привілеїв гімназіям. Характерно, що останній статут не зазнав змін у зв'язку з прийняттям одного з найреакційніших університетських статутів у 1884 р. Наприкінці XIX – початку XX ст. нові статути не приймалися, хоча різноманітні проекти статутів розроблялися і в 80-і рр. XIX ст. Як основний правовий документ продовжував діяти статут 1871 р., але зміна суспільної ситуації змушувала Міністерство народної освіти видавати велику кількість додаткових циркулярів, які регламентували діяльність закладів освіти.

Слід зазначити, що університети України, як і інші ВНЗ країни в цілому, у різні періоди своєї роботи керувалися відповідно статутами 1804, 1835, 1863, 1884 рр. Але крім цього, укладалися статути (правила) кожного з університетів, його факультетів, кафедр, затверджувалися штати, навчально-допоміжні заклади.

Університетські статути – це закони, своєрідні конституції цих навчальних закладів, в яких закріплювалися способи організації та якими регулювалися стосунки членів науково-педагогічної корпорації, де були встановлені їх права та обов'язки, механізм захисту цих прав та контролю за виконанням обов'язків [4, с. 11].

Аналізуючи статuti різних років, неважко помітити, що у початковому вигляді вони існували недовго. Під впливом політичних подій ці документи видозмінювалися, доповнювалися додатковими розпорядженнями, що тією чи іншою мірою негативно позначалося на розвитку університетської і середньої та початкової освіти. Починаючи з 1803 р. керівництво навчанням в кожному окрузі повинні були здійснювати університети. Тому норми, які закріплювались у статутах, певним чином зачіпали й інтереси гімназій, приходських та повітових училищ.

На нормах другого загального університетського статуту чітко простежується складна і суперечлива динаміка російської моделі освіти. І вона характеризується вектором, направленим не до ідентифікації з західними університетами, а від розповсюдженої на Заході практики. Три головні такі новації яскраво виражені вже у преамбулі, а потім конкретизовані у відповідних розділах статуту. Це високий державний і суспільний статус університету; система управління і підпорядкування; регламентація навчально-виховного процесу. Підкреслимо, що новий статут закріпив і посилив загальну тенденцію до відходу від розповсюдженої на Заході практики університетського будівництва.

Як бачимо, особливістю розвитку системи вищої освіти стало державне регулювання і проведення у навчальних закладах політики держави. Зміни в урядовій політиці відносно вищої освіти багато в чому залежали від особистих якостей монархів, змін в їхніх прагненнях, підбору кандидатур на посаду міністра народної освіти, внутрішніх і зовнішніх проблем держави. Це призводило до реформ і контрреформ, які позначалися на змісті і розвитку вищої освіти.

Крім того, правове становище дореволюційних навчальних закладів визначалося комплексом урядових документів, що включало в себе статuti навчальних закладів і нормативні циркуляри. Ці юридичні акти формували державно-правовий механізм, який регулював діяльність університетів, гімназій,

створювали правові передумови і умови управлінської праці, відображаючи конкретні соціальні ситуації в суспільстві.

Література:

1. Важинський І. П. Становлення і розвиток педагогічної освіти в Центральній та Східній Україні (1802–1866) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І. П. Важинський. – Київ, 2002. – 18 с.

2. Войно-Данчишина О.Л. Правове регулювання вищої юридичної освіти і науки в Росії в ХІХ ст. (на матеріалах українських губерній) : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Войно-Данчишина Ольга Леонідівна. – Харків, 2006. – 230 с.

3. Милюков П. Очерки по истории русской культуры. У 3 ч. Ч.1. Население, экономический, государственный и сословный строй / П. Милюков. – Санкт-Петербург : Ред. журн. «Мир божий», 1900. – 239 с.

4. Писарева Е. А. Організаційно-правові основи діяльності університетів Російської імперії другої половини ХІХ ст. (на матеріалах України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Е. А. Писарева. – Харків, 2001. – 20 с.

5. Попов О. В. С. С. Уваров и подготовка общего устава Российских университетов 1835 года / О. В. Попов // Российские университеты в XVIII-XX веках : сб. науч. ст. – Воронеж, 1999. – Вып. 4. – С. 18–28.

УДК 351.777:504.06

*Глуха В. В., канд. наук з держ. упр.,
наук. співроб. наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту
Навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України,
м. Харків, Україна*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В умовах розвитку державотворення все більше зростає роль держави у формуванні екологічної політики. І це є найголовнішим завданням щодо стабілізації і поліпшення екологічного стану всієї території країни. Погіршення стану здоров'я населення та коротка тривалість життя безпосередньо пов'язані із забрудненням навколишнього природного середовища та незадовільним рівнем екологічної безпеки в процесі життєдіяльності людини.

Забруднення природного середовища та нераціональне використання природних ресурсів викликано низкою різноманітних екологічних проблем, однією з основних є збільшення чисельності випадків порушення норм Конституції України та екологічного законодавства [3].

Соціально-екологічна політика – це сукупність науково-обґрунтованих принципів формування та охорони навколишнього природного середовища, що базуються на всебічному врахуванні нормативно-правових актів і передбачають оптимальну структуру виробничих сил, пропорцій розвитку яких забезпечується відтворенням природного середовища та гарантують суспільству економічне процвітання і благополуччя [2].

Високий рівень екологічної освіти та культури країни – це не лише загальна потреба суспільства, а й вимога національного законодавства.

Становлення екологічного права в Україні до часів незалежності проходило досить повільно. Можна виділити декілька етапів формування нормативно-правової бази:

- давньоукраїнський: право Київської Русі.
- Литовська доба: право литовсько-української держави 15-16 ст.
- право Запорізьких козаків: козацьке звичаєве право 15 – 18 ст.
- право Гетьманщини: сер. 17 – сер. 19 ст.
- право УНР: 1917 – 1922 рр.
- право УРСР: період перебування України у складі СРСР.
- сучасний період починається з проголошення Декларації про державний суверенітет України (1990 р.) [3].

За часів незалежності було прийнято найбільшу кількість нормативно-правових актів у сфері захисту довкілля. Серед них: Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), Закон України «Про плату за землю» (1992 р.), Кодекс України «Про надра» (1994 р.), Водний кодекс (1995 р.), Лісовий кодекс (1994 р.), Закон України «Про тваринний світ» (1993 р.), Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (1992 р.), Закон України «Про екологічну експертизу» (1995 р.), Закон України «Про природно-заповідний фонд» (1992 р.), Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення в наслідок Чорнобильської катастрофи» (1991 р.), Закон України «Про виключну (морську) економічну зону» (1995 р.) і т. Ін. [1; 3].

Важливою віхою екологічного нормотворення є прийняття Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. Він є системоутворюючим актом, визначає економічні, соціальні, правові засади організації охорони довкілля. Цей нормотворчий акт є правовою основою для розвитку галузевого екологічного законодавства. У ньому закладено комплексний підхід до правового регулювання екологічних відносин, спрямований на забезпечення екологічної безпеки в цілому, визнання пріоритету життя і здоров'я

людини, екологічних вимог, необхідність запровадження превентивного характеру заходів охорони природи [2].

Державна екологічна політика є дуже важливою складовою загальнодержавної політики. Вона тісно пов'язана з економічною, соціальною, культурною та іншими сферами життєдіяльності суспільства. Важливим засобом реалізації державної політики в сфері екології є реформування дієвої та створення ефективної нормативно-правової бази, спроможної забезпечити ефективне функціонування екологічного правопорядку.

Забруднення навколишнього природного середовища, нераціональне використання природних ресурсів є наслідками порушення норм екологічного законодавства. Екологічний правопорядок не може існувати без налагодженої системи та відповідальності у сфері екологічної політики України. Тому формування грамотної, науково обґрунтованої державної політики у сфері державної політики в області екологічної безпеки та узгодження пріоритетів економічної і соціальної політики з політикою екологічного розвитку України, має бути засновано на комплексному реформуванні нормативно-правової бази України [2].

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс]: Закон України від 25.06.1991 № № 1264-ХІІ – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-1>

2. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова ВРУ від 05.03.1998 р. № 188/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

3. Екологічне право України. Навчальний посібник. 2-е вид., доп. та перероб / Л. О. Бондар, В. В. Курзова. – Київ : Бурун Книга. – 2008. – 368 с.

*Головій Л. В., канд. юрид. наук,
доц. кафедри адміністративного та фінансового права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

В Україні відбуваються глибокі системні перетворення у сфері державного управління. Задекларовані державною владою зміни стосуються і системи контрольно-наглядових органів у сільському господарстві.

Так, у 2014 році з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та відповідно до пунктів 9 і 9-1 статті 116 Конституції України Кабінет Міністрів України постановив:

- утворити Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, реорганізувавши шляхом перетворення Державну ветеринарну та фітосанітарну службу і приєднавши до Служби, що утворюється, Державну інспекцію з питань захисту прав споживачів і Державну санітарно-епідеміологічну службу та поклавши на Службу, що утворюється, функції з реалізації державної політики, які виконували органи, що припиняються (крім функцій з реалізації державної політики у сфері племінної справи у тваринництві, у сфері охорони прав на сорти рослин, у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження), у сфері гігієни праці та функцій із здійснення дозиметричного контролю робочих місць і доз опромінення працівників), а також функції із здійснення державного контролю (нагляду) за дотриманням вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін; здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів;

- ліквідувати Державну інспекцію сільського господарства, поклавши функції із здійснення реєстрації та обліку машин на Міністерство внутрішніх

справ, функції із здійснення державного нагляду (контролю) в частині експлуатації та технічного стану машин – на Державну службу з безпеки на транспорті, функції із здійснення сертифікації насіння і садивного матеріалу, державного нагляду (контролю) у сферах охорони прав на сорти рослин, насінництва та розсадництва – на Державну службу з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, функції із здійснення державного нагляду (контролю) в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій та форм власності, родючості ґрунтів – на Державну екологічну інспекцію [1].

Питання доцільності реформування цих контролюючих органів викликало багато суперечок. Так, щодо Держсільгоспінспекції, якій належала провідна роль у системі контрольно-наглядової діяльності в аграрному секторі економіки, то наголошувалося на необхідності збереження єдиного контрольно-наглядового органу у сільському господарстві з метою уніфікації такої діяльності [2, с. 358].

Слід відмітити, що процес ліквідації Держсільгоспінспекції триває уже більше двох років і серед проблемних питань, які впливають на завершення здійснення заходів з ліквідації, виділяють:

- відсутність врегулювання питання покладення деяких повноважень і функцій Держсільгоспінспекції на інші органи, і їх закріплення законодавством за такими органами;
- подальше використання та передача майна;
- забезпечення надання гарантій щодо обов'язкового працевлаштування працівників, які перебувають в декретних відпустках; збереження місця роботи та посади за працівниками, призваними на військову службу; вивільнення працівників на території тимчасово не підконтрольній Україні;
- здійснення заходів з ліквідації територіальних органів Держсільгоспінспекції України, розташованих на території тимчасово не підконтрольній Україні;

– передача державних підприємств та установ, що належать до сфери управління Держсільгоспінспекції України, до сфери управління інших органів.

На нашу думку, такий тривалий процес реформування контрольно-наглядових органів у сільському господарстві негативно впливає на стан продовольчої безпеки нашої країни і дана реформа, як і будь-яка інша, потребує глибокого та системного опрацювання.

Література:

1. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442: [Електронний ресурс].
2. Бондар О. Г. Аграрно-правові проблеми контрольно-наглядової діяльності у сільському господарстві України : монографія / О. Г. Бондар. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика». – 455 с.
3. Офіційний сайт Державної інспекції сільського господарства: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.disgu.gov.ua/

УДК 342.728

*Улютіна О. А., канд. юрид. наук., доц.,
доц. кафедри фінансового та адміністративного права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Голуб С. М., студентка 4 курсу юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ,
Україна*

РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПРИ СТАНОВЛЕННІ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Україна на протязі багатьох років намагається наслідувати демократичний лад життя. Саме демократія вибрана, як стратегія розвитку в 1991 році, дала поштовх для громадян України шукати новий шлях для побудови кращого життя. Русійною силою в той час, варто вважати молодь, що зважилася подати голос протесту тій системі, що існувала. Мова йде про події з 2 по 17 жовтня 1990 року в Україні, а саме Революцію на граніті, або як ще її називали Студентську революцію на граніті [1].

Так, дійсно це був відважний вчинок, що став поштовхом до змін та який увіковічився в історії уже незалежної України. Пройшло 25 років з дня цієї події і постає питання яку роль зараз відіграють молодіжні організації на політичній арені; які молодіжні організації є найдієвішими?

Як зазначає, Коваль Г. В. провадження державної молодіжної політики не може бути успішним без врахування політичних традицій та настроїв у молодіжному середовищі, що існують у різних регіонах і на які вказують численні соціологічні дослідження, діяльність молодіжних організацій, результати голосування на виборах тощо. Творчий потенціал і соціальний ресурс молоді є одним з найважливіших основ модернізації суспільства.

Сама молодіжна політика є механізмом, за допомогою якого держава вступає у взаємовідносини з молоддю, сприяє її соціалізації. Відтак, є дуже важливим

популяризація серед молоді руху взаємообміну та взаємодії між молоддю та державою у розрізі співпраці в соціальному секторі, економічному, політичному та ін. [2, с. 47].

На сьогодні схожий проект в 2012 році запровадило Міністерство Юстиції України, через постанову Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції». Які залучають до співпраці студентів Вищих Навчальних Закладів з правничих факультетів. Дана діяльність дає свої результати і навчає молодь не тільки поглибити свої знання та підкріпити їх практичною діяльністю, а й підвищити правосвідомість населення, в тому числі надати безкоштовну правову допомогу [3].

Гуцалова М. В. виразила таку думку, про те, що молодіжних громадських організацій існує дуже велика кількість, органам влади (як місцевим, так і державним) варто було б диференціювати підходи та механізми співпраці з кожним їх різновидом, як це намагається зробити, зокрема, Мін'юст [4, с. 112]. Український вчений В. Кулік, узагальнюючи, визначив наступні види молодіжних організацій:

- молодіжні фахові об'єднання (Союз Аграрної молоді, Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Асоціація молодих медиків України»);
- організації за інтересами (Рада молодих підприємців України, Асоціація КВН України);
- національно-культурні молодіжні організації (Всеукраїнська Асоціація Молодих Дослідників Фольклору, «Молодіжний Націоналістичний Конгрес»);
- студентські організації (Всеукраїнська асоціація студентів-політологів, Українська Студентська Спілка)
- субкультури сучасної молоді («хіппі», «емо», «готи», «панки») [5].

В тому числі, аби налаштувати співпрацю потрібно владнати питання чіткого врегулювання співпраці з молодіжними організаціями на законодавчому рівні з урахуванням того, що демократичний устрій держави вимагає тісної співпраці між політичними (урядовими) та суспільними (неурядовими) інституціями [6]. При цьому, перші відповідають за можливість зміни влади ненасильницьким шляхом, а другі сприяють розвиткові можливостей вираження інтересів, цінностей і уподобань як базових засад суспільства. Отже, формування громадянського суспільства можливе лише в тих демократичних державах, де відбулося політико-ідеологічне примирення між обома вищезгаданими чинниками задля втілення в життя свобод громадянина [7, с. 68].

Отже, молодь готова до руху, тільки цей рух потрібно направити в те русло, яке матиме значення для демократизації та розвитку суспільства. Держава повинна через свої органи створити умови і фінансову підтримку для стабілізації молодіжного руху.

І тоді, на нашу думку, відбудеться популяризація благодійності серед юного населення саме в сфері надання послуг, в особливості, правових.

Література:

1. Про розгляд вимог студентів, які проводять голодування в м. Києві з 2 жовтня 1990 року: Постанова ВР УРСР від 17.10.1990 № 402-XII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1990 р. – № 45. – ст. 604.

2. Коваль Г. В. Роль молодіжних громадських організацій у формуванні та реалізації державної молодіжної політики // Г. В. Коваль / Наукові праці. Державне управління. – Випуск 202. Том 214. – 2013 . – с. 46–50.

3. Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2012 р. № 504 // Офіційний вісник України – 2012 р. – № 43. – стор. 29.

4. Гуцалова М. В. Сучасні молодіжні організації в Україні: тенденції, проблеми та механізми участі в політичних процесах // М. В. Гуцалова / Наукові праці. Політологія. – Випуск 170. Том 182. – 2012. – с. 111–115.

5. Кулік В. Сучасний організований молодіжний рух в Україні як об'єкт наукового дослідження / В. Кулік. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://politika.org.ua/>.

6. Dahrendorf R. Zagrozone spoleczenstwo obywatelskie, Europa i spoleczenstwo obywatelskie – rozmowy w Castel Gandolfo. – Krakow, 1994.

7. Рева С. Участь громадськості у процесі формування та реалізації державної політики (Порівняння досвіду України і Польщі) / С. Рева // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С. 67–73.

*Гончарук Т. М., студентка V курсу
факультету магістерської підготовки,
Київський національний університет культури і мистецтв,
Науковий керівник: Шумський П. В., канд. юрид. наук, доц.,
кафедра державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯНИНА АБО ДЕРЖАВИ В СУДІ

Проблеми функцій органів прокуратури давно привертали увагу дослідників, тому на сьогоднішній день у зв'язку реформами, що стрімко відбуваються у нашій країні, є актуальним дослідження даної теми.

Відповідно до ст. 121 Конституції України [1] прокуратура становить єдину систему, на яку покладається представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках передбачених законом.

Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді згідно з ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» [2] полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадку та порядку, встановлених законом.

Безперечно, функція представництва посідає одне із головних місць у структурі правозахисної діяльності прокуратури, тому проблемні моменти, які виникають на сьогоднішній день потребують чіткого дослідження.

Питанням проблем функції представництва досліджували такі науковці як: В. В. Долежан, Т. О. Дунас, П. М. Каркач, М. В. Косюта, А. В. Лапкін, І. Бабкова та ін. Визначаючи правову природу представництва прокурора в судочинстві, необхідно враховувати сутність інституту прокуратури як органу, який здійснює функцію охорони закону, державно-правових відносин.

Під представницькою функцією прокурора, вважає М. Косюта, слід розуміти захист від неправомірних посягань щодо найважливіших соціальних цінностей, закріплених у Конституції та інших актах законодавства. Як у сучасних умовах, так і в майбутньому ця функція має бути спрямована на утвердження принципу верховенства права [3, с. 135].

А от І. Озерський зазначає, що під представництвом слід розуміти процесуальний спосіб реалізації державою (у даному разі – прокуратурою) гарантованого Конституцією права на судовий захист від посягань на честь, гідність, життя, здоров'я, особисту свободу та майно, а також оспорюваних інтересів держави [4, с. 16]. Здійснюючи заходи представницької діяльності, прокурори обстоюють у судових процесах інтереси держави [5, с. 36]. Вступаючи в процес, прокурор стає його учасником і підпорядковується правилам, які регулюють права та обов'язки суб'єктів цього процесу, але цей факт є внутрішнім стосовно того, що прокурор – це, перш за все, представник державного органу, який виконує правозахисну функцію. Таким чином, у будь-якому разі представницька функція прокуратури реалізується від імені держави.

Сьогодні, на жаль, у законі України «Про прокуратуру» втілено підхід до обмеження повноважень прокурора при здійсненні функції представництва.

У ч. 2 ст. 23 максимально обмежено коло підстав прокурорсько-судового представництва. Відтак підставами для такого представництва визнаються у випадках, якщо особа не спроможна самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист. Як обов'язкову умову для здійснення прокурором представництва інтересів громадянина або держави в суді Закон передбачає необхідність обґрунтування прокурором наявності підстав для такого представництва, а також обов'язковість для

прокурора одержання від суду підтвердження підстав представництва, лише після якого прокурор отримає змогу реалізувати свої процесуальні повноваження [6, с. 7]. Тоді, виникає питання, а чи це не є певною перепоною для реалізації повноважень прокурора? Адже, на сьогодні в Законі не визначено обсяг обґрунтувань які були б достатніми для представництва(подання заяви, позову).

Також Законом №1697-VII обмежено право прокурора здійснювати представництво в суді інтересів держави в особі державних компаній (абзац 3 ч. 3 ст. 23). Однак поняття «державна компанія» не узгоджується з положеннями Господарського кодексу України (ст. 63 та глава 8), в яких використовується поняття «державне підприємство». Більше того, це поняття використовується і в самій ст. 23 Закону №1697-VII щодо переліку суб'єктів, до яких прокурор може звернутися із запитом.

У законодавстві України немає визначення терміна «державна компанія», натомість є визначення лише державних холдингових компаній (Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 №3528-IV).

Отже, така неузгодженість законодавчої термінології не виключає можливості спорів навколо питання, чи підпадають державні підприємства під зазначене обмеження у праві прокурора на їхнє представництво. Більше того, формально під таке обмеження не підпадають комунальні підприємства, дочірні підприємства державних підприємств, а також підприємства, господарські товариства, у статутному капіталі певна частка належить державі, об'єднання таких підприємств. Наведена неузгодженість законодавчої термінології суттєво порушує логіку наведених змін. Тому, можна відверто говорити, що зазначені положення з одного боку обмежують можливості прокуратури щодо здійснення представництва інтересів держави, а з іншого викликають критику і їх не можна вважати задовільними.

Насамкінець слід зазначити, що у Законі № 1697–VII так і не знайшла свого вирішення проблема необхідності встановлення «присічних» та розумних строків

для звернення прокурора з позовом до суду, відсутність яких дає змогу заявляти позови через багато років (інколи понад десяти) після виникнення спірних правовідносин. Зазначене перешкоджає утвердженню принципу правової визначеності, на необхідність дотримання якого неодноразово вказував у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини.

Отже, на підставі вище викладеного можна сказати, що функція представництва інтересів громадянина або держави в суді хоч і пройшла видозміни, корегування, але проблеми залишились, як в частині приводів і підстав представництва, так і в обсязі обґрунтувань, які були б достатніми для представництва (подання заяви, позову). Тому, нам слід далі працювати над вирішенням проблемних моментів аби привести функцію представництва інтересів громадянина або держави в суді до досконалості, і сприяти правової захищеності інтересів громадян та держави в Україні.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
3. Косюта М. В. Прокуратура України / М. В. Косюта. – Київ : Знання, 2010. – 404 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
4. Озерський І. Представництво прокурором інтересів громадян та держави в суді (психолого-правовий аспект) / І. Озерський // Віче. – 2010. – № 6. – С. 15–18.
5. Василевський А. Обстоювання інтересів держави в судових процесах / А. Василевський // Вісник прокуратури. – 2008. – № 12. – 36–41.
6. Бабкова В. С. Деякі проблеми визначення приводів та підстав представництва прокурором інтересів громадянина або держави у суді за новим

законом України «Про прокуратуру» / В. С. Бабкова Науковий вісник Херсонського державного університету Серія Юридичні науки 2015. – №2 – С. 141–145.

7. Стефанчук М. Практична реалізація прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом. Пошук елементів механізму / М. Стефанчук // Вісн. прокуратури. – 2015. – № 1. – С. 22–36.

УДК 35071.2

*Громико О. І., аспірант,
Науковий керівник: Набока Л. В., канд. наук з держ. упр., доц.,
кафедра державного управління,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків, Україна*

НОВІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У ХХ ст. людство вступило в інформаційну добу – період складних процесів інформаційних вибухів, комунікаційної революції, які впливають на становлення нового світового порядку. Здобувши незалежність наприкінці ХХ століття, Україна отримала історичний шанс модернізувати свої державу і суспільство на найсучасніших засадах та інтегруватися до постіндустріальної цивілізації. Проте об'єктивні показники результативності діяльності органів влади і суспільного розвитку в Україні виглядають дуже невтішно та свідчать, що наразі не вдалося скористатися перевагами глобалізації, тому вона поки що залишається поза сферою її позитивів.

На сучасному етапі розвитку держави інформаційна політика України здійснюється в умовах, коли концепція інформаційного суверенітету перебуває на стадії формування. Негативні обставини, в яких опинилася наша держава за останні роки, значно вплинули на подальший вибір пріоритетів її розвитку. Адже у процесі стрімкого розвитку світових інформаційно-телекомунікаційних технологій різко збільшився обсяг інформації, яка виробляється й споживається, що дало можливість перетворювати її на засіб маніпулювання почуттями і свідомістю. Все це змушує переглянути ставлення до ролі інформації в українському суспільстві, ролі інформаційної складової у вітчизняній державній політиці та переосмислити

підходи до організації системи державного управління, механізми, форми і методи її впливу на суспільний розвиток.

Сучасні обсяги завдань, які покладаються на органи виконавчої влади, зумовлюють необхідність суттєвого оновлення інструментів управління, використання широкого спектру інноваційних технологій. Однак темпи, з якими впроваджуються інновації в системі органів державної влади України, є досить повільними у порівнянні з бізнес-структурами. Це пов'язано з незацікавленістю та недостатньою обізнаністю державних службовців із сучасними технологіями управління, з відсутністю мотивації щодо їх пошуку і застосування, низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення діяльності органів державної влади (особливо регіонального і місцевого рівнів), що в результаті призводить до системного гальмування процесу впровадження змін.

Інформаційна революція дала урядам світу більш ефективні засоби виробництва, зберігання та розповсюдження інформації, зміцнивши у такий спосіб їх позиції на світовій арені. Країни приймають нові закони та визначають нові пріоритети інформаційної політики. Держави, які не бажають залишитися на узбіччі цивілізаційних процесів, розробляють та впроваджують різноманітні програми, спрямовані на формування та розвиток інформаційного суспільства або окремих його складових: заохочення до використання Інтернету, запровадження дистанційної освіти та освіти протягом усього життя, розвиток електронної комерції, реалізацію електронного уряду, становлення електронної медицини, надання різноманітних електронних послуг тощо [1].

Глобальні процеси, що відбуваються у світі, призводять до серйозних зрушень в організаційно-управлінських системах, трансформуючи не лише законодавство, владні механізми, а й усю сучасну систему координат існування держави. Переосмислюється роль, структура, функції та авторитет держави. Ознакою нової інформаційної реальності стало те, що прозорість, відкритість, публічність та наявність діалогових стосунків між громадянином і державою як

новітні характеристики демократичного політичного режиму зумовили формування принципово нового формату інформаційної демократії.

Головною цінністю демократії такого типу є інформація, критерієм демократичності – доступ до інформаційних баз даних, вільної, правдивої, неупередженої та об'єктивної інформації. Гарантом цього виступає система права, заснована на інформаційних чинниках, яка набуває в інформаційну епоху нових рис. Реалізація цього права надає людині інформаційного суспільства нового статусу та можливостей, апріорі рівних для всіх [3].

На жаль, сьогодні Україна значно відстає від загального ритму інформаційних тенденцій: до цього часу відсутні Інформаційний кодекс і Концепція державної інформаційної політики, а діяльність органів державної влади, відповідальних за цей напрямок роботи, є недостатньо ефективною, внаслідок чого усвідомлення важливості розвитку інформаційного сектору є низьким [4].

У той же час попит на всі види інформації – наукову, технічну, економічну, урядову, задоволення зростаючих інформаційних потреб – сьогодні є вкрай актуальним, тому формування ефективної системи збору, зберігання, обробки і використання інформації для прийняття обґрунтованих державно-управлінських рішень, залучення до цього процесу громадськості є дуже важливими завданнями. Інтуїтивні дії у цій сфері, відсутність продуманої державної інформаційної політики, непрофесійна діяльність органів управління можуть призвести до неадекватних рішень і відчутних соціально-економічних потрясінь [2]. Тому вкрай важливо глибоко досліджувати й розвивати інформаційну галузь України, вживати конкретних заходів щодо розбудови національного інформаційного середовища, упорядкування діяльності державних органів, що виконують функції регулювання відносин в інформаційній сфері, приведення національного законодавства у відповідність зі світовими нормами та стандартами, формування інформаційного суверенітету України.

Література:

1. Клімова Г. П. Основні напрями здійснення глобалізації в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Г. П. Клімова. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnyua_2014_4_36.pdf.
2. Основи інформаціо-аналітичної діяльності : навч. посіб. / В. І. Захарова, Л. Я. Філіпова. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 336с.
3. Ржевська Н. Вплив інформаційного суспільства на формування категоріального апарату політичної науки: інформаційна демократія як політична категорія [Електронний ресурс] / Н. Ржевська. – Режим доступу : http://old.filos.lnu.edu.ua/bulletin_philosophy/ua/docs/visnyk01/articles/rzhevaska.pdf
4. Семіноженко В. П. «Інформаційна хвиля» суспільного розвитку: глобальні виклики [Електронний ресурс] / В. П. Семіноженко. – Режим доступу : <http://www.semynozhenko.net/documents/14/>.

УДК 300(075.8)

*Гулак О. В., канд. юрид. наук, доц.,
кафедра адміністративного та фінансового права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ІНСТИТУЦІЙНІ СКЛАДОВІ ЯКІСНОГО ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС ОПТИМІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Люди в процесі освоєння навколишнього світу безперервно створюють правила життя, запроваджують організаційні структури, адмініструють процеси через виокремлення управлінців. В залежності від якості правил та форм життя, розвивається або деградує суспільство. Тобто цінності суспільства, його інститути та адміністратори (управлінці) визначають вектор руху країни [1].

Тобто, якщо коротко та системно визначити основні компоненти розвитку та ефективності управління як державою у цілому, так і окремими її напрямками та сферами, то ними постають: цінності (суспільно-затребувані та прийнятні основи існування як окремого індивіда так і груп людей), інститути (державні та самоврядні інституції) та еліти (в нинішніх реаліях – високопосадовці, урядники, політики та авторитетні громадські представники, що мають безпосереднє відношення до формування та реалізації державної політики і системи публічного адміністрування). Відтак, саме від цих складових залежить вектор, рівень та швидкість розвитку будь-якого суспільства та держави.

Не зважаючи на серйозний суспільний поступ, пов'язаний насамперед із становленням громадянського суспільства та формуванням вагової громадської позиції, що вилилась у всенародні революційні настрої, ми погоджуємось із думкою, що «українське суспільство, на жаль, демонструє цінності несумісні з розвитком країни: вузький радіус довіри, лояльність до корупції, сприйняття влади, як інструменту особистого збагачення, зневага до праці, недовіра до людей,

низька громадянська участь, нетерпимість до меншин, почуття нещасливості тощо» [1].

«Зрештою Україна опинилася в найгіршому можливому положенні... Крім високих держвидатків і, відповідно, податків, тут неефективна держава, зашкалює корупція і сильні олігархи, які збагатили себе за допомогою державних субсидій, особливо в енергетичному секторі». Про це у своїй книзі «Україна: що пішло не так і як це виправити» пише шведський економіст Андерс Аслунд [2].

Дуглас Норт у своїх дослідженнях доводить, що саме цінності і культура є первинними факторами, які визначають вектор розвитку суспільства, що саме вони породжують певні властивості інститутів та поведінку управлінців. В свою чергу, нобелівським лауреатом Дароном Асемоглу було обґрунтовано модель, за якою ключову роль щодо успіху або провалу країн відіграють їх інститути, тобто форми організації суспільної взаємодії. На противагу інституційному та ціннісному підходам, ряд дослідників, серед яких всесвітньо відомі вчені Олсон та Мізес, розвивають теорію про роль так званих еліт у розвитку країн, відстоюючи теорію про змагання між собою груп людей, що контролюють (за Олсоном) чи то політичні, економічні сили, ідеологічні, релігійні та інші інструменти, керуючись «раціональним вибором», чи (за фон Мізесом під впливом ідей трансформують інститути та цінності суспільства. І в цьому випадку – нинішня якість української еліти, на жаль, зрозуміла і без слів [1]. Більше того, на нашу думку, тільки-но історія минулого століття свідчить про насамперед елітарний геноцид українців. А ті їх осередки, що нині перебувають у владних колах, на жаль, позбавлені довіри населення, адже розчаруванням по відношенню до владного поступу пронизане усе українське суспільство.

Зокрема, висловлена теза щодо того, що ключову роль щодо успіху країни відіграють їх інститути, тобто форми організації суспільної взаємодії знайшла певне втілення в нещодавно прийнятому нормативно-правовому акті. А саме, Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від

12.01.2015 р. № 5 [3] визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України, зазначаючи, що революція гідності та боротьба за свободу України створили нову українську ідею – ідею гідності, свободи і майбутнього, а громадяни України довели і продовжують у надтяжких умовах щоденно доводити, що саме гідність є базовою складовою характеру Українського народу.

Відтак, передбачено, принаймні на папері, що впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі здійснюватиметься за такими векторами: безпеки, відповідальності та гордості.

Отже, з метою якісного впливу на процес оптимізації публічного управління як в державі загалом, так і щодо окремих сфер та напрямків суспільної життєдіяльності, вбачається насамперед необхідним вплив на вищезазначені складові: цінності; законодавство та організацію інститутів, які і покликані втілювати відповідні правила та, безпосередньо, політико-управлінський істеблїшмент. Спосіб такого впливу слід спільно формувати основним публічним інституціям з безпосередньою участю активних профільних громадських організацій та незалежних експертів. Лише такий спосіб розробки основоположних нормативно-правових актів із закладеними в них цінностями, сприйнятими переважною частиною спільноти зможе забезпечити їх практичну імплементацію та сприятиме «приходу до влади» управлінців нового типу, нової формації з ідеологічно іншим підходом до своєї роботи та реалізації її цілей.

Література:

1. Олексій Жмеренецький. Цінності, еліти, інститути: діагноз – «пацієнт мертвий» / Олексій Жмеренецький / Українська правда від 7 квітня 2015 р. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/04/7/7063984/>

2. Аслунд. Україна опинилася в найгіршому можливому положенні / Аслунд / Economic.ks.ua від 12 червня 2015 р. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://economic.ks.ua/aslund-ukraina-okazalas-v-naikhudshem/>

3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5 : [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

*Гулько Ж. В., слухач
Київського університету культури
м. Київ, Україна*

УМОВИ ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні відбуваються зміни в системі законодавчого забезпечення держави взагалі, і зокрема, принципів функціонування державної служби, вимог до державного службовця та особливостей проходження державної служби. Зрозуміло, що байдужих до кар'єри людей практично немає. Життя кожної людини проходить у безперервних змінах, у пристосуванні до обставин і вдосконаленні способу діяльності аби досягти більш високого соціального статусу. Так як кар'єра працівника пов'язана з потребами відповідної інституції в кадрах, що передбачає: оцінку здібностей і особистісних якостей персоналу, можливі варіанти посадового переміщення державного службовця, орієнтовні строки та заходи для його професійного розвитку.

Враховуючи сучасний стан економічного, соціального і політичного розвитку держави, державні органи у межах чинного законодавства мають здійснювати комплекс заходів, а саме: визначення потреб організації в кадрах і можливостей наявного персоналу, забезпечення конкурсного відбору кадрів, створення кадрового резерву, підготовка та підвищення кваліфікації, об'єктивна оцінка роботи державних службовців, тощо.

Досліджуючи правовий інститут державної служби, відомий вчений у галузі адміністративного права Ю. М. Старілов, зазначав, що «в країнах Заходу проходження служби часто називають «здійсненням службової кар'єри». Просування по службі (здійснення кар'єри) має визначатися насамперед особистісними якостями державного службовця, його досвідом, професійністю, компетенцією, кваліфікацією, придатністю до конкретного виду служби» [2].

Державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо: аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; управління персоналом державних органів; реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством [1].

Державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті) (далі – державний орган), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [1].

Право на державну службу мають повнолітні громадяни України, які вільно володіють державною мовою та яким присвоєно ступінь вищої освіти не нижче: магістра – для посад категорій «А» і «Б»; бакалавра, молодшого бакалавра – для посад категорії «В».

Тобто, на державну службу не може вступити особа, яка: досягла шістдесятип'ятирічного віку; в установленому законом порядку визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена; має судимість за вчинення умисного злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку; відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю,

пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади; піддавалася адміністративному стягненню за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення – протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили; має громадянство іншої держави; не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоду на її проведення; підпадає під заборону, встановлену Законом України «Про очищення влади» [2].

Проходження державної служби є підінститутом правового інституту державної служби, який об'єднує правові норми, що встановлюють наступні питання: заміщення державних посад, спеціальна професійна підготовка співробітників різних державних органів, сумісництво, реальне виконання службовцями своїх посадових обов'язків і реалізація прав, порядок присвоєння кваліфікаційних розрядів, спеціальних звань; заохочення службовців і притягнення їх до відповідальності, атестація державних службовців, просування (переміщення) по службі, умови служби, спеціально-правовий захист (гарантії, пільги, компенсації) державних службовців, підстави і способи припинення державної служби».

Стаття 20 Закону України «Про державну службу» містить основні вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу, вимоги до їхньої професійної компетентності, які складаються із загальних та спеціальних вимог.

Особа, яка претендує на зайняття посади державної служби, повинна відповідати таким загальним вимогам: для посад категорії «А» – загальний стаж роботи не менше семи років; досвід роботи на посадах державної служби категорій «А» чи «Б» або на посадах не нижче керівників структурних підрозділів в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах у відповідній сфері не менш як три роки; вільне володіння державною мовою, володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи; для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на всю територію України, та його апараті – досвід роботи на посадах державної служби

категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою; для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на територію однієї або кількох областей, міста Києва або Севастополя, та його апараті – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою; для посад категорії «Б» в іншому державному органі, крім тих, що зазначені у пунктах 2 і 3 цієї частини, – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше одного року, вільне володіння державною мовою; для посад категорії «В» – наявність вищої освіти ступеня молодшого бакалавра або бакалавра, вільне володіння державною мовою.

Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій «Б» і «В», визначаються суб'єктом призначення з урахуванням вимог спеціальних законів, що регулюють діяльність відповідного державного органу, в порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби.

Особи, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А», мають відповідати типовим вимогам (включаючи спеціальні), затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу. Прийняття громадян України на посади державної служби без проведення конкурсу забороняється, крім випадків, передбачених цим Законом. Особа, яка вступає на

посаду державної служби вперше, набуває статусу державного службовця з дня публічного складення нею Присяги державного службовця, а особа, яка призначається на посаду державної служби повторно, – з дня призначення на посаду [1].

Тобто, під проходженням державної служби слід розуміти систему дій та організаційних заходів, які спрямовані на реалізацію принципу рівного доступу до державної служби, визначають порядок і підстави прийняття на державну службу, випробування, виконання посадових повноважень, заохочення та застосування дисциплінарних стягнень, присвоєння класних чинів, проведення конкурсів, атестацій, а також припинення державної служби.

Література:

1. Закону України Про державну службу від 10 грудня 2015 року № 889-VIII [Електронний ресурс] від 10 грудня 2015 року № 889–VIII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/889-19/page>
2. Старилов Ю. М. Служебное право. Учебник. – Москва : Изд-во БЕК, 1996. – 698 с.

УДК 341. 824:338.47(043.2)

Гурушкін І. О., магістр державного управління

Київського університету культури

Науковий керівник: канд. наук з держ. упр.

Банчук – Петрососва О.В.,

ст. викладач кафедри державного управління і права

Київського університету культури,

м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ

Сьогодні, коли серед основних цілей України є її утвердження як розвинутої правової демократичної держави з належним високим рівнем життя та соціальною стабільністю, подолання економічної відсталості, викорінення корупції та перехід до інноваційного шляху розвитку, країні як ніколи потрібна дієва державна служба. В умовах модернізації державної служби України все більше зростає значущість професійного розвитку її кадрів та визначення тих соціальних факторів, які впливають на цей процес, адже на сучасному етапі державотворення державні службовці повинні відповідати тим вимогам, які висуває до них громадянське суспільство, бути здатними приймати відповідальні рішення та впроваджувати у життя необхідні реформи.

Професійний розвиток державних службовців є соціальним процесом, обумовленим розвитком державної служби як професійної діяльності в суспільстві, що охоплює всі цикли професійного життя особи: її професійне самовизначення, самоідентифікацію, застосування та формування професійного досвіду – та сприяє набуттю професійно значимих якостей, знань, навичок та умінь, необхідних для пошуку ефективних шляхів та способів реалізації поставлених перед нею завдань у межах наданих їй повноважень, а також зміні її соціального та посадового статусу в організації.

Стратегічною метою державної кадрової політики та її основним завданням є формування високопрофесійного, стабільного та оптимально збалансованого кадрового складу державної служби, який слугує людині, суспільству і власне державній службі та здатний забезпечити виконання встановлених українським законодавством функцій та повноважень й ефективного функціонування державного апарату на професійному, кваліфікаційному й діловому рівнях. Нагальною потребою є на сьогодні якісно новий підхід до професійного розвитку державних службовців, усунення протиріччя між «застарілим» професіоналізмом значної частини працівників державних органів, формування яких багато десятиліть йшло із лав партійних і комсомольських працівників, фахівців народного господарства, без спеціальної професійної підготовки до державно-управлінської діяльності, та сучасними потребами, між інертністю, стереотипами їх мислення та практичних дій, необхідністю впровадження нових соціальних технологій, прояву самостійності та відповідальності.

Значному вдосконаленню професіоналізації кадрового складу державної служби сприятиме доскональне вивчення та ефективне використання на практиці механізмів професійно-кваліфікаційного розвитку державних службовців. Ці механізми репрезентують організаційно-практичну діяльність державних органів з реалізації державної кадрової політики та включають у якості структурних елементів сукупність правових, організаційних, соціально-економічних, освітніх та інших заходів. На даному етапі вони є вкрай необхідними для:

- формування високого професіоналізму та компетентності державних службовців, комплектування всього державного апарату кваліфікованими спеціалістами у сфері державного управління;
- створення сприятливих умов та гарантій для прояву кожним службовцем своїх здібностей, реалізації їх особистого потенціалу та підвищення ефективності трудової діяльності;
- збереження відносно стабільного кадрового складу, здатного

акумулювати професійний досвід та організаційну культуру державної служби;

- максимально можливого використання потенціалу всього державного апарату, його збереження та збільшення.

Становлення професіонала на державній службі є цілісним безперервним процесом, що становить важливу частину життєвого шляху людини, а його регулювання відбувається не лише на основі суб'єктивних (внутрішніх) факторів, але й під дією об'єктивних (соціальних) факторів. Ураховуючи довготривалість (від 35 до 40 років) процесу професійного розвитку державних службовців, протягом якого можуть змінюватися соціальна ситуація, життєві та професійні пріоритети і плани, виділено стадії, які вони проходять під час становлення їх як професіоналів. При цьому стадії професійного розвитку державних службовців виокремлено за критеріями відповідності етапам професіоналізму та соціальній ситуації розвитку як сукупності певних соціальних умов, необхідних особі для реалізації свого професійного потенціалу, що відображають специфіку засвоєння діяльності та змінюються під час переходу від одного етапу до іншого.

Алгоритм ідеального безперервного професійного розвитку державного службовця в межах однієї професії, який у результаті проходження всіх цих стадій стає справжнім професіоналом у сфері державного управління, здатним передати свій досвід і знання наступним поколінням. Зазначений алгоритм є своєрідною дорожньою картою фахового шляху державного службовця, якою йому слід керуватися у своєму професійному житті.

Особливе значення для успішного проходження всіх стадій професійного розвитку державного службовця має соціальне середовище, у якому відбувається формування його особистості. Основи для майбутнього професійного зростання закладаються у найбільш ранньому віці, тому можна констатувати, що саме у сім'ї розпочинається процес професійної соціалізації, який продовжується у школі, вищому навчальному закладі та професійному середовищі (трудовому колективі), де безпосередньо і реалізуються професійні наміри індивіда.

Основою професіоналізації кадрів державної служби має бути саме професійно-кваліфікаційний розвиток, який реалізується через систему безперервної професійної освіти, тому аналіз дії його механізмів сприятиме найбільш успішному та ефективному підвищенню професійного рівня державних службовців.

Література:

1. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. – Донецьк : Монолит, 2009. – 384 с.
2. Александров В. Шлях до системного вирішення проблеми ефективного навчання державних службовців / В. Александров // Вісник державної служби України. – 2005. – № 3. – С. 47 – 50.
3. Александров В. Т. Проблема ефективного навчання та атестації державних службовців / В. Т. Александров // Актуальні проблеми державного управління : збірник наукових праць. У 2-х ч. – Ч. 2. – Харків : Магістр, 2005. – № 2 (25). – С. 265 – 271.
4. Алексеев Н. А. Личностно ориентированное обучение: вопросы теории и практики: монография / Н. А. Алексеев. – Тюмень : Изд-во ТГУ, 1997. – 216 с.
5. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. – Москва : Наука, 1977. – 320 с.
6. Артеменко Н. Ф. Управління професіоналізацією кадрів державної служби України / Артеменко Наталія Федорівна: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Донецьк, 2010. – 244 с.
7. Атаманчук С. Г. Государственная служба: кадровый потенциал / С. Атаманчук, В. Матирко. – Москва : Дело, 2001. – 216 с.

Гуцуляк В. К., аспірант

*Науковий керівник: Гриняк А. Б., д-р юрид. наук, ст. наук. співроб.,
завідувач відділу проблем договірної права,
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
м. Київ, Україна*

ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРО ДОГОВІР ПІДРЯДУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XVIII ст.

Перші згадки про інститут підряду найбільш чітко прослідковується у главі XVIII Соборного Уложення 1649 р., в якій можна віднайти перші визначення сторін договору, а саме посилення на підрядника і замовника. Більше того, у ст. 67 цієї ж глави зазначається про можливість виконання взятих за договором зобов'язань із залученням третіх осіб, що ще раз свідчить про перші спроби розмежування на законодавчому рівні підряду та особистого найму. На основі цього вважаємо за доцільне підтримати думку, що першим вітчизняним правовим джерелом, що регулює підрядні відносини, виступає Соборне Уложення 1649 р. [1, с. 40], однак із зазначенням, що в Уложенні договори підряду згадувалися досить побічно і у переважній більшості регулювалися правовими звичаями.

Одразу ж зазначимо, що в той час українські землі перебували в складі двох імперій – Російської та Австро-Угорської, що не могло не відобразитись на підходах до правового регулювання договірних відносин загалом та відносин за договорами підряду зокрема.

Насамперед зазначимо, що влада Російської імперії всіляко намагалася обмежити розвиток української державності і права. Це призвело до складної ситуації у застосуванні правових норм та підштовхнуло до роботи над кодифікацією цивільного, кримінального та торгового законодавства. Проте

розроблені комісією проекти так і не були втілені у життя, натомість набрав чинності 15 томний «Звід законів Російської імперії».

Прийнятий у 1835 р. Звід законів цивільних виступає першим джерелом приватноправового регулювання підрядних відносин, що на законодавчому рівні закріпив поняття договору підряду. Слід відзначити спробу законодавця в ст. 1737 дати законодавчу дефініцію договору підряду «як договору, за силою якого одна зі сторін приймає на себе обов'язок виконати за свій рахунок роботи, або поставити визначені речі, а інша, на користь якої це виконується, здійснити за це грошовий платіж». Виходячи із зазначеного можна зробити висновок, що цивільне законодавство дореволюційного періоду не розмежовувало виконання робіт, надання послуг та поставку.

Особливий підхід у регулюванні підрядних відносин передбачався у випадку, якщо пошукові роботи виконувались для державних потреб (так званий «казенний підряд»). Так, держава, залучаючи до виконання робіт або здійснення різного роду поставок приватних осіб вимагала певних гарантій належного виконання взятих зобов'язань. І вже у XVIII ст. для підрядників обов'язковою умовою укладення договору казенного підряду була наявність поручителя. Договори казенного підряду укладалися за результатами проведених торгів. За результатами торгів підрядники готували кошторис витрат із зазначенням цін. Допускалося авансування до половини вартості робіт. Водночас підрядники, що суттєво завищували вартість своїх робіт, повинні були притягуватися до відповідальності. На них накладався штраф і стягувалася переплачена сума. Щоправда уже тоді законодавець передбачив підставу для звільнення від відповідальності підрядників за умови, якщо вони доведуть, що завищення ціни було викликано хабарництвом чиновників. У такому випадку переплачені державою кошти повинні були відшкодовуватися таким чиновником. Зважаючи на це слід констатувати, що вже тоді законодавча увага була спрямована на боротьбу з корупцією в сфері задоволення державних потреб.

Кардинально інші підходи до регулювання підрядних правовідносин існували на західноукраїнських землях, що в той час перебували у складі Австро-Угорської імперії. Так, на відміну від такого кодифікованого акта як «Права за якими судиться малоросійський народ» 1793 року, в якому відсутні механізми правового регулювання зобов'язань з виконання робіт, у Цивільному кодексі Східної Галичини 1797 року відображено правові норми, присвячені регулюванню досліджуваних правовідносин. Так, відповідно до п. 263 гл. XVIII Цивільного кодексу Східної Галичини 1797 року послуги осіб можуть бути обіцяні за певну грошову плату, що є наймом робіт або послуг. Йдеться про права та обов'язки, які виникають на підставі взаємної домовленості про роботи та послуги і які визначаються укладеним сторонами договором. Якщо ж сторонами не визначені ні вид роботи, ні ціна за це, то на цій підставі договір вважався неукладеним. Тобто, якщо одна сторона виконувала роботу на підставі укладеного договору, то інша повинна була виплатити їй винагороду, яка в разі необхідності визначалася із залученням фахівців. Якщо ж фахівці визначають, що робота взагалі не відповідає умовам договору, то виконавець не мав права вимагати виплати винагороди [2, с. 415].

Із наведеного можемо констатувати, що Цивільний кодекс Східної Галичини 1797 р. один із перших на території Східної Галичини та Буковини (теперішня територія України) по-новому відобразив підхід до правового регулювання відносин найму робіт та послуг, фактично розмежувавши їх. Втім, як слушно зазначає з цього приводу Н. В. Федорченко, кодекс був у багатьох аспектах ще орієнтований на феодальні відносини, оскільки став результатом кодифікаційних процесів, які відбувалися в Австрійській імперії ще у другій половині XVIII ст. [3, с. 11]. Загалом же, як зазначають дослідники, роботи з розробки Кодексу були розпочаті ще за часів Марії-Терезії. Згодом Кодекс відіграв роль проекту цивільного кодексу, який був випробуваний на території Австрійської провінції –

Галичини. Текст його став основою для Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1812 р. (ABGB) [4, с. 86].

Все вищевикладене дозволяє зробити висновок, що положення законодавчих актів про підряд, розпочавши своє становлення з договору особистого найму в XV – XVI ст., під впливом науки цивільного права і в силу економічних причин в XVIII столітті набув ознак, які в подальшому стали основою для радянського і сучасного законодавства щодо такого правового субінституту як договір на проведення пошукових робіт. Тому цей період цілком доречно було б іменувати періодом становлення інституту підряду на українських землях.

Література:

1. Гриняк А. Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України: монографія / А. Б. Гриняк. – Київ : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. – С. 20, 40.

2. Гражданский кодекс Восточной Галиции 1797 г. = Codex civilis pro Galicia Orientali anni MDCCXCVII Пер. с лат. А. Гужвы; Под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря. – Москва : Статут; Одесса, 2013. – С. 415.

3. Федорченко Н. В. Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики: монографія / Н. В. Федорченко. – Київ : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2015. – С. 11.

4. Гужва А. М. Розділена власність за Цивільним кодексом Східної Галичини 1797 р. / А. М. Гужва // актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 91-річчю з дня народження В. П. Маслова, Харків, 15 лютого 2013 р. – Харків : Право, 2013. – С. 86.

*Дзюбенко О. Л., канд. юрид. наук, доц.,
магістр кафедри ДУіП КУК,
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА РИНКУ ПОСЛУГ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В науковій літературі відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «державне регулювання». Так, під державним регулюванням розуміють здійснення державою комплексних заходів (організаційних, правових, економічних тощо) у сфері соціальних, економічних, політичних, духовних та інших суспільних процесів з метою їх упорядкування, встановлення загальних правил і норм суспільної поведінки, а також запобігання негативним явищам у суспільстві [1, с. 61]. Водночас, в Енциклопедії державного управління державне регулювання визначене як сукупність інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до підприємств і громадян. Воно включає закони, формальні і неформальні розпорядження і допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким держава делегувала регуляторні повноваження [2, т. 4, с. 153].

Зазначені визначення дають можливість прийти до висновку, що *державне регулювання* – це сукупність заходів, за допомогою яких держава регулює суспільні відносини у різних сферах життєдіяльності суспільства, шляхом встановлення єдиних загальнообов'язкових правил та норм суспільної поведінки.

Не виникає сумнівів в тому, що освіта є однією з найважливіших сфер суспільства. Так, як вірно зазначає В. Куценко: «Послуга освіти – це товар особливого роду, який має не тільки ціну, що виражає його конкретну корисність для конкретного споживача на ринку, але і загальну корисність у вигляді безпосередньо накопичуваного людською цивілізацією наукового знання» [3, с. 29]. В цілому, під ринком освітніх послуг І. О. Жарська та В. М. Неткова

розуміють матеріальні взаємовідносини учасників навчального процесу: ті, хто навчаються, організації, які надають освітні послуги, а також фізичні і юридичні особи, які їх оплачують і якимось чином регламентують [4]. Таким чином, самостійним суб'єктом ринку послуг вищої освіти в Україні є вищі навчальні заклади, діяльність яких регулюється низкою нормативно-правових актів.

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про вищу освіту», вищий навчальний заклад – це окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей [5].

Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2003 № 847 визначають загальні вимоги та мінімальні нормативи забезпечення навчальних закладів науково-педагогічними та педагогічними кадрами, матеріально-технічною, навчально-методичною та інформаційною базою [6].

Порядок проведення акредитації; права та обов'язки навчального закладу після затвердження МОН позитивного рішення Акредитаційної комісії щодо акредитації напряму підготовки, спеціальності, прийнятого за результатами проведення акредитаційної експертизи; фінансування проведення акредитації, а також порядок оскарження рішень Акредитаційної комісії визначаються Постановою КМУ «Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах» від 9 серпня 2001 р. № 978 [7].

Постанова КМУ України «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» від

27.08.2010 р. № 796 встановлює перелік платних послуг у таких сферах: освітньої діяльності; наукової та науково-технічної діяльності; міжнародного співробітництва; охорони здоров'я, відпочинку, дозвілля, оздоровлення, туризму, фізичної культури та спорту; побутових послуг; житлово-комунальних послуг, а також інші платні послуги, зокрема: надання в оренду будівель, споруд, окремих тимчасово вільних приміщень і площ, іншого рухомого та нерухомого майна або обладнання, що тимчасово не використовується у освітній, навчально-виховній, навчально-виробничій, науковій діяльності, у разі, коли це не погіршує соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у навчальному закладі; друкування, копіювання, сканування, ламінування, запис інформації на носії; виробництво та реалізація продукції громадського харчування, організація її споживання; забезпечення оформлення атестатів доцента, професора, старшого наукового співробітника, свідоцтв про закінчення аспірантури, докторантури, інших документів про освіту та вчені звання, їх дублікатів в установленому законодавством порядку; забезпечення оформлення документів про освіту державного зразка в установленому законодавством порядку; здійснення заходів, пов'язаних із провадженням виставково-ярмаркової діяльності згідно із законодавством; розроблення, впровадження та обслуговування проектів мультимедійних аудиторій, конференц-залів, Інтернет-кафе тощо [8].

Водночас, необхідно звернути увагу на те, що перелік платних послуг, які надаються в вищих медичних закладах освіти встановлено Постановою КМУ України «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти» від 17.09.1996 р. № 1138 [9]. Так, до послуг, що надаються згідно з функціональними повноваженнями вищими медичними навчальними закладами та науково-дослідними установами належать такі: отримання вищої медичної освіти у випадках, коли абітурієнт уже одержав вищу освіту з іншої спеціальності; навчання іноземних і вітчизняних студентів на умовах контракту з фізичними та

юридичними особами у межах ліцензованого обсягу підготовки; поглиблене навчання окремих предметів понад обсяг навчального плану, вивчення різних напрямів нетрадиційної медицини; надання послуг по легалізації документів про медичну (фармацевтичну) освіту, проведення наукової та науково-технічної експертизи, тощо.

Література:

1. Державне управління: Словник-довідник / [уклад. : В. Д. Бакуменко (кер. творч. кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, В. М. Князєв, С. О. Кравченко, Л. Г. Штика] ; за заг. ред. В. М. Князєва, В. Д. Бакуменка. – Київ : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Київ : НАДУ, 2011.
3. Данилишин Б. Ринок освітніх послуг: основні тенденції та шляхи модернізації / Б. Данилишин, В. Куценко // Україна: аспекти праці. – 2005. – №8. – С. 28–34.
4. Сучасний стан і тенденції ринку освітніх послуг в Україні: статистичні оцінки / І. О. Жарська, В. М. Неткова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2404/1B8.pdf>
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 146.
6. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти : затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 24 грудня 2003 р. № 847. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 3. – Ст. 154.
7. Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 978. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – Ст. 1491.

8. Перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 67. – Ст. 2410.

9. Перелік платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1138. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1138-96-%D0%BF>

УДК 351.77:351.779:614.778+341(ЄС)

*Дідок Ю. В., канд. вет. наук, доц.,
кафедра державного управління,
Харківський регіональний інститут державного управління
НАДУ при Президентіві України,
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ АДАПТАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ, ТВАРИН І РОСЛИН

Гармонізація національної правової системи України із правовою системою Європейського Союзу (*acquis communautaire*) є важливою складовою євроінтеграційної політики України на сучасному етапі. Однією з 16 сфер адаптації законодавства, визначених як пріоритетні предметами угод СОТ «Про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС», «Про Технічні бар'єри для торгівлі», «Про санітарні і фітосанітарні заходи», є охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин [1; 2].

Зближення національного законодавства у сфері охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин із сучасною європейською системою права ЄС здійснюється поступово, відповідно до етапів, визначених «Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [3]. Взаємодія органів державної влади та недержавних інституцій в процесі виконання Програми забезпечується Координаційною радою з адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Відповідальними за організацію роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС у даній сфері є такі центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ): Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство Юстиції України (Державний департамент з питань адаптації законодавства), Міністерство аграрної політики України, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України [4].

До особливостей процесу правової адаптації у сфері охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин належить те, що державне регулювання даної сфери в Україні здійснюється в трьох галузевих напрямках – охорона здоров'я, ветеринарна медицина, захист рослин. Загальна кількість джерел *acquis communautaire*, положення яких мають бути враховані в законодавстві України, може бути поділена на 4 основні групи [5]: з питань охорони здоров'я людей – 33,3%, з питань ветеринарної медицини – 35,3%, з питань захисту рослин – 13,3%, зі спільних для згаданих галузей питань – 18,1%. Загальний стан адаптованості законодавства у сфері охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин за рівнем відповідності правових актів може бути охарактеризований як середній [6].

Окремим напрямком даної сфери, який стосується всіх трьох галузей є генетично модифіковані організми (ГМО). Питання обігу і використання ГМО, реєстрації кормів, одержаних з генетично модифікованих організмів в Україні є не достатньо врегульованим. Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» в цілому відповідає Директиві 2001/18 щодо основних принципів державної політики в галузі поводження з ГМО. Проте неврахованими залишаються положення *acquis communautaire* [7] щодо: порядку подання та розгляду клопотання щодо проведення оцінки біологічної безпеки та надання висновку про безпеку вивільнення ГМО у навколишнє середовище, його форми, переліку необхідних документів; порядку маркування продукції, яка містить або складається з ГМО; процедури ввезення ГМО, призначених для безпосереднього використання в якості харчових продуктів; форм і процедур завчасного обґрунтованого погодження на імпорт ГМО; умов транспортування і зберігання ГМО; порядку транзитного переміщення вантажу, що містить ГМО; порядку та умов оцінки рівня ризику вивільнення ГМО, заходів фізичного захисту; регламентів ветеринарно-санітарного та фітосанітарного нагляду щодо реєстрації і використання кормів для тварин, які містять ГМО.

Процес правової адаптації у цій сфері ускладнюється недосконалістю організаційного і наукового забезпечення його реалізації. З одного боку це обумовлено невизначеністю критеріїв оцінки відповідності правових актів, недостатньою глибиною аналізу природи невідповідностей та шляхів їх усунення; неналежним додержанням принципу доцільності (врахування економічних, політичних, фінансових та соціальних наслідків прийняття правових норм, адаптованих до вимог законодавства ЄС); незадовільним рівнем співпраці між фахівцями ЦОВВ та науковцями у відповідних сферах; неузгодженістю термінології, яка вживається у законодавстві. З іншого – пов'язане із недосконалістю чинного правового та структурно-функціонального забезпечення діяльності відповідних ЦОВВ (наприклад, не розмежованість повноважень щодо якості та безпеки продовольчої продукції тваринного і рослинного походження, неврегульованість обігу й використання ГМО).

Враховуючи те, що одним з основних аспектів ефективної гармонізації є забезпечення належної адміністративної спроможності у впровадженні законодавства, процес правової адаптації у сфері охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин на подальший період має бути спрямований на розробку механізмів імплементації нормативно-правових актів України, гармонізованих з урахуванням законодавства ЄС, що є перспективним напрямком для подальших наукових досліджень.

Література:

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами» від 10 листоп. 1994 р. № 237/94-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1994. – №46. – ст. 415.
2. Каробліс Р. Міжнародна торгівельна політика: СОТ і регіональні торгівельні угоди // Ефективність державного управління. Практикум. Досвід

країн-членів СОТ у сфері державного управління / За заг. ред. І. Розпутенка і Б. Лессера. – Київ : Вид-во «К.І.С.», 2003. – 166 с.

3. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року № 1629-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – №29. – ст.367.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державного департаменту з питань адаптації законодавства» від 24 грудня 2004 р. №1742 // <http://www.rada.gov.ua>.

5. Зеркаль О. Доповідь про стан виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу // <http://www.sdla.gov.ua>

6. Огляд стану адаптації законодавства України до *acquis communautaire*. – Київ : ВД «Професіонал», 2007. – 544 с.

7. Чабанова Ю.В. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері охорони життя та здоров'я людей, тварин і рослин // Теорія та практика державного управління: Збірник наукових праць. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – №2(21). – С. 431–438.

УДК 330.341.009

*Дмитрук В. І., магістр державного управління,
Науковий керівник: Банчук-Петросова О. В.,
канд. наук з держ. упр.,
ст. викладач кафедри державного управління і права
Київського університету культури,
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Тема поліпшення механізмів соціально-орієнтованого державного управління на сьогодні є досить актуальною і зумовлена передусім недостатнім теоретичним підґрунтям цієї концепції в нових умовах цивілізаційного вибору України відносно визначення векторів забезпечення конкурентоспроможної економіки, ефективної держави й підвищення соціальних стандартів.

У науковій літературі з державного управління на сьогодні маємо певний вакуум щодо розуміння соціально-орієнтованого державного управління, прийомів і технік його впровадження [1, с. 5].

Соціально-орієнтоване державне управління – це певний зріз соціальної політики держави, спосіб здійснення соціальних управлінських функцій держави, фокусом яких є органічне поєднання насамперед соціального, економічного та культурного аспектів буття суспільства.

В українській науці існують значні розходження щодо потрактування власне поняття «соціально-орієнтоване державне управління», хоч варто зазначити про велику кількість праць у цьому руслі. Ми є свідками активної суперечки щодо можливостей побудови в Україні соціально-орієнтованої економіки європейського типу, проте немає чіткого розуміння визначальних напрямків підвищення його ефективності на національних теренах. Тому виявлення шляхів і напрямів становлення соціально-орієнтованого державного управління та наступна

розробка поняттєво-категоріального апарату поряд із іншими аспектами цієї проблеми є нагальним питанням державотворення.

Механізм соціально-орієнтованого державного управління передусім узгоджує функціонування і розвиток усіх ланок економічної й управлінської систем, збалансовує продуктивні сили й економічні напрями вдосконалення. Він утілює в життя й суб'єктивні, й об'єктивні фактори, оскільки коли вплив суб'єктивних факторів визначається цілеспрямованою діяльністю людини та її суспільних перетворень, то об'єктивні фактори означають незалежний від волі та свідомості людини вплив на перебіг соціально-економічних процесів. Адаптаційні механізми соціально-орієнтованого державного управління реалізують функції мінливості, спадкоємності, відбору при збереженні характерних ознак існуючої системи в рамках одного й того ж соціального організму.

Характерологічними ознаками функцій соціально-орієнтованого державного управління є їхня пряма взаємодія із сутністю і соціальним призначенням держави, спрямованість на вирішення завдань задля досягнення єдиної державної мети на певному історичному відтинку. Держава зобов'язана забезпечувати соціальну спрямованість економіки, належні умови для повноцінного здійснення громадянами передусім права на працю, на достатній життєвий рівень; обстоювати право на соціальний захист, формувати умови для ефективного й доступного для всіх громадян медичного обслуговування; готувати, затверджувати й реалізовувати загальнодержавні програми соціального розвитку. Зважаючи на це, варто наголосити, що людський фактор є визначальним при формулюванні понять будь-якої соціальної системи, її підсистем та інституцій, а соціально-орієнтоване управління, не залежно від будь-якої концептуальної моделі, повинне вирішувати наступні чотири завдання:

- 1) забезпечення свободи (сприяння розкриттю) людини-індивіда, як головної умови самореалізації її життєвого потенціалу і креативної соціальної діяльності;

2) забезпечення свободи руху інформації та інших обмінних ресурсів по каналам міжкомпонентного соціального зв'язку;

3) сприяння якісному відбору споживачами обмінних ресурсів;

4) узгодження темпу і ритму локальних соціальних дій.

Політична та економічна криза, що вразила практично всі сфери життєдіяльності українського суспільства, передбачає виникнення суперечностей і у галузі формування концепції та моделі соціально-орієнтованого державного управління, удосконалення його механізмів. Ця криза загострює протиріччя у процесі правотворчої та правозастосовної діяльності, зумовлює занепад морально-етичних цінностей, розгул корупції, бюрократизму, різного роду «антицінностей». Концепція і модель соціально-орієнтованого державного управління передбачає насамперед визнання цінності людини, повагу до людської особистості, її гідності, забезпечення та гарантування основних прав і свобод, ефективне здійснення соціальних завдань та функцій соціальної, правової держави [2, с. 350]. Процеси глобалізації призвели до конфлікту «загальнолюдських цінностей» цінностями національних культур, до зникнення рідного ґрунту. Серед надважливих напрямків подолання кризових явищ у соціальній сфері України доречно виокремити наступні: розробка державного механізму відбору й реалізації найбільш актуальних напрямків соціальної сфери; удосконалення інфраструктури, яка забезпечує ефективний розвиток соціальної сфери; концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку соціальної сфери; удосконалення правової бази, яка забезпечує закріплення й розвиток соціально-орієнтованих процесів у суспільстві; докорінне реформування вітчизняної системи управління соціальної сфери. Саме тому перспективи подальших наукових досліджень у цій царині повинні з'ясувати можливості й ризики впровадження соціально-орієнтованого державного управління та подальше моделювання даного напрямку розвитку держави в умовах нових цивілізаційних викликів.

Література:

1. Лобас В. М. Теоретичні основи і розвиток державного соціально-орієнтованого управління: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / Лобас В. М.; Донецька державна академія управління. – Донецьк, 2004. – 36 с.

2. Фурсін О.О. Концепція соціально орієнтованого управління в соціально-ринковій економіці / О. О. Фурсін // Державне управління та місцеве самоврядування: тези X міжнар. наук. конгресу, 26 березня 2010 р. – Харків : Вид-во Хар РІ НАДУ, «Магістр», 2010. – С. 349– 351.

*Драган І. О., д-р з держ. упр., старш. наук. співроб.,
проректор з наукової роботи
Академії муніципального управління,
м. Київ, Україна*

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

В сучасних реаліях соціально-економічного розвитку України актуалізувалась проблема ефективного природокористування в Україні та забезпечення відтворювальних процесів в країні, збалансування еколого-економічних інтересів в рамках реалізації моделі сталого розвитку, що передбачає необхідність формування стабільних джерел фінансування.

Вирішення такої проблеми потребує врахування можливостей всебічного використання територіальних ресурсів із застосуванням власних або залучених фінансових ресурсів. Відповідно, в таких умовах найбільш важливими постають завдання підвищення вартості наявних територіальних ресурсів та залучення їх у фінансовий обіг.

В якості ілюстрації можна навести результати аналітичних оцінок, які виявили значний потенціал додаткових надходжень природно-ресурсних платежів до бюджету в разі внесення змін до законодавства (Бюджетного, Податкового, Земельного, Водного, Лісового кодексів, Кодексу України про надра (табл.1).

Таблиця 1

Оцінка потенціалу збільшення надходжень до Зведеного бюджету України за рахунок удосконалення рентного регулювання у природокористуванні, млрд грн.

Показник	2012	2013	2014	Потенціал додаткових надходжень
Плата за землю	12,58	12,8	12,08	24,15
Збір за спеціальне використання води	1,36	1,47	1,26	0,68

Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	0,31	0,35	0,62	0,90
Плата за користування надрами	3,27	14,22	19,6	3,5

Проте, результати такої оцінки висвітлюють лише окремий (фіскальний) аспект щодо перспектив розв'язання всієї проблеми (ефективного природокористування в Україні та забезпечення відтворювальних процесів). Щодо визначення повної картини стосовно перспектив підвищення вартості наявних територіальних ресурсів та ефективного залучення їх у фінансовий обіг, то це потребує завершення оцінки національного природного багатства України.

В якості ще однієї ілюстрації щодо ефективності, а точніше неефективності використання ресурсів їх власниками можна навести приклад щодо орендної плати земель сільськогосподарського призначення, рівень якої по регіонах України має суттєві розбіжності. Зокрема, по Київській обл. розмір орендної плати складає від 6000 до 8000 грн на рік за земельну ділянку площею 3 га. Тоді як по Запорізькій обл. орендна плата за земельну ділянку середньої площі 6 га складає 4500–7000 грн.

Важливою передумовою економічного розвитку є можливість отримання доходів від використання активів території всіма учасниками природоресурсних відносин (територіальною громадою, бізнес-структурами, органами влади). Як відомо, капітал повинен постійно перебувати в господарському обороті, а для цього необхідно, щоб всі управлінські дії щодо капіталу були націлені на створення доданої вартості через відповідну ефективну капіталізацію активів.

Розглядаючи природні ресурси як найбільш недокапіталізований ресурс то мову доцільно вести про поширення способу введення їх в обіг з використання механізму сек'юритизації активів – як способу «перетворення» незадіяних активів у такі, що обертаються, за допомогою фондових ринків.

У зв'язку з цим, система державного управління має орієнтуватися на пошук інноваційних форм оперування такими активами територій та збільшення їх вартості. Реалізація такої цілі обумовлена трьома складовими, а саме: підвищенням рівня капіталізації природних ресурсів, корпоратизацією природно-ресурсних відносин; формуванням відповідного інституційного середовища.

Капіталізація природних ресурсів спрямована на перетворення факторів виробництва в капітал в економічних системах на засадах гармонізації інтересів суб'єктів господарювання з метою забезпечення сталого розвитку національних територіальних утворень. Суттєвим елементом такої складової є підвищення природно-ресурсної ренти із забезпеченням адекватних умов її розподілу. Вирішення зазначеного аспекту передбачає: подолання існуючих фінансових обмежень за рахунок ефективного розміщення і використання наявних природно-ресурсних активів у бізнес-структурах з метою максимізації їх вартості та доходу; забезпечення раціонального використання фінансового ресурсу на основі проектного управління на користь забезпечення сталого розвитку територій.

Корпоратизація природно-ресурсних відносин передбачає необхідність залучення громад до процесу перерозподілу територіальної природної ренти в напрямі забезпечення суспільних соціальних та екологічних інтересів. Підставою для цього виступають норми ст. 13 Конституції України, яка закріплює право власності Українського народу на землю, її надра, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України. У зв'язку з цим виникає необхідність формування корпорацій змішаного типу, до яких територіальна громада через місцеві владні структури може входити зі своїми природно-ресурсними активами. Найбільш сприятливою формою корпорацій, у рамках якої формуються можливості гармонізації інтересів бізнесу, регіональної влади та громади, на сьогодні є холдингові компанії. Досягнення очікуваних результатів можливе за рахунок визначення у територіальному просторі відповідних додаткових структур

природно-ресурсного менеджменту, орієнтованих як на окремі ресурси, так і їх комплекси.

Узгодження інтересів учасників природо-ресурсних відносин може бути досягнуто на основі формування стратегічної моделі державного управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання в рамках просторового соціально-економічного розвитку, що врегульовує чотиристоронні відносини представників бізнесу, територіальної громади, органів державної влади та місцевого самоврядування

Література:

1. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [монографія] / за заг. ред. д. е. н., проф., академіка НААН України М. А. Хвесика. – Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2012. – 400с.

2. Капіталізація природних ресурсів: [монографія] / за заг. ред. д. е. н., проф. акад. НААН України М. А. Хвесик. – Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 268 с.

УДК 321:303.01

*Забейворота Т. В., здобувач кафедри політології та філософії,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
Науковий керівник: Нікітін В. В., канд. іст. наук, доц.,
проф. кафедри державного управління,
м. Харків, Україна*

СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕФІНІЦІЙ «ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ» ТА «ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ»

Децентралізація владних відносин в контексті реформи конституційних засад місцевого самоврядування в Україні дедалі частіше стає предметом обговорень, дискусій та темою наукових статей, монографій, спеціальних досліджень, науково-практичних конференцій. Проте, не повністю з'ясованим залишається питання співвідношення наукових понять та державно-управлінських феноменів «децентралізація влади» і «децентралізація державного управління». У значній більшості без сумніву фахових робіт помітно фактичне ототожнення цих понять або не дуже чітке їх розмежування. На нашу думку це є принциповою проблемою, від слушного вирішення якої залежить якість та результативність дослідження означеної теми галузі науки «державне управління».

Проблема децентралізації влади в Україні не є новою, вже наприкінці 90-х років ХХ ст. з'явилися перші фахові публікації з цього приводу. Проте і на сьогоднішній день погляди вчених на категорію «децентралізація» різняться і не зводяться до єдиної загально визначеної точки зору. Різниця в трактуваннях поняття децентралізації обумовлена використанням авторами різних підходів до дослідження її природи та форм.

У колективній монографії «Державне управління в Україні: централізація і децентралізація», опублікованій у 1997 році за загальною редакцією Н.Р. Нижник, говориться, що децентралізація – це і властивість, і принцип, і елемент державного

управління [2]. В.Я. Малиновський називає централізацію (а відповідно і децентралізацію) формою організації державного управління [4]. І.А.°Грицьк та В.М. Кампо стверджують, що при децентралізації центральний уряд має делегувати функції та повноваження не представницьким органам, а органам виконавчої влади на місцях, зберігаючи міцну виконавчу вертикаль, що забезпечуватиме правопорядок у країні та її цілісність. Тому формування місцевих державних адміністрацій або діяльність префектів розглядають як складову децентралізації державного управління. Ідентичні ознаки мають і такі поняття як децентралізація адміністративна та деконцентрація. Деконцентрація – це адміністративна децентралізація, що передбачає створення на місцях спеціальних урядових органів та наділення їх повноваженнями із здійснення виконавчої влади. Її інколи виділяють як форму децентралізації або вид централізації, адже територіальні органи державної влади залишаються підпорядкованими центральним [3].

Б. Гурне вважає, що децентралізація є способом територіальної організації влади, за якого держава передає право на прийняття рішень по визначених питаннях або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, що не входять у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї. На думку А.М. Колодій, децентралізація влади – це правове відчуження (передача) державою (центром) як юридичною особою компетенції, ряду функцій і повноважень на користь іншої юридичної особи – місцевої влади. Передача повноважень у цьому випадку розглядається не як делегування, а як перетворення державних повноважень на самоуправлінські, що дає можливість інституційно відокремлювати органи місцевого самоврядування та органи державної влади. Процес створення розгалуженої системи органів місцевого самоврядування, за якого вирішення місцевих справ покладається не на представників центрального уряду, а на осіб, обраних населенням відповідних громад чи регіонів, називається демократичною децентралізацією. З огляду на те, що органи місцевого самоврядування належать до групи суб'єктів політичної влади і не є суб'єктами

державної влади, в даному випадку доцільно говорити про децентралізацію владних відносин або ж децентралізацію публічної влади.

Існує й коло дослідників, які практично не розрізняють таких понять як «децентралізація влади», «децентралізація публічного управління» і «децентралізація державного управління», фактично аналізуючи їх як якісно тотожні. Так, В. І. Андріяш та О. Н. Євтушенко визначають децентралізацію державного управління як процес передачі необхідних функцій від центральних органів державної влади до регіональних органів державної виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, не враховуючи при тому якісну неоднорідність названих владних інституцій [1].

Таким чином, вживаючи поняття «децентралізація владних відносин» ми маємо на увазі делегування владних повноважень органам місцевого самоврядування, тобто демократичну децентралізацію. «Децентралізація державного управління» означає передачу повноважень органам виконавчої влади, тобто деконцентрацію або децентралізацію адміністративну.

Література:

1. Андріяш В. И. Централизация и децентрализация в структурной организации государственного управления Украины / В. И. Андріяш, А. Н. Евтушенко // Совр. науч. исслед. и инновации. – 2014. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.snauka.ru/issues/2014/12/40840>.
2. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: Монографія / Відп. ред. Н. Р. Нижник ; Кол. авт. : В. Б. Авер'янов, І. А. Грицяк, С. Д. Дубенко та ін. – Київ : Вид-во УАДУ, 1997. – 448 с.
3. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування : навч. посіб. для посадовців місц. та регіон. органів влади та фахівців з розвитку місц. самовр. – Київ : ПРООН/МПВСР. – 2007. – 269 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://msdp.undp.org.ua/data/publications/decentralisation_manual.pdf.
4. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. – Київ : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. – 254 с.

УДК 341.824:338.47(043.2)

*Зінченко Д. В., магістр
Київського університету культури,
Науковий керівник: канд. наук з держ. упр.,
Банчук-Петросова О. В.,
ст. викладач кафедри державного управління і права
Київського університету культури,
м. Київ, Україна*

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА
НЕВИКОНАННЯ АБО НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ДЕЛЕГОВАНИХ
ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ**

Одним із засобів забезпечення законності виконання делегованих повноважень органів виконавчої влади органами місцевого самоврядування має стати їхня юридична відповідальність, яка не тільки гарантує демократичну організацію влади на місцях, а є запорукою прогресивного розвитку суспільства в цілому, важливим чинником утвердження і забезпечення легітимності муніципальної влади.

Згідно з ч. 3 ст. 143 Конституції України суб'єктами здійснення делегованих повноважень є органи місцевого самоврядування: «органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади» [1]. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» конкретизує суб'єктів виконання делегованих повноважень і визначає, що ними є саме виконавчі органи місцевого самоврядування [2]. Виконавчі органи місцевого самоврядування здійснюють делеговані повноваження і є відповідальними перед радами, що створили їх. Тому необхідно вирішити питання щодо суб'єкта відповідальності за здійснення делегованих повноважень перед державою: це буде виконавчий орган місцевого самоврядування чи відповідна рада, яка має змогу приймати рішення щодо особливостей реалізації делегованих повноважень на

відповідній території. Враховуючи, що відповідальність повинні нести органи місцевого самоврядування, що безпосередньо здійснюють делеговані повноваження, доцільно б було закріпити цю відповідальність за виконавчими органами місцевого самоврядування.

Виконавчі органи за здійснення своїх повноважень несуть муніципально-правову відповідальність на загальних підставах із представницькими органами місцевого самоврядування перед населенням, державою, громадянами, фізичними та юридичними особами. Крім того, виконавчі органи несуть відповідальність перед представницькими органами місцевого самоврядування. Отже, неналежне здійснення делегованих державних має бути віднесено до відповідальності виконавчих органів місцевого самоврядування перед державою. Вищою формою муніципально-правової відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування є дострокове припинення їх повноважень у встановленому законом порядку.

В Україні зараз не передбачена конкретна відповідальність органів місцевого самоврядування за невиконання делегованих повноважень. У ч.2 ст.76 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено тільки принцип підконтрольності за виконання делегованих повноважень, згідно з яким органи та посадові особи місцевого самоврядування з питань здійснення ними делегованих повноважень органів виконавчої влади є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади. У разі неподання органами місцевого самоврядування відповідним органам контролю інформації про виконання окремих делегованих повноважень не передбачено жодних заходів відповідальності. При виявленні невідповідності акту органа місцевого самоврядування, прийнятого з питань здійснення делегованих повноважень органів виконавчої влади, законодавству України, муніципальний орган лише оповіщається про невідповідність акта. У разі виявлення в результаті перевірки певних порушень чи зловживань делегованими

повноваженнями з боку органів місцевого самоврядування матеріали передаються відповідним правоохоронним органам і вищестоящим органам виконавчої влади.

Органи та посадові особи повинні нести відповідальність за невиконання або неналежне виконання делегованих їм повноважень лише в тій мірі, в якій вони були забезпечені органами державної влади необхідними матеріальними і фінансовими засобами. Зокрема, це може бути встановлено у двосторонніх актах між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування, таких, наприклад, як Угода щодо регіонального розвитку Івано-Франківської області між Кабінетом Міністрів України та Івано-Франківською обласною радою від 6 жовтня 2010 р. [4].

Забезпечення реальної відповідальності органів місцевого самоврядування за реалізацію закріплених за ними повноважень можливе за наявності таких передумов: 1) законодавчого визначення засад, принципів та критеріїв розмежування повноважень місцевого самоврядування та повноважень органів державної влади у вирішенні питань на територіальному рівні; 2) дотримання європейських принципів місцевого самоврядування: повноваження повинні реалізуватися органами місцевого самоврядування під власну відповідальність, за реалізацію ж переданих державою повноважень має наставати солідарна відповідальність і органу самоврядування, і державної інституції; 3) законодавчого запровадження чіткої юридичної відповідальності виконавчих органів місцевого самоврядування за реалізацію покладених на них повноважень. Це можливо лише тоді, коли відповідні зобов'язання та відповідальність буде брати на себе й держава.

Погоджуючись з думками різних вчених, вважаємо доцільним і необхідним законодавчо закріпити:

- відповідальність виконавчих органів місцевого самоврядування за невиконання або неналежне виконання делегованих їм повноважень органів виконавчої влади;

- відповідальність за відмову без вагомих, обґрунтованих причин від виконання делегованих повноважень;
- відповідальність органів, що делегували повноваження, та їхніх посадових осіб за незабезпечення, недостатнє забезпечення матеріально-фінансовими, кадровими, інформаційними та іншими ресурсами, які повинні бути законодавчо передбачені для належного виконання делегованих повноважень;
- матеріальну відповідальність органів, що делегували повноваження, та їх посадових осіб у випадку якщо їхні рішення, дії чи бездіяльність призвели до неможливості подальшого виконання делегованих повноважень чи потягли за собою матеріальні збитки [5].

Важливим напрямком вирішення існуючих проблем у сфері здійснення органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади є необхідність прийняття єдиного закону про делеговані повноваження, який би закріпив основні засади делегування повноважень; механізм реалізації таких повноважень; юридичну відповідальність органів місцевого самоврядування за невиконання, неналежне виконання делегованих повноважень та державних органів, що здійснили делегування; порядок вирішення компетенційних спорів, що виникають в ході реалізації делегованих повноважень.

Література:

1. Конституція України. – Харків : ТОВ «Одіссей», 2006. – 48 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21. 05. 97р. // Відом. Верх. Ради України. – 1997. – № 24.
3. Журавель Я. Проблеми правового регулювання порядку здійснення делегованих повноважень / Я. Журавель // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №11. – С. 36-38.
4. Галіахметов І., Кожушко С. Основні засади та принципи відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування: муніципально-правовий

аспект / І. А. Галіахметов, С. І. Кожушко // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 6. – С. 135–147.

5. Сторожук І. Принцип делегування повноважень у місцевому управлінні / І. П. Сторожук // Університетські наукові записки. – 2005. – №4 – С. 231–236.

УДК: 321.01

*Кальниш Ю. Г., д-р наук з держ. упр., проф.,
кафедра парламентаризму та політичного
менеджменту НАДУ,
м. Київ, Україна*

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Конституційний процес – один з основоположних процесів сучасного державотворення. За рідкісним виключенням у світі вже нема держави правова система якої не ґрунтувалася б на положеннях Основного Закону, незалежно від його форми, змісту, часу та способу прийняття. Звичайно, кожна держава створювали свій Основний Закон у власних специфічних умовах, але певні загальні тенденції світового конституційного процесу тим не менше об'єктивно існують і впливають на його подальший перебіг.

Чинна Конституція України не виникла на «рівному місці» і також має свою специфічну історію. Тим більше, слід підкреслити, що молода українська демократія продовжує розвиватися, продовжується й вітчизняний державотворчий процес. В силу цих об'єктивних обставин навіть дуже досконалий Основний Закон погребував би постійної модернізації. А з урахуванням докорінних змін, які відбулися в Україні від часу прийняття її Конституції та досвіду сучасного вітчизняного конституційного процесу, актуальним вдається навіть не чергове внесення «змін і доповнень», а докорінне опрацювання її нового змісту і самої форми прийняття. При цьому слід взяти до уваги низку виявлених аналізом світового досвіду, але нових для вітчизняного конституційного процесу концептуальних засад:

1. *Конституція не повинна бути дітищем політиків.* Вона має розроблятися і затверджуватися за межами парламенту. Ще на момент свого прийняття (1996 р.) Конституція України стала свого роду «компромісом» між різними політичними

силами, що боролися за владу в тогочасній Україні, як за своїм змістом, так і за самим механізмом прийняття. Затверджена уночі, вона вже тоді була приречена на нетривале існування, але (на диво) «прожила» без змін більше восьми років. З того ж часу, як власно її (Конституції) «батько» – Л.Д. Кучма, віддав своє «дітище» на потурання політиків, об неї буквально «втирають ноги» вже десятий рік. Тому, що парламент, це – орган державної влади, як жоден інший схильний до політичної кон'юнктури. І велика спокуса є для кожної владної політичної сили – самій собі встановлювати «правила гри». Тому ані парламент, ані будь який інший постійно діючий орган державної влади не повинен ані розробляти, ані затверджувати, ані вносити зміни до Конституції. Цей висновок підтверджується цікавою тенденцією світового конституційного процесу [1]: у XVIII-XIX ст. із 8 конституцій – 4 прийняті спеціальним конституційним колегіальним тимчасово діючим органом; 4 – відкрайовані (даровані монархом); у XX с. із 153 конституцій – 24 прийняті спеціальним конституційним колегіальним тимчасово діючим органом; 43 – парламентом; 53 – затверджені всенародно; у XXI ст. із 26 конституцій – 2 прийняті спеціальним конституційним колегіальним тимчасово діючим органом; 6 – парламентом; 15 – затверджені всенародно.

2. *Конституція не повинна бути дітищем юристів.* Конституційна творчість не є виключно їх прерогативою. Революційний досвід останнього десятиріччя наочно продемонстрував, що переважна більшість громадян України вже є достатньо політично-освіченими і громадсько-свідомими, щоб взяти активну участь у вітчизняному державотворчому, зокрема, конституційному, процесі. Тим більше, що всенародно затверджений Основний Закон має більшу міру легітимності, ніж будь який інший – це політична аксіома. Звичайно, як і будь-який інший закон, Конституція вимагає ретельного опрацювання фахівцями. Втім, участь фахових юристів у цьому процесі вбачається лише на етапі надання проекту Конституції завершеного – логіко-правового вигляду. Більше того, на кожному етапі конституційного процесу, аж до моменту її остаточного

всенародного затвердження, до роботи мають залучатися різні фахові й соціальні групи. І у будь якого випадку справжня всенародна Конституція має писатися «серцем» (не плутати з кров'ю) народу і «пером» національної еліти. Тому на сучасному етапі вітчизняного конституційного процесу доцільним є: переформатування складу і повноважень Конституційної асамблеї України. Надання її роботі відкритого і прозорого характеру; проведення всенародних обговорень проектів нової Конституції України із залученням фахівців і широкого арсеналу сучасних зв'язків з громадськістю; затвердження нової Конституції України на Всенародному референдумі та невідкладний і неопосередкований вступ її в дію одразу після визначення результатів загальнонародного волевиявлення.

3. Конституція повинна містити реальні, а не декларативні, гарантії прав і свобод громадян. Вже не від кого не секрет, що сучасна Українська держава не спроможна в повній мірі забезпечити дотримання прав і свобод громадян, визначених у чинній Конституції України. Якщо державі бути чесною перед власним народом, із цього стану є два виходи:

- перший – розділити Конституцію на дві частини: «Декларація прав і свобод громадян» та «Основи державного устрою і врядування». У Декларації держава лише проголошує права і свободи громадян, які вона прагне задовольнити у якомога більшій мірі, та називає обов'язки, виконання яких буде вимагати від своїх громадян натомість.

- другий – виписати права і свободи громадян у тій мірі, в якій держави спроможна їх реально задовольнити. Але при цьому повинні бути дотримані принаймні дві умови: при формулювання прав і свобод громадян треба уникнути т.зв. «блакетних» норм на кшталт «якщо інше не визначено Законом», «у межах визначених Законом» тощо; повинна бути чітко визначена конституційна відповідальність держави, її органів та посадових осіб за недотримання гарантованих у такий спосіб прав і свобод громадян.

4. *Конституційна відповідальність, це – чіткі норми прямої дії.* Конституція України є Законом прямої дії – така норма і зараз передбачена (ч. 3. Ст. 8.), але із величезними обмеженнями. Тому, не лише «права і свободи громадян» але й усі інші норми нової Конституції України повинні бути виписані достатньо чітко і недвозначно, щоб суд міг їх застосувати без потреби у додаткових тлумаченнях.

Так само і норми конституційної відповідальності – повинні бути включені у текст самої Конституції щоб суд мав можливість притягувати до відповідальності органи державної влади та місцевого самоврядування і їх посадових осіб вже на підставі самих цих норм, без додаткових тлумачень.

5. *Політичні гарантії дієвості нової Конституції.* Так зване «перезавантаження» політичної системи України, шляхом перевиборів всіх без виключення виборних органів та посадових осіб державної влади й місцевого самоврядування, повинно відбутися одразу після прийняття нової Конституції України та на обумовлених нею засадах. Але таке «перезавантаження» може дійсно виявитися ефективним лише за умови, що одним з перехідних положень нової Конституції України (якнайменше на 5 наступних років) буде заборона займати політичні й будь які інші державні посади для політиків, які на момент прийняття нової Конституції України будуть такі посади займати. По закінченні «ротаційного терміну» вони матимуть повне право повернутися назад у політику й державну владу. Звичайно, якщо після цього про них ще хтось згадає добрим словом.

Література:

1. *Барабаш Ю. Г.* Нариси з конституційного права : зб. наук. пр. / Ю. Г. Барабаш. – Харків : Право, 2012. – 160 с.

*Кандиба С. В., здобувач,
Університет Державної фіскальної служби України
Наук. керівник: Белінська Я. В., д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри міжнародної економіки
Університет Державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна*

**РОЛЬ ПІДПРИЄМСТВ, ЗАСНОВАНИХ ГРОМАДСЬКИМИ
ОГАНІЗАЦІЯМИ ІНВАЛІДІВ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ
ПРОБЛЕМ СУСПІЛЬСТВА**

У кризовий період рівень життя різко погіршився, поставивши більшу частину населення на межу виживання. Особливо у тяжкому становищі люди з обмеженими можливостями та інваліди. У такі часи першочерговим завданням органів місцевого самоврядування є надання підтримки малозабезпеченим верствам населення та інвалідам.

Зробити це можна, вирішивши два завдання:

1) створити умови для використання бізнесменами підконтрольного Вам регіону податкових пільг, які мають підприємства громадських організацій інвалідів, і надати можливість працювати інвалідам та заробляти кошти, а не отримувати їх у якості допомоги. Тому доцільним є створити підприємство громадської організації інвалідів у Вашому селі чи місті;

2) здешевити продукти першої необхідності (так званий борщовий набір). Здешевлення здійснити за рахунок використання пільг у оподаткуванні, прямих поставок продукції від виробників до малозабезпечених верств населення.

Механізм вирішення цих завдань дуже простий:

1.) облік всіх малозабезпечених та інвалідів, що проживають постійно на території, за яку Ви відповідаєте! Це надасть можливість сформулювати потреби та обсяги ймовірного споживання.

2.) створення, в тому за участі місцевих бізнесменів, підприємств заснованих громадськими організаціями інвалідів (ГОІ), які не сплачують ряд податків (ПДВ-0, не сплачують податок на прибуток, інші податки), а тому можуть дозволити собі знизити ціни на продукцію і бути конкурентоспроможними на ринку.

3.) зменшення ціни на продовольчі товари за рахунок скорочення проміжних ланок від виробника до покупця за рахунок створення в регіоні підприємства, заснованого громадською організацією інвалідів, що буде займатися фасуванням продуктів, насамперед, круп, а також їх реалізацією. Закупки будуть здійснюватися від виробника, а реалізація може проводитись не лише оптовими партіями, а й у роздріб. Це дозволить продавати їх за нижчою ціною малозабезпеченим верствам населення в торгових мережах фізичних осіб – підприємців Вашого регіону.

4.) надання малозабезпеченим верствам населення та інвалідам «соціальної картки», що оформляється у співпраці з відповідними відділами соціального забезпечення місцевих органів самоврядування.

Від органів місцевого самоврядування, для реалізації даних напрацювань, потрібно:

- в першу чергу – чергу роз'яснити місцевим бізнесменам можливості використання податкових пільг підприємствами Громадських організацій інвалідів. При мінімумі витрат на функціонування, податки можливо офіційно звести до нуля;

- по-друге надати приміщення в оренду підприємству заснованому громадською організацією інвалідів за пільгової ціною згідно чинного законодавства України (аж до 1 грн. за рік);

- по-третє – можливості формування зазначених підприємств при вже функціонуючих виробництвах, як займаються переробкою С/Г продукції, її розфасовкою, випічкою, таким іншим на підконтрольних Вам територіях;

- в Україні вже наявне методичне забезпечення, надання прикладів позитивного застосування зазначеного досвіду!

На даний час громадські організації інвалідів та їх підприємства є єдиним офіційним джерелом здешевлення продукції та надання підтримки малозабезпеченим верствам населення та інвалідам.

УДК 35.08:347.471(477)

*Кваша А. С., аспірант,
Харківський регіональний інститут державного управління
НАДУ при Президентові України,
Науковий керівник: Мартиненко В. М.,
д-р наук з держ. упр., проф.,
завідувач кафедри державного управління, ХарПІ НАДУ,
м. Харків, Україна*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАТУСУ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Для транзитивних країн становлення громадянського суспільства – найважливіша умова переходу до правової державності та забезпечення прав і свобод громадян. На жаль, у більшості із них, у тому числі і в Україні, проблема формування громадянського суспільства ще не вирішена.

Становлення громадянського суспільства в Україні проходить у досить напруженому протистоянні з державою, яка має надзвичайно неоднозначну і внутрішньо суперечливу соціально-політичну, ідеологічну й правову конфігурацію. Причина тут не тільки в історичних традиціях українського суспільства, де права людини не займали гідного місця ні в суспільній свідомості, ні в практиці діяльності держави, а в нестабільній ситуації перехідного періоду, неналежній правосвідомості громадян, їхньому правовому нігілізмі, відсутності можливостей поліпшити добробут людей.

Проблемою повільного становлення громадянського суспільства в Україні є і те, що з моменту проголошення незалежності нашої країни демократичні перетворення були спрямовані на утвердження основ державотворення, тоді як процеси, спрямовані на становлення і зміцнення структур громадянського суспільства, в тому числі створення його законодавчої бази, узгодження

законодавства України із концепцією громадянського суспільства, були відсунуті на другий план [3, с. 55–56].

Під інститутами громадянського суспільства слід розуміти діючі незалежно від держави чи при повній або частковій підтримці останньої громадські структури. У конституціях більшості демократичних держав не міститься конкретних норм, які б вказували на те, що саме вони регулюють діяльність та визначають статус громадянського суспільства. Оскільки і державні інститути, і інститути громадянського суспільства складають єдину систему публічного управління, відносини в громадянському суспільстві не можуть бути повністю звільнені від правового регулювання. Дані інститути не здатні діяти ізольовано один від одного, і держава, як інститут політичної влади в загальних інтересах має спрямовувати та координувати діяльність всіх недержавних соціальних структур.

Згідно з Конституцією України до системи конституційних політичних прав громадян належать права: на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації (ст. 36, 37); брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати й бути обраними до органів державної влади й органів місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 38); рівне право доступу до державної служби (ч. 2 ст. 38); збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи й демонстрації (ст. 39); на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування й посадових і службових осіб цих органів (ст. 40).

До структури громадянського суспільства належать: громадські організації, політичні партії, релігійні організації, благодійні організації, професійні спілки, комерційні організації та ін. Враховуючи, що діяльність подібних об'єднань має значення не тільки для окремих, приватних осіб, а й для всього суспільства та держави, основи їх правового статусу закріплюються законодавством. Відповідно до п. 11 ст. 92 Конституції України засади утворення і діяльності політичних партій та інших об'єднань громадян визначаються виключно законами України.

В Україні відсутній чіткий механізм конституційно-правового регулювання діяльності як недержавних суб'єктів громадянського суспільства, так і їх взаємодії з органами державної влади, а саме: законодавчо визначеної чіткої та послідовної характеристики суб'єктного складу та інститутів громадянського суспільства; ефективної системи регулювання конституційно-правових відносин інститутів громадянського суспільства і державного апарату; стабільних і чітких юридичних інструментів і процедур взаємодії інститутів громадянського суспільства і держави, які забезпечують баланс їх інтересів.

Основними напрямками безпосереднього формування і підтримки інститутів громадянського суспільства за допомогою конституційно-правового механізму є: розроблення, прийняття та вдосконалення законодавчого регулювання виникнення, розвитку та функціонування інститутів громадянського суспільства;

впровадження різноманітних форм державної підтримки інститутів громадянського суспільства; співробітництво органів державної влади з інститутами громадянського суспільства для налагодження конструктивного діалогу громадянського суспільства з державою; визначення частки можливої участі органів державної влади в діяльності окремих інститутів громадянського суспільства [1, 2].

Література:

1. Лотюк О. С. Конституційно-правовий механізм формування та підтримки інститутів громадянського суспільства / О. С. Лотюк // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 37–42.

2. Лотюк О. С. Особливості механізму конституційно-правового регулювання громадянського суспільства / О. С. Лотюк // Вісник Вищої ради юстиції. – 2013. – № 1 (13). – С. 92–101.

3. Сахань О.М. Проблема становлення громадянського суспільства в Україні в контексті забезпечення прав і свобод людини / О. М. Сахань // Громадянське суспільство і права людини: матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, м. Харків, 9 груд. 2010 р. / редкол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Харків : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2010. – С. 54–56.

ОКРЕМІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

На сьогодні одним із актуальних питань держави є подальша децентралізація державної влади в Україні, в тому числі, і у сфері соціальної політики, що заключається у розширенні повноважень місцевого самоврядування щодо впровадження соціальної політики, реформуванні трудового законодавства та системи пенсійного забезпечення, реформуванні системи соціальних послуг загалом. Відповідно одним із основних завдань Міністерства соціальної політики України встановлено саме посилення справедливості, доступності та адресності системи соціального захисту людини та підвищення рівня державних соціальних стандартів і гарантій.

Впровадження засад соціальної політики в Україні передбачає своєю головною метою створення умов для формування та реалізації права кожного громадянина на достатній життєвий рівень, недопущення надмірної диференціації населення за рівнем доходів, проведення пенсійної реформи, надання адресної підтримки незахищеним верствам населення, всебічного розвитку освіти, культури, поліпшення охорони здоров'я [1, с. 98].

Реалізація обраного державою курсу щодо ліквідації соціальних проблем, на жаль, на сьогодні відбувається не повною мірою. Тому ефективність державної та регіональної політики щодо подолання цих проблем залишається низькою. Значні здобутки удосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення соціального розвитку не дають очікуваних результатів через низький рівень якості державного та регіонального управління, неадекватність законодавчих і правових норм можливостям їх реалізації. Відсутність адресної відповідальності за

соціальний стан у державі та її регіонах поряд з нерозвиненістю громадянського суспільства в Україні обумовлюють включення соціальних пріоритетів розвитку до умов забезпечення національної безпеки України та першочергових для виконання напрямів формування соціальної держави [2].

Тому на усунення цих недоліків необхідно передбачити низку заходів направлених на створення цілісного механізму соціального захисту шляхом забезпечення:

- розвитку платних соціальних послуг;
- державного сприяння розвитку недержавних установ, які надають платні послуги;
- передачі соціальної сфери від міністерств і підприємств до комунальної власності;
- розвитку недержавних страхових фондів, за допомогою яких громадяни могли б отримувати необхідні платні послуги більш високих стандартів;
- відновлення платоспроможності населення до рівня, що дозволяє отримувати послуги на економічних засадах.

Визначені провідні напрями удосконалення державної соціальної політики щодо соціального захисту населення повинні реалізовуватися на засадах чітко обґрунтованої, зваженої та взаємоузгодженої політики за участю різних соціальних інститутів держави, громадських організацій у строгій відповідності зі стратегічними документами в галузі соціальної політики держави. Поступовий розвиток економіки, зниження рівня бідності та зменшення диференціації прибутків за рахунок посилення адресності соціальної підтримки, стимулювання випереджаючих темпів зростання заробітної плати, відчутне поліпшення життя населення мають стати основою переходу від соціального захисту до розвинених форм соціального забезпечення населення, що насамперед стане основою побудови громадянського суспільства.

Вдосконалення державної соціальної політики повинно розвиватися в таких напрямках як: вдосконалення системи соціального страхування; реформування адміністративно-правового регулювання та надання соціальних пільг і послуг окремим категоріям населення за рахунок державного бюджету; адміністративно-правове регулювання соціальної допомоги та соціальної підтримки непрацездатних і малозабезпечених громадян за рахунок державного та місцевих бюджетів; здійснення активної та ефективної державної соціальної політики, результатом якої є покращення добробуту, створення умов безпечної життєдіяльності, вільний і всебічний розвиток особистості, зміцнення сім'ї, збереження національних культурних традицій та історичної спадщини

Література:

1. Мандибура В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В. О. Мандибура. – Київ : Парламентське видавництво, 1998. – 256 с.
2. Концепція соціальної держави України : Проект Закону України 02.04.2008 № 2312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF1S800A.html

*Козловський Є. В., канд. наук з держ. упр., доц.,
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Регулювання в галузі туризму здійснюється в нашій державі Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції [2].

Зазначимо, що із здобуттям незалежності в Україні відбуваються постійні реорганізації центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів. Ще за часів СРСР у 1988 р. ліквідували Головінтурист України. Впродовж 1989-1993 рр. центрального органу виконавчої влади взагалі не було. Тільки у 1993 р. розпочав повноцінно працювати новостворений орган – Державний комітет України з туризму, який був безпосередньо підпорядкований Кабінету Міністрів України [1, с. 126].

Робота Держкомтуризму сприяла певному впорядкуванню галузі. Зокрема, легалізувалася діяльність окремих туристичних підприємств, суттєво зменшилася кількість випадків шахрайства під час організації подорожей за кордон, розширився асортимент та якість послуг. Але мали місце й справедливі претензії щодо неналежного виконання (або невиконання взагалі) поставлених державою перед Держкомтуризмом завдань.

Ліквідація Держкомтуризму в 1999 р. та створення на базі трьох існуючих комітетів єдиного Державного комітету молодіжної політики, спорту та туризму України теж не дало бажаного позитивного результату. Подальша практика довела, що така політика була помилковою: повністю дотаційні молодіжна та

фізкультурно-спортивна сфери відсунули вітчизняну туристичну галузь на третій план. Причому це відбулося як на центральному, так і на регіональному рівнях.

Сумарні показники туристичної галузі в 1999-2000 рр. були найгіршими за всі роки незалежності (навіть порівняно з 1998 р., коли туризм зазнав значних втрат унаслідок фінансової кризи). В той самий час у Російській Федерації відбулася зворотна трансформація: організаційну структуру управління туризмом переводять із Міністерства спорту в підпорядкування Міністерству економічного розвитку і торгівлі, а коментар “Російської туристичної газети” з цього факту був досить красномовним: “Безглуздий зв’язок туризму з фізкультурою розірвано”.

Зрештою, у квітні 2002 р. Указом Президента України була заснована Державна туристична адміністрація України – центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Кабінету Міністрів України, що вносить пропозиції щодо формування державної політики у туристичній та курортній галузях, забезпечує її реалізацію, здійснює управління в цих галузях, а також міжгалузеву координацію та функціональне регулювання з питань, віднесених до її відання.

20 квітня 2005 р. Президентом України було підписано Указ «Про Міністерство культури і туризму України». Було прийнято неординарне рішення реорганізувати Державну туристичну адміністрацію України та Міністерство культури і мистецтв України у Міністерство культури і туризму України. Кабінет Міністрів України своєю постановою створив Державну службу туризму і курортів України як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів у структурі Міністерства культури і туризму України.

6 квітня 2011 р. Президент України підписав Указ «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». Було прийнято рішення створити Державне агентство України з туризму та курортів, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство інфраструктури України.

Вперше в сучасній історії нашої держави сферу туризму перевели з гуманітарного у реальний сектор економіки, що було позитивним явищем, адже з'явилися нові джерела для здійснення фінансової підтримки сфери туризму з боку держави. Функціонування Державного агентства України з туризму та курортів у структурі Міністерства інфраструктури України було цілком виправданим, оскільки від самого початку існування цього органу спостерігалися певні зрушення у розвитку туризму.

Впродовж останніх років робота Держтуризмкурорту України була спрямована на забезпечення правового регулювання суб'єктів туристичної діяльності, захист прав споживачів туристичного продукту, підготовку проектів регуляторних та інших актів законодавства.

Держтуризмкурортом України було визначено такі основні пріоритети державної політики у сфері туризму та курортів:

- створення нормативно-правових засад розвитку туризму та курортів;
- забезпечення розвитку внутрішнього і в'їзного туризму;
- формування конкурентоспроможного національного туристичного продукту та його просування на світовому туристичному ринку [1, с. 127].

У вересні 2014 р. Кабінет Міністрів України ліквідував Державне агентство України з туризму та курортів, поклавши його функції на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. В структурі цього міністерства було створене Управління туризму та курортів, головною метою діяльності якого є забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів). До складу управління входять такі структурні підрозділи: відділ координації туристичної діяльності, відділ маркетингу та міжнародної діяльності.

Література:

1. Козловський Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності : навч. посібник / Є. В. Козловський. – Київ : Центр навчальної літератури, 2015. – 272 с.
2. Про туризм : Закон України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 11 лют. 2015 р. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>. – Назва з екрана.

*Коротич О. Б., д-р наук з держ. упр., проф.,
проф. кафедри державного управління,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України, м.
Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

За даними Національної ради реформ прогрес виконання задач щодо реалізації пріоритетних реформ на 2015 рік може характеризуватися показниками від 0 % (реформа виборчого законодавства) до 76 % (децентралізація), 80 % (реформа сільського господарства) та 82 % (реформа управління державною власністю [5]. Про ґрунтовність і глибину реформ, що відбуваються, можуть свідчити, наприклад, практичні результати здійснення реформи з децентралізації системи публічного управління: протягом дев'яти місяців 2015 року в Україні ініційовано процес об'єднання у понад 6 тисячах територіальних громад (більше половини від існуючих) і вже створено 159 об'єднаних територіальних громад, що об'єднали майже 800 сільських, селищних, міських рад. Результати фінансової децентралізації за 9 місяців 2015 року підтверджуються зростанням доходів місцевих бюджетів на 40,7% – 70,9 млрд. грн. проти 50,4 млрд. грн. 2014 року. [там же].

Як зазначає В. Б. Гройсман однією з найважливіших серед комплексу реформ, які сьогодні потрібні Україні на шляху європейського розвитку є реформа місцевого самоврядування, бо вона має забезпечити реальну участь громадян України в тих перетвореннях, які відбуватимуться в державі [1]. Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування [3] має змінитися розподіл повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, зокрема, до сфери відповідальності органів місцевого самоврядування базового

рівня передбачається віднести забезпечення місцевого економічного розвитку, розвитку місцевої інфраструктури, планування розвитку території громади, вирішення питань забудови та благоустрою території тощо.

Представлений у Концепції розподіл повноважень начебто і не викликає істотних заперечень, але аналіз процесу реалізації реформи з децентралізації системи публічного управління показує, що у подальшому деякі заявлені положення можуть бути підкореговані таким чином, що механізми функціонування різних органів влади не відповідатимуть попереднім намірам передати більше влади на місцевий рівень. Так у проекті змін до Конституції України щодо децентралізації влади [4, Ст. 143] про планування розвитку територій відповідними громадами вже не йдеться, тому виникають такі запитання: 1) чи не буде роль місцевих органів влади знову зведена до затвердження бюджетів та програм соціально-економічного та культурного розвитку, які розроблятимуть та «протискуватимуть» органи державної влади, як і було раніше; 2) чи не буде збережена меншовартість органів місцевого самоврядування через підпорядкування їх органам виконавчої влади в частині виконання значної кількості делегованих повноважень замість надання права управляти державними справами в інтересах місцевого населення, як це прописано у Європейській Хартії місцевого самоврядування [2, с. 4]?

Подібні питання виникають і щодо інших статей Конституції України, текст яких буде змінено відповідно до проекту, який на сьогодні вже отримав висновок Конституційного Суду України щодо відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України та попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. Так, у статті 118 проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» зазначається, що виконавчу владу в районах і областях, у Києві та Севастополі здійснюють префекти, які призначаються на посаду та звільняються Президентом України, виконують прописані у статті 119 повноваження, підпорядковуються тільки

Президенту України та Кабінету Міністрів України і, на відміну від голів місцевих державних адміністрацій, на можуть офіційно отримати рішення обласної або районної ради про недовіру [4, Ст. 118, 119]. Проектом змін до Конституції України не прописується структура префектури або адміністрації префекта, тому важко уявити яким чином вони будуть функціонувати. У той же час, на відміну від низки попередніх проектів змін до Конституції України, у яких передбачалось скасування існування органів державної влади на районному рівні, префекти діятимуть також і в районах, що зменшує можливості щодо децентралізації владних повноважень та передачі їх до органів місцевого самоврядування.

При ознайомленні із проектом змін занепокоєння також викликає стаття 144, у якій Президенту України надається право тимчасово зупиняти повноваження голови громади, складу ради громади, районної, обласної ради та призначати тимчасового державного уповноваженого, який має спрямовувати та організовувати діяльність відповідних виконавчих органів місцевого самоврядування громади, виконавчого комітету районної, обласної ради [4, Ст. 108, 144]. При цьому термін «тимчасово» не регламентується, тож ситуація із усуненням від управління справами органу або низки органів місцевого самоврядування може тривати роками, що аж ніяк не забезпечує просування до задекларованої децентралізації влади в Україні.

Література:

1. Гройсман В.Б. Концептуальні засади реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні / В. Б. Гройсман // Місцеве самоврядування – основа сталого розвитку України : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 16 трав. 2014 р.) : у 2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, С. В. Загороднюка. – Київ : НАДУ, 2014. – Т. 1. – С. 7–8.

2. Європейська Хартія місцевого самоврядування / Пер. з англ. Є. М. Вишневецького. – Б.м.: Рада Європи, Б.р. – 10 с.

3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

4. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) [Електронний ресурс] : Проект Закону України (доопрацьований) від 01 липня 2015 р. N 2217а/П. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812

5. Результати діяльності Національної ради реформ за 9 місяців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/nationalreform_broshura4.pdf

*Кравченко С. О., д-р наук з держ. упр., доц.,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ,
Україна*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Серед базових принципів належного урядування чільне місце посідає принцип прозорості, що є основою суспільно-владної взаємодії як необхідної умови суспільної ефективності державного управління. Прозорість будь-якого виду державної діяльності є передумовою меншої корумпованості суспільства і значно полегшує боротьбу з цим явищем.

Згідно з поглядами фахівців ПРООН, під прозорістю діяльності державних органів розуміється надання громадянам повної (крім вичерпно визначеного і оприлюдненого вузького переліку винятків), об'єктивної, точної, зрозумілої інформації про діяльність зазначених органів та їх посадових осіб [1, с. 5; 11; 2, с. 7–8]. Законодавчою базою забезпечення такої прозорості є дієвий закон про доступ до інформації, що має містити наступні елементи:

- встановлення презумпції відкритості, згідно з якою громадяни мають право на доступ до інформації без пояснення причин своїх запитів, а органи влади повинні мотивувати відмови в наданні інформації, повідомляти про те, якою інформацією вони володіють, оприлюднювати широке коло матеріалів за власною ініціативою, упорядковувати й структурувати інформацію;

- чітке визначення у законі вичерпного та обмеженого переліку різновидів інформації з обмеженим доступом, що мають стосуватися змісту, а не типу інформації, і будь-яке застосування інформаційних обмежень має проходити перевірку того, чи не принесе приховування інформації більше шкоди інтересам суспільства, ніж її оприлюднення;

- визначення механізмів доступу до інформації, що регламентують умови

подання запитів, перелік обмежень на доступ до інформації, максимальні терміни надання відповідей, правила розповсюдження інформації, зобов'язання державних органів пояснювати причини відмови у інформації тощо;

- наявність, крім судів, спеціалізованих інститутів контролю за дотриманням закону про доступ до інформації, зокрема, омбудсмена або комісара з питань інформації [3, с. 10].

Для забезпечення прозорості у 2011 р. був прийнятий Закон України «Про доступ до публічної інформації» [4]. Ст. 1 цього закону визначає, що публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом. Закон визначає механізми доступу до інформації та передбачає у ст. 17, що парламентський контроль за дотриманням права людини на доступ до інформації здійснюється Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

Ст. 6 зазначеного встановлює типи публічної інформації з обмеженим доступом, до якої віднесена, серед іншого, службова інформація. Ст. 9 роз'яснює, що до службової може належати, серед іншої, інформація, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень. При цьому перелік відомостей, що становлять службову інформацію, складається органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Такі формулювання означають, що дуже широке коло інформації може бути віднесено до службової та, відповідно, закрито для доступу громадян практично на власний розсуд органу державної влади або органу місцевого самоврядування.

Отже, для забезпечення реальної прозорості діяльності державних органів видається доцільним або виключити у Законі України «Про доступ до публічної інформації» норму, що передбачає такий тип публічної інформації з обмеженим

доступом як службова інформація, або чітко визначити за змістом обмежений перелік різновидів інформації, що може бути віднесена до службової.

Важливе значення має положення ст. 6 зазначеного закону, згідно з яким однією з вимог обмеження доступу до інформації є те, що шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні. Разом з тим, спеціальна процедура перевірки інформації на відповідність цієї вимоги не передбачається.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу досвід Великобританії, в якій з прийняттям закону «Про свободу інформації» у 2000 р. була запроваджена можливість розкриття інформації з обмеженим доступом через спеціальну процедуру, що передбачає два етапи. На першому етапі застосовується тест «заподіяної шкоди», що полягає у з'ясуванні шкоди певним інтересам внаслідок розкриття інформації, а на другому – тесту «публічних інтересів», що передбачає перевірку шкоди інтересам суспільства від засекречування інформації. Закон вимагає розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо шкода від її засекречування переважає шкоду від її розкриття [5, с. 34]. Подібну процедуру доречно передбачити у Законі України «Про доступ до публічної інформації».

Ще одним важливим напрямом є удосконалення законодавчої регламентації оприлюднення органами державної влади інформаційних продуктів у мережі Інтернет. При цьому можна скористатися, наприклад, проектом Модельного закону суб'єкта Російської Федерації «Про реалізацію права громадян на участь в управлінні справами держави в суб'єкті Російської Федерації», розробленим в 2007 р. у межах міжнародної програми «Розвиток діалогу між громадянським суспільством і владою в Росії» [6, с. 14–15]. Проект на основі узагальнення кращого міжнародного досвіду пропонує змістовний перелік видів інформації, що має обов'язково розміщуватися на офіційних веб-сайтах органів державної влади.

Література:

1. Ібрагімова І. М. Прозорість влади : основи забезпечення інформаційної взаємодії державних органів з громадськістю (презентаційні схеми) / І. М. Ібрагімова. – Київ : ПРООН, 2002. – 30 с.
2. Практическая записка ПРООН: доступ к информации [Электронный ресурс]. – Нью-Йорк : ПРООН, 2003. – 28 с. – Режим доступа : http://www.undp.org/governance/docs/A2I_PN_Russian.pdf
3. UNDP and the right to information: Seminar report. – Oslo: Oslo governance centre, 2006. – 22 p. – http://www.undp.org/oslocentre/flagship/access_information.html
4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // Уряд. кур'єр. – 2011. – 15 лют.
5. Доступ до інформації та електронне урядування / авт.-упоряд. М. С. Демкова, М. В. Фігель. – Київ : Факт, 2004. – 336 с.
6. Акрамовская А. Г. Модельные законы субъекта Российской Федерации «О реализации права граждан на участие в управлении делами государства в субъекте Российской Федерации» и «О государственных гарантиях права населения на осуществление местного самоуправления в муниципальных образованиях субъекта Российской Федерации» с комментариями / А. Г. Акрамовская, Е. Б. Веприкова, М. В. Савва. – Москва : ИПО «Гриф и К», 2007. – 112 с.

УДК 35.07+316.32(477)

Криворучко І. О., магістр державного управління

Київського університету культури

Науковий керівник: Банчук-Петросова О. В., канд. наук з держ. упр.,

ст. викладач кафедри державного управління і права

Київського університету культури,

м. Київ, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ТА ВЗАЄМОВІДНОСИНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

На сьогодні поняття громадянського суспільства залишається одним з найбільш дискусійних у теорії держави і права. Існує декілька підходів до його тлумачення.

Більшість учених (А. Колодій [1, с. 30], А.Токвіль [2, с. 424] та інш. [3; 4, с. 69; 5, с. 13]) поділяють думку про те, що громадянське суспільство і держава функціонують на засадах взаємної доповнювальності. Інші (напр. В. Мартиненко [6, с. 169], А. Брегеда [7, с. 148; 8, с. 210] та інш.), навпаки, вважають громадянське суспільство основою формування держави. Ці ідеї не суперечать одна одній і істина полягає в їх компромісі. Слід відзначити, що громадянське суспільство являє собою систему незалежних від влади суспільних інститутів, що функціонують на демократичних засадах, яка вступає з владою у економічні, соціальні, культурні, духовні, правові і політичні відносини. Громадянське суспільство і держава функціонують на засадах взаємної доповнювальності. Громадянське суспільство постає, з одного боку, наслідком, з іншого, – передумовою формування політичної нації.

Розглядаючи сучасний стан взаємовідносин та взаємодії з громадськістю в системі державного управління, відзначимо, що соціологічне опитування у двох географічно протилежних регіонах України – Харківській і Львівській областях встановило, що на безпосередню взаємодію місцевих державних організацій з

громадськістю впливає рівень інформованості населення щодо діяльності владних суб'єктів різних рівнів. А також показало, що зростає інтерес представників владних структур до вирішення актуальних місцевих проблем. При цьому опитуванні усвідомлюють необхідність налагодження діалогу з населенням (25 % опитаних вказали на це у Львівській і 19 % – у Харківській областях). Друге рангове місце серед невідкладних завдань посідає проблема безробіття (20 і 19 %, відповідно). На необхідність вирішення інших загальних соціально-економічних проблем увага звертається мало.

З огляду на це не дивно, що найвищої оцінки, на думку опитаних, з точки зору оцінки ефективності діяльності їх організацій в окремих сферах, заслуговує саме взаємодія з населенням (індекс оцінки ефективності діяльності (ІОд) за шкалою від – 1 до 1, де – 1 означає цілком негативно, – 0,5 – скоріше негативно, ніж позитивно, 0 – десь позитивно, десь негативно, +0,5 – скоріше позитивно, ніж негативно, 1 – цілком позитивно). Також порівняно високо респонденти оцінюють діяльність своїх організації у сфері соціального розвитку. Приймаючи до уваги ці досить оптимістичні оцінки діяльності місцевих органів виконавчої влади, слід акцентувати на тому, що вплив на загальну економічну ситуацію в межах підзвітної території оцінюється їх працівниками значно нижче [9].

Основні нормативно-правові засади взаємовідносин та взаємодії з громадськістю в системі державного управління закріплені Конституцією України. Так, ст. 5 Конституції проголошує, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування...». З аналізу нормативно-правових засад взаємовідносин та взаємодії з громадськістю в системі державного управління, зроблено висновок, що вони також закладені у чинних законах, указах Президента України, постановах та розпорядженнях Кабінету Міністрів України та ін., які закріплюють основні засади комунікації органів державної влади та місцевого самоврядування із громадськістю. Водночас існуюча нормативно-

правова база потребує вдосконалення, зокрема щодо механізмів взаємодії державних органів з громадськістю в процесі прийняття рішень та надання громадськості реальних повноважень [10; 11; 12; 13; 14].

Таким чином, підводячи підсумки, слід відзначити, що у межах системного та структурно-функціонального підходів можна сформулювати визначення механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю як системи відносин, що виникають між суб'єктами системи, неінституціолізованими громадськими утвореннями у процесі досягнення цілей, що стоять перед суб'єктами системи. При цьому механізми взаємодії органів державної влади з громадськістю включають у себе такі складові: цілі та мотиви суб'єктів та об'єктів інформаційного впливу; методи (засоби) налагодження та підтримки процесу взаємодії органів державної влади з громадськістю; зв'язки, що виникають між суб'єктами та об'єктами впливу (канал взаємодії); ресурси (політичні, економічні, соціальні), при використанні яких забезпечується процес розвитку взаємодії органів державної влади з громадськістю та поставлені учасниками процесу цілі реалізуються.

Сучасний стан діалогової комунікації між органами державної влади та громадськістю в українському суспільстві за результатами проведеного дослідження свідчить про те, що, по-перше, соціальна активність населення є невисокою, по-друге, самі представники влади не дуже сприяють використанню потенціалу відповідних територіальних громад для розв'язання нагальних проблем місцевого розвитку, хоча здебільшого і визнають важливість здійснення таких заходів. Рівень інформованості населення про діяльність місцевих органів виконавчої є навіть нижчим, ніж про центральних, що обумовлює необхідність активізації роботи щодо інформаційного забезпечення діяльності місцевих державних адміністрацій.

Прозорість як принцип комунікації органів державної влади з громадськістю є складним феноменом, значення якого виходить за рамки простого забезпечення

громадян інформацією. Формування розуміння населенням усіх аспектів діяльності органів державної влади, що має передбачати цей принцип, дає можливість охарактеризувати його як відповідну якість суспільного життя.

Література:

1. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні: [монографія] / А. Ф. Колодій. – Львів : Червона Калина, 2002. – 272 с.
2. Токвіль А. Про демократію в Америці / А. Токвіль. – Москва : Прогрес, 1987. – 570 с.
3. Нижник Н. Контроль у сфері державного управління / Н. Нижник, О. Машков, С. Мосов // Вісник УАДУ – Київ, 1998. – № 2. – С. 23–31.
4. Нікітін В. В. Особливості формування громадянського суспільства в Україні / В. В. Нікітін // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2003. – № 2 (16): у 2-х ч. – Ч. 1. – С. 67–74.
5. Воронов І. О. Виклик Левіафану: еволюція і перспективи громадянського суспільства: [монографія] / І. О. Воронов. – Київ : Генеза, 2007. – 400 с.
6. Мартиненко В. М. Державне управління: шлях до нової парадигми (теорія та методологія): [монографія] / В. М. Мартиненко. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2003. – 220 с.
7. Брегеда А. Ю. Основи політології: [навч. посібн.] / А. Ю. Брегеда. – Київ : КНЕУ, 2000. – 312 с.
8. Факторы развития гражданского общества и механизмы его взаимодействия с государством / [И. В. Мерсиянова, Л. Г. Ионин, А. Ю. Сунгуров и др.], под ред. Л. И. Якобсона. – Москва : Вершина, 2008. – 296 с.

9. Крутій О. М. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадськості : [монографія] / О. М. Крутій. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – 236 с.
10. Конституція України від 28.06.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
11. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
13. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 № 93-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
14. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/265>

УДК 342.7

*Кулик Т. О., канд. юрид. наук, ст. інспектор юридичного відділу Печерської районної в місті Києві державної адміністрації,
м. Київ, Україна*

**КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО
ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ:
ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Відповідно до ст. 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року, громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення [2].

Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 року встановлює, що засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Ст. 2 цього Закону зобов'язує органи державної влади та органи місцевого самоврядування надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою

діяльність, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю» [3].

Дослідники вживають таке поняття, як форми комунікацій [4] у діяльності органів місцевого самоврядування, маючи на увазі при цьому саме форми, у яких громадяни отримують інформацію про діяльність відповідних органів. Важливою складовою гармонійного розвитку суспільства є налагодження постійного зв'язку населення з представниками державних та самоврядних органів управління. Проблематика поінформованості громадян про напрямки та конкретні дії органів місцевого самоврядування зберігає свою актуальність як один з механізмів доступу до влади та контролю за якістю послуг на місцевому рівні. Розвиток форм комунікації місцевою владою є шляхом розширення участі громади в місцевому політичному процесі та сприяє відкритості і підзвітності влади, зростанню рівня довіри з боку населення. Серед форм комунікацій органів місцевого самоврядування з місцевою громадою найбільш ефективними і оперативними автори вважають ЗМІ та Інтернет ресурси [4; с. 8].

В процесі реалізації законодавчих норм про забезпечення доступу до інформації про діяльність органів публічної влади очевидними стали ряд проблем, зокрема невиконання відповідними органами та посадовими особами зазначених норм. В зв'язку з тим, та прагненням України до інтеграції в Європейський Союз, виникла необхідність прийняття нових законодавчих актів, передбачивши механізми притягнення до відповідальності уповноважених осіб за порушення законодавства про звернення громадян.

Так, ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року визначає, що публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим

Законом. Публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом [5].

Цей Закон також визначив, що запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту.

В свою чергу, Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено у 2003 році ст. 212-3, яка встановила відповідальність за порушення права на інформацію та права на звернення. Цю статтю було суттєво доповнено і зміст її розширено у 2011, 2014, 2015 роках.

Дана стаття, зокрема передбачає відповідальність за не оприлюднення інформації, обов'язкове оприлюднення якої передбачено законами України «Про доступ до публічної інформації», «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років», «Про відкритість використання публічних коштів». Серед порушень Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року визнаються: необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом, ненадання відповіді на запит на інформацію, ненадання інформації, неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання недостовірної інформації.

Дані кроки є позитивними, але при провадженні подібних реформ законодавець зовсім не залишає органам публічної влади можливостей захисту від зловживань з боку громадян своїм правом на звернення.

Ст. 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року встановлює достатньо жорсткий перелік випадків, у яких можлива відмові у задоволенні запиту. На нашу думку законодавець не передбачив один із випадків, який на практиці є достатньо розповсюдженим, а саме не надав можливості розпорядникам інформації відмовляти у наданні інформації, у випадках, коли саме запитання громадянина є незрозумілим по суті. І на жаль

оскільки правова освіта населення проводиться на неналежному рівні, більшість осіб, які звертають в рамках даного Закону, фактично зловживають своїм правом «тероризуючи» орган, для задоволення власних потреб. А громадяни, яким насправді для реалізації своїх прав та інтересів потрібно оперативно отримати інформацію, просто не знають про передбачені Законом можливості.

Література:

1. Конституція України : чинне законодавство станом на 3 берез. 2014 р. : (офіц. текст). – Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2014. – 64 с.
2. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
3. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : Закон України від 23 вересня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 49. – Ст. 299.
4. Ефективність діяльності органів місцевого самоврядування: взаємодія та відповідальність / Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у місті Донецьку – Донецьк : ООО «Цифровая типография», 2012. – 64 с.
5. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 212-21) Верховна Рада УРСР : Кодекс України, Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page14?text=%E7%E2%E5%F0%ED+%E3%F0%EE%EC>.

УДК 346.9(1-87)

Кучеренко А. О., магістр факультету

державного управління і права

Науковий керівник: Мотлях О. І., д-р юрид. наук, проф.,

заслужений юрист України, завідувач кафедри правосуддя

Київського національного університету культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ

Економічна злочинність в світі вже тривалий час є предметом наукових досліджень. Необхідність ефективно протидіяти її поширенню постає ключовим завданням для практичного реформування правоохоронної системи, і зокрема вітчизняної. Однак слід зазначити, що єдиної інституційної моделі протидії в світі не існує. Причиною тому є не тільки відмінні юридичні системи і традиції державного будівництва, але й теоретична складність у визначенні самого явища економічної злочинності.

В європейських країнах, як і в Україні, система протидії економічній злочинності забезпечується такими основними структурами:

- поліцейськими органами;
- спеціалізованими правоохоронними органами;
- податковими службами;
- митними службами;
- органами фінансової розвідки.

Щодо окремої деталізації їх діяльності. Перший варіант інтеграції розподілу повноважень має назву «поліцейський», коли функції боротьби з економічною злочинністю інтегровані в діяльність поліцейських органів як один з напрямків їх діяльності. Зокрема, в Данії і Норвегії поліція поєднує собою функції протидії традиційній злочинності щодо порушення майнових прав, а також порушенням

податкового, митного законодавства, відмиванню брудних грошей. Податкові і митні служби в цих країнах не мають правоохоронних повноважень і здійснюють тільки фіскальне адміністрування. Поза межами Європи подібну модель має Японія. Натомість Словенська модель відрізняється від окресленої вище тим, що фінансова розвідка віднесена до функцій міністерства фінансів.

Другий варіант – «централізований» і його палкими прихильником є Італія. Ця країна має потужну воєнізовану правоохоронну структуру, що спеціалізується на всіх видах економічних злочинів. Фінансова гвардія (Guardia di Finanza) Італії адміністративно підпорядкована міністерству економіки і фінансів. Цьому ж міністерству підпорядкований орган фінансової розвідки, але він не входить до структури Фінансової гвардії. Така модель має більш ніж вікову історію. Вона відбиває італійський досвід держаного будівництва і особливості географічного положення країни.

Третій варіант інституційної інтеграції протидії економічним злочинам передбачає об'єднання податкових і митних служб правоохоронних органів у рамках одної адміністративної структури. Таку модель розподілу повноважень мають Австрія, Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Португалія, Іспанія, а поза межами Європи – Південна Африка. Однак представлений варіант інституції не забезпечує повноцінну сферу боротьби з економічними злочинами. Їх діяльність практично не стосується злочинів, порушених у сфері податкового і митного законодавства, а є сферою компетенції поліції. Крім того в усіх зазначених країнах, окрім Іспанії і Південної Африки, поліція здійснює і функції фінансової розвідки.

Решта означених вище моделей інституційної інтеграції протидії економічним злочинам дає приклади широкого розподілу їх повноважень. Так, у Люксембурзі, Фінляндії, Франції, Чехії податковими розслідуваннями займається поліція, податкова служба здійснює тільки адміністрування, а митна служба має власні правоохоронні повноваження. Різниця між цими країнами полягає у тому, що у Люксембурзі і Фінляндії фінансова розвідка віднесена до компетенції поліції,

а у Франції і Чехії – міністерства фінансів. Натомість, у Німеччині, Швейцарії і Швеції, а поза межами Європи – Нової Зеландії, податкові і митні служби мають власні правоохоронні повноваження, які не перетинаються з функціями поліції, однак остання здійснює фінансову розвідку. Низка країн поза межами Європи – Австралія, Індія, Канада, Південна Корея, США, Чилі мають схожу модель інституційної інтеграції протидії економічним злочинам за винятком того, що фінансова розвідка відноситься до компетенції міністерства фінансів [1].

Визнаючи високу ступінь шкідливості й небезпечності, яку заподіюють економічні злочини суспільству, і зокрема світовій фінансовій системі, у складі поліцейського директорату Генерального Секретаріату Інтерполу було сформовано відділ боротьби з фінансовими та економічними злочинами, що включає в себе також робочу групу РОРАС, яка спеціалізується на контролі за доходами фізичних і юридичних осіб, отриманих злочинним шляхом. Також дослідницька робота групи «Flatwash» спрямована на виявлення підозрілих фінансових операцій та коштів, майна й цінностей здобутих злочинним шляхом і в країнах СНД [2. с. 147-149].

Позитивно відмітити, що сучасна система боротьби з економічною злочинністю в результаті свого розвитку закріпила основні правила та принципи взаємодії між компетентними органами країн світу, виробила єдину методіку запиту інформації, її обсяг тощо. Таким чином, під час розслідування економічних злочинів, каналами Інтерполу, можна отримувати наступну інформацію: офіційні назви комерційних структур (фірм, організацій); дату реєстрації юридичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності в державних органах; юридичну адресу, телефони і телекомунікаційні засоби; прізвища та імена керівників таких структур; основні напрями діяльності підприємства; розмір статутного капіталу; відомості про припинення діяльності; відомості кримінального характеру стосовно керівників підприємств [2. с. 149].

Як показує зарубіжний досвід у боротьбі з економічною злочинністю, сучасні форми міжнародної взаємодії у цьому питанні є різноманітними і вони являють собою:

- надання допомоги у кримінальних, цивільних, господарських та інших провадженнях;
- підписання та реалізацію міжнародних договорів і погоджень (домовленостей) у боротьбі зі злочинністю, в тому числі транснаціональною;
- регламентацію кримінально-правових питань у галузі забезпечення правопорядку;
- обмін досвідом правоохоронної роботи та інформацією, що викликає взаємний інтерес для плідної співпраці;
- взаємне надання матеріально-технічної, консультативної та іншої допомоги [3, с. 152].

Щодо України, то сучасний стан вітчизняного державного будівництва тісно пов'язаний з освоєнням зарубіжного досвіду державного управління в організації правоохоронної діяльності, і зокрема у боротьбі з економічною злочинністю. А тому, обираючи раціональний шлях реформування та розвитку системи вітчизняних правоохоронних органів, варто використовувати передовий досвід у цьому питанні інших країн, однак не слід нехтувати і власним. Не слід забувати те, що кожна держава має своє суспільно-політичне утворення з власною історією, особливостями державного устрою, правовим та нормотворчим регулюванням, культурою, традиціями тощо. Тому, переймаючи зарубіжний досвід, варто вибирати лише краще, те що може мати позитивний ефект для правоохоронної діяльності України і її ефективної боротьби з економічною злочинністю.

Література:

1. Європейський досвід організації системи протидії економічній злочинності // Аналітична записка Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1106/>

2. Токарчук О.Й. Зарубіжний досвід боротьби з економічною злочинністю / О.Й. Токарчук // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління – 2013 – №1(53) – С. 147 – 150

3. Кравчук С. Прийняття і реалізація концепції боротьби зі злочинністю у сфері економіки – шлях до припинення економічної злочинності / С. Кравчук // Право України. – 2010. – № 7. – С. 151–156.

*Ладиченко В. В., д-р юрид. наук, проф.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПИТНУ ВОДУ

В умовах виснаження ресурсів питної води, все більшого перетворення її в дефіцитний товар і передачі частини водних ресурсів у користування приватних і юридичних осіб на основі концесійних угод стає актуальним показати, наскільки людство готове адекватно забезпечити право кожної людини на доступ до питної води і яким чином всі аспекти, пов'язані із забезпеченням даного права, реалізуються сучасним міжнародним правом і національним законодавством, включаючи Україну.

Останні наукові оцінки свідчать про те, що зміна клімату на 20% підсилює брак води у світі. На сьогоднішній день 1,5 млрд. людей позбавлені доступу до питної води. За оцінками ВООЗ, 80% захворювань передається через заражену воду. Прогноз підтверджує, що проблема доступу до питної води в майбутньому буде погіршуватися. Грунтові води є найбільшим джерелом питної води на планеті. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ґрунтові води забезпечують потреби в питній воді на 75% [1].

З Доповіді ООН «Про стан водних ресурсів світу» випливає, що тільки 2,53% від загальної кількості води є прісною, тоді як інша її частина – солоні води. Приблизно дві третини прісної води поміщені в льодовиках і постійному сніговому покриві. Крім доступної прісної води в озерах, річках і водоносних горизонтах, штучне зберігання в резервуарах додає ще 8000 куб. км. Водні ресурси є відновлюваними за винятком деяких ґрунтових вод. Люди відбирають 8% сукупного річного обсягу відновлюваної прісної води, привласнюють 26% сумарного обсягу річного випаровування і 54% доступного стоку [2].

Зі збільшенням населення зростає потреба в питній воді. Таким чином, вода для будь-якого використання стає все більш рідкісним ресурсом.

Різноманітні аспекти прав людини продовжують привертати увагу багатьох вчених, а наукові уявлення про право людини на питну воду й надалі доповнюються здобутками як теорії держави і права, так і галузевих юридичних наук. Проте, до цього часу залишаються невизначеними ціла низка питань, пов'язаних з розумінням сутності та змісту цього права, його гарантій та нормативного закріплення.

У відповідності з міжнародним правом, кожна людина має однакові права на основі принципу рівності. Рівень доступу будь-якої людини до питної води багато в чому залежить від того, як тлумачиться дане право.

На нашу думку, право людини на питну воду входить до категорії природних прав.

У доктрині міжнародного права існує дві точки зору щодо права на доступ до питної води:

1. Право на доступ до води спрямоване на забезпечення кожній людині мінімальної кількості води хорошої якості, якого було б достатньо для нього, тобто яке дозволило б людині задовольняти його насущні потреби (угамування спраги, приготування їжі та підтримання гігієни), а також забезпечити виробництво продуктів харчування для особистого споживання.

2. Це право тісно пов'язане з іншими правами людини, зокрема, економічними, соціальними і культурними.

Розглядаючи право людини на питну воду в класифікації прав людини слід зазначити різні підходи до класифікації прав.

Найбільш поширеним критерієм класифікації прав і свобод людини та громадянина є саме їх зміст, який залежить від виду благ, що лежать в їх основі, а також від виду життєвих потреб і законних інтересів особистості. У відповідності з даним підходом права і свободи традиційно діляться на особисті, політичні,

соціально-економічні та культурні. У цій класифікації право на питну воду відносять до особистих прав [3, с. 256].

І. Бородін пропонує класифікувати права та свободи людини і громадянина, виходячи з характеру суспільних відносин, які вони відображають, і предмета правового регулювання наступним чином: громадянські права (у тому числі право на життя), політичні права, соціально-економічні, право на екологічну безпеку та культурні права [4, с. 33].

Не менш розповсюдженим є поділ прав і свобод людини та громадянина залежно від спрямованості потреб особи щодо сфери суспільних відносин. Так, розрізняють: фізичні права (у тому числі право на життя), особисті права, культурні права, економічні права та політичні [5, с. 144]. В такій класифікації життя розуміється як суто біологічний процес, а право на життя трактується як можливості для задоволення потреб фізичного існування.

Звертаємо увагу, що існують розбіжності у розумінні місця відповідного права у системі прав людини. Так, одна група дослідників піддає критиці концепцію ієрархії прав людини, вважаючи, що всі права людини є рівноцінними для її існування [3, с. 257]. Інша група дослідників відводить певним правам людини пріоритетну роль. Зокрема П. Рабінович наголошує на тому, що послідовність викладу прав людини не повинна бути довільною та випадковою, вона має так чи інакше зважати на певну нерівнозначність прав людини і відображати її [6, с. 15].

На нашу думку, право людини на питну воду можна розглядати як фізичне право людини, тобто таке, без якого неможливе людське існування. До відповідного переліку прав слід віднести право на життя, право на їжу (продовольство), право на питну воду.

В даному випадку право на доступ до питної води впливає з поняття «їжа», бо вона включає в себе не тільки якісне продовольство, але якісну, а значить чисту, питну воду.

Вважаємо за можливе запропонувати таке визначення права людини на питну воду. Право людини на питну воду це передбачені правом можливості людини на щоденне споживання необхідної кількості води належної якості. Таким чином пропонуємо закріпити в праві можливість людини вживати воду для пиття та використовувати її для інших біологічних потреб.

Важливим для права людини на питну воду є правові можливості вживати воду відповідної якості.

Література:

1 Предварительный доклад подкомиссии по поощрению и защите прав человека / Взаимосвязь между осуществлением экономических, социальных и культурных прав и содействием осуществлению права на доступ к питьевой воде и санитарным услугам / Режим доступа // [http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/world_water_council/documents_old/](http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/world_water_council/documents_old/Programs/Right_to_Water/Pdf_doct/Rus_Relationship_between_the_ESCR.pdf)

[Programs/Right_to_Water/Pdf_doct/Rus_Relationship_between_the_ESCR.pdf](http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/world_water_council/documents_old/Programs/Right_to_Water/Pdf_doct/Rus_Relationship_between_the_ESCR.pdf)

3. Доклад ООН о состоянии водных ресурсов мира 2014 года / Режим доступа // http://www.unesco.org/new/ru/media-services/singleview/news/united_nations_report_warns_rising_energy_demand_will_stress_fresh_water_resources/#.VR0XL44aiSo

3. Матузов Н. И. Теория государства и права : [курс лекций] / Н. И. Матузов, А. В. Малько. – Москва : Юристъ, 1997. – 672 с.

4. Бородін І. Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації / І. Бородін // Право України. – 2001. – № 12. – С. 32–35.

5. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Цвік М. В., Ткаченко В. Д., Петришин О. В. – Харків : Право, 2002. – 432 с.

6. Рабінович П. М. Права людини: загальнотеоретичні засади / П. М. Рабінович // Проблеми законності: Республіканський міжвідомчий наук. зб. / [відп. ред. В. Я. Тацій]. – Харків : Нац. юрид. академія України, 1998. – Вип. 36. – С. 12–25.

УДК 351:323.2(477)

*Левченко В. Б., магістр державного управління
Київського університету культури, заступник голови
Ізяславської районної державної адміністрації
Науковий керівник: Банчук-Петросова О. В.,
канд. наук з держ. упр.,
ст. викладач кафедри державного управління і права
Київського університету культури,
м. Київ, Україна*

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

Демократична держава неможлива без розвиненого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою. Проте рівень впливу громадськості на владні інститути залишається низьким, громадська думка недостатньо врахованою, а державно-управлінські рішення не завжди відповідають проблемам та очікуванням. Саме участь громадськості в управлінському процесі на всіх рівнях і етапах дозволить підвищити рівень виконання владних функцій.

Широке представлення теоретичної основи розуміння процесів взаємодії у соціумі взагалі та у системі державного управління зокрема обумовило формування різних методичних підходів до побудови взаємодії органів державної влади з громадськістю, але ефективний зворотний зв'язок між державою та суспільством досі не сформовано. Саме тому дослідження механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю та оцінювання ефективності їх функціонування є доцільним та необхідним. Теоретичним та методичним підґрунтям дослідження були наукові розробки з актуальних проблем

інформаційної діяльності та комунікацій у сферах державного управління, менеджменту, політології. На вироблення авторського підходу до визначеної проблематики справили вплив наукові праці та результати практичних досліджень українських і зарубіжних авторів. У галузі науки державного управління дане дослідження спирається на роботи багатьох фахівців. Метою таких досліджень є розробка теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи та позитивний міжнародний досвід щодо формування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління;

- класифікувати механізми взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління;

- охарактеризувати особливості функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління сучасної України;

- теоретично обґрунтувати напрями удосконалення механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в Україні;

- систематизувати існуючі показники оцінювання ефективності функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю та сформулювати модель підсистеми взаємодії органів державної влади з громадськістю у системі державного управління України;

- розробити алгоритм оцінювання ефективності функціонування механізмів взаємодії органів державної влади України з громадськістю;

- внести практичні рекомендації органам державної влади України щодо удосконалення механізмів їх взаємодії з громадськістю.

Зокрема, обґрунтовано підсистему механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України, що містить механізми взаємодії органів державної влади із зовнішньою та внутрішньою громадськістю. Відповідно, до підсистеми механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю віднесено механізми субординаційної, координаційної і реординаційної взаємодії із внутрішньою громадськістю, а також механізми інформування, інтерактивної взаємодії та зворотньої взаємодії із зовнішньою громадськістю, де критерієм класифікації є спрямованість (суб'єктність) функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю, тобто активність учасника процесу взаємодії по лінії влада – громада. Виходячи з сучасного стану функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю визначено недоліки даного процесу, а саме недостатній та повільний темп залучення державних органів влади України до національного сегмента глобальної інформаційної мережі Інтернет, невідомість окремих відомств та органів регіональної влади у мережі Інтернет, обмеженість заходів щодо впровадження принципів електронного управління.

Систематизовано існуючі показники оцінювання ефективності функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю. У якості критеріїв систематизації кількісних, якісних та змішаних показників ефективності функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю доречно визначити спрямованість цих механізмів та домінуючий канал їх функціонування.

Сформовано модель підсистеми взаємодії органів державної влади з громадськістю. Зокрема, підсистема механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління представлена у якості моделі для інтеграції типів механізмів взаємодії органів державної влади із зовнішньою громадськістю (інформування, інтерактивна та зворотня взаємодія) та внутрішньою громадськістю (субординаційна, координаційна та реординаційна

взаємодія) та каналів функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю (усний, документальний та електронний). Згідно із запропонованою моделлю, початковим елементом функціонування того чи іншого механізму взаємодії органів державної влади з громадськістю є суб'єкт взаємодії (орган державної влади, інституціолізована чи неінституціалізована громадськість, або рівнозначні суб'єкти–учасники взаємодії з боку органів державної влади та громадськості). Одночасно із визначенням суб'єктності взаємодії детермінується мета взаємодії, що втілюється у конкретні завдання суб'єкта взаємодії, визначаються засоби налагодження та підтримки взаємодії органів державної влади з громадськістю, які призначені виконати поставлені завдання та канали здійснення взаємодії, де визначені засоби можуть виконати своє призначення для реалізації завдань, поставлених суб'єктом системи взаємодії щодо об'єкта.

Отже на сьогодні прийняття низки законодавчих актів дає підстави стверджувати про розширення правового поля для взаємодії органів державної влади та громадськості, ведення органами державної влади постійного діалогу з інститутами громадянського суспільства та забезпечення повноцінної участі громадян в управлінні державними справами.

Для побудови відповідальної і прозорої системи державної служби вагомою складовою є впровадження нової управлінської культури, адже державні службовці мусять усвідомлювати власну відповідальність за забезпечення повноцінної участі громадян в управлінні державними службами. Це завдання вимагає належної компетентності державних службовців щодо налагодження системної взаємодії з громадськістю у процесі формування та реалізації державної і регіональної політики, що, зокрема, передбачає наявність таких ключових знань та умінь. Досвід демократичних держав світу засвідчує, що саме суспільна участь дозволяє домогтися більшої ефективності державного управління, підвищення стандартів державного управління, удосконалення механізмів як представницької, так і прямої та дорадчої демократії.

Література:

1. Державне управління : Теорія і практика / [ред. В. Б. Авер'янов]. – Київ : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
2. Механізм забезпечення ефективності діяльності державних службовців «Державна служба» / Т. К. Гречко. – Дніпропетровськ., 2006. – 23с.
3. Радченко О.В. Політичні технології взаємодії органів державної влади та суспільства / О.В. Радченко, С.С. Погорелов // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць ХарРІДУ НАДУ. – Харків : Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2011. – №1(39). – С.309–317.

УДК 343.163

*Малицька А. В., студентка V курсу
факультету магістерської підготовки
Науковий керівник: Шумський П. В., канд. юрид. наук, проф.,
кафедра державного управління і права,
Київський національний університет культури і мистецтва
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Інститут прокуратури на сьогодні є предметом посиленої уваги як з боку політичного керівництва, так і суспільства в цілому. На даний час не втрачають актуальності проблеми правового становища органів прокуратури в Україні, в умовах трансформації українського суспільства виникають нові питання, що вимагають теоретичного осмислення і практичного розв'язання.

Становлення і розвиток прокуратури України припали на складний період глобальних перетворень в усіх галузях суспільного життя. Він позначився багатьма негативними явищами: політичною нестабільністю, затяжною економічною кризою, соціальними негараздами, правовим нігілізмом, ростом злочинності. Особливо небезпечними виявилися прояви кризи законності на рівні особистості – руйнування довіри до права як інструмента регулювання суспільних відносин та до правових органів як захисників прав і свобод громадян.

Кожний народ має потенціал для зародження власної державності, але тільки висока самоорганізація та духовність є запорукою виникнення самостійної держави. Як відомо, виникнення державності потребує наявності влади, яка для забезпечення законності покладає на прокуратуру нагляд за додержанням та застосуванням законів.

Період правозахисної діяльності прокуратури незалежної України (з 1991 р. по теперішній час) теж можна умовно поділити на два етапи: доконституційний (1991–1996) та післяконституційний (з 1996 року по теперішній час).

Доконституційний етап правозахисної діяльності української прокуратури розпочався 4 вересня 1991 р. з припиненням повноважень прокуратури УРСР та призначенням В. І. Шишкіна першим Генеральним прокурором незалежної України [6, с. 149].

На думку Р.М. Шестопалова, в цей період найбільш видатними подіями, які справили вплив на подальший розвиток правозахисної діяльності української прокуратури, було прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.91 №1789-ХІІ, Концепції судово-правової реформи, схваленої Верховною Радою України та затвердженої відповідною Постановою від 28.04.92, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» від 26.11.93 №3662-ХІІ, а також вступ України до Ради Європи, який змусив державу взяти зобов'язання щодо реформування органів прокуратури [6, с. 150].

Початок діяльності прокуратури незалежної держави, безперечно, необхідно відраховувати від дати набрання чинності Закону України «Про прокуратуру», який було прийнято 5 листопада 1991 року [1].

Закон України «Про прокуратуру» 1991 року вирішив головне. У ньому було законодавчо закріплено завдання, принципи та функції прокурорського нагляду, повноваження прокурорів при здійсненні нагляду за додержанням та застосуванням законів, нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, підтримання державного обвинувачення та представництво інтересів громадянина або держави в суді, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Крім того, у Законі було зафіксовано основні вимоги до осіб, які претендують на посади прокурорів та слідчих, порядок проходження служби в органах прокуратури. Органи прокуратури України отримали законодавчу основу організації і діяльності.

Зважаючи на вагомую роль прокуратури у сфері захисту прав громадян, 26 листопада 1993 р. до ст. 12 Закону України «Про прокуратуру» внесено зміни, якими прокурора зобов'язано розглядати заяви і скарги про порушення прав громадян та юридичних осіб, крім скарг, розгляд яких належить до компетенції суду. У такий спосіб законодавцем розширено джерела інформації, приводи та підстави реалізації правозахисної діяльності прокуратури – звернення громадянина чи юридичної особи. Норма закону, яка закріпила право громадянина на звернення до прокуратури для захисту його прав, була прийнята майже за три роки до прийняття самого Закону України «Про звернення громадян» як галузевого закону, що регулює порядок подачі та розгляду звернень громадян.

Післяконституційний етап (з 1996 року по теперішній час) розпочався 28 червня 1996 р. з прийняттям Конституції України, у відповідності до якої були сформовані основоположні правові засади її діяльності як державного органу та вперше на конституційному рівні визначено її функції.

З прийняттям Конституції України правозахисна діяльність прокуратури, навпаки, отримала багатоканальність форм її реалізації:

- досудова (регламентується п. 9 перехідних положень Конституції України) – шляхом проведення перевірок, вжиття заходів прокурорського реагування, спрямованих на усунення порушень закону, поновлення порушених прав громадян та державних інтересів та притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності;

- судова (закріплена в ч. 2 ст. 121 Конституції України) – шляхом представництва прокурором у суді прав громадян та інтересів держави.

Вагоме значення для становлення та розвитку правозахисної діяльності прокуратури мало доповнення ст. 121 Основного Закону держави «п'ятою функцією» прокуратури – наглядом за додержанням прав і свобод людини та громадянина, додержанням законів із цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. Втім, незважаючи на численні дискусії серед науковців та практиків щодо доцільності існування зазначеної функції та застереження представників Ради Європи щодо її суперечності й невідповідності стандартам правової держави, 30 вересня 2010 р. Рішенням Конституційного Суду України у справі №1-45/2010 її виключено з переліку конституційних функцій прокуратури [6, с. 151].

Реформування прокуратури, яке мало місце у зв'язку із прийняттям нового Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, торкнулося всіх аспектів організації та діяльності органів прокуратури [5, с.176].

Закон реформував функціональну модель української прокуратури. Основною новацією Закону є відмова від функції нагляду за додержанням і застосуванням законів, а також обмеження функції нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина межами представницької діяльності прокуратури, Як зазначає Б. Малишев, важливою рисою діяльності майбутньої прокуратури є ліквідація залишків загального нагляду в нашій правовій системі [3, с. 5]. Це стало можливим завдяки тому, що, на виконання конституційної умови щодо створення системи державних контрольних органів, п. 2 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року передбачено, що здійснення державного нагляду (контролю) є основним завданням центральних органів виконавчої влади.

Відповідно до Закону координаційна діяльність включена до змісту функції нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. На думку Д. Суходубова, здійснення прокуратурою координації відбувається в межах відповідної самостійної функції і передбачає узгодження і спрямування діяльності правоохоронних органів у

найважливіших напрямках протидії злочинності, що полягають у спільній розробці і реалізації заходів, погоджених по місцю, часу, виконавцям, які направлені на підвищення ефективності протидії злочинності, зміцнення законності і правопорядку [4, с. 204].

Новий Закон вніс зміни в процедуру притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності з урахуванням визнаних міжнародних стандартів і пропозицій Венеціанської комісії.

Так, відповідно до положень Закону, підставами дисциплінарної відповідальності прокурора є такі: 1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків; 2) необґрунтоване зволікання із розглядом звернення; 3) розголошення таємниці, що охороняється законом, яка стала відомою прокуророві під час виконання повноважень; 4) порушення встановленого законом порядку подання декларації про майно, доходи, витрати й зобов'язання фінансового характеру; 5) учинення дій, що ганьблять звання прокурора та можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості й незалежності, у чесності й невідкупності органів прокуратури; 6) систематичне (два й більше разів протягом одного року) або одноразове грубе порушення правил прокурорської етики; 7) порушення правил внутрішнього службового розпорядку; 8) втручання чи будь-який інший вплив прокурора у випадках чи порядку, не передбачених законодавством, у службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб чи суддів, у тому числі шляхом публічних висловлювань стосовно їхніх рішень, дій чи бездіяльності, за відсутності при цьому ознак адміністративного чи кримінального правопорушення; 9) публічне висловлювання, яке є порушенням презумпції невинуватості (ст. 43 Закону) [2].

На нашу думку, зміни нового Закону відповідають європейським принципам і методам здійснення правоохоронної діяльності.

Рух українського суспільства на шляху прогресу і демократії, світові інтеграційні процеси зумовлюють неминуче оновлення правозабезпечуючих

інститутів в Україні. Головне сьогодні, як вже зазначалось, обрати правильний шлях оптимізації умов реформування прокуратури. На наш погляд, в Україні є всі умови для того, щоб всі зміни, які знайшли своє відображення в Законі України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р., успішно запрацювали в інтересах зміцнення законності.

Література:

1. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12/page>
2. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-УІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
3. Малишев Б. Чи зміниться прокурорське обличчя?: новації закону про прокуратуру / Б. Малишев // Юридичний вісник України. – 2014. – № 43 (25-31 жовтня). – С. 5.
4. Суходубов Д. В. Координаційна діяльність прокуратури у сфері протидії злочинності : монографія / Д. В. Суходубов. – Харків : Право, 2013. – 248 с.
5. Трагнюк Р. Р. Реформування функцій прокуратури України за новим Законом «Про прокуратуру» / Р. Р. Трагнюк // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 3. – С. 176–179.
6. Шестопапов Р. М. Історичні передумови становлення та розвитку правозахисної діяльності органів прокуратури України / Р. М. Шестопапов // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. С. 143–150.

Мартиненко В. М., д-р наук з держ. упр., проф.,

завідувач кафедри державного управління

Харківського регіонального інституту

державного управління НАДУ при Президентіві України

ПРО МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Україна на сучасному етапі державотворення потребує не просто реформ – вона потребує системних трансформацій в усіх сферах суспільної життєдіяльності її громадян. Це свідчить про те, що систему державного управління, побудовану згори донизу, а отже, авторитарну за своєю суттю, необхідно трансформувати в систему публічного управління, побудовану знизу вгору – демократичну за своєю суттю систему. Фактично мова йде про докорінні системні трансформації, які покликані змінити і державу, і суспільство в цілому. Такі трансформації носять парадигмальний характер і потребують як відповідного теоретичного осмислення, так і належного інституціонального забезпечення, що, безумовно, є практичною проблемою державного будівництва і права.

Український науковий і освітній простір поволі, але все ж переходить до нової наукової парадигми публічного управління. При цьому спостерігається відсутність загальновизнаного підходу до визначення суті цієї парадигми. Головною перепорою тут є наявний категоріальний апарат, з його різними, і водночас, однопорядковими поняттями, які, зазвичай, відсувають їх відмінності на задній план і роблять їх другорядними. Мова йде про однопорядковий ряд понять: «державне управління», «публічне управління», «публічне адміністрування», «державний менеджмент», «публічний менеджмент» тощо. Вочевидь, ці поняття існують паралельно через відсутність відповідної методології формування нової наукової парадигми публічного управління. Підходити до вирішення цієї проблеми необхідно через розуміння того, що, скажімо, державне управління за своєю

формою може розглядатися як публічне, але за певних умов, воно, по-суті, може бути його прямою протилежністю.

Безумовно, протилежністю «публічного» є «приватне». Все, що знаходиться між «публічним» і «приватним» має змішаний характер – приватно-публічний. Державне управління за своєю формою є «приватно-публічним» управлінням. І чого більше в державному управлінні – публічного чи приватного, до того воно й ближче. Так за умов надзвичайної централізації і концентрації державної влади, державне управління, будучи публічним за формою, по-суті, більше тяжіє до «приватного» (одноосібного або групового).

Для того щоб державне управління стало більше «публічним» і необхідно провести деконцентрацію та децентралізацію державної влади. А це, в свою чергу, потребує системних трансформацій, які не можливі без зміни алгоритму формування системи державної влади й управління, що є вже проблемою державного будівництва і права, які мають інституціональну пам'ять. Отже, трансформація державного управління в публічне неможлива без інституціональної (організаційно-правової) реформи. І для її проведення недостатньо здійснити децентралізацію і деконцентрацію державної влади й управління – інституціональну реформу необхідно підсилити розвитком місцевої демократії і місцевого самоврядування, де окремій людині і громаді (публіці) належить вирішальна роль. Їм необхідно просто задати відповідний організаційно-правовий алгоритм їхньої участі в управлінському процесі.

Отже, проблема трансформації державного управління в публічне є, перш за все, проблемою методологічною. Її вирішення передбачає зміну методології організації влади в суспільстві – необхідно перейти від історично сформованої методології «холізму» до методології «індивідуалізму».

Методологія «холізму», як відомо, передбачає першочерговість задоволення потреб і вирішення проблем держави – все інше має цьому слугувати. Це методологія, в основі якої лежить принцип «держава понад усе».

Методологія «індивідуалізму» передбачає першочерговість задоволення потреб і вирішення проблем людини – все інше має цьому слугувати. Це методологія, в основі якої лежить принцип «людина понад усе». Це принципово інша методологія і саме на цій методології має формуватися система влади в суспільстві і адекватна їй система публічного управління, побудована знизу вгору – від людини до держави. Це по-суті революційні перетворення (трансформації), які змінять всю систему організації влади і суспільний порядок в країні.

*Немирівська О. Я., канд. наук з держ. упр., доц.,
доц. кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Академії муніципального управління,
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ НАУКИ

Пошук власної ідентичності є актуальним і характерним для українського суспільства впродовж всього періоду незалежного існування нашої країни. Ці прояви носили різний характер, проте події останніх років дають впевненість в усвідомленому та остаточному європейському виборі України.

Враховуючи це, неможливо оминати увагою важливе і надзвичайно актуальне для нашого сьогодення питання, яке пов'язане із реформуванням вітчизняної моделі публічної адміністрації. Наразі її становлення відбувається важко, іноді непослідовно і невважено, що зайвий раз підтверджує необхідність серйозного наукового осмислення даного питання, рішучості та політичної волі у його втіленні.

Необхідно зазначити, що українська державність почала власний шлях, маючи значну радянську спадщину, перш за все, пов'язану із свідомістю, традиціями та уявленнями минулої епохи. Зокрема, однією із характерних її особливостей було відверто зневажливе ставлення до влади в різних її проявах та на будь-яких рівнях. Цьому знаходять різні пояснення: починаючи від традицій і особливостей суто українського менталітету, закінчуючи природнім рефлексом, пов'язаним із елементарним інстинктом виживання в рамках тоталітарної системи.

Проте сьогоденні реалії змушують поставитись до питання розбудови власної моделі урядування з точки зору дорослої, зрілої нації, що не страждає на комплекси, а готова йти вперед і будувати вже сьогодні власне майбутнє. Тому для

вітчизняної адміністративної науки стоїть важливе завдання – стати справжнім авангардом для реформування публічної адміністрації. Це, перш за все, стосується нашого ставлення до професійної адміністрації. Ще у Гегеля можемо знайти слова, що державне чиновництво «являє собою зосередження державної свідомості та найбільш видатної освіченості». Саме чиновництво, за Гегелем, має становити головну складову середнього класу, який, як відомо, є опорою будь-якої сучасної демократичної держави. Проте, будуючи нове, не можна забувати слова ще одного видатного німецького вченого К. Кенінга про те, що реформа управління є не революцією, головна ідея в ній – дотримуватись «принципу середини», всі зміни не мають підривати систему, по можливості зберігаючи все, що гідне збереження.

Недоліком сучасної адміністративної науки, а разом з цим і моделі адміністрування можна вважати їх недостатню увагу до питань, які пов'язані з функціонуванням інституту державної служби. Причинам цього можна вважати загальну політичну культуру, вагомим компонентом якої є, зокрема, радянська спадщина, що недооцінювала, а часом відверто зневажала і применшувала значення цього елемента адміністративної системи, дослідження якої відбувалось переважно в рамках адміністративного права, а з іншого боку, на наш погляд, недостатня увага з боку сучасної науки державного управління, яка не визнає державну службу і всі елементи, що з нею пов'язані основою, стрижнем і базисом адміністративної науки та політико-адміністративної системи. Протилежну ситуацію спостерігаємо в західних країнах, зокрема, в таких як Франція та Сполучені Штати Америки, де саме дослідження діяльності фахової адміністрації покладене в основу науки Public Administration (англійською) або Science administrative (французькою), а професійна підготовка урядовців, яка була започаткована ще наприкінці 19 століття, і сьогодні залишається прикладом для наслідування, незважаючи на суттєві особливості в кожній із цих країн.

Даний акцент, як вбачається, саме в сучасних умовах набуває особливого значення. Українське суспільство не тільки на словах визначило себе орієнтованим

на європейські соціальні цінності, але через події останніх років відбулось формування справжньої української політичної нації. Намагання до імплементації цінностей західного суспільства, що будується на повазі до особистості, захисті її прав, гарантій економічної свободи в рамках суворих, але орієнтованих на інтерес більшості громадян законах, вимагає професіоналізації державної служби як стрижневого елемента для змін, на які покладається українське суспільство. Але зміни є малоймовірними в умовах, де адміністративна наука не стала наукою, перш за все, про діяльність фахових урядовців. Підтвердженням цьому є, зокрема, ситуація з багаторічним гальмуванням прийняття нової редакції закону про державну службу.

Історія свідчить, що запорукою успішного проведення різноманітних реформ в більшості європейських країн, серед іншого, стало сучасне фахове чиновництво, яке і стало провідником цих змін. Тому децентралізація та втілення принципів справжньої поліархії, як вбачається, є неможливим без розуміння призначення та наукового обґрунтування ролі сучасної професійної урядової адміністрації, на що і має бути зорієнтована сучасна адміністративна наука.

*Немирівський Я. В., канд. іст. наук, доц.,
доц. кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Академії муніципального управління,
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Друга половина ХХ сторіччя привнесла в життя нашого суспільства докорінні зміни: Україна із суспільства з аграрною культурою перетворюється в суспільство міської культури. В нових умовах змінюється роль громадян, їх формувань (громадянського суспільства) в процесах врядування. Докорінно змінюються і процедури формування самих органів публічної влади: наяву їх демократизація, відкритість та гласність. Країна із яскраво вираженими рисами автократичного правління починає поступ до суспільства зразка західної демократії. Нові реалії існування особистості породжують і нові проблеми та шляхи їх вирішення. Непересічна людина все більше стає в центрі суспільного життя, перетворюється в активного учасника громадсько-політичних процесів.

У наш час, (про що переконує досвід авангардних країн світу), займатися керуванням громадського життя мають люди, які навчені цьому, професіонали, які знають науку публічної адміністрації, теорію врядування. Але так сталося, що ця, одна з найдревніших наук у нас перебуває лише на початку свого існування. Наряду з цим, ми зіштовхнулися із масою проблем, які вимагають свого нагального осмислення та вирішення. Ці проблеми пов'язані як із подоланням багатьох застарілих стереотипів, які перейшли із минулого, так і з проблемами, породженими нашим сьогоденням.

Одна з них – подолання метафізичного бачення і розуміння суспільних відносин, коли суспільство сприймається як простий агрегат тих чи інших інституцій, просте механічне зчеплення тих чи інших явищ, які можна «пересадити» в інші форми (умови), скажімо, як цеглину перекласти з однієї

будівлі в іншу. Це приклад машиноподібного раціоналізму, інженерного технократичного погляду на соціальне життя як на механізм, котрим можна керувати, зрозумівши його будову (устрій). Згідно з таким баченням, немає нічого простішого для облаштування державності в Україні, як взяти найкращі зразки в передових країнах та застосувати («прищепити») їх на терені нашої країни. Немає нічого простішого, вважають прихильники такого підходу, коли позитивне в суспільному устрої, досягнення в урядуванні запозичити звідусіль – і тоді матимемо найкращу модель державності. Насправді, суспільне життя – це явище набагато складніше, і такі «прості» підходи є завадою осмисленню та здійсненню практичного творення своєї державності.

Інша проблема – це необхідність в своїй діяльності враховувати нашу історичну спадщину, той тип культури, який був закріплений громадівською (общинною) психологією, а пізніше – пригніченням особистості колективом. Ця особливість, зокрема, полягає у тому, що існувало безумовне панування держави, її безособових структур над людиною, цілковите винищення індивідуальності. Надметою держави в минулому було домогтись покірності (це риса підневільної людини); тепер, коли життя потребує відповідальності людини (за себе, своє життя, суспільство), слід пам'ятати, що вона формується, коли потенціал вільної людини реалізується, а не пригнічується.

Слід мати на увазі ще низький рівень політичної культури та правового нігілізму населення та можновладців, коли на кожному кроці порушуються елементарні норми права. Нині важливо надавати більшої уваги подоланню існуючого в менталітеті нашого населення зневажливого ставлення до законів.

І чи не найголовнішою є проблема подолання в суспільній свідомості хибної тези про відмирання держави, що існувало в офіційному суспільствознавстві в минулому; відсутність довіри у громадян до неї. Держава викликала не почуття довіри, поваги й інших позитивних почуттів, а острах: її могутність, погроза репресій змушували з нею рахуватися як з непохитною, непередбачуваною і

небезпечною силою. Тому чи найважливішими завданнями сьогодні мають стати такі: 1) всі державні рішення мають базуватися не на власному розсуді керівників, а лише на законі (в громадській думці маємо стверджувати і закріплювати принцип законності, конституційності як основи всіх державних рішень; 2) слід якнайактивніше і кардинально зміщувати акценти при характеристиці політичного життя, відтінити пріоритетне значення держави, і найголовніше – саму державу розглядати не як засіб класового панування, а найперше – як орган загальнонаціональної злагоди й дії, виразника інтересів і волі народу, оплоту загальнонаціонального миру; 3) необхідна якомога більша відкритість державної влади на всіх рівнях, чому повинна слугувати й демократична процедура розробки й ухвалення самих державних рішень тощо.

Важливим на сьогодні завданням є вироблення домовленості про сутність термінології, яка вживається теоретиками і практиками урядування. Адже нерідко за вживанням одних і тих же термінів розуміється зовсім інший зміст.

Слід вказати іще на одну проблему, яку можна сформулювати так: чи готове населення до тих перемін, які стоять сьогодні перед суспільством? Хоча саме людина, її непідготовленість до багатьох перемін дехто вважає найголовнішим гальмом прогресу, головним обмежувачем розвитку суспільства. Саме люди, писав визнаний людинознавець, видатний російський письменник Ф. Достоєвський, – найголовніший елемент суспільної структури, причому такий, якого не можна купити, і який тільки віками виробляється. А людина, яка необхідна для нових умов, людина самостійно ділова, самодостатня створюється лише тривалим самостійним життям нації, віковою багатостраждальною працею її, тобто всім історичним життям країни. Але прискорювати штучно необхідні і постійні історичні моменти життя народного, відзначав Ф. Достоєвський, ніяк неможливо. Така неготовність, нездатність, несамостійність людей пояснюється тим, що на новому витку історії, не без впливу перемін, що принесла глобалізація, вся цілісна культура, вся система суспільних відносин цього, типово східного суспільства,

підійшла до своєї історичної межі, показала свою порівняно невисоку соціальну ефективність, вступила в смугу кризи і, найголовніше, що це відбулося раніше, ніж люди в своїй більшості «дозріли» до переходу до нової системи відносин, до сприйняття нових соціальних регуляторів всіх сторін життя.

Отже, ці та багато інших проблем, які постали перед сучасним суспільством, потребують зосередження зусиль науковців на їх осмисленні, активізації теоретичної роботи, розробки практичних рекомендацій, що допоможе практикам у вирішенні нагальних проблем державотворення в Україні.

*Новицька Н. Б., канд. юрид. наук, доц.,
Університет ДФС України,
м. Ірпінь, Україна*

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАХИСТУ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ

Захист суспільної моралі стає все більш актуальною проблемою для сучасного українського суспільства. Державна політика у цій сфері полягає у створенні необхідних правових, економічних та організаційних умов, направлених на реалізацію права громадян на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психічному стану населення. З усвідомленням цього свого часу була створена Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі, на яку покладалися завдання зміцнювати моральні та етичні засади у суспільстві, працювати на збереження вікових культурних традицій українського народу, на захист громади від негативного впливу культу насильства, жорстокості, порнографії, на унеможливлення пропаганди наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління.

У 2015 році після проведення зацікавленими засобами масової інформації компанії було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про захист суспільної моралі» [1] яким було фактично ліквідовано Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі. На думку законодавця дана Комісія дублювала повноваження Державного комітету телебачення і радіомовлення, Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, Міністерства внутрішніх справ та Державного агентства з питань кіно. Разом з тим за жодним з названих державних органів не було закріплено статус позавідомчості, права здійснювати комплексну експертизу, тому ці державні інституції, на нашу думку, не можна назвати відповідальними за утвердження здорового способу життя, належного стану моральності суспільства, як це було

визначено щодо НЕК України. Безперечно що, кожен з вищеназваних державних органів реалізує державну політику щодо захисту суспільної моралі, але в своїй окремо взятій сфері діяльності і не завжди переймається координацією своїх зусиль з іншими державними органами, а це, на нашу думку, має більше негативних наслідків ніж позитивних.

Діяльність держави у сфері захисту суспільної моралі повинна бути комплексною і координованою одним державним органом, можливо Міністерством інформаційної політики, яке було створено у грудні 2014 року, але не було віднесено до спеціальних державних органів у сфері захисту суспільної моралі. В Положенні про Міністерство інформаційної політики України визначено тільки два основних завдання: забезпечення інформаційного суверенітету України, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів; забезпечення здійснення реформ засобів масової інформації щодо поширення суспільно важливої інформації.

Доволі цікавими, з точки зору нашого дослідження видаються повноваження Міністерства інформаційної політики України де жодної згадки нема про захист суспільної моралі. Зокрема Міністерство в першу чергу узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, готує пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, розробляє та погоджує проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції; здійснює нормативно-правове регулювання у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів. Виникає цілком логічне запитання щодо дублювання функцій Міністерства юстиції України та Національної ради з питань телебачення та радіомовлення.

Під час вивчення Положення про діяльність міністерства помітно, що його функції перетинаються з функціями інших центральних органів виконавчої влади. Наприклад: згідно з п.2 ст.3 Положення «Про Міністерство інформаційної політики України» [4], одним із головних завдань органу є «забезпечення здійснення реформ засобів масової інформації щодо поширення суспільно важливої інформації». Зважаючи на сьогоденну ситуацію в Україні, та євроінтеграційні процеси, даний процес є важливим і дійсно потребує розвитку та контролю. Але при цьому обов'язки ідентичного характеру делеговані Державному комітету телебачення і радіомовлення України: «сприяє розвитку вітчизняних засобів масової інформації» [2].

На нашу думку, захист суспільної моралі також є важливою складовою державної інформаційної політики і даний напрямок повинен знайти своє відображення в завданнях Міністерства інформаційної політики. Ефективна реалізація державної інформаційної політики у сфері захисту суспільної моралі пов'язана також з виробленням дієвих механізмів захисту власного інформаційно-культурного простору від зовнішньої експансії.

Саме на вимогу журналістського середовища та для забезпечення політичних амбіцій було продиктовано рішення про ліквідацію Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі. Ми погоджуємося з тим що вплив громадськості на захист суспільної моралі повинен посилюватися, але з іншого боку держава не повинна перекладати свої обов'язки на плечі громадських організацій. Адже багато питань потребує саме державного регулювання та фінансування. Так, наприклад, проведення експертизи інформаційної продукції коштує доволі дорого, також для того щоб такий експертний висновок був визнаний в суді він повинен бути підписаний судовим експертом. Виходячи з вищевикладеного, на нашу думку, необхідно було не ліквідувати НЕК, а лише переформатувати її діяльність з державно-громадського органу на громадсько-державний.

Література:

1. Про внесення змін до Закону України «Про захист суспільної моралі» [Текст] : [Закон України : офіц. текст: за станом на 10 лютого 2015 року]. – Київ : Відомості Верховної Ради України, 2015. – № 16. – Ст.106.
2. Про Державний комітет телебачення і радіомовлення України [Текст] : [Положення : офіц. текст: за станом на 13 серпня 2014]. – Київ : Урядовий кур'єр, 2014. – № 341.
3. Костицький В.В. Захист суспільної моралі як функція сучасної держави [монографія] / В. В. Костицький. – Дрогобич : Коло, 2013. – 172с.
4. Положення про Міністерство інформаційної політики постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 2 – Режим доступу: <http://mip.gov.ua/documents/7.html>

УДК: 369 (477)

Обривкіна О. М., канд. пед. наук,

Національний університет державної податкової служби України,

м. Ірпінь, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ

Фонди соціального страхування відіграють важливу роль у розвитку суспільства. У Конституції України (ст. 46) зазначено: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених Законом» [1]. З метою забезпечення таких прав в Україні створена система загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Слід зазначити, що в Україні здійснено важливий крок у системі реформування державних страхових соціальних фондів, а саме – запровадження єдиного соціального внеску. Відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [3].

Потреба в соціальному страхуванні зумовлена необхідністю формування таких страхових соціальних фондів, за рахунок яких працездатним особам можна було б гарантувати їхнє фінансове забезпечення.

До державних страхових соціальних фондів належать :

- фонд пенсійного страхування;
- фонд страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;
- фонд страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- фонд страхування на випадок безробіття [4].

Відповідно до основ законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування передбачається функціонування п'ятого виду страхування – медичного соціального страхування.

Основними джерелами доходів фондів соціального страхування є обов'язкові внески роботодавців та застрахованих осіб, асигнування та інші кошти. Розміри внесків до фондів визначають, ґрунтуючись на необхідності забезпечити достатній рівень фінансування соціальних програм, що реалізуються державою. Порядок створення страхових фондів регламентується законодавством України. Виплати застрахованим особам здійснюються з періоду настання страхових випадків [5].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 № 77-VIII (далі – Закон № 77) передбачено створення Фонду соціального страхування України з метою гарантування прав, обов'язків та гарантій застрахованих осіб щодо отримання матеріального забезпечення в разі тимчасової втрати працездатності, настання нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності та медичного страхування.

Статтею 20 Закону № 77 передбачено, що за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності надаються такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг, як допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною), допомога по вагітності та пологах, допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які

померли від нещасного випадку на виробництві), оплата лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм [2].

Зміни внесено і в частині розміру допомоги по тимчасовій непрацездатності в залежності від страхового стажу. Крім того, частиною 4 статті 19 Закону № 77 передбачені обмеження застрахованим особам, які протягом дванадцяти місяців перед настанням страхового випадку за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців [2].

На нашу думку, процес реформування страхових соціальних фондів в Україні – доволі складний процес, що потребує не тільки прийняття державних рішень, а й суспільної адаптації до наслідків, зумовлених діями владних структур у цій сфері. У будь-якому разі зміни – краще ніж процес стагнації соціального страхування, тому законодавчі трансформації слід розглядати як крок на шляху до кращих перетворень.

Література:

1. Конституція України // Відомості ВР України. — 1996. — № 30. — с. 141
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України [Електронний ресурс]. — <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Максимчук Є. О. Підвищення ефективності функціонування соціального страхування шляхом введення єдиного соціального внеску / Є. О. Максимчук // Наукові праці НДФІ. — 2009. — № 14(45). — 120 с.
5. Обривкіна О. М. Проблеми та перспективи розвитку страхових соціальних фондів в Україні / О. М. Обривкіна // Соціологія права. — 2015. — № 1-2(12-13). — 191с.

*Остапенко В. М., канд. екон. наук,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ GR-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

В умовах збільшення рівня державного регулювання економіки особливо зростає необхідність осмислення процесу управління взаємодією організацій з державою, зокрема у сфері управління фінансами. Крім того, актуальність вивчення GR (Government Relations) – менеджменту на фінансовому ринку на сучасному етапі пояснюється активним пошуком фінансових ресурсів для зарубіжних і вітчизняних корпорацій і некомерційних організацій для реалізації великих інвестиційних проектів, які відчувають зростаючу потребу в дослідженні, аналізі та систематизації діяльності GR-департаментів та у виробленні ефективних механізмів управління взаємодією організації з органами державної влади.

GR-менеджмент на фінансовому ринку визначає якісно новий рівень відносин з управління фінансовими ресурсами, які виникають між органами влади, інститутами суспільства (як бізнес-структур, так і неприбуткових організацій) за сприяння спеціалізованих фінансових інститутів та забезпечує впровадження більш дієвих комунікативних технологій.

Однією з форм організації відносин з управління фінансовими ресурсами, які виникають між органами влади, інститутами суспільства, є публічно-приватне партнерство. Історична ретроспектива теоретичних концепцій фінансової діяльності та ролі держави на фінансовому ринку свідчить про відсутність в економіці достатніх передумов для активізації процесів фінансування та ефективного відтворення фінансових ресурсів, що виступає передумовою того, що провідним суб'єктом формування та регулювання фінансових процесів повинна

бути держава. Разом із тим, об'єктивна неспроможність держави забезпечувати повноцінне виконання соціальних функцій без активного залучення фінансових ресурсів приватного сектора економіки вимагає активного використання взаємодії держави і бізнесу [2].

Питання взаємодії органів влади та інститутів суспільства в процесі реалізації державної фінансової політики не є достатньо розвинутим напрямом наукових досліджень, оскільки фундаментальні праці з цих питань, як правило, мають міждисциплінарний характер, поєднуючи аспекти економічної теорії та прикладної економіки, державного управління і правознавства.

Взаємодія між органами влади та інститутами суспільства в економічній сфері в цілому та у забезпеченні фінансових процесів є досить неоднозначним науковим питанням, що розвивалося відповідно до зміни типів суспільства в процесі розвитку цивілізації. Систематизація наукових поглядів на роль та характер взаємодії держави та приватного сектора в економіці відбиває логічний розвиток наукових поглядів на сутність, напрямки та інструменти взаємодії держави й приватного сектора в фінансовій політиці держави, які сформовані в межах різних наукових шкіл.

Перехід від використання переважно опосередкованої форми взаємодії (протекціонізм) до інтеграційної (спільне фінансування), що передбачає найвищий рівень поєднання елементів економічного співробітництва та соціальної взаємодії, дозволяє одночасно врахувати ділові інтереси приватних інвесторів, соціальні потреби суспільства та забезпечити продуктивну реалізацію соціально-економічних функцій держави [2].

В сучасних умовах державна фінансова політика має бути спрямована на фінансування наукомістких секторів, принаймні в середньостроковій перспективі, що досягається, насамперед, за рахунок активізації взаємодії держави та приватного сектора на засадах публічно-приватного партнерства. Це дозволить залучати додаткові фінансові ресурси у масштабні державні програми,

стимулювати ділову активність підприємств, знизити витрати бюджету та відповідно більш ефективно використовувати бюджетні кошти.

У світовій практиці складні схеми фінансування реалізації великих державних програм за допомогою підприємств, створених на партнерській публічно-приватній основі, із залученням фінансово-кредитних установ має найбільше поширення [3]. Поєднання цих джерел фінансування дозволяє досягти найбільших результатів.

Удосконалення фінансової політики має спиратися на всебічне розуміння економічного змісту запроваджуваного реформування в контексті створення стимулів для економічних агентів, адже саме фінансова політика дає можливість державі залучити до специфічної співпраці всіх суб'єктів сучасної ринкової економіки з метою досягнення реальних поточних (макроекономічної збалансованості, бездефіцитності бюджету, оптимального обсягу державного боргу, тощо) та стратегічних результатів (безперервного економічного розвитку країни, зростання ВВП, інвестицій, добробуту населення, платоспроможності держави).

Таким чином, публічно-приватне партнерство дозволяє вирішити існуючі проблеми: неможливість задовольнити зростаючі потреби у фінансових коштах за рахунок держбюджету та низьку ефективність витратності державних коштів. Все це, в першу чергу, пов'язано із недостатніми обсягами фінансування, які не відповідають загальносвітовим тенденціям.

Література:

1. Гриценко Л. Л. Розвиток інвестиційної політики на засадах взаємодії держави та бізнесу: методологія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Л. Л. Гриценко. – Суми, 2013. – 39 с.

2. Запатріна І. В. Формування фінансової політики держави: євроінтеграційний вимір / І. В. Запатріна // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2012. – № 2. – С. 59–73.

3. Шилепницький П. І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика : монографія / П. І. Шилепницький. – Чернівці : Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2011. – 455 с.

УДК 351.9

*Офілат Р. В., студентка 5 курсу,
Науковий керівник: Краснейчук А. О.,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Реформування системи державного управління в Україні залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів, що чинять супротив або видозмінюють траєкторію перетворень. Упровадження реформи – складне завдання, що включає, зокрема, і її проектування, і подолання законодавчих перепон, і отримання схвалення громадськістю. Та досить багато питань в ході реформування і по цей день є проблемними та викликають обговорення.

Реформа в державному управлінні України значною мірою вимагає належний організаційний та правовий супровід, чіткості поставлених завдань, політичного консенсусу при її здійсненні, контролю за публічною адміністрацією та необхідністю залучати всі соціальні фактори і можливості державного механізму.

Питанню щодо реформування державно-управлінської, державно-правової Діяльності в Україні присвячено праці багатьох вітчизняних учених і фахівців, політичних діячів, урядовців. Привертають увагу О. Андрійко [1], І. Бицьк, Ю. Петько [3], які розглядали це питання на основі досвіду державного управління України та потреби реформування його сьогодні, наближення владних інституцій України до стандартів Європейського Союзу, а також російські вчені Ю. Сурмін, П. Судоплатов і відомий західний діяч Ю. Дрейфус. Незважаючи на це, питання реформування й досі залишається актуальним.

На даному етапі реформування маємо недосконалість процесу законопроектної роботи та брак відповідальності за підготовлений і прийнятий законодавчий акт.

Необхідність контролю за діяльністю виконавчої влади обумовлена певними обставинами, до яких слід віднести те, що в її безпосередньому розпорядженні перебувають значні ресурси (людські, економічні, фінансові, інформаційні) й реальні важелі управління державними інструментами, в тому числі збройними силами, поліцією, спеціальними службами. Вона наділена правом здійснювати легітимний державний примус. Сьогодні суспільство і держава постали перед проблемою корупції на всіх рівнях не лише виконавчої гілки влади, а й законодавчої і судової [2].

Контроль за доцільністю адміністративних дій і рішень передбачає виявлення способів, засобів, мотивів їхнього здійснення, оцінення ефективності й здатність максимально обстоювати публічні інтереси з мінімальною шкодою для індивідуальних прав та інтересів особи. Такий контроль передбачає оцінювання діяльності органів виконавчої влади та їхніх посадовців позиції розумності, ефективності, моральності [1].

Відкритість влади, її готовність до постійного діалогу з громадянами, залучення громадян до підготовки рішень і контролю за їх виконанням є важливою передумовою усього процесу реформування.

Головною проблемою, яка суттєво впливає на розуміння суті місцевого самоврядування і його місця у державі, досить необхідним є чітке визначення кола і суті функцій і завдань, які повинні здійснювати на даному етапі розвитку країни органи місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування повинні здійснювати власні повноваження, визначені законом, і одночасно загально-державні функції і завдання, або ж вирішували лише свої власні, так звані, питання місцевого значення.

Політична влада може здійснювати контроль над адміністрацією по ряду напрямків, серед яких можна виділити особливо контроль над тим, наскільки політика відповідає орієнтаціям і правилам її здійснення. Завжди існує розрив між наміром тих, хто приймає політичні рішення, і політичними реаліями, в яких здійснюються рішення. А виявлення невідповідності-це лише питання часу.

Контроль – важливий та невіддільний складник адміністративної реформи. І його ефективність буде виявлена за діяльності реального контролю.

В умовах проведення адміністративної реформи об'єднання всіх видів контролю, взаємодія органів, що його здійснюють, прискорили б досягнення результатів такої реформи.

Література:

1. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові засоби протидії корупції в органах публічної влади / О.Ф. Андрійко // Правова держава. – 2008. – Вип. 19. –С. 175–183.

2. Контрабанді сприяють, у тому числі і рішення судів // Юридичний вісник. – 2007. – №48. –С. 8

3. Петько Ю.С. Становлення адміністративної юстиції в Україні / Ю. С. Петько. – Київ, 2003. –53 с.

УДК: 341.7:327(477)

Биркович Т. І., д-р наук з держ. упр., доц.

Київський університет культури

Педько І. М., слухач Київського національного

університету культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ЦІЛІ Й ЗАСОБИ ДИПЛОМАТІЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Останні роки незалежності України ознаменували нову геополітичну ситуацію в Європі і початок складних змін у регіоні Східної Європи шляхом трансформації пост комуністичних політико-економічних систем та поступової інтеграції пострадянських країн до єдиного трансатлантичного цивілізаційного простору. Реалізація курсу України на інтеграцію до ЄС та НАТО вимагає не лише внутрішніх політичних та економічних змін, але й «упорядкування» регіону: на додаток до існуючих критеріїв вступу в ЄС Україна повинна забезпечити регіональну стабільність та безпеку, активну демократизацію регіону, розвиток регіонального співробітництва та інтеграції, з одного боку, і якісний контроль за кордонами, нелегальною міграцією і контрабандою, з іншого, розв'язання конфлікту на сході України та ін. Це вимагає оновлення політики України з метою поширення у Східній Європі демократії та прав людини, впровадження норм та стандартів ЄС. На сьогодні двома головними завданнями регіональної політики України є врегулювання конфлікту на сході України, який є тестом на спроможність і своєрідною перепусткою до «європейського клубу».

2014 рік ознаменував нову геополітичну ситуацію не лише на пост радянському просторі, але й у всій Європі. Демократичні революції у країнах колишнього комуністичного блоку у 1989–2004 роках відкрили перший етап геополітичних змін, який завершився розширенням НАТО та вступом у 2004 році восьми країн ЦСЄ до ЄС. Європейські цінності та європейська інтеграція

опанували значну частину Центральносхідної Європи і впритул підійшли до кордонів колишнього СРСР [1]. «Помаранчева» революція 2004 та революція «Гідності» 2013-2014 рр. і перемога демократичних сил на президентських виборах в Україні започаткували наступний етап демократизації і просування європейських цінностей далі, на схід континенту.

Сьогодні керівництво держави направляє всі зусилля для входження України в Європейське співтовариство. Відповідно до домовленостей, досягнутих в ході Паризького саміту Україна-ЄС, у 2009 року сторонами був розроблений та схвалений Порядок денний асоціації (ПДА), який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні у процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію. Реалізація Порядку денного асоціації дала можливість розпочати виконання вже погоджених положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС ще до її укладення.

У ході 15-го Саміту Україна-ЄС в Києві 19 грудня 2011 року сторони оголосили про завершення переговорів по майбутній Угоді про асоціацію, а 30 березня 2012 року текст майбутньої Угоди було парафоровано главами переговорних команд України та ЄС.

Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 року здійснюється її тимчасове застосування. Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набирає чинності після її ратифікації усіма державами-членами, в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є міжнародно-правовим документом, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції [2].

Отже, за двадцять п'ять років незалежності, незважаючи на певні зусилля уряду, в Україні так і не вдалося сформувати послідовну ефективну зовнішню політику. Цьому є багато причин. Вагомими серед них необхідно вважати перш за все відсутність досвіду управління зовнішньоекономічними відносинами, адже Україна як самостійна держава вийшла на світову арену коли міжнародний поділ ринків та праці вже в основному завершився. Друга важлива причина – це наслідки гіперінфляції 1993-1995 років, що практично знищила національне виробництво, та втягнула країну в череду траншів, кредитів та позичок. І на останок, соціально-політична нестабільність в країні, часті зміни урядів, анексія Криму, війна на сході України призвели до відсутності єдиного послідовного підходу до розвитку зовнішньої діяльності за всіма її видами.

В цих умовах дипломатична служба є особливим видом державної служби, яка безпосередньо пов'язана з реалізацією державою власної зовнішньої політики, спрямованої на зміцнення її зовнішньополітичного авторитету у світі. При цьому загальний характер зовнішньої політики держави визначається, з одного боку, соціально-політичним і економічним устроєм держави, з іншого – закономірностями і правилами, які регулюють міжнародні відносини в цілому.

Зміни, які відбуваються як у міжнародній політиці, так і у світовій дипломатії, спонукають до внесення змін щодо правового регулювання діяльності дипломатичної служби України. Однією з найбільш важливих правових проблем у цьому аспекті є узгодженість українського національного права з міжнародним, оскільки діяльність дипломатичної служби регламентується як внутрішніми адміністративно-правовими, так і міжнародними правовими актами, узгодженість яких дозволила б їй більш ефективно виконувати свої функції.

Література:

1. Биркович Т. І. Розвиток дипломатичної служби України в системі міжнародних відносин: Монографія. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 224 с.
2. Відносини Україна – ЄС [Електронний ресурс] : Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-relations>

*Печкар Л., студентка V курсу,
факультету магістерської підготовки
Київський національний університет культури і мистецтв,
Науковий керівник: Шумський П. В., канд. юрид. наук, проф.,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРОКУРОРА УКРАЇНИ

Із прийняттям 14 жовтня 2014 року Закону України «Про прокуратуру» було розпочато реформування органів прокуратури України, зумовлене необхідністю гармонізації правового регулювання їх діяльності відповідно до європейських стандартів, а також оновленням кадрового складу, здатного ефективно вирішувати поставлені суспільством і державою завдання. Саме тому є доречним дослідження комплексного наукового обґрунтування організаційно-правового статусу прокурора з урахуванням сучасних міжнародно-правових вимог до професійних та особистих якостей прокурорських працівників.

Під правовим статусом особи слід розуміти комплексну правову категорію, яка характеризує правове положення суб'єкта як представника соціальної групи, відокремлене за певними юридичними значущими ознаками та відповідно до законодавства наділене спеціальними додатковими правами й обов'язками [1, с.506].

Правовий статус прокурора можна розглядати в двох аспектах: функціональному та організаційному.

Функціональною складовою правового статусу прокурора є його права та обов'язки.

Організаційна складова правового статусу прокурора містить у собі наступне:

- нормативно встановлений порядок його набуття (вимоги, що ставляться

до осіб, які претендують на зайняття посади, порядок зайняття посади);

- нормативно встановлений порядок проходження служби (включаючи систему заборон та обмежень; атестацію);
- нормативно встановлений порядок припинення статусу прокурора (включаючи юридичну відповідальність);
- нормативно встановлені засоби (гарантії) забезпечення статусу прокурора (гарантії незалежності, матеріальні гарантії тощо) [2, с. 181].

Загальний перелік вимог до кандидатів на посаду прокурора передбачений у ч. 1 ст. 27 Закону України «Про прокуратуру». Для заняття посади прокурора необхідно мати громадянство України; вищу юридичну освіту; необхідні ділові й моральні якості; стаж роботи в галузі права не менше двох років та володіння державною мовою [3].

Не може бути призначена на посаду прокурора особа, яка визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною; має захворювання, що перешкоджає виконанню обов'язків прокурора; має незняту чи непогашену судимість або на яку накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення, згідно ч. 4 ст. 27 Закону України «Про прокуратуру» [3].

В порівнянні з попереднім Законом України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р., в новому Законі України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. ускладнюється порядок добору кандидатів на посади місцевих прокурорів та їх призначення, який фактично включає в себе аж 13 етапів: 1) прийняття рішення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів (далі – Кваліфікаційна комісія) про проведення добору кандидатів на посаду прокурора, яке розміщується на її офіційному веб-сайті; 2) подання особами, які виявили бажання стати прокурором, відповідної заяви та документів, визначених цим законом; 3) здійснення Кваліфікаційною комісією перевірки відповідності осіб вимогам, установленим до кандидата на посаду прокурора; 4) складання особами, які відповідають установленим вимогам до кандидата на посаду прокурора,

кваліфікаційного іспиту; 5) оприлюднення Кваліфікаційною комісією на своєму офіційному веб-сайті списку кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит; 6) спеціальна перевірка кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит; 7) визначення рейтингу кандидатів на посаду прокурора серед осіб, які успішно склали кваліфікаційний іспит та щодо яких проведено спеціальну перевірку, а також зарахування їх до резерву на заміщення вакантних посад прокурорів; 8) проходження кандидатом на посаду прокурора спеціальної підготовки в Національній академії прокуратури України; 9) оголошення Кваліфікаційною комісією у разі відкриття вакантних посад прокурорів конкурсу на зайняття таких посад серед кандидатів, які перебувають у резерві та пройшли спеціальну підготовку; 10) проведення конкурсу на зайняття вакантних посад прокурорів на основі рейтингу кандидатів; 11) направлення Кваліфікаційною комісією подання керівнику місцевої прокуратури щодо призначення кандидата на посаду прокурора; 12) призначення особи на посаду прокурора; 13) складення особою присяги прокурора [4].

Тобто, як ми бачимо, порядок добору прокурорського корпусу фактично прирівнюється до порядку добору кандидатів на посаду судді вперше, визначеному у ст. 66–71 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5]. Тим самим, на наш погляд, зменшується ризик виникнення так званої корупційної складової під час призначення відповідних прокурорів на посаду.

Звільняється прокурор з посади у разі неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я; порушення ним вимог щодо несумісності; набрання законної сили судовим рішенням про притягнення прокурора до адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції»; неможливості переведення на іншу посаду або відсутності згоди на це у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі; набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього; припинення громадянства

України або набуття громадянства іншої держави; подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням; неможливості подальшого перебування на тимчасово вакантній посаді; ліквідації чи реорганізації органу прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду, або в разі скорочення кількості прокурорів органу прокуратури (ч. 1 ст. 51 ЗУ «Про прокуратуру») [3].

Повноваження прокурора припиняються у зв'язку з досягненням шістдесяти п'яти років; смертю; визнанням його безвісно відсутнім або оголошенням померлим; рішенням Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів про неможливість подальшого перебування особи на посаді прокурора (ч. 3 ст. 51 ЗУ «Про прокуратуру») [3].

З метою забезпечення гарантії незалежності прокурорів функціонують такі органи прокурорського самоврядування, як всеукраїнська конференція працівників прокуратури та Рада прокурорів України. Зазначені органи мають досить широкі повноваження, зокрема, щодо: призначення членів Вищої ради юстиції та прийняття рішення про припинення їх повноважень; фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури; звернення до органів державної влади та їх посадових осіб із пропозиціями щодо вирішення питань діяльності прокуратури; внесення рекомендацій про призначення та звільнення прокурорів з адміністративних посад та ін.

Отже, чим більше повноважень у органів прокурорського самоврядування, які колегіально будуть вирішувати відповідні питання, тим менше шансів у керівників прокуратур (у тому числі, у генерального прокурора) втручатися у діяльність її працівників та отримувати неправомірну вигоду шляхом зловживання своїм службовим становищем.

Створення нової інституції – Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, дало їй реальні повноваження не лише щодо проведення добору прокурорів на відповідні посади, а й стосовно розгляду скарг (заяв) про вчинення прокурором дисциплінарного проступку та здійснення безпосередньо

дисциплінарного провадження. При цьому у керівників прокуратур значно зменшуються можливості впливати на процедуру притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності. Такими засобами мінімізації втручання у роботу зазначеного органу, у першу чергу, є те, що Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів буде складається не тільки з прокурорів (у кількості 5 членів), а й з двох учених, одного адвоката, трьох представників уповноваженого Верховної Ради із прав людини (правозахисників, представників громадських організацій та ін.). Крім того, членом зазначеної Комісії не може бути призначений народний депутат України, представник Кабінету міністрів, працівник органу виконавчої влади, міліції, працівник Національної академії прокуратури, суддя, прокурор, який перебуває на адміністративній посаді, та інші категорії осіб, визначені у ч. 2 ст. 74 Закону України «Про Прокуратуру» [4].

Підводячи підсумки, зазначимо, що розпочатий у державі процес реформування прокуратури вніс багато змін до чинного Закону України «Про прокуратуру», а саме: щодо визначення статусу прокурора та всіх складових, притаманних порядку прийняття на службу в органи прокуратури, проходження служби, гарантії соціального захисту, право на оскарження дій прокурора, органи прокурорського самоврядування.

Література:

1. Теория государства и права : учебник для юрид. ВУЗов и фак-тов / под ред. В. М. Корельского и В. Д. Первалова. – Москва : Инфра, 1997. – 570 с.
2. Толочко Я. М. Правовий статус прокурора: сучасні підходи вдосконалення / Я. М. Толочко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №2. – 180–185 с.
3. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 2-3 – Ст.12.
4. Попович В. Плюси і мінуси нового закону про прокуратуру // В. Попович // Ракурс – новости – право – законодательство – аналитика

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/658-schodo-novogo-za-konu-ukrayiny-pro-prokuraturu-vid-14-jovtnya-2014-roku>

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради. – 2010. – № 44-45 – Ст.529.

*Полторацький А. О., студент V курсу
факультету магістерської підготовки,
Науковий керівник: Шумський П. В., проф.
кафедри державного управління і права,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Комплексний характер реформ, які сьогодні відбуваються в правовому і політичному житті України, зумовлює необхідність проведення науково-теоретичних досліджень пов'язаних з формуванням правових та політичних інститутів, удосконаленням окремих галузей вітчизняного законодавства й системну розробку питань, які виявляються значущими саме з точки зору свого змісту, в якому переплітаються одразу ж декілька проблем, що почасти досліджуються відокремлено одна від одної. Одним із таких питань є стан конституційного механізму обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні в контексті реалізації таких конституційно визначених орієнтирів державного і суспільного розвитку, як правова, демократична та соціальна держава.

Актуальність напряму дослідження впливає з положень закріплених у ст. 1 Конституції України, які тісно пов'язані з тематикою прав людини, з тими питаннями, які повинна вирішувати держава для забезпечення цих прав, з конкретними напрямами державної діяльності, спрямованої на гарантування окремих груп прав людини і громадянина. Безумовний інтерес викликає один з перших етапів розвитку правової думки, пов'язаний з роботами тих давньогрецьких авторів, якими було обґрунтовано одну з базових тез, що згодом дозволили сформулювати теорію системності прав людини. Йдеться про те, що,

починаючи ще з часів Солона (бл. 638–559 рр. до н. е.), в свідомості давніх греків було сполучено такі поняття, як «закон» (*nomos*) і «справедливість» (*dike*), з одного боку, та «свобода» – з другого. Вказаний момент відіграє особливу роль, оскільки, як значно пізніше писатиме Є. Трубецької, «там, де немає свободи, немає і не може бути будь-якого права». Відомо, що одним з елементів солонівських реформ стала славнозвісна «сейсахтея» (*seisahteia*), яка списала борги з переважної більшості населення Аттики [8]. Паралельно з цим, встановлюючи закони, як зауважуватиме Арістотель в «Афінській політії», Солону вдалося поєднати те, що він окреслював «владою закону» та «силою права». При цьому кожний вільний індивід мав право почесно претендувати (*time*) на все те, що встановлював закон, який, в свою чергу, ставав таким тільки у разі своєї узгодженості з вимогами справедливості [1].

Говорячи про забезпечення прав людини, чи точніше – про механізми забезпечення прав і свобод людини і громадянина, як вони поступово формувались у процесі розвитку правової думки, маємо зазначити, що на сьогодні ми стикаємося з проблемами, які ставлять під сумнів суто генеративний підхід до тлумачення поняття «система прав людини». Інтерпретація системи забезпечення прав людини була зумовлена суто історичними обставинами, пов'язаними із розвитком тих суспільних відносин, які, власне, й фіксувались у правах людини, як гарантованих можливостях її самореалізації в різних сферах, а також задоволення тих чи інших її інтересів. Звісно, зараз існуюча номенклатура прав людини може видаватися вичерпною. Однак фактично ані на теоретичному, ані на практичному рівнях не існує жодних гарантій того, що згодом, разом із розвитком суспільних відносин, не з'являтимуться інші права, або в системі забезпечення існуючих прав не буде суттєвим чином зміщено акценти з одних груп прав на інші. В цьому плані, застосовуючи таке поняття, як «система забезпечення прав людини» та «засади обмеження прав і свобод людини і громадянина необхідно висвітлити зв'язок між

цією системою в цілому та суміжними з нею системами, які впливають на розвиток правових відносин, на процес державних і суспільних змін [6].

Одним з найвизначніших здобутків як в історії розвитку політико-правової думки, так і в процесі становлення сучасної держави і права стало незаперечне визнання цінностей правової держави, які ґрунтуються на принципах верховенства права, пріоритету прав людини і громадянина, законності, поділу державної влади тощо, не можна не відмітити того, що дедалі частіше ми стаємо свідками дискусій, які ведуться навколо такої проблеми, як співвідношення понять «забезпечення прав людини» та «забезпечення прав спільноти» в контексті функціонування та розвитку сучасної правової, демократичної держави. Але, як засвідчує історія розвитку теорії забезпечення прав людини, навіть орієнтація на реалізацію ідеалу правової держави не розв'язує всіх тих проблем, які постають в ході забезпечення прав людини [8]. По суті, мова ведеться про те, що поряд з такою категорією, як «система забезпечення прав людини», має бути розглянуто ще одну – «система забезпечення прав спільноти». Більше того, говорячи про аналіз поняття «права спільноти», йдеться про необхідний крок у конституюванні та реконструкції теоретичного змісту поняття системи забезпечення прав людини. Тобто дослідження діалектичного взаємозв'язку між забезпеченням прав людини та забезпеченням прав спільноти є важливий та логічно необхідний крок у реалізованому нами дослідженні джерел формування ідеї системи забезпечення прав людини [4].

Багатьох випадках між цими двома видами прав не виникає суперечності, оскільки генезис прав спільноти як історично, так і логічно відбувається саме на основі ствердження невід'ємних прав людини. Більше того, будь-яке право, що приписуємо спільноті, фактично є органічним розвитком того чи іншого права людини, а саме: право на розвиток постає як результат генезису права людини на вільний розвиток своєї особистості, створення для себе та своїх рідних умов гідного існування; право на безпеку індивіда безпосередньо переростає у право на

безпеку спільноти; право на захист індивідуальних прав органічно трансформується в право захисту колективних прав і т. д.).

Література:

1. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні [Текст] : навч. посібник / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
2. Конституція України. Офіційний текст; Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина [Текст] : навч. посіб. / авт.-уклад. М. І. Хавронюк. – 2. вид., перероб. і доп. – Київ : Видавництво А. С. К., 2003. – 384 с.
3. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики [Текст] : монографія / Л. І. Летнянчин ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, Акад. прав. наук України. – Х. : СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 256 с.
4. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні [Текст] : монографія / А. Ю. Олійник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2008. – 472 с.
5. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні [Текст] / В. Ф. Погорілко [та ін.] ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Ін Юре, 1997. – 51 с.
6. Права людини у фокусі новітньої історії [Текст] / [за ред. Є. Ю. Захарова]. – Харків : Права людини, 2013. – 417 с.
7. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні [Текст] / Н. І. Карпачова [та ін.] ; заг. ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ : Юридична думка, 2007. – 424 с.
8. Пушкіна О. В. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Пушкіна,

В. М. Шкабаро, Т. М. Заворотченко ; Дніпропетр. ун-т економіки та права ім. Альфреда Нобеля. – Донецьк : ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2011. – 336 с.

9. Шемшученко Ю. С. Конституційні права, свободи і обов`язки людини і громадянина в Україні [Текст] / Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; ред. Ю. С. Шемшученко; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ : Юридична думка, 2008. – 251 с.

УДК: 355.134

*Помогайбо Б. В., слухач Київського національного
університету культури і мистецтв
Биркович Т. І., д-р наук з держ. упр., доц.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИПЛАТИ ВИНАГОРОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АТО

Сьогодні в Україні виникає дуже важлива проблема щодо належного соціального забезпечення учасників АТО. Важливий також процес отримання статусу учасника АТО. Тут є два моменти, чому важливий цей статус. Перший – це чисто моральний аспект, що це є визнання, того, що особа брала участь в бойових діях, брала участь в захисті батьківщини. Тому цей статус є фактично визнанням того, що це не просто так – волонтерством займалися, чи просто перебували в районі АТО, а саме ставали захисниками. Другий момент – соціально-правовий аспект, тому що цей статус дає низку соціальних гарантій. Ці гарантії передбачені в Законі України Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту.

Відповідно п. 19 частини 1 статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасниками бойових дій визнаються: військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військовослужбовці військових прокуратур, поліцейські, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, інших утворених відповідно до законів України

військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення [2].

Період проведення антитерористичної операції вважається: з 14.04.2014 до дати набрання чинності Указом Президента України про завершення проведення антитерористичної операції або військових дій на території України [1].

Особливості виплати винагороди військовослужбовцям під час проведення АТО зазначено в Постанові Кабінету Міністрів України від 31.01.2015 № 24 «Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій» а саме: за безпосередню участь в АТО військовослужбовцям виплачується винагорода у розмірі 100% від місячного грошового забезпечення, але не менше 3000 гривень на місяць. У разі участі в АТО менше одного календарного місяця, розмір визначається пропорційно до днів участі [3].

Винагорода також виплачується під час перебування на стаціонарному лікуванні після отриманих під час АТО поранень.

Безпосередня участь у здійсненні заходів правопорядку або у відбитті збройного нападу повинна бути підтверджена відповідними документами (наказ командира, журнал бойових дій, бойове донесення, постова відомість тощо).

За успішне виконання бойового завдання виплачується додаткова нагорода підрозділу. Результати виконання бойового завдання визначаються на підставі: документа вищого органу військового управління про постановку бойового завдання, бойового наказу командира частини, журналу бойових дій та звітнього документа військової частини про виконання бойового завдання, в якому вказується кожен військовослужбовець, який брав участь у виконанні наказу штабу АТО щодо оцінки результатів виконання бойового завдання.

Додаткова винагорода розподіляється командиром між підпорядкованими підрозділами із зазначенням у наказі розміру винагороди для кожної конкретної особи. Про виплату додаткової винагороди за успішне виконання бойового завдання видається наказ командира військової частини. За безпосередню участь в бойових діях після видання бойового наказу військовослужбовцям виплачується додаткова винагорода у розмірі 1 тисячі гривень за кожну добу такої участі.

Безпосередня участь у бойових діях – це виконання військовослужбовцями військової частини бойових завдань в умовах безпосереднього зіткнення з противником; виконання завдань ракетними військами та артилерією з вогневого ураження противника під час контрбатареїної боротьби; участь у веденні оперативної розвідки, здійсненні польотів в район проведення АТО та контррозвідувальне забезпечення військових формувань та правоохоронних органів у районі АТО в умовах безпосереднього зіткнення з противником.

Виплата зазначеної нагороди здійснюється на підставі підтвердження штабу АТО, бойового наказу, журналу бойових дій, бойового донесення та наказу командира військової частини.

Додаткова винагорода за знищення ворожої техніки виплачується підрозділу чи окремим особам за наявності трьох і більше документів, зокрема: журналу бойових дій; підсумкового бойового донесення командира підрозділу, який безпосередньо виконував завдання; даних фото- та відеоспостереження з координатами місця знищення техніки, стосовно захопленої техніки – акт оприбуткування трофейного майна.

Додаткові винагороди виплачуються також військовослужбовцям, які під час виконання завдань були захоплені у полон, зникли безвісти чи загинули. У таких випадках винагорода виплачується членам сім'ї військовослужбовця.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 31.01.2015 № 24 «Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення

антитерористичних операцій» виплата додаткових винагород здійснюється щомісяця за підсумками фактичного виконання конкретних завдань за минулий місяць. За успішне виконання бойового завдання, визначеного розпорядчим документом вищого органу військового управління, або іншого завдання додаткова винагорода виплачується одноразово та розподіляється відповідно командиром (начальником) з'єднання, окремої військової частини, установи між підпорядкованими військовими частинами (підлеглим особовим складом) з урахуванням їх внеску [3].

Однак, з метою впорядкування виплати винагороди військовослужбовцям за участь в антитерористичній операції, дотримання принципів соціальної справедливості в реалізації права кожного військовослужбовця незалежно від військового звання та займаної посади на матеріальне стимулювання за виконання завдань, пов'язаних з підвищеним ризиком для життя, відповідно до їх складності та тривалості, припинення випадків невиправданих виплат особовому складу, який перебуває в зоні проведення антитерористичної операції і виконує завдання небойового характеру, та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 року №18 «Про деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу». Відповідно до даної Постанови КМУ, Міністр оборони України підписав Наказ, яким встановлюються наступні виплати особовому складу: військовослужбовцям, які несуть службу на лінії бойового зіткнення, виплачувати грошову винагороду за участь в АТО у сумі 4200 гривень, в інших місцях дислокації в межах визначеної зони проведення воєнного конфлікту (антитерористичної операції) – 1200 гривень [5].

Отже, 2014–2016 рр. є найскладнішими за всі роки незалежності України. Революція та тривалі збройні протистояння призвели до порушення цілісності та суверенітету України. Анексія Криму та війна на сході України відбилися на економічній безпеці України в цілому. Наприклад, ще в січні 2014 року аналітиками на сайті Forbs.ua було прогнозовано такі макроекономічні показники

на кінець 2014 року: приріст ВВП – 1,3 %, інфляція – 2,9 %, валютний курс – 8,2 гривні за долар. На сьогодні курс долара – становить 26,9 гривні і постійно зростає. За таких темпів інфляції дуже важко формувати бюджет держави щоб вчасно і на належному рівні здійснювати виплати винагород військовослужбовцям під час проведення АТО.

Література:

3. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції: Закон України від 02.09.2014 № 1669-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1669-18>

4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

5. Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2015 № 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/24-2015-%D0%BF>

6. Про деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 року №18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/18-2016-%D0%BF>

7. Роз'яснення щодо збільшення грошового забезпечення військовослужбовців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/01/27/rozyasnennya-shhodo-zbilshennya-groshovogo-zabezpechennya-vijskovosluzhbovcziv-->

Прокопенко Л. І., магістр

Київський університет культури,

Науковий керівник: Поліщук Л. О., канд. культурол., доц.,

проректор Київського університету культури,

м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Становлення української державності, інтеграція до європейського та світового співтовариств зумовлюють відповідні зміни в системі освіти. У Національній доктрині розвитку освіти України [1] у ХХІ столітті особлива увага приділяється пошуку інноваційних підходів до професійної підготовки педагогічних кадрів, спроможних забезпечити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості, навчати й виховувати генерацію нових поколінь, здатних до життєдіяльності за умов ринкових відносин [2,с.3.].

Терміном «еліта» (франц. *Élite* – кращі, вибрані) позначають провідні верстви в суспільстві, які здійснюють керівництво у певних галузях суспільного життя. Концепція еліт сформульована найбільш ґрунтовно у працях В. Парето, Р. Мілса, П. Бірнбаума [8]. У публікації М. Костицького, витоками виокремлення еліти в соціумі були Платон, Т. Карлейль, Ф. Ніцше. Теорія еліт в працях італійських вчених В. Парето і Г. Москі та німецького вченого Р. Міхельса [4, с. 121]. Еліта є визначальним важелем державотворення, його суб'єктом. Поки не відбудеться радикального оновлення і становлення політичної, економічної і наукової еліти, не можливе реформування державної системи. На еліту покладається ухвалення стратегічно важливих рішень, від яких залежить майбутнє країни і громадян [3, с. 7]. Зокрема, професор В. Олійник обґрунтовує, що управлінська еліта – це певна частина суспільства (найбільш впливова, така, що посідає найвищі позиції, складається з авторитетних, спеціально підготовлених

людей), яка керує здійсненням соціально-економічних процесів, працює в певних організаціях та має назву «керуюча меншість». Особливістю управлінської еліти в Україні є її відчуженість від інтересів людей, яким вона повинна служити і які делегували їй право управляти своєю діяльністю. Для зміни ситуації в країні необхідно звернути увагу на вдосконалення усієї політики управління людськими ресурсами, виокремивши такий важливий її складник як формування управлінської еліти. Йдеться про розбудову системи становлення нової управлінської культури в управлінських структурах та організаціях, де похідним джерелом є саме заклади освіти, у яких починається формування управлінської еліти. У межах цієї системи вдасться розпочати створювати справжню управлінську еліту для трьох сфер організації суспільства: економічної, культурної та політичної [7]. Водночас необхідно виокремити численні праці видатних зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Б. Алпер Бююкарслан, Д. Соломон, П. Перес-Гонсалес, Дж. Надлер, М. Квон, М. Пірен, Р. Войтович, які присвячені низці проблемних питань реалізації державної кадрової політики, зокрема формуванню управлінської еліти [8]. Вчений Губа А.В. аналізує, що різні аспекти підготовки керівників навчально-виховних закладів як менеджерів освіти вивчали М. Аплетаєв, В. Крижко, В. Симоненко, В. Шпалінський та ін. Управлінська культура керівників освітніх організацій стала предметом спеціального дослідження в працях Б. Гаєвського, С. Королюк, О. Мармази, Ю. Палехи, О. Яркового [2, с. 4].

На початку ХХІ століття було зроблено перші спроби розв'язувати проблему формування управлінської еліти в Україні та інших східнослов'янських державах з урахуванням вітчизняної ментальності та необхідності її зміни чи перетворення на основі застосування в організаціях жорстко-демократичної культури цільового управління [7].

Формування управлінської еліти повинно здійснюватися паралельно із формуванням гармонійно розвинутої особистості (освіченої, творчої, моральної, фізично здорової), що є важливим для самореалізації особистості як у сім'ї, так і в

трудоному колективі. Як зазначено вище, управлінську еліту слід розглядати в трьох системах суспільства – політичній, економічній, культурній. У політичній системі до управлінської еліти належать керівники держави, міністерств та державних комітетів, члени парламенту, керівники обласних та районних адміністрацій, представники районних, міських та обласних рад народних депутатів. В економічній сфері – керівники підприємств, фірм, компаній, акціонерних товариств, а також керівники відповідних міністерств та комітетів. Управлінська еліта в культурній сфері – це ректори ВНЗ, директори технікумів, коледжів, шкіл, ліцеїв, гімназій, ПТУ, завідувачі дошкільних та позашкільних навчальних закладів, керівники міського, районного та обласного департаментів освіти і культури, керівники відповідних міністерств, голова і члени парламентського комітету з питань освіти і науки, президенти Академій наук та інші» [7].

В умовах сьогодення актуальною залишається проблема формування кадрового потенціалу управлінської еліти, створення дієздатної, конструктивної державної служби, спроможної забезпечити вирішення національних завдань і стати ефективним організаційно-правовим, управлінським інструментом у проведенні державної політики [7]. Професійне навчання керівного персоналу сьогодні є одним із першочергових завдань, без вирішення якого неможливо забезпечити ефективність державного управління, зробити реальним входження України до спільноти провідних європейських держав. У зв'язку з цим особливо важливого значення набуває вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів. Отже, як підсумовує В. Олійник, пріоритетними механізмами формування нової управлінської еліти та її впливу на кадровий потенціал на сучасному етапі варто назвати формування управлінської еліти на основі сучасної національної моделі суспільного розвитку відповідного державного мислення кадрів [7]. Водночас О.Крюков відзначає, що головна особливість формування політико-управлінської еліти в Україні полягає в тому, що

вона переживає трансформаційний етап, який ще далекий до завершення [6]. Зокрема, вченим О. Олійником обґрунтовано, що «генерування нової політико-управлінської еліти в Україні можливе, насамперед, за умови впровадження реформаційних змін в освітній галузі, спрямованих на досягнення найкращих світових стандартів, в частині виховання навчальними закладами лідерів, які володітимуть не лише високою професійною компетентністю на займаних посадах, але, що особливо важливо, усвідомлюватимуть соціально-політичну відповідальність за свої вчинки, матимуть патріотичні переконання та національну самосвідомість»[8].

Література:

1. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> – Дата доступу 22 лютого 2016 року.
2. Губа А. В. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти / Анатолій Васильович Губа // автореф. дис. докт. пед. наук. – Луганськ, 2010. – 47 с.
3. Кільова Г. О. Вельмишановні учасники науково-практичної конференції [Электронный ресурс] / Наукова еліта у розвитку держав: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. – Вип. 1. Режим доступу: http://man.gov.ua/files/49/Naukova_elita_1.pdf. – Назва з екрану. – Дата доступу 22 лютого 2016 р. – С.7
4. Костицький М. В. Наукова еліта України: застрільники прогресу чи страховий резерв громадянського суспільства і держави [Электронный ресурс] / М. Костицький. – Режим доступу: http://man.gov.ua/files/49/Naukova_elita_1.pdf .- Назва з екрану. – Дата доступу 22 лютого 2016 р. – С. 121
5. Крюков О. І. Політико-управлінська еліта України: особливості становлення та розвитку в умовах суспільної трансформації : дис... д-ра наук з держ. управління: 25.00.01 / Національна академія держ. управління при

Президентів України [Електронний ресурс] / Олексій Ігорович Крюков. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/252726.html> .- Назва з екрану. – Дата доступу 22 лютого 2016 р.

6. Крюков О. І Процес формування і зміни еліт в умовах демократії зації системи влади [Електронний ресурс] / Олександр Крюков, Тетяна Бельська. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-1/doc/2/03.pdf>. – Назва з екрану. – Дата доступу 22 лютого 2016 р.

7. Олійник В. В. Феномен формування управлінської еліти у парадигмі неперервної освіти [Електронний ресурс] / В. В. Олійник. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Tipuss/2013/2/> Назва з екрану. – Дата доступу 22 лютого 2016 р.

8. Олійник О. Актуальні проблеми кадрового добору політико-управлінської еліти в Україні: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / О. Олійник. - Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/olijnyk.pdf. – Назва з екрану. – Дата доступу 22 лютого 2016 р.

9. Прокопенко Л. Л. Державне управління освітою в Україні: становлення та розвиток (ІХ – початок ХХ ст.) / Леонід Львович Прокопенко // автореф... докт.наук.держ.управління. – Київ, 2010. – 38 с.

УДК 343.163

*Пукас Т. Б., слухач Київського університету культури,
Науковий керівник: Шумський П. В., канд. юрид. наук, доц.,
проф. з публічного права,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ЕВОЛЮЦІЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ

Трансформаційні зміни в політичному та економічному в Україні, демократизація суспільних взаємовідносин актуалізували питання про формулювання прокуратури в державному механізмі, її задачі та функції. В ситуації коли зростає кількість порушень прав людини нарощує роль прокуратури в посиленні нагляду за органами, які провадять боротьбу зі злочинністю та реалізують оперативно-розшукову діяльність, у забезпеченні одного з центральних принципів кримінального судочинства – невідворотності покарання за будь-який вчинений злочин. Разом з тим, на сьогодні, у функції прокуратури є низка проблемних питань, що зв'язані з формулюванням місця та ролі органів прокуратури як суб'єкта державної влади у її системі.

Проблемні питання правового статусу органів, місця та значення в ній органів прокуратури були предметом наукових досліджень О. М. Бандурки, В. Т. Білоуса, В. Г. Бесарабова, М. М. Бурбики, А. С. Васильєва, Ю. М. Грошового, Л. М. Давиденка, В. В. Долежана, П. М. Каркача, Ю. В. Капітонова, Т. В. Корнякової, М. В. Косюти, В. О. Макарченка, В. І. Малюг І. Є. Марочкіна, М. І. Мичка, О. Р. Михайленка, М. О. Потебенька, Є. М. Поповича, М. В. Руденка, В. П. Рябцева, В. В. Сухоноса, П. В. Шумського, М. К. Якимчука та інших науковців.

Історія становлення і розвитку органів прокуратури є трудним і тривалим процесом. Це пояснюється тим, що органи прокуратури, є ланкою певної

державно-правового порядку, еволюціонують разом з останньою. Як посвідчує історія держави і права України, тільки за попередні 350 років державно-правова система України радикально перемінялася, принаймні, 4 рази.

Виникнення прокуратури бере свій початок ще із Стародавнього Риму, де римський імператор Август (Гай Юлій Цезар Октавіан, 63 р. до н. е. – 14 р. н. е), вперше започаткував інститут прокуратора в провінціях Римської імперії.

Генезис Української прокуратури можна прирівнювати із виникненням російської, бо Україна, на час виникнення прокуратури входила до складу російської імперії. Російський цар Петро II у 1722 році упровадив французьку модель особливого контролюючого державного органу «государевого ока» – прокуратури, яка повинна була наглядати за центральними та місцевими адміністративними органами.

Друга фаза до революційного періоду розвитку інституту прокуратури в Російській імперії пов'язана із судовими реформами 1864 р., у ході яких було прийнято «Судові статuti», що складаються з чотирьох законів: «Установа судових установлень», «Статут кримінального судочинства», «Статут цивільного судочинства» та «Статут про покарання, що накладаються світовими судьями».

Подальші закони наділили прокуратуру функціями, що знаходяться за межами кримінального судочинства: спостереження за в'язницями, участь у різних губернських провадженнях (за селянськими справами, військовою повинністю тощо) та підпорядкували їй у дисциплінарному відношенні загальну поліцію.

Із падінням у Росії монархії в лютому 1917 року, в Україні розрісся рух за самостійність. 15 грудня 1917 року в новоутвореній УНР постановлено Закон «Про утворення Генерального Суду». У його складі було утворено Прокуратурою на чолі зі старшим прокуратором, який призначався Генеральним секретарем судових справ.

4 січня 1918 року Центральна Рада ухвалили Закон «Про урядження прокураторського догляду на Україні». Цим, практично, було створено органи

прокуратури УНР. Прокураторії створювалися при апеляційних та окружних судах. Керували відповідними прокураторіями Старші прокуратори.

8 липня 1918р. Законом «Про утворення Державного Сенату», окрім другого було врегульовано і питання прокурорського нагляду: при кожному Генеральному суді перебували прокурори і товариші прокурора під вищим наглядом Міністра юстиції, який водночас був Генеральним прокурором України.

Трохи більше місяця діяла прокуратура. Відтак при встановленні на більшості території України радянської влади, було створено нові органи прокуратури, спершу у складі суду, згідно Декрету від 14 лютого 1919 року «Про суд», а з 28 червня 1922 р. згідно Постанови ВУЦВК, «Про затвердження Положення про прокурорський нагляд в УРСР» у складі НаркомЮсту УРСР. З 10 травня 1925 року, а саме з прийняття 2-ї Конституції УРСР (перша 1919 р.) прокуратура розпочала діяти як незалежний орган.

У Конституціях СРСР 1936 р. і УРСР 1937 р. було визначено, що вищий нагляд за точним дотриманням законів усіма наркоматами і установами, як і окремими посадовими особами і громадянами, на територіях республіки реалізує Генеральний прокурор СРСР як безпосередньо, так і через Прокурора УРСР. Із впровадженням воєнного стану на території України суттєво поширилася сітка військової прокуратури. Наказом НКЮ СРСР і Прокурора СРСР від 24 червня 1941 р. було встановлено порядок реалізації нагляду прокуратури за рішеннями військових трибуналів.

На підставі і відповідно до Конституції СРСР 30 листопада 1979 р. Верховна Рада СРСР прийняла Закон «Про прокуратуру СРСР», де визначалися завдання, основні напрями діяльності та принципи організації органів прокуратури, а теж система цих органів.

Проголосивши незалежність, Україна першою поміж колишніх республік СРСР 5 листопада 1991 р. прийняла Закон України «Про прокуратуру», який було введено в дію 1 грудня 1991 р. Саме даний день відзначається як День працівників

прокуратури. Даний Закон був одним з перших актів національного законодавства. У трудних соціально-економічних та політичних умовах Генеральна прокуратура України та підконтрольні прокурори рішуче стояли та стоять на позиціях утвердження положень верховенства права та законності, користуються своїми повноваженнями відносно захисту прав та свобод людини, інтересів держави й суспільства.

Протягом попередніх років багато реалізовано відносно удосконалення правових основ діяльності прокуратури. Найважливішим атрибутом її конституційного статусу є те, що прокуратура України й надалі залишається самостійною від других структур, автономною системою державної влади, якій довірено цінні функції, що пов'язані із сповільнюванням злочинності й покращанням стану правопорядку в суспільстві.

З цією ціллю керівництво Генеральної прокуратури України використовує необхідні організаційні заходи, цілеспрямовані на підняття ефективності нагляду та виконання других функцій прокуратури, реалізує структурні зміни в системі прокурорських органів, зміцнюючи вимогливість до прокурорських кадрів відносно здійснення ними свого державного обов'язку.

15 липня 2015 року вступив в дію новий закон «Про прокуратуру». Новий закон передбачає, створення нової системи органів прокуратури, а саме: Генеральна прокуратура, регіональні прокуратури, місцеві прокуратури, військові прокуратури та Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

Віднині на прокуратуру в Україні буде покладено такі функції:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим законом;
- нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- нагляд за дотриманням законів при виконанні судових рішень у

кримінальних справах, а теж при використанні других заходів примусового характеру, що пов'язані із обмеженням особистої свободи громадян.

Підбором кадрів в систему органів прокуратури буде займатися кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів, члени якої будуть призначатися всеукраїнською конференцією працівників прокуратури. Законом передбачається, що головними органами прокурорського самоврядування є Всеукраїнська конференція працівників прокуратури і Рада прокурорів України.

Крім того, відповідно до закону, загальна чисельність співробітників органів прокуратури становить 15 тис. чоловік із зменшенням кількості прокурорів з 1 січня 2018 року до 10 тис. Відповідно до закону, прокуратура позбавляється функції загального нагляду.

Права прокуратури у галузі суспільних взаємовідносин, що не пов'язані із кримінальним судочинством, обмежуються виключно її перспективою реалізувати дії по представництву інтересів громадянина або держави в суді.

Як наслідок, органи прокуратури позбавляються повноважень стосовно особистого втручання у діяльність громадян, приватних підприємств і організацій поза сферою кримінального провадження.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (із змінами та доповненнями).

2. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України від 16.01.2015 – № 2-3, ст.12.(із змінами та доповненнями).

3. Бандурка О. Прокуратура: думки про її реорганізацію / О. Бандурка // Право України. – 2005. – №8. – С.40–43.

4. Гончаренко В. Г. Прокуратура України: статус, функції, перспективи розвитку / В. Г. Гончаренко // Конституція України – основа модернізації держави

та суспільства: матер. наук. конф. (21-22 червня 2011 року, Харків) / упоряд. : Ю. М. Грошевий, М.Т.А. Панов. – Харків : Право, 2011. – С. 312.

5. Корж В. Актуальні питання подальшого реформування органів прокуратури. // Право України. – 2008. – №5. – С.37–38.

6. Кудрявцев В.В. Проблеми та перспективи реформування органів прокуратури/ В.В.Кудрявцев // Реформування судових та правоохоронних органів України: проблеми перспективи: матеріали наук.-практ. Конф., 14 травня 2010 р. – Харків : Одісей, 2010. – С.171–176.

7. Майбутній статус української прокуратури // <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120524>

8. Пінаєв А.О Місце прокуратури в системі органів влади на сучасному етапі розвитку України / А. О. Пінаєв // Правова система України: теорія та практика. – Київ, 2012, – 475с.

УДК 342.9

*Рафальський А. Р., аспірант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Науковий керівник: Гулак О. В., канд. юрид. наук, доц.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕХАНІЗМУ БЕЗПЕРЕШКОДНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОТРИМАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У ВЕТЕРИНАРНІЙ ТА ФІТОСАНІТАРНІЙ СФЕРАХ

Розбудова публічно-сервісної держави, в тому числі у ветеринарній та фітосанітарних сферах, потребує належного рівня правового регулювання, якому, в свою чергу, відповідає певний механізм правового регулювання. Слід зазначити, що третьою стадією механізму правового регулювання є стадія забезпечення безперешкодної реалізації права шляхом покладення примусових заходів та юридичної відповідальності (далі – стадія забезпечення безперешкодної реалізації права). Хоча дана стадія має факультативний (необов'язковий) характер (її необхідність проявляється у разі неможливості безперешкодно реалізувати суб'єктивні права та юридичні обов'язки), проте її роль в механізмі правового регулювання є значною. Юридичну ж відповідальність, яка застосовується на даній стадії, науковці розглядають як гарантію забезпечення прав, інтересів громадян та гарантією законності. Це зумовлює актуальність проведення дослідження особливостей механізму безперешкодної реалізації права, зокрема, на отримання адміністративних послуг у ветеринарній та фітосанітарній сферах.

На основі проведених доктринальних досліджень [1, с. 439–440; 2, с. 254], у роботі був зроблений висновок про необхідність розподілу підстав адміністративної відповідальності на: 1) фактичну підставу – факт здійснення суспільно-небезпечної поведінки (правопорушення); 2) юридичну підставу – сукупність обставин, які роблять юридичну відповідальність належною.

Разом з тим, проведене дослідження чинного законодавства України дозволяє дійти висновку щодо існування двох груп адміністративних правопорушень, що вчиняються особами, уповноваженими на надання адміністративних послуг у ветеринарній та фітосанітарній сферах: 1) адміністративні правопорушення загального характеру (можуть вчинятися всіма суб'єктами владних повноважень, у тому числі державними службовцями органів державної влади, уповноваженими на надання адміністративних послуг у ветеринарній та фітосанітарній сферах); 2) адміністративні правопорушення у сфері надання адміністративних послуг загального характеру (ті правопорушення, що посягають на встановлений порядок надання адміністративних послуг, які надаються не лише суб'єктам ветеринарної та фітосанітарної сфери).

Наприклад, до першої групи входять адміністративні правопорушення, склади яких визначені: 1) ст. 172⁴ КУпАП – порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; 2) ст. 172⁵ КУпАП – порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви); 3) ст. 172⁷ КУпАП – порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів; 4) ст. 172⁸ КУпАП – незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень; 5) ст. 212³ КУпАП – порушення права на інформацію та права на звернення.

До другої групи входять адміністративні правопорушення, визначені: 1) ст. 166¹⁰ КУпАП – порушення порядку видачі документа дозвільного характеру; 2) ст. 166¹² КУпАП – порушення закон одаводства про ліцензування певних видів господарської діяльності; 3) ст. 188³⁸ КУпАП – невиконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

Аналіз юридичних складів даних адміністративних правопорушень дає змогу встановити, що об'єктом даних правопорушень є порядок надання лише дозвільних адміністративних послуг. Це засвідчує відсутність на даний час в

чинному законодавстві України адміністративної відповідальності за порушення порядку надання, тому числі державними службовцями органів державної влади, уповноваженими на надання адміністративних послуг у ветеринарній та фітосанітарній сферах, реєстраційних послуг, що є істотною прогалиною, яка, на нашу думку, потребує подальшого законодавчого регулювання.

Наступними складовими нормативної підстави адміністративної відповідальності уповноважених осіб органів державної влади, що надають адміністративні послуги у ветеринарній та фітосанітарній сферах, під час надання адміністративних послуг суб'єктам ветеринарної та фітосанітарної сфери є: 1) організаційно-правові норми (ст.221 КУпАП та ст. 225 КУпАП, які визначають підвідомчість справ про адміністративні правопорушення); 2) процесуально-правові норм: а) норми розділу IV КУпАП, якими визначаються порядок складання протоколів про адміністративні правопорушення; порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, місце та строки такого розгляду, порядок оцінки доказів, порядок оголошення, вручення постанови по справі, строки та порядок її оскарження; б) норми розділу V КУпАП, якими визначаються порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Таким чином, у дослідженні акцентовано увагу на ролі стадії забезпечення безперешкодної реалізації права у механізмі правового регулювання. З'ясовано та розглянуто групи підстав адміністративної відповідальності уповноважених осіб на надання адміністративних послуг у ветеринарній та фітосанітарній сферах. Запропоновано доцільність формування системи адміністративних правопорушень, що вчиняються особами, уповноваженими на надання адміністративних послуг у ветеринарній та фітосанітарній сферах, яка включає дві групи: адміністративні правопорушення загального характеру та адміністративні правопорушення у сфері надання адміністративних послуг загального характеру. Разом з тим, зауважимо, що розглянуте питання є важливим та потребує подальших наукових досліджень.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. Видання 2-е, перероблене і доповнене / О. Ф. Скакун. – Харків: Еспада, 2009. – 752 с.
2. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – Київ : ЮрінкомІнтер, 2003. – 544 с.

*Рибка Є. О., канд. техн. наук,
заступник начальника науково-дослідного центру –
начальник відділу організації науково-дослідної роботи
Національного університету цивільного захисту України,
м. Харків, Україна*

АНАЛІЗ РОЗИТКУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАУКИ ТА ОСВІТИ УКРАЇНИ

Освіта і наука – це стратегічний резерв розвитку держави та суспільства. В умовах інтелектуалізації праці, впровадження новітніх технологій, формування інформаційного суспільства освіта і наука є одним з найважливіших пріоритетів української державної політики. [3].

Державне управління освітою і наукою є особливим видом професійної діяльності, яка спрямована на науково-педагогічну сферу з метою забезпечення її життєдіяльності та розвитку у зв'язку із зміною обставин. Міністерством освіти і науки України, відповідних наукових, освітянських та державницьких інституцій на сьогодні в Україні прийняті й діють закони «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2].

Закони, що регулюють відносини в сфері освіти та науки, мають бути демократичними, спонукати до творчості, вибору моделей і технологій навчання, виховання, сприяти самовизначенню учасників навчально-виховного процесу. Правове поле повинно надавати громадянам реальні демократичні права і свободи щодо здобуття повноцінної освіти, участі їх в організації та управлінні освітою. Законодавство у сфері освіти має утверджуватися як ринково спрямоване, сприяти становленню особистої відповідальності, мобільності особистості щодо прийняття рішення, вибору варіантів реалізації власної свободи у сферах суспільного

виробництва. Закони освіти та науки повинні не тільки регулювати питання вибору типу чи виду навчального закладу, змісту навчальних дисциплін чи курсу, але й характеру самого навчально-виховного процесу, матеріального забезпечення учнів та студентів, їх працевлаштування, соціального захисту випускників тощо [2].

Згідно з аналізом законів у сфері освіти та науки виявлено відображення основних світових та європейських тенденцій, принципів, цілей, завдань у нормативно-правовому полі законодавчого регулювання проблеми організації функціонування та розвитку цієї галузі в Україні. У Законі України «Про освіту» зазначається, що освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави. Мета освіти – усебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого і суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [3].

Аналізуючи нормативно-правове поле освіти та науки можна визначити, що процес удосконалення законодавчого забезпечення функціонування і розвитку цієї системи в Україні та правового механізму державного управління нею ще триває. Формування правового поля системи безперервної та державного управління нею передбачає приведення у відповідність європейським та світовим стандартам на рівні законів, зокрема потребують відображення та закріплення на законодавчому рівні європейські принципи розвитку безперервної освіти.

Висновки. Процес становлення України як правової держави є не однозначним, що пов'язано з відсутністю власного законотворчого досвіду в молодій державі. Існуючі в перші роки незалежності закони багато в чому дублювали ті, що були прийняті колишнім СРСР. Формування правового поля

освіти є однією із головних детермінантів ефективного функціонування і розвитку державного управління наукою та освітою в Україні. Становлення нормативно-правової бази ще продовжується, головне в цьому питанні – відповідність європейським та світовим стандартам на рівні законів, відображення державницької позиції щодо підвищення професіоналізму працюючих осіб завдяки безперервній освіті.

Література:

1. Закон України про освіту // Законодавчі акти України з питань освіти. – Київ : Парлам. вид-во, 2004. – С. 21-52.
2. Євтушевський В. Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В. Євтушевський, Л. Шаповалова // Вища освіта України. – 2006. – Збірник наукових праць. Частина 2, 2013 № 2. – С. 62–66.
3. Поступна, О. В. Нормативно-правове забезпечення вищої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] // Державне будівництво; вид. Харк. регіонального ін-ту держ. упр. НАДУ при Президентові України. – 2007. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>

УДК: 35:316.77(37)

*Русавська В. А., канд. іст. наук,
проф. Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ДАВНЬОМУ РИМІ

Античне суспільство мало ряд особливостей, завдяки яким зв'язок між глибинними процесами історичного розвитку і повсякденним життям народу виступали виразніше, ніж в інші епохи. Одна з таких особливостей, як вважає Г.С. Кнабе, це зближення господарської, державно-політичної і особистої, повсякденно-побутової сфер. В античному світі вони так природно і глибоко проникали одна в одну, що розділити їх практично неможливо [2, с. 21].

Однак особливе місце належить римській античності. Кожний народ з повагою ставиться до своєї історії, але в історії людства навряд чи можна знайти народ, який би так цінував своє минуле, як римляни. Звичаї предків були для них священним ідеалом і нормою, досягти яких і діяти у відповідності з цими останніми повинен прагнути кожний громадянин Риму. І в той же час мало який народ зраджував власні традиції і цінності, як зазначає дослідник історії римської цивілізації Г.С. Кнабе, не дотримувався заповідей, як римляни, що в свою чергу впливало на перебіг римської історії і значною мірою визначало їх цивілізаційний розвиток, одним із чинників якого була гостинність [1, с. 19].

Розширення спектру і поступове вдосконалення гостинних послуг перетворює їх, поряд з релігійними, економічними і державно-правовими, духовними та художньо-естетичними, на базові структурні компоненти архетипу європейської цивілізації.

Республіканський устрій Давнього Риму і сформований механізм управління, а потім вдосконалений в часи імперії, став прикладом управління

могутньою державою, що продемонструвала особливу форму співіснування багатьох народів, племен, мов, релігій з відповідними механізмом створення гостинних послуг.

Раціональне римське право відкрило світу його роль в регулюванні різних видів людських відносин і засвідчило, що без правових механізмів неможливе ефективне державне управління. Римське право визначило форми організації соціуму та вплинуло на формування закладів гостинності. Система законодавчих і нормативних принципів, розроблених давніми римлянами, визначала комплекс функціональних характеристик гостинності, серед яких і діяльність закладів гостинності.

Основним засобом комунікації в Давньому світі були шляхи та дороги, які відігравали істотну роль в розширенні торговельних відносин, забезпечували значною мірою успішність військових походів та сприяли обміну культурними досягненнями. Уже Закони XII таблиць (*Закони Дванадцяти таблиць* – лат. *Leges duodecim tabularum*), перше писане зведення законів Давнього Риму в 451 р. до н. е. і ухвалене спеціально створеною комісією з десяти чоловік – децемвірів (*decemviri legibus scribundis*), вибраною в 451 р. до н. е. для запису встановлених на той час законів, що регулювали практично усі галузі життя, визначали норми будівництва доріг.

Оперативне управління Римською імперією потребувало доріг, що з'єднували б столицю з провінціями і тому їх будівництво стало одним з головних завдань держави. За часів Імперії дорожня адміністрація підпорядковувалася спеціальній колегії (лат. *Quattuorviri viarum curandarum*), до складу якої входили чотири чоловіки, що виконували функції нагляду. За дороги державного призначення відповідали розпорядники імператора з представницькою владою – прокуратори (лат. *procurator*), на яких були покладені спеціальні службові обов'язки (лат. *ministeria principalis*). Спочатку дороги будувалися лише у

військових цілях (*viae militares*), але згодом почали відігравати значну роль у економічному розвитку імперії.

Дороги в Римі розпочиналися на центральній площі Риму – Форумі, символом чого був встановлений позолочений дорожній стовп, звідки походить вислів – «*Vci дороги ведуть у Рим*». Тридцять доріг доріг із 372 сходилися в Римі, так як *Via Latina, Via Appi Traiana, Via Egnatiusa, Via Domitiana, Via Setina, Via Aquillia, Via Minucia*.

Священна дорога «*Via Sacra*» – головна дорога Римського форуму, що з'єднувала Палатінський пагорб з Капітолієм, по якій віжджали почесні гості Риму, проходили тріумфальні ходи. Тріумфальний хід полководця-переможця у військових кампаніях, закінчувався релігійними обрядами і пригощанням народу та воїнів, а тріумфатору, який їхав стоячи на позолоченій колісниці, увінчаний лавровим вінком, в тозі, розшитій золотими зірками (*toga picta*), влаштовували тріумф-овацію (*ovatio*). Так, Цицерон згадує в своїх листах з Риму в Епір Тіту Помпонію Аттіку (57р): «І ось за два дні до листопадових ід, я спускався по Священній дорозі, – *Sacra via*» [3, с. 202].

Мережа римських доріг з побічними відгалуженнями мала довжину близько 80 000 км. Найвідоміша – це перша брукована римська дорога – біля Риму викладена туфом, а далі – блоками базальту, що увійшла в історію як Аппієва дорога (лат. *Via Appia*) 312–244 р. до н. е. довжиною 330 км, яка з'єднала Рим з Капуєю і Фламнієва дорога (лат. *Via Flaminia*) – 220 р. до н. е. «Головні дороги в Римі (Аппієва, Фламнієва) називалися преторськими дорогами (*viae praetoriae*) або консульськими дорогами (*viae consulares*)» [3, с. 17, с. 418].

Важливість цих доріг в житті римлян і догляд за ними, підтверджують передвиборчі змагання кандидатів, які претендували на високу посаду в державі: «З числа нинішніх претендентів Цезарю, як вважають, обрання забезпечено. Ферма і Сілана вважають суперниками. Мені здається і для мене дуже вигідно, щоб разом з Цезарем був обраний Ферм. Адже з тих, хто прагне обрання тепер,

немає, мабуть, жодного, хто був би більш сильним кандидатом, ніж Ферм, оскільки він доглядач Фламінієвої дороги, яка буде підтримуватися в належному стані. Я охоче зв'язав би його тепер з іншим консулом» [3, с. 17].

Розширення володарювання Риму й перетворення завойованих держав на римські провінції обумовило необхідність підтримання постійного контакту між центральною адміністрацією й намісниками, а також іншими органами державного управління в провінціях. Це змусило значно вдосконалити усі відомі в той час способи і форми комунікації, в тому числі і гостинність.

Крім того, прокладання римлянами доріг задля забезпечення єдності держави зробило можливим далекі подорожі, а розгалужена мережа доріг стимулювала розвиток подорожування, що в свою чергу сприяло зростанню чисельності місць для відпочинку подорожуючих, які стали осередками гостинності – заїжджі двори, таверни, харчевні.

В Римській імперії на всіх головних дорогах на відстані одного дня їзди верхом на коні будувалися державні заїжджі двори (лат. *parochi*), якими користувалися лише урядові чиновники й гінці, що доставляли донесення, розпорядження в провінції. «Кур'єри Цезаря, що доставляли листи, відправлялися через кожні 10 днів і знаходилися в дорозі з північної частини Трансальпійської Галії до Риму близько місяця» [3, с. 489].

Римський сенат ще в III ст. до н.е. ввів у практику систему легацій, відповідно якої державні заїжджі двори в Давньому Римі призначалися для послів, сенаторів і посадовців, що здійснювали службові поїздки, а їх доглядачі, одержуючи платню від казни, були зобов'язані надавати перерахованим категоріям осіб нічліг і забезпечувати їх всім необхідним. Посадова особа подібні привілеї одержувала лише на певний термін, який спочатку обмежувався одним роком, а при Цезарі був продовжений до п'яти. Але з огляду на те, що до доглядачів державних заїжджих дворів іноді пред'являлися надмірні вимоги, Гай Юлій Цезар в рік свого першого консульства (59 р. до н.е.) провів закон, що обмежував міру

відповідальності за обслуговування лише наданням найнеобхіднішого (*ex lalia de heretundisj*). Вже при Октавіані Августі всю систему легацій ліквідували.

Про серйозне ставлення до надійності закладу, що надавав мандрівникам притулок, харчування і нічліг, свідчить факт особливої зацікавленості держави. Так, римські закони передбачали відповідальність такого закладу за майно гостя. В «Дігестах» (лат. *Digesta* – зведення давньоримських правових положень) є цілий розділ, в якому йдеться про покарання господарів заїжджих дворів за пропажу майна постояльців та продаж недоброякісної їжі і розбавленого вина [1, с.145].

Таким чином, удосконалення засобів комунікації, поява нових цілей для здійснення подорожей, поступове накопичення знань про світ сприяли збагаченню традицій гостинності в процесі міжкультурної комунікації та формуванню інфраструктури гостинності.

Література:

1. Кнабе Г. С. Древний Рим – история и повседневность : очерки.– Москва : Искусство, 1986. – 298 с.
2. Кнабе Г. С. История. Быт. Античность // Быт и история в античности. – Москва: Наука, 1988. – С. 6–21.
3. Цицерон. Письма Марка Туллия Цицерона к Аттику, близким, брату Квинту, М. Бруту. В 3 т. Т. 1. Годы 68–51 / пер. и коммент. В. О. Горенштейна. – Репр. воспр. изд. 1949 г. – Санкт-Петербург : Наука, 2008. – 536 с. – (Литературные памятники).

УДК 342.9(477): 340.134 + 341.171 (4-011)

Савенко Г. В., аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

Науковий керівник: Гулак О. В., канд. юрид. наук, доц.,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

м. Київ, Україна

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

На разі важливим аспектом для нашої держави є саме євроінтеграційні процеси, які впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема на законодавство України, яке регулює суспільні відносини між державою та громадянами. В свою чергу євроінтеграційні процеси досить суттєво вплинули на адміністративне право, оскільки саме воно безпосередньо регулює суспільні відносини у сфері публічного управління, організацію, повноваження та відповідальність органів публічної влади та права і обов'язки громадян і громадських організацій у сфері публічного управління.

Процес – це послідовна зміна та рух певний дій, спрямованих на досягнення певного результату.

Термін інтеграція – процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле, процес взаємозближення і утворення взаємозв'язків; згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур в рамках регіону, країни, світу [1, с. 135].

Як зазначають вчені О. В. Дзяд та О. М. Рудік, європейська інтеграція – це багатогранний, складний процес, супроводжується розвитком соціальних політик у практично всіх сферах суспільного життя країн, має добровільний та поступовий характер і базується на загальних та функціональних принципах права [2, с. 215]. В свою чергу В. В. Квасов та М. І. Романенко підкреслюють, що в історичні та політико-інституційній площині європейська інтеграція постає як процес

поступового «функціонального» делегування національних повноважень на рівень Європейських спільнот. Ця модель характеризується поєднанням елементів наддержавної інтеграції та міжурядової співпраці [3, с. 217].

Євроінтеграційний процес – це політичний, юридичний, економічний, соціальний рух дій, які спрямовані на досягнення національного розвитку держави.

Євроінтеграція України необхідна нашій державі для вдосконалення та реформування публічного управління та забезпечити функціонування власної демократії в повсякденному житті, для чого їй необхідно впровадити європейські норми та стандарти.

Базовою складовою євроінтеграційного процесу є адаптація законодавства України до норм та стандартів Європейського союзу, серед яких вагому роль посідають норми адміністративного права.

В адміністративному просторі прагнення до руху в напрямку європейських стандартів, знайшли свою віддзеркалення в Концепції адміністративної реформи в Україні, основна мета якої: реформування системи публічного управління, що забезпечить становлення нашої держави як цивілізованої європейської держави з високим рівнем закріплення соціальної стабільності життя населення, а також як правової та висококультурної країни.

Адміністративна реформа підкреслила особливе значення запровадження в сферу публічного адміністрування європейських принципів адміністративного права як пріоритетних стандартів щодо ефективної реалізації євроінтеграційного курсу України.

Європейські принципи та стандарти адміністративного законодавства сформувалися під впливом процесів конвергенції адміністративних систем. Яскравий опис процесу конвергенції подає Юрген Шварце (Jürgen Schwarze). У дослідженні змісту впливу європейських стандартів на зближення адміністративних правових систем держав-членів ЄС і перспектив його

подальшого розвитку він зазначає, що раніше прецедентне право Європейського суду перебувало під впливом первісних правових систем держав-членів ЄС, зокрема французького адміністративного права. Але вплив на розвиток права ЄС ніколи не був лише французьким. Збільшення кількості держав-членів ЄС стимулювало диверсифікацію правового мислення Європейського суду. Відповідно в його рішеннях починають враховуватися правові підходи, які притаманні практично всім державам-членам ЄС. Наприклад, принцип «адміністрування через закон» інтегрується з французького принципу рівності (*principe de légalité*), німецької (*Rechtsstaatlichkeit*) та британської (*rule of law*) концепцій правової держави і верховенства закону. Таким чином, різні коріння цих трьох понять не створюють перешкод втіленню у практику єдиного європейського стандарту [4, с. 342].

Отже, євроінтеграційні процеси для адміністративного права відіграють досить вагому та суттєву роль, оскільки запровадження європейських стандартів в адміністративному праві є запорукою розвитку правової, демократичної держави, розвитку громадянського суспільства, утвердження верховенства права і закону, а також забезпечення високої ефективності охорони та захисту прав людини та громадянина.

Література:

1. Чорнобровка В. О. Зміст, особливості та перспективи інтеграції України до Європейського Союзу / В. О. Чорнобровка // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2012. – № 24. – С. 522–531. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2012_24_66.
2. Підан І. С. Формування інтеграційних пріоритетів в Україні. УДК 339.9(075.8); Студент 2 курсу факультету економіки та права ХНЕУ ім. С. Кузнеця.
3. Чорнобровка В. О. Зміст, особливості та перспективи інтеграції України до Європейського Союзу / В. О. Чорнобровка // Актуальні проблеми права: теорія і

практика. – 2012. – № 24. – С. 522–531. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2012_24_66.

4. Schwarze J. Administrative Law under European Influence: On the Convergence of the Administrative Laws of the EU Member States / J. Schwarze. – London: Sweet & Maxwell, 1996. – 840 s.

УДК 342.7

Сергійчук Н. І., магістрант, Національна академія внутрішніх справ

Науковий керівник: Кулик Т. О., канд. юрид. наук,

м. Київ, Україна

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ УЧАСТІ ГРОМАДЯН В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ І СУСПІЛЬНИМИ СПРАВАМИ

Відомо, що електронні петиції функціонують в понад 70 країнах світу. Вони є своєрідним інструментом взаємодії суспільства та влади, за допомогою якого звертається увага населення на існуючу проблему у будь-якій сфері політики, економіки, громадського життя тощо.

Петиція як механізм комунікації влади та суспільства має довгу історію. Термін «петиція» (petitio) з латинської перекладається як пошук, вимога, прохання [1].

В Україні право на звернення є конституційним. Воно закріплюється ст. 40 Конституції України [2]. Крім того, відсутні обмеження щодо форми подання відповідних звернень.

Відповідно до ст. 23-1 Закону України «Про звернення громадян», громадяни можуть звернутися до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування з електронними петиціями через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції. В електронній петиції має бути викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти. Обмеження, щодо змісту петиції полягає в тому, що електронна петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства,

жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини [3].

З цього виходить, що електронна петиція має 2 рівні застосування: державна петиція – спрямованість на вирішення питань загальнодержавного значення; функціонують веб-портали вищих державних органів; місцева петиція – орієнтація на розв'язання процедурних питань, відданих на розсуд територіальних громад [4].

Існує думка, про те, що потрібно розширити вимоги до оприлюднення тексту даних петицій. Адже електронні петиції із жартами, комерційними пропозиціями тощо слід ретельно фільтрувати, щоб забезпечити вищий рівень діалогу суспільства і держави [4].

Доцільним було б дещо знизити вимогу в 25 000 підписів для подальшого розгляду окремої електронної петиції. Тому що цей механізм є новим для українського суспільства. А на початкових етапах тяжко залучити громадськість до участі у вирішенні суспільних питань. Тим більше існує велика перепона для розв'язання проблем саме регіонального значення через брак голосів.

Для того, щоб система електронних петицій ефективно працювала, потрібно внести наступні доповнення до законодавства: встановити певні обмеження щодо суб'єктів подання електронних петицій і суб'єктів, які мають право їх підписувати, із врахування досвіду європейських держав; унеможливити дублювання їх змісту; запровадити премодерацію – попереднє підписання петицій встановленою кількістю голосів (ценз); запобігти подвійному голосуванню одних і тих же осіб під різними електронними адресами; розширити відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян [4].

Щодо повноважень органів, до яких адресована петиція, порядку її розгляду ст. 23-1 Закону України «Про звернення громадян» передбачає необхідність прийняття підзаконних нормативно-правових актів.

Так, відповідно до Указу Президента України від 28.08.2015 року № 523/2015 «Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові

України», під час опрацювання порушених в електронній петиції питань, підготовки пропозицій щодо підтримки або не підтримки Президентом України електронної петиції та проекту відповіді на неї:

- окреслюється коло питань, що потребують вирішення за результатами розгляду електронної петиції;

- розглядаються можливі варіанти вирішення порушених питань та обирається оптимальний варіант;

- опрацьовується доцільність реалізації викладених в електронній петиції пропозицій шляхом видання акта Президента України або внесення на розгляд Верховної Ради України в установленому порядку відповідного законопроекту;

- формуються пропозиції щодо підтримки або не підтримки Президентом України електронної петиції, готується проект відповіді на електронну петицію про результати розгляду порушених у ній питань із відповідним обґрунтуванням, а в разі якщо порушені в електронній петиції питання належать до повноважень інших органів – також проекти звернень Президента України до таких органів. Підготовлені пропозиції та проект відповіді на електронну петицію протягом семи робочих днів з дня оприлюднення інформації про початок розгляду електронної петиції вносяться на розгляд Президентіві України.

Адміністрація Президента України не пізніше наступного робочого дня після закінчення розгляду електронної петиції: розміщує на веб-сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України публічне оголошення про підтримку або не підтримку Президентом України електронної петиції; оприлюднює відповідь Президента України на електронну петицію на веб-сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України у спеціальному розділі з питань електронних петицій; надсилає відповідь на електронну петицію у письмовому вигляді автору (ініціатору) електронної петиції та відповідному громадському об'єднанню, яке здійснювало збір підписів на підтримку електронної петиції, на зазначені ними адреси електронної пошти. У разі визнання Президентом України

за доцільне реалізовувати викладені в електронній петиції пропозиції шляхом видання акта Президента України або внесення на розгляд Верховної Ради України відповідного законопроекту. Адміністрація Президента України вживає в установленому порядку заходів щодо підготовки таких проектів актів [5].

Як бачимо сам факт набрання петицією необхідної кількості голосів на підтримку не зобов'язує орган, якому вона адресована вчиняти дії, вона лише ставить питання, а відповідний орган на власний розсуд вирішує приступати до безпосереднього вирішення питання чи проігнорувати його.

Отже, електронну петицію можна визначити як форму звернення громадян до вищих органів законодавчої та виконавчої влади, глави держави та органів місцевого самоврядування з питань, що мають загальнодержавне чи локальне значення, яка покликана забезпечити оперативний (позбавлений бюрократичних процедур) двосторонній зв'язок між громадянами та органами публічної влади.

Література:

1. Закірова С. Електронні петиції в Україні: становлення системи та механізм дії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1576:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-stanovlennya-sistemi-ta-mekhanizm-diji&catid=8&Itemid=350.

2. Конституція України : чинне законодавство станом на 3 березня 2014 р. : (офіц. текст). – Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2014. – 64 с.

4. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

5. Барікова А. Електронні петиції: бути чи не бути? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/ua/news/20871158-elektronni-petitsiyi-buti-chi-ne-buti>.

6. Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентом України : указ Президента України від 28 серпня 2015 р. № 523/2015 // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – № 20. – стор. 100.

*Сімак С. В., канд. наук з держ. упр., доц.,
Академія муніципального управління,
м. Київ, Україна*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН БІЗНЕСУ ТА ВЛАДИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Нагальна характеристика самого бізнесу, його цілі, функції в економічній системі та способи їх реалізації є одним з елементів, що складають методологічну основу системи партнерських відносин державного та приватного секторів.

В процесі еволюції економічної думки уявлення науковців про зміст, характерні ознаки бізнесу суттєво змінювалися. Якщо виходити з розуміння слова «бізнес» – справа, то цей термін відбиває будь-яку економічну діяльність. У свою чергу, підприємництво (бізнес підприємницького типу) виникло на певному етапі розвитку суспільства та є результатом капіталістичного способу виробництва [2].

Отже, зміна підходів до розуміння змісту бізнесу обумовлена змінами на рівні розвитку економіки, соціально-економічних відносин, що складаються в той чи інший період часу.

Австрійський економіст Йозеф Шумпетер, думки якого відображали високий ступінь розвитку економіки і капіталістичних виробничих відносин, вважав головною ознакою підприємця його здатність розробляти і реалізовувати нові комбінації факторів виробництва для випуску інноваційної продукції. Крім того, на його думку, підприємцю притаманні інші специфічні риси, зокрема: інтелект, воля, ініціативність, інтуїція тощо. Необхідно звернути увагу щодо різних позицій вчених стосовно взаємозв'язку підприємця з власністю на капітал як однієї з визначальних ознак [3].

Якщо А. Сміт, Ж.-Б. Сей, Ф. Візер вважали, що підприємцем є той, хто працює зі своїм капіталом, сам управляє своєю справою, тобто виступає власником капіталу, то Й. Шумпетер заперечував право власності як необхідну ознаку

підприємця. Така думка була обумовлена змінами, що відбулися в системі капіталістичних виробничих відносин внаслідок поділу функцій власника та менеджера. Менеджер також ставав підприємцем, відповідно до всіх його ознак. Власник капіталу міг не володіти характерними рисами підприємця, він наймав менеджера для виконання підприємницьких функцій і вилучення максимально можливого прибутку.

Сутність підприємництва найбільш повно розкривається в процесі виконання його функцій. Вчені, що досліджують діяльність підприємств приватного бізнесу, відзначають існування двох видів функцій, виконуваних ними. Ці функції є формами реалізації діяльності даних суб'єктів господарювання відповідно до їх призначення.

По-перше, кожне приватне підприємство виконує свою приватну, явно виражену функцію – прагнення забезпечити максимально можливий в даних умовах прибуток. Реалізація цієї функції обумовлює існування інших функцій – функцій «другого плану», покликаних створити передумови для ефективної роботи того чи іншого суб'єкта. Отже, існують так звані функції внутрішнього порядку, які більш детально розкривають явно виражені функції суб'єкта господарювання. Наприклад, Р. Барр, автор праці «Політична економія», ці явні функції класифікує наступним чином: організація виробництва; взяття на себе ризику; використання владних функцій з метою реалізації поставлених цілей [1].

По-друге, кожен суб'єкт підприємницької діяльності виконує одночасно і суспільну функцію, що носить прихований характер. Реалізація явної, чітко вираженої функції – отримання максимального прибутку, безпосередньо пов'язана із задоволенням платоспроможного попиту на ринку товарів чи послуг, що означає участь приватного капіталу в будь-якій його організаційно-правовій формі (індивідуальний, корпоративний) у задоволенні матеріальних потреб суспільства. Тим самим знаходить прояв ще один вид функцій первинного суб'єкта

господарювання, функцій суспільної значущості, прямо неусвідомлених даним суб'єктом і, отже, що носять латентний, прихований характер.

Слід підкреслити, що реалізація бізнесменом своєї суспільної функції, пов'язаної із задоволенням матеріальних потреб суспільства, характеризується не тільки з точки зору кількісного насичення ринку певним видом продукції, а й ефективністю задоволення платоспроможного попиту на товари та послуги. Ефективність задоволення попиту безпосередньо пов'язана з раціональністю використання економічних ресурсів, з гнучким реагуванням на зміну структури попиту. Ефективне використання ресурсів кожним окремим виробником у кінцевому рахунку забезпечує ефективність функціонування всієї економічної системи.

Таким чином, бізнес, виконуючи свої прямі функції, забезпечуючи збереження і розширене відтворення належних їм об'єктів власності за допомогою збільшення приватного капіталу, одночасно виконують і суспільні функції, пов'язані зі збільшенням суспільного капіталу і продукту, здатного забезпечити платоспроможний попит на ринку товарів і послуг.

Зростання ролі бізнесу у виконанні громадських функцій, що забезпечують реалізацію суспільних інтересів, поступово сприяють усвідомленню соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством. Латентність суспільних функцій бізнесу почала виявлятися більш чітко. При цьому не держава спрямовує суб'єктів бізнесу до виконання громадських функцій, а вони цілком усвідомлено починають враховувати їх у своїй діяльності.

Враховуючи роль бізнесу в задоволенні потреб суспільства, можна зробити висновок про те, що виконання державою своїх соціально-економічних функцій неможливо без ефективно функціонуючого бізнесу. Це є важливою умовою формування партнерських відносин між бізнесом і державою.

Література:

1. Барр Р. Политическая экономия / Барр Р.; (Пер. с фр.): в 2-х т. : Т. 1. – Москва : Междунар. отношения, 1995. – 608 с.
2. Сімак С.В. Формування та розвиток механізмів взаємодії державного та приватного секторів у системі державного управління / С.В. Сімак // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 17. – С. 144-148.
3. Цветков В. В. Демократія. Управління. Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: монографія / В. В. Цветков, В. П. Горбатенко. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 248 с.

Таран М. А., магістр,

Київський університет культури,

Науковий керівник: Андрусів В. Г., канд. юрид. наук, ст. викл.,

Київський університет культури,

м. Київ, Україна

ПРО ДЕЯКІ МЕХАНІЗМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Визначальна роль публічної влади діяти, насамперед, в інтересах цілого суспільства. Її функціонування та існування можливе виключно за рахунок податків, саме тому передусім вона віддзеркалює інтереси різних соціальних груп та інтереси суспільства загалом. Кажучи про те, яку соціальну роль відіграє публічна влада, треба відзначити, що, розповсюджуючись та охоплюючи своїми обширами все суспільство, вона завжди й у всіх державах обслуговувала, насамперед, інтереси пануючих кіл. При цьому вона незмінно знаходилася між конфронтуючими один із іншими класами як предмет суперечки.

Використання інформаційних технологій відіграє важливу роль в механізмі інформаційного забезпечення публічної влади. В управлінській діяльності широко використовуються інформаційні системи та технології, які є судинами цього організму. Механізмами інформаційного забезпечення публічної влади вважають спеціальні експертні системи, які сприяють пошуку та відбору найбільш вдалих відповідних документів та управлінських рішень. Саме тому і внаслідок цього повинні існувати бази даних із необхідною інформацією.

До механізмів інформаційного забезпечення слід віднести насамперед наступні автоматизовані інформаційні підсистеми:

- обчислювальна техніка;
- перефійні системи (копіювальна техніка, сканери, принтери, ксерокси);
- спеціальне програмне забезпечення;

- системи зв'язку;
- системи передачі даних;
- системи обробки даних;
- відповідні провідні спеціалісти тощо.

Також, особливу роль відіграє відстеження та аналіз новітніх систем інформаційного забезпечення. Прогресування інформаційного суспільства в Україні є одним із авангардних напрямів розвитку. З недавнього часу в Україні спостерігається певний розквіт електронних інформаційних ресурсів.

Інформаційне суспільство будується за декількома пріоритетами. Одним із них є інформатизація всіх органів влади (органів державної влади та органів муніципальної влади). Це дає можливість, насамперед, контролювати відкритість та прозорість влади. Влада, в свою чергу, повинна надавати населенню якісні інформаційні послуги.

На сьогоднішньому рівні розвитку Україні вкрай потрібна модернізація, а подекуди, й заміна інформаційного забезпечення державної влади. Колосальну роль відіграє перехід державних установ на електронний документообіг, електронні підписи, інтеграції мереж та об'єднання локальних мереж органів влади. Не слід забувати й про державних службовців та забезпечення їм можливості вільного доступу до мережі Інтернет. Це зможе забезпечити можливість громадян впливати та брати участь у процесі прийняття рішень. Це дає перспективу набагато ширшого використання сучасних інформаційних та комунікаційних засобів.

В Україні однією із головних проблем є недостатнє фінансування інформатизації влади. Хоча проект електронного уряду вже частково втілили, але тільки з метою одностороннього інформування, коли дуже велику роль відіграє двостороння взаємодія сайтів державної влади та органів місцевого самоврядування. Авжеж, на офіційних сайтах державної влади та сайтах органів місцевого самоврядування найчастіше є розділ «Звернення громадян», але ж не на

всіх є відповіді на звернення або громадяни чекають відповіді впродовж тривалого часу на свою електронну адресу. Наприклад, якщо взяти сайт <http://zn-rada.gov.ua/> Знам'янської міської ради, там є розділ звернення громадян, де висвітлюється тільки довідки про підсумки звернень, але немає електронної форми звернення. Це не дає можливості громадськості не виходячи з дому відправити своє питання-звернення до міської ради, а також немає можливості громадянам вплинути на рішення. Але, якщо брати за приклад сайт Кіровоградської обласної ради <http://oblrada.kirovograd.ua/>, там вже є можливість звернутися в електронній формі.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблеми двостороннього зв'язку громадськості з органами державної влади та місцевого самоврядування на сьогодні є актуальними, передусім, у розрізі поступу нашої країни до євроспільноти. Якщо втілити всі новітні технології засобів інформування органів державної влади та оптимізувати роботу держслужбовців, це дасть можливість не лише скоротити час на пошук, обробку, прогнозування, планування, облік, аналіз, контроль і регулювання інформації, а, насамперед, дозволить вчасно й ефективно вирішувати нагальні питання життя громади.

Література:

1. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві [монографія] // П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Харків : «Магістр», 2010. – 304 с.
2. Коваль Р. А. Державне управління в інформаційному суспільстві: перспективи електронного урядування / Р. А. Коваль // Економіка та держава. – 2008. – № 4. – с. 81–84.
3. Коноваленко М. К. Регіональні аспекти активізації інноваційної діяльності в Україні / М. К. Коноваленко, Р. А. Коваль // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. – № 1 (27). – с. 353–360

*Ткаченко В. І., канд. юрид. наук, доц.,
кафедра правосуддя,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИЗНАННЯ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ НЕДІЙСНИМ

Поряд з іншими способами захисту цивільних прав та інтересів позичальника у кредитних правовідносинах, які передбачено Цивільним кодексом України (ЦК) (ст. 16) [1], заслуговує на увагу визнання правочину недійсним та юридичні наслідки, що пов'язані з його недійсністю.

Вирішення питання недійсності правочинів регулюється відповідно до ст. 215-236 ЦК України, та рекомендацій вищих судових інстанцій відповідно до узагальнень практики застосування цих норм.

Зокрема, в ст. 16 Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду [2] вказано, що необхідно розмежовувати кредитний договір, який є недійсним у силу закону (нікчемний) або може бути визнаний таким у судовому порядку (оспорюваний) з підстав, встановлених частиною першою статті 215 ЦК України. Слід також відрізняти випадки, коли кредитний договір, який є неукладеним (не відбувся), не може бути визнаний недійсним, зокрема, у випадку, коли сторони в належній формі не досягли згоди щодо хоча б з однієї його істотної умови або зміст яких неможливо встановити виходячи з норм чинного законодавства. В останньому випадку договір може бути визнано неукладеним.

Відповідно до ч. 1 ст. 216 ЦКУкраїни, недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю. У разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном,

виконаній роботі, наданій послугі, – відшкодувативартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

Якщо застосовувати вказану норму до кредитних правовідносин, то у такому випадку позичальник зобов'язується повернути банку лише суму кредиту, одержаного по договору, яка не була сплачена до визнання договору недійсним. Банк повинен повернути боржникові усю суму сплачених ним відсотків, отриманих за кредитним договором.

Крім того недійсність кредитного договору спричиняє недійсність договору застави чи договору іпотеки, які були укладені з метою забезпечення виконання зобов'язань по кредитному договору. В даному випадку сторони повертають все отримане по договору. Позичальник повертає суму отриманого кредиту, а в банку виникає зобов'язання повернути сплачені проценти та предмет застави, що передавався позичальником в якості забезпечення виконання зобов'язань по кредитному договору. Водночас у позичальника виникає обов'язок сплатити банку проценти за користування чужими грошовими коштами.

Як ми бачимо, при визнанні кредитного договору недійсним банк втрачає також і право на предмет застави. Враховуючи цю обставину, законодавчим органом було прийняте доповнення до ЦК України ст. 1057-1, яка визначає правові наслідки недійсності кредитного договору при таких обставинах. Так, відповідно до частини першої цієї статті зазначено, що у разі визнання недійсним кредитного договору суд за заявою сторони в обов'язковому порядку застосовує наслідки недійсності правочину, передбачені ст. 216 цього Кодексу, на які ми вказували вище, та визначає грошову суму, яка має бути повернута банку. Водночас суд, визнаючи недійсним кредитний договір, у якому виконання зобов'язання забезпечено заставою майна позичальника або поручителя, за заявою банку накладає арешт на таке майно. Арешт на предмет застави накладається і у випадку визнання недійсним договору застави окремо від кредитного договору.

У частині третій вказаної статті зазначено, що арешт на це майно підлягає зняттю, якщо протягом 30 днів з дня набрання законної сили рішенням суду про визнання недійсним кредитного договору кошти у розмірі, визначеному судом, будуть повернуті банку. Якщо у зазначений строк зобов'язання кошти не буде повернуто, банк має право звернутися до суду з позовом про звернення щодо стягнення на арештоване майно боржника.

Таким чином, законодавець в інтересах банків передбачив заходи попередження ухилення позичальників від виконання обов'язків по поверненню сум кредитів.

Зауважимо, що не тільки застава, а й порука втрачають силу в разі визнання кредитного договору недійсним. Проте якщо поручитель в цьому випадку звільняється від відповідальності, то майновий поручитель відповідає своїм майном, на яке накладається арешт у випадку визнання кредитного договору недійсним. Слід звернути увагу на ст. 23 Постанови Вищого спеціалізованого суду [1], де наведено роз'яснення щодо застосування норм цивільного законодавства, виходячи з понять поручитель та майновий поручитель. Оскільки виходячи з Законів України (ст. 11 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>[3], ст.11 Закону України «Про іпотеку»[4]),регулюючих заставу та іпотеку,майновий поручитель є заставадавцем або іпотекодавцем. Застава і порука є різними видами забезпечення. Тому норми, що регулюють поруку, не застосовуються до правовідносин банку з майновим поручителем, який відповідає перед заставо/іпотекою держателем (банком) за виконання боржником основного зобов'язання.

Окремо слід розглянути правові наслідки при визнанні недійсними укладених кредитних угод у зв'язку з розбіжністю між волею та волевиявлення позичальника, зокрема: укладення договору під впливом помилки; укладення договору під впливом обману;укладення договору на вкрай не вигідних умовах;укладення договору під впливом насилля.

У випадку укладення договору під впливом помилки позичальника, остання розглядається, виходячи з обставин, які мають істотне значення. Зокрема, це можуть бути істотні умови кредитного договору, до яких належать предмет (сума грошових коштів, що надаються позичальникові), строк повернення та розмір сплачуваних відсотків.

Відповідно до ч. 2 ст. 229 ЦКУ України, у разі визнання правочину недійсним особа, яка помилилася в результаті її власного недбальства, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані їй збитки. Сторона, яка своєю необережною поведінкою сприяла помилці, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані їй збитки[5].

У випадку укладення договору під впливом обману згідно ст. 230 ЦК України сторона кредитного договору, яка застосувала обман, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки у подвійному розмірі та моральну шкоду, що завдані у зв'язку з вчиненням цього правочину. Обманом є навмисне введення другою стороною (у даному випадку – банком який надає кредит) в оману щодо обставин, які мають істотне значення для договору. Обман має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, що можуть перешкодити вчиненню правочину, або якщо вона замовчує їх існування.

Кредитний договір, який укладено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай не вигідних умовах, відповідно до ст. 233 ЦКУ України може бути визнаний судом недійсним незалежно від того, хто був ініціатором такого правочину. Сторона кредитного договору, яка скористалася тяжкою обставиною, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки і моральну шкоду, що завдані їй у зв'язку з вчиненням цього правочину. Водночас особа, яка оскаржує правочин, має довести, що за відсутності тяжкої обставини правочин не було б вчинено взагалі або вчинено не на таких умовах.

Окремою підставою визнання кредитного договору недійсним є його укладення під впливом насильства. Ст. 231 ЦКУ України встановлено, що у випадку

вчинення правочину особою проти її справжньої волі внаслідок застосування до неї винною стороною (іншою особою), яка застосувала фізичний або психічний тиск до другої сторони, винна сторона зобов'язана відшкодувати їй збитки у подвійному розмірі та моральну шкоду, що завдані у зв'язку з вчиненням цього правочину. Насильство має виражатися в незаконних, однак не обов'язково злочинних діях.

Література:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356.

2. Постанова Пленуму вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 30.03.2012 № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин».

3. Закон України «Про заставу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 47, ст. 642.

4. Закон України «Про іпотеку» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 38, ст. 313.

5. Укладення угоди внаслідок помилки. Судова практика за участю нотаріуса, що посвідчував такий договір – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3071>.

УДК 351:330.101.541

*Удовіченко О. В., магістр,
Київський університет культури,
Науковий керівник Андрусів В. Г., канд. юрид. наук, ст. викл.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ СВИТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНОЮ СФЕРОЮ

Для ефективності державного управління аграрною сферою країни влада має досить широкий спектр інструментів впливу на аграрну сферу та на її взаємодію з іншими сферами, хоча повністю всі чинники продуктивності аграрного виробництва й не контролює.

Загалом же, чинники ефективності державного управління аграрною сферою можна, на нашу думку, розмежувати на інтрасекторальні і екстрасекторальні. Перші пов'язані з різними чинниками в межах аграрної сфери, а другі виходять за її межі. Екстрасекторальні чинники можна, в свою чергу, згрупувати в природно-екологічні, національно-суспільні, глобальні. Ефективність державного управління аграрною сферою, як і ефективність сучасного сільськогосподарського виробництва залежить як від безпосереднього товаровиробника, так і від макроекономічної ситуації в державі та її ставлення до аграрної сфери.

Якщо здійснити спробу проаналізувати заходи щодо поліпшення ефективності державного управління аграрною сферою, то очевидним стає те, що доречно виділити дві групи заходів, які можна кваліфікувати як агротехнологічні та політико-адміністративні. Проте, в такому випадку поза увагою лишається рефлексія світоглядного аспекту державного управління аграрною сферою країни.

В історичному плані виокремлюють наступні визначальні типи світогляду: аграрний (агроцентричний), індустріальний (технократичний) та

постіндустріальний, залежно від статусу завдань розвитку відповідних сфер суспільства серед пріоритетів державотворення. Домінуюча на сьогодні технократична світоглядна парадигма державного управління аграрною сферою в умовах переходу України на інформаційну стадію цивілізаційного розвитку істотно гальмує розв'язання проблеми підвищення ефективності державного управління аграрною сферою країни. Це ставить проблему переосмислення старих і напрацювання нових світоглядних орієнтирів як у політико-адміністративній еліти держави, так і в пересічних громадян щодо управління розвитком аграрної сфери українського суспільства.

Постіндустріальна світоглядна парадигма державного управління аграрною сферою повинна, насамперед, виходити з відмови від ідеї абсолютності блага агрокультурної революції й усвідомлення відносності цього досягнення людства. Світоглядні трансформації подібного роду вже напрацьовуються науковцями, але в світоглядні засади управління національним та світовим сільським господарством вони ще не імplementовані. Про це, зокрема, досить відверто і ґрунтовно заявив відомий еколог Дж. Даймонд у праці під промовистою назвою «Агрокультура: головна помилка в історії людства» [1].

Сьогодні науковцями також встановлено, що в процесі культурної селекції нерідко рослини стають більш продуктивними щодо постачання кількості харчів, погіршуючи їх якість. Все більше накопичується наукових даних, що дикороси та бур'яни по місткості корисних для людини речовин переважають культурні види рослин, які вирощуються в сільському господарстві [2; с. 39]. А якщо в аграрному виробництві для підвищення продуктивності тваринництва й рослинництва використовуються різного роду засоби хімічної стимуляції, то культурні рослини починають містити не тільки менше складових, але й накопичувати все більше шкідливих для людського організму елементів. Останній фактор є однією із найвагоміших детермінант різкого погіршення здоров'я цивілізованої людини на зламі XX та XXI століть. Як вихід у науковій літературі з'являються обґрунтовані

рекомендації щодо спеціального використання в оздоровчих цілях у харчуванні сучасної людини бур'янів і дикоросів, до вживання яких попередні покоління зверталися лише в скрутні часи.

Зважаючи на це, світоглядні орієнтири суб'єктів державної влади здійснюють значний вплив на ефективність державного управління аграрною сферою. За аграрного (агроцентричного) чи індустріального (технократичного) типів світогляду цілі аграрного виробництва суттєво відрізняються порівняно з постіндустріальним.

Ефективність державного управління аграрною сферою характеризує ступінь відповідності результатів функціонування аграрної сфери потребам суспільства з урахуванням витрачених в аграрній сфері ресурсів. Найчастіше ефективність державного управління аграрною сферою оцінюється за усередненим рівнем продуктивності праці сільгоспвиробників, виходячи з того, скільки сільгоспвиробник може прогодувати осіб, не зайнятих у сільському господарстві. Назріла необхідність багатовимірного підходу до оцінки ефективності державного управління аграрною сферою і виокремлення економічної, політичної, соціальної та екологічної ефективності державного управління аграрною сферою країни та державної аграрної політики. В економічному аспекті результативність державного управління аграрною сферою країни вимірюється у фізичних одиницях обсягів виробленої сільгосппродукції харчового та технічного призначення, а також прибутком, що вимірюється в грошових одиницях. У політичному плані ефективність державного управління аграрною сферою країни – це міра забезпечення продовольчої безпеки держави та повноцінного вдоволення потреб населення країни в продуктах харчування. Екологічна ефективність державного управління аграрною сферою країни означає врахування шкоди, завданої природі та здоров'ю людини, яка виникає внаслідок прагнення підняти політичну, а, особливо, економічну ефективність сільського

господарства (надмірна хімізація сільськогосподарської продукції, деградація ґрунтів та зниження їх родючості).

Література:

1. Даймонд Дж. Агрокультура: главная ошибка в истории человечества / Дж. Даймонд [Электронный ресурс]. – Режим доступа : transmission.lenin.ru/Diamond-Mistake.html. – Название с экрана.

2. Бергсон А. Дикорастущие съедобные растения / А. Бергсон. – Л. : Гидрометеиздат, 1991. – 207 с.

**ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ**

Загальні норми відносно державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності встановлено у ст. 8 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ. Зокрема, здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності повинно забезпечувати:

- захист економічних інтересів України в цілому, а також інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на законних засадах;
- рівні можливості для розвитку всіх видів підприємницької діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм їх власності;
- сприятливі умови для ефективного використання отриманих доходів та реалізації інвестиційних проектів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;
- стимулювання розвитку конкуренції та запобігання монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності [1].

Крім того, стосовно сфери електроенергетики слід підкреслити, що відповідне державне регулювання полягає в забезпеченні захисту ринку та споживачів від наслідків, спричинених негативним впливом монополій природного типу, до яких, зокрема, відноситься ринок електроенергетики. Так, відповідно до Закону України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року № 1682-ІІІ, природною монополією вважається такий «стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей, а товари

(послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами)» [3].

В ст. 11 ключового нормативно-правового акту держави стосовно регулювання функціонування сфери електроенергетики – Закону України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року № 575/97-ВР із останніми змінами і доповненнями – зазначено, що державне регулювання діяльності в електроенергетиці здійснюється через низку таких заходів:

- формування тарифної політики згідно діючого законодавства;
- здійснення ліцензування визначених видів діяльності в сфері електроенергетики;
- контроль діяльності, а також встановлення відповідальності за порушення затверджених правил і умов здійснення діяльності на ринку електричної енергії стосовно суб'єктів сфери електроенергетики [2].

Однак в ключовому нормативно-правовому акті держави в сфері електроенергетики – Законі України «Про електроенергетику» – відсутні норми регулювання експортних, імпорتنих та транзитних операцій стосовно електричної енергії. Електрична енергія, що переміщується через митний кордон України, повинна підлягати митному оформленню [2].

Проте, на підставі Наказу Державної митної служби України від 23 січня 2004 року № 39 втратив чинність Наказ «Про затвердження Порядку митного контролю та митного оформлення електроенергії, що переміщується через митний кордон України лініями електропередачі» від 17 серпня 1998 року, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 1 грудня 1998 року за № 767/3207. Станом до 03 вересня 2014 року реєстрацію фактичних обсягів переміщення електричної енергії через митний кордон України здійснювала Національна акціонерна компанія «Енергетична компанія України». На даному етапі ці функції належать Міністерству енергетики та вугільної промисловості України.

В цілому слід зазначити, що на сучасному етапі не існує комплексного законодавчого акту держави, який містив би усі необхідні вимоги щодо державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики. Окремі положення стосовно цього питання присутні у низці нормативно-правових актів. Крім того, існують деякі неузгодженості між ними, зокрема, стосовно найменування Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (у Законі України «Про електроенергетику» та в Указі Президента України «Про затвердження Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 10.09.2014 № 715/2014) [2, 4].

Література:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
2. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр>.
3. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 № 1682-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>.
4. Указ президента України «Про затвердження Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 10.09.2014 № 715/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/715/2014>.

УДК: 37.014.525:378

Фещенко І. С., аспірант

Національного університету біоресурсів і природокористування,

Науковий керівник: Курило В. І. д-р юрид. наук, проф.,

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ІНСПЕКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Питання демократизації та гуманізації вищої освіти, автономії вищої школи були підняті лише наприкінці 80-х років ХХ ст. у зв'язку із зміною політичного курсу та соціально-політичної обстановки. Були визначені основні напрями перебудови вищої і середньої спеціальної освіти, реалізація яких ускладнилася розпадом СРСР, економічною кризою, необхідністю збереження інтелектуального потенціалу країни. В даний час діяльність вузів і управління регулювалася значним числом актів загального характеру [1].

У системі освіти України за останні десятиліття в інспектуванні вищої освіти відбулися значні зміни. До початку 1990-х рр. інспектування було покликане вирішувати ті ж завдання, що і за кордоном: забезпечення функціонування освітніх установ відповідно до законодавства та встановлених норм, контроль навчальних планів, програм, якості роботи вчителів.

Інспектування було інструментом реалізації жорсткої адміністративно-командної форми управління освітою, яка реалізовувала тотальний контроль за діяльністю вищої освіти. Це добре видно з методичної літератури того часу, присвяченій шкільному інспектуванню [2].

Інспекція освітніх установ пройшла складний і суперечливий шлях. Від виникнення посади інспектора народних училищ на першому етапі розвитку цієї діяльності (1802–1917 рр.) до спроб впровадити принципово нові підходи до інспектування на другому і третьому етапі розвитку цієї діяльності (1917–1919 рр.) та (1920–1929 рр.), до жорсткої регламентації роботи інспектора на четвертому

етапі (1930–1959 рр.). І, нарешті, до стабілізуючого розвитку через послідовне усунення недоліків (1959–1991 рр.).

До позитивних моментів організації роботи інспекції в дані періоди слід віднести: адекватне виконання завдань вищої державної влади, що визначаються у розглянутий період рішеннями партійних органів; допомога викладацькому корпусу у розвитку професійної майстерності через організацію методичної роботи.

У період 1992–1996-х рр. були прийняті Закон України «Про освіту» та затверджена державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) і деякі інші законодавчі акти. У 2014 р. був прийнятий новий закон України «Про вищу освіту», який покликаний суттєво покращити стан вищої освіти в Україні та забезпечити її якість, а завдання інспектування вищої освіти стають значно ширшими, ніж раніше. У число основних завдань, які повинна вирішувати інспекція, включають наступні:

1. Здійснення контролю за дотриманням законодавчих та інших нормативно-правових актів у галузі освіти. У країнах, де зміст освіти визначається на центральному рівні, сюди входить також контроль за виконанням національних або регіональних навчальних планів і освітніх стандартів.

2. Вивчення поточного стану та моніторинг системи освіти на національному, регіональному та місцевому рівнях.

3. Оцінка ефективності діяльності органів управління освітою, освітніх установ та посадових осіб, які в них працюють.

4. Підготовка доповідей органам влади про стан освіти в цілому або за окремими рівнями і проблемами.

5. Сприяння розвитку освіти за допомогою проведення консультацій для керівників і персоналу органів освіти, навчальних закладів з проблем їх діяльності; інформування про нововведення та стимулювання їх використання.

6. Розробка індикаторів (показників) для оцінки стану системи освіти та її елементів, а також розробка механізмів оцінки [3].

Якщо перші чотири завдання традиційні, то два останні – це завдання, які раніше не вирішувалися. Включення до числа завдань інспектування сприяння розвитку освіти означає принципове розширення галузі контролю та якісна зміна діяльності інспекторських служб.

Підсумовуючи зазначимо, що інспектування закладів вищої освіти та основні напрямки діяльності інспекцій у сфері освіти залежали від становлення та розвитку державних органів управління освітою.

Література:

1. Основные направления перестройки высшего и среднего специального образования в стране // Правда. – 1987. – 21 марта. – С. 13.
2. Инспектирование школы / Под ред. В. П. Стрезикозина. М., 1977.
3. Алферов Ю. С., Курдюмова И. М., Лысова Е. Б., Торопов Д. А. Школьное инспектирование за рубежом: традиции и новые тенденции / Под ред. Ю. С. Алферова и И. М. Курдюмовой. – Москва, 2001.

*Філик Н. В., канд. юрид. наук, доц.,
проф. кафедри цивільного права і процесу НАУ,
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Політичні і економічні зміни, що проходять в Україні, починаючи з проголошення нею незалежності, сприяють розробці й формуванню нових теоретичних розробок майбутнього суспільного розвитку. Особливої актуальності в українському суспільстві здобула концепція громадянського суспільства, як необхідна передумова для здійснення суспільних перетворень і інтеграції України у європейську спільноту.

В останні роки питання становлення і розвитку громадянського суспільства стало більш активно вивчатися вченими різних галузей соціальних знань. Безпосередня актуальність теми дослідження зумовлена сучасними процесами реформування в Україні всіх суспільних відносин та окремих суспільних інститутів. Вчені активно намагаються знайти пояснення тим змінам, які відбуваються в інститутах та функціях громадянського суспільства у зв'язку з розширенням соціальних функцій держави, віднайти нові способи взаємодії його з державними структурами.

Отже, формування громадянського суспільства в Україні неможливе без належного розроблення теоретичної концепції взаємодії державних органів, системи державного управління і громадянського суспільства, а також аналізу стану правового забезпечення останнього. Розмежування громадянського суспільства і держави не означає їх протиставлення, чи протиборства. Розвиток громадянського суспільства здійснюється на основі саморегуляції, а його члени стараються обмежити вплив держави на процеси, які в ньому проходять. Часто стосунки поміж ними в світовій практиці носять антагоністичний характер, або ж

характер партнерства чи взаємодопомоги, підтримки. Тому державний вплив і саморегулювання громадянського суспільства при нормальному розвитку суспільних відносин в умовах України повинні мати характер взаємодопомоги. У протилежному випадку їх, стосунки матимуть характер протиставлення і будуть напруженими, що призведе до негативних суспільних наслідків. Для попередження подібної ситуації необхідно, щоб держава вела по відношенню до громадянського суспільства лояльну політику, яка б забезпечила дотримання балансу між ними, особливо це стосується економічних, соціальних, культурних, політичних функцій держави. Держава повинна сприяти становленню структур громадянського суспільства, суттєву долю повноважень яких повинні виконувати органи місцевого самоврядування, громадські організації і політичні партії та інші різновиди об'єднання громадян.

Чи не основним показником розвинутості громадянського суспільства є гарантоване ним забезпечення прав людини, які визнані загальнолюдською цінністю. Так довгий час у людській свідомості було закладено ідею, що інтереси держави є вищими від інтересів конкретних громадян. Держава понад усе, вона – найбільша цінність і мета, а конкретна людина – не значима категорія. В умовах же громадянського суспільства держава не може бути самоціллю, вона за призначенням – знаряддя в руках громадян для впорядкування суспільного життя. Нині глобальною тенденцією світового історичного розвитку є зменшення ролі та значимості держави в історичних подіях. Ця глобальна тенденція докорінно зміщує акценти у співвідношенні індивід – держава на користь неповторного «я».

З іншого боку, вимагає вдосконалення і сам механізм формування громадянського суспільства, теоретичні засади якого лише починають розроблятися, в той час як основні інститути є об'єктом активного правового регулювання зі сторони держави.

Загальновідомо, що відносини в громадянському суспільстві засновані на власних повноваженнях одних по відношенню до інших, адже сфера

громадянського суспільства дійсно охоплює усі види відносин між людьми, що не пов'язані прямо з державою, її інститутами та установами, ця сфера опосередковано стосується політики, хоча взаємодіє і має взаємний вплив один на одного.

Відповідно, таке важливе питання адміністративної реформи в Україні неодмінно призведе до зміни як самих органів влади, так і їх відносин із громадянами, адже влада в умовах становлення громадянського суспільства «має вмінити бачити політичні реалії, тверезо оцінювати існуючу ситуацію, гнучко переходити від рішучих дій до спокійних форм буденної роботи, і навпаки, вмінити закріпити отримані результати для своєчасного переходу до нового етапу реформ. Владні структури тільки тоді ефективно діятимуть, коли в свої політичні програми зможуть увібрати всю різноманітність інтересів суспільства, подолати руйнівну конфронтаційність і створити атмосферу для конструктивного діалогу та згоди різних суспільних сил» [1, 234]. Але окрім того, і в першу чергу, влада повинна завжди і всюди діяти в інтересах її громадян.

Дослідники з питань державного управління обговорили певний перелік рис державного управління, які є несприятливими для розвитку громадянського суспільства в Україні. Серед них: централізація, тобто певна концентрація повноважень, ресурсів, а також відповідальності на найвищому рівні системи, панування вертикального способу спілкування, тобто спілкування за принципом керівник – підлеглий, невідповідність поставлених завдань перед органом і можливості їх виконати, зловживання адміністративним втручанням, певна завуальованість при прийнятті адміністративних рішень, а також ряд інших недоліків. Враховуючи вищевикладене системі державного управління необхідні суттєві зміни і вона повинна з часом будувати свої відносини з громадянським суспільством за принципом партнерства, яке є надійне, чесне, відкрите, прозоре, а також прогнозоване і відповідальне. Зміни повинні бути проведені як в системі центральних органів, так і в системі органів місцевого самоврядування, адже

«органи місцевого управління переважно здатні більш ефективно, чим центральний уряд вирішувати ті, чи інші локальні проблеми, реагувати на непередбачені ситуації» [2, 8].

Також необхідно реформувати систему стягнення платежів до бюджету, адже сутність «фінансової автономії місцевого самоврядування полягає в праві органів місцевого самоврядування на володіння і розпорядження власними коштами, достатніми для здійснення їх функцій і повноважень. Частина вказаних коштів повинна, як це зазначається в Європейській Хартії, надходити за рахунок місцевих податків і зборів, ставки яких у межах закону повинні визначити самі органи місцевого самоврядування. Діюча в Україні бюджетна система не забезпечує органам місцевого самоврядування належної фінансової автономії. Визначений урядовими документами вичерпний перелік можливих місцевих податків зборів не може значною мірою впливати на доходи органів самоврядування. Затвердження обласним чи районними радами під вирішальним впливом керівництва державних адміністрацій норм відрахування до місцевих бюджетів від зібраних на території загальнодержавних податків у багатьох випадках породжує залежність органів місцевого самоврядування від місцевих державних адміністрацій» [3, 44]. Відповідно, в рамках започаткованих в Україні реформ щодо децентралізації влади, дані питання повинні знайти належне вирішення і регулювання із врахуванням інтересів громадянського суспільства, адже таке суспільство дає можливість задовольнити потреби кожної людини, щодо свободи, незалежності, утвердити природній суверенітет. Незалежність і суверенність особи накладає свій відбиток на суспільство, яке також повинно бути по своїй суті суверенним, незалежним, вільним, відкритим, доступним для усіх громадян та належно налагодити взаємовідносини між державним управлінням та органами громадянського суспільства.

Література:

1. Хуснутдінов О. Процес формулювання громадянського суспільства в Україні як передумова становлення правової держави. Вісник Української Академії державного управління. № 2, 2001. ч. 2. – С. 233–241.
2. Черкасов А. И. Сравнительное месное управление: теория и практика. – Москва : Издательская группа «ФОРУМ-ИНФРА-М», 1998. – 160с.
3. Корпань О. В. Правові проблеми організації місцевого самоврядування в Україні. – Київ : Оріяни, 2001. – 324с.

УДК 364.465

*Шамрай В. О., д-р наук з держ. упр., проф.,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри фінансового, адміністративного права та
державного управління
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі*

*Ольховський М. А., аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму
м. Київ, Україна*

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Адміністративно-правове регулювання у сфері діяльності волонтерських організацій спрямовується на реалізацію сукупності адміністративно-правових засобів, які забезпечують цілеспрямований та упорядковувачий правовий вплив на суспільні відносини у сфері надання та отримання волонтерської допомоги з метою організації ефективної діяльності волонтерських організацій [1, с. 141].

Зазначена державна діяльність ґрунтується на нормах адміністративного законодавства, включаючи у себе також процес втілення у життя організуючої та владно-розпорядчої функцій компетентних органів публічної влади. Вони приймають акти застосування норм адміністративного права, тобто правові акти, видані на підставі юридичних фактів і норм права, що визначають права, обов'язки або міру юридичної відповідальності суб'єктів відповідних правовідносин, зокрема, волонтерських організацій.

Поняття «суб'єкт» охоплює низку наукових сфер, маючи відмінне трактування. З філософської точки зору під ним розуміють істоту, здатну до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності; в соціології – особа, група осіб, організацій тощо, яким належить

активна роль у певному процесі, акті; в психології – людина як носій певних фізичних і психологічних якостей; людина як об'єкт дослідження. У юриспруденції загальноприйнятим є визначення суб'єкта у вигляді особи чи організації – носія певних прав і обов'язків [2, с. 1408].

Теорією соціального управління, як показано у Енциклопедії державного управління, за редакції Ю. В. Ковбасюка, вироблено позицію, згідно якої суб'єкт управління – це джерело керуючого впливу; особа, група осіб, спеціально створена установа, організація, орган або система органів, які впливають на об'єкт з метою забезпечення його функціонування і руху до заданої мети. У такому керуючому впливі закладено сутність управлінської діяльності в суспільстві, смисл і зміст взаємодії її компонентів [3, с. 613].

На думку адміністративістів, зокрема, С. Г. Стеценка, суб'єкт управління – керівна складова системи управління, в інтересах якої здійснюється сам процес управління. Він має домінантне значення серед інших частин системи управління, що обумовлено процесом управління, який здійснюється в інтересах суб'єкта управління, тобто останній зацікавлений у здійсненні процесу і в позитивних результатах управління [4, с. 45].

Суб'єкт і об'єкт управління перебувають у постійній динамічній взаємодії, в процесі якої формуються управлінські відносини – особливий вид взаємин у сфері державного управління, що виникають у процесі цілеспрямованого впливу суб'єкта управління, наділеного відповідною компетенцією, на об'єкт управління, з метою реалізації юридично встановлених функцій державного управління.

Під суб'єктами адміністративно-правового регулювання у сфері діяльності волонтерських організацій пропонуємо розуміти систему органів виконавчої влади, які відповідно до покладених на них завдань і функцій, з урахуванням норм адміністративного законодавства, здійснюють виконавчо-розпорядчий вплив у сфері створення умов для ефективної діяльності волонтерських організацій.

На сьогодні чинне вітчизняне законодавство нараховує велику кількість спеціальних нормативно-правових актів, які присвячені питанням організації діяльності та повноваженням органів виконавчої влади, насамперед, Закони України «Про Кабінет Міністрів України» [5], «Про центральні органи виконавчої влади» [6], «Про місцеві державні адміністрації» [7] та багато ін.

Центральне місце в системі органів виконавчої влади, наділених повноваженням щодо адміністративно-правового врегулювання у сфері діяльності волонтерських організацій, відведене Кабінету Міністрів України та Міністерству соціальної політики України.

До основних повноважень Кабінету Міністрів України в аналізованій сфері слід віднести наступні: забезпечення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства, зокрема, виконання загальнодержавних програм економічного, соціального та іншого розвитку; вжиття регулятивних та адміністративно-правових заходів щодо забезпечення публічних інтересів, прав і свобод людини та громадянина, прав юридичних осіб у ході надання та отримання волонтерської допомоги, діяльності організацій, які залучають до співпраці волонтерів; здійснення державного нагляду та контролю, методичного та інформаційного забезпечення діяльності громадських об'єднань, зокрема, волонтерських організацій, вжиття заходів до запобігання порушенням у зазначеній сфері; координація та контроль за діяльністю компетентних органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики та державних цільових програм у сфері волонтерської діяльності.

У свою чергу, повноваження Міністерства соціальної політики України охоплюють наступне: забезпечення взаємодії органів публічної влади з волонтерськими організаціями, а також сприяння громадським об'єднанням у здійсненні волонтерської діяльності; вжиття заходів для розвитку та популяризації волонтерської діяльності на міжнародному, всеукраїнському та регіональному рівнях; створення умов для прозорості та належного поширення інформацію про

стан виконання галузевих та регіональних програм підтримки волонтерської діяльності; оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті наявної інформації про волонтерські організації; узагальнення і поширення практики роботи у сфері волонтерської діяльності, а також забезпечення методичної та інформаційної підтримки громадських організацій, які залучають для провадження своєї діяльності волонтерів.

За результатами теоретико-правового аналізу питань, присвячених повноваженням суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері діяльності волонтерських організацій, пропонуємо класифікацію даних суб'єктів:

1) основоположна ланка – Кабінет Міністрів України. Вищий орган в системі виконавчої влади, який визначає базові засади діяльності громадських організацій, координує та контролює центральні органи виконавчої влади щодо реалізації державної політики та державних цільових програм у сфері волонтерської діяльності;

2) керівна ланка – Міністерство соціальної політики України, Міністерство юстиції України, Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України. Обов'язкові суб'єкти регулювання, які легалізують волонтерські організації, контролюють та сприяють розвитку волонтерства за всіма напрямками;

3) допоміжна ланка – Міністерство оборони України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, інші центральні органи виконавчої влади, до повноважень яких входять питання адміністративно-правового регулювання окремих напрямів волонтерської діяльності. Необов'язкові суб'єкти регулювання, які у разі необхідності реалізують свої владні повноваження за окремими напрямками здійснення волонтерської діяльності;

4) місцева ланка – місцеві державні адміністрації. Органи виконавчої влади у межах адміністративно-територіальної одиниці з урахуванням загальнодержавних і місцевих інтересів, сприяють виконанню статутних завдань та забезпечують

додержання законних прав громадських організацій, зокрема, у сфері волонтерства.

Література:

1. Шамрай В. О., Ольховський М. А. Сучасний стан офіційного визнання волонтерської діяльності в Україні/Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: Науковий журнал. Серія: Юридичні науки. – 2015. – №4(81), с. 139–145.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

3. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Київ : НАДУ, 2011. – Т. 1. : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.

4. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посібн. / С. Г. Стеценко. – Київ : Атіка, 2007. – 624 с.

5. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №13. – Ст. 222.

6. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №38. – Ст. 385.

7. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №20-21. – Ст. 190.

*Шановал С. А. магістрант, гр. ДУ-161м,
Київський університет культури,
Науковий керівник: Поплавська М. В., канд. юрид. наук,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Питання вдосконалення організаційних механізмів законодавчого процесу в Україні є об'єктом постійної уваги з боку законодавців, політиків та науковців. Такий інтерес зумовлений потребами сучасного українського суспільства в якісних, ефективних та досконалих законах, прагненням побудови в Україні демократичної правової держави.

Однією із головних передумов побудови правової держави у будь-якій країні є прийняття, упровадження та дія справедливих, ефективних і досконалих законів. А прийняття законів – це результат законодавчої діяльності, що є однією з основних функцій держави і спрямована на розробку та прийняття законів, створення нових правових норм, що регулюють відносини в різноманітних сферах суспільного й державного життя [1, с. 82].

Проблему ефективної підготовки і прийняття законів у правовій державі можна поділити на три предметні сфери: проблему законодавчої політики, проблему організації законодавчого процесу, проблему юридичної техніки [2, с. 13].

Одним з основних показників ефективності законодавчого процесу є стан чинного законодавства, який проявляється як в кількісних показниках, так і у цілісності, узгодженості системи законодавства та у його впливі на суспільні відносини [3, с. 112].

Очевидно, що легітимність законів, прийнятих парламентом, залежить як від неухильності дотримання відповідних парламентських процедур, так і від

досконалості останніх. Віддаючи належне віковим традиціям парламентаризму і складності регламентування законодавчого процесу у Великій Британії та низці інших держав, що належать до англосаксонської правової сім'ї, зазначимо, що парламентські регламенти більшості держав Європи, особливо в частині унормування законодавчого процесу, залишаються предметом перманентних правових модернізацій. Раціоналізація парламентських процедур і законодавчого процесу на всіх його стадіях стає основним трендом розвитку європейського парламентаризму в ХХІ ст. [4, с. 168].

Законодавча діяльність в Україні починаючи з 1990 року була спрямована на вирішення найважливіших завдань: створення цілісної, узгодженої системи законів, реалізація яких сприяла б подальшому розвитку України як демократичної, правової держави, забезпеченню реалізації та охорони прав і свобод людини, переходу до нової економічної системи, розвитку та зміцненню зовнішньополітичних, економічних, науково-технічних, культурних та гуманітарних зв'язків із зарубіжними країнами [3, с. 113].

Серед основних проблем законодавчого процесу в Україні особливо виділяють його слабку прогнозованість, зловживання депутатами правом законодавчої ініціативи у поєднанні з недостатньо активною роллю уряду у законодавчому процесі, збільшення функціонального навантаження на Апарат Верховної Ради України через зростання кількості законопроектів, що вносяться на розгляд законодавчого органу та необхідність їх швидкого прийняття; прийняття законів, що мають характер інструкцій; нехтування положеннями Конституції при прийнятті законів; постійне відхилення від вимог Регламенту, а то й нехтування ним [5, с. 4].

Вкрай необхідними на сьогодні є вдосконалення нормативно-правового врегулювання відносин у сфері законодавчого процесу, яке ще не повною мірою відповідає вимогам практики. Значна нормативно-правова база у цій сфері

складається з розгалуженого масиву нормативно-правових актів, які не здатні справляти цілісний правовий вплив на законодавчий процес [6, с. 8].

Закон «Про Регламент Верховної Ради України», призначенням якого є регулювання законодавчої процедури, міг би містити визначення поняття законодавчого процесу (законодавчої діяльності), передбачати прогнозування і планування законопроектних робіт, постійні широкі громадські обговорення та консультації щодо проектів законів, а також виважені строки підготовки та опрацювання законопроектів у парламенті, дієвий механізм контролю вищого законодавчого органу держави за ефективністю реалізації законів [6, с. 236].

Таким чином можна зазначити, що підвищення якості законів, що розробляються та приймаються, відповідне забезпечення законодавчого процесу, вибір шляхів розв'язання існуючих проблем законотворення та вдосконалення організаційних механізмів законодавчого процесу в цілому значною мірою залежать від діяльності суб'єктів законодавчого процесу. А отже, реальне вдосконалення організаційних механізмів законодавчого процесу в Україні можливе за умов високого професіоналізму, злагодженої співпраці, узгодженості дій, взаєморозуміння, стабільного діалогу між усіма суб'єктами законотворчої діяльності. Їх взаємодія має відбуватися на основі науково обґрунтованої загальнодержавної стратегії розвитку правової системи України з урахуванням позитивного міжнародного досвіду у цій сфері.

Література:

1. Ришелюк А. М. Законотворчий процес в Україні: навчальний посібник / А. М. Ришелюк. – Київ : Національна академія державного управління при Президентові України, 2004. – 220 с.
2. Барабаш О. В. Законотворення – основна функція парламенту: [посібник] / О. В. Барабаш. – Київ : Заповіт, 1997. – 169 с.

3. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні: проблеми вдосконалення: дис. кандидата юр. наук: 12.00.01 / Богачова Олена Вікторівна. – Київ: 2006. – 208 с.
4. Лавринович О. В. Шляхи удосконалення системи суб'єктів законодавчої ініціативи: досвід держав – учасниць ЄС та українські перспективи / О. В. Лавринович // Право України. – 2011. – № 3. – с. 167–174.
5. Ковриженко Д. Правове регулювання законодавчого процесу: досвід країн ЄС та пропозиції для України / Д. Ковриженко // Часопис Парламент. – 2011. – № 1. – с. 2 – 41.
6. Копиленко О. Л. Законотворчий процес: стан і шляхи вдосконалення: [кол. моногр.]: у 2 ч. / Копиленко О. Л., Богачова О. В.; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – Київ : Реферат, 2010. – Ч. 1. – 2010. – 696

*Шведун В. О., канд. екон. наук,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Харків, Україна*

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рекламна діяльність на сучасному етапі відіграє суттєву роль у розвитку національної економіки через створення балансу попиту та пропозиції, стимулювання зайнятості та загальне підвищення ВВП країни. Проте, поряд із активним зростанням вітчизняного рекламного ринку спостерігається збільшення кількості та різновидів недотримання рекламного законодавства, що, в свою чергу, свідчить про необхідність реформування системи державного регулювання рекламної діяльності.

Правове регулювання та управління рекламною діяльністю здійснюється державою та її органами безпосередньо через прийняття юридичних актів, які є джерелом відповідних норм та формують основи регулювання рекламного ринку та рекламної діяльності [3, с. 26–29].

Сучасна система актів нормативно-правового регулювання рекламної діяльності в Україні включає сукупність державних законів, що входять до складу законодавства України про рекламу, а також укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України (постанови, рішення тощо) та інших державних органів виконавчої влади [5, с. 75–78].

При цьому необхідно зазначити, що, враховуючи багатогранність українського рекламного законодавства, воно потребує суттєвого спрощення. В науковій літературі було здійснено спроби здійснити таке спрощення шляхом умовного розподілу усіх актів нормативно-правового регулювання рекламної діяльності на дві великі групи. Першу з них утворюють акти «універсальної» спрямованості, тобто такі, що регулюють підприємницьку діяльність взагалі.

Правові акти цього типу регулюють рекламу так само, як і діяльність в інших сферах. До другої групи відносяться нормативно-правові акти, які містять положення, що безпосередньо стосуються регулювання рекламної діяльності [4, с. 15–25].

Проте наявної нормативної бази, яка частково і в неповному обсязі могла б контролювати сучасні відносини в сфері рекламної діяльності, недостатньо для формування єдиного механізму регулювання ринку рекламних послуг. Саме це стало основною причиною прийняття Закону України «Про рекламу», який мав велике значення для формування законодавчої бази державного регулювання рекламної діяльності в Україні. Цей Закон став базовим нормативним актом та відправною точкою для прийняття інших законодавчих та підзаконних нормативних актів, оскільки в ньому були визначені принципи і основні положення регулювання визначеної сфери суспільних відносин, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами, які підлягають розвитку і конкретизації в нормативно-правових актах України. Проте, норми, зазначені в цьому Законі, були неузгоджені з іншими державними документами [1].

В цілому, за результатами діагностики системи нормативно-правового регулювання рекламної діяльності в Україні можна дійти таких висновків: нинішня діюча система актів нормативного регулювання рекламної діяльності в Україні у вигляді сукупності законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів держави є надто складною; з метою спрощення цієї системи в науковій літературі було реалізовано спроби систематизації законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів держави у межах категорій «універсальної» та безпосередньої дії щодо регулювання рекламної діяльності; на сучасному етапі відсутня систематизація законодавчих та підзаконних нормативних актів держави щодо регулювання рекламної діяльності відповідно до змісту рекламних звернень; протягом терміну незалежності України деякі нормативні акти держави, що мають безпосереднє відношення до рекламної сфери, видозмінилися; внаслідок

недосконалості нормативної бази щодо регулювання рекламної діяльності України було введено в дію базовий в цій сфері Закон України «Про рекламу», який узагальнив існуючі та започаткував нові норми, спрямовані на регулювання відносин, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами; Закон України «Про рекламу» мав ряд неузгодженостей з іншими нормативними актами держави, які містять норми щодо регулювання рекламної діяльності, отже, його первісна редакція не надавала можливості задовольняти потреби законодавчого регулювання рекламної діяльності в повному обсязі, тому в перспективі до Закону було додано велику кількість змін і доповнень; з метою конкретизації неузгодженостей в рекламному законодавстві було прийнято ряд специфічних нормативних актів.

Література:

1. Закон України «Про рекламу» № 271/96-ВР від 03.07.96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960270.html.
2. Бакуменко В. Д. Державно-управлінські рішення : навчальний посібник / В. Д. Бакуменко. – Київ : ВПЦ АМУ, 2012. – 344 с.
3. Гринько-Гузевська А. М. Правове регулювання рекламної діяльності: принципи та їх реалізація / А. М. Гринько-Гузевська // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – № 2. – С. 106–110.
4. Микитенко Л. А. Державний контроль рекламної діяльності в Україні : монографія / Л. А. Микитенко. – Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2011. – 142 с.
5. Ромат Є. В. Трансформація моделі державного управління рекламною діяльністю в перехідних умовах : монографія / Є. В. Ромат. – Київ : Вид-во НАДУ, 2003. – 380 с.
6. Стрельников А. В. Державне регулювання рекламної діяльності / А. В. Стрельников // Актуальні проблеми держави і права. Вип.19. – О. :

Юридична література / Одеська національна юридична академія, 2003. – С. 301–304.

УДК 342.2:17.022.1(477)

Шевчук О. В., магістр держ. упр.

Київського національного університету культури і мистецтв

Науковий керівник: Горник В. Г., д-р наук з держ. упр., проф.

кафедри державного управління і права

Київського національного університету культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ІМІДЖ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зростання авторитету України як у світі, так і всередині країни залежить від того, наскільки вдасться створити позитивний імідж держави, заснований на її реальних успіхах у головних сферах життєдіяльності, культурної та історичної спадщини нації, наукового, спортивного, туристичного потенціалу.

Під іміджем держави розуміється скоректований образ, що складається із загальних характеристик (об'єктивних або необ'єктивних) державної системи, сформований в результаті прямого або непрямого сприйняття суб'єкта й такий, що склався в свідомості цільових груп громадськості [3, с. 4].

Умовами формування іміджу держави є досягнення соціально-економічного розвитку країни, зміцнення авторитету державної влади, її легітимності, компетентності, посилення боротьби з корупцією [1, с. 219].

Україна, охоплена політичною кризою, має передусім імідж політично нестабільної держави, що, звісно, не на користь ані її політичній еліті, ані громадянам. Саме тому необхідні цілеспрямовані теоретично обґрунтовані дії держави з метою формування певного привабливого політичного іміджу.

Утвердження негативного сприйняття України в світі є перешкодою на шляху захисту національних інтересів, ефективної партнерської співпраці з міжнародними організаціями, отримання тієї ж фінансової допомоги в умовах кризи і, зрештою, – для спрощення візового режиму громадянам України. Чинником негативного впливу на міжнародний імідж України виступає часта зміна

законодавства, оскільки це є ознакою нестабільності законодавчої бази держави. Однією із найбільших проблем є чутки про українську мафію і корупцію, а також нелегальна міграція робочої сили із нашої держави за кордон.

У сучасному світі погана репутація, або взагалі її відсутність є вагомою нестачею для державної політики та для іміджу країни, яка прагне бути конкурентоспроможною на міжнародній арені. Такі поняття як імідж, репутація розглядаються як необхідні складові стратегічного надбання держави. Завдяки наявності бренду можна оцінювати держави (як товар): агресивні – миролюбні, надійні – ненадійні тощо [2, 100].

Суб'єктом продукування і транслювання іміджу держави є політична еліта, яка здійснює це за допомогою телебачення, преси, Інтернету. Саме від того, який імідж формується елітою, як він ретранслюється в ЗМІ та як відображається в масовій свідомості, залежить і подальший розвиток політичної модернізації, рівень економічного зростання, ступінь довіри і підтримки влади населенням. Політична еліта повинна внести свою частку для підняття авторитету України в світі, для розвитку дружніх взаємовідносин з іншими країнами.

Для того, щоб задіяти весь іміджевий потенціал нашої держави, необхідні продумана державна інформаційна політика й чітко спланована брендінгова кампанія. Вдале поєднання внутрішньої та зовнішньої складової іміджу дасть можливість скорегувати негативний імідж України та створити підстави для формування нового, позитивного іміджу України.

Від того, наскільки вдалим буде імідж держави, залежить успіх політичної модернізації України. Новий імідж держави має демонструвати всьому світу, що Україна – демократична, економічно перспективна, успішна держава, яка динамічно розвивається і претендує на своє гідне місце в Європі.

Література:

1. Семченко О. А. Іміджева політика України / О. А. Семченко – Київ : Видавничий центр «Академія», 2014р. – 269 с.

2. Павалакі М. Імідж України на міжнародній арені // Актуальні проблеми зовнішньої політики України: матеріали третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, присвяченої 10-й річниці початку підготовки фахівців за напрямом «міжнародні відносини», Чернівці, 5 грудня 2009 р. – Чернівці, 2009. – 312 с;

3. Недопитанський М. Імідж країни – це дуже серйозно / М. Недопитанський // Віче. – 2002. – № 2 – 119 с.

*Шинкаренко С. О.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ІСТОРІЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Для того, щоб обґрунтувати ті чи інші позиції, як в сфері адвокатури чи адвокатської діяльності й, зокрема, щодо Інституту адвокатської таємниці, звернемося до історії права, історії адвокатури, розглядаючи їх через призму становлення основних прав і свобод людини і громадянина. Питання становлення та розвитку адвокатури України сьогодні є мало дослідженим, в чому і полягає актуальність обраної статті.

Отже, метою нашої роботи є дослідження становлення адвокатури України.

Слово «адвокатура» походить від латинського кореня «advokare», «advokatus» («закликати», «запрошений»).

На перших ступенях юридичного розвитку людського суспільства адвокатура і близько не була схожою на сучасну адвокатуру, існуючу у європейських народів.

Адвокатура – це соціальний інститут, який виник не відразу, а спочатку виглядав у вигляді незначної структури суспільства, яка при певних умовах сформувалася і досягла розквіту [1, с. 12]. Ще у стародавніх племенах Африки спостерігаються перші ознаки адвокатури. У спірних справах позивач приходив до суду зі своїми родичами, які виконували функції адвоката.

У часи Київської Русі (IX – XIII ст.) роль захисників у судах могли виконувати рідні, приятелі тієї чи іншої сторін. В той час роль адвоката-захисника у судах мала характер товариства, а не професійного заняття.

Професійна адвокатура в Україні сформувалася в польсько-литовський період (XIV – XVI ст.), після об'єднання Польщі та Литви й утворення Речі

Посполитої. В результаті цього на формування правової системи України особливу роль відіграли Литовські Статути і Магдебурзьке право [2, с. 350].

У цей час вперше адвокатура була поставлена на професійний рівень.

У 1654 році Україна була приєднана до Московії (Б. Хмельницьким). У XIX ст. в Російській імперії була проведена судова реформа, в результаті якої сталися такі зміни:

- суд був загальним і рівним для всіх;
- гласний, відкритий процес;
- право обвинуваченого на захист [3, с. 24].

Українська адвокатура того часу була демократичною, це турбувало владу. І в 1874 році було прийнято розпорядження про заборону організації присяжних повірених, і їхні функції передали окружним судам. А міністр юстиції мав право виключати адвокатів, яких він визнавав непридатними.

У 1918 році Україна була проголошена Республікою Рад робітничих, солдатських і сільських депутатів. Було прийнято постанову народного секретаріату «Про введення народного суду».

Цією постановою змінювалися всі суди, які діяли раніше, в тому числі і інститути присяжних і приватної адвокатури. Почалося одержавлення адвокатури, позбавлення її професійної свободи і незалежності.

В 1920 році в Україні налічувалося 160 юридичних консультацій, в яких працювало 365 фахівців. Було створено 192 бюро для надання безкоштовної юридичної допомоги.

Подальший розвиток організаційних форм діяльності адвокатури України пов'язаний з прийняттям нових Конституцій:

- 5 грудня 1936 р. – Основний закон СРСР.
- 30 січня 1937 р. – Конституція України.

Норми Конституції містили статті про забезпечення обвинуваченому права на захист, недоторканість особи, тим самим розширили діяльність адвокатури.

У січні 1937 р. в структурі Наркомату юстиції України був створений відділ судового захисту й юридичної допомоги населенню, на який покладалося загальне керівництво і контроль за діяльністю колегій захисників [2, с. 354].

У 1960-1961 роки в Україні були прийняті нові цивільний і кримінальний кодекси, а також закон про судоустрій.

Закон про судоустрій передбачав, що колегія є добровільним об'єднанням осіб, які займаються адвокатською діяльністю і діє на підставі Положення про адвокатуру. Адвокат міг брати участь у цивільних і кримінальних справах, у військових трибуналах та на попередньому слідстві.

У 1962 році Міністерством юстиції України був розроблений проект Положення про адвокатуру, яке було затверджено Верховною Радою. Новим було те, що значно підвищувалася роль місцевих рад у керівництві діяльністю адвокатури. Правом виключення з колегії адвокатів володіли президія колегії, виконком обласної Ради депутатів і міністр юстиції України. Займатися адвокатською діяльністю могли тільки члени колегії адвокатів.

Адвокатура цього періоду все ще залишалася під контролем державних органів.

Подальший розвиток законодавства про адвокатуру в Україні було обумовлено прийняттям Конституції 1978 р. Конституція закріпила конституційні основи діяльності адвокатури Республіки. Конституційне оформлення статусу адвокатури виявило необхідність підготовки нового законодавства.

Нове положення про адвокатуру УРСР було прийнято 1 жовтня 1980 р. Даний період у розвитку адвокатури України значно розширив права колегії адвокатів у самоврядуванні, вирішив внутрішні організаційні питання.

Сучасний стан інституту адвокатури бере початок з прийняття Закону України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року [3, с. 46].

Новий закон суверенної України відводив їй важливе місце, а саме відновив престиж цієї професії, її історичні традиції, підніс роль у суспільстві як одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян.

Завершальним етапом в сучасній історії української адвокатури стало прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 червня 2012 р., який робить інститут адвокатури незалежним від державних органів, надає належну роль одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян [4].

Отже, інститут адвокатури України пройшов тернистий шлях свого становлення, розпочинаючи від часів Київської Русі і до сьогодення. На сьогоднішній день Законодавство України покладає на адвоката виконання подвійних функцій: правозахисну і представництва.

Література:

1. Історія адвокатури України [Текст] / Спілка адвокатів України, Академія адвокатури України. – Київ : СДМ-Студіо, 2002. – 286 с.
2. Маляренко В. Суд, правоохоронні та правозахисні органи прокуратури. – Київ : «Юрінком Інтер». – 2004. – С. 350 – 359.
3. Щур Б. В. Адвокатська діяльність та особливості її організації [Текст]: навч. посіб. / Б. Щур, Л. Сопільник, М. Федоров; Львів. ун-т бізнесу та права ГУМВС України у Львів. обл. – Львів : Львів. ун-т бізнесу та права, 2011. – 280 с.
4. Юридичні послуги, адвокат, нотаріус, юрист, оцінщик // Режим доступу: <http://advokat-notarius.com.ua/advokat/history.php>

*Щегорцова В. М., канд. держ. упр., доц.,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України,
м. Харків, Україна*

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція в Україні за ефектом ланцюгової реакції породжує цілий спектр інших системних проблем: загрожує верховенству права, моралі суспільства, стабільності демократичних процесів, підриває основи державного управління, порушує принципи рівності та соціальної справедливості, породжує латентну монополізацію ринку й підриває правові основи вільної, добросовісної конкуренції, призводить до перекосів у оптимальному поєднанні методів адміністративного регулювання й ринкового саморегулювання на всіх рівнях влади та управління.

В Україні ж сьогоднішні масштаби і динаміка корупції створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку нашої країни. Проблеми корупції в органах державної влади розглядаються провідними науковцями та експертами сьогодення. Такі дослідники, як О. Мельниченко, В. Ткач, І. Чубенко, Ю. Мірошник, В. Філіпповський, Г. Чернецька, Г. Толстих, В. Степанюк займалися питанням державної політики протидії корупції серед державних службовців, розглядали причини та шляхи подолання цієї злочинної діяльності.

Одним із перших актів нормативно-правового забезпечення антикорупційної політики в незалежній Україні був Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 № 356/95-ВР [1]. У 2011 році Верховною Радою України був прийнятий новий Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206 [2]. Цей Закон чітко визначав суб'єктів відповідальності за корупційні

правопорушення та обмеження щодо використання службового становища, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, одержання дарунків. Основним нововведенням цього Закону є обов'язок публічних службовців щорічно до 1 квітня подавати за місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за визначеною формою. Особи, які не подали декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік із зазначених причин і звільняються з цього місця роботи, зобов'язані подати таку декларацію до розірвання трудового договору.

Відомості, зазначені у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України, Голови та суддів Конституційного Суду України, Голови та суддів Верховного Суду України, голів та суддів вищих спеціалізованих судів України, Генерального прокурора України та його заступників, Голови Національного банку України, Голови Рахункової палати, Голови та членів Вищої ради юстиції, членів Центральної виборчої комісії, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівників інших органів державної влади та їх заступників, членів колегіальних органів державної влади (комісій, рад), керівників органів місцевого самоврядування та їх заступників, підлягають оприлюдненню протягом 30 днів з дня їх подання шляхом опублікування в офіційних друкованих виданнях відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування [2].

В результаті зміни політичної еліти в Україні у 2014 році прийнято новий Закон «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. Основним нововведенням цього Закону є створення Національного агентства з питань запобігання корупції. Національне агентство є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну

антикорупційну політику. Воно утворюється Кабінетом Міністрів України, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України. Національне агентство є колегіальним органом, до складу якого входить п'ять членів. Членом Національного агентства може бути громадянин України, не молодший тридцяти п'яти років, який має вищу освіту, володіє державною мовою та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки. Члени Національного агентства призначаються на посаду Кабінетом Міністрів України строком на чотири роки за результатами конкурсу. Конкурсна комісія складається з чотирьох осіб, запропонованих громадськими об'єднаннями, що мають досвід роботи у сфері запобігання корупції; осіб, визначеної Верховною Радою України, визначеної Президентом України; визначеної Кабінетом Міністрів України; керівника спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань державної служби [3].

Національне агентство з питань запобігання корупції забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, зокрема через реалізацію антикорупційної стратегії, що розробляється на основі аналізу ситуації щодо корупції.

Розвиток законодавства про запобігання та протидію корупції направлене на визначення результативних правових та організаційних засад запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь. Боротьба з корупцією здійснюється на основі чіткої правової регламентації діяльності державних органів, служб і осіб, уповноважених на виконання функцій держави, забезпечення гарантій прав та інтересів фізичних і юридичних осіб.

Література:

1. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР// ВВР України.-1995.- № 34. – С. 757-763.
2. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI // ВВР України. – 2011. – № 40. – ст.404
3. Про запобігання корупції : Закон від 14.10.2014 № 1700-VII // ВВР України. – 2014. – № 49. – ст.2056

Секція 2

СТАН ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 347.78.01(477)

*Андрусів В. Г., канд. юрид. наук, ст. викл.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Європейський вектор розвитку нашої держави зумовлює необхідність посилення захисту прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина, приведення національного законодавства України у відповідність до світових демократичних стандартів.

Конституцією України проголошено право кожного на володіння, користування і розпорядження своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41 Конституції України) [1].

Цивільний кодекс України визначає поняття права інтелектуальної власності, як право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законодавством України (ч.1 ст. 418 ЦК України) [2]. Структурно право інтелектуальної власності складається з особистих немайнових прав інтелектуальної власності та (або) майнових прав інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається Цивільним кодексом України та іншими законодавчими актами.

Цивільне законодавство України визначає досить широкий перелік об'єктів права інтелектуальної власності, до яких, зокрема, належать:

1. літературні та художні твори;
2. комп'ютерні програми;
3. компіляції даних (бази даних);
4. виконання;
5. фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
6. наукові відкриття;
7. винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
8. компоновання (топографії) інтегральних мікросхем;
9. раціоналізаторські пропозиції;
10. сорти рослин, породи тварин;
11. комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
12. комерційні таємниці.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до Цивільного кодексу України, іншого закону чи договору (ст. 421 ЦК України).

Як зазначає О. М. Мельник, основною метою захисту прав інтелектуальної власності є створення правових механізмів законного запобігання можливості безоплатного використання зазначених об'єктів права інтелектуальної власності третіми особами з комерційною метою. Поняття «захист прав інтелектуальної власності» включає передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів по визнанню, поновленню прав, а також усуненню перешкод,

що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності [3, с. 259].

Законодавством України встановлено певний порядок захисту прав інтелектуальної власності, що може здійснюватися із застосуванням законних форм, засобів і способів.

В літературі традиційно виділяють юрисдикційну та неюрисдикційну форму захисту результатів інтелектуальної власності. В свою чергу, юрисдикційна форма включає в себе загальний і спеціальний порядки захисту [3, с. 259].

Різновидом спеціальної юрисдикційної форми є кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності.

Кримінальний кодекс України [4] містить низку статей, які передбачають відповідальність за порушення права інтелектуальної власності.

До них, зокрема, належать:

- ст. 176 КК, якою передбачено відповідальність за незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав;

- ст. 177 КК передбачає відповідальність за незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них, або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі;

- ст. 203-1 КК передбачає відповідальність за незаконне виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізація та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва;

- ст. 216 КК передбачає відповідальність за незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних чи голографічних захисних елементів;

- ст. 229 КК передбачає відповідальність за незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або інше умисне порушення права на ці об'єкти;

- ст. 231 КК передбачає відповідальність за умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей;

- ст. 232 КК передбачає відповідальність за умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності.

Хоча зазначені склади злочинів не позбавлені конструктивних недоліків, можна стверджувати про те, що їх закріплення в Кримінальному кодексі України є важливою державною гарантією захисту права інтелектуальної власності.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003. – 2003 р., № 40, стаття 356.
3. Мельник О. М. Охорона інтелектуальної власності в Україні / О. М. Мельник // Форум права. – 2014. – № 2. – С. 258–261 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_2_46.pdf
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001. – 2001 р., № 25, стаття 131.

УДК: 336.56:347.5(477)

*Бабинець М. В., слухач
Київського університету культури,
м. Київ, Україна*

ПІДСТАВИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ОТРИМАННІ СУБСИДІЙ

В сучасних умовах, інформаційно-правове пояснення суті субсидії – це різниця між розміром плати за житлово-комунальні послуги (в межах соціальних нормативів) та розміром обов'язкового платежу. Субсидія – це вид цільової допомоги визначеним особам, що надається за рахунок коштів бюджетів або цільових фондів, тобто адресна безготівкова допомога держави малозабезпеченим сім'ям.

Сьогодні зростання цін на житлово-комунальні послуги спричинює підвищення уваги до підстав та порядку отримання субсидій. У зв'язку зі збільшенням звернень громадян, які призвели до ускладнення обробки усіх заяв та документів уповноваженим державним органом, Кабінет Міністрів України ухвалив постанову за № 752 «Про внесення змін до Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій», якою змінено та удосконалено Порядок призначення субсидій. Зазначені зміни скасували низку факторів, які унеможлилювали чи гальмували процес призначення та набуття субсидій.

Відповідно до Постанови КМУ від 25 лютого 2015 р. № 64 «Про внесення змін до Порядку перерахування деяких субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг, субсидій та компенсацій» було спрощено процедуру оформлення субсидій.

Субсидія призначається одному із членів домогосподарства, який зареєстрований у житловому приміщенні і на якого відкрито особовий рахунок на оплату житлово-комунальних послуг. Право на отримання житлових субсидій мають домогосподарства, у яких витрати на оплату житлово-комунальних послуг

виходячи із соціальної норми житла та соціальних нормативів користування послугами перевищують розмір визначеного обов'язкового платежу [1].

З питання призначення житлової субсидії необхідно звернутися до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення за місцем реєстрації особисто, або надіслати всі необхідні документи поштою. У сільській місцевості приймання заяв з необхідними документами для призначення субсидій здійснюють уповноважені особи, які визначаються виконавчими органами сільських і селищних рад.

Призначення даної соціальної допомоги відбувається на підставі лише двох документів – заяви та декларації. Тому скасовується необхідність надання довідок про доходи, у тому числі для осіб, які працюють. При цьому запроваджуються спрощені форми заяви та декларації про доходи і витрати осіб для звернення за субсидією. Впродовж останнього року запроваджується принцип призначення субсидії на підставі даних, які задекларовані заявником. При цьому перевірку достовірності даної інформації здійснюють органи соціального захисту лише після призначення субсидії шляхом надання запитів до відповідних органів, установ й організацій.

Субсидія на оплату житлово-комунальних послуг призначатиметься на 12 місяців з місяця звернення за її призначенням. Для призначення житлової субсидії застосовуватимуться доходи за попередній календарний рік без урахування сплачених податків. Після закінчення терміну отримання субсидії органи соціального захисту населення здійснюватимуть розрахунок субсидії на наступний період автоматично. Для цього вони збиратимуть необхідну інформацію без звернення громадянина і протягом двох місяців з початку нового періоду прийматимуть рішення щодо призначення (непризначення) субсидії цим домогосподарствам та письмово інформують про прийняте рішення громадян, які зверталися.

Всі члени домогосподарства дають згоду на обробку персональних даних про сім'ю, доходи, витрати, що необхідні для призначення житлової субсидії та несуть відповідальність за подані відомості про доходи, майно, що вплинули або могли вплинути на встановлення права на призначення субсидії та визначення її розміру.

У разі зміни обставин, які можуть вплинути на отримання житлової субсидії заявник зобов'язується у місячний термін повідомити орган соціального захисту населення. Якщо подано неповні чи недостовірні відомості про доходи та витрати зареєстрованих у житловому приміщенні/будинку осіб може бути відмовлено в призначенні субсидії або припинено її надання. У такому разі заявник зобов'язується повернути надміру перераховану (виплачену) суму субсидії у подвійному розмірі.

Субсидія не призначається, якщо будь-хто із зареєстрованих у житловому приміщенні осіб, яким нараховується плата за житлово-комунальні послуги, протягом 12 місяців перед зверненням за призначенням субсидії здійснили купівлю земельної ділянки, квартири, автомобіля, транспортного засобу, будівельних матеріалів, інших товарів довгострокового вжитку або оплатив послуги з будівництва, ремонту квартири чи автомобіля, ремонтного зв'язку, покупку на суму, яка перевищує 50 тисяч гривень, крім житлово-комунальних послуг у межах соціальної норми, медичних послуг, пов'язаних із забезпеченням життєдіяльності.

Надання призначеної субсидії припиняється з місяця, в якому виявлено порушення, за умови коли громадянин приховав або свідомо подав недостовірні дані про доходи та майновий стан, що вплинули на встановлення права на субсидію, внаслідок чого була перерахована надмірна сума субсидії. Сума надмірної субсидії повертається за вимогою органу, що її призначив.

Перевіряти декларації про доходи, які українці подавали на оформлення субсидії вже почали і українці масово отримують нові листи-повідомлення від

соціальних служб зі штрафами, які держава вимагає повернути за надані раніше пільги при оплаті комунальних послуг. І що в разі неповернення субсидійних засобів, їх чекає штраф у розмірі 25 тис. грн. В першу чергу зараз перевіряють декларації про доходи тих українців, які звернулися за субсидією протягом останніх трьох років. Виявляється, українці приховують своє майно, яке не вказуючи в деклараціях машини, квартири, земельні ділянки.

Президент Петро Порошенко підписав Закон «Про внесення зміни до Бюджетного кодексу України», згідно з яким Мінфін 1 січня отримав доступ до банківської таємниці для перевірки інформації про одержувачів субсидій, пільг, пенсій, в результаті чого, Міністерство фінансів України має право отримувати інформацію, що містить банківську таємницю, персональні дані. Наталія Єресько заявила, що інформацію міністерство буде отримувати від банку без попередньої згоди індивідів, за допомогою чого вдасться «відсіяти» шахраїв і «мертві душі» і невідповідності критеріям отримання такої допомоги [2].

За своїм призначенням субсидія – це допомога держави, здійснювана з метою відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг у вигляді безготівкової допомоги малозабезпеченим сім'ям, у зв'язку з підвищенням плати за житло та житлово-комунальні послуги.

Однак, виявлені недостовірні дані про доходи та майновий стан отримувачів – субсидія скасовується, а людина повинна повернути подвійну суму від вже раніше нарахованої. Це в свою чергу призведе до ще більшого збідніння громадян України, так як більшість населення не вивчили свої права та відповідальність за законодавством України в частині отримання пільг та субсидій.

Література:

1. Про затвердження Порядку перерахування деяких субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг, субсидій та компенсацій

[Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 11 січня 2005 р. N 20. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/20-2005-%D0%BF>

2. Субсидія по-новому: як Мінфін перевірить пільговиків, і хто втратить знижок [Електронний ресурс] : Фінансово-інформаційний портал GALFINANCE. – Режим доступу: <http://galfinance.info/ostanni-novini/2016/02/07/subsidiya-po-novomu-yak-minfin-perevirit-pilgovikiv-i-xto-vtratit-znizhok.html>

ВИЛУЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ НА ПОПЕРЕДНЬОМУ СЛІДСТВІ

Технічні засоби, що використовуються для роботи з криміналістичною інформацією в ході розслідування та попередження злочинів, заведено називати криміналістичною технікою. Зраз це поняття має два значення. Перше – означає розділ науки криміналістики, що має свій предмет і систему теоретичних положень, які лежать в основі засобів та методів збирання криміналістичної інформації у кримінальному судочинстві. Друге – сукупність технічного обладнання, апаратури, приладів, інструментів та комплектів, різноманітних пристосувань і матеріалів, що застосовуються для збирання та дослідження речових джерел доказів.

Технічні засоби збирання криміналістичної інформації застосовують як знаряддя праці співробітники правоохоронних органів. У криміналістиці розглядаються лише деякі з них:

- технічні засоби попереднього слідства (засоби слідчого);
- комплекти (криміналістичної та оперативної техніки, які застосовують органи дізнання та оперативні працівники;
- технічні засоби експертного дослідження матеріальних джерел – експертна техніка, техніка спеціаліста;
- технічні засоби криміналістичної профілактики злочинів.

Технічні засоби, які застосовують у попередньому слідстві, часто називають криміналістичною технікою, або технікою слідчого. За їх допомогою виявляють, фіксують, досліджують і демонструють докази.

Як зазначалось, у криміналістиці застосовують загальні та спеціальні технічні засоби. Загальні застосовують усі суб'єкти, які здійснюють слідчу, дізнавальну, судову та профілактичну діяльність. Спеціальні технічні засоби призначені для застосування в окремих напрямках діяльності, наприклад для співробітників розшуку, інспекторів ДАІ, служби безпеки, митниці тощо [1, с. 38].

До загальних технічних засобів належать засоби освітлення, оптичні, вимірювання, фіксації, концентрації та обробки криміналістичної інформації.

Щодо засобів освітлення вони застосовують для штучного освітлення ділянок місцевості, закритих приміщень, предметів і людей під час судово-слідчої та профілактичної діяльності. Для цього використовують стаціонарні й переносні джерела освітлення побутового та спеціального призначення.

Найпростішими оптичними засобами є лупи різної кратності збільшення та призначення – дактилоскопічна, вимірювальна, текстильна з підсвічуванням для роботи зі слідами, біноклярна та ін. У криміналістичній практиці застосовують такі засоби вимірювання: для довжини – масштабні лінійки, складні метри, рулетки, штангенциркулі, мікрометри та ін.; для кутів – транспортир, кутомір, кутомірні сітки та ін.; для площ – лупи, метричні сітки; для об'єму рідких тіл – мензурки, міри; для маси тіла – ваги різних класів, важки; для пружності тіл – твердоміри та манометри. Наприклад, у валізі інспектора ДАІ є шинні манометри для визначення тиску в балонах шин.

Засоби фіксації – це прилади, апаратура, технічні комплекти, матеріали, за допомогою яких можна зафіксувати на матеріальному носії джерела інформації, скопіювати, змодельовати та законсервувати їх. Щоб законсервувати, тобто зберегти від пошкодження та знищення, наприклад, слід взуття, достатньо накрити його коробкою¹, закріпити розчином перхлорвінілової смоли, лаком для волосся чи розчином силікатного клею у воді [2, с. 22]. Засоби концентрації та обробки криміналістичної інформації. Проблеми збирання та концентрації інформації про злочини виникли ще за часів зародження криміналістики – досвід минулого

використовувався для пізнання теперішнього. Засобами концентрації стали обліки й картотеки різних слідів злочинів, осіб, які раніше вчинили злочини, колекції засобів вчинення злочинів і предметів з їх слідами. Усе це створило базу для кримінальної реєстрації і криміналістичних обліків. З початком комп'ютеризації правоохоронної діяльності та процесу кримінального судочинства виникли нові засоби збирання, зберігання та обробки інформації. До криміналістичної та оперативної техніки належать засоби польової криміналістики, тобто апаратура, пристрої, матеріали та приладдя, які застосовують безпосередньо слідчі прокуратури, органи внутрішніх справ, працівники органів дізнання на етапі порушення кримінальної справи і здійснення попереднього слідства [3, с. 238]. Профілактика злочинів як особливий вид діяльності полягає в усуненні чи нейтралізації причин і умов, які призводять до правопорушення, а також у здійсненні попереджувального впливу на осіб, які мають схильність до вчинення злочину.

На думку більшості авторів, криміналістична профілактика має стати окремим розділом криміналістики, причому до неї повинні належати не всі методи й засоби попередження; а тільки криміналістичні. Вивчення судово-слідчої практики свідчить, що у процесі попередження, розкриття і розслідування злочинів застосовують оперативну, криміналістичну та спеціальну техніку. Отже, техніка слідчого дозволяє розв'язувати завдання по виявленню, фіксації, дослідженню, поданню і демонстрації доказів.

Література:

1. Аверьянова Т. В. Содержание и характеристика методов судебно – экспертных исследований. – Москва, 1991. – С. 85.
2. Перибитюк М. В. Пошукові науково – технічні засоби та їх застосування в розслідуванні злочинів: Автореф. дис.. канд.. юрид. наук. – Київ, 1995. – С. 22.
3. Біленчук П. Д., Лисиченко В. К. та ін. Криміналістика: підручник./ За ред. П. Д. Біленчука. – 2 – ге вид., випр. I доп. – Київ : Атіка, 2001. – С. 544.

УДК 343.4

*Ковальова С. С., ст. викладач
кафедри адміністративного та фінансового права,
Баран М. О., студентка 4 курсу,
Національний університет біоресурсів та природокористування України,
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ПОРОДИ ТВАРИН ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Одним із напрямків удосконалення племінної діяльності в тваринництві є модернізація кримінальної відповідальності за правопорушення в зазначеній сфері.

Підставою виникнення кримінальної відповідальності за порушення прав на породи тварин є вчинення суб'єктом суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину у зазначеній сфері. Отже, для того щоб дослідити проблему кримінальної відповідальності за порушення прав на породи тварин, слід проаналізувати ст. 177 КК «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію». Предметом даного злочину є результати творчої діяльності людини: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин, раціоналізаторські пропозиції, в той час як породи тварин не вказані у диспозиції названої вище статті. Науково-практичний коментар до ст. 177 КК розкриває значення понять винахід і корисна модель – це результати творчої діяльності у будь-якій галузі технології. Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини), а також спосіб, а об'єктом корисної моделі – конструктивне виконання пристрою. Селекційне досягнення в галузі племінного тваринництва – група племінних тварин, створена в результаті цілеспрямованої творчої діяльності,

яка має нові корисні господарські ознаки і стійко передає їх нащадкам, а отже, як стверджує автор, також належить до винаходу [1]. З таким висновком важко погодитись.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначає «винахід» (корисну модель) як результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології [2], порівнявши його із визначенням «селекційного досягнення» вказаного вище, слід зазначити, що єдиною спільною ознакою цих понять є те, що вони є результатом творчої інтелектуальної діяльності. Стосовно їх відмінностей, то вони полягають в тому, що:

- селекційно-племінне досягнення – це живий об’єкт органічної природи, а винахід – це матеріальний об’єкт, предмет матеріального світу [3, с. 43];

- необхідною ознакою винаходу згідно чинного законодавства, є можливість до відтворення. Повторити ж селекційне племінне досягнення за допомогою класичних методів селекції, практично неможливо [4, с. 28];

- селекційно-племінне досягнення, на відміну від винаходу, характеризується такими специфічними ознаками, як однорідність і стабільність.

Прикладом втілення такої кримінально-правової охорони може слугувати законодавство Республіки Казахстан, так Кримінальний кодекс Республіки Казахстан в ст. 184-1 «Порушення прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, селекційні досягнення або топології інтегральних мікросхем», виділяє окремим об’єктом селекційне досягнення.

Кримінальний кодекс Республіки Білорусь в ст. 201 також передбачає відповідальність за порушення майнових і немайнових прав на «об’єкти авторського права, суміжних прав або об’єкти права промислової власності». Для визначення конкретних об’єктів необхідно звернутися до ст. 980 Цивільного кодексу Республіки Білорусь, де селекційне досягнення також виділене окремим об’єктом правової охорони.

Проаналізувавши положення ЦК України, робимо висновок, що до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать сорт рослин, порода тварин (глава 42) та винахід (глава 39) . Таким чином, Цивільний кодекс України також розмежовує такі два поняття як «винахід» і «порода тварин».

Таким чином, слід зазначити, що на сьогодні існує необхідність удосконалення кримінально-правового захисту об'єктів права інтелектуальної власності в цілому та пород тварин зокрема. З метою усунення суперечностей, як на нашу думку, необхідно внести зміни до чинного Кримінального кодексу України і у диспозиції статті поряд з таким об'єктом інтелектуальної власності як сорт рослин додати ще один не менш важливий – порода тварин. Отже, диспозиція ст. 177 КК України має набути такого вигляду: «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, породу тварин, раціоналізаторську пропозицію».

Література:

1. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – Київ : Каннон, А.С.К., 2001. – 1104 с.
2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 23.12.93 N 3769-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994 – N 7 – ст. 32.
3. Лебедев В. Ю. Селекционное достижение – под охрану закона // Закон и жизнь. – 1999. – №9. – с. 43.
4. Ковальова С. С. До проблеми правової охорони селекційних досягнень в Україні / С. С. Ковальова // Підприємство, господарство і право. – 2010. – № 4. – с. 27–29.

*Безкровний Є. А., канд. юрид. наук, ст. викладач
кафедри організації роботи
та міжнародного співробітництва в органах прокуратури
Національної академії прокуратури України,
м. Київ, Україна*

РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ ФУНКЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯНИНА В СУДІ В УМОВАХ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Питання захисту невід'ємних прав громадян є надзвичайно актуальним завданням держави. Однією із форм використання судового захисту прав і свобод людини є звернення до суду прокурора стосовно представництва інтересів громадянина в суді у випадках та порядку, встановлених законом.

Згідно Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року змінюються підстави і порядок здійснення прокуратурою представництва інтересів громадянина або держави в суді. Так, за статтею 23 Закону прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства) у випадках, якщо така особа не спроможна самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист.

Слушним є зауваження М. В. Косюти про те, що, «прокуратура здійснює захист прав та законних інтересів громадян, а не просто інтересів, як це зазначено в Конституції України» [1]. Отже, статтю 121 Основного Закону України і статті 23 і 24 Закону України «Про прокуратуру» доцільно доповнити перед словосполученням «інтереси громадянина» словом «законні».

Стаття 23 Закону України «Про прокуратуру» не оперує такими поняттями, як «звернення» чи «згода». В ній зазначено, що прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це громадянина та його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень. Наявність підстав для представництва може бути оскаржена особою чи її законним представником або суб'єктом владних повноважень. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що громадянин, його законний представник або відповідний суб'єкт владних повноважень свою згоду чи незгоду із здійсненням прокурором представництва в суді висловлюють шляхом надання звернення.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про прокуратуру» 14 жовтня 2015 року здійснено і доповнено частини 3 статті 128 Кримінального процесуального кодексу України про те, що прокурор, який пред'являє цивільний позов у кримінальному провадженні, повинен надати письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, на здійснення ним представництва. Доповнено частину 2 статті 60 Кодексу адміністративного судочинства України, частину 2 статті 45 Цивільного процесуального кодексу України та частину 1 статті 29 Господарського процесуального кодексу України щодо отримання прокурором письмової згоди законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, на здійснення представництва. Отримання письмової згоди від наведених осіб фактично є наданням ними до прокуратури звернення щодо захисту права особи в порядку представництва.

О. Р. Михайленко стверджує, що приводами для представництва прокурором інтересів громадян у суді можуть бути звернення громадян, юридичних, посадових осіб, повідомлення у засобах масової інформації, а також виявлення безпосередньо прокурором порушень інтересів і охоронюваних законів [2]. Таку точку зору поділяє і М. В. Руденко [3].

Необхідність реагування органів прокуратури України в порядку представництва інтересів громадянина в суді співпадає із здійсненням такого захисту прокуратурами в ряді країн Євросоюзу (Латвія, Литва, Словаччина, Бельгія, Болгарія, Угорщина, Польща, Португалія, Іспанія, Франція). Зокрема, відповідно до статті 127 Конституції Болгарії прокуратура в передбачених законом випадках бере участь у цивільних та адміністративних справах. У цивільному судочинстві Болгарії прокурор може реалізовувати свої завдання в таких процесуальних формах: а) порушення процесу на захист цивільних прав; б) вступ у вже розпочате цивільне провадження у справі; в) оскарження рішень, ухвал або виконавчих дій; г) звернення з пропозицією про перегляд рішення в порядку нагляду [4].

Участь прокурора у цивільному судочинстві відповідно до чинного законодавства Франції обов'язкова при розгляді усіх справ з питань громадянства; справ із захисту інтересів неповнолітніх, коли виникає загроза їх здоров'ю, освіті або безпеці; справ із захисту прав та інтересів інвалідів; справ щодо захисту інтересів осіб з психічними вадами; справ щодо деяких питань у сфері комерційної діяльності (дотримання законності при реалізації майна фірми, яка визнана банкрутом); справ, у яких вирішуються питання державного значення [5]. На жаль, при прийнятті Закону України «Про прокуратуру» законодавець залишив поза увагою підставу представництва в суді інтересів громадянина щодо його неспроможності через фізичний стан або похилий вік самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження. Захист наведеної категорії громадян не передбачений і Законом України «Про безоплатну правову допомогу».

Окрім того, Закон України «Про судовий збір» із змінами на 3 вересня 2015 року не звільняє органи прокуратури від сплати судового збору під час розгляду справи в судових інстанціях. Внаслідок цього суттєво ускладнюється реалізація прокурором функції представництва інтересів громадянина або держави в суді.

Внесення законодавцем відповідних доповнень та змін до вищенаведених правових норм діючого законодавства і усунення перепон у виконанні органами прокуратури функції представництва інтересів громадянина в суді сприятиме становленню України як правової держави.

Література:

1. Косюта М. В. Інтереси громадян і держави як предмет-судового представництва / Косюта М. В. // Юридичний вісник. – 2001. – № 1/2. – С. 144–148.
2. Михайленко О. Р. Прокуратура України / О. Р. Михайленко. – Київ : Юрінком Інтер, 2011. – 246 с.
3. Руденко Н. В. Представительство интересов гражданина или государства в суде как функция органов прокуратуры в Украине Н. В. Руденко // Государство и право. – 2002. – №1. – С. 69–75.
4. Дунас Т. О. Прокурор у цивільному процесі іноземних держав / Т. О. Дунас // Вісник прокуратури. – 2003. – № 7. – С.109–113.
5. Грицаєнко Л. Р. Прокуратура в країнах Європи: навч. посіб. / Л. Р. Грицаєнко. – Київ : Біноватор, 2006. – 130 с.

*Белуга Ю. М., ст. викладач,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ ПЛАГІАТУ ЯК ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Глобальний розвиток публічної сфери, істотне розширення інформаційного простору стало не тільки суттєвим кроком вперед до прогресу і загальної інформатизації, але й породжує практику інтелектуальних правопорушень шляхом привласнення чужих ідей, думок, що пов'язано з легким доступом до продукції інтелектуальної власності та простотою її копіювання.

Плагіат з появою Інтернету перетворився на серйозну проблему. Потрапивши в Інтернет, певні знання стають надбанням всіх, дотримуватись вимог авторського права стає дедалі важче, а іноді навіть неможливо. Все складнішою стає ідентифікація первісного автора. Стрімкий розвиток мережі Інтернет поряд зі збільшенням комп'ютерної освіченості сприяє проникненню плагіату в різні сфери людської діяльності. Плагіат сьогодні є гострою проблемою в освіті, промисловості й науковому співтоваристві. Плагіат вводить в оману споживачів, приносить шкоду автору, і надає незаслужені блага плагіаторові.

Значення слова плагіат походить від латинського слова *plagium* – викрадати. В українську мову цей термін увійшов з французької мови, де *plagiat* означає пограбування, викрадення. [2, с. 128].

Виходячи з різних джерел, можна навести різні визначення плагіату. Так, плагіат – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [3, с. 796–797]. Плагіат – вид порушення прав автора або винахідника, який полягає у незаконному використанні під своїм ім'ям чужого твору (наукового, літературного,

музичного) або винаходу, раціоналізаторської пропозиції (повністю або частково) без вказівки джерела запозичення [4, с. 601]. Під плагіатом розуміють умисні дії по незаконному привласненню авторства на чужий твір літератури, мистецтва або науки, що тягнуть за собою настання юридичної відповідальності.

З моменту виникнення результатів творчої праці, виникла й можливість їх привласнення всупереч бажанню автора. Еволюційна зміна форм вираження творів у свою чергу обумовлювала розвиток та удосконалення способів запозичення результатів творчої праці інших. В різні періоди існування людства плагіату підлягали в основному літературні, художні твори та твори мистецтва. Проте сьогодні плагіат отримав своє подальше розповсюдження і на сферу наукових творів (дисертаційних робіт, наукових статей, звітів та ін.)

За доктриною сучасного авторського права, плагіат – це порушення немайнових (право на ім'я) та майнових (право на винагороду) прав автора. Суть плагіату – викрадення результату інтелектуальної праці.

Згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права», плагіат визначається як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1]. Виходячи з цього можна виділити наступні ознаки, за якими використання твору може бути визнано як «плагіат», а саме: 1) оприлюднення (опублікування твору) повністю або частково чужого твору; 2) твір оприлюднюється під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Предметом захисту авторських прав є суб'єктивні авторські права, а також законні інтереси. Суб'єктами права на захист є автори творів науки, літератури і мистецтва, їх спадкоємці та інші правонаступники. Порушниками авторських прав можуть бути будь-які фізичні або юридичні особи, які своїми діями (або бездіяльністю) порушили закріплені в нормативно-правових актах положення, якими регулюються правовідносини у сфері авторського права [5].

Особливістю виявлення плагіату на ранніх етапах розвитку людства була складність цього процесу через обмежені можливості автора прослідкувати долю своїх творів. Іншими словами, проживаючи в певній країні, ймовірність дізнатися автору про запозичення його твору в іншій країні була дуже невеликою. При виявленні плагіату враховували момент первинності створення твору. Це можливо було встановити лише шляхом криміналістичної почеркознавчої експертизи (для рукописного тексту), за встановленням дати нанесення тексту на паперовий носій.

На сьогоднішній день розвиток інформаційних технологій створює умови для швидкого виявлення плагіату. Якщо раніше, автор міг не здогадуватися про неправомірне використання його твору, то тепер приховати цей факт досить складно достатньо набрати характерний вислів з твору, який за підозрою автора використаний плагіатором, в Інтернет-пошуковій системі.

Література:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
2. Петренко В. С. Поняття та види плагіату // Часопис цивілістики. – 2013. – Випуск 14. – С. 128–131.
3. Большая Советская энциклопедия: в 30 томах / гл. ред. А. М. Прохоров. – [изд. 3-е]. – Москва : Советская энциклопедия, 1975. – Т. 19.
4. Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Эфрона / Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон. – 82 основн. и 4 дополн. полуто- мах. – Санкт-Петербург, 1898. – Т. XXIII, кн. 48.
5. Штефан О. О. Плагіат: поняття, ознаки, відповідальність. – С. 1.

*Биркович О. І., канд. юрид. наук, доц.,
Ужгородський національний університет,
м. Ужгород, Україна*

ЛІТЕРАТУРНІ ТВОРИ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Найбільшою цінністю сучасного цивілізованого світу є людина, її права та свободи. Конституцією України громадянам гарантується свобода наукової, технічної, літературної, художньої творчості, захист права інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної, творчої діяльності.

Термін «літературний твір» походить від латинського слова «літера», тобто, це твір, виражений літерою, письмово записаний. Відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів термін «літературні та художні твори» охоплюють всі твори у сфері літератури, науки і мистецтва, яким би способом і у якій би формі вони не були виражені. Це книги, брошури та інші письмові твори; лекції, звернення, проповіді та інші подібні твори; драматичні і музикально-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми; музикальні твори з текстом і без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; рисунки, малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; твори прикладного мистецтва; ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки (п. 2 ст. 2 Бернської конвенції) [2].

Літературні твори, хоч і не завжди ґрунтуються на достовірних фактах, але вони покликані на відображення дійсності, свідомості людини, яка створює об'єкт авторського права. За формою виразу літературні твори бувають письмові та усні. До письмових літературних творів належать такі традиційні твори, як романи,

казки, вірші, статті, наукові праці тощо, а також нетрадиційні твори, твори більш практичного призначення: рекламні тексти, інструкції по експлуатації техніки, технічні завдання, положення про оплату праці, посібник користувача та інші твори, котрі за допомогою символів та знаків фіксуються на матеріальному носії інформації. До усних належать такі твори, як лекції, промови, проповіді та інші усні твори. Особливістю усного літературного твору є той факт, що він не має такого матеріального об'єкту, як екземпляр твору.

Для того, щоб твір набув правової охорони, він повинен відповідати визначеному в законодавстві колу ознак, і тільки за їх наявності і відповідності їм він може стати повноцінним об'єктом авторського права. Твори як оприлюднені, так і не оприлюднені, виражені у будь-якій об'єктивній формі, незалежно від призначення і обсягу твору, є об'єктами авторського права. Як бачимо, у представленому положенні сформульовані чотири ознаки правової охорони творів, які є об'єктами авторського права:

- ознака творчого характеру твору означає, що твір може бути об'єктом правової охорони, якщо він є результатом інтелектуальної, творчої діяльності його автора;

- ознака об'єктивної форми вираження твору означає, що твір може бути об'єктом правової охорони, якщо він виражений в об'єктивній формі;

- ознака змісту твору означає, що твір будь-якого змісту може бути об'єктом правової охорони з деякими обмеженнями, що визначаються законодавством;

- ознака оприлюднення твору означає, що твір може бути об'єктом правової охорони незалежно від того, виведений він із приватної сфери чи ні [4].

Національне законодавство України у сфері авторського права і суміжних прав застосовує ще й ознаку завершеності твору. Твір є об'єктом правової охорони незалежно від того, завершений він чи не завершений. При цьому незавершений твір підлягає правовій охороні у такому ж обсязі, як і завершений твір.

Статті 22 Закону України «Про авторське право та суміжні права» зазначені умови вільного використання літературних творів, без згоди автора твору, але з обов'язковим вказанням імені автора та джерела запозичення у таких випадках, а саме: використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення; використання літературних творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру; відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором; видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих; відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою; відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою; відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом (за певних умов) [2].

Статті 23–24 Закону України «Про авторське право та суміжні права» зазначені випадки вільного використання твору, без згоди автора та без необхідності вказування його імені, а саме: відтворення примірників твору для навчання, за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті або в

особистих цілях або для кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднених творів [2].

Сьогодні активно спостерігається ринкова економіка що дає широкі можливості для розвитку правовідносин у сфері творчої діяльності і тому відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав має сьогодні особливо важливе значення. Одночасно спостерігається розмах посягань на авторське право і суміжні права, в тому числі, злочинного характеру, що обумовлюється відсутністю у правоохоронних органів достатнього досвіду боротьби з цим явищем, недостатністю необхідних сил і засобів держави для цієї боротьби, а також значною недосконалістю кримінального законодавства у даній сфері.

Література:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 24.07.1971. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051
2. Про авторське право та суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page>
3. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підруч. для студ. неюрид. вузів / За заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 530 с.

*Бобонич Є. Ф., канд. юрид. наук,
науковий співробітник Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Серед функцій держави, як особливого механізму державного впливу на суспільні відносини, що охоплює основні напрямки діяльності держави щодо управління суспільством, економічні функції є найважливішими, оскільки відсутність належного економічного потенціалу або низька ефективність його використання перешкоджають реалізації державою інших суспільних функцій. Економічні функції держави полягають у створенні передумов, необхідних для ефективної діяльності суспільства в цілому [1, с. 25].

Провідну роль в ефективному функціонуванні економіки відіграє економічна конкуренція. Економічна конкуренція – суперництво господарюючих суб'єктів, при якому самостійними діями кожного з них виключається чи обмежується можливість кожного з них в односторонньому порядку впливати на загальні умови обігу товарів на відповідному товарному ринку. Економічна конкуренція формує ефективну структуру ринків [2, с. 21].

Існують два підходи до оцінки суспільної значимості конкуренції.

Перший підхід – економічний, який ґрунтовно розроблений наукою економічної теорії та виділяє наступні переваги суспільної корисності конкуренції: 1) алокативна ефективність конкуренції, тобто роль, яку конкуренція відіграє у розподілі ресурсів у відповідності з перевагами споживачів, що мінімізує ризик виробництва непотрібних або занадто дорогих для споживачів товарів; 2) здатність конкуренції динамічно адаптувати економіку до постійно змінюваних бажань (переваг) споживачів; 3) вплив конкуренції на всіх виробників і продавців, які

змушені знижувати витрати та ціни на продукцію через загрозу, що клієнти підуть до конкурентів, які вже знайшли можливість знизити ціну товару; 4) макроекономічна ефективність, тобто найбільш економним використанням ресурсів країни при досягненні найбільшого приросту добробуту суспільства на одиницю використаних ресурсів [2, с. 20].

Дослідження наслідків дерегулювання (відміни державного регулювання і переходу до вільного ринку) різних секторів економіки засвідчують: чим вища конкуренція, тим ефективніше компанії використовують наявні ресурси; чим вище конкуренція, тим нижче собівартість товарів і послуг, ціни оптового та роздрібного ринків; в процесі конкуренції формується більш ефективна структура ринків.

Поняття економічної конкуренції історично змінюється, постійно збагачується сучасними розробками науки економічної теорії. Зокрема, в основі юридичного визначення економічної конкуренції в законодавстві України лежить економічна концепція «досконалої конкуренції» – такої форми організації ринку, при якій як продавці, так і покупці не можуть впливати на ціну товару.

Сучасна світова наука економічної теорії в певних сферах економіки надає пріоритет моделі олігополії – структурі ринку, при якій в одній галузі домінує невелика кількість конкуруючих фірм, при цьому одна або хоча б дві з них, виробляють значну долю продукції в даній галузі, а поява нових продавців ускладнена чи неможлива. При олігополії основним завданням антимонопольної політики держави стає підтримка належного рівня конкуренції між великими компаніями [2, с. 75]. При такій структурі ринку господарюючі суб'єкти уникають зловживання своїм домінуючим становищем на ринку, оскільки зловживання одного з учасників ринку може поставити його в не вигідне положення у порівнянні з іншими: якщо тільки він один підніме ціну товару, а інші учасники ринку це не підтримають, то його клієнти підуть до конкурентів, а його прибуток зменшиться [2, с. 153].

Другий підхід – ідеологічний – до оцінки суспільної значимості конкуренції в економіці витікає з базових цінностей будь-якого демократичного суспільства. Слід нагадати, що конкурентне (антитрестовське законодавство) було створене не економістами. Його появи найбільше чекали політики, які розглядали економічну конкуренцію як засіб вирішення найважливішої проблеми демократії: виховання вільного індивіда, що може протистояти свавіллю влади, в якій є можливість пригнічувати економічну свободу інших приватних індивідів.

Таким чином, економічна конкуренція розглядається як головна запорука формування демократичного, громадянського суспільства, здатного протистояти свавіллю державної влади.

Література:

1. Основи теорії державного управління: навчальний посібник / В. В. Дементьєв, М. В. Гордон, Н. В. Оленцевич, В. В. Толкованов, Р. О. Коваленко, О. О. Шумаєва. – Донецьк: ТОВ «ДРУК-ІНФО», 2012. – 311 с.

2. Конкурентное право России: учебник [Текст] / Д. А. Алешин, И. Ю. Артемьев, Е. Ю. Борзило и др. ; отв. ред. И. Ю. Артемьев, А. Г. Сушкевич ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – Москва : Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. – 391, [1] с.

*Большотенко А. Р., студентка 3 курсу
юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Канарик Ю. С., канд. юрид. наук,
ст. викладач кафедри цивільного та господарського права,
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ

Проблема доступності до правосуддя актуальна в українському суспільстві, адже її вирішенням Україна як правова держава забезпечить реалізацію права кожного на належний судовий захист. Частиною третьою ст. 3 Закону України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому Конституцією та законами України [1]. Тобто цією нормою на суди покладено тягар відповідальності за забезпечення в Україні реалізації конституційного права на належний судовий захист.

За приписами ст. 8 Конституції України звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Крім того, ст. 55 Конституції України встановлено, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових чи службових осіб [2]. Відповідно до частини першої ст. 1 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької

діяльності (далі – підприємства та організації), мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Відповідно до ст. 1 Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» фізичні особи беруть участь у господарському процесі, якщо вони є кредиторами суб'єктів господарювання. Фізична особа, яка не має статусу суб'єкта підприємницької діяльності, може звернутися до господарського суду у спорах, що виникають із корпоративних відносин [3, с. 7]. У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися державні та інші органи, фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності [4].

Право на захист – це одна з правомочностей суб'єктивного права кожної особи. Саме ця обставина зумовлює поняття і зміст права на захист.

Це є вид і міра можливої (дозволеної) поведінки, спрямованої на використання правоохоронних можливостей. Зміст і характер правоохоронних можливостей залежать від характеру порушення суб'єктивного права. За змістом право на захист складається з можливостей, здатних забезпечити здійснення суб'єктивного права. Однією з таких можливостей є право на пред'явлення позову. Під правом на пред'явлення позову розуміють право на звернення до суду з метою порушення господарсько-процесуальної діяльності щодо захисту порушеного або оспорюваного суб'єктивного права чи охоронюваного законом інтересу [3, с. 3]. Відмова суду у прийнятті позовних заяв та інших заяв чи скарг, які відповідають встановленим законом вимогам, є порушенням права на судовий захист, яке відповідно до ст. 64 Конституції України не може бути обмежене.

Отже, враховуючи все вище викладене можна зробити висновок, що у суб'єкта господарювання є можливість на звернення до господарського суду з

метою захисту інтересів, що охороняються законом або ж порушеного права. Відповідно до діючого законодавства України правосуддя в господарських відносинах здійснюється судами. Господарський суд – незалежний орган з вирішення всіх господарських спорів, що виникають між юридичними особами, державними та іншими органами.

Література:

1. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44–45. – Ст. 529.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
4. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / За заг. ред. М. П. Мельника – Київ : Центр навчальної літератури. – 2012. – 364 с.

*Бочарніков Д. І., канд. юрид. наук,
доц. кафедри правосуддя,
Київський національний університет культури й мистецтва,
м. Київ, Україна*

МИТНА ПОЛІТИКА Й МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ЩО ЗМІНИЛОСЯ ЗА ДЕСЯТЬ РОКІВ?

Реалізація сучасної митної політики, як відзначається в ряді наукових публікацій [1, 2], характеризується тим, що вона здійснюється в умовах прискорення й ускладнення торговельних процесів, посилення вимог з боку різних міжнародних зовнішньоторговельних організацій до України з метою зниження, а також повної ліквідації національних торговельних бар'єрів і забезпечення не інакше як вільного доступу товарів іноземного походження на внутрішні ринки України. При цьому відзначається превалювання імпорту над експортом, збереження загрози ввезення в Україну неякісних товарів і продуктів, збереження можливостей для зниження транзитної привабливості України, незважаючи на її вигідне географічне положення.

У публікаціях [1] також фіксується нездатність держави збирати до бюджету повні суми митних платежів при постійному збільшенні обсягів імпорту в Україну й скороченні експорту з України. Дуже часто поруч ставляться дві діаметрально протилежні мети: збільшення обсягів товарних потоків, оподатковуваних митом й збереження високого рівня безпеки ввезених в Україну товарів і продуктів для кінцевого споживача.

Одночасно спостерігається гостре протиріччя між прагненням зберегти в недоторканності й під високим рівнем захищеності національні економічні й соціальні інтереси України й бажанням здійснити максимальну інтеграцію країни до європейського простору з відповідним наближенням до європейських стандартів

діяльності всієї митної системи України. Спрощення процедур і процесів міжнародної торгівлі України бачиться чомусь тільки в самому позитивному світлі як умова подальшого розвитку міжнародного торговельного співробітництва, на фоні якого інтереси держави й народу України стають другорядними й навіть треторядними, а на перший план виходять якісь загальносвітові й загальнопланетні торговельні й економічні інтереси, досить невиразно сформульовані в ряді міжнародних угод і декларацій. Цілком зрозуміла й тому підвищена увага до захисту права інтелектуальної власності поєднується з нерозумінням того, що на міждержавному рівні дотепер не існує працездатних механізмів повного припинення незаконного обороту товарів і продуктів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності як через державні, так і через митні кордони. Митні органи, як передбачається, повинні одержати право повного блокування переміщення таких товарів і продуктів, але тоді не можна говорити про свободу міжнародної торгівлі й свободу товарних потоків. Розуміння неможливості забезпечення контролю за такими обсягами за допомогою традиційних «паперових» технологій призводить дослідників до досить спірної переконаності у всесиллі комп'ютерних технологій.

При цьому практично повністю замовчується той факт, що й за проектування й за виготовлення й за введення в дію подібних систем (так само як і за постійну підтримку їх у працездатному стані) буде потрібно неодноразово заплатити з державного бюджету, хоча відомо – Україна сьогодні дозволити собі такі витрати не може по об'єктивним загальновідомим причинам.

Більш докладний розгляд шляхів реалізації на практиці подібних пропозицій упирається в необхідність у черговий раз сформулювати ефективні правові механізми, створити умови для необхідного кадрового, організаційного, технічного й матеріального забезпечення втілення цих пропозицій у життя.

Відмічувана висока завантаженість митних служб країни зв'язується не з високою ефективністю захисно – регуляційних механізмів, а зі звичайним стяг-

ненням відповідних митних платежів, що, на наш погляд, невиправдано звужує повноваження митної системи України до масштабів простого збирача чергового податку до державного бюджету.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що сьогодні й митна політика й митне регулювання в Україні балансують між прагненням наблизитися до можливого ідеалу, що представляється у вигляді повної відповідності митної системи України досить вільно сформульованим світовим і міжнародним стандартам і прагненням зберегти верховенство національних інтересів, які, як показує практика, досить складно інтегруються навіть до європейського торговельного простору, не говорячи вже про загальнопланетний.

Література:

1. Оліщук Г. А. Актуальні проблеми реалізації митної політики України та шляхи їх розв'язання // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/4/13-Olishchuk.pdf>
2. Гуцу С. Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах євроінтеграції // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH413/pdf/15.pdf>

*Василевич І. С., магістр,
Київський університет культури,
науковий керівник Андрусів В. Г., канд. юрид. наук, ст. викл.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному історичному етапі Україна здійснює зовнішньо-економічну політику, спрямовану на співпрацю з Євросоюзом, аж до набуття членства в ньому. У публічних виступах вищого керівництва України постійно підкреслюється, що цей шлях розвитку є перспективним і пріоритетним, має стратегічну мету. З огляду на такий вектор розвитку, перед країною постає проблема реформування правової системи України та взаємодія її з правовими системами інших держав.

Політика в Україні суперечлива і надто складна, характеризується швидкими змінами, у тому числі економічними, відмовою від старих стереотипів, а також переосмисленням історичного та конституційного досвіду і критикою визнаних авторитетів. Заклики до реформування системи правоохоронних органів турбують все суспільство. І це зрозуміло, адже правова система будь-якої держави становить складний взаємопов'язаний механізм, нормальне функціонування якого складається поступово протягом десятиліть [1]. В Україні існує достатньо органів покликаних здійснювати захист прав та свобод людини і громадянина в тій чи іншій сфері: правоохоронні органи, суд, уповноважений з прав людини, органи захисту прав споживачів тощо, але особливим і універсальним органом державної влади в цій царині є прокуратура. Саме прокуратура, як правозастосовчий орган, повинна забезпечити дотримання захисту прав і свобод людини і громадянина на сучасному етапі розвитку нашого суспільства. Це пояснюється тим, що ситуація останнім часом склалась надто загрозлива: соціальна напруга в суспільстві,

викликана різким сплеском злочинності, значно виросла, збільшився тиск організованої злочинності на економічну, і що вражає – на політичну сфери, корупція, контрабанда та розкрадання бюджетних коштів набули загрозливих за своїми розмірами масштабів. Захист прав та свобод значно погіршився, що в свою чергу, викликає зневіру, а іноді і зневагу в суспільстві до закону та правоохоронних органів взагалі. Це не може не хвилювати, адже дотримання принципу верховенства права та букви Закону є пріоритетом в розвитку всієї правової системи, закріпленої Конституцією.

У чому ж полягають основні причини, які призвели до таких наслідків? Вбачається, що це нові соціальні трансформації, які невідворотно настають (це і трансформація злочинів до сучасного розвитку суспільства: наркоманія, хабарництво, організована злочинність, так і поява нових: кіберзлочинність, рейдерство тощо). З огляду на це, Україна повинна мати свою потужну доктрину протидії злочинності, спрямовану на корінну зміну правотворчої, правозастосовчої та правоохоронної діяльності. Адже у час реформування системи правоохоронних органів, відмови від орієнтування на кримінально-правову політику радянських часів, необхідно мати чіткі правові орієнтири, до яких необхідно прямувати, оскільки чітко окреслені завдання та сформульовані задачі набагато спрощують їх виконання. Та й відмовляйтесь від чогось старого можливо, якщо є якісь напрацювання, результати або напрями розвитку та поглиблення нових перетворень. Але не треба копіювати моделі західного типу, адже менталітет та шлях історичного розвитку нашої держави докорінно відрізняється від країн «західної демократії», необхідно пам'ятати, що правові ідеї, в тому числі щодо правових систем, ідеї громадянського суспільства і демократичної правової держави які були висловлені ще Платоном, Аристотелем застосовувались і на Україні: Правда Ярослава Мудрого (Руська Правда), Конституція Пилипа Орлика тощо. Також, зважаючи на довгий час існування своєї правоохоронної системи, необхідно зазначити, що не все можливо викреслити без наслідків. На початку

реформ ця вимога була проігнорована, що й призвело до розбалансованості законності та порядку в державі, а всі заходи, які вживаються політичним керівництвом, правозастосовчими, правотворчими та правоохоронними органами з метою посилення боротьби з кримінальною злочинністю, носять не системний, а періодичний характер, не дають яких небудь вагомих результатів, адже боротьба з окремими осередками не викорінює першопричини злочинності, її основи.

Хотілося б також окремо відмітити стан сучасного законодавства. Розвиток системи законодавства України за часів незалежності відбувався, в своїй більшості, методом спроб та помилок та без належного науково-теоретичного обґрунтування, що призвело до появи величезного масиву нормативно-правової бази (в кількості якої, до речі, Україна досягла рівня розвинених країн Європи, але це не призвело до ефективного правового регулювання). За деякими ознаками правову систему України відносять до романо-германської правової системи. Нормативно правовий акт є основним джерелом права у нас в державі. Офіційний документ містить загальнообов'язкове правило поведінки – норму права. Всі нормативно-правові акти створюють певну ієрархічну систему, систематизовану та підпорядковану за їх юридичною силою. Вершина цієї системи належить чинній Конституції. В Україні прийняті Господарський, Земельний, Кримінальний, Житловий, Сімейний та інші кодекси. За нашою Конституцією відповідальність можлива тільки за ті дії, що чітко прописані та карані у Законі. Отже неможливо покарати юридичну або фізичну особу за ті правопорушення, які не зазначені у Законі, навіть якщо ці дії завдають вагомій шкоди суспільним та приватним інтересам (згадувані вище рейдерство, кіберзлочинність тощо).

В основі реформування та розвитку національної правової системи, різних галузей законодавства, його правових форм та напрямків лежить соціальна політика. Вона означає принципи, стратегію, основні напрямки, види, та форми досягнення соціальних цілей, які стоять перед суспільством, його політичними та владними структурами. Одним із таких напрямків реформування є правоохоронна

політика. Вона означає завдання, принципи, стратегію, основні напрямки, форми та методи контролю за злочинністю. Ця політика повинна виражати та забезпечувати захист прав і законних інтересів громадян України від злочинних посягань (ст. 3 Конституції України) [2]. Правоохоронна політика спрямовує діяльність держави на профілактику злочинів та правопорушень, їх своєчасне відвернення, та реалізацію відповідальності осіб, які їх скоїли.

Політика держави у цій сфері багатопланова, вона визначає основи кримінальної політики, яка заснована на об'єктивних законах розвитку суспільства. Основою кримінальної політики є кримінально-правове законодавство, яке потребує узгодження з новою кримінально-правовою політикою України, яка повинна бути адекватною сьгоднішнім реаліям, та такою, що відповідає як стану сьгоднішньої злочинності, так і культурним, релігійним, моральним і правовим традиціям держави.

Отже для успішного реформування кримінально-правової політики на сучасному етапі розвитку української держави, необхідна консолідація усіх структур влади, правоохоронної, кадрової та організаційно-управлінської діяльності навколо ідеї верховенства права, як основи правої держави.

Література:

1. Литвак О. М. Проблеми реформування кримінальної юстиції / О. М. Литвак, П. В. Шумський. – Київ : 2014. с. 8 / Збірник матеріалів Інтернет-конференції «Сучасні проблеми реформування кримінальної юстиції (Київ, 28 листопада 2014 року) [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ap.gov.gov.ua/ua/pdf/KONFERENCE-krym_usticija.pdf
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. -1996. -№ 30. -Ст. 141.

*Василець А. В., магістр,
Київський національний університет культури і мистецтв,
Науковий керівник: Великанова М. М., канд. юрид. наук, доц.,
проф. кафедри державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ГЕНЕЗИС АУКЦІОНІВ І ДОСВІД ЇХ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Аукціон в умовах сучасної ринкової економіки є розповсюдженим способом купівлі-продажу товарів, що використовується у більшості країнах світу, включаючи Україну. Саме тому є доречним дослідження розвитку інституту аукціонних торгів як в окремих іноземних державах від часів Давніх цивілізацій до сьогодення так і визначення особливостей становлення аукціону на території України.

Аукціонна форма купівлі-продажу товарів відома ще з часів античності. Дослідження історичних джерел, зокрема праць Геродота, дає підстави вважати, що перший аукціон було проведено приблизно у V ст. до н. е. у Вавилоні, де в якості лотів на продаж виставлялися жінки, які досягли шлюбного віку [1, с. 78]. Історія проведення аукціонів і становлення цього приватноправового інституту сягає глибокої давнини. Навіть саме поняття «аукціон» утворене від латинського слова «аустіо», що перекладається як зростання або збільшення. Закони Римської імперії визначали аукціон як спосіб укладання договорів та у деяких випадках передбачали необхідність його проведення для торговців [2, с. 92–93], яких можна вважати прототипами сучасних суб'єктів господарювання. Наведене законодавче положення свідчить про те, що первісне легальне визначення аукціону було сформульовано ще стародавніми римськими юристами.

Достеменно не відомо, коли відбувалися перші торги, але джерела свідчать, що практично в усіх рабовласницьких державах, зокрема, у Древньому Римі,

продаж з аукціону широко практикувався. На продаж виставлялися не тільки різні прикраси, а також хутро, худоба, але насамперед, живий товар – раби. Про розміри продажів можна судити за таким фактом, що один раз на аукціоні острова Демос протягом дня було продано 10 тис. рабів. Ніхто не був застрахований від цієї сумної долі. Наприклад, відомо, що Діоген із Сінопу (400 – 323 р. до н. е.) і Езоп (640 – 560 р. до н. е.) були захоплені в полон і продані в рабство на публічних торгах [3, с. 15].

З розпадом Римської імперії аукціони на території Європи практично зникли, а потім знову з'явилися у Середньовічній Європі. Датою їхньої появи прийнято вважати 1254 рік, коли французький король Людовік IX видав спеціальний декрет про їх проведення і заснував професію аукціоніста. Не дивлячись на раннє виникнення інституту аукціонних торгів, механізм аукціонної купівлі-продажу товарів почав широко використовуватися та наблизився до його сучасної моделі із появою аукціону в Англії, перша згадка про який міститься в Оксфордському англійському словнику і датується 1595 роком. Але найбільшого розмаху аукціонний товарообіг тут набув у XVIII сторіччі після заснування всесвітньо відомої аукціонної фірми Сотбіс та аукціонного дому Крістіс. Саме в ці часи сформувався Англійський тип аукціону або, як його ще називають, аукціон зі збільшенням ставок, де перемагає покупець, що запропонував найвищу ціну за лот.

Історія виникнення аукціону на теренах України починається ще з Давніх часів, коли на Русі «торг», «торжище» були місцем збору купців, торгівців і звичайних міщан, та безпосередньо пов'язана з Російською імперією, до складу якої у XVII столітті входила частина українських земель. Саме тоді царським урядом було видано перші акти зі згадкою про заходи, схожі на публічні торги, які на той час фактично ототожнювалися з аукціоном та найчастіше мали місце у сфері державних закупівель. Перші законодавчі акти, що стали прототипом майбутніх правил аукціонної купівлі-продажу, були прийняті за часів правління

Петра І. Згідно з нормативними документами тих часів оголошення про конкурс мало бути оприлюднене шляхом вивішування відповідного повідомлення на всіх міських воротах, щоб особи, які входять до міста або покидають його, могли з ним ознайомитися. У червні 1714 року спеціальним сенатським рішенням було введено вимогу оприлюднювати результати всіх публічних торгів із зазначенням усіх подробиць (хто на що найнявся, за якими цінами, а також поручителів). Такі самі відомості також мали бути подані до Канцелярії Сенату [4, с. 43–44].

Наступним етапом у розвитку аукціону в Російській імперії стало прийняття Статуту Торгового (Зібрання Законів, т. 11, ч. 2), у якому містилися правила про біржові аукціони і аукціоністів. Відповідно до даного нормативного акту біржові аукціони поділялися на два види: такі, що проводилися через біржових аукціоністів, і такі, що проводилися через біржових маклерів. На українських землях діяла Одеська біржа, де з 1890 року були введені обидва види аукціонних торгів. Слід зазначити, що в Російській імперії, зокрема на українських землях, що входили до її складу, аукціонний механізм продажу застосовувався й для реалізації майна збанкрутілого суб'єкта господарювання. Так, у 1877 році на аукціоні були продані магазини, склади та інша власність Харківського товариства, яке заборгувало постачальникам товарів 141 тис. крб. У 1900 році Положенням про підряди та поставки було введено форму аукціону через запечатане оголошення, яке використовується дотепер та являє собою аукціонну процедуру, коли претенденти роблять ставки таємно один від одного, як правило, передаючи аукціоністу закриті конверти з офертою, або шляхом використання електронного аукціону [4, с. 45].

Зі встановленням радянського режиму на українських землях публічні торги практично зникли з господарського життя країни, оскільки основна частина підприємств була націоналізована, а правова конструкція подібного способу купівлі-продажу товарів прямо суперечила плановій економіці. Тому використання аукціонного механізму укладення договорів було нетиповим і можна навести лише

кілька таких прикладів. Так, починаючи з 1989 року зовнішньоекономічний банк почав організовувати в СРСР валютні аукціони, на яких за результатами торгів встановлювався курс рубля. Вищенаведене дає підстави стверджувати, що аукціони в Радянському Союзі проводилися переважно серед суб'єктів господарювання, відносини між якими сьогодні регулюються нормами господарського права, але за тих часів Господарського кодексу ще не було, а Цивільний кодекс 1963 року не містив норм, присвячених інституту торгів, зокрема аукціонній купівлі-продажу товарів.

Перша регламентація торгів як особливого способу укладання договорів була пов'язана зі здобуттям Україною незалежності та початком переходу до ринкової економіки, а саме – із проведенням приватизації державної власності. Саме з цих часів аукціонна діяльність здобула широкого розповсюдження у різних сферах.

З появою і розвитком сучасних телекомунікаційних технологій аукціони стали проводитися з використанням мережі Інтернет. Перший Інтернет-аукціон (часто його називають онлайнний, а також мережний або віртуальний аукціон) з'явився в 1994 р. і відразу ж одержав визнання. У наш час подібні аукціони є у більшості країн світу. Обсяги продажів всіляких товарів, а також число людей, що беруть у них участь як продавці або покупці, рік у рік зростає. [5, с. 12–13]. У лютому у 2004 року в Україні з'явився перший Інтернет-аукціон www.kupi-prodai.com. Протягом року зайняв одне з лідируючих місць з відвідування в рейтингу товарів і послуг Bigmir.net. Географія учасників аукціонів включає Україну, Росію, Беларусь і Казахстан. Аукціон www.kupi-prodai.com виступає безкоштовним агентом продавців і покупців, що беруть участь в онлайнних аукціонах, де тільки попит та пропозиція визначають ціну угоди [6, с. 77].

Підводячи підсумки, зазначимо, що аукціони мають тисячолітню історію, яка розпочинається з часів Давніх цивілізацій і продовжується дотепер. За радянських часів їх поширення в Україні було досить обмежене як наслідок панування адміністративно-командної економіки і властивого їй обмеження розподільчими

засобами сфери товарно-грошових відносин. Після здобуття незалежності України та розвитку ринкової економіки аукціонний товарообіг почав поступово набирати обертів і наразі застосовується у багатьох галузях господарської діяльності суб'єктів публічного і приватного права, а тому потребує належної правової регламентації.

Література:

1. Барнева Э. В. Некоторые особенности происхождения и развития аукционов и ярмарок в России / Э. В. Барнева // Российская цивилизация: полит. – правовые и социально-экономические особенности: материалы Международной научн.-практ. конф. Студентов и аспирантов (17 мая 2012 г.) в 2 т. Т. II. – Київ : Познание, 2012. – С. 78–79.
2. Шерстобітов О. В. Історія розвитку інституту торгів / О. В. Шерстобітов // Актуальні проблеми держави і права; Зб. наук. праць. – Одеса : Юр. літ-ра, 2008. – Вип. 38. – С. 92–96.
3. Сидорович О. С. Причини занепаду споживчої кооперації Лівобережної України у 70–80-х рр. ХІХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О. С. Сидорович. – Луганськ, 2006. – 22 с.
4. Смит Ч. У. Аукционы: от Валраса к реальному миру / Ч. У. Смит // Журнал социологии и социальной антропологии. – Санкт-Петербург : Наука, 2002. – Том V. – № 2. – С. 43–59.
5. Молчанов Е. Рынок искусства. Традиционные и виртуальные аукционы / Е. Молчанов // Директор-Инфо. – 2003. – № 44. – С. 12–13.
6. Макаров Ф. Искусственный рынок / Ф. Макаров // Профиль. – 2002. – № 36. – С. 77–79.

*Великанова М. М., канд. юрид. наук, доц.,
проф. кафедри державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ТИПОВИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ ТА РОЛЬ У РЕГУЛЮВАННІ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН

Розвиток громадянського суспільства та становлення правової держави піднімає перед державою питання створення дієвих механізмів, що гарантують недоторканість загальнолюдських цінностей та забезпечення прав. Особливу роль серед таких механізмів посідає правове регулювання. Виходячи з того, що громадянське суспільство базується на свободі та рівності його членів, їх можливості самостійно врегульовувати свою поведінку, не останнє місце займає договірне регулювання суспільних відносин. На сьогодні договір виступає тим універсальним, загальноправовим засобом, який здатен урегулювати більшість суспільних відносин.

Зараз ми спостерігаємо розширення сфери застосування договору та поширення договірного регулювання на публічні відносини (адміністративний договір; угоди, передбачені кримінальним процесуальним законодавством тощо). Тобто відбувається процес глобалізації на двох рівнях: поширення норм договірного права не тільки на приватні, а й на публічні сфери, та інтеграція і уніфікація договірного права відповідно до світових стандартів.

Спостерігається також і дуалістична природа договору, яка проявляється у тому, що, з одного боку, договір, як загальноправове явище, підпорядкований загальнообов'язковим правилам поведінки (нормам права), з іншого – сам по собі він містить обов'язкові правила поведінки для сторін, які його уклали, керуючись принципом свободи договору. Сутність цього принципу проявляється у співвідношенні нормативного та індивідуального регулювання. Однією із

складових свободи договору є можливість сторін самостійно та вільно визначати зміст (умови) договору. Проте, Кабінет Міністрів України, уповноважені ним або законом органи виконавчої влади можуть рекомендувати суб'єктам господарювання орієнтовні умови конкретних договорів (примірні договори), а у визначених законом випадках – затверджувати типові договори.

Місце типових та примірних договорів у вертикальній ієрархії нормативно-правових актів, як відмічає О. А. Беяневич [1, с. 184], залежить від органу виконавчої влади, яким затверджено типовий або примірний договір. І основне призначення таких договорів – визначати необхідну або бажану з точки зору держави модель договірної зобов'язання, а також спрощувати процес укладення конкретних договорів.

Відповідно до частини четвертої ст. 179 Господарського кодексу України при укладенні типового договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України, чи у випадках, передбачених законом, іншим органом державної влади, сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови. При цьому суттєва відмінність типового договору від примірного полягає якраз у тому, що примірний договір має рекомендаційний характер, і сторони мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст.

Типові договори необхідно розглядати як нормативно-правові акти, що мають загальнообов'язкову силу і визначають права та обов'язки сторін у соціально значущих відносинах. Саме тому такі договірні конструкції найчастіше застосовуються у сферах, де виникає потреба у збалансованості інтересів контрагентів договірних відносин, у врівноваженості їх прав та обов'язків. Зокрема, це стосується монополізованих ринків (енергетика та комунальні послуги), сфери публічних інтересів, публічної власності.

Література:

1. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): Монографія. – Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.

*Возник М. В., канд. юрид. наук,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Після подій на сході України нагальним постає питання: чи потрібна Україні легалізація вогнепальної зброї? Відповідь на це питання можна отримати, проаналізувавши всі сторони «за» і «проти». Важливе значення має правове обґрунтування легалізації зброї. Стаття 3 Конституції України встановлює, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Частина 5 ст. 55 Основного закону вказує, що «кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань» [1]. Тобто, якщо дії не прописані як заборонені, – їх можна використовувати задля необхідної оборони. Відповідно до ст. 36 Кримінального кодексу України, «необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони» [2].

Право на застосування насилля вимагає чіткого розуміння адекватності насилля у відповідь (насилля як самооборони) тим загрозам, що постають перед людиною. Для реалізації принципу відповідності вітчизняні норми законодавства мають сформулювати відповідну чітку ієрархію прав людини. Тобто, правове розуміння того, що і за яких обставин стоїть вище – право на здоров'я чи право на гідність, право на власність чи право злочинця на життя. Крім згаданих чинників, в Україні існує низка проблем, пов'язаних із відсутністю культури застосування

вогнепальної зброї. Противники легалізації короткоствольної вогнепальної зброї традиційно вказують на неготовність українського громадянина захищати самого себе. Вважають, що такий крок спричинить хаос на вулицях, стрілянину з трагічними наслідками, зросте кількість самогубств через необережне поводження зі зброєю.

Вони заявляють, що сьогодні можна вільно отримати дозвіл на вогнепальну зброю, пройшовши усі необхідні для цього процедури. Так, отримати дозвіл можна без жодних проблем, але лише на довгоствольну вогнепальну зброю. В Україні існує парадоксальне явище, коли держава дає змогу на законодавчих основах громадянину отримати дозвіл на володіння довгоствольною зброєю, а короткоствольною – забороняє. Парадокс у тому, що, наприклад, довгоствольна помпова рушниця має більш летальний характер дії на людину, ніж короткоствольний пістолет.

Прихильники легалізації наводять інші аргументи: по-перше, зловмисники і так можуть мати при собі нелегальну зброю, по-друге, правоохоронці не завжди ефективно та вчасно можуть захистити громадянина від злочинця, по-третє, володіння зброєю – радше профілактичний захід з метою попередження злочинних дій, адже в такому разі зловмисник може остерігатися захисних дій жертви нападу.

Вагомим аргументом за легалізацію короткоствольної зброї є те, що вона сприяє формуванню українського війська. З позиції закордонного досвіду взірцем є швейцарська або ізраїльська військові системи. У цих двох країнах у разі небезпеки на захист своєї Батьківщини може стати більша частина населення держави. У 1994 році Молдова ухвалила закон про зброю, які дозволяє її громадянам володіти пістолетами й револьверами так, як в усьому світі. Статистика свідчить, що за півроку після ведення закону в дію злочинність суттєво зменшилась. Таку саму тенденцію бачимо і в інших країнах – Литва, Латвія, Естонія: зі збільшенням кількості легальної зброї на руках у населення злочинність зменшується.

Якщо звернутись до закордонного досвіду про ставлення до зброї, то тут не можна щось однозначно стверджувати, адже у різних країнах законодавство по-різному регулює дане питання. За критерієм регулювання права населення на озброєний захист країни можна поділити на три групи:

- держави, які повністю легалізували використання зброї і надали їй у вільний доступ (яскравим прикладом є США, адже досі в деяких штатах легше одержати зброю, ніж водійські права);

- держави, які легалізували використання зброї за умов проходження певної процедури по визначенню готовності громадянина отримати до рук зброю, тобто населення озброюється за певною встановленою процедурою (прикладом групи таких країн є Чехія, де, для того, щоб отримати зброю, треба скласти своєрідний тест);

- держави, які ще не легалізували використання зброї або легалізували лише певний вид (короткоствольний або довгоствольний) зброї (прикладом таких країн може бути Україна, в якій легалізована довгоствольна зброя, і також Японія, де немає навіть однієї одиниці зброї на тисячу жителів).

Необхідно сказати, що Асоціацією власників зброї України була подана петиція Президенту про заклик законодавчо дозволити українцям мати право на озброєний самозахист. Петиція набрала більше 36 тисяч підписів, що змусило президента відреагувати. Президент закликав голову Верховної Ради та Конституційної комісії створити робочу групу, яка б розглянула запропоновані зміни.

Отже, в умовах зростання агресії та насильства в українському суспільстві набула поширення пропозиція надати громадянам розширені права на зброю заради захисту життя та збереження власності. Існуюча нормативно-правова база вже не відповідає викликам часу, країна потребує ухвалення принципово нового закону про цивільну зброю, метою якого буде гарантування максимальної безпеки громадянам України, та який відповідатиме духу і суті кращих напрацювань

розвинених країн, що досягли ефективного рівня контролю за легалізацією та обігом цивільної зброї

Література:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : у редакції тлумачення Конституційного Суду від 15.05.2014 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>

2. Кримінальний кодекс України. Закон від 05.04.2001 № 2341-III : в редакції від 12.08.2015 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-1>

УДК: 343.1:347.132.14:639.1.092

Кушнір Г. А., канд. юрид. наук, доц.

*Гладуш К. М., студентка 4 курсу юридичного факультету,
Національний університету біоресурсів та природокористування України,
м. Київ, Україна*

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ВЗАЄМОДІЇ ОБ'ЄКТІВ ПО МІКРОЧАСТИНКАМ, ЩО ЗАЛИШИЛИСЯ НА МІСЦІ ПОДІЇ

На сьогодні відомо, що злочин відбувається в конкретній матеріальній обстановці і супроводжується взаємодією матеріальних об'єктів. В результаті взаємодії впливаючий об'єкт відображається на сприймаючому об'єкті у вигляді свого «образу» чи в образі окремих своїх властивостей, віддаючи йому частину енергії, частину своєї речовини.

Але виникнення відображення – не тільки зміна одного об'єкта під дією другого, але й власна зворотна дія [1, с. 7] Внаслідок взаємодії об'єктів відношення між ними носить характер взаємовідображення: будь-який з них об'єктивно є одночасно відображенням і відображаючим по відношенню до другого [2, с. 85]. Так, при ударі, терті тощо металевго предмета об якусь поверхню (тканину, дерево, шкіру, т.ін.) на цій поверхні залишаються сліди (мікрочастинки) металу (ворсинки, деревні частки, т. ін.) поверхні до якої доторкаються. Якщо одяг злочинця доторкається до одягу жертви, то на його одязі можуть залишитися частинки волокна із одягу жертви і, навпаки, на одязі жертви – волокна одягу злочинця. Кількість речовини, що залишилися (ступінь відображення) залежить від ступеня взаємодіючого і сприймаючого об'єктів, від умов, в яких здійснювалась взаємодія, й особливостей механізму взаємодії, від інтенсивності впливу [3, с. 23]. Так, у випадку удару металевим предметом по тканині, кількість волокон, що залишились на поверхні цього предмету, і ступінь металічності тканини будуть залежати від характеру поверхні металевго предмета (гладка чи горохувата, ступінь твердоти металу) і особливостей тканин (ворсиста

чи гладка, ступінь щільності тканини), від особливостей механізму удару (прямий, слизький), від сили удару.

Як зауважує І. Д. Кучеров, процеси взаємодії і є матеріальною передумовою походження судових доказів. В їх дослідженні міститься потенційна можливість встановити процес взаємодії в зворотній послідовності: від кінцевого акту, до починаючого, від слідства до причини. «...Складна задача розслідування правопорушення і викриття злочинця зводиться головним чином до того, щоб отримати вичерпну і точну інформацію від об'єктів, які сприйняли вплив в стадії підготовки, здійсненні та розкритті правопорушення. Джерела доказів – це носії відображеної в них інформації про об'єктивно протікаючих процесах» [3, с. 45, 47].

Велике значення в отриманні цієї інформації найчастіше може мати дослідження мікрочастинок речовини впливаючого об'єкта, що залишились на сприймаючому об'єкті і, з іншої сторони, мікрочастинок речовини сприймаючого об'єкта, що залишились на поверхні впливаючого об'єкта. В працях Т. Г. Бордонос, Л. П. Булиги, Е. М. Садомського звертається увага на значення дослідження дрібних рослинних об'єктів, що залишились на місці події, знаряддя зламу, одяг потерпілих і підозрюваних; Є. Кноблох, Н. Г. Шагаєв вказують на доцільність дослідження вмісту з-під нігтів і у потерпілих, і у підозрюваних; І. В. Віноградов, В. Ю. Готьє, А. С. Гурєєв, І. М. Серебреніков, А. П. Загрядська, С. П. Прибілева-Марченко та інші автори вказують на значення дослідження накладень (крові, кліткових елементів тканини та органів тіла, залишків волосся, текстильних волокон), що залишаються на знаряддях вчинення злочину.

Проте криміналістичній тактиці ще недостатньо приділяється належної уваги дослідженню поверхні одягу потерпілих та підозрюваних з метою знаходження та дослідження частинок волокон тканини одягу потерпілого, що залишаються на одязі підозрюваного, і волокон одягу підозрюваного, що залишаються на одязі потерпілого в результаті взаємодії (контакту) цього одягу. Як

показує експертна практика, слідчі недостатньо обізнані про можливості такої експертизи, в той час як її результати є вагомими доказами по справі.

Якщо на одязі є частки ґрунту або інших сипучих речовин, що можуть мати доказове значення, ці місця необхідно прикривати частинками тонкого м'якого паперу або клаптиком білої, хлопчасто-бумажної тканини, краї якої повинні бути закріплені (можна прошити білою хлопчасто-бумажною ниткою). Використовувати іншу тканину не рекомендується для запобігання засмічення її волокнами поверхні одягу, що підлягає дослідженню. Надані для порівняння зразки ґрунту, рослинні об'єкти і т. ін. повинні бути взяті з усіх місць, звідки можуть походити об'єкти, що підлягають дослідженню. Рекомендується для вилучення цих зразків залучати спеціалістів.

Доцільно також досліджувати вміст з-під нігтів не тільки в осіб, що підозрюються в скоєнні таких злочинів, але і у потерпілих. Вміст з-під нігтів слід вилучати препарувальною голкою або липкою стрічкою.

Правда, в літературі є рекомендації вилучення вмісту з-під нігтів загостреним сірником. Однак, в таких випадках слід мати на увазі можливість попадання у вміст з-під нігтів волокон дерева і інших частин сірника. Якщо на іншому порівняльному об'єкті також будуть виявлені частинки деревини, то це може ускладнити порівняльне дослідження. Тому, у випадку вилучення вмісту з-під нігтів сірником, експерту потрібно надати цей сірник для контролю [4, с. 19].

Дуже ретельно слід робити упаковку речових доказів. Одяг потерпілих і підозрюваних повинен бути запакований в окремі пакети. Кожну річ в середині пакету потрібно ізолювати одну від одної. Для пакування рекомендовано використовувати поліетиленові мішки і папір. Не дозволяється використовувати для цієї мети тканину (для запобігання засмічення одягу сторонніми волокнами).

Так, порушення цих правил може призвести до знищення мікрочасток або появи нових. Зрозуміло, що зміна мікрокартини поверхні об'єктів робить неможливим проведення експертиз.

Література:

1. Жуков Н. И. Информация в свете ленинской теории отражения. – «Вопросы философии», 1963, № 11.
2. Сегай М. Я. Идентификационные связи и их использование в доказывании тождества / М. Я. Сегай // Криминалистика и судебная экспертиза. Вып.5.. – Київ : РИО МООП УССР, 1968. – С. 110–121.
3. Кучеров И. Д. Соотношение тождества и различия. На материале криминалистики / Кучеров И. Д. – Минск : Наука и техника, 1968. – 200 с.
4. Шалаев Н. Г. К вопросу об исследовании содержимого из-под ногтей. Сб. Экспертная техника вып. 8–9, Москва, 1966.

*Готунок М. І., студент 5-го курсу
факультету магістерської підготовки
Науковий керівник: Ляш А. О., канд. юрид. наук, проф.,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ

Зі здобуттям Україною своєї незалежності, почалася розбудова й судової системи нашої держави. Верховна Рада України 28 червня 1996 р. прийняла Конституцію – Основний Закон України. Прагнення розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, на конституційному рівні було закріплено у VIII розділі Конституції України, в статті 124 якої було зазначено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних [1].

Свої зачатки суд присяжних на українських землях бере ще у Київській Русі, де так званий суд верви, будучи однією із ланок судоустрою Київської Русі, був прообразом суду присяжних. Суд верви будучи найнижчою ланкою судової системи Київської Русі, вирішував питання пов'язані із захистом прав власності. До складу суду верви входили верховний староста та визначені громадяни, яких називали «добрі люди» [2, с. 70]. Також суд верви провадив вступне слідство у випадках, коли траплялося вбивство на території певної верви і коли громада відводила слід до іншої верви (громади) [3, с. 101].

У 1867 році в період царської Росії до складу якої входила й Україна, було запроваджено інститут участі народу у здійсненні судочинства через присяжних.

Тогочасний суд складався з: 1) професійного судді та його двох помічників; 2) чотирнадцятьох присяжних засідателів, два з яких були запасними.

Присяжні засідателі, так їх називали відповідно до Судових статутів 1864 р., вирішували питання стосовно визначення наявності чи відсутності в інкримінованому підсудному діянні складу конкретного злочину, та визначення наявності чи відсутності вини такої особи [4].

За результатами проведеного судового слідства, судом присяжних приймалося рішення у формі вердикту, на підставі якого коронний суд ухвалював вирок, який міг бути оскаржений в касаційному порядку [5, с. 121].

На території тогочасної України, суд присяжних зарекомендував себе як один з ефективних методів здійснення правосуддя, у зв'язку з чим збільшувалася кількість прихильників судової практики, пов'язаної із залученням представників народу до правосуддя.

Дана модель участі народу у здійсненні правосуддя на землях тогочасної України була схожою на класичну англо-американську модель суду присяжних, яка також була подібною до моделі участі народу у здійсненні судочинства в державі Франків. Так, в процесі демократичних революцій 1789 р. було створено два види судів присяжних. Перший вид мав назву «мале журі», яке налічувало в собі вісім осіб, які порушували справи та виносили обвинувачення. Другий вид відповідно мав назву «велике журі», до складу якого входило дванадцять осіб, які у свою чергу спільно з професійними суддями вирішували кримінальну справу [6, с. 155].

В історичних джерелах залишилися відомості про наявність суду присяжних на Українських землях в радянські часи. Так, 13 листопада 1989 р. Верховною Радою СРСР були прийняті Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік, про судоустрій, згідно з якими, кримінальні справи розглядаються колегіально, у складі суддів і народних засідателів. В порядку, встановленому законодавством союзних республік, у справах про злочини, за вчинення яких законом передбачено смертну кару або позбавлення волі на строк понад десять років, питання про винність підсудного може вирішуватись судом присяжних (розширеною колегією народних засідателів).

Чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) встановлено, що особа яка обвинувачується у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, може заявити клопотання під час підготовчого судового засідання, про розгляд кримінального провадження стосовно неї судом присяжних (ч. 2 ст. 384).

Уважаємо, що врегульована в чинному КПК модель не є судом присяжних в класичному розумінні, а є провадження за участю присяжних, яка не відповідає положенню, закріпленому в ч. 2 ст. 129 Конституції, істотно відрізняється від задекларованої в Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів [7] класичної моделі суду присяжних де функції (повноваження) присяжних і професійних суддів відокремлені (розмежовані). Поділяємо думку В. М. Тертишника, який зазначає, що ці положення закону дискредитують саму ідею суду присяжних, адже за такої концепції ніякого самостійного рішення (вердикту) присяжні не приймають, а отже, практично не відповідають ні за долю справи ні за свої рішення [8, с. 276].

Література:

1. Конституція України. – Харків : Вид-во «Ранок», 2011. – 64 с.
2. Молдован В. В. Судоустрій. України, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН : [Навч. посіб.] / В. В. Молдован, А. В. Молдован. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 364 с.
3. Іванов В. М. Історія держави і права України: підручник. / В. М. Іванов – Київ : КУП НАНУ, 2013. – 892 с.
4. Сводъ законовъ Россійской Имперіи: Томъ двенадцатый, часть II. : Типографія Второго Отделенія Собственной Его Императорскага Величества Канцелярія, 1857, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.runivers.ru/upload/iblock/a04/12-2.pdf> .

5. Сидорчук О. Правова природа суду присяжних в Україні за судовими статутами 1864 р. / О. Сидорчук // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2014. Випуск 59. – С. 121-127.
6. Тищик Б.Й. Історія держави і права Франції (1789-1918 рр.) / Б. Й. Тищик. – Дрогобич: Коло, 2008. – 160 с.
7. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів. Затверджена Указом Президента України від 10 травня 2006 р. // Урядовий кур'єр (Орієнтир). – 2006. – № 95. – С. 1–8.
8. Тертишник В. Суд присяжних: ростки і суть ідеї та її мімікрія при реформуванні кримінального судочинства України / В. Тертишник. – Право України. – 2012. – № 7. – С. 274–278.

*Гулевич А. О., студентка, юридичний інститут,
Національний авіаційний університет,
Науковий керівник: Білоусов В. М., ст. викладач
м. Київ, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЗА АНАЛОГІЄЮ

Відомо, що у процесі правозастосування можуть виникати ситуації, коли правову колізію неможливо вирішити на підставі норм існуючих актів цивільного законодавства, оскільки законодавець не передбачив або не міг заздалегідь передбачити можливість виникнення такої колізії. Відсутність конкретної законодавчої норми, необхідної для врегулювання колізійного випадку, називається прогалиною у законодавстві. Для вирішення подібних ситуацій може бути застосована аналогія: аналогія закону чи аналогія права [3, с. 67].

Аналогія закону – це застосування до не врегульованих актами цивільного законодавства або договором цивільних відносин актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (ч. 1 ст. 8 ЦК).

Для застосування аналогії закону необхідно:

- потреба у врегулюванні цивільних відносин;
- останні не повинні бути врегульовані положеннями актів цивільного законодавства або договором.

Наприклад, та виходячи з вищезазначеного, посилання в ч. 2 ст. 109 ЦК, яка регулює відносини, що виникають при створенні юридичної особи у такий спосіб, як виділ, на застосування за аналогією положень, що регулюють відносини, які виникають при припиненні юридичної особи (частини 1, 2 та 4 ст. 105, статті 106 і 107 ЦК), зовсім не свідчить про те, що йдеться про застосування аналогії закону. У даному разі застосовується прийом «економії правових способів», відповідно до якого законодавець поширює на певні відносини дію чітко визначених норм ЦК. [1, с. 275].

Отже, аналогія закону можлива за таких умов:

1. відношення сторін знаходяться у сфері дії цивільного права (ст. 1 ЦК України);
2. вказані цивільні відносини не врегульовані ЦК України, іншими актами цивільного законодавства чи договором (Втім, на наш погляд є і звичаєм ділового обороту);
3. існують норми, які регулюють схожі по змісту цивільні відношення.

Частина 1 ст. 8 ЦК України вказує на те, що аналогія закону може мати місце там, якщо цивільне відношення не врегульоване актами цивільного законодавства чи договором. [3, с. 94].

Близьким до аналогії закону прийомом, але не тотожним йому, є так зване субсидіарне (додаткове) застосування актів цивільного законодавства до відносин, подібних за змістом до цивільних відносин. Схожість вказаних прийомів полягає у тому, що як і в разі аналогії закону, так і при субсидіарному застосуванні норми права прогалина у праві долається шляхом застосування юридичних приписів до ситуацій, які ними не передбачені, але мають схожість з тими, що ними врегульовані. Втім, між зазначеними прийомами існують відмінності, які не дозволяють їх ототожнювати. Основна з них полягає у тому, що субсидіарне застосування вводиться для подолання прогалин у праві шляхом звернення до схожої норми із суміжної галузі права. Наприклад, відповідно до ст. 8 Сімейного кодексу (далі – СК), якщо майнові відносини між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами не врегульовані СК, вони регулюються відповідними нормами ЦК, якщо це не суперечить суті сімейних відносин. Таким чином, субсидіарне застосування норм права своєю характерною ознакою має те, що відносини повинні бути схожими. Зокрема, і цивільним законодавством регулюються майнові відносини, і у ст. 8 СК мова йде про майнові відносини. Але простої схожості суспільних відносин, які мають бути врегульовані, недостатньо. Слід погодитися з тим, що специфічною ознакою субсидіарного застосування є те,

що воно ґрунтується на схожості також у методах правового регулювання. Так, і цивільному, і сімейному праву притаманний диспозитивний (координаційний, приватноправовий) метод правового регулювання [1, с. 341].

Зустрічаються і суттєвіші прогалини в законі. У ньому інколи відсутні не лише прямі норми, але й аналогічні. Такі прогалини заповнюються за допомогою аналогії права. В такому випадку суд приймає рішення, виходячи із загальних засад цивільного законодавства. При використанні аналогії права необхідно зазначати, якими засадами і змістом цивільного законодавства суд керувався, оскільки без такого детального аргументування рішення суду вважається необґрунтованим. [2, с. 684].

Аналогія права – це застосування до не врегульованого конкретною нормою ЦК цивільного відношення (за відсутності можливості застосувати аналогію закону), інших актів цивільного законодавства або договору відповідно до загальних засад цивільного законодавства (ч. 2 ст. 8 ЦК). Основні засади цивільного законодавства, як вже зазначалося, закріплені у ст. 3 ЦК.

Таким чином, умовами застосування аналогії права є:

- 1) відношення сторін знаходяться у сфері дії цивільного права, тобто є цивільними відношеннями;
- 2) вказані цивільні відносини не врегульовані ЦК України, другими актами цивільного законодавства чи договором;
- 3) відсутні норми, які регулюють схожі по змісту цивільні відносини.

Література:

1. Борисової В. І., Спасибо-Фатєєвої І. В., Яроцького В. Л. Цивільне право: т. 1: Підручник. – Право, 2011. – С. 264.
2. Боброва Д. В., О. В. Дзера О. В., Довгерт А. С. Цивільне право України: Підручник. – Вид. 1. – Київ : Юрінком Інтер, 1999. – С. 462.
3. Верховна Рада України. Цивільний кодекс України: Кодекс України, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV.

*Дзюбенко О. Л., канд. юрид. наук,
доц. кафедри судочинства ФДУіП КНУКіМ,
м. Київ, Україна*

ЕВТАНАЗІЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини (ст. 27 Конституції України) [1]. Так, право на життя закріплене також в ст. 281 ЦК України та є найважливішим немайновим правом фізичної особи, що забезпечує її природне існування [2]. Право на життя, на думку Я. І. Мельника, є особистим немайновим правом фізичної особи щодо володіння та користування незабороненим законом способом власним життям, а також захисту власного життя та життя інших осіб у межах, що передбачені законодавством [3]. При цьому, слушною є позиція П. Березіна, який вважає, що право на життя має декілька аспектів, у тому числі право на збереження життя (індивідуальності) і право на розпорядження життям [4, с. 8]. Водночас, ч. 4 ст. 281 ЦК України закріплює положення, відповідно до якого забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя. Аналізуючи дане положення, актуалізується необхідність дослідження евтаназії, як можливості реалізації права на життя, тобто права на власний розсуд фізичної особи самостійно обирати смерть.

Дефініція поняття «евтаназія» закріплена у ч. 3 ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я. Так, евтаназією є навмисне прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. При цьому, у даній статті зазначено, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії, а активні заходи щодо підтримання життя хворого припиняються в тому випадку, коли стан людини визначається як незворотня смерть [5].

Питання легалізації евтаназії в Україні є надзвичайно важким та потребує ряду досліджень, адже дозвіл на евтаназію тягне незворотні наслідки як для самої людини, так і для її родичів та близьких. Так, як вірно зазначає А. Малиновський, відмовляючи людині у праві на смерть, держава і суспільство тим самим обмежує її у свободі [6, с. 54]. Дійсно, аналізуючи вказану позицію автора, можна прийти до висновку, що неможливість реалізувати рішення щодо настання власної смерті обмежує людину в свободі її вибору, вибору життя або смерті. Крім того, варто відзначити, що смерті бажають, як правило, ті люди, які не мають сил через важкі хвороби жити далі. З цього приводу, слушною є позиція М. Маленіної, яка доводить, що найвищою цінністю є реальне благополуччя людини. Не кожен має сил лежати паралізованим, обходитися без сторонньої допомоги, відчувати постійний та нестерпний біль [7, с. 58].

Досліджуючи питання евтаназії, як способу реалізації людиною права на життя, варто врахувати зарубіжний досвід. Так, в 2002 році в Нідерландах було прийнято «Закон про припинення життя за бажанням чи допомогою в самогубстві», який дозволяє відкрито виконувати як самогубство за допомогою лікаря, так і добровільну активну евтаназію. В Бельгії, в свою чергу, право на евтаназію мають особи, які досягли вісімнадцятирічного віку, а якщо пацієнт не в змозі висловити своє прохання про евтаназію, дане прохання може бути висловлене іншою особою. Водночас, у Швеції, Фінляндії і Швейцарії пасивна евтаназія шляхом «припинення безкорисної підтримки життя» не вважається протизаконною. В Японії 25 травня 1995 року районний суд м. Йокогами визнав винним лікаря у вбивстві невиліковно хворого раком пацієнта, котрий повинен був померти через декілька днів та засудив до 2-ох років позбавлення волі умовно. Проте, згодом суд перерахував умови, при яких евтаназія в Японії може бути дозволена [8].

Проведений аналіз свідчить, що евтаназія є законною в багатьох країнах світу при наявності ряду обов'язкових умов. Дискусії щодо необхідності легалізації евтаназії в Україні досі тривають як серед юристів, так і серед

філософів та теологів та однозначно правильного рішення досі досягнути не уявлялося можливим. Проте, варто враховувати, що життя людини є найвищою соціальною цінністю, яке охороняється державою, проте лише сама людина має вирішувати, чи спроможна вона страждати та чекати смерті, яка неминуче настане чи матиме вибір полегшити біль та обрати смерть.

Література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. // ВВР України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
3. Мельник Я.І. Право на життя: поняття, зміст та законодавче закріплення у національному правопорядку державних утворень на території України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rda.if.ua/n/viddil_nadzvyhajnyh_sytuacij/2013/12/10/3073/view
4. Березін П. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи як уособлення захисту прав і основних свобод людини в сучасній Україні / П. Березін // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2011. – № 86. – С. 7–10.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
6. Малиновский А. Имеет ли человек право на смерть? / А. Малиновский // Российская юстиция. – 2002. – № 8. – С. 51–55.
7. Маленина М. Н. О праве на жизнь // М. Н. Маленина // Советское государство и право. – 1992. – № 2. – С. 57-61.
8. Эвтаназия и закон : где и почему её разрешают [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.temadnya.ru/spravka/30apr2002/1290.html>.

УДК 821.161.2-1.09:323.2 (477)

*Діденко В. П., канд. юрид. наук,
доц. кафедри державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ СТАН УКРАЇНИ

У ПОЕЗІЇ Т. ШЕВЧЕНКА

Політика Петра I у 1708 році була продовженням традиційної московської політики, яка поступово обмежувала суверенні права України. Після переходу України на бік Швеції, особливо після шведсько-української поразки під Полтавою 1709 року, російський уряд запровадив на Україні режим терору й військової окупації та політику брутального втручання в усі ділянки українського життя. Це вже був злочин проти народу, якого цар ще нещодавно прийняв до своєї імперії.

Т. Шевченко у своїх поемах «Сон», «Іржавець» відобразив Петра I, як гнобителя України, а в поемі «Великій Лях» Т. Шевченко описує Батуринську трагедію зі слів дівчинки яка була очевидцем цих подій.

«Я була ще недолітком,
Як Батурин славний
Москва вночі запалила,
Чечеля убила,
І малого і старого
В Сейму потопила.»

У поемі «Сон» Т. Шевченко гнівно картає Петра I за соціальне і національне гноблення українського народу, називаючи його такими словами: «кат», «людоїд», «лукавий». Передові, демократично налаштовані люди Росії підтримували українського поета і засуджували політику Петра I по відношенню до України. Так сучасник Т. Шевченка російський письменник О. Герцен писав про Петра I, що він «принявся притеснять Малоросию, вопреки всех договоров».

Не відставала від свого попередника і Катерина II, яка продовжувала терор проти українського народу. Вона обернула Гетьманщину на Малоросійське генерал-губернаторство, українські землі роздавала своїм фаворитам, перетворивши селян у кріпаків. Вона загарбала землі українських церков та монастирів, запровадила на Україні замість українських шкіл російські, викинула Могиллянську Академію з будинків Братського Монастиря.

Катерина II остаточно ліквідувала залишки автономного ладу Лівобережної України, *скасувавши Гетьманство (1764), ліквідувавши Запорізьку Січ (1775) і запровадила кріпацтво (1783).*

Петро I заборонив українське книгодрукування в Київській Лаврі, а впродовж XVIII століття царат послідовно нищив українську школу.

Адміністративні заходи пануючого режиму були направлені проти української історії, культури, релігії і традицій корінного населення України. Дивно, але цим катам українського народу в незалежній Україні при владі попереників дозволяли встановлювати пам'ятники і пам'ятні знаки. Хіба це не є наругою над національною пам'яттю і образою українців?

Поруч з обмеженням автономних прав України посилюється вплив московського права. У галузі кримінального права московська влада намагалась поширити свій кримінальний кодекс, а саме, «Уложение царя Алексея Михайловича 1649 року» і військові укази його сина Петра I, які характеризувались жорстокими покараннями і впровадженням «допитів з пристрастієм». Це були жорстокі закони середньовіччя, яких ніколи не знала Україна. Народ їх не розумів і не сприймав. Настали часи відвертого відходу від гуманних ідей «Руської правди», українського звичаєвого права. Поневоле Україна підкорялась чужим порядкам і правилам життя. На її землях вже діяли лише закони Російської імперії.

Катерина II після вступу на престол вирішила поставити пам'ятник Петру I. Власна і користолюбна вона хотіла, щоб пам'ятник служив не тільки славі Петра, а

і їй. Тому вона на пам'ятнику наказала зробити напис «Петру першому – Катерина друга». Дивлячись на цей пам'ятник Т.Шевченко гнівно засуджує їх:

«Це той перший, що розпинав
Нашу Україну,
А вторая доконала
Вдову сиротину
Кати! Кати! Людоїди!
Наїлись обоє,
Накралися, а що взяли
На той світ з собою?»

В поемі «Сон» дається вкрай негативна оцінка Петру I і Катерині II:

«О царю поганий.
Царю проклятий, лукавий,
Аспиде неситий!
Що ти зробив з козаками?
Болота засипав
Благородними костями;
Поставив столицю
На їх трупах катованих!
Мене, вольного гетьмана,
Голодом замучив
У кайданах».

Твір охоплений ідеєю любові до своєї батьківщини – України, пригнобленого народу, боротьбі проти ненависного злочинного імперського уряду.

Слова Т.Шевченка «Вставайте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте» стали гаслом національної революції на Україні.

Т.Шевченко стверджував, що тільки у «своїй хаті – своя правда, і сила, і воля». В цих словах і були закладені *ідеї державності української нації*.

УДК 341.4

*Долгополов А. М., канд. юрид. наук,
доц. кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України
Васильченко Ю. К., студентка 4 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У сучасних умовах посилення транснаціонального характеру злочинності все більша кількість осіб, що обвинувачуються у вчиненні злочинів на території окремої держави, намагаються уникнути відповідальності, переховуючись у іншій країні. Відтак, зусиль однієї чи навіть декількох держав виявляється недостатньо для забезпечення належної протидії злочинним проявам. Одним із пріоритетних шляхів вирішення цієї проблеми є ефективне міжнародне співробітництво з питань боротьби зі злочинністю.

Прагнення кожної з держав до протидії злочинам є хорошим підґрунтям для укладення відповідних міжнародних угод, у яких особлива увага приділяється екстрадиції, кримінальному провадженню в порядку перейняття, визнанню та виконанню вироків іноземних судів, передачі засуджених осіб тощо [3].

В умовах перетворень, які останнім часом супроводжують життя суспільства як на території України, так і в іноземних країнах, дуже актуальною являється взаємодопомога між державами. Вона знаходить прояв у міжнародному співробітництві, завдяки чому відбувається значна та потужна протидія злочинності.

Міжнародне співробітництво – це діяльність уповноважених органів під час кримінального провадження, що полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання

окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків [2].

Важливою формою міжнародної взаємодії між державами по боротьбі зі злочинністю є співробітництво в сфері судочинства по кримінальним правопорушенням різних видів. Така форма співпраці має назву міжнародної правової допомоги.

Міжнародна правова допомога є офіційною діяльністю державних органів, яка здійснюється на підставі міжнародних договорів. Договори про правову допомогу забезпечують найбільш повне здійснення національної юрисдикції й уникнення конфлікту юрисдикцій – саме з цією метою держави їх укладають. З появою міжнародних судових органів міжнародні договори можуть передбачати можливість надання правової допомоги для здійснення міжнародної кримінальної юрисдикції [4].

Організацію по наданню міжнародної допомоги здійснюють компетентні органи суверенних держав. До уповноважених (центральных) органів в Україні відповідно до ст. 545 КПК України [1] відносяться: Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України. Надання міжнародної допомоги відбувається за запитом запитуючої сторони, який розглядається уповноваженим (центральним) органом держави.

Дуже важливим інститутом в умовах міжнародної співпраці є інститут екстрадиції (глава 44 КПК України).

Екстрадиція – це сукупність заходів щодо видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Виходячи зі змісту статті 574 КПК України, видачі підлягають наступні категорії осіб:

- обвинувачені (підозрювані) у справах на стадії досудового

розслідування;

- підсудні (засуджені) у справах на стадії судового розгляду або виконання вироку.

Ще однією формою співпраці є перейняття кримінального провадження (глава 45 КПК України).

Перейняття кримінального провадження – здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом.

Узагальнення практики надання міжнародної правової допомоги на стадії досудового розслідування кримінальних справ дозволяє стверджувати, що найчастіше допомога надається саме у вигляді виконання процесуальних дій (виклику свідків, потерпілих для допиту та участі в інших слідчих діях, передачі предметів та документів тощо).

Підводячи підсумки, слід зазначити, що в умовах толерантних та виважених відносин між державами саме сьогодні міжнародна правова допомога, яка відбувається між ними, постійно зростає, що якісним чином впливає на боротьбу із злочинним світом.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012р. // Голос України. – 2012. – 19 травня (№ 90 – 91).

2. Міжнародне право в документах/за заг. ред. М. В. Буроменського. – Х.: Право, 2003. – 465 с.

3. Виноградова О. І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза» / О. І. Виноградова. – Харків, 2000. – 22 с.

4. Гавриш Т. С. Теорія та практика міжнародної правової допомоги в кримінальних справах (проблеми сучасного співробітництва України): [монографія] / Гавриш Т. С. – Х. : Право, 2006. – 192 с.

УДК 341.824:338.47 (043.2)

*Дяченко В. І., канд. юрид. наук, доц.,
проф. кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії прокуратури України,
м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ, ПРИЗВАНИХ ЗА МОБІЛІЗАЦІЄЮ, ТА УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Захист суверенітету і територіальної цілісності України є важливим напрямом розвитку української політико-правової системи сьогодення. Тому держава має відповідально ставити ся до соціального та правового захисту військовослужбовців. Враховуючи те, що військовослужбовці є окремою категорією громадян, яка потребує особливої уваги держави, їхній рівень соціальної та правової захищеності повинен бути значно вищий ніж інших категорій громадян. Принципово важливим є положення, що ніхто не має права обмежувати військовослужбовців та членів їх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України.

Питання соціального та правового захисту завжди були та лишаються пріоритетними у діяльності спеціалізованих прокуратур з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері.

Події, що нині відбуваються в країні, змусили законодавця переглянути та удосконалити існуючу нормативно-правову базу.

Зважаючи на непросту ситуацію, Верховна Рада затвердила Указ Президента України «Про часткову мобілізацію в Україні» від 14.01.2015. Порядок проведення мобілізації регулюється законами України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» і «Про військовий обов'язок і військову службу» та іншими

нормативно-правовими актами.

Соціальні гарантії стосовно військовослужбовців – запорука боєздатності нашої армії і впевненості її воїнів у майбутньому. Законодавство України, що регулює основи соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, наразі активно розвивається, лише за останній місяць внесено низку змін до нормативних актів України, що стосуються соціального і правового захисту військовослужбовців, які були призвані на військову службу за мобілізацією, на особливий період.

Держава не тільки проголосила ці соціальні гарантії, а й створила дієвий механізм їх реалізації, а саме – шляхом створення системи державних органів, які безпосередньо забезпечують надання вказаних соціальних прав (перелік цих органів зазначено автором у п. 1.2). На жаль, нерідко на практиці відбувається так, що вказані органи неналежним чином виконують покладені на них обов'язки, а інколи і взагалі не виконують. Діяльність прокурора у таких випадках набуває дуже важливого значення, адже у Конституції України та Законі України «Про прокуратуру» закріплено за прокуратурою таку функцію, як представництво інтересів громадянина та держави у суді, тобто захист та відновлення порушеного права.

Через виникнення військового конфлікту та вторгнення іноземного агресора на територію нашої держави нині з'явилася категорія громадян, які потребують особливої уваги держави, – це учасники антитерористичної операції та члени їх сімей. Ця група потребує особливого підходу до її потреб – гідне соціальне забезпечення та моральне визнання державою. Ось чому діяльність прокурора щодо правового та соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їх сімей, на нашу думку, має бути одним із пріоритетних завдань органів прокуратури на сучасному етапі. По суті, ця категорія громадян є найменш захищеною, адже практика свідчить, що Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників АТО, яка є центральним органом виконавчої влади

України й реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, – не спроможна впоратись з кількістю проблем, які постали.

Тому, під час реалізації наданих повноважень у сфері захисту соціальних прав учасників АТО та членів їх сімей прокурор повинен керуватись положеннями таких нормативно-правових актів, як закони України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про військовий обов'язок і військову службу», Положення про державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року.

Відповідно до Закону України від 14 жовтня 2014 року «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво інтересів громадянина або держави в суді, яке полягає у виконанні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлені законом. При здійсненні представництва інтересів громадянина в суді (учасника АТО) підставою для представництва може стати неспроможність такого громадянина самостійно захистити свої порушені або оспорювані права. На нашу думку, коло підстав для представництва, зокрема ті, що зазначені у ст. 23 Закону, дуже обмежене та потребує розширення.

На наше глибоке переконання, учасники АТО є особливо вразливою категорією населення України, зазвичай вони повертаються з зони проведення антитерористичної операції з серйозними фізичними або психологічними травмами, тому прокурор має забезпечувати поновлення прав таких громадян і звертатися до суду у разі їх порушення.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР, тлумачення від 15 травня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII // Відомості Верховної Ради України, 1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII // Відомості Верховної Ради України, 1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
5. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>

УДК 347.633

*Зілинець Т. О., слухач Київського університету культури
Науковий керівник: Биркович Т. І., д-р наук з держ. упр.,
канд. юрид. наук, доц.,
Київський університет культури
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА УМОВИ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ

Інститут усиновлення, як пріоритетна форма сімейного виховання дітей, які залишились без турботи батьків, відомий усім правовим системам. Сьогодні дослідження процесуальних аспектів усиновлення необхідно для удосконалення судочинства в справах про усиновлення, оскільки сьогодні відсутнє належне законодавче регулювання даної сфери правовідносин, в деяких випадках усиновлення не лише не відповідає основному його принципу – відповідності усиновлення інтересам дітей, а й становить загрозу для їх життя та здоров'я, що викликає широку дискусію з приводу доцільності існування інституту усиновлення дітей, зокрема на міжнародному рівні. Справи цієї категорії є особливо суспільно значущими, адже усиновлюються діти, які є сиротами та позбавлені батьківського піклування, таким чином, вони, як правило, не мають законних представників, їх інтереси може захистити лише держава в особі своїх органів.

Усиновлення традиційно розглядають як сімейно-правовий інститут. Проте сучасне розуміння місця особистих немайнових прав у системі приватноправових відносин дозволяє стверджувати, що право на усиновлення є їх органічним складовим елементом. У цивільному законодавстві ми не знайдемо згадки про особисте немайнове право людини на усиновлення. До числа особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, Цивільний кодекс (ЦК) України відносить право малолітньої або неповнолітньої особи на опіку або піклування (ст. 292 ЦК України) [5]. Право дитини на опіку та

піклування в контексті різновиду влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлено також главою 19 Сімейного кодексу (СК) України [4].

Згідно з ч. 1 ст. 207 Сімейного кодексу України (СКУ) усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина. Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя (ч. 2 ст. 207 СКУ) [4].

Тобто, іншими словами, усиновлення є формою влаштування дитини у сім'ю шляхом юридичного «заміщення» її сім'ї іншою сім'єю. Основним завданням цього є подолання процесу «відторгнення» дитини з боку суспільства, залучення її до нормального життя, але у складі іншої сім'ї, іноді і під іншим іменем і зі зміненою датою народження (але не більшою ніж 6 місяців, відповідно до ст. 230 СКУ) [4].

Отже, під усиновленням у юридичній науці розуміють юридичний акт, згідно з яким між усиновленим (та його нащадками) й усиновителем (і його родичами) виникають ті самі права й обов'язки, що й між родичами за походженням [3].

Аналізуючи положення СК України можна зробити висновок, що умови усиновлення, що стосуються особи усиновлювача можна поділити на позитивні та негативні. Так, позитивні вимоги – це такі вимоги до особи усиновлювача, наявністю яких закон пов'язує можливість усиновлення (пп. 1, 2 ст. 211 СК України) [4].

Негативні умови, які пред'являються до особи усиновлювача, це обставини з відсутністю яких закон пов'язує можливість усиновлення.

По-перше, закон встановлює неможливість бути усиновлювачами осіб, які обмежені у дієздатності, або недієздатні (пп. 1,2 ст. 212 СК України). Обмеження дієздатності, визнання недієздатним особи провадиться на підставі та згідно зі ст.ст. 36, 29 ЦК України. Також не можуть бути усиновлювачами особи, які зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами, або перебувають на

обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері, навіть якщо вони за рішення суду на цій підставі не обмежені у дієздатності, або не визнані недієздатними (пп. 5, 6 ч. 1 ст. 212 СК України).

По-друге, не можуть бути усиновлювачами особи, які позбавлені батьківських прав та не були поновлені у цих правах (п. 3 ст. 212 СК України). Як наголошує Постанова Пленуму – позбавлення батьківських прав (тобто прав на виховання дитини, захист її інтересів, на відібрання дитини в інших осіб, які незаконно її утримують, та інше), що надані батькам до досягнення дитиною повноліття і ґрунтуються на факті спорідненості з нею, є крайнім заходом впливу на осіб, які не виконують батьківських обов'язків. Тому б надання права на усиновлення таким особам було б не правомірним.

По-третє, не може бути усиновлювачем особа, яка була вже усиновлювачем, але є рішення про скасування усиновлення або визнання його недійсним з їхньої вини (п.4 ст. 212 СК України). Що ж до підстав за якими скасовується усиновлення з вини усиновлювача, то згідно зі ст. 238 СК України, це такі обставини: усиновлення суперечить інтересам дитини, не забезпечує їй сімейного виховання; протиправна поведінка усиновлювача. Усиновлення визнається недійсним з вини усиновлювача з підстав, передбачених ст. 236 СК України: фіктивне усиновлення, тобто усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення; усиновлення проведене на підставі підроблених документів.

По-четверте, не можуть бути усиновлювачами особи, які не мають постійного місця проживання та постійного доходу. Це важлива умова усиновлення, так як не може повноцінно здійснювати свої обов'язки особа, яка, нажаль, не отримує достатнього доходу для виховання дитини та постійного місця проживання.

По-п'яте, не можуть бути усиновлювачами особи, які страждають на хвороби, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я України.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 905 року до заяви кандидата в усиновлювачі додається також висновок про стан здоров'я заявника.

По-шосте, не можуть бути усиновлювачами особи, інтереси, яких суперечать інтересам дитини, відповідно до ч. 2 ст. 212 СК України. Тобто перелік обставин, у зв'язку з якими особа не може бути усиновлювачем не є вичерпаним. У кожному конкретному випадку встановлення таких обставин покладається на суд.

За своїм призначенням інститут усиновлення покликаний забезпечити належне виховання та утримання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Шляхом усиновлення дитина, яка втратила батьків, улаштовується в іншу родину, одержує можливість сімейного життя й виховання в родинному середовищі, а в особі усиновителів здобуває людей, які в усіх відношеннях мають замінити їй батьків. Також, інститут усиновлення дає можливість усиновлювачам по-перше, відчувати себе батьками, по-друге, це можливість направляти материнську ласку у виховання дитини і в-третьє, це необмежена щастя і радість мати дитину.

Література:

1. Гемерлінг І. І. Державна політика удосконалення нормативно-правової бази інституту усиновлення в Україні / І. І. Гемерлінг. // Демократичне врядування. – 2012. – Вип. 9. – С. 23-28

2. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 року № 905 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 79. – Ст. 2660.

3. Сімейне право України : підруч. / [за заг. ред. В. П. Мироненко]. – Київ : Правова єдність, 2008. – 477 с.

4. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

*Канарик Ю. С., канд. юрид. наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування
м. Київ, Україна*

**ДОГОВОРИ НА ПРОВЕДЕННЯ ШТУЧНОГО ЗАПЛІДНЕННЯ ТВАРИН,
ЩО ПРИЙМАЮТЬ УЧАСТЬ У ВИРОБНИЦТВІ МОЛОКА
ТА МОЛОЧНОЇ СИРОВИНИ:**

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У процесі виробництва сільськогосподарської продукції сільськогосподарські товаровиробники вступають з різними суб'єктами як у зовнішні, так і у внутрішньогосподарські зв'язки. Важливе місце в діяльності суб'єктів, діяльність, яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини, посідають договірні відносини. Суб'єкти агробізнесу наділені правоздатністю налагоджувати підприємницькі зв'язки у різних сферах діяльності на підставі аграрних зобов'язань. Таким чином, успішна сільськогосподарська діяльність передбачає укладання та виконання аграрно-правових зобов'язань їх учасниками [1, с. 424].

Збільшення виробництва продуктів тваринництва можливе, з одного боку, на основі створення міцної кормової бази, а з іншого – шляхом поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин. Багатовіковий досвід показує, що породисті тварини, які до того ж походять від високопродуктивних предків, володіють вищою продуктивністю і краще оплачують затрачений корм, ніж безпородні, не поліпшені тварини. Саме тому, зрозумілим є прагнення селекціонерів збільшити можливість використання цінних плідників, яка різко зросла із запровадженням штучного запліднення тварин [2, с. 6].

Договір на проведення штучного запліднення тварин багато в чому схожий з договором на створення племінних сільськогосподарських тварин, проте об'єктом цього договору виступає маточне поголів'я для відтворення племінних

сільськогосподарських тварин. При цьому маточне поголів'я може відноситися до племінних видів, так і до звичайних тварин [3, с. 123].

Відтворення тварин здійснюється способами штучного запліднення, злучки, трансплантації ембріонів тощо. Для відтворення зазначеними способами маточного поголів'я використовуються племінні ресурси – тварини, сперма, ембріони, яйцеклітини, які мають племінну (генетичну) цінність, та атестовані у встановленому порядку і допущені до відтворення плідників.

При цьому, племінні тварини повинні бути ідентифіковані, зареєстровані у державних книгах племінних тварин, мати дані відповідно до вимог з племінного обліку, документів офіційного обліку продуктивності та офіційної оцінки за типом, походити від батьків, зареєстрованих у державних книгах племінних тварин.

Сперма має бути одержана від племінних атестованих плідників, допущених до використання для відтворення, ідентифікована, заготовлена та оброблена в умовах, передбачених технологічними вимогами, встановленими для цієї продукції, відповідати ветеринарно-санітарним вимогам і правилам, а дані про неї повинні відповідати вимогам з племінного обліку, а ембріони, яйцеклітини повинні бути одержані від племінних тварин, ідентифіковані, заготовлені та оброблені в умовах, передбачених технологічними вимогами, встановленими для цієї продукції, відповідати ветеринарно-санітарним вимогам і правилам, а дані про них повинні відповідати вимогам з племінного обліку [4].

Законодавство визначає спеціальні вимоги до сторін досліджуваного договору, а саме: суб'єктам племінної справи у тваринництві (крім власників неплемінних тварин) за результатами державної атестації (переатестації) присвоюється відповідний статус (у нашому випадку це – племінний репродуктор – суб'єкт підприємницької діяльності з розведення, вирощування і реалізації для відтворення високопродуктивних племінних тварин визначеної породи з метою забезпечення потреб сільськогосподарських товаровиробників; селекційний центр

– головна установа (підприємство), що координує ведення селекційно-племінної роботи певної галузі тваринництва у визначеному регіоні [5].

Державна реєстрація суб'єктів племінної справи у тваринництві племінних і підконтрольних тварин здійснюється шляхом внесення відповідних даних про них до державних книг племінних тварин, суб'єктів племінної справи – до Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві [4].

Для виконання спеціальних робіт, пов'язаних з веденням офіційного обліку продуктивності тварин, офіційної класифікації (оцінки) за типом, отриманням, ідентифікацією, зберіганням сперми, ембріонів, яйцеклітин, штучним осіменінням маток та трансплантацією ембріонів, залучаються лише атестовані Міністерством аграрної політики та продовольства України працівники. При цьому атестація – це комісійна перевірка теоретичних знань та практичних навиків працівників, які виконують спеціальні роботи, на основі програми проведення атестації, затвердженої наказом Міністерства аграрної політики України.

Суб'єкти племінної справи у тваринництві (племінний репродуктор та селекційний центр) для реалізації договорів на проведення штучного запліднення тварин створюють (відкривають) пункти штучного осіменіння. Правове регулювання створення та діяльності таких пунктів здійснюється відповідно до Інструкції зі штучного осіменіння корів і телиць, затвердженої наказом Мінагрополітики України від 1 серпня 2001 р. № 30 (Інструкція 1) та Інструкції зі штучного осіменіння овець і кіз, затвердженої наказом Мінагрополітики України № 395 від 13 грудня 2002 р. (Інструкція 2).

Необхідно звернути увагу на деякі положення цих Інструкцій, а саме: запроваджені різні вимоги до осіб, що можуть здійснювати штучне осіменіння (відповідно до п. 4.1. Інструкції 1 ними можуть бути спеціалісти ветеринарної медицини, зоотехніки й інші особи, які пройшли спеціальну підготовку або перепідготовку у відповідних навчальних закладах (і мають на це посвідчення). При цьому такі особи повинні проходити атестацію та щорічні переатестації з

урахуванням роботи за рік, які проводяться племпідприємством за участю представників навчальних закладів; відповідно до п. 3.1. Інструкції 2 такими особами можуть бути зоотехніки, спеціалісти ветеринарної медицини або особи, які пройшли підготовку на спеціальних курсах при науково-дослідних і навчальних інститутах зооінженерного профілю, технікумах за спеціальними програмами з місячним строком навчання, атестовані в установленому порядку, успішно склали екзамени з осіменіння тварин і одержали свідоцтво. Техніки, що пройшли курсову підготовку в попередні роки, повинні систематично проходити перепідготовку не рідше одного разу в три роки); різняться також переліки обладнання для стаціонарних пунктів штучного осіменіння.

Для уніфікації вимог до суб'єктного складу договору на проведення штучного запліднення тварин та підвищення якості робіт, що проводяться на підставі такого договору, пропонуємо п.3.1. Інструкції зі штучного осіменіння овець і кіз викласти у такому вигляді: «Техніками зі штучного осіменіння овець і кіз можуть бути спеціалісти ветеринарної медицини, зоотехніки й інші особи, які пройшли спеціальну підготовку або перепідготовку у відповідних навчальних закладах (і мають на це посвідчення). При цьому такі особи повинні проходити атестацію та щорічні переатестації з урахуванням роботи за рік, які проводяться племпідприємством за участю представників навчальних закладів», а п.3.2 та 3.3. – вилучити.

Оскільки коло суб'єктів, що є виробниками молока та молочної сировини, складають юридичні особи незалежно від форми власності, фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, особисте селянське господарство, домогосподарства, фізичні особи, які утримують корів, овець, кіз, буйволиць, кобил, верблюдиць, ослиць та виробляють молоко і молочну сировину, то очевидно, що крім корів, овець та кіз, тварин, що можуть «виробляти» молоко та молочну сировину є більше.

Враховуючи вищезазначене, пропонуємо на основі існуючих інструкцій зі штучного осіменіння розробити та прийняти Інструкцію зі штучного осіменіння тварин, яка б враховувала та регулювала процес створення та діяльності пунктів зі штучного осіменіння всіх тварин, що приймають участь у виробництві молока та молочної сировини.

Література:

1. Аграрне право України : підруч. / В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.] ; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.
2. Штучне осіменіння тварин і птахів: Методична розробка з курсу «Акушерство, гінекологія та біотехнологія відтворення тварин з основами андрології» / В. М. Слепченко, В. І. Бородиня, М. М. Михайлюк, О. А. Вальчук, – Київ : ТОВ «Анва-прінт», 2008. – 172 с.
3. Стативка А. Н. Договори в агропромисловому комплексі України в умовах ринку / А. Н. Стативка. – Харків : Право, 1997. – 237 с.
4. Про племінну справу у тваринництві : закон України від 21 грудня 1999 р. № 3691–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 2. – Ст. 7.
5. Про затвердження Положення про присвоєння відповідних статусів суб'єктам племінної справи у тваринництві та Положення про відповідність суб'єктів племінної справи у тваринництві статусу племінного заводу, племінного репродуктора і племінного птахорепродуктора : наказ Міністерства аграрної політики України та Української академії аграрних наук від 17 липня 2001 р. № 215/66 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНУ
«ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ» У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ**

Проголошення України правовою державою передбачає необхідність створення умов для розвитку українського суспільства, де людина буде найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України) [1]. Цього можна досягти лише шляхом визнання її самостійним суб'єктом права, який володіє правосуб'єктністю.

Незважаючи на те, що категорія правосуб'єктності широко використовується як в теорії права, так і в галузевих юридичних науках, слід констатувати відсутність однозначного розуміння її правової природи. Відтак нашою метою є спроба дати визначення правосуб'єктності, розкрити її ознаки та з'ясувати її місце серед соціально-юридичних властивостей суб'єкта права та особливості тлумачення у цивільному праві України.

Характеризуючи правову категорію «правосуб'єктність», ми повинні пам'ятати, що вона є похідною від категорії «суб'єкт права». Остання включає у себе два слова «суб'єкт» і «право», які, в свою чергу, є неоднозначними. Не зважаючи на різні підходи до визначення поняття суб'єкта права, ми розуміємо його як *учасника суспільного життя, наділеного соціально-юридичними властивостями, що дозволяють йому здійснювати правову діяльність.*

Правову діяльність становлять соціально значущі дії суб'єктів, здатні спричинювати правові наслідки і вирішувати певні соціальні завдання, а серед соціально-юридичних властивостей суб'єкта права виділяють правосвідомість, правовий статус, правове становище, правосуб'єктність й інші. При цьому правосуб'єктність є самостійною властивістю суб'єкта права.

У правовій літературі висловлюються різні погляди щодо визначення поняття цієї правової категорії. Як влучно зазначила Ю. О. Пундор, більшість авторів розглядають правосуб'єктність не як окремий правовий і категоріальний засіб, а розуміють як узагальнююче поняття, що відображає наявність в учасника правовідносин певних юридичних властивостей у їх нерозривній єдності [2, с. 60].

Сьогодні в правовій науці склалися такі головні підходи до розуміння правосуб'єктності: 1) правосуб'єктність як синонім правоздатності (С. М. Братусь); 2) як елемент правового статусу (С. А. Саблук); 3) правосуб'єктність як самостійне явище, як певна властивість особи. В останньому випадку її або ототожнюють із суб'єктом права (М. І. Абдулаєв, С. С. Алеєксєєв, А. Б. Баріхін, О. Р. Дашковська, С. Л. Лисенков, А. С. Піголкін, О. Ф. Скакун та ін.) чи із учасником правовідносин (А. В. Міцкевич, С. А. Саблук), або розглядають як здатність суб'єкта бути носієм юридичних прав та обов'язків (В. Л. Костюк, М. М. Марченко, В. М. Протасов, М. М. Рассолов та ін.). Кожний із цих підходів викликає певні зауваження. Ототожнення правосуб'єктності із суб'єктом права є неприпустимим, адже вона виступає лише однією із багатьох соціально-юридичних властивостей останнього. Щодо твердження про те, що це здатність особи бути носієм юридичних прав та обов'язків, то воно звужує поняття цієї категорії лише до однієї із її складових – правоздатності.

Оскільки правосуб'єктність є соціально-юридичною властивістю особи, це означає, що вона має двояку природу. Це дає підстави виділяти її суспільну та юридичну сторони.

Правосуб'єктність є складною, комплексною правовою категорією. Зауважимо, що в теорії цивільного права можна зустріти два головні підходи щодо кількості складових частин правосуб'єктності: 1) правоздатність і дієздатність (Я. Р. Веберс, О. С. Іоффе); 2) правоздатність, дієздатність, деліктоздатність (В. В. Надьон, Н. М. Хуторян). Щодо останнього, то деліктоздатність є лише

одним із проявів дієздатності. Відтак, на нашу думку, правосуб'єктність включає в себе лише дві головні здатності особи – це правоздатність та дієздатність.

Правоздатність є властивістю особи, що полягає у її здатності мати права та обов'язки. Однак, на думку А. М. Савицької та В. Г. Сокурєнка, повноцінність особи як суб'єкта права визначає дієздатність [3, с.113]. Під дієздатністю ми розуміємо психічну та інтелектуально-вольову здатність суб'єкта вчиняти дії, що мають правові наслідки. У зв'язку з цим, дієздатність можна поділити на здатність особи вчиняти правочини і здатність особи відповідати за свої протиправні вчинки (так звана деліктоздатність).

Таким чином, правосуб'єктність – це *соціально-юридична властивість суб'єкта права, що полягає у його здатності мати права та обов'язки і вчиняти дії, що мають правові наслідки*. Вона є складною, комплексною правовою категорією, якій притаманні такі ознаки: 1) за своєю суттю це одна із властивостей суб'єкта права; 2) їй притаманна соціально-юридична природа; 3) включає в себе дві головні здатності – правоздатність (властивістю особи, що полягає у її здатності мати права та обов'язки) і дієздатність (психічна та інтелектуально-вольова здатність суб'єкта вчиняти дії, що мають правові наслідки). Це дає підстави вважати правосуб'єктність однією із соціально-юридичних властивостей суб'єкта права поряд з правосвідомістю, правовим статусом, правовим становищем тощо.

Література:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Джерело доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Пундор Ю. О. Про визначення змісту категорії «правосуб'єктність» у теорії прав ата галузевих теоріях цивільного й господарського права (порівняльно-правовий аспект) [Текст] / Ю. О. Пундор // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С.60–63.

3. Сокурєнка В. Г. Право. Свобода. Равенство [Текст] / В. Г. Сокурєнка, А. Н. Савицькая. – Львов : Вища школа. издательство при Львов. университетe, 1981. – 231 с.

*Кожевникова В. О., канд. юрид. наук,
доц. кафедри цивільного та трудового права
Київського університету права НАНУ,
м. Київ, Україна*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ В ДОГОВОРІ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Суттєві зміни, що останнім часом відбулись у чинному цивільному та сімейному законодавстві, зумовили виникнення нових підходів до правового регулювання обмеження прав учасників договірних правовідносин в сімейному праві України.

Як справедливо зазначає А. В. Луць, у процесі вдосконалення юридичних конструкцій з'являються і проходять стадію нормативного закріплення нові види договорів. Визнана як принцип цивільного права, свобода договору дає можливість укладати такі види договорів, які не передбачені Цивільним Кодексом України, але йому не суперечать і дають можливість учасникам цивільного обороту забезпечити відображення в праві специфіку окремих відносин господарського обороту [1, с. 11]. Останнім часом, коли договірне регулювання суспільних відносин отримало своє поширення фактично в усіх сферах людського життя, постала нагальна потреба дослідити характерні риси та особливості обмежень, установлених законом у договорі сурогатного материнства.

Щороку дедалі більше громадян України та іноземців стають учасниками програми сурогатного материнства в нашій державі. Проблемі регулювання відносин за договором сурогатного материнства у науковій літературі приділяється також особлива увага. Однак наукові здобутки та розробки вчених у цьому напрямі не були закріплені на законодавчому рівні. Разом з тим, не розробленим залишається порядок установлення законом обмежень прав сторін у договорі сурогатного материнства. Тому недосконалість чинного законодавства в цій сфері

призводить до того, що фізичні особи, що укладають договори сурогатного материнства, зустрічаються з низкою проблем при виконанні умов договору [2, с. 3]. Тому існує нагальна потреба у захисті особистих немайнових та майнових прав учасників договору сурогатного материнства.

Р. А. Майданик під договором сурогатного материнства розуміє «Договір, де одна сторона (подружжя або окрема особа), яка не здатна мати власну дитину, передають свій генетичний матеріал для її народження іншій стороні – сурогатній матері, яка зобов'язується виносити, народити дитину, зачату методом екстракорпорального запліднення, і передати її після народження першій стороні, яка зобов'язується забрати дитину і компенсувати витрати сурогатної матері на умовах цього договору» [3, с. 19]. Варто зазначити, що при встановленні обмежень прав сторін договору держава має виходити з принципу законності, обґрунтованості, розумності.

Обмеження, які мають місце у правових інститутах сімейного права, встановлюються виключно актами чинного законодавства (Конституцією України, СК України та іншими законами). Обмеження прав сторін договору сурогатного материнства устанавлюються у вигляді заборон, обов'язків, які покладаються на особу та можуть існувати у вигляді правообмежувальних (правозастосовних) санкцій.

Обмеження прав фізичних осіб, які мають намір укласти договір сурогатного материнства, установлені законом, існують у вигляді заборон. Ю. В. Коренга справедливо стверджує: «жінкам, які мають можливість дітонородження, проте бажають скористатися послугами сурогатної матері, мотивуючи це власною зайнятістю або не бажаючи завдавати собі незручностей протягом дев'яти місяців вагітності, не надається право на реалізацію програм сурогатного материнства, основна мета якого – подолання безпліддя» (визначено в «Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій» № 787 від 09.09.2013)

[4, с. 48]. Отже, жінка, яка за медичними показниками здатна самостійно виносити та народити дитину, не може бути стороною договору сурогатного материнства.

Керуючись вимогами, встановленими в СК України (ст. 211 СК України), сурогатною матір'ю у договорі не може бути жінка, що не досягла двадцяти одного року, а також жінка, яка позбавлена чи обмежена у дієздатності тощо. Законодавець штучно підвищив вік, з якого особи можуть укладати даний вид договору, з метою того, щоб жінки які беруть участь у програмі сурогатного материнства, мали певний досвід з виношування та народження дітей. Крім того, свідомо та відповідально ставились до виконання істотних умов договору сурогатного материнства.

«Інструкцією про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій» № 787 від 09.09.2013 встановлено таку заборону, що не може бути стороною договору (сурогатною матір'ю) жінка, що не має своїх здорових дітей. Отже, жінки, які мали досвід з виношування та народження власних дітей та з якихось причин народжували дітей з фізіологічними чи психічними вадами здоров'я, не можуть укладати такий договір.

Вступати у договірні відносини, об'єктом яких є надання послуги із сурогатного материнства, не мають право іноземці, які між собою перебувають в одностатевому шлюбі, який вони уклали за законодавством іноземної держави, громадянами якої вони є. Проте українське законодавство ніколи не визнавало одностатевих шлюбів, оскільки такі шлюби суперечать морально-етичним засадам українського суспільства, тому на законодавчому рівні встановлюється заборона щодо укладення договору сурогатного материнства одностатевими подружніми парами.

Також до ще одного обмеження, яке встановлюється щодо договірного регулювання сурогатного материнства, варто віднести чітке визначення кола суб'єктів, які можуть виступати донорами генетичного матеріалу.

В Україні правове регулювання отримав вид сурогатної вагітності та донорської сурогатної вагітності (у випадку використання генетичного матеріалу одного з подружжя). Адже у п. 6.1 Інструкції визначено, що подружжя (або один із майбутніх батьків), в інтересах якого здійснюється сурогатне материнство, повинно (повинен) мати генетичний зв'язок з дитиною, тобто це положення надало право використовувати для проведення процедури штучного запліднення сурогатної матері донорські гамети (жіночі або чоловічі). А от вид традиційного сурогатного материнства в Україні, відповідно до тих змін, які визначені в Інструкції, – під заборною. Адже багато авторів роблять акцент на тому, що в процесі виношування вагітності між матір'ю та дитиною виникає біологічний зв'язок, а якщо використовується метод традиційного сурогатного материнства, то ще й генетичний зв'язок.

Важливим залишається встановлення заборони щодо розірвання договору сурогатного материнства за ініціативою подружжя-замовників після настання вагітності сурогатної матері. На нашу думку, для захисту прав і законних інтересів дитини та сурогатної матері має існувати заборона щодо розірвання договору сурогатного материнства (як у випадку порушення, так і у випадку добросовісного виконання договору сурогатною матір'ю) за ініціативою подружжя-замовників після настання вагітності сурогатної матері. Без пропонованого обмеження подружжя опиниться менш зобов'язаною стороною, ніж сурогатна мати.

Обмеження у вигляді обов'язків покладається на обидві сторони договору (як до сурогатної матері, так і до батьків-замовників) у вигляді сплати матеріальних збитків за невиконання (неналежне виконання) сторонами умов договору сурогатного материнства та сплата аліментів.

Література:

1. Луць А. В. Свобода договору в цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук / А. В. Луць. – Львів, 2001. – 166 с.

2. Айвар Л. К. Правовий захист сурогатного материнства / Л. К. Айвар // Адвокат. – 2006. – № 3. – с. 33.
3. Майданик Р. А. Репродуктивні права. Сурогатне материнство / Р. А. Майданик. – Київ : Алетра, 2013. – 48 с.
4. Коренга Ю. В. Договір сурогатного материнства / Ю. В. Коренга // Бюлетень Міністерства юстиції, 2012. – № 5 (травень). – С. 133–137.

УДК:343.14 (477)

Кондратюк Ю. Б., магістр,

Національний університет біоресурсів та природокористування України,

Науковий керівник: Качур В. О., канд. юрид. наук, доц.,

завідувач кафедри теорії та історії держави і права,

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ДОКАЗИ» В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Необхідною умовою досягнення істини, забезпечення законності та обґрунтованості прийняття рішень є докази. Поняття «докази» потребує тлумачення з метою недопущення помилок у судочинстві.

Над даною тематикою працювали такі науковці, як М. Алексєєв, Д. Бідняков, Б. Безлепкін, В. Биков, М. Громов, Г. Горський, А. Молдаван та інші.

В юридичній термінології дане поняття трактується по-різному. Науковцями виділено низку концепцій. Так, В. Арсєнєв, І. Гуткін, Г. Горський, Л. Кокорєв, М. Строгович та інші вчені розробили концепцію «подвійного розуміння». Відповідно до якої під «фактичними даними» слід розуміти свідчення про факти, і самі факти [1, с. 188–189]. Другий підхід тлумачить під поняттям доказ відомості про факти, джерела доказів сюди не входять, а мають самостійне значення (А. Белкін, М. Михеєнко, Г. Мосєян, С. Стахівський та ін.) [2, с. 111]. Третій підхід обґрунтовує так зване «двоєдине розуміння» доказу і стверджує, що доказ являє собою єдність фактичних даних і їх процесуального джерела.

Поняття «докази» застосовуються у різних галузях права України. Так, згідно ст. 65 КПК України доказами є всякі фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку органи дізнання, слідчий, суд встановлюють наявність або відсутність суспільно-небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [3].

Дане поняття було доповнене Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах» від 16.06.2011 р. Відповідно до нього докази – це «фактичні дані, одержані на території іноземної держави її компетентними органами при виконанні запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу, розслідуванні кримінальної справи, переданої в Україну в порядку перейняття кримінального переслідування, або в ході діяльності міжнародної слідчої групи, використовуються органом дізнання, слідчим і судом як докази, одержані відповідно до вимог цього Кодексу» [4].

В адміністративному праві законодавець поняття «докази» тлумачить як будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

У цивільному судочинстві поняття «докази» є тотожним з даним поняттям закріпленим в адміністративному праві. Проте думки цивілістів розділилися на рахунок нього. Так, Д. Чечот вважає, що доказами є будь-які факти і відомості про них, які опинилися на орбіті дослідження [5, с. 20].

На думку Ф. Фаткуліна, доказами в цивільному процесі є засоби отримання судом істинних знань про факти, що мають значення для справи [6, с. 34].

С. Фурса вважає, що доказом є окремий елемент засобу доказування, що розуміють факт інформацію про обставини справи, з існуванням якої особа пов'язує виникнення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків [7, с. 33].

Отже, враховуючи різні тлумачення поняття «докази» науковцями різних галузей права, можна дійти до висновку, що під ним розуміють інформацію, за допомогою якої пізнається факт, що має значення для справи, на підставі якої суд встановлює наявність або відсутність оспорюваних обставин.

Література:

1. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / М. С. Строгович. – Москва, 1968. – Т. 1. – 470 с.
2. Михеєнко М. М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні / М. М. Михеєнко. – Юрінком, 1999. – 240 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 1 січ. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Харків : Право, 2013. – 344 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах : закон України від 16.06.2011 № 3529-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>
5. Чечот Д. М., Новиков Е.Ю. Судебные доказательства. В кн. Гражданский процесс. / Под ред. В. А. Мусина, М. А. Чечиной, Д. М. Чечота. – Москва : Проспект, 1998. – С. 177.
6. Фаткуллин Ф. Н. Общие проблемы процессуального доказывания / Ф. Н. Фаткуллин. – Казань, 1976. – С. 129.
7. Фурса С. Я., Цюра Т. В. Докази і доказування у цивільному процесі: Науково-практичний посібник (Серія: Процесуальні науки) / С. Я. Фурса, Т. В. Цюра. – Київ : Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2005. – 256 с.

*Корчак Н. М., д-р юрид. наук,
Національна академія прокуратури України,
м. Київ, Україна*

**ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЯК РІЗНОВИД ПРАВООХОРОННИХ НОРМ
КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ВИЗНАЧЕННЯ
ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ**

Відповідно до ч. 1 ст. 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції» особа, якій було заподіяно шкоду внаслідок порушення конкурентного законодавства, має право звернутися до господарського суду із заявою про її відшкодування. Прихований потенціал державного примусу, що закладений у вказаній санкції, опосередкований погрозою у майбутньому для правопорушника щодо відшкодування потерпілій особі шкоди, а за окремо визначені у ч. 2 згадуваної нами статті види правопорушень, – у подвійному розмірі. В такий спосіб вітчизняний законодавець намагається стимулювати суб'єктів господарювання, права яких порушено в умовах конкуренції, до їх захисту у судовому порядку. До прикладу, антитрестівське законодавство США (Закон Шермана) містить норму, яка передбачає відшкодування шкоди у трикратному розмірі.

Нажаль, щодо правової природи такої санкції у літературі не має однастайності. Зокрема, О. С. Каштанов [3, с. 10] та М. М. Кузьменко [4, с. 7, 10] переконані, що відшкодування завданої шкоди у судовому порядку – це господарська санкція, правовою підставою застосування якої є ст. 255 ГК України і ч. 2 ст. 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Не зрозумілу для нас позицію з даного питання зайняла І. А. Шуміло. В залежності від об'єкта посягання правопорушення – господарські інтереси суб'єкта господарювання чи інтереси окремих громадян (споживачів), автор виокремлює господарсько-правовий (відшкодування шкоди розглядається як додатковий захід господарської

відповідальності) та відповідно цивільно-правовий характер відшкодування збитків [8, с. 164, 168].

Можливо віднесення відшкодування збитків за правопорушення у сфері конкуренції до заходу господарсько-правової відповідальності обумовлено змістом ст. 255 ГК України, в якій передбачена можливість відшкодування збитків за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства. Однак не слід забувати, що склад збитків за ГК України (ст. 224-225 ГКУ) та ЦК України (ст. 22 ЦКУ) дещо різняться, про що неодноразово акцентувалася увага у літературі [1; 7.], так і у матеріалах судової практики [6, п. 41].

Зокрема, при визначенні суми збитків ст. 22 ЦК України прямо вказує на можливість включення потерпілою стороною у склад збитків: 1) фактичні витрати; 2) майбутні витрати. У ч. 4 ст. 22 ЦК України, на відміну від попередніх частин, в яких говориться про відшкодування збитків, міститься припис щодо можливості відшкодування шкоди, зокрема у натурі. А це є свідченням того, що поняття шкоди та збитків в ЦК України співвідноситься як родове та видове поняття.

Відповідно ж до ст. 224 та п. 1 ст. 225 ГК України відшкодування збитків обмежується лише тими неодержаними доходами, а точніше прибутками, які б управнена сторона могла отримати у разі неналежного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності іншою стороною. Отже, субсидіарне застосування ЦК України у такому випадку слугує реалізації презумпції повноти відшкодування завданого збитку.

З огляду на це правопорушнику вигідно було б скористатися нормою про склад (розмір) збитків за ГК України. Однак, у ст. 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції» мова йде про відшкодування саме шкоди, яка на відміну від збитків може бути матеріальною та нематеріальною. Так як право на відшкодування шкоди може виникнути у суб'єкта господарювання на підставі вчинення позадоговірних правопорушень, перелік яких вміщений у згадуваній нами вище статті, то й відшкодування здійснюється на підставі ст. 1166 ЦК

України, причому у повному обсязі.

Вважаємо, що санкція у формі відшкодування шкоди за порушення конкурентного законодавства є заходом саме цивільно-правової відповідальності. Як відзначив Вищий господарський суд України, норми ГК України, які спрямовані на регулювання відносин щодо захисту економічної конкуренції, мають загальний характер і передбачають подальше врегулювання цих відносин спеціальним законодавством, зокрема – Законом України «Про захист економічної конкуренції» [5, п. 1].

У той же час не можемо підтримати позицію О.О. Бакалінської про те, що цивільно-правова відповідальність має стати основним видом відповідальності за правопорушення у сфері конкуренції, а швидке припинення таких порушень здійснюється шляхом застосування адміністративно-правових заходів впливу [2, с. 168]. Все повинно бути за принципом юридичної симетрії і абсолютизувати даний вид відповідальності у відносинах конкуренції не варто.

Отже, правопорушення у сфері конкуренції є тим деліктом, на підставі якого можуть виникнути відносини цивільно-правової відповідальності у формі відшкодування шкоди. Беручи до уваги відсутність у конкурентному законодавстві застереження про преюдиційність рішень антимонопольних органів у справах про відшкодування шкоди, пропонуємо ст. 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції» доповнити ч. 3 такого змісту: «Прийняття господарським судом до розгляду позовної заяви про відшкодування шкоди здійснюється за наявності рішення органів Антимонопольного комітету України про визнання вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції».

Література:

1. Винокурова Л. Ф. Відповідальність за порушення у сфері господарювання: проблеми застосування норм господарського та цивільного кодексів / Л. Ф. Винокурова // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 4 (42). – С. 46–52.

2. Бакалінська О. О. Захист економічної конкуренції: організаційно-правові засади державного управління [Текст]: дис. ...кандидата юрид. наук: 12.00.07 / Бакалінська Ольга Олегівна; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ, 2003.– 210 с.

3. Каштанов О.С. Правовий захист від антиконкурентних дій в економічній конкуренції : автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Каштанов Олександр Сергійович; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2005. – 16 с.

4. Кузьменко М. В. Господарсько-правова відповідальність за антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Кузьменко Марина Валеріївна; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2015. – 16 с.

5. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 11.07.2005 р. № 01-8 / 1222 // Вісник господарського судочинства. – 2005. – №5/

6. Про деякі питання практики застосування норм цивільного та господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8/211 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 3.

7. Черешнюк В.М. Відшкодування збитків як форма відповідальності за порушення господарського договору / В.М. Черешнюк // Юридична Україна. – 2006.– № 9.– С. 65-70.

8. Шуміло І.А. Відповідальність за порушення законодавства про захист конкуренції дис. ...кандидата юрид. наук : 12.00.04 / Шуміло Інесса Анатоліївна; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х., 2001.– 207 с.

*Корчак Я. О., студент,
Навчально-науковий юридичний інститут
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна*

**СУДОВА ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ ПРО
ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ПИТАННЯ
ЗАСТОСУВАННЯ ТА ТЛУМАЧЕННЯ СУДАМИ ДИСПОЗИЦІЇ Ч.1 СТ. 172-6
КУПАП.**

П. 2 Прикінцевих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. (далі – Закон) передбачено, що до початку роботи системи подання та оприлюднення відповідно до цього Закону декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, суб'єкти декларування подають декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (далі – декларація) в порядку, встановленому Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», який діє лише в частині положень щодо фінансового контролю. Водночас Законом у ст. 172-6 КУПАП внесено зміни, якими скасовано адміністративну відповідальність за неподання декларації або подання завідомо недостовірних відомостей у декларації, передбаченій Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» (ч.1 ст. 172-6 КУПАП у редакції Закону від 14.10.2014 р. передбачає адміністративну відповідальність у вигляді штрафу лише за несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), а Кримінальний кодекс України доповнено ст. 366-1 про кримінальну відповідальність за подання суб'єктом завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом, або умисне неподання суб'єктом декларування декларацій.

Зміна редакції ст. 172-6 КУпАП та введення ст. 366-1 КК України мали б слугувати ідеї посилення фінансового контролю в цілому та у сфері декларування зокрема. Це підтверджується і тим, що на відміну від попередньої її редакції відповідальність за неподання декларації з адміністративно-правової переросла в кримінально-правову (умисне неподання суб'єктом декларування декларації).

У ході вивчення рішень судів у справах зазначеної категорії встановлено неоднакове застосування судами Закону від 14.10.2014 р. та норми КУпАП (ч.1 ст. 172-6). В окремих випадках суди неподання декларації трактують як несвоєчасне її подання і застосовують диспозицію і санкцію ч.1 ст. 172-6 КУпАП в редакції Закону від 14.10.2014 (справи №№ 520/8637/15-п, 520/7923/15-п, 498/695/15-п, 194/1775/15-п, 490/5748/15-п та інші) або вдаються до комбінації мінімальної санкції попередньої редакції і диспозиції нової редакції ст. 172-6 КУпАП (справи №№ 502/2389/15п, 279/8181/15-п, 277/530/15-п, 279/7952/15-п, 185/5645/15-п, 564/1189/15-п, 712/6591/15-п, 607/1180/15-п та інші) або ж взагалі кваліфікують дії за неподання декларації особи за ч.1 ст. 172-6 КУпАП в її попередній редакції, але при цьому застосовують мінімальну санкцію статті в новій редакції (справи №№ 498/697/15-п, 504/2395/15-п, 694/1059/15-п, 442/4283/15-п та інші). У більшості рішень суди уникають посилання на диспозицію ч.1 ст. 172-6 КУпАП у попередній або новій редакції і лише констатують факт неподання декларації.

Однак трапляються поодинокі випадки, коли суд доходить висновку про необхідність закриття провадження стосовно особи, якій інкримінувалось подання завідомо недостовірних відомостей у декларації, на підставі п.6 ч.1 ст. 247 КУпАП у зв'язку із скасуванням акта, який встановлює адміністративну відповідальність. Прикладом тому є рішення апеляційного суду Чернівецької області від 8.07.2015 р. (справа № 33/794/122/15).

Відповідно до статистичних даних звіту 1-КОР за 12 місяців 2015 року судами притягнуто до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу за

вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, 1720 осіб, з яких за порушення вимог фінансового контролю – 774 особи, тобто 45 % всіх притягнутих.

Вищевикладене свідчить про відсутність єдиної судової практики при вирішенні питання про притягнення особи до відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. Неможливість оскарження таких рішень у касаційній інстанції не тільки не сприяє однаковому застосуванню норм матеріального та процесуального законодавства, але й сприяє поглибленню проблеми.

Нажаль варто констатувати, що диспозиція ч.1 ст. 172-6 КУпАП в редакції Закону від 14.10.2014 р., який набув чинності з 26.04.2015 р., виключає можливість притягнення до адміністративної відповідальності уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування особи за *неподання* декларації або подання *завідомо недостовірних* у ній відомостей (виділено автор – Я. О.). Водночас маємо нагоду констатувати про існування правового вакууму у механізмі реалізації відповідальності за неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, оскільки правові підстави для застосування кримінальної відповідальності за умисне неподання такої декларації ще не настали.

Слід особливо наголосити, що спрямування матеріалів до уповноважених правоохоронних органів у разі виявлення ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-1 КК України «Декларування недостовірної інформації», має здійснювати Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) як орган, до компетенції якого належить контроль та перевірка декларацій. Тому положення цієї кримінальної норми набудуть чинності наступного дня після прийняття НАЗК рішення про початок роботи системи подання та оприлюднення відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Однак НАЗК перебуває на стадії утворення та на момент підготовки цих тез не розпочало діяльність.

Насамкінець варто наголосити, що на відміну від чинної диспозиції ч. 1 ст. 172-6 КУпАП в редакції Закону від 14.10.2014 р., яка вказує лише на існування одного складу правопорушення – несвоєчасне подання декларації особою, уповноваженою на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, механізм реалізації ст. 366-1 КК України напряму залежить від реалізації контрольних повноважень НАЗК. Тому практика застосування окремими судами адміністративної відповідальності за неподання чи подання завідомо недостовірної декларації, а тим більше тлумачення неподання декларації як несвоєчасне її подання, а також «комбінація» попередньої і поточної редакції ч.1 ст. 172-6 КУпАП, в тому числі при вирішенні питання про визначення мінімального розміру адміністративного штрафного стягнення (10 чи 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), заслуговує на сувору критику і здійснюється всупереч приписів ч.1 ст.8 КУпАП щодо дії нормативно-правового акта у часі зокрема та ст. 58 Конституції України в цілому.

Кубрак Т. І., студентка 5-го курсу факультету

магістерської підготовки

Науковий керівник: Ляш А. О., канд. юрид. наук, проф.,

Київський національний університет культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Необхідність використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів обумовлена складністю та специфікою процесу доказування обставин у кримінальному провадженні. Особливо це характерно для сучасного періоду, коли для підготовки, скоєння та приховування злочину використовуються передові наукові технології, сучасні технічні засоби та методи. Використання спеціальних знань є важливою гарантією швидкого, повного й об'єктивного вирішення завдань кримінального судочинства [1, с. 115].

Процесуальними формами використання спеціальних знань є:

1) безпосереднє використання їх слідчим, прокурором (у тому числі криміналістом) і судом при виконанні своїх процесуальних функцій збирання, дослідження та оцінки доказів; 2) участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; 3) призначення і проведення судових експертиз [2, с. 143–144].

В процесі доказування у кримінальному провадженні про злочини у сфері господарської діяльності часто виникають питання, які вимагають спеціальних не юридичних знань. Зокрема, на думку О. П. Мілевського, кримінальним провадженням про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 Кримінального кодексу України, далі – КК України) властива особливість, пов'язана з необхідністю встановлювати не лише фактичні обставини справи, а й давати їм спеціальну бухгалтерську і податкову оцінку. З цією метою органи

досудового провадження залучають фахівців і експертів у відповідних галузях спеціальних знань [1, с. 115].

Слідчими органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, допускаються суттєві помилки при визначенні: співвідношення ревізії, що призначається слідчим у кримінальному провадженні, й судово-бухгалтерської експертизи; можливостей використання допомоги спеціаліста-бухгалтера при проведенні окремих слідчих дій; формулюванні завдань для експерта; обсягу матеріалів, потрібних експерту для відповіді на поставлені запитання [3].

На початковому етапі досудового провадження можна говорити про два різновиди консультацій фахівців-бухгалтерів, залежно від стадії надання такої допомоги: 1) консультації на стадії виявлення ознак злочину; 2) консультації під час провадження досудового розслідування. Перші використовуються працівником правоохоронного органу, зокрема слідчим, для усвідомлення окремих положень матеріалів ревізій та інших методів контролю за фінансово-господарською діяльністю. Особливу складність для слідчого становлять численні документи, які містять ознаки того чи іншого податкового злочину. Таку консультацію слідчий може отримати як у ревізора, так і в іншого фахівця-бухгалтера. На етапі дослідчої перевірки спеціальні знання застосовуються для виявлення ознак податкових злочинів і збору матеріалів, необхідних для вирішення питання про початок досудового розслідування. На цьому етапі проводиться документальна перевірка дотримання податкового законодавства, складається акт перевірки платника податків, проводяться консультації з фахівцями з питань використання спеціальних бухгалтерських пізнань [1, с. 118].

Однією з форм використання спеціальних знань органом досудового розслідування ухилень від сплати податків є аудиторська перевірка. Така перевірка надає можливість встановити достовірність фінансово-правової звітності платника податків і відповідність проведених операцій чинному законодавству.

Відповідно до ст. 99 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) висновки ревізій та акти перевірок належать до самостійного процесуального джерела доказів – документів, оскільки у них містяться відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження [4]. Крім того, у провадженнях про злочини, передбачені ст. 212 КК України, з метою повноти, всебічності та об'єктивності дослідження фактичних обставин справи може призначатися *судово-економічна експертиза*. Проведення такої експертизи можливе за наявності спеціальних знань у галузі економіки: бухгалтерського обліку, оподаткування, контролю та аналізу господарської діяльності. Висновок цієї експертизи є самостійним джерелом доказів обставин, що відноситься до предмета доказування. В цій експертизі використовуються засоби науково-економічного аналізу вихідних даних, які містяться в інших доказах, долучених до матеріалів кримінального провадження. На відміну від інших судових експертиз, економічна експертиза обґрунтовує свої висновки документально підтвердженими даними, відображеними у бухгалтерському та податковому обліках [5, с. 80].

На жаль, на практиці поширеного характеру набувають випадки незаконного закриття кримінальних проваджень, незаконної зміни кваліфікації діянь, передбачених ст. 212 КК України, на злочини меншого ступеня тяжкості, лише на підставі висновків судово-економічної експертизи без всебічного, повного й неупередженого дослідження всіх обставин, оцінки усіх доказів у сукупності з точки зору належності, допустимості, достовірності, достатності та взаємозв'язку. А саме, коли відомості про можливе вчинення злочину містяться в акті (висновку, довідці, матеріалах ревізії) «ревізора», прокурору на стадії реєстрації даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань необхідно перевірити, щоб в цих документах були зазначенні конкретні порушення податкового законодавства України, дані які певним чином свідчать про умисний характер дій щодо несплати податків [5, с. 82].

Поділяємо думку О. П. Мілевського, що порядок проведення спеціальних досліджень доцільно нормативно закріпити в окремій главі КПК України, яка має визначати підстави призначення спеціальних досліджень при перевірці заяв і повідомлень про злочини або у кримінальному провадженні, перелік осіб (органів), які мають право вимагати їх проведення, порядок направлення матеріалів для здійснення перевірки, строки її здійснення, порядок підготовки висновку спеціаліста, який бере участь у здійсненні перевірки, порядок його допиту, випадки проведення повторних чи додаткових перевірок, порядок охорони прав осіб (юридичних осіб), у яких здійснюється перевірка [1, с. 120].

Література:

1. Мілевський О. П. Специфіка використання спеціальних знань при розслідуванні ухилень від сплати податків / О. П. Мілевський // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – №2. – Вип. 1. – С.115–120.

2. Паламарчук Л. П. Використання спеціальних знань під час розслідування порушень авторського права / Л. П. Паламарчук // Проблемні питання застосування КПК України в сучасних умовах: матеріали круглого столу (Київ, 4 квітня, 2014 р.). – Київ : ФОП Ліпкан О. С., 2014. – 208 с.

3. Мілевський О. П. Початковий етап досудового провадження у кримінальних справах про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. П. Мілевський. – Київ : Акад. управл. МВС, 2010. – 208 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page5>

5. Гадіон Н. Призначення судово-економічної експертизи у кримінальних провадженнях про правопорушення, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України / Н. Гадіон, Є. Родюкова // Правова політика в Україні: питання теорії та практики: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24 жовтня 2014 року): в 2 т. – К.: Національна академія прокуратури України, 2014. – Т. 2. – 430 с.

*Лаговська Н. В., ст. викладач кафедри
Цивільного права та процесу
Національного університету ДФС України
Навчально-наукового інституту права
м. Ірпінь, Україна*

ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Право на життя – одне з найважливіших особистих прав і свобод. Особливої актуальності набирає це питання враховуючи кількість збройних конфліктів в світі та події на сході України, а також враховуючи той факт, що чисельність українців з кожним роком невпинно скорочується. Саме тому зміст, дотримання та захист цього права досить часто стають предметом гострої полеміки, оскільки зачіпають широкий спектр різних сфер життєдіяльності суспільства та держави: право, політику, релігію, філософію, медицину.

На сьогоднішній день, комплексний аналіз правової категорії «право на життя» неможливий без встановлення початкової точки відліку людського життя та визначення моменту виникнення права на життя [1, с. 193]. Проблема визначення початку життя людини тісно пов'язана з визначенням моменту виникнення правоздатності. Комплексний аналіз юридичної і медичної літератури дозволяє виділити три підходи до визначення початку життя людини, відповідно до яких право на життя у людини виникає: з моменту зачаття; з встановлення факту народження; у різний термін внутрішньоутробного розвитку.

Конституція України у ст. 27 встановлює, що кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно його позбавлений [2, с. 10]. Отже Конституція України гарантує кожній людині право на життя, але не вказує з якого моменту починає діяти відповідне право. Також жоден законодавчий акт не містить чіткого тлумачення понять «життя» та «право на життя».

Перш за все нам і слід встановити коли реально виникає право на життя. Як і в законодавстві, так і серед науковців існують розбіжності у визначенні цього моменту. Так, В. А. Голіченко та А. Н. Попов стверджують, що з точки зору сучасної біології (генетики та ембріології) життя людини як біологічного індивідуума починається з моменту злиття ядер чоловічих і жіночих статевих клітин та утворення єдиного ядра, що містить неповторний генетичний матеріал [3, с. 45]. Е. В. Перевозчикова вважає, що конституційне закріплення права на життя людського ембріону з моменту зачаття може розглядатися в якості бази для правового регулювання репродуктивних прав людини, використання людських ембріонів у науково – дослідних цілях [4, с.10]. Цікавою є позиція О. Г. Селіхової, яка вказує, що з моменту народження починається соціальне життя людини, в той час як розвиток майбутньої особистості відбувається вже під час внутрішньоутробного розвитку [5, с. 14].

Також слід зазначити, що Г. Б. Романовський, вважає, що незважаючи на те, що зачата дитина в майбутньому може стати суб'єктом права, навряд чи слід розглядати його як особу наділену правоздатністю та іншими правами ще до народження і зауважує, що фіксація залежності виникнення правосуб'єктності від факту народження є найбільш доцільною [6, с. 48–51]. А Альберт Бернер, спираючись на погляди римських юристів, писав, що ембріон – частина матері, подібно як плоди – частини дерева, та плід людський, не відокремившись від матері, істотою самостійною визнати не можна [7, с. 113].

Н. Є. Крилова стверджує, що кожна людина на Землі пройшла через стадію ембріонального розвитку перш ніж народитися та отримати правовий статус особистості, тому досить дивно виглядає, той факт, що ми до цього часу не врегулювали на законодавчому рівні захист людського ембріону, хоча Кримінальний кодекс захищає тварин від жорстокого з ними поводження, що може спричинити каліцтво чи призвести до загибелі.

На даний момент часу в Україні вагітна жінка самостійно вирішує питання чи хоче вона стати матір'ю і має право її перервати, якщо строк вагітності не перевищує 12 тижнів, якщо ця вагітність загрожує життю чи здоров'ю жінки то ця операція може бути проведена на строці до 22 тижнів [8, с. 25]. Не однозначно до вирішення цього питання підходять і в інших країнах. В Ірландії, Венесуелі, Ірані, Єгипті та багатьох інших країнах заборонено переривати вагітність, окрім випадків коли вона настала в наслідок зґвалтування, інцесту, або становить загрозу здоров'ю матері. У Польщі жінка може перервати вагітність на будь-якій стадії лише за медичними показами. В Канаді та Греції жінки можуть вдатись до цієї операції на будь-якому терміні не пояснюючи причини.

Отже, життя – це найбільша цінність. Не вирішивши проблеми визначення моменту виникнення права на життя, важко встановити правовий статус людського ембріону. Враховуючи прагнення України увійти до європейської спільноти, представники якої мають різне віросповідання, культурні цінності та моральні принципи українському законодавцю доцільно було б не тільки спрямувати свою увагу на доповнення ст. 27 Конституції України формулюванням: «Держава гарантує повагу до людського життя з моменту зачаття», а також формувати в сучасному українському суспільстві гуманне ставлення до людського ембріону.

Література:

1. Булеца С. Б. Право особи на життя та здоров'я. Монографія / С. Б. Булеца. – Ужгород : Ліра. – 2009. – 546 с.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 верес. 2013 р. : (ОФІЦ. ТЕКСТ). – Київ : Паливода А.В., 2013. – 64 с.
3. Голіченко В. А. Засади права людини на життя / В. А. Голіченко, А. Н. Попов. – Київ : Право України. – 2009. – 195с.
4. Соловйов А. В. Право людини на життя / А. В. Соловйов. – Львів: Права людини. – 2004. – 90с.

5. Селіхова О. Г. Право людини на життя / О. Г. Селіхова. – Львів : Права людини. – 2005. – 210с.
6. Романовський З. В. Право на життя і право на смерть/ З. В. Романовський. – Одеса : Актуальні проблеми. – 2009. – 135с.
7. Бернер В. Г. Соціально-філософські засади прав людини на життя і на смерть / В. Г. Бернер. – Київ : Права людини в Україні. –1999. – 275с.
8. Сенюта І. Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я / І. Я. Сенюта. – Львів : Права людини. – 2012. – 145с.

УДК 343.9

*Лановенко І. І., канд. юрид. наук, доц.
доц. кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
Академії праці соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ МОЛОДІЖНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА СУЧАСНОМУ ІСТОРИЧНОМУ ЕТАПІ

Буття людини різновекторне маючи не тільки одночасний вимір (тут та тепер), а й динамічний потенціал спрямований у майбутнє. У своєму виборі людина завжди вільна, адже волю як ознаку особистості не може відмінити будь-яка причина, якщо сама особа не «відмовиться» від себе «як потенційної можливості» (В. Франкл).

Соціальна активність визначається віком та досвідом. Останні категорії близькі, але не тотожні, адже умови дорослішання, стан соціальної психіки особистості відображаючись у самовизначенні індивідуальної позиції відносно культурної, економічної, політичної, соціально-статусної сфер суспільного життя, обумовлюють «локальні соціальні перспективи» (Б. Свиринов) соціалізованого індивіда.

Молодь – особлива соціальна група, яка має специфічні соціально-психологічні риси адаптації. Традиційно молодіжний вік розглядають або у відповідності з психологічним підходом (динамічний рух від дитинства до зрілості), або у формалізованому (законодавчо окресленому, з відповідними прерогативами та зобов'язаннями), або кримінологічному, бо саме на цей вік припадає лєвова частка злочинів.

Сучасна соціально-економічна практика свідчить, що «омолодження» після 28 років вже не має «шансів». Приблизно до 25 років, враховуючи вікову періодизацію на шляху отримання освіти, особа повинна набути ознак

«нормальності», а саме, передусім, відповідати вимогам роботодавця маючи відповідні компетенції та навички. Пізніше, якщо компетенції та навички змінилися, не встигаючи за бажаннями роботодавця – вона стає аутсайдером. Проте ціннісний зміст «Я-концепції», а на її основі «Я-формули» з її уявною «рентабельністю» залишається незмінним. Останнє детермінує не тільки внутрішньо особистісний, а й потенційний соціальний конфлікт з втратою та водночас пошуку нових соціальних перспектив.

Діапазон розгортання такого конфлікту залежить від змісту конструкту соціальної реальності. Як відмічають Berger P., Luckmann T., його формування можна представити у наступних самовизначеннях: «... я знаю, що в інших людей є власна перспектива на наш спільний світ не тотожна з моєю. Моє «тут» – це їх «там». Моє «зараз» не повністю співпадає з їх. Мої проекти не тільки відрізняються, але можуть бути повністю протилежними їх проектам. Однак, у той же час, я знаю, що живу з ними в загальному світі» [1, с. 43–44].

Загальний світ у якому ми народжуємося вільними в процесі соціалізації виявляється жорстко стратифікованим. Приналежність до певної соціальної групи іноді визначає рух всього життя, а культура та соціальний досвід надає взірці потенціальних можливостей реалізації «Я» на прикладах успішних девіантів.

У такий стан, когнітивний дисонанс, виникаючи на тлі протиріч між етичними цінностями сімейного виховання, нормами що транслюються освітньою системою, мораллю стихійної соціалізації, рекламою взірців суспільного успіху або, іншою мовою, «рентабельності» на соціальному ринку, дуже часто набуває ознак організуючої реальності буття молоді людини, та як наслідок формування делінквентної мотивації, аж до злочину, як найгострішого прояву внутрішньо особистісного та соціального конфлікту.

Саме молодь у своїй поведінці, в першу чергу, віддзеркалює сутнісний зміст соціальних протиріч. Агресивне самоствердження, жорстокість та емоційна «тупість» є результатом, передусім невизначеності майбутнього, коли за браком

життєвого досвіду особа обирає ризиковані, руйнівні та саморуйнівні моделі експериментальної поведінки, залишаючи поза усвідомленням, що бути дійсно вільною означає бути передусім особою відповідальною за свою поведінку та діяльність.

Проведені нами емпіричні дослідження свідчать, що аксіологічна сфера організації буття принаймні для 13 % сучасної студентської молоді є взагалі не пріоритетною. Проте, економічна, для понад 78 % респондентів, є виключно важливою у буттєвому самоствердженні.

Останнє потребує, на нашу думку, окремої уваги, бо огрублення соціальних стосунків в наслідок економічної кризи є за досвідом кримінологів одним з визначальних чинників зростання рівня злочинності.

У такий стан профілактика суспільно-небезпечної поведінки молоді вимагає науково обґрунтованого комплексного соціально психологічного аналізу та моделювання взаємодії молоді як окремої соціальної групи з суспільством та його інституціями. Корегування освітньої, соціальної та економічної політики держави з метою нейтралізації негативних наслідків суспільних протиріч на шляху її розвитку. Розробки спеціальної стратегії та тактики розв'язання (як засобами кримінальної юстиції, так і іншими формами правового впливу) суспільних конфліктів, з урахуванням мотивації їх суб'єктів.

Саме пом'якшення соціальних умов життя молоді, гуманізації її культурного простору є пріоритетним початком створення ефективної системи профілактики делінквентної поведінки. Важлива роль у цьому процесі надається державі, адже, зокрема, спираючись на думку Е. Уїллетта, з боку держави було б, безумовно, несправедливо покладати на молодь відповідальність за ту чи іншу поведінку раніше, ніж держава донесе до її свідомості думку про те, що конкретна поведінка є небезпечною.

Література:

1. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / перевод на русский язык Е. Руткевич. – Москва : «Медиум», 1995. – 323 с.

*Лукіна І. М., канд. юрид. наук, доц.,
доц. кафедри правознавства,
Приватний вищий навчальний заклад
«Макіївський економіко-гуманітарний інститут»*

ПРАВО НА ОСКАРЖЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Розвиток України як демократичної, правової, соціальної держави передбачає формування ефективного, дієвого механізму захисту прав, свобод і інтересів фізичних і юридичних осіб, що охороняються законом.

Конституція України проголошує, що наша держава є правовою, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Враховуючи, що основним об'єктом конституційного регулювання є захист прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності, чинним законодавством України взятий курс на посилення ролі суду при можливому порушенні чи обмеженні прав і свобод.

Тема прав людини, механізмів їх реалізації, забезпечення та судового захисту, набула особливого, якщо не першочергового, значення в суспільстві. Питання захисту прав людини і громадянина в Україні стали предметом наукових досліджень правознавців, таких як Е. Є. Регушевського, В. Т. Маляренка, С. В. Ківалова, І. Й. Магновського та ін. Особливе місце у цих дослідженнях відводиться саме судовому захисту прав людини і ролі влади у розв'язанні спорів, які виникають між людиною і державою.

Зупинимось на проблемних питаннях, пов'язаних з судовим захистом прав і свобод людини та можливості підвищення ефективності діяльності суду. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», визначає основним завданням суду – забезпечення захисту гарантованих Конституцією України та законами прав і свобод людини і громадянина, здійснення правосуддя на засадах вер-

ховенства права.

Оскільки для правової держави є притаманною однакова відповідальність держави перед громадянином і громадянина перед державою, то цілком природним є запровадження такого порядку, коли особа мала б можливість вдатися до судового захисту в усіх випадках виникнення конфліктних ситуацій між нею й іншими фізичними та юридичними особами.

Стаття 55 Конституції України закріплює право людини на захист своїх прав судом. Судовий захист являє собою необхідну і ефективну гарантію реальності прав і свобод людини та громадянина. Право на правосуддя відображається в основних засадах судочинства, тому, зміст цього права складається з наступних елементів: доступність правосуддя; право на апеляційне та касаційне оскарження судової постанови; незалежність і неупередженість суду; рівність сторін перед законом і судом; право на захист; принцип публічності судового розгляду; розгляд справи в розумний строк.

Судова практика виявляє ряд складнощів та недоліків реалізації права людини на правосуддя та здійснення судом свого головного призначення. Про це свідчать численні звернення громадян зі скаргами на низький рівень правосуддя до Вищої ради юстиції України, Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної ради з прав людини та інших правозахисних інстанцій.

Перетворення правосуддя в надійний інструмент захисту прав і свобод людини ускладнюється цілим комплексом причин соціального характеру. В суспільній свідомості ще не зовсім сформувалось поняття про суд як про бездоганне знаряддя поновлення справедливості і законності. Дуже незначна частина суспільства вірить у можливість їх реалізації у близькому майбутньому. Правовий нігілізм населення як адекватна реакція на стан справ у сфері законності і правопорядку виявляється в тому, що населення вкрай неохоче звертається до суду за захистом порушеного права. Очевидно, це пов'язано з тим, що, звертаючись до суду за захистом своїх порушених прав, населення часто

стикається з несправедливими рішеннями, внаслідок чого втрачається довіра та пошана до суду, знижується рівень ефективності судової системи та її авторитет. Розгляд проблеми судового захисту прав і свобод людини і громадянина неможливий без розгляду проблем, які стосуються безпосередньо діяльності судової системи.

У демократичному суспільстві базовим компонентом судової системи та найкращою гарантією торжества правосуддя є принцип незалежності судової влади. При цьому незалежність не тільки судів, а й особиста незалежність кожного окремого судді є певною гарантією справедливого рішення у конкретній справі при зверненні громадян до суду за захистом своїх прав. У зв'язку з цим саме статус судді, місце судів у системі державних органів, їх взаємовідносини з іншими структурами органів державної влади мають вагомe значення з точки зору неупередженості та об'єктивності правосуддя.

Суди повинні бути незалежними від політичних важелів суспільства, і рішення в суді повинні прийматися не політично, а юридично правильні. Інакша позиція зведе нанівець конституційне положення про відповідальність держави перед людиною за свою діяльність. Тільки незалежний суд може ефективно здійснювати покладені на нього завдання та справедливо вирішувати судові справи.

Метою проведення в Україні судової реформи є утвердження судової влади як головного гаранта прав і свобод людини і громадянина. Здійснюючи судову реформу, держава дбає про таке правове, кадрове, фінансове і матеріальне забезпечення суддів, яке гарантує їхню незалежність від публічної влади, захищеність від посягань кримінальних елементів, відбір до суддівського корпусу найкращих фахівців. Разом з цим розвиток судової системи має бути підпорядкований ідеї не допускати судового свавілля при розгляді справ щодо захисту прав людини.

Нині в Україні йде процес реформування правосуддя та посилення ролі суду

як гаранта прав громадян. Сьогодні судовий захист прав людини в Україні має бути піднятий на належний рівень, що відповідає світовим демократичним стандартам. Цьому має сприяти державна політика у сфері належного організаційного і кадрового забезпечення діяльності судів, посилення контролю за виконанням рішень судів, забезпечення відповідальності суддів за ухвалення незаконного рішення (яке скасовується вищою інстанцією), вдосконалення законодавчої бази, яка б регулювала судоустрій і судочинство в Україні.

Держава має також створити умови доступності одержання правової допомоги населенню та забезпечити на рівні закону надання безоплатної правової допомоги громадянам, які не мають коштів звернутися до адвоката, оскільки не маючи можливості отримати необхідну правову допомогу, громадяни фактично неспроможні захищати свої права у суді. Держава повинна вживати реальних заходів щодо підвищення правової культури населення, яка є підґрунтям захисту громадянами своїх прав і свобод.

Законність і верховенство права через суд – саме в цьому має полягати суть правосуддя.

Хочеться сподіватися, що завершення судової реформи в Україні поліпшить стан забезпечення судового захисту прав і свобод громадян, підвищить пошану і довіру населення до служителів правосуддя, які з гідністю нестимуть почесне і відповідальне звання судді і створюватимуть умови для становлення України як демократичної, правової держави. При цьому необхідно пам'ятати головний принцип правової держави: не людина для держави, а держава для людини.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. – Редакція від 02. 03. 2014р, на підставі Закону № 742-18.[електронний ресурс: zakon4.rada.gov.ua.]

2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010р., № 2453-VI: остання версія від 01.01.2016 [електронний ресурс: zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/ 2453-17]

*Ляш А. О., канд. юрид. наук, проф.,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ТЕОРІЯ ДОКАЗІВ, ПРОЦЕС ДОКАЗУВАННЯ І ПРОБЛЕМА ІСТИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Доказування у кримінальному судочинстві є складною формою діяльності слідчого, прокурора, судді (суду). Ця діяльність регулюється нормами Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1], які в сукупності називаються *доказовим правом*. До системи норм доказового права входять: а) норми глави 4 КПК «Докази і доказування», які регулюють зокрема, предмет доказування в кримінальній справі, поняття й оцінку доказів та їх процесуальні джерела; б) норми-принципи кримінального процесу; в) норми, які передбачають права й обов'язки суб'єктів кримінального процесу; г) норми, що регулюють провадження слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових), судових та інших процесуальних дії щодо збирання і перевірки доказів; д) норми, які встановлюють підстави та порядок прийняття й обґрунтування процесуальних рішень [2, с. 117].

Доказове право – це система кримінальних процесуальних норм, які регулюють процес доказування, а теорія доказів – це та частина науки кримінального процесу, яка вивчає цей процес. Основне призначення теорії доказів полягає в тому, щоб на основі вивчення і узагальнення норм доказового права, практики їх застосування виробити наукові рекомендації для подальшого удосконалення як самих норм, так і судової та слідчої практики їх застосування.

Доказування як процес встановлення *істини* в кримінальних провадженнях полягає у пошуку (виявленні), закріпленні, дослідженні, оцінці і використанні доказів, і є однією з форм практичної діяльності у протидії злочинності, саме

практичної діяльності, а не наукового дослідження. Спільним в них є те, що і в практичній діяльності, і в науковому дослідженні метою є пошук істини.

Питання щодо змісту об'єктивної істини в кримінальному процесі було і залишається дискусійним як серед науковців, так і серед практиків і вирішується по різному. Запроваджена в КПК України від 13.04.2012 р. і в КПК Російської Федерації (далі – РФ), що введений в дію 18.12.2001 р., змагальна модель кримінального провадження зменшила кількість прихильників встановлення істини. У зв'язку з цим варто зазначити, що побудувати змагальний кримінальний процес в «чистому вигляді», позбавивши суд активності під час дослідження доказів, не можливо, адже суд несе відповідальність за законність, обґрунтованість і вмотивованість судового рішення (ст. 370 КПК) [1]. Не встановлення судом чи ухилення суду від встановлення істини в окремих випадках може завдати істотної шкоди охоронюваним законом правам і законним інтересам учасників кримінального судочинства. Мабуть тому в нормах чинного КПК України, що стосуються процесу доказування, врегульовано право суду чи головуючого під час судового розгляду спрямовувати судовий розгляд на забезпечення з'ясування всіх обставин кримінального провадження (ч. 1 ст. 321), проводити за власною ініціативою окремі судові дії: доручати проведення експертизи (ч. 2 ст. 332), допитувати експерта (ч. 1 ст. 356), повторно допитувати свідка і потерпілого (ч. 13 ст. 352, ч. 2 ст. 353), оглядати певне місце (ч. 1 ст. 361), а також протягом всього допиту обвинуваченого ставити йому запитання для уточнення і доповнення його відповідей (ч. 1 ст. 351), ставити спеціалістові запитання в будь-який час дослідження доказів (ч. 2 ст. 360), оголошувати в судовому засіданні та пред'являти протоколи слідчих (розшукових) дій та інші долучені до матеріалів кримінального провадження документи (ч. 1 ст. 358) [1].

Переконаний, що зазначені судові дії направлені на з'ясування істини.

Варто також звернути увагу на аналіз норм чинного КПК РФ, що регулюють процес доказування, проведений відомим ученим-процесуалістом РФ

С.А. Шейфером. Це дало йому право стверджувати, що встановлення істини, як і раніше, необхідно вважати метою доказування, хоча ця мета виражена в законі менш визначено, ніж раніше [3, с. 43].

Істина, яку встановлюють у кримінальному процесі, одночасно є і абсолютною і відносною. *Абсолютною* її необхідно вважати тому, що суд повинен завжди дати цілком конкретну і достовірну відповідь на питання, які належать до предмета доказування, вірно кваліфікувати дії особи, визначити справедливую міру покарання. Однак органи досудового розслідування і суд пізнають лише частину того, що було насправді, тобто здійснюють пізнання в рамках предмету і меж доказування, необхідних для ухвалення вироку. В цьому розумінні істина, яка встановлюється у вирoku суду є істиною *відносною*.

Доказування у кримінальних провадженнях є специфічною пізнавальною діяльністю і відіграє важливу роль у встановленні обставин, що належать до предмета доказування. Кримінальне процесуальне доказування, констатує М. М. Михеєнко, – це діяльність уповноважених законом суб'єктів кримінального процесу щодо збирання (формування), перевірки і оцінки доказів та їх процесуальних джерел, а також по формулюванню на цій основі певних тез і наведення аргументів для їх обґрунтування [2, с. 117; 4, с. 11]. Поділяю цю точку зору як і багато інших процесуалістів.

Таким чином, основним змістом кримінальної процесуальної діяльності органів досудового розслідування є робота з доказами, а саме збирання, перевірка, оцінка і використання. На основі сукупності зібраних доказів, керуючись законом, уповноважені законом органи і посадові особи приймають процесуальні рішення і виконують процесуальні дії.

Збирання доказів – це процес провадження слідчим, прокурором і судом (суддею) процесуальних дій з дотриманням процесуальної форми, спрямованих на пошук, виявлення, витребування, отримання, процесуальне закріплення і

збереження доказів та їхніх процесуальних джерел до вирішення кримінального провадження по суті.

Перевірка доказів та їхніх процесуальних джерел полягає в аналізі кожного з них, порівнянні з іншими доказами та їхніми джерелами, провадженні слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових), судових дій. Тобто перевірка здійснюється як логічним шляхом, за допомогою розумової діяльності, так і за допомогою практичних (слідчих і судових) дій, осіб, які здійснюють кримінальне провадження.

Змістом *оцінки доказів* у кримінальному процесі є винятково розумова діяльність, яка не регулюється нормами кримінального процесуального закону, але, як слушно зауважують Ю. М. Грошевий і С. М. Стахівський, ці норми впливають на те, щоб процес мислення відповідав меті закону. Крім того, вони дають певні правові орієнтири суб'єкту доказування, визначаючи умови оцінки доказів [5, с. 64]. Оцінка доказів і їхніх процесуальних джерел включає чотири елементи: визначення їхньої належності, допустимості, достовірності та достатності для прийняття відповідних процесуальних рішень і провадження певних процесуальних дій.

У КПК України (ст. 94) [1] не визначено оцінку процесуальних джерел, а лише оцінку доказів що, на нашу думку, не зовсім точно оскільки оцінювати потрібно не лише докази, а й процесуальні джерела їх отримання на що справедливо вказують науковці-процесуалісти. Крім того, пропоную доповнити главу 4 КПК новими статтями 861 «Достовірність доказів» і 862 «Достатність доказів» в яких надати визначення цих понять як елементів *оцінки доказів і їхніх процесуальних джерел*, оскільки в чинному КПК вони не врегульовані.

Уважаю, що ці доповнення закону сприятимуть неупередженості (об'єктивності) процесу доказування, захисту прав та законних інтересів учасників процесу під час досудового кримінального провадження і судового розгляду, тобто встановленню істини.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012р. // *Голос України*. – 2012. – № 90–91.
2. Михеєнко М. М. Кримінальний процес України: [підручник] / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Київ : Либідь, 1999. – 536 с.
3. Шейфер С.А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования / С. А. Шейфер. – Москва : Норма : ИНФА-М, 2012. – 240 с.
4. Михеєнко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / М. М. Михеєнко.– Київ : Вища школа, 1984. – 134 с.
5. Грошевий Ю. М. Докази і доказування у кримінальному процесі: [науково-практичний посібник] / Ю. М. Грошевий, С. М. Стахівський.– Київ : КНТ Вид. Фурса С. Я. , 2006. – 272 с.

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ЦІННІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний етап розвитку українського суспільства і держави може бути охарактеризований як трансформаційний, у якому наявні дві тенденції розвитку: прагнення створення громадянського суспільства та забезпечення максимальної реалізації прав і свобод людини й громадянина. У зв'язку з цим загострюється актуальність дослідження прав людини як фундаментальної цінності громадянського суспільства, особливостей реалізації останніх, правової активності носіїв прав. При цьому постає потреба у виділенні окремих аксіологічних властивостей, притаманних правам людини, які відбивали б пов'язаність останніх із духовними складовими суспільства, включення у систему цінностей, як на загальносоціальному, так і на індивідуальному рівні. Це зумовлює необхідність розширення наукових уявлень про права людини, заснованих на подвійності їх морально-правової природи, співвідношенні загальносоціальних та юридичних аспектів у правах.

Запроваджуваний підхід дасть змогу по-новому звернутися до розв'язання існуючих проблем правової реальності. Йдеться, зокрема, про проблеми механізму реалізації та захисту прав і свобод людини й громадянина; правового регулювання взаємодії названих прав з інституціями громадянського суспільства; співвідношення універсального та культурно-особливого у правах; правової культури та правосвідомості, через які переломлюються об'єктивні ціннісні властивості правової дійсності в цілому і прав людини зокрема.

Актуальність проблеми дослідження підсилюється тим, що в умовах методологічного плюралізму сучасної юриспруденції, залучення досвіду

зарубіжних правознавців у сфері досліджень громадянського суспільства і прав людини, постає завдання переглянути основні питання щодо місця прав людини у правовій системі. Особливо це стосується реалізації та захисту прав, а також деяких аспектів у визначенні змісту прав людини в цілому, оскільки радянською наукою розглядалися і виносилися на передній план соціально-економічні права, декларувалося їх здійснення при відсутності реальної можливості використання, обмеження втручання держави у простір, окреслюваний правами людини.

Попри сплеск інтересу до тематики прав людини та громадянського суспільства, у наукових працях існують поодинокі спроби теоретичної розробки ціннісного виміру прав людини у громадянському суспільстві. Існуючі дослідження у цій сфері часто характеризуються фрагментарністю, спрямованістю на окремі аспекти дослідження прав. На монографічному рівні вони або звернені до проблем громадянського суспільства у цілому, або до розгляду прав людини, особливо до їх тлумачення і захисту. Майже поза увагою правознавців залишаються аксіологічні властивості прав людини, недостатньо повно досліджено правову активність носіїв прав у громадянському та трансформаційному суспільствах, реалізація прав людини часто висвітлюється лише на рівні законодавчих механізмів. На стан розробленості змісту цих питань вплинуло і те, що у радянській теорії держави і права вони майже не досліджувалися, виняток становлять поодинокі роботи, а відповідне поживлення у правовій літературі спостерігається лише з 90-х років ХХ ст. До цього треба додати, що нові суспільні реалії зумовили потребу пошуку власної концепції прав людини, найбільш прийнятної для українського суспільства.

Між тим, теоретичне дослідження цих питань має важливе значення для правотворчості і правозастосування. Детально розроблена ціннісна теорія прав людини необхідна передусім для правильного формулювання норм відповідного законодавства, а також у випадках звернення суб'єкту правозастосування до юридичної доктрини. Значною перешкодою для правозастосування є відсутність

умов ефективної дії механізму реалізації та захисту прав людини, що особливо відчувається на рівні судового захисту останніх.

Слід зазначити, що інтеграція України у світове співтовариство, а також урахування вимог міжнародно-правових актів, породжують також низку питань, пов'язаних з тематикою дисертаційного дослідження. Зокрема, це стосується обрання відповідної концепції прав людини, її обґрунтування у національно-культурному контексті, а також відповідності інтерпретації та здійснення конкретних прав певним міжнародним стандартам з прав людини.

Проблема визначення змісту поняття прав людини для громадянського суспільства ускладнюється тому, що останні розглядаються одночасно і як складова цього суспільства, і як вимір його відповідності певній ідеальній моделі. На відповідне визначення впливає також зміна напрямків трансформації правової системи у процесі суспільно-державних перетворень.

З огляду на вищезначене, можна констатувати, що на цей час існує потреба концептуального, заснованого на сучасній методології дослідження прав людини як фундаментальної цінності громадянського суспільства, що сприятиме вирішенню низки проблем теорії держави і права, формуванню виваженої правової політики у цій сфері, а також підвищенню якості та ефективності правотворчої і правозастосовної діяльності.

Література:

1. Лопатин В. Н. Политика и право при обеспечении информационно-психологической безопасности / В. Н. Лопатин // Право и политика. – 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.portalus.ru/modules/internationalallaw/rus_readme.php?subaction=showfull&id=1095960451&archive=&start_from=&ucat=1& № 10.
2. Смирнов В. Право и политика в юридической и социально-гуманитарных науках / В.Смирнов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.igpran.ru/public/publiconsite/SmirnovLawPoliticsInLegalSocialScie>.

УДК 342.25(045)

*Мальцев Д. І., магістр,
Науковий керівник: Зюзіна Т. О., д-р пед. наук, проф.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЧЕХІЇ

Широкі можливості для всебічного взаємовигідного співробітництва між Україною і Чеською Республікою зумовлені багатьма об'єктивними факторами: глибокими історичними та культурними зв'язками, відсутністю будь-яких територіальних претензій, традиційними дружніми і партнерськими політичними відносинами, господарськими контактами і взаємодоповнюючим характером національних економік, спільними цілями в реалізації курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію, спільними регіональними інтересами, існуванням української національної меншини в Чехії та чеської в – Україні. Проблеми організації місцевого самоврядування у Чехії розглядаються в роботах Х. М. Дейнеги, Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка.

Як решта країн Центральної та Східної Європи, Чехія зіткнулася з потребою вирішення проблеми фінансового забезпечення місцевих бюджетів власними доходами. Асоціації місцевих влад у країнах Європи пройшли також практику вироблення механізму передачі справедливої частки національних податків на місцевий рівень. Зокрема, у Чехії, законодавчо зафіксовано принцип розподілу податків між місцевими бюджетами на підставі чисельності населення з урахуванням коефіцієнта його приросту. Стабільність фінансової системи в Чехії базується ще й на праві рад на встановлення місцевих податків, яке підкріплено законодавчо. Механізм контролю джерел та обсягів власних надходжень реалізується шляхом залучення незалежного зовнішнього аудитора, причому наслідки ревізії можуть вплинути в майбутньому на розподіл грантів центрального уряду муніципалітетам.

Вдосконалення місцевого самоврядування на сучасному етапі, його розвитку є важливою складовою процесу реформування системи публічної влади в Україні. Подальший розвиток місцевого самоврядування потребує прийняття низки нових законодавчих актів та внесення відповідних змін у нині діючі. В місцеве самоврядування залучені всі громадяни України, які виступають у ньому як жителі певних адміністративно-територіальних одиниць, а, крім того, всі реформи, які здійснюються в Україні мають вихід на локальний рівень, посилюючи відчуття належності людини до певної територіальної громади й має стратегічне значення в процесі соціальної інтеграції та політичної мобілізації суспільства.

Чехія – суверенна, єдина і демократично правова держава, що заснована на повазі основних прав і свобод людини і громадянина. Чеська Республіка з'явилася 1 січня 1993 р. в результаті мирного розподілу Чехословаччини на 2 країни. Саме цього дня набрала чинності конституція, прийнята 16 грудня 1992 р. За політичним устроєм Чеська Республіка – парламентська.

Конституція нової Чеської Республіки, що утворилася після розпаду Чехословаччини у 1992 році, підтвердила, що самоврядування територіальних самоврядних громад повинно бути гарантованим. Це і стало відправним пунктом для активної діяльності у створенні оптимальної муніципальної організації в країні. На основі принципу неспроможності виконання функцій місцевого самоврядування силами наявних маленьких рад, було здійснено кроки до об'єднання муніципалітетів, у яких проживає менше, ніж 3 тис. людей в асоціації, щоб вони змогли ефективно управляти та надавати послуги громадянам. Нині в Чехії більш ніж 6200 муніципалітетів, 80 відсотків яких обслуговують населення до 1 тис. осіб. У населених пунктах також кожні 4 роки проходять вибори місцевих рад (показних органів) і старост (у великих населених пунктах вони називаються приматорами).

На кінець 1998 р. Чеська Республіка складалася з 8 областей, включаючи Прагу як столичне місто. Області діляться на 76 районів, в які входять 6242

населені пункти. У 1997 р. був ухвалений закон, згідно з яким з 1 січня 2000 р. держава складається з 14 областей. Територіальному устрою Чехії присвячена глава 7 конституції, згідно з якою, Чеська Республіка ділиться на громади, які є основними територіальними самоврядними одиницями. Територіальними самоврядними одиницями більш високого рівня є землі або області. Територіальні самоврядні одиниці є територіальними об'єднаннями людей, які мають право на самоврядування. Община є складовою територіальною самоврядною одиницею більш високого рівня. Створення або ліквідація територіальної самоврядної одиниці більш високого рівня здійснюється тільки конституційним законом. Муніципалітети – повноправні юридичні суб'єкти. Держава не має права втручатися в самоврядування, за винятком обумовлених законом випадків. Міста і селища розпоряджаються власними коштами, мають бюджет, відокремлений від державного. Самоврядування в них здійснюється за допомогою муніципального парламенту, який обирається кожні 4 роки місцевим населенням (умовою права голосу є постійне місце проживання в даному населеному пункті). Представництво цього населеного пункту потім вибирає зі своїх лав виконавчі органи – муніципальну раду і старосту. Чисельність жителів у 80% населених пунктів не перевищує 1 тис. осіб; кількість міст – 375. Тричі проведені комунальні вибори (у 1990 р. за участю 75% виборців, 1994 р. – 62%, в листопаді 1998 р. – 45%) зміцнили демократію на місцях і визначили її як повноправний елемент у політичній системі Чеської Республіки. У 1997 р. місцевим муніципалітетам, згідно з опитуваннями, довіряло 48% жителів, не довіряло – 31%, приблизно така ж сама кількість тих, які довіряють і які сумніваються була і в 1998 р. [3].

Сучасна модель державної влади Чехії подібна до тієї, що була впроваджена конституційною реформою в Україні. Це зумовлює необхідність здійснення аналізу конституційного законодавства Чеської Республіки з метою виявлення позитивного досвіду цієї держави в закріпленні принципу поділу влади, що

надасть змогу запропонувати подальші шляхи вдосконалення конституційного законодавства України.

Література:

1. Артеменко А. Визначення напрямів розвитку місцевого самоврядування в малих містах України: європейський досвід : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04\(7\)/10aagued.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04(7)/10aagued.pdf).

2. Система державного управління Республіки Чехія: досвід для України / уклад. Х. М. Дейнега ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. – Київ : НАДУ, 2011. – 40 с.

3. Електронний ресурс : Режим доступу <http://www.slovopedia.com/14/215/1020905.html>

*Маркуш М. А., канд. юрид. наук,
заслужений юрист України,
народний депутат України IV скликання, Суддя
Конституційного Суду України (2006–2014 рр.)*

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – ДОКУМЕНТАЛЬНА ОСНОВА ПОБУДОВИ ЗМАГАЛЬНОЇ МОДЕЛІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

Правова система України у зв'язку зі зміною економічної та політичної парадигми потребує суттєвих законодавчих ініціатив, зокрема й у галузі кримінального процесу. При цьому неабияку стурбованість вітчизняних вчених, практиків породжують проблеми, що виникають через прийняття великої кількості нових законів та внесення змін до існуючих, коли такі закони чи зміни до них не завжди мають наукове підґрунтя, нічим не забезпечені, не узгоджуються із розумінням принципів справедливості, правової визначеності, верховенства права і верховенства Конституції України тощо.

Слід сказати, що традиційне структурування системи права за предметом правового регулювання вже не може вирішити проблему збалансованості приватних і публічних інтересів в праві. В сучасному світі існують різні варіанти побудови кримінально-процесуальних систем, які умовно тяжіють до певних архетипів. Вони залежать від ролі та значення суб'єктів кримінально-процесуальних правовідносин, їх функцій, змісту повноважень, характеру взаємодії, структури процесу, фундаментальних цінностей, які, зокрема зумовлюють специфіку взаємодії публічно-правових та приватноправових регуляторів, що визначені кримінально-процесуальною формою для втілення матеріальних кримінально-правових норм. Прийняття 13 квітня 2012 року Кримінального процесуального кодексу України¹, (да лі – КПК України), в основу

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651 – VI // Офіційний вісник України. – № 37. – 2012. – 1370 (зі змінами), набув чинності 19 листопада 2012 року

якого закладено нові стратегії, концепції, підходи до вирішення кримінально-процесуальних проблем та яким введено нові інститути та новації, що їх попереднє кримінально-процесуальне право не знало, значно активізувало загострення проблеми балансу у співвідношенні приватноправової та публічно-правової сфер правого регулювання кримінально-процесуальних відносин. В КПК України закладені нові аксіологічні вектори, які разом із розвитком європейської доктрини «кримінальної справи», дискусією навколо існування кримінального права в «широкому сенсі» та її пов'язаністю з усвідомленням відповідальності в двох можливих типах – реституційному чи репресивному, науковими дебатами щодо кодифікації «пенальних норм»² в єдиному акті тощо, стало причинами активного дослідження проблем співвідношення між категоріями «свобода вибору» та «примус» у сучасному кримінально-процесуальному праві України³.

Ключову роль у забезпеченні згаданого балансу відіграє оптимальне поєднання публічно-правового і приватноправового методів правого регулювання, досягти якого можна виключно у процесі конвергенції, юридична сутність якої полягає у зближенні приватного і публічного права, проникненні приватного права у публічну сферу, а публічного – у приватну сферу. Основною умовою такого взаємопроникнення є те, що в процесі конвергенції приватне і публічне право не поглинається одне одним, а кожне із них зберігає свою юридичну суть і специфічні особливості. Таке взаємопроникнення повинно бути збалансованим, бо квінтесенція і соціальне значення конвергенції приватного і

² Навроцкий В. А. Кодификация уголовного законодательства или кодификация пенальных норм? / В. А. Навроцкий // Проблемы кодификации уголовного закона: история, современность, будущее (посвящается 200-летию проекта Уголовного уложения 1813 года): материалы VIII Российского конгресса уголовного права, состоявшегося 30-31 мая 2013 года / ответ. ред. докт. юрид. наук В. С. Комиссаров. – Москва : Юрлитинформ, 2013. – С. 517; – С. 610–613.

³ О. В. Харитонов. КПК України 2012 р. : новий поштовх до осмислення взаємодії публічно-правової та приватно-правової сфер право регулювання в кримінально-правовому аспекті // Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. : кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників міжнародної науково-практичної конференції (19-20 вересня 2013 р.). – Львів : ЛДУ ВС, 2013. – С. 159–163. – 544 с.

публічного права полягає у гармонізації як такого сполучення, так і вказаних інтересів, коли приватноправовий і публічно-правовий методи правового регулювання забезпечують рівновагу між вимогами особистої свободи і загального блага, а звідси приватного і публічного інтересів. З прийняттям нового КПК України кримінально-процесуальне і кримінальне законодавство дрейфує від монізму до його дуалізму⁴.

Мова йде про дуалістичні тенденції в розвитку кримінально-процесуального законодавства та окремих інститутів кримінального процесу, тобто на перший план висувається проблема реформування саме форм конвергенції приватного і публічного права, коли виникає потреба у поєднанні публічно-правового і приватноправового регулювання. Принципове значення у такому взаємопроникненні мають критерії визначення меж конвергенції приватного і публічного права. Слід погодитися із тим, що визначальним і універсальним критерієм, який визначає межі конвергенції є права і свободи людини, що виступають фундаментальною основою упорядкування і координації поведінки і зв'язків людей, попередження існуючих та виникаючих між ними конфліктів⁵.

Наукові дискусії навколо чинного КПК України не вщухають, одні – вважають введені ним новели позитивними, інші – піддають їх критиці, зокрема вважають, що в ньому відбулося штучне та необґрунтоване змішування процесуальних моделей континентального та англосаксонського права, деформація функцій прокуратури, правового статусу слідчого та оперативних працівників, а відсутність стадії порушення кримінальної справи – породила відсутність

⁴ Баулин Ю. В. Рекодификации уголовного законодательства Украины: проблемы научного обеспечения / Ю. В. Баулин // Проблемы кодификации уголовного закона: история, современность, будущее (посвящается 200-летию проекта Уголовного уложения 1813 года): материалы VIII Российского конгресса уголовного права, состоявшегося 30-31 мая 2013 года / ответ. ред. докт. юрид. наук В. С. Комиссаров. – Москва : Юрлитинформ, 2013. – С. 517; – С. 515–518.

⁵ Коршунов Н. М. Конвергенция частного и публичного права: проблемы теории и практики / Н. М. Коршунов. – Москва : Норма: ИНФРА-М, 2013. – 240 с.

правових підстав розслідування, висунення і пред'явлення обвинувачення, призначення експертизи, визнання особи підозрюваною, обвинуваченою, винною. Піддаються критиці такі інститути як укладення угоди про визнання винуватості між особою, яка вчинила злочин, і державою в особі прокурора, про примирення між цією ж особою і потерпілим, змістом яких може стати кваліфікація злочину, такі угоди прямо зв'язані з узгодженням покарання та згодою підозрюваного (обвинуваченого) на його призначення, можливістю звільнення від покарання з випробуванням. Тобто КПК України введено альтернативний механізм кваліфікації злочину та призначення покарання і, якщо раніше це було виключною компетенцією суду, то тепер ця робота виконується іншими суб'єктами, які подають результати своєї роботи суду на затвердження. За Конституцією України виключно суд може визнати особу винною і призначити їй покарання (стаття 62), керуючись при цьому цілим блоком матеріальних та процесуальних норм, що належать як загальних засад так і спеціальних правил його призначення; делегування функцій суду не допускається (стаття 124), тоді як за новим КПК України механізм укладення угод є таким, що сторони угоди формально не пов'язані вказаними вимогами і можуть застосовувати їх за аналогією, а можуть відступити від них, вправі узгоджувати ступінь вини, покарання тощо.

Наведені та інші положення КПК України, дають підстави для висновку, що він не узгоджується з окремими положеннями Конституції України, чинного законодавства, зокрема Кримінального кодексу України, фундаментальними теоретичними положеннями державно-правової науки, кримінального права, кримінології та криміналістики і з метою усунення значної кількості недоліків, він потребує законодавчих змін вже сьогодні, адже соціальна цінність та регулятивна значимість будь-якого закону полягає не в тому, що він створює нові форми буття, а в тому що він адекватно та чітко регулює як суспільні так і правові відносини, забезпечує стабільність і розвиток суспільства засобами офіційного санкціонування. Наскільки є позитивною одночасна зміна стратегії галузі

кримінально-процесуального права – зараз сказати складно, таку оцінку може дати як практика, так і теорія кримінального процесу, однак беззаперечним є те, що він став новим поштовхом до осмислення зміни парадигми публічно-правової та приватноправової сфер регулювання в кримінально-процесуальній правовідносин.

Таким чином, при реформуванні будь-якої галузі права, зокрема кримінально-процесуального права, необхідно виходити наступного – однією з основних вимог такого реформування є те, що воно повинно ґрунтуватися на Конституції України, а прийняті закони в тому числі й діючий КПК України повинні узгоджуватися з нею і відповідати їй, зокрема в стратегічному, доктринальному і ціннісному вимірах.

Мателега Є. І., магістр,

Науковий керівник: Андрусів В. Г., канд. юрид. наук, ст. викл.,

Київський університет культури,

м. Київ, Україна

ІНСТИТУТ МИРОВОЇ УГОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Уніфікація національної правової системи України до правової системи європейського співтовариства поряд зі змінами матеріального законодавства вимагає змін законодавства процесуального.

В умовах проведення правової реформи основним завданням цивільного судочинства є забезпечення можливості вільної реалізації прав осіб, які беруть участь у справі.

Одним із найважливіших принципів цивільного процесуального права України є принцип диспозитивності, змістом якого є широке коло правомочностей, від здійснення сторонами яких залежить розвиток процесуальної діяльності по справі.

Однією з форм прояву принципу диспозитивності є гарантована законом можливість сторін при досягненні домовленості припинити спір шляхом укладення мирової угоди [1, с. 45].

Мирова угода, за своєю природою, є складним правовим інститутом, оскільки поєднує в собі як елементи матеріального, так і процесуального права. Цивілістична наука має три підходи до визначення правової природи цього інституту:

- перший підхід зводиться до того, що мирову угоду вважають договором, яка має матеріально-правову, цивілістичну природу;
- другий підхід виходить з того, що мирова угода – це процесуальний договір або ж процесуальна дія;
- третій підхід зводиться до того, що сутність мирової угоди полягає у

тому, що правова природа мирової угоди має комплексний характер – матеріальний і процесуальний.

Отже, мировою угодою є угода, укладена в цивільному процесі, між сторонами у справі і затверджена судом про умови припинення спору, про право цивільне на підставі взаємних уступок – відмови позивача від частини своїх вимог або їх зміни, визнання відповідачем зміненого позову чи зменшеного розміру позовних вимог [2, с. 142].

Розглянувши історію розвитку примирних процедур, можна виявити ряд властивих йому закономірностей.

В історії неодноразово відбувалося неправильне застосування примирних процедур, коли примирителі змушували сторони закінчувати справу мировою угодою. Примус сторін до примирення з боку суду чи інших осіб суперечить добровільному характеру примирних процедур, не призводить до справжнього примирення і компрометує інститут мирової угоди.

Примирні процедури з'явилися при формуванні людського суспільства для забезпечення виживання племені. Вони проходили у формі посередництва, так званого арбітражу, основною метою якого було не відплата по заслугах, а підтримання миру і порядку. Посередниками в цей період були особи, які володіють владою і впливом – вожді, жерці, старійшини та інші. Поступово зміцнювалася ідея примирення перед насильницьким способом врегулювання спорів [3, с.163–176].

Доктринальна розробка і законодавче оформлення інституту мирової угоди були вперше здійснені в римському праві. Основні риси мирової угоди в його сучасному вигляді сформувалися в римському праві, в якому була створена його цілісна концепція. Сформульовані римськими юристами концепції мирової угоди і норми, що регулюють його, взяті за основу в сучасних правових системах Європи. При цьому одні правові системи (Німеччина) взяли за основу концепцію мирової угоди в широкому сенсі (тобто усувають як неясність наявності або точного змісту

права, так і його реалізованості), розроблену в класичному римському праві, а інші (Франція, Італія) взяли за основу концепцію мирової угоди у вузькому сенсі (тобто усувають тільки неясність в наявності права або його точного змісту), розроблену глосаторами.

На території України в різні епохи існувало безліч інститутів (таких як третейські («полюбовні»), совісні, мирові, волосні суди, посередницькі комісії), спрямованих на проведення примирних процедур.

У радянському праві принцип диспозитивності, а разом з ним і мирова угода, застосовувалися з істотними обмеженнями, пов'язаними з пріоритетом принципу захисту економічно і соціально слабких сторін. Судді нерідко відмовляли в затвердженні мирової угоди, якщо, на їхню думку, вона не відповідала інтересам будь-якої зі сторін [4, с. 156–160].

Таким чином, мирова угода має напрочуд багатогранний, комплексний та надзвичайно складний правозастосовний характер, зумовлений, як одночасним її регулюванням нормами матеріального та процесуального права, так і не до кінця опрацьованими можливостями та моментами її застосування.

Вивчення історії мирової угоди у цивільному процесі сприятиме вирішенню актуальних проблем правозастосовної практики і може стати історико-теоретичною основою удосконалення сучасного цивільного процесуального законодавства.

Література:

1. Бортнік О. Г. Мирова угода у цивільному судочинстві: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Харків, 2007. – 189 арк. – Бібліогр.: арк. 173-189 // <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/243815.html>
2. Соколянський Д. В. Мирова угода сторін у цивільному судочинстві України: постановка проблеми / Д. В. Соколянський // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С. 348–353. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2012_66_52.pdf

3. Давыденко Д. Л. Из истории примирительных процедур в Западной Европе и США / Д. Л. Давыденко // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 2004. – № 1. – с. 163–176. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bgarf.ru/science/baltic-center-of-mediation-and-conflictology/publikacii/13.pdf>

4. Ковтунець О. М. Становлення інституту мирової угоди у правових пам'ятках Європи та Росії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apcourtkiev.gov.ua/control/uk/publish/article>

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Необхідною умовою становлення демократичної правової держави є не лише наділення осіб, які перебувають під її юрисдикцією, широким комплексом прав і свобод, а й створення відповідного механізму їх визнання, дотримання та ефективного захисту.

Проблемам захисту цивільних прав та інтересів приділялася увага таких вчених, як О. О. Красавчиков, М. С. Малейн, А. П. Сергеев, В. І. Тertiшніков, С. І. Бобух, Г. А. Свердлик, Е. Л. Страунінг та інших. Зазначені питання досі не втрачають своєї актуальності, оскільки невід'ємною складовою реалізації будь-якого цивільного права є не лише його захищеність від будь-яких посягань на рівні закону, а й реальна можливість заінтересованого суб'єкта скористатися відповідними механізмами такого захисту.

Сьогодні питання захисту судом цивільних прав та інтересів у контексті застосування вказаних норм залишається вкрай актуальним, особливо у зв'язку із забезпеченням єдності судової практики та законодавчим закріпленням ефективних інструментів правового забезпечення захисту прав і інтересів учасників цивільних правовідносин, що є одним із найважливіших завдань держави.

У зв'язку з тим, що в чинному законодавстві немає визначення поняття «способи захисту права», продовжуються дискусії з цього питання серед відомих юристів-вчених та практиків. Існуючі в юридичній літературі підходи до формулювання поняття способу захисту цивільних прав умовно можна поділити на такі групи: 1) під способом захисту розуміються «заходи»; 2) під способом

захисту розуміються «засоби»; 3) під способом захисту розуміються «дії»; 4) під способом захисту розуміються «вимоги».

На підставі аналізу та узагальнення існуючих в літературі визначень та сутнісних ознак, можна визначити поняття «спосіб захисту цивільного права» як зумовлений зобов'язаннями, що походять з міжнародних договорів України, заснований на положеннях Конституції України і законах і реалізується на засадах: диспозитивності – потенційним або реальним позивачем; законності в контексті ухвалення судового рішення за наслідками розгляду позовної заяви або клопотання – судом; належності та добровільності виконання або внаслідок забезпеченого державою в разі відмови від добровільного виконання – потенційним або реальним відповідачем, захід активної поведінки, наслідком якого є захист порушеного, невизнаного або оспорюваного цивільного суб'єктивного права.

Існуюча практика застосування способів захисту цивільних прав полягає в тому, що застосуванню підлягає такий спосіб захисту, який передбачений законом та (або) договором між сторонами. Винятком із зазначеного правила є спори, що впливають з особистих немайнових відносин, оскільки за ст. 275 ЦК особисте немайнове право може бути захищене також іншим способом відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що спричинило це порушення.

Проте, в літературі наголошувалось на пропозиції доповнити абзац 12 ч. 2 ст. 16 ЦК положенням ст. 275 ЦК, передбачивши можливість захисту й майнового права способами, які хоч і не передбачені законами, але відповідають змісту порушеного права, способу його порушення та наслідкам, спричиненим порушенням [5, с. 35].

ЦК надає право сторонам врегулювати в договорі способи захисту, які не передбачено законом, проте аналіз судової практики свідчить, що такі випадки є нечастими.

Визначення ст. 16 ЦК способів захисту цивільних прав та інтересів має важливе значення в захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Однак, вимоги цієї статті і статті 4 ЦПК стосовно того, що зазначені права та інтереси можуть захищатися лише способами, передбаченими законом або договором призводять до відмови у захисті цих прав та інтересів у правовідносинах, для яких законом або договором не встановлено способів їх захисту.

Положення цих статей не узгоджуються з статтями 55, 124 Конституції України, норми яких поширюються на всі без винятку правовідносини, що виникають у державі, загальними принципами ст. 3 ЦК про право звернення до суду за захистом і не відповідає Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, виконання вимог якої є обов'язковим для України. За ст. 6 Конвенції визнається право людини на доступ до правосуддя, а за її ст. 13 – на ефективний засіб захисту прав і це означає, що особа має право пред'явити у суді таку вимогу на захист цивільного права, яка відповідає змісту порушеного права та характеру правопорушення. Пряма чи опосередкована заборона законом на захист певного цивільного права чи інтересу не може бути виправданою [6, с. 121].

Таким чином, вирішуючи цивільні справи, з питань застосування способів захисту судами цивільних прав та інтересів належить враховувати положення, викладені в постанові Верховного Суду України від 21.05.2012 року згідно з якими, законодавчі обмеження матеріально-правових способів захисту цивільного права чи інтересу підлягають застосуванню з дотриманням положень ст. ст. 55, 124 Конституції України та ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, відповідно до яких кожна особа має право на ефективний засіб правового захисту, не заборонений законом.

Оскільки положення Конституції України та Конвенції мають вищу юридичну силу (ст.ст. 8, 9 Конституції України), а обмеження матеріального права

суперечать цим положенням, порушення цивільного права чи цивільного інтересу підлягають судовому захисту і у спосіб, не передбачений законом, зокрема ст. 16 ЦК, але який є ефективним засобом захисту, тобто таким, що відповідає змісту порушеного права, характеру його порушення та наслідкам, спричиненим цим порушенням.

Відтак не можна погодитися з практикою судів, які відмовляють у позові у зв'язку з тим, що позивач при зверненні до суду обрав спосіб захисту, не встановлений законом або договором для захисту права чи інтересу, що порушені, невизнані або оспорується. У таких випадках слід виходити із загальних засад захисту прав, свобод та інтересів, визначених Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Наведені протиріччя можуть бути усунуті у законодавчому порядку, наприклад шляхом доповнення абзацу другого п. 10 ч. 2 ст. 16 ЦК словами «а за відсутності такого способу захисту захист майнових прав може здійснюватися також іншим способом відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що спричинило це порушення. Аналогічні доповнення слід внести до п. «д» ч. 3 ст. 152 ЗК, а в ст. 18 СК, таке доповнення викласти окремо третьою частиною. Також є необхідність у законодавчому доповненні ч. 2 ст. 16 ЦК, в якій розкрити поняття способу захисту, щоб забезпечити однозначність їх розуміння.

Література:

1. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: у 2 т./ За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 520 с.

2. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга первая: Общие положения: Изд. 2-е, испр. – Москва : «Статут», 1999. – 848 с.

3. Бобух С.І. Захист цивільних прав та інтересів (проблеми теоретичної обґрунтованості сучасного понятійного апарату) // Адвокат. – 2008. – №1 (88). – С. 17-19.

4. Кот А. А. Способы защиты участников договорных отношений // Альманах цивилистики: сборник статей. Вып.1 / Под ред. Р.А. Майданика. – Київ : Всеукраинская ассоциация издателей «Правова єдність». – 312 с.

5. Ярема А. Г. Система способів захисту цивільних прав судом // Вісник Верховного Суду України. – Київ, 2009. – №12(112). – С. 34–39.

6. Ярема А. Г., Лужанський А. В., Мельник З. П. Захист цивільних прав та інтересів судом: окремі питання теорії та практики / За заг. ред. А. Г. Яреми. – Київ : Істина, 2014. – 420 с.

*Мотлях О. І., д-р юрид. наук, проф.,
заслужений юрист України,
Київський національний університет культури і мистецтв,
Богдан І. В., студентка Навчально-наукового Юридичного інституту
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна*

**ПЕРЕДТЕСТОВА БЕСІДА ЕКСПЕРТА-ПОЛІГРАФОЛОГА З
ПІДЕКСПЕРТНОЮ ОСОБОЮ ЯК ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ВИКОНАНОГО
ТЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА**

Загально визнано, що методика проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа (далі – ПФЕВП) передбачає собою наступні етапи її виконання – це: передтстова бесіда з підекспертним; безпосереднє тестування особи на поліграфі з використанням між тестової бесіди та після тестова бесіда поліграфолога з підекспертним, його захисником (адвокатом), або ж іншими ініціаторами цієї експертизи, перед підготовкою та оформленням експертного висновку. Кожний з названих вище етапів є важливо-необхідним і потребує грамотного підходу експерта-поліграфолога до їх підготовки та виконання, оскільки це в сукупності формує єдиний процес проведення ПФЕВП. Однак серед окремої групи поліграфологів точиться жвава дискусія щодо найбільш значимих у цьому специфічному процесі саме другого та третього етапів експертного дослідження, занижуючи при тому важливість проведення передтестової бесіди з підекспертним. Як на нас, така позиція частини дослідників поліграфа є необґрунтованою і практично може звести нанівець доцільність та результативність проведення ПФЕВП. З метою кращого розуміння даного питання, візьмемо за основу загально визначені поліграфологами, але документально не закріплені правила проведення ПФЕВП, які передбачають собою виконання наступних дій:

- обговорення експертом-поліграфологом обставин події, її деталей з підекспертним, що стали причиною для проведення цього спеціального експертного дослідження;
- встановлення психологічного контакту з підекспертною особою;
- виявлення обставин, що можуть перешкоджати проведенню ПФЕВП;
- ознайомлення підекспертної особи з процедурою в цілому та правилами виконання цієї експертизи;
- роз'яснення підекспертній особі її прав і гарантій при виконанні ПФЕВП;
- обговорення і коригування тестів експертного дослідження, за виключенням тих запитань, на які підекспертна особа відмовляється відповідати;
- отримання письмової заяви від підекспертної особи на добровільну участь чи відмову її у перевірці уявних слідів пам'яті під контролем поліграфа, пов'язаних з конкретною подією кримінального правопорушення [1, с. 67].

Якщо ж оцінювати в загальному викладені вище правила проведення ПФЕВП, то, безперечно, вони охоплюють ключові питання, які має з'ясувати експерт-поліграфолог у процесі передтестової бесіди перед самою дією тестування підекспертного на поліграфі. Але, як показує існуюча вітчизняна практика, відносно деяких результатів, виконаних ПФЕВП, експерти-поліграфологи не завжди дотримуються чітких вимог для виконання цих спеціальних досліджень. Свою позицію вони мотивують наступним: високою інтенсивністю роботи поліграфологів, спричиненої значною кількістю призначення такого виду експертиз; обмеженим часом на виконання експертного дослідження з боку її ініціатора тощо. Вважаємо це не може бути переконливим аргументом для виправдання експерта-поліграфолога. Навпаки, – такий його підхід до виконання важливого завдання, зокрема для кримінального судочинства, може зашкодити процесу розслідування кримінального правопорушення і спотворити результати експертизи, тим самим надати недостовірну інформацію щодо перевірених даних,

отриманих від підекспертної особи. А це неприпустимо. Навпаки, етап передтестової бесіди експерта-поліграфолога з підекспертним повинен бути організованим в ключі взаємної довіри і встановлення психологічного контакту між ними. Однак, це жодним чином не повинно трактуватися як відкрите загравання експерта-поліграфолога з підекспертним, і навпаки, зневажаючи при тому ініціатора проведення цієї експертизи. Кредит довіри експерта-поліграфолога до підекспертного має бути дозованим і виваженим, адже не варто недооцінювати людські здібності та професійну майстерність щодо перевтілення осіб та їх маскуванню за для приспання уваги експерта. Саме передтестова бесіда покликана як найкраще пізнати індивідуума, перед проведенням ПФЕВП. А це означає, що експерту-поліграфологу слід виробити відповідну тактику майбутнього комунікативного спілкування з підекспертним та підібрати оптимальні прийоми вибору окремих методик проведення наступного етапу експертного дослідження. Тому, в процесі проведення передтестової бесіди, окрім названих вище складових, обов'язково мають бути з'ясовані наступні важливі питання, зокрема:

- розуміння та сприйняття підекспертною особою предмета ініційованої експертизи зацікавленою стороною;
- доступності й дохідливості змісту орієнтовних запитань, винесених для перевірки на ПФЕВП;
- володіння мовою, якою відбуватиметься комунікаційне спілкування між експертом-поліграфологом і підекспертним, а за умови її незнання залучення до участі перекладача;
- налаштування підекспертної особи на щирість і відвертість у проведенні цієї експертизи;
- з'ясування стану самопочуття особи на час підготовки до проведення експертного дослідження та в процесі виконання її етапів;
- узгодження питань, пов'язаних комфортністю умов перебування підекспертного в приміщенні, якому буде виконуватися ПФЕВП тощо [2, с. 258-

264].

- Нарешті, грамотне проведення передтестової бесіди експерт-поліграфологом з підекспертним може не лише визначити стратегію наступного етапу виконання ПФЕВП, а, в окремих випадках, й викликати психологічну реакцію особи до припинення нерозпочатого експертного дослідження. Тобто, підекспертний з повним розумінням ситуації, яка склалася, може категорично заявити про відмову на подальше проведення такої експертизи, посилаючись на усвідомлення безнадійності свого стану і цілковитої готовності до щирого зізнання у вчиненому злочині. Але це можливо лише у ситуації, коли експерт-поліграфолог максимально використав допустимі тактичні прийоми в межах поставлених задач ініціаторами проведення ПФЕВП, зокрема реалізував:

- актуалізацію емоційного сліду відображення в підекспертного, пов'язаного з розслідуваною подією злочину;

- забезпечив контроль, нейтралізацію та облік побічних факторів, які цілковито вплинули на розвиток емоційного сліду підекспертного під час проведення цієї експертизи;

- досягнув ситуації посилення чи послаблення внутрішнього напруження підекспертного для отримання від нього максимально об'єктивних психофізіологічних реакцій на поставлені тестові запитання.

Викладений зміст передтестової бесіди є достатньо ефективним і практично у більшості випадків допомагає підекспертній особі не лише ознайомитися з специфікою ініційованого експертного дослідження, а й розібратися в самому собі та ситуації, яка склалася. Передтестова бесіда також є своєрідним індикатором і для експерта-поліграфолога, який в процесі її виконання має можливість як найкраще розпізнати особу підекспертного та виробити відносно неї відповідну тактику використання тестових запитань, які в подальшому знайдуть відображення у методиці проведення ПФЕВП.

Література:

1. Комиссарова Я. В. Алгоритм действий полиграфолога при производстве судебной психофизиологической экспертизы с использованием полиграфа / Я. В. Комиссарова // Актуальные проблемы специальных психо- физиологических исследований и перспективы их использования в борьбе с преступностью и подборе кадров : IX междунар. науч.-практ. конф. – Краснодар : Изд-во КубГТУ, 2008. – С. 66–69.

2. Мотлях О. І. Поліграф: наукова природа походження, нормативно-правове регулювання та допустимі межі застосування : [моногр.] / О. І. Мотлях. – Київ : Освіта України, 2012. – 394 с.

УДК : 343.1.347.132.14:639.1.092

*Кушнір Г. А., канд. юрид. наук, доц.,
Наконечна В. А., студентка 4 курс, юридичного факультету,
Національний Університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

КОМПЛЕКСНЕ ТРАСОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ НА МІСЦІ ПОДІЇ

Сліди, виявлені в ході огляду місця події та інші об'єкти, що вилучаються, несуть значний обсяг інформації про подію і механізм злочину, осіб що його скоїли. Однак, здебільшого ця інформація має летальний характер і вимагає дослідження цих слідів для її виявлення та оцінки. Дослідження такої інформації проводиться в лабораторних умовах, але практика розкриття злочинів показує, що найбільш успішним цей процес є тоді, коли вона виходить вже в ході проведення невідкладних слідчих дій, таких як огляд місця події, чи в найближчі години після їх завершення [2]. Таке дослідження потребує спеціальних знань, технічних засобів, методів т прийомів володіння ними.

Законодавець передбачає і навіть зобов'язує спеціаліста: з'явитися на виклик, брати участь у проведенні слідчої дії, використовуючи свої спеціальні знання і навички для сприяння слідчому у виявленні, закріпленні та вилученні доказів; давати пояснення з приводу спеціальних питань, які виникають при проведенні слідчої дії, ... робити заяви, пов'язані з виявленням , закріпленням і вилученням доказів (ст.. 128-1 КПК України).

У широкому розумінні слід є змінною структури матеріальної обстановки, що виникає в результаті події злочину і тим самим слугує своєрідною характеристикою як механізму злочину, так і діянь злочинця. Структура матеріальної обстановки дає змогу встановити механізм події, що відбулися, закономірності виникнення слідів, тобто вирішуються ситуаційні завдання. Ситуаційні дослідження мають інтегральних характер, є переважно комплексними,

які передбачають проведення ідентифікаційних, класифікаційних і діагностичних видів досліджень [1].

Ситуаційне криміналістичне дослідження використовує знання, які дають змогу дослідити всю матеріальну обстановку місця події в комплексі й вирішувати питання щодо способу вчинення злочину, способу дії осіб, які перебувають на місці злочину. Основою для таких суджень є результати слідчих дій, зафіксовані в матеріалах кримінальної справи, матеріальна обстановка і результат інших досліджень.

Особливої уваги потребують сліди біологічного походження, наприклад, сліди крові. Недбалість пов'язана із вилученням, виявленням, зберіганням предметів із слідами крові на місці події, призводить до того, що вини можуть бути пошкоджені та змінити свої властивості.

Джерелом слідів крові є тіло людини, її органи. Вони відображають інформацію про механізм та обставини скоєння злочину. Але потрібно зауважити, що на місці події також можуть бути наявними сліди крові іншого походження: тварин, птахів тощо.

При огляді місця події пошук слідів крові повинен мати цілеспрямований характер, залежний від виду злочину.

У криміналістиці існує п'ять основних форм елементарних слідів крові. Вони класифікуються як :

- Калюжні;
- Потьоки;
- Плями;
- Помарки;
- Відбитки.

Особливої уваги заслуговують плями, які, бувають двох видів : плями від падіння крапель крові під дією сили тяжіння і плями від падіння крапель, що отримали додаткову кінетичну енергію (плями від бризок) [3].

Найчастіше на місці події перебувають складні сліди крові – що являють собою сукупність різних елементарних слідів, які утворилися з єдиного джерела кровотечі (пошкодження). Ці сліди по характеру утворення розділяються на первинні та вторинні. Первинні сліди утворюються безпосередньо від кровотечі з ушкодження, вторинні – від дії на вже закривавлену поверхню.

Комплексний підхід до вивчення форми слідів крові, із залученням спеціалістів судово-медичного і криміналістичного профілю, дозволяє моделювати механізм злочину, вирішувати складні ситуаційні задачі.

При пораненнях, що викликають кровотечу, відсутність крові в місцях її припустимого знаходження свідчить, що труп переносили з місця безпосереднього скоєння злочину. Про вертикальне положення потерпілого під час нанесення йому тілесних ушкоджень можуть свідчити: вертикальні потьоки на одязі, краплеподібні сліди на взутті вбитого.

Слід підкреслити, що при нанесенні декількох ударів по закривавленому тілі потерпілого знаряддям, яке має значний важіль прикладання сили (сокира, молоток, біти), сліди крові можуть знаходитися на спині чи на плечах злочинця.

Сліди крові у вигляді відбитків зброї злочину (ніж, заточка, бритва, кастет) іноді можна знайти на підкладці кишень одягу злочинця. За слідами крові від падіння крапель можна встановити висоту розміщення рани, а в деяких випадках – ріст, людини, її темп пересування. Шляхом дослідження плям від бризок визначають напрямок нанесення ударів; потьоки крові дозволяють висунути версію про розміщення тіл, послідовність нанесення ушкоджень. Бризки можуть утворюватися у результаті струшування крові зі зброї злочину або закривавлених рук.

При фіксації слідів крові в протоколі потрібно дотримуватися наступної схеми:

- Точна локалізація слідів : предмет або частина предмету, на якому знайдений слід, точне розташування на ньому кожного сліду;

- Найменування сліду у відповідності до кваліфікації, його форми, розміру і кольору;
- Характер країв: рівні чи не рівні, зазубрені, чіткі чи не чіткі, ступінь просочення предмету;
- Розташування предмету зі слідами і самих слідів по відношенню до трупу;
- Наявність сторонніх нашарувань (домішок) і предметів в слідах крові та ін.

У протоколі огляду місця події вказують технічні засоби, які використовувались для виявлення слідів крові. Найбільш доступним і досконалим способом фіксації слідів є фотографування методами судової фотографії [4].

Об'єкти схожі на кров вилучаються із дотриманням наступних правил:

- Всі операції проводяться тільки в гумових рукавичках, використовують інструмент для мікрооб'єктів (пінцет, скальпель тощо);
- після закінчення роботи з кожним об'єктом інструмент протирають ватним тампоном зі спиртом, а потім сухим тампоном для запобігання переносу мікрочасток з одного об'єкта на інший;
- всі вилучені об'єкти до упакування висушують при кімнатній температурі без використання нагрівальних приладів, без попадання прямих сонячних променів і упаковуються тільки в паперові пакети, які відповідним чином оформлюються.

Таким чином комплексне попереднє дослідження слідів крові істотно розширює спектр можливостей досудового слідства у вирішенні поставлених перед ним завдань, сприяє ефективному формуванню об'єктивної доказової бази і в остаточному підсумку, розкриттю і розслідуванню тяжких злочинів.

Література:

1. Про затвердження Настанови про діяльність експертно-криміналістичних підрозділів органів ВСУ; Наказ МВС України №628 від 30.08.1999. – Київ : МВС України, 1999.

2. Кофанов А. В. Криміналістична техніка. Книга друга. Навчальний посібник / За редакцією А. В. Кофанова , кол. авторів. – Київ : Видавництво «Кий», 2009. – 416 с.
3. Разумов Е. А., Молибога Н. П. Осмотр места происшествия / Е. А. Разумов, Н. П. Молибога. – Київ : РИО МВД УССР , 1987. – 311 с.
4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник / М. В. Салтевський. – Київ : Кондор, 2005. – 588 с.

*Паназдир В. П., студентка V курсу,
факультету магістерської підготовки
Київський національний університет культури і мистецтв,
Науковий керівник: Великанова М. М., канд. юрид. наук, доц.,
проф. кафедри державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ЗМІСТ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ

Особливою правовою формою використання творів науки, літератури, мистецтва і об'єктів промислової власності є цивільно-правові договори, які дістали назву договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Важлива особливість цих договорів – це те, що об'єктами (предметами) їх є нематеріальні блага – твори науки, літератури, мистецтва чи винаходи. Вони стають об'єктом договору за однієї умови – якщо виражені в такій об'єктивній формі, яка дає можливість відтворювати і розмножувати їх.

Найбільш поширеними договорами на використання об'єктів інтелектуальної власності є ліцензійні договори. Світовою практикою було накопичено великий досвід їх використання. Назва цих договорів походить від латинського слова *licentia* – дозвіл. У даному випадку – це дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності, що оформляється договором [1, с. 301].

Досліджуючи цей вид договору, було встановлено різноманітність підходів правознавців до визначення самого поняття «ліцензійний договір».

Зокрема, М. Л. Городиський, І. Д. Іванов розглядають ліцензійний договір як ліцензію, що з позиції чинного законодавства є неправильним, оскільки Цивільний кодекс України розрізняє ліцензію та ліцензійний договір як самостійні договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності [2, с. 101].

Існує точка зору, що ліцензійний договір – це консенсуальний двосторонній правочин, за яким одна сторона (ліцензіар) зобов'язується передати право на використання об'єкта інтелектуальної власності іншій стороні (ліцензіату), що приймає на себе зобов'язання вносити ліцензіарові обумовлені договором платежі та здійснювати інші дії, передбачені договором. Цю позицію підтримують О. А. Підпригора та О. О. Підпригора, В. Крижна, М. Солощук, А. Сергєєв.

Виходячи з аналізу зарубіжної практики, науковці зробили висновок, що «під ліцензійним договором розуміється правочин, відповідно до якого одна особа – ліцензіар, яка є носієм виключного права (на винахід, на товарний знак, тощо), видає дозвіл (ліцензію) іншій особі – ліцензіату – за обумовлену винагороду і у визначених межах використовувати об'єкт цього права [3, с. 55].

Цивільний кодекс України у ч.1 ст.1109 дає таке визначення поняття досліджуваного правочину: за ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог цього Кодексу та іншого закону [4, ст. 1109].

Предметом ліцензійного договору є права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, що надаються ліцензіату.

Сторонами ліцензійного договору є ліцензіар і ліцензіат. Ліцензіар – це особа, якій належать виключні майнові права інтелектуальної власності (особа, яка має майнові авторські права) та ліцензіат – особа, якій надано дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію).

При визначенні змісту договору сторони керуються принципом свободи договору. Однак умови ліцензійного договору, які суперечать положенням чинного законодавства України, є нікчемними (ч. 9 ст. 1109 ЦК).

З урахуванням природи ліцензійного договору законодавство передбачає, що в ліцензійному договорі визначаються: 1) вид ліцензії; 2) сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за

договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо); 3) розмір, порядок і строки виплати винагороди за використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) якщо в ліцензійному договорі про видання або інше відтворення твору винагорода визначається у вигляді фіксованої грошової суми, то в договорі має бути встановлений максимальний тираж твору (частини 3, 8 ст. 1109 ЦК).

Однак навіть у випадку відсутності певних із зазначених в ч.3 ст.1109 ЦК України умов договір вважається укладеним, оскільки законодавством передбачено загальне правило, яке буде застосовуватися у цьому випадку.

Так, якщо у договорі не зазначено вид ліцензії, то вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія (ч.4 ст.1109 ЦК України). До того ж права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені у договорі, вважаються такими, що не надані ліцензіату [5, с. 88 – 100].

Важливим є питання про державну реєстрацію даного договору, оскільки, як зазначено у ч. 3 ст. 640 ЦК України – договір, який підлягає державній реєстрації, є укладеним з моменту його державної реєстрації. Але у ч. 1 ст. 1114 ЦК України зазначено, що ліцензійні договори щодо розпоряджання майновими правами не підлягають обов'язковій державній реєстрації. Їх державна реєстрація здійснюється на вимогу ліцензіара або ліцензіата у порядку, встановленому законом, тобто має факультативний, а не обов'язковий характер.

Отже, на основі вищевикладеного, можна зробити висновок, що за сучасних умов найбільш поширеною правовою формою використання об'єктів інтелектуальної власності є ліцензійні договори. За ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог цього Кодексу та іншого закону.

Поряд з вищевикладеним слід зазначити, що доцільно було б внести зміни в чинне законодавство, яке б встановило обов'язковість державної реєстрації ліцензійних договорів і тим самим унеможливило б зловживання з боку ліцензіара, адже ліцензіат мав би змогу прослідкувати перебіг майнових прав на даний об'єкт.

Література:

1. Понікаров В. Д. Авторські права та інтелектуальна власність: Підручник / Понікаров В. Д., Єрмоленко О. О., Медведєв І. А. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2008. – С. 301–304.
2. Городисский М. Л. Лицензии во внешней торговле СССР. – Москва : Междунар. отношения, 1972. – С. 101.
3. Иванов И. Д., Сергеев Ю. Д. Патенты и лицензии в международной капиталистической торговле. – Москва, 1966. – С. 55.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Дмитришин В. С. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні / Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ : «Інст. інтел. власн. і права», 2008. – С. 88–100.

Кушнір Г. А., канд. юрид. наук, доц.,

Пенькова А. П., студентка,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК РІЗНОВИДНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методологія криміналістики є відбитком сучасного стану і досягнень суспільних і природничих наук, що веде до появи в її структурі нових методів і засобів пізнання, нових підходів як в криміналістиці, так і в юридичних науках в цілому. Так виникли системний, системно-структурний, інформаційний, ситуаційний, алгоритмічний та інші підходи в методиці дослідження. Серед них особливе місце належить діяльнісному підходу. У криміналістиці діяльнісний підхід означає дослідження об'єктів, подій та дій в аспекті специфіки діяльності суб'єкта. Криміналістика не досліджує правової сторони злочину, а вивчає технічні засоби і методи виявлення і використання джерел інформації для доказування наслідків злочину, тобто слідів злочину. Криміналіста, фахівця насамперед цікавлять сліди, знайдені на місці злочину, який механізм їхнього утворення, яким чином і як давно вони залишені, як діяв суб'єкт при досягненні поставленої мети, а також обставини вчинення злочину.

Продовжуючи думку, треба підкреслити, що все більшого методологічного значення набувають теоретичне дослідження проблем кримінальної і криміналістичної діяльності (З. І. Кірсанов), теорія механізму вчинення злочину [1, с. 29], теорія криміналістичної діагностики і прогностики [2, с. 12], криміналістична теорія спілкування [3, с. 23], теорія логіко-математичного забезпечення процесу розслідування [4, с. 11], теорія криміналістичної інформатики [5, с. 53], теорія інформаційного забезпечення процесу розслідування (Н. Я. Швець) тощо. Все це справедливо стверджує, що діяльнісний підхід у

методології криміналістики є перспективним напрямком, який забезпечує сучасний рівень стану науки криміналістики.

У криміналістиці діяльнісний підхід зумовлений суттю і поняттям у кримінальному праві. Злочин – це передбачене кримінальним законом небезпечне діяння, що посягає на суспільний устрій та його економічну основу, приватну власність, конституційні права і свободи громадян, а також інші діяння, що посягають на суспільний правопорядок і громадську безпеку.

Злочинна діяльність – це система обдуманих дій (бездіяльності) суб'єкта, які викликають зміни в матеріальному середовищі (природі, суспільстві), і вважаються суспільне небезпечними і кримінальні караними.

Суб'єкт злочинної діяльності – фізична особа, здатна діяти, вступати у взаємодію, проводити роботу і таким чином відображати себе. Суб'єкт злочину не просто фізична особа, він має бути осудним, усвідомлювати свої дії, вміти визначати мету, складати план її реалізації, мати відповідний вік.

У структурі злочинної діяльності засоби вчинення злочину – це засоби «праці» злочинця, до яких належать не тільки матеріальні предмети, але й не матеріальні діяння, слова, мімічні рухи тощо. Знаряддя праці бувають пристосованими предметами та приладами, за допомогою яких виконується певна робота або ж дія (машина, інструмент, транспорт і. д.) і не пристосованими (палка, камінь тощо).

Пристосовані засоби вчинення злочину на зорі криміналістики називали «зłodійськими інструментами», на відміну від інструментів столярних, слюсарних, які, проте, можуть використовуватись для вчинення злочину, але які не можна назвати знаряддям учинення злочину.

Предмет злочинної діяльності треба відрізнити від такого кримінально-правового поняття, як «предмет злочину». Останній знаходиться у сфері суспільних відносин. Предмет злочинної діяльності – це об'єкт, з яким безпосередньо взаємодіє суб'єкт, але сам об'єкт (як самосприймаючий) не

завжди є предметом злочину. При убивстві, зґвалтуванні, заподіянні тілесних ушкоджень предметом безпосередньої злочинної діяльності є фізичне тіло людини, тим часом як предметом злочину – життя, здоров'я і честь громадянина.

Таким чином, предмет злочинної діяльності у криміналістичній інтерпретації являє фізичне тіло органічного або неорганічного походження, яке перебуває у твердому, сипучому, рідкому і газоподібному стані, і зазнає на собі безпосередній вплив та відображає його механізм.

Сліди злочинної діяльності – це явні і неявні зміни, які призводять до порушень функцій людини, речей і відношень між ними. Більшість явних слідів одержується під час проведення огляду місця події, на підставі яких слідчим приймаються процесуальні рішення. Сліди злочинної діяльності одночасно можуть бути предметом злочину і безпосередньо предметом посягання, але переважно вони знаходяться поза сферою суспільних відносин. Це предмети матеріального середовища, в якому відбувається злочинна діяльність [6, с. 119].

Література:

1. Белкин Р. С Курс советской криминалистики. Т. 1: Общая теория советской криминалистики. – Москва : Акад. МВД СССР, 1977. – 340 с.
2. Біленчук П. Д., Зубань М. А. Комп'ютерні злочини: соціально-правові і кримінологіко-криміналістичні аспекти: Навч. посібник. – Київ : Українська академія внутрішніх справ, 1994. – 72с.
3. Коновалова В. Е. Организационные и психологические основы деятельности следователя. – Київ : РИО МВД УССР, 1973. – 122 с.
4. Лисиченко В. К. Использование данных естественных и технических наук в следственной и судебной практике: учеб. пособие / В. К. Лисиченко – Київ : Вища школа, 1979. – 88 с.
5. Образцов В. А. Криминалистическая классификация преступлений. – Красноярск: Изд-во Краснояр. Ун-та, 1988. – 176 с.
6. Салтевський М. В. Криміналістика. Підручник: У 2-х ч. Ч.1. – Харків : КонСУМ, Основа, 1999. – 416 с.

*Пленюк М. Д., канд. юрид. наук, ст. наук. співроб.,
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
м. Київ, Україна*

ЩОДО ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Договірні відносини сьогодні посідають основну нішу у забезпеченні нормального життєдіяльного рівня суб'єктів цивільного обороту, адже результати ринкової діяльності реалізуються зазвичай на ринку товарів і послуг на договірних засадах, надаючи найбільш доцільної та адекватної форми опосередкування [1, с. 425]. Договірні зобов'язання слугують для забезпечення належного товарообігу, який здійснюється шляхом реалізації певних дій, або утримання від них і мають в своїй основі як економічну, так і юридичну мету. Економічна мета діяльності суб'єктів договірного зобов'язання полягає у здійсненні передбаченого договором товарно-грошового обміну і отримання майнового результату. Юридична – полягає у належному виконанні договірного зобов'язання наслідком якого є припинення договірних відносин та виникнення права на майновий результат виконання зобов'язання. Договірне правовідношення виступає правовим засобом, що забезпечує досягнення як першої, так і другої мети, адже виконує функцію правової форми, яка спрямовує учасників правовідношення на високоякісне виконання свого суб'єктивного обов'язку [2, с. 19].

Особливість договірних зобов'язань полягає у взаємозв'язку, який виражається у праві виставляти вимогу про виконання обов'язку до зобов'язаної особи (боржника). Взаємозв'язок вбачається у праві одного суб'єкта суб'єктивного права висувати вимогу, а іншого – у праві на задоволення виконаної вимоги, яка проявлятиметься у певній якості суб'єкта, відповідно до його статусу. Саме за таких умов слід розглядається рівність суб'єктів. Наприклад, якщо кредитор

висунув свою вимогу до боржника, який визнаний судом недієздатним, то безумовно, що про рівність суб'єктивних прав не може й бути мови.

Враховуючи, що у відносинах приватної сфери рівність суб'єктів розуміється як рівноправність у правосуб'єктності при волевиявленні сторін, *пропонуємо* у договірних зобов'язаннях вести мову не про рівність суб'єктів як таку, а про рівність правосуб'єктності при виявленні волевиявлення у вступ в договірні зобов'язання.

У своїх наукових працях М. М. Сібільов зазначав, що доктринальне визначення договірного зобов'язання повинно відображати специфічні риси договору як юридичного факту, а також триваючого зобов'язального правовідношення [3, с. 417]. На нашу думку, договірні зобов'язання слід розглядати через систему взаємозалежних елементів, а саме через: учасників (боржника і кредитора); юридичних фактів; правових зв'язків, що впливають із суб'єктивних юридичних прав та обов'язків. Відтак слід розуміти, що система зобов'язань – це не результат довільного розсуду законодавця, а тому повинна визначатися об'єктивними межами існуючої в економіці суспільства системи товарно-грошових відносин, відповідно, повинна охоплюватися усіма можливими формами цивільно-правового регулювання без будь-яких упушень. Проте враховуючи, що сьогодні чинними є два нормативно-правові акти (ЦК України та ГК України), які регулюють договірні зобов'язання, поширеними є запитання який із наведених актів є спеціальним щодо тих чи інших договірних зобов'язань.

ЦК України зобов'язанням називає правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку (ч. 1 ст. 509). В свою чергу, ГК України пропонує під зобов'язанням розуміти зобов'язання, що виникають між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених

цим кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язання сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати певну роботу, передати майно, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку (ч. 1 ст. 173). Очевидним є те, що як і в дефініції ЦК України, так і в ГК України прослідковується взаємозв'язок між зобов'язуючими сторонами, оскільки одна сторона вправі висувати до іншої вимогу, у виконанні якої друга сторона не може відмовити. Звідси стає очевидним, що конструкція договірних зобов'язань через правову вимогу як в одному, так і в іншому нормативно-правовому акті є однаковою. Більше того, господарські зобов'язання за правовою природою є цивільними зобов'язаннями.

Викладенні положення доводять наявність не тільки практичної, а й теоретичної потреби в регулюванні договірних зобов'язань, адже наведене дозволило окреслити лише одну із багатьох проблем, які існують між нормативно-правовими актами.

На наш погляд, для України, яка намагається увійти в правовий простір ЄС, нагальним вирішенням питання щодо усунення дублювання правових положень, які існують у регулюванні договірних зобов'язань. для суспільства в якому ринкова економіка лише набирає обертів щодо свого розвитку, важливими є і інші питання правового регулювання, проте основою для подальшого розвитку має бути уніфікація однієї з найважливіших галузей законодавства.

Література:

1. Луць В. Сучасна кодифікація договірного права в Україні: здобутки і проблеми / В. Луць // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2 (33) – № 3 (34). – С. 424–437.

2. Андреев В. К. Проблемы правосубъектности в предпринимательской деятельности / В. К. Андреев // Правовое регулирование предпринимательской деятельности / Под ред. В. В. Лаптева. – Москва : Изд-во ИГиП РАН, 1995. – С. 19.

3. Сібільов М. М. Договірне зобов'язання та його виконання / М. М. Сібільов // Вісник академії правових наук: Зб. наукових праць. – 2003. – № 2(33) – 3 (34). – С. 414–424.

*Поплавська М. В., канд. юрид. наук,
доц. кафедри теорії та історії держави і права,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ

ЗАХИСТУ ПРАВА СПОЖИВАЧА НА ІНФОРМАЦІЮ ПРО ПРОДУКЦІЮ

Досить часто, здійснюючи своє право на інформацію про продукцію, споживач змушений її захищати від порушення з боку продавців (виробників, виконавців) та інших осіб.

Надання споживачам прав, не забезпечених необхідними засобами захисту, варто було б розцінювати як декларацію, що розрахована на добровільну повагу з боку інших суб'єктів. Тому, визнаючи за суб'єктами цивільних правовідносин певні права, цивільне законодавство визнає за уповноваженими суб'єктами також і право на їх захист [1, с. 27].

У загальному вигляді право на захист можна визначити як надану уповноваженій особі можливість застосування мір правоохоронного характеру для відновлення його порушеного права або права, яке оскаржується [2].

Захист цивільних прав слід розглядати як охорону права у вузькому його значенні, що складається з передбачених законом заходів, спрямованих на відновлення або визнання цивільних прав і захист інтересів при їх порушенні або оспорюванні.

ЦК України ст.16 визначає загальний перелік способів захисту. Такий перелік не є вичерпним і в свою чергу конкретизується спеціальними нормами, що регулюють в тому числі відносини із споживачем. У зв'язку із цим Законом про захист прав споживачів визначено додаткові умови застосування способів захисту [3, с. 120].

Реалізація захисту права споживача на інформацію про продукцію та

усунення порушень, відбувається саме внаслідок застосування закріплених законодавством чи договором способів захисту порушеного цивільного права.

Слід зазначити, що зміст кожного з наведених у ст. 16 ЦК України способів захисту цивільних прав та інтересів розкривається у нормах, присвячених захисту конкретного суб'єктивного права, зокрема у нормах споживчого законодавства.

Не можна однозначно стверджувати, що виокремлення певних «спеціальних» способів нічим не відрізняються від «загальних» способів. Наприклад, важко стверджувати про приналежність способів захисту права споживача на інформацію до загальних чи спеціальних, зважаючи тільки на закріплення таких способів у нормах ЦК України чи Закону про захист прав споживачів.

Оскільки законодавство про захист прав споживачів має комплексний характер і містить у собі як регулятивні, так і охоронні норми, цілком логічно, що споживачеві мають надаватися окремі переваги для полегшення можливості реального захисту своїх прав, що досягається різними засобами, у тому числі за допомогою покладання на державні органи обов'язків із захисту прав споживачів, з одночасним наданням споживачам пільг у зверненні до цих органів і розгляді їхніх скарг і заяв.

Класифікація способів захисту права споживача на інформацію про продукцію має ґрунтуватись на підставі порушення такого права з урахуванням процесу порушення, оспорення чи невизнання вказаного права, а також на завданнях захисту, який повинен сприяти попередженню (недопущенню) вказаних дій, а у випадку невиконання цього завдання – їх своєчасному, повному та всебічному припиненню, ефективному відновленню порушеного права чи компенсації завданої таким порушенням шкоди.

Зважаючи на те, що право споживача на інформацію про продукцію є немайновим правом споживача, вважаємо за доцільне визначити таку класифікацію способів захисту права споживача на інформацію:

а) превентивно-присікальні способи захисту, тобто ті з них, які спрямовані на попередження та припинення порушення, оспорення, невизнання права споживача на інформацію про продукцію (визнання права; припинення дії, яка порушує право; припинення договору);

б) компенсаційні способи захисту, тобто ті з них, які спрямовані на додаткове компенсування збитків, що пов'язані із порушенням права споживача на інформацію про продукцію (відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди тощо).

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що більшість способів захисту права споживача на інформацію про продукцію передбачено законодавцем у статті 16 ЦК України. Необхідно при цьому зауважити, що наведений перелік способів захисту цивільних прав та інтересів не є вичерпним, і суд може захистити цивільне право іншим способом, встановленим договором або законом (ст. 16 ЦК України). Однак таке закріплення у ст. 16 ЦК України способів захисту має дуже важливе значення, адже споживачу надається можливість зорієнтуватися в існуючих способах захисту, що значно полегшує їх вибір [4].

Проте аналіз практики захисту права споживача на інформацію про продукцію дає підстави стверджувати, що відшкодування майнової та моральної шкоди, розірвання договору все ж є найбільш розповсюдженими способами захисту такого його прав.

Література:

1. Грибанов, В. П. Сроки в гражданском праве [Текст] / В. П. Грибанов. – Москва : Знание, 1967. – 41 с.
2. Гражданское право [Текст] : [учебник] / [под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого ; издание третье, переработанное и дополненное. – Москва : Проспект, 1998. – Часть I. – 632 с.
3. Осетинська, Г. А. Цивільно–правовий захист прав споживачів за

законодавством України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Осетинська Ганна Анатоліївна. – Київ, 2006. – 220 с.

4. Гудима, М. М. Способи захисту прав споживачів у разі порушення умови про строк договору про надання туристичних послуг [Текст] / М. М. Гудима // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Випуск 4. Том 1. – С. 72–76.

УДК 342.5:347.132(043.2)

Проколійко К. М., студентка юридичного інституту

Національний авіаційний університет,

Науковий керівник: Білоусов В. М., ст. викладач

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Незалежна Українська держава бере участь перш за все у правовідносинах власності та інших речових правовідносинах. Держава як власник на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається майном, яке їй належить. Державну власність становлять: майно, що забезпечує діяльність Верховної Ради України та утворюваних нею державних органів; майно Збройних Сил, органів державної безпеки, прикордонних і внутрішніх військ; оборонні об'єкти; єдина енергетична система; системи транспорту загального користування, зв'язку та інформації, що мають загальнодержавне значення; кошти державного бюджету; Національний банк України, інші державні банки та їхні установи і створювані ними кредитні ресурси; державні резервні, страхові та інші фонди; майно вищих і середніх спеціальних закладів та інше майно. Держава може бути також суб'єктом спільної власності за участю всіх суб'єктів цивільного права [1, с. 114].

Держава виступає суб'єктом цивільного права у питаннях визначення долі безхазяйного майна, яке потрапляє у власність держави, і невитребуваної знахідки, яка переходить у власність держави. Цивільні правовідносини власності за участю держави виникають при реквізиції і конфіскації майна; поверненні вилучених дорогоцінних металів і коштовних каменів у натурі чи відшкодуванні їхньої вартості особам, у яких його було вилучено за постановою відповідних органів у разі їх засудження без конфіскації майна або виправдувального вироку, або закриття кримінальної справи стягненні в доход держави майна, отриманого особами за окремими видами недійсних угод [3, с 167–169].

Держава бере участь у зобов'язальних правовідносинах, зокрема випускає облігації державної позики, а утримувачі їх вступають у цивільно-правові відносини з державою. Зобов'язальні відносини виникають з державного кредиту, випуску казначейських зобов'язань, тощо. Цивільно-правові відносини виникають також у разі стягнення у доход держави з осіб, засуджених за вчинення злочинів, коштів, витрачених на стаціонарне лікування потерпілих громадян при заподіянні шкоди їхньому здоров'ю у результаті злочинних дій. Такі правовідносини виникають також при відшкодуванні організаціями та громадянами збитків, заподіяних порушенням законодавства про охорону природи.

Чинне законодавство передбачає ряд підстав, за якими державі переходять певні правомочності в галузі права інтелектуальної власності.

Держава може виступати суб'єктом цивільного права зі спадкових правовідносин (перехід до держави майна за відсутності спадкоємців за законом або за заповітом чи при відмові від спадщини тощо) [1, с. 120].

Держава як суб'єкт цивільного права має право-дієздатність. Але на відміну від право-дієздатності юридичних осіб правосуб'єктність держави має універсальний характер. Та це ще не означає, що правосуб'єктність держави має безмежний характер. Держава може мати лише такі права та обов'язки, які дозволяє закон.

Особливості цивільної правоздатності держави пов'язані з тим, що вона є головним суб'єктом публічного права, носієм публічної влади. Вона сама регулює різні, у тому числі і цивільні відносини, встановлюючи загальнообов'язкові правила поведінки суб'єктів та порядок розглядів спорів за їх участю, визначає і власну цивільну правосуб'єктність, її зміст і межі. Разом з тим, беручи участь у цивільних відносинах, держава має дотримуватися нею ж встановлених правил. Вона не має права використовувати свої владні повноваження для довільної зміни цивільно-правових норм в своїх інтересах або нав'язувати свою волю контрагентам у конкретних цивільних відносинах.

Як суб'єкт цивільного права, держава має такий самий правовий статус як і інші учасники цивільних правовідносин, і так само відповідають за порушення або невиконання своїх зобов'язань, як і інші суб'єкти цивільного права. Тобто, вони діють у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин [2, с. 165].

Цивільна правосуб'єктність держави зумовлена наявністю у неї відповідних властивостей, що забезпечують реалізацію цивільної правосуб'єктності.

Можна зробити висновок, що держава бере участь у цивільних правовідносинах не як єдине ціле, а як сукупність суб'єктів різних рівнів. Всі вони незалежні один від одного і виступають як самостійні учасники цивільно-правових відносин. Від імені держави – незалежної України – у відносинах, що регулюються цивільним законодавством, беруть участь органи управління державним майном, фінансові та інші спеціально уповноважені державою органи. Названі бюджетні установи, хоч і є юридичними особами, діють у майновому обігу у багатьох випадках від імені держави .

Література:

1. Дзера О. В., Кузнецова Н.С. Цивільне право України: Підручник.– Вид. 1. – Юрінком Інтер, 2004.– 120 с.
2. Харитонов Є. О., Старцев О. В. Цивільне право України: Підручник. – Вид. 2, перероб і доп. – Київ : Істина, 2007. – 165 с.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Том 1, 2011.

Проц А. В., студент V курсу,

факультету магістерської підготовки

Науковий керівник: Великанова М. М., канд. юрид. наук, доц.,

проф. кафедри державного управління і права

Київського національного університету культури і мистецтв

м. Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОЇ ДОКТРИНИ ЩОДО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ЯК ОБ'ЄКТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Дискусійним питанням сучасної цивілістичної науки залишається проблема визначення категорії цивільно-правового режиму та його змісту стосовно різних явищ правової дійсності (об'єктів, суб'єктів, правовідносин). Українські цивілісти, на жаль, оминають своєю увагою дослідження цієї категорії, зокрема дослідження правового режиму майна як об'єкту цивільних прав.

У доктрині цивільного права на фундаментальному рівні вивченням цієї проблеми займалися такі цивілісти, як О. С. Йоффе, Я. М. Магазінер, В. І. Сенчіщев, В. О. Лапач, Є. О. Суханов, О. Є. Аврамова, С.М. Братусь, І. В. Венедіктова, Ю. С. Гамбаров, Д. М. Генкін, В. П. Маслов, Д. І. Мейер та ін.

Як відомо, кожна галузь права використовує специфічний набір інструментів для регулювання предмета й відносин цієї галузі. Отже, під цивільно-правовим режимом слід розуміти особливий порядок цивільно-правового регулювання, зорієнтований на упорядкування триваючих соціальних процесів (станів), що становить сукупність юридичних засобів, які утворюють їх особливе поєднання [1, с. 239].

У поняття правового режиму майна українські науковці включають: встановлені правовими нормами структуру цього майна, порядок його формування та використання, придбання та вибуття, звернення на нього стягнення кредиторів; ті форми прав на майно, які забезпечують діяльність суб'єктів цивільних прав і

виділяють форми правового режиму: право власності і обмежені права на чуже майно [2].

Категорія «майно» є одним із фундаментальних понять вітчизняної цивілістики. Цивілістичне поняття «майно» відіграє все більш значущу роль у категоріальному апараті інших галузей права, зокрема, у конституційному, податковому та господарському праві.

Доктрина сучасного цивільного права пропонує декілька значень поняття «майно», зокрема: сукупність речей (включаючи гроші та цінні папери), що належать на праві власності, повного господарського відання або оперативного управління юридичній особі (на праві власності або на праві користування фізичній особі); сукупність речей та майнових прав на придбання речей або іншого майнового задоволення від інших осіб (актив); сукупність речей, майнових прав та обов'язків, які характеризують майнове становище їх носія (актив та пасив) [3].

Відповідно до ч. 1 ст. 190 ЦК України майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права обов'язки.

Необхідно зазначити, що жодна галузь національного законодавства, а не лише цивільного, не містить легальної дефініції поняття «майно». Чинний ЦК України також не містить визначення терміну «майно», а фактично перераховує предмети, що можуть входити до його складу.

Постійно ведуться дискусії щодо ототожнення поняття «майна» та «річ», виключаючи при цьому майнові права з різновидів майна, інші ж навпаки включають у склад майна як речі, так і майнові права. Наприклад, Д. І. Меєр виділяв, що до майна належать як речі, так і права на чужі дії. Вчений вказував, що в літературі часто об'єкт права називають річчю (res), яка охоплює як речі в фізичному сенсі, так і чужі дії, однак, найдоцільніше використовувати термін майно [4]. Г. Ф. Шершеневич вважав, що суб'єктивне право не може бути об'єктом права, а поняття «майно» слід розуміти у юридичному та економічних значеннях. З

економічної точки зору – це запас благ, з юридичної – сукупність майнових відносин [5].

Ще одне визначення поняття «майно» містить Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, підписана від імені України 11 грудня 2003 р. і ратифікована Верховною Радою України 18 жовтня 2006 р. [6]. За цією Конвенцією «майно» означає будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них.

Як зазначає О. В. Дзера, «...правильне розуміння терміна «майно» у різних значеннях практично важливе для визначення конкретних прав та обов'язків сторін у правовідносинах, де майно виступає об'єктом права, потрібно щоразу визначати зміст даного терміна шляхом тлумачення правової норми» [7].

Так, Є. А. Суханов висловлює позицію щодо визначення поняття майна, яке далеко не завжди збігається з поняттям «річ», оскільки до його складу включаються також права та обов'язки особи. У зв'язку з цим категорія «майно» залежно від загального контексту використовувалися як у вузькому так і у широкому сенсі: як окрема річ або сукупність речей, як сукупність речей та майнових прав особи або – у найбільш широкому значенні – як сукупність речей, майнових прав та обов'язків [8].

С. І. Шимон, проводячи комплексне дослідження теоретичних і практичних проблем майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин, зазначає, що практично до складу майна входять різні за природою явища (блага): предмети матеріального світу (речі), різноманітні види енергії, майнові права тощо. Разом з тим автор вказує, що кожен окремо взятий елемент є конкретним об'єктом, який може обертатися в цивільному обороті. Усі разом вони не являють собою певного «фізичного» матеріального явища; у сукупності ці елементи утворюють виключно юридичну категорію – «майно» [9].

Підсумовуючи, слід особливо наголосити – в юридичній доктрині, на даний час, не існує єдиного підходу щодо правового режиму майна як об'єкту цивільних прав. Більшість вчених-цивілістів погоджується з тим, що правовий режим майна спрямований на юридичне врегулювання стану перебування (знаходження) такого об'єкта, як майно, у соціальному середовищі.

Правовий режим – функціональна категорія, вона не просто залучає майно, як об'єкт, до галузі дії права, відображає його становище у правовому просторі, визначає суму правових умов цього об'єкта, а й активно впливає на нього, дає змогу налагодити всі процеси, що відбуваються з майном, установлює правила перебігу цих процесів, тобто вводить певний порядок регулювання.

Виходячи з цього, цивільно-правовий режим майна – це особливий порядок регулювання відносин, а також сукупність цивільно-правових норм, що встановлюють порядок використання майна як об'єкта цивільних прав учасниками цивільних правовідносин.

Література:

1. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев – Москва : БЕК, 1995. – 320 с.
2. Право власності в Україні / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової – Київ : Юрінком Інтер. 2000. – 816 с.
3. Лещенко Д. С. Деякі аспекти розгляду майнових обов'язків як складових майна / Д. С. Лещенко // Право і безпека. – 2004. – № 374 – с. 149–151.
4. Мейер Д. И. Русское гражданское право: В 2 ч. Ч. 1. По исп. и доп. 8-му изд., 1902. – Москва, 1997. – 139 с.
5. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права / Учебное пособие (по изд. 1910-1912 гг.). – Т. 2. – Вып. 2, 3, 4. – Москва. – 1995. – С 193.
6. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18 жовтня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 44. – ст. 2938.

7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – 4-те вид., перероб. і допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2011. – Т. 1. – 808 с.

8. Цивільне право України / за ред. І. В. Борисової та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – с. 335.

9. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: монографія / С. І. Шимон. – Київ : Юрінком Інтер, 2014. – с. 114.

УДК 342.9:37.07

*Ракушинець Я. О., магістр,
Київський університет культури,
Науковий керівник: Андрусів В. Г., канд. юрид. наук, ст. викл.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Управління освітою здійснюється на основі вимог Закону України «Про освіту» [1]. Перелік органів, що здійснюють управління освітою, визначений у ст. 11 зазначеного закону, відповідно до якої до них належать:

1*центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти;

2*центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти;

3*центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади;

4*орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти;

5*місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування, а також утворені місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування структурні підрозділи з питань освіти (місцеві органи управління освітою).

Закон визначає також компетенцію органів державної виконавчої влади в галузі освіти. Відомо, що в цій галузі здійснюють управління і Президент України, який видає укази, обов'язкові для виконання, і Кабінет Міністрів, який видає постанови як нормативного, так і індивідуального характеру для цієї галузі.

Центральним органом управління освітою, який безпосередньо управляє цією галуззю, є Міністерство освіти і науки України, завдання якого визначені у ст. 12 Закону України «Про освіту».

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади освіти, разом із Міністерством освіти і науки України беруть участь у здійсненні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів.

Акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані заклади освіти, прийняті у межах їх компетенції, є обов'язковими для місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм органів управління освітою, закладів освіти відповідного профілю незалежно від форм власності.

Міністерство освіти Автономної Республіки Крим здійснює повноваження керівництва освітою, крім повноважень, віднесених до компетенції Міністерства освіти і науки України, міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти.

Місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування утворюють органи управління освітою. Останні забезпечують управління закладами освіти, що перебувають у комунальній власності, організують навчально-методичне забезпечення закладів освіти, вдосконалення професійної кваліфікації педагогічних працівників, їх перепідготовку та атестацію, здійснюють контроль за дотриманням вимог щодо змісту, рівня й обсягу освіти, атестацію закладів освіти, що перебувають у комунальній власності.

Нині Міністерство освіти і науки України здійснює заходи щодо реформування освіти в Україні, приведення її до світових стандартів з метою досягнення відповідності випускників українських навчальних закладів цим стандартам, підвищення рівня їх знань та умінь, для більш ефективного використання у різних сферах вітчизняного виробництва і, крім того, визнання за кордоном дипломів, що видаються нашими навчальними закладами.

Управління в сфері науки і науково-технічної діяльності здійснюється на основі Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2].

Розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності, цілеспрямованої політики у забезпеченні використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб.

Об'єктом управління в сфері науки і науково-технічної діяльності власно є ця діяльність а також заклади науки та інші наукові, а також освітні установи, щодо яких держава в особі органів виконавчої влади приймає певні регулюючі рішення.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Науково-технічна діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання.

Наукова установа – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, утворена в установленому законодавством порядку, для якої наукова та (або) науково-технічна діяльність є основною [3, с. 229].

До органів управління наукових установ відносяться: керівництво наукової установи, її вчена рада, загальні збори Національної академії наук України та загальні збори галузевих академій наук України. Національна академія наук України та галузеві академії наук – Українська академія аграрних наук, Академія медичних наук України, Академія педагогічних наук України, Академія правових наук України, Академія мистецтв України – є державними науковими організаціями, що засновані на державній власності.

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні існує розгалужена система державних органів, предметом діяльності яких є управління у галузі науки. На сьогодні ця система перебуває у стадії активного реформування з метою приведення її до європейських та світових стандартів, створення конкурентоспроможного освітнього та наукового потенціалу України.

Література:

1. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-XII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 34. – ст. 451
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII // Відомості Верховної Ради України від 15.01.2016 – 2016 р., № 3, стор. 5, стаття 25
3. Освіта України – 2011: Інформаційно-аналітичні матеріали про діяльність Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України у 2011 році / Уклад.: О. А. Удод, К. М. Левківський, В. П. Погребняк, О. В. Дашковська, Д. Б. Панасевич, А. К. Солоденко. – 418 с.

*Редько В. В., студентка 5-го курсу
факультету магістерської підготовки
Науковий керівник: Ляш А. О., канд. юрид. наук, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ПРИЗНАЧЕННЯ І ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРО РОЗКРАДАННЯ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Суттєву роль у доказуванні обставин вчинення злочинних порушень бюджетного законодавства (статті 210 і 211 Кримінального кодексу України) відіграють судово-економічні експертизи. Як зазначає Г. А. Матусовський, формування самостійного класу судово-економічних експертиз, предметом яких є стан і результати економічної діяльності суб'єктів економічних відносин, а об'єктом – показники, що характеризують вказану діяльність, диктується потребами слідчої та судової практики [1, с. 463]. Розширюється і коло судово-економічних експертиз, до яких відносять кілька родів (судово-бухгалтерська, планово-економічна, виробничо-економічна, експертиза ціноутворення, економіко-статистична, експертиза економіки праці, інші) та видів (фінансово-кредитна, економічна експертиза банківських операцій, економічна експертиза виробничих ресурсів, економіко-технологічна, економіко-технічна тощо) [1, с. 469].

Під час розслідування злочинних порушень бюджетного законодавства найчастіше виникає потреба у проведенні двох видів судово-економічних експертиз: *судово-бухгалтерської та фінансово-економічної*.

Питання, які ставляться для вирішення цими експертизами, повинні формулюватися, виходячи з її можливостей та обставин конкретного кримінального провадження. У справах про злочинні порушення бюджетного законодавства перед *судово-бухгалтерською експертизою* можуть бути поставлені

такі запитання: 1) чи правильні методи проведення даної документальної ревізії, якщо ні, то в чому саме полягає неправильність? 2) чи використані ревізією всі необхідні методи та прийоми дослідження даних бухгалтерського обліку при виконанні поставлених перед нею завдань? 3) чи підтверджується документально отримання установою з Державного (місцевого) бюджету, або з вищестоящої бюджетної установи певної суми за певний період грошових коштів? 4) чи підтверджується в документах бухгалтерського обліку отримання державним органом (підприємством, установою, організацією) певної суми за певний період грошових коштів, з позабюджетних джерел? 5) чи підтверджується документально використання бюджетних коштів у певній сумі на фінансування певної статті класифікації видатків? 6) чи підтверджуються документально певні господарські операції профінансовані за рахунок бюджетних коштів? 7) чи були припущені порушення при нарахуванні та виплаті заробітної плати, якщо так, то які саме? 8) чи відповідає чинним нормативним актам з бухгалтерського обліку та звітності відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій? 9) визначити коло осіб, на яких покладено обов'язки по дотриманню вимог нормативних актів з бухгалтерського обліку та звітності; 10) чи правильні та обґрунтовані висновки ревізії по певних запитаннях (тим, які викликають сумнів або заперечення)? 11) які недоліки в організації бухгалтерського обліку та контролю сприяли вчиненню порушень при використанні бюджетних коштів, та які міри бухгалтерського порядку повинні бути здійснені для усунення цих недоліків? та ін. [2, п. 11].

Вирішення ж завдань, які пов'язані з фінансовою діяльністю установи досягається фінансово-економічним дослідженням змісту документів. Це, в свою чергу, потребує наявності у експерта не загальних економічних, а спеціальних фінансових пізнань [3, с. 46].

Фінансово-економічна експертиза проводиться для з'ясування питань в галузі фінансування і кредитування: чи витрачались за призначенням кошти, отримані в

порядку фінансування; чи дотримувались правила обчислення податків, зборів, відрахувань від прибутку та інших платежів; чи мали місце порушення в галузі кредитування і фінансування тощо [4, с. 50]. Предмет цієї експертизи складають фактичні дані, пов'язані з формуванням, розподіленням та використанням доходів та грошових фондів підприємств (організацій), негативні відхилення в цих процесах і фінансовому плануванні, що вплинули на фінансові показники та пов'язані з ними результати господарської діяльності, а також обставини, які сприяли скоєнню злочинів із-за недотримання фінансової дисципліни [3, с. 46]. При цьому дослідження експертом фінансових операцій – розрахунків грошових платежів в бюджет та асигнувань з бюджету, матеріалів фінансування і кредитування та звітності по використанню грошових коштів – поєднано з необхідністю виявлення у вказаних процесах негативних явищ, які вплинули на фінансові результати й фінансовий стан підприємства (організації) в результаті недотримання фінансової дисципліни. Тому в структурі методик експертного дослідження поряд з комплексом аналітичних методів важливе місце займає використання спеціальних правил, що регулюють сферу фінансових відносин [5, с. 201–202].

У справах про злочини, пов'язані з порушеннями бюджетного законодавства, на вирішення фінансово-економічної експертизи ставляться такі питання: 1) чи правильні методи проведення даної документальної ревізії, якщо ні, то в чому саме полягає неправильність? 2) чи правильні та обґрунтовані висновки ревізії по певним запитанням (тим, які викликають сумнів або заперечення)? 3) які бюджетні та позабюджетні джерела фінансування має даний державний орган, підприємство, установа чи організація? 4) яким є фінансовий стан установи (розмір дебіторської і кредиторської заборгованості, належне виконання покладених завдань тощо)? 5) визначити коло осіб, які мають повноваження по використанню бюджетних коштів; 6) який розмір коштів отримано даним органом (підприємством, установою, організацією) з державного та (або) місцевого бюджету за певний

період? чи за цільовим призначенням витрачались ці кошти? 7) який розмір позабюджетних коштів отримано установою за певний період та з яких джерел? Чи за призначенням витрачались ці кошти? 8) чи одержувались підприємством позички (дотації, субсидії, субвенції, кредити) за рахунок бюджетних коштів? Якщо так, то у якому розмірі? Чи за цільовим призначенням витрачались ці кошти? 9) чи законним було виділення даній установі певної суми бюджетних коштів у вигляді кредиту (позички, субсидії і т.п.) або бюджетної компенсації? 10) чи правомірним було списання на витрати грошових коштів за певною статтею (статтями) видатків бюджету (кошторису)? та ін.

Фінансово-економічна експертиза практично досліджує такі ж самі документи, що і судово-бухгалтерська. Тому правила оформлення і надання цих документів є загальними для обох видів експертиз. Визначення матеріалів, які слід направити експерту для проведення дослідження є важливим аспектом підготовки до призначення судово-бухгалтерської та фінансово-економічної експертиз. Найбільш розповсюдженою є ситуація, коли слідчі направляють на експертизу усі матеріали кримінального провадження. При цьому більшість документів не мають ніякого відношення до предмету даної експертизи. Як справедливо зазначає В. Степутенкова, на судово-бухгалтерську експертизу слід направляти не усі і не будь-які документи, а лише ті, які слугують експерту джерелом фактів, що підлягають встановленню [3, с. 45]. У справах про злочини, пов'язані з порушеннями бюджетного законодавства, разом з постановою про призначення судово-бухгалтерської або фінансово-економічної експертизи експертові слід надавати первинні та зведені документи бухгалтерського обліку і звітності. В окремих випадках виникає необхідність у призначенні почеркознавчої, технічної експертизи документів та ін.

Література:

1. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. – Харків : Консум, 1999. – 480 с.

2. «Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз». Затверджені наказом Міністерства юстиції України № 53 від 08.10.1998 р.

3. Степутенкова В. Судебные экономические экспертизы // Социалистическая законность. – 1991. – № 10. – С. 44–47.

4. Матусовский Г.А. Судебные экспертизы в методике расследования хищений // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1984. – Вып. 29. – С. 48–53.

5. Современные возможности судебных экспертиз. Под ред. проф. Ю. Г. Корухова – Москва : «Триада-Х», 2000. – 261 с.

УДК 347.72.036 (477)

*Рудковський О. В., магістр,
Київський університет культури,
Науковий керівник: Андрусів В. Г., канд. юрид. наук, ст. викл.,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна*

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Корпоративна організація є домінуючою формою ведення бізнесу в країнах з розвинутою промисловістю і одним з найбільш вагомим явищ в економіці. На сьогодні корпорації розповсюджені у різних сферах суспільного життя: вони ведуть господарство у сферах видобутку, розподілу та споживання виробничих ресурсів, вироблення корисних благ та задоволення суспільних потреб і запитів, а тому вважаються активними учасниками ринкових відносин. Отже, діяльність корпорацій є показником економічного розвитку держави.

З появою та масовим розвитком корпорацій, формуванням відносин між найманими керівниками та власниками (акціонерами), з'явилася категорія «корпоративне управління».

Головна передумова формування цього типу управління полягає в корпоративній організації власності та функціонуванні переважної більшості великих і середніх промислових підприємств у вигляді акціонерних товариств.

З розвитком акціонерної форми господарювання тісно пов'язані поняття «корпоративне управління» (англ. corporate governance) і «корпоративні відносини». Суть поняття «управління» (governance) у широкому розумінні означає, з одного боку, власне процес управління, а з іншого – відображає процес взаємодії між функціональними структурами, а саме: спосіб реалізації влади, спосіб прийняття рішень та взаємозв'язки між учасниками.

Іншими словами, корпоративне управління – це взаємозв'язок сторін і сукупність методів, за допомогою яких вони реалізують свої інтереси, а також

система правових норм та правил, які регулюють принцип реалізації влади в акціонерному товаристві у процесі прийняття управлінських рішень.

На думку А. В. Бухвалова, «корпоративне управління відображає суть влади як налагоджену і реалізовану в організації» [1].

Передумовою появи теорії корпоративного управління є бурхливий розвиток акціонерних товариств (корпорацій). Слід відмітити, що корпоративне управління порівняно нова галузь економічних знань, оскільки активно розвивається лише з ХХ ст.

Теорія корпоративного управління досліджує причини виникнення, суть та особливості змін системи корпоративного управління, а також механізми перетворень та кінцевий результат унаслідок цього. Однак система корпоративного управління перебуває в процесі постійних змін і перетворень, оскільки самі складові системи є мобільними величинами, тобто схильними до саморозвитку, а, отже, спрогнозувати кінцевий розвиток (результат) самої системи складно. Водночас, зазначимо, що можливий вплив на розвиток як самої системи, так і її складових.

Ефективно налагоджена система корпоративного управління сприяє стабільній та результативній роботі корпорації, а на рівні держави – створенню дієвої інвестиційної політики та розбудови ринкових відносин. Тому, як справедливо наголошує В. А. Євтушевський, «проблеми корпоративного управління є надзвичайно актуальними, що пояснюється широко розповсюдженою формою корпоративної власності, необхідністю управління нею і стрімким розвитком такої власності в Україні» [2, с. 9].

Особливо актуальне це питання для нашої країни в умовах розвитку та становлення ринкових відносин. Головними чинниками розвитку корпоративного управління є налагодження функціонування ринків капіталу (що допоможе більш вільно залучати інвестиції); дієвий захист прав та інтересів акціонерів, а також заінтересованих осіб. Предметом дослідження науки «корпоративне управління» є

принципи побудови та реалізації влади в організації, тобто питання розподілу влади і протиріч між принципалом та агентом.

У класичному розумінні принципали – власники (акціонери), а агенти – наймані управлінці (безпосередні виконавчі органи). Однак, за сучасних умов у процесі взаємодії щодо прийняття управлінських рішень також беруть участь держава, інвестори (в тому числі й потенційні), а також кредитори. Отже, вони також є принципалами.

Акціонери, в свою чергу, можуть брати самотійно участь у прийнятті рішень (управлінні акціонерним товариством) чи делегувати свої права. У такому випадку їх інтереси представляють наглядові ради (органи управління акціонерним товариством). Кожна із заінтересованих сторін, беручи участь у прийнятті управлінських рішень, переслідує свої інтереси та пріоритети, тобто мотивація кожної із сторін (принципала та агента) визначає її «поведінку» та будує систему корпоративного управління акціонерними товариствами.

Діяльність принципала направлена на збільшення капіталізації акціонерного товариства, тобто на підвищення ринкової вартості акцій.

Отже, побудова ефективних правил відносин органів управління з акціонерами, а також іншими регулюючими органами – головне завдання корпоративного управління. Для цього використовуються різноманітні методи, наприклад: врегулювання та збалансування інтересів керівників виконавчих органів акціонерного товариства та інтересів самих акціонерів, створення ефективної системи органів управління, винагороди керівникам виконавчих органів.

Однак існує й інша думка щодо цього питання: західні фахівці розглядають корпоративне управління як комплекс заходів щодо реалізації влади в організації та принципів прийняття рішень. На їхню думку, ефективною буде система, «за якої топ-менеджери компанії та рада директорів спільно виробляють рішення і залучають до цього акціонерів» [3, с. 86].

Отже, можна зробити висновок про те, що корпоративне управління, як новий тип управління формується і в Україні, що є результатом активного розвитку ринкових відносин.

Література:

1. Бухвалов А. В. Корпоративное управление как объект научных исследований // Российский журнал менеджмента, Том 3, № 3, 2005, с. 81–96.
2. Євтушевський В. А. Основи корпоративного управління: Навч. посіб. / В. А. Євтушевський. – Київ : Знан-ня-Прес, 2002. – 317 с.
3. Корпоративное управление // Пер. с англ. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 222 с.

*Руликівська Я. А., магістр,
Науковий керівник: Качур В. О., канд. юрид. наук, доц.,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права,
Національний університет біоресурсів та природокористування України,
м. Київ, Україна*

ЮРИДИЧНІ ТЕРМІНИ В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Для того, щоб законодавство залишалося ефективним регулятором суспільних відносин, воно повинно відповідати стандартам юридичної техніки. Однією із найголовніших її складових є юридична термінологія.

Правничі терміни є об'єктами уваги не лише теоретиків права (А. Ляшук, В. Протасов), а й представників галузевих юридичних наук, зокрема кримінально-правової (В. Навроцький, З. Тростюк та ін.).

Юридичний термін за визначенням З. Тростюк є словом (або словосполученням), яке використовується у законодавстві України, юридичній доктрині та правозастосовній практиці, однозначно виражає поняття (категорію), послідовно використовується у ньому, незалежно від контексту, взаємопов'язане з іншими юридичними термінами та є стилістично нейтральним [1, с. 23].

Зауважимо, що терміни, які зустрічаються у кримінальному законодавстві, можна згрупувати на загальні та спеціальні. До загальних термінів, які вживаються в кримінальному праві відносяться: «будинок», «людина», «особа» тощо. До спеціальних термінів відносять суто кримінальні та міжгалузеві. Кримінально-правовими термінами є «крадіжка», «вбивство», «розбій» та інші [1, с. 102]. Міжгалузевими юридичними термінами є «потерпілий», «звільнення від кримінальної відповідальності» [3].

До проблем дослідниця відносить вживання застарілих термінів (термінологічний зворот «електронно-обчислювальна машина» слід вже замінити

терміном «комп'ютер»); використання побутової мови (вжиття просторіч «виручка», «нажива», «звідництво»); синонімія (використання у різних статтях таких синонімів: «спонукання», «схиляння», «втягнення», «залучення»).

Отже, юридичні терміни у сучасному кримінальному праві займають важливе місце. Проте використання їх у даній галузі законодавства потребує вдосконалення. Вважаємо, слід використовувати закордону практику, відповідно до якої доцільно створити спеціальна комісія з термінології. Завданням якої є затвердити перелік і зобов'язати державні органи та установи країни використовувати зафіксовані в ньому терміни.

Література:

1.Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України [Текст] : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Тростюк Зоя Аполлінаріївна ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2000. – 315 арк.

2. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія : навч. посіб. / Н. В. Артикуца. – 2-ге вид., змін. і доп. – Київ : Стилос, 2004. – 277 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

УДК 342.9:347

*Світличний О. П., д-р юрид. наук, проф.
кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НОРМАМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

З проголошенням України суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, основним завданням, яке потребувало розв'язання, стало формування національної системи законодавства, спрямованої, передусім на забезпечення прав та свобод людини і громадянина. За сучасних умов розвитку суспільства рівень правового захисту прав і свобод людини і громадянина є головним свідченням демократизму суспільства і держави. Держава взяла на себе зобов'язання створити не тільки необхідні умови та визначити механізм належної реалізації проголошених прав і свобод, але й законодавчо передбачити порядок захисту порушених прав.

Стратегічний курс України на інтеграцію в Європейське Співтовариство зумовлює необхідність орієнтуватися на європейські цінності, які лежать в основі стандартів реальної демократії, інформаційного суспільства, соціально орієнтованої державної політики, що базується на засадах верховенства права, забезпечення пріоритету прав та свобод людини і громадянина. Складні суспільні явища, що підлягають регулюванню адміністративним правом є поєднанням різних інтересів, серед яких однією із головних є захист законних інтересів особи в її економічних, соціальних, політичних та інших правах.

Громадяни, будучи найбільшою групою суб'єктів адміністративно-правих відносин найчастіше вступають у відносини з державою у сфері виконавчої влади, де зосереджено інтереси значної частини громадян і де практично реалізуються надані їй Конституцією і законами України права й свободи. Необхідність

реалізації цих інтересів, а передусім їх узгодження, є одним з основних завдань держави та органів публічної влади. Захист прав і законних інтересів особи в адміністративному праві являє собою сукупність застосовуваних у порядку, врегульованому нормами права, засобів, спрямованих на здійснення уповноваженими на те органами і їх посадовими особами відповідних процесуальних дій, які спрямовані на припинення порушень у сфері публічно-правових відносин. Проблема захисту прав і законних інтересів громадян в адміністративному праві набуває все більшої актуальності, і у зв'язку з особливістю сучасного процесу європейської інтеграції. У рамках загального процесу демократичних перетворень відбувається формування нових соціально-економічних відносин, продовжуються вживатись заходи щодо формування громадянського суспільства та правової держави, вдосконалюються механізми ефективного правового регулювання, забезпечення законності та правопорядку. Здійснення адміністративної реформи в Україні вимагає нового розуміння публічної влади, покликаної забезпечити реалізації домінування державних інтересів над індивідуальними, проявляти турботу про гарантування, забезпечення і захисту основних прав та свобод людини і громадянина.

Важливим у питанні, що є публічним інтересом стало прийняття та виголошення Генеральною Асамблеєю ООН «Загальної декларації прав людини» якою встановлюється низка невід'ємних природних прав людини: всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах; кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність; всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом; усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації та інші [1]. Важливим кроком в захисті природних прав людини і громадянина стала Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ця конвенція була прийнята в 1950 р., яка була ратифікована Верховною Радою України 17 липня

1997 р. Цією Конвенцією знову було підтверджено свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі [2]. Держави, що ратифікували Конвенцію, погодилися на контроль з боку Європейського суду з прав людини у випадках, коли ініціатором процесу виступає окрема особа, а не держава, і фізична особа має право на індивідуальну заяву до Європейського суду з прав людини [3, с. 15]. Ратифікована Україною Конвенція стала частиною національного законодавства. Її положення дістали відображення в частині першій ст. 9 Конституції України, в якій зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

В умовах сьогодення, визначені прогресивні Європейські положення щодо розкриття змісту та сутності прав людини у теорії вітчизняної юриспруденції стали загальноновизнаними. Вона базується на західній концепції з прав людини, яка виходить з юридичної природи безумовних або не відчужених прав людини, вона виникла та розвинулась на ґрунті західної культури та претендує на всебічне визнання та захист. Головним інститутом сучасних національних та міжнародних правових систем є сукупність правових норм, які надають, гарантують та захищають права і інтереси особи в різних сферах суспільного життя.

Література:

1. Всеобщая декларация прав человека: Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года // [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http:// zakon2. rada. gov. ua/ laws/ show/995_015](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015)

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – Київ, 1999. – №2. – С. 15–32.

УДК 341.824:338.47 (043.2)

*Севрук О. Р., канд. юрид. наук,
заступник начальника відділу підготовки прокурорів
з представництва інтересів громадянина або держави в суді
Національної академії прокуратури України,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ В СУДІ У ВИПАДКУ СПЛИВУ СТРОКУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Законом України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року разом із прийнятими поправками до нього запроваджено нові законодавчі засади організації та діяльності органів прокуратури. Зокрема, суттєво змінено норми щодо представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом.

Прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства) у випадках, якщо така особа не спроможна самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист.

Також прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до

компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Наявність таких обставин має бути обґрунтована прокурором у суді.

Проблемними у представницькій діяльності прокурора на даний час є питання пропущення строків позовної давності органами, уповноваженими здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, оскільки прокуратурі у багатьох випадках стає відомо про порушення інтересів держави після спливу строку позовної давності для їх захисту. З цього приводу Верховний Суд України висловив такі правові позиції:

- прокурор здійснює представництво органу, в інтересах якого він звертається до суду на підставі закону (процесуальне представництво), а тому положення закону про початок перебігу позовної давності поширюється й на звернення прокурора до суду із заявою про захист державних інтересів, але не наділяє прокурора повноваженнями ставити питання про поновлення строку позовної давності за відсутності такого клопотання з боку самої особи, в інтересах якої прокурор звертається до суду (постанова ВСУ від 25 березня 2015 року);

- положення закону про початок перебігу позовної давності поширюється й на звернення прокурора до суду із заявою про захист державних інтересів, тому помилковим є висновок про те, що відлік позовної давності починається з моменту виявлення прокуратурою під час проведення перевірки факту порушення законодавства (постанова ВСУ від 23 грудня 2014 року).

У постанові Верховного Суду України від 1 липня 2015 р. у справі №6-178цс-15 викладено правовий висновок, що за змістом статей 256, 261 ЦК України позовна давність є строком пред'явлення позову як безпосередньо особою, право якої порушене, так і тими суб'єктами, які уповноважені законом звертатися до суду з позовом в інтересах іншої особи – носія порушеного права (інтересу). При цьому як у випадку пред'явлення позову самою особою, право якої порушене, так і в разі пред'явлення позову в інтересах цієї особи іншою уповноваженою на це особою,

відлік позовної давності обчислюється з одного й того самого моменту: коли особа довідалася або могла довідатися про порушення її права або про особу, яка його порушила. Прокурор, який бере участь у справі, має обов'язки і користується правами сторони, крім права на укладення мирової угоди. Тому положення закону про початок перебігу позовної давності поширюється й на звернення прокурора до суду із заявою про захист державних інтересів [1].

Чинні ЦПК (ст. 45), ГПК (ст. 29), КАС (ст. 60) передбачають, що прокурор може бути самостійним позивачем лише у разі подання до суду позовної заяви в інтересах держави, в якій зазначено про відсутність органу, уповноваженого державою здійснювати функції у спірних правовідносинах, або про відсутність у такого органу повноважень щодо звернення до суду. В інших випадках позивачем виступає уповноважений орган.

Отже, якщо державний орган неналежно захищав інтереси держави або бездіяв у межах строків позовної давності, прокуратура після спливу цих строків не зможе захистити інтереси держави, оскільки самостійно заявити суду про поважність своїх причин пропуску строку позовної давності прокурор не може, «перебуваючи» у статусі сторони (уповноваженого органу).

Зауважимо також, що послання на відсутність у державного органу повноважень щодо звернення до суду допускаються лише в окремих випадках. Адже у ряд законів, зокрема у Закони України «Про центральні органи виконавчої влади», «Про Кабінет Міністрів України», внесені доповнення щодо права звернення державних органів до суду, якщо це необхідно для здійснення їхніх повноважень у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України.

Виходячи з наведеного, вважаємо, що необхідно посилити механізм притягнення до відповідальності працівників уповноважених державою органів, з вини яких було пропущено строки позовної давності, передбачені законом для захисту прав та інтересів у суді. Водночас до процесуальних кодексів України (ЦПК, ГПК, КАС) варто внести зміни щодо закріплення за прокурором статусу

самостійного позивача для здійснення представництва в суді у випадках, передбачених ст. 23 Закону України «Про прокуратуру».

Література:

1. Постанова Верховного Суду України від 1 липня 2015 року у справі №6-178цс-15 / Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46301621>.

*Скрябін О. М., канд. юрид. наук, доц., адвокат,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпропетровськ, Україна*

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА : СПЕЦИФІКА ТА ДОПУСТИМІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ

Враховуючи змагальний характер кримінального судочинства особливої уваги потребує процесуальна діяльність учасників кримінального провадження, які постійно взаємодіють з іншими учасниками кримінального процесу. Природа кримінально-процесуальних відносин така, що всі учасники свідомо чи підсвідомо чинять психологічний вплив на інших учасників кримінального процесу, і в свою чергу відчують такий самий потужний вплив з боку опонента. Враховуючи умови цієї складності, ефективність взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальних відносин залежить від успішного оволодіння ними не тільки психологічними знаннями про взаємодію учасників цього процесу, але і від формування навичок використання способів та заходів правомірного психологічного впливу на учасників спілкування при сумісній роботі.

Установлення істини у справі здійснюється на підставі доказів – фактичних даних, одержаних із джерел, вичерпний перелік яких подано в частині 2 ст. 84 КПК України. Одним із найбільш важливих і значущих джерел доказів є зізнання різних суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності: підозрюваних, підсудних, потерпілих, свідків, що зазначається у ст.95 КПК. До того ж ці докази повинні бути отримані законним, правомірним шляхом відповідно до ст. 93 КПК України, яка забороняє одержувати показання шляхом насилля, погроз та інших незаконних заходів, а лише у порядку, передбаченому КПК. У ст.47 КПК регламентується участь захисника у кримінальному провадженні і закріплює за ним обов'язок з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність та необхідність участі захисника у

процесуальних діях за участю свого підзахисного(допит, обшук, огляд, слідчий експеримент). Ця норма є гарантом забезпечення прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні [1, с. 23, 37, 39, 40].

Слід наголосити, що на думку В. Г. Гончаренко та С. В. Гончаренко практиці офіційно встановлений критерій допустимості тактико-психологічних прийомів можна на принциповому рівні сформулювати так: «Дозволяється застосовувати будь-які психологічні впливи, за винятком насильства, погроз та інших незаконних заходів» [2, с. 109].

На думку О.Г.Яновської психологічний вплив, що використовується адвокатом, слідчим на етапі досудового розслідування та взагалі, певним чином відповідає ознакам тактичного прийому, хоч і має більш системний характер. Допустимість використання тактичного прийому залежить не лише від його відповідності закону, а й від наукової та практичної обґрунтованості [3, с. 258].

На думку Р. С. Белкіна доволі дієвим методом психологічного впливу на допитувану особу є рефлексивний аналіз процесу і результату допиту. Зазначений прийом може бути використаний як захисниками, так і слідчими. Захиснику він дозволяє: ототожнити себе з допитуваним, поринути в його інтелектуальні та емоційні процеси; випередити свого партнера, нав'язавши йому тему і аргументи для посилення боротьби мотивів; звільнитися від сформованих стереотипів і спостерігати слідчу ситуацію очима допитуваного [4, с. 127].

Якщо метод рефлексії застосовується слідчим під час допиту, очної ставки, перевірці показань на місці, то відповідно захисник у разі необхідності на думку О. О. Сиразутдинової має право нагадати питання, з приводу яких слід давати свідчення, і задавати допитуваному питання, що активізують вільний виклад їм відомостей [5, с. 122].

Зейкан Я. П. наголошує на тому, що запитання, в тому числі контрольні, захисник повинен ставити дуже обережно, щоб не зашкодити клієнту. Іноді краще утриматись від запитання, щоб пізніше, з'ясувавши всі обставини і належно

підготувавшись, повернутись до них з метою перевірки показань. Що ж стосується «слідчих хитрощів», то з приводу цього можна зазначити, що питання про форми і методи впливу на особу їх допустимості є гострим і дискусійним. В основі цих впливів – переконання або примус. Переконання, як правило, поєднується з елементами примусу та навіювання. В основі їх впливу лежать закономірності психічної діяльності людини, які виявлені та вивчені психологією [8].

Отже, аналізуючи та проводячи висновок нашого дослідження слід наголосити, що методи психологічного впливу – це комплекс прийомів, які застосовуються в процесі передачі, опрацювання та використання доказової інформації, викликаючи відповідну реакцію, що дозволяє діагностувати психічний стан особи, контролювати хід її думок, ставлення до певних фактів для зміни для змінити її поведінки в напрямі одержання правдивої і повної інформації. Хоча психологічні прийоми за своїми ознаками мають ознаки тактичного прийому, проте за своєю природою є більш системними, на відміну від тактичних прийомів. Методи психологічного впливу застосовуються на практиці як адвокатом так і слідчим, тому дуже важливо знати специфіку їх застосування як з боку сторони обвинувачення, так і зі сторони захисту. Особливо гостро це питання постає перед захисником, адже професійному адвокату необхідно не лише застосовувати прийоми психологічного впливу, але й вміти протистояти такому впливу під час проведення слідчих дій.

Література:

1. Україна. Закони. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 1 липн.2015 р. : (офіц.. текст). – Київ : Паливода А.В., 2015. – 328 с. – (Кодекси України).

2. Гончаренко В. Г. Критерії допустимості психологічного впливу на досудовому слідстві / В. Г. Гончаренко, С. В. Гончаренко // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – № 3. – С. 107–116.

3. Яновська О. Г. Психологічний вплив як чинник ефективної діяльності прокурора та адвоката в змагальному кримінальному судочинстві / О. Г. Яновська // Часопис Київського університету права. – 2011. – №3 с. 257–260.

4. Белкин Р. С. Курс Криминалистики. Учебник. Москва : Закон и право, 2001. с. 550.

5. Сиразутдинова О.О. Процессуальные, тактические и психологические аспекты участия защитника в досудебном расследовании: дис. кан. юр. наук: 120009 – Екатеринбург, 2008. – 202 с.

6. Зейкан Я. П. Захист у кримінальній справі: Науково-практичний коментар (Вид. третє, стереотипне). – Київ : КНТ, 2007. – 600 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ІДЕНТИФІКАЦІЯ» В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Теорія ідентифікації вивчає технічні засоби, методи і прийоми встановлення тотожності об'єктів, що мають значення у тій чи іншій справі. Процес, який охоплює дослідження, порівняння або зіставлення ознак, – називається ідентифікацією, або ототожненням.

Дослідженням терміну «ідентифікація» здійснювалась такими вченими, як Р. Л. Грановський, В. Я. Колдін, В. П. Колмаков, С. М. Потапов та ін.

Суть ідентифікації полягає у встановленні одного й того самого в різних об'єктах або одного об'єкта в різних станах. Таким чином, ідентифікація яка базується на законі тотожності, відображає структуру розгляду будь-чого: свідчення існування будь-якого факту, події, явища; встановлення різних станів об'єкта: на цей час, у минулому та майбутньому; визначення моментів часу [1, с. 27].

Слід зазначити, що термін «ідентифікація» досить поширений в українському законодавстві. Так, ми можемо зустріти поняття «ідентифікація тварин» (Закон України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин») [2], «ідентифікація земельної ділянки» (Закон України «Про Державний земельний кадастр») [3] тощо. Однак, найпоширенішою сферою застосування поняття «ідентифікація» сьогодні і надалі залишається криміналістика, де вона використовується для встановлення істини у кримінальній справі. На думку авторів підручника «Криміналістика», теорія ідентифікації вивчає технічні засоби, методи і прийоми встановлення тотожності об'єктів, що мають значення для розслідування злочину. Вирішення питань про тотожність має важливе значення

при розслідуванні різних злочинів. Водночас встановлення тотожності є встановленням суттєвих у справі обставин [4, с. 98].

Деякі вчені стверджують, що синонімом ідентифікації може бути встановлення групової приналежності, оскільки це не різні процеси, а різні рівні одного і того ж процесу індивідуалізації (С. М. Потапов, В. Я. Колдін). Однак поспішати погоджуватися з подібним твердженням не варто. Суть процесу встановлення групової приналежності полягає у віднесенні порівнюваних об'єктів за їх співпадаючим родовим, видовим ознаками до однієї групи (класу) об'єктів. Однак здійснити ідентифікацію цих об'єктів не представляється можливим через відсутність на предметі, на якому відобразилися одні лише групові ознаки, важливіших для процесу ототожнення індивідуальних ознак.

Водночас встановлення групової приналежності може розглядатися як початковий етап процесу ідентифікації, коли виявляються і порівнюються родові (видові) ознаки об'єктів, і як самостійний процес – віднесення досліджуваного об'єкта до певної групи об'єктів, подібних але своїм загальним ознаками (родовим, видовим і т. п.). Процес встановлення групової приналежності можна розглядати і як логічну операцію обмеження, яка дає можливість значно звужити коло об'єктів, що підлягають пошуку і дослідженню. У свою чергу, дана обставина дозволяє зменшити і число осіб, які в тій чи іншій мірі пов'язані з цими об'єктами. Таким чином процес встановлення групової належності доцільно називати групофікацією.

Отже, ідентифікація є самостійним поняттям, але водночас співіснує з такими поняттями як класифікація та групофікація.

Література:

1. Кентлер Р. А. О сущности идентификации вообще и юридической в особенности / Р. А. Кентлер // Вопросы криминалистики и судебной экспертизы. – Душанбе, 1962. – Сб. 2. – С. 87–94.

2. Закон України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин» // [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, N 42, ст.635 – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1445-17>.

3. Закон України «Про Державний земельний кадастр» // [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 8, ст.61 – Режим доступу – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>

4. Криміналістика: Підручник для студентів юрид. спец, вищих закладів освіти. – Кол. авторів: Глібко В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. та ін. / За ред. В. Ю. Шепітька. – Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.

*Строкова І. І., канд. юрид. наук,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМА РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ УКРАЇНОЮ

17 липня 1998 р. в міжнародному правосудді відбулась надзвичайно важлива подія – з метою судового переслідування осіб, що вчинили «найсерйозніші злочини, які викликають стурбованість всієї міжнародної спільноти»: а) злочин геноциду; б) злочини проти людяності; с) військові злочини; d) злочин агресії [1, с. 75] в м. Гаага (Нідерланди) був створений особливий орган міжнародної кримінальної юстиції – Міжнародний Кримінальний суд (далі- МКС) [1, с. 68].

Особливістю МКС є те, що він діє за принципом компліментарності, тобто доповнює національні органи кримінальної юстиції і починає діяти лише у тому випадку, коли останні не в змозі або не бажають розслідувати міжнародні злочини самостійно (а так трапляється переважно у всіх державних і міжнародних конфліктах). В інших випадках МКС не буде посягати на юрисдикцію держави. До того ж, МКС утворений на основі статуту у формі договору (Римський статут), що є новелою в міжнародному праві. Договір про створення МКС набув чинності 1 липня 2002 р., після того, як Римський статут ратифікувало 60 держав [2].

МКС матиме юрисдикцію стосовно злочинів, вчинених громадянами держав, що підписали Римський Статут лише за умови його ратифікації. Станом на лютий 2016 року Римський статут ратифікувало 123 держави світу. Серед 193 держав-членів ООН ратифікувало лише 121, 31 – підписали, але не ратифікували, а 41 – взагалі не підписали [2]. Така ситуація спостерігається, передусім, тому, що деякі держави принципово негативно ставляться до самої ідеї існування МКС, вбачаючи в даному органі обмеження їх суверенітету, та не бажають ратифікувати Римський статут і вносити з цією метою зміни в національне законодавство (наприклад,

Російська Федерація, США, Китай, Індонезія, Індія , Ізраїль тощо) [3, с.12]. Не винятком є і Україна. Нагадаємо, що наша держава підписала Римський Статут ще 20 січня 2000 р., але ще досі не ратифікувала його. Наприкінці 2000 р. Римський Статут пройшов перше читання у Верховній Раді України, але Конституційний Суд України визнав низку його положень неконституційними [4, с. 1267]. Основні колізії полягають в наступному:

- абзац десятий преамбули та ст.1 Римського Статуту не узгоджуються з ч. 1 і 3 ст. 124, ч. 5 ст. 125 Конституції України, відповідно до яких не допускається делегування функцій судів України іншим органам та створення судів, не передбачених Основним Законом [4, с. 1267];

- ст. 27 Римського Статуту, згідно з якою його положення застосовується однаково до всіх осіб, незважаючи на їх посадове становище, не відповідає ч. 1 і 3 ст. 80, ч. 1 ст. 105, ч. 1 і 3 ст. 126 Конституції України, якими народним депутатам України, Президенту України і суддям на час виконання повноважень гарантується недоторканність [4, с. 1267].

На цьому процес ратифікації Римського статуту зупинився на довгі роки. Втім, в 2014 році наша держава знову взяла на себе зобов'язання ратифікувати Римський статут, що спочатку було проголошено лідерами Революції Гідності на Майдані, а потім закріплені в Угоді про асоціацію України з Європейським Союзом [5].

Особливої актуальності дана проблема набула у зв'язку з останніми подіями на сході нашої держави, в яких вбачаються ознаки військових злочинів. Ця ситуація яскраво продемонструвала, наскільки важко нашій державі самотужки вести боротьбу із подібними злочинними проявами.

У зв'язку з цим, 6 листопада 2015 року, вперше за 15 років з дня підписання Римського Статуту, депутатами Верховної Ради України був розроблений законопроект №1788 [6], що передбачає можливість доповнення статті 124 Конституції України частиною шостою такого змісту: «Україна може визнати

юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах Римського статуту Міжнародного кримінального суду» [6].

Виходячи з даного формулювання, для юрисдикції МКС на території України необхідно лише визнати умови, що передбачені Римським Статутом, внесення подальших змін в національне законодавство набуває другорядного значення.

Даний законопроект поданий на розгляд Верховної Ради України 6 листопада 2015 року [6], але жодних змін до статті 124 Конституції України поки що не вносилось. Така ситуація наявна, передусім, тому, що впливові політичні сили ще досі висловлюють заяви про небажаність ратифікації Римського статуту, побоючись можливості використання МКС, проти нашої державі в даній військовій ситуації [5; 7].

Як ми бачимо, ратифікація Римського Статуту сьогодні є скоріше політичним процесом, а ніж, технічним та хочеться вірити, що конституційний процес, який нині триває, завершиться внесенням необхідної зміни до Основного Закону.

Ратифікація Римського статуту дозволить МКС розглядати кримінальні справи в Україні, наблизить нашу державу до стандартів ООН, Ради Європи та Європейського союзу в області верховенства закону та визнання прав людини в умовах боротьби із «найсерйознішими злочинами, які викликають стурбованість всієї міжнародної спільноти». До того ж, перспектива притягнення винних до відпоавдальності в Гаазі стане важливим фактором попередження військових злочинів, злочинів проти людяності, геноциду та агресії в майбутньому. До того ж, ратифікація Римського статуту не означатиме, що в Україні зникають її власні повноваження щодо розслідування міжнародних злочинів, вчинених на її території. Навпаки, таке розслідування залишиться не тільки правом, але й прямим обов'язком нашої держави.

Література:

1. Римский Статут Международного уголовного суда // Український часопис міжнародного права. – 2002. – № 1. – С. 73–121;
2. The States Parties to the Rome Statute [Електронний реурс] : [Web site of International Criminal Court]. – Режим доступу: https://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/Pages/the%20states%20parties%20to%20the%20rome%20statute.aspx;
3. Ведерникова Ольга. Международное уголовное право: проблемы имплементации / Ольга Ведерникова // Уголовное право. – 2003. – № 3. – С. 12-14;
4. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду від 11.07.2001 р. № 3-в /2001 // Офіційний вісник України. – 2001 р. – № 28. – Ст. 1267;
5. Микола Гнатовський. Три причини для ратифікації Римського статуту [Електронний реурс] // Інформаційне агенство Юніан. Політика. 27.07.2015 року. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/1105352-tri-prichini-dlya-ratifikatsiji-rimskogo-statutu.html>;
6. Проект Закону про внесення змін до статті 124 Конституції України (щодо визнання положень Римського статуту) [Електронний реурс] // Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53621;
7. Луценко: Ратифікацію Римського статуту можуть використати проти нас [Електронний реурс] // Українська правда. – 2 лютого 2015 р. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/02/2/7057152/>.

ПРОБЛЕМА ПРОФІЛАКТИКИ ЕКСТРЕМІЗМУ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Одним з ключових напрямів запобігання екстремізму в Україні є його профілактика – роз'яснювально-попереджувальна робота з протидії цьому негативному явищу. Її визначають як систему соціальних, правових, педагогічних та інших заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень екстремістської спрямованості. Кримінологічна профілактика є різною за формою і змістом, залежно від вікової категорії осіб, втягнутих в екстремістський рух. Офіційні вітчизняні статистичні дані засвідчують, що основний контингент молодіжного екстремізму – це особи віком від 13 до 28 років, а, відповідно, й заходи щодо попередження екстремізму мають відповідати конкретному віковому статусу цих осіб. Науковці пропонують розрізняти два рівня профілактики: загально-соціальний і спеціальний [1, с. 147].

Загально-соціальний рівень є комплексом профілактичних заходів, які не є спеціально спрямованими на встановлення причин та умов вчиненого злочину, пов'язаного з екстремізмом. Він являє собою заходи з оздоровлення соціального клімату в середовищі, в якому перебувають молоді люди (школа, центри дозвілля, спортивні секції тощо). Зокрема, для осіб молодшого та підліткового віку, які ще не перейнялися цілком і повністю ідеями екстремізму, тобто фанатично не повірили в «правду фізичної сили», більше підходять саме профілактичні заходи загального рівня. Використання їх дозволяє державному апарату й суспільству в подальшому не допускати формування злочинного мислення в неповнолітнього суб'єкта [2, с. 78–85].

Для цього необхідно постійно застосовувати різні заходи психологічного впливу на молоду особу саме на ранніх етапах формування її психіки. Психологи виділяють три основні складові, які прямо впливають на формування свідомості неповнолітніх осіб: сім'я, вулиця і школа. Кожний з них по своєму діє і відображається на свідомості молодої особи, та формує в неї відповідні життєві пріоритети й цінності.

На відміну від загально-соціальної кримінологічної профілактики молодіжного екстремізму, діє профілактика спеціального рівня протиправних дій осіб, яка орієнтована безпосередньо на усунення причин і умов екстремістських проявів. Саме на цьому рівні мова йде вже про систему заходів, спрямованих на вирішення конкретної задачі – попередження злочинів, пов'язаних з екстремізмом. У контексті заходів спеціального рівня профілактичних дій, можна виділити низку комплексів і засад, які впливають на показники зниження злочинів екстремістської дії, що забезпечуються правоохоронними органами. У першу чергу необхідно відзначити такий напрям діяльності, як дослідження та аналіз сучасного стану проблеми щодо екстремізму. Він уособлює собою підбір особливих заходів впливу на фактори та умови, що сприяють протидії виникненню і поширенню ксенофобних та екстремістських ідей, поглядів та установок, а також сформованих практик екстремістської діяльності.

Не менш важливе місце в системі спеціального рівня протидії молодіжному екстремізму відводиться інформаційному забезпеченню та отриманню за його допомогою важливих даних для роботи правоохоронних органів України. Зокрема, інформаційне забезпечення дає можливість оперативно і об'єктивно добути значний обсяг відомостей про екстремістські групи, місця їх легальних і нелегальних зустрічей, позиції екстремістів на проблеми екстремістської діяльності і, нарешті, про їх організатора, керівників і безпосередніх учасників цього криміногенного напрямку [3].

Добутий інформаційний масив сприяє вітчизняним правоохоронним органам у правильній організації проведення профілактичних заходів суб'єктам, які займаються екстремістською діяльністю. Тобто, на основі отриманих інформаційних даних створюється відповідна програма: а) з проведення оперативно-профілактичних заходів в середовищі затриманих осіб, причетних до організації чи участі в екстремізмі; б) ліквідації чи нейтралізації криміногенних факторів, що сприяють вчиненню злочинів екстремістської спрямованості.

Окремий напрям інформаційного забезпечення відводиться отриманню даних про залучення та участь молоді в екстремістських середовищах. На основі цих даних готується відповідна програма, направлена на проведення профілактичних бесід з неповнолітніми. Створюються окремі обліки осіб схильних до вчинення протиправних дій екстремістської спрямованості, контроль за цими особами на предмет їх виправлення чи навпаки.

Важливим елементом профілактики молодіжного екстремізму залишається постійне вдосконалення роботи з виявлення причин і умов, що сприяють екстремізму, оскільки чинники, які підштовхують молодих людей до вчинення злочинів екстремістської спрямованості з часом змінюються. Відповідно, ті причини та умови, які спонукали до протиправних дій молодих людей ще вчора, сьогодні можуть і не стати такими в силу обставин, що змінилися.

У сукупності загально-соціальний та спеціальний рівні профілактичних заходів попередження проявів молодіжного екстремізму в Україні здатні якісно вплинути на зниження показників злочинності цього напрямку. Це дасть можливість несвідомій частині молоді зробити власну переоцінку цінностей і розвінчати в них міф про безкарність їх дій в активних антигромадських рухах і заворушеннях, які несуть в собі загрозу безпеці державі та її громадянам.

Література:

1. Іванов Ю. Ф. Кримінологія / Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. // Навч. посіб. – Київ : Вид. ПАЛИВОДА А. В. – 2006. – 264 с.
2. Аминов Д. И. Молодежный экстремизм / Д. И. Аминов, Р. Э. Оганян. – Москва : Триада, 2005. – 196 с.
3. О роли СМИ в борьбе с терроризмом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rs-gov.ru/node/7979>

Тонне Н. Д., студентка

Запорізького національного університету

Науковий керівник: О. М. Скрябін, канд. юрид. наук, доц., адвокат,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИМ ДОПИТУ В УКРАЇНІ ТА ГРУЗІЇ

Під час Національного реформування Українського законодавства, слід звертати увагу на закордонний досвід правотворчості. Особливо це стосується кримінальних галузей права, зокрема кримінально процесуального права. Це зумовлено тим, що саме в цьому правовому просторі, під час практичної діяльності, зокрема у слідчих, виникає найбільша кількість питань або проблемних ситуацій, та в першу чергу тим, що втілюючи у життя положення кримінально процесуального закону найчастіше відбувається порушення державного законодавства, або порушення прав людини чи громадянина, що на сам перед є недопустимим, під час розбудови демократичної, правової держави.

Звертаючи увагу на те, що одним із основних завдань слідчого є збирання доказів, що до певних кримінальних проваджень, шляхом проведення слідчих (розшукових) дій. Так основною слідчою дією є допит під час досудового розслідуванні, регламентований статтями 223-226 кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1].

Допит під час досудового розслідування, регламентований відповідними статтями КПК України: 223 «вимоги до проведення слідчих (розшукових) дії», 224 «допит», 225 «допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні», та 226 «особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи». У нормативно правових актах чітко не зазначено, що таке допит. Отже підтримуючи думку Шеремета А. П., слід відмітити що, *допит* – це процесуальна дія, яка направлена на отримання доказів, у вигляді показань, від особи, яка

володіє відомостями, що мають значення для розслідування кримінального провадження [2, с. 267]. Мета допиту полягає в отриманні повних та об'єктивно відображаючих дійсність показань. Ці показання у майбутньому будуть доказами у відповідних кримінальних провадженнях.

Чинний КПК України передбачає умови проведення слідчих (розшукових) дії, а саме ст. 223, зокрема допиту, у даній нормі зазначається що допит так само як інші слідчі (розшукові) дії повинен проводитися з урахуванням вимог зазначеної статті. Основною нормою яка регулює проведення допиту, є стаття 224 «допит», в ній безпосередньо зазначено правила, види, та особливості проведення даної слідчої (розшукової) дії. Законодавець також передбачив і випадки, пов'язані із необхідністю отримання показань свідка чи потерпілого під час досудового розслідування, якщо через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкості хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань, та відобразив це у статті 225 КПК. Окремо виділено, також і статтю 226 яка стосується особливостей допиту малолітнього або неповнолітнього, до цих особливостей віднесено: допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідністю лікаря, також скороченій період допиту, а саме загалом дозволяється допитувати не більш дві години на день, та без перерви понад одну годину.

Всі ці положення направлені у першу чергу, на забезпечення прав людини під час досудового розслідування, та на дотримання всіх засад кримінального процесу, передбачених ст. 7 КПК України.

Аналіз кримінального процесуального законодавства Грузії, стосовно процесуального порядку проведення допиту слідчим, показав, що законодавець відповідної країни виділив процесуальну процедуру проведення допиту у статтях 114-118, а також 243-246 КПК Грузії [3]. А саме, у ст. 114 КПК визначений порядок допиту на судовому засіданні у ході слідства, такий допит нагадує ст. 225 КПК

України, зокрема тим що, під час досудового розслідування (або на стадії слідства за КПК Грузії) відбувається допит у судовому засіданні, це зумовлено тим що, допитувана особа через наявні обставини не може надати показання безпосередньо під час судового розгляду. Наступна стаття 115 зазначає загальний порядок допиту на судовому засіданні, є відображенням статей 351-353, 356 КПК України, в яких передбачено допит обвинуваченого, свідка, потерпілого та експерта у ході судового розгляду. Слід зазначити, що у ст. 224 КПК України визначений загальний порядок допиту під час досудового розслідування. Стаття 116 КПК Грузії, майже точно сходиться зі статтею 226 КПК України, яка стосується допиту малолітнього. Розбіжностями у порівнянні з КПК України, можливо назвати ст. 117 КПК Грузії, так як вона передбачає у окрему нору «допит глухої, німої особи або особи страждаючий від тяжкого захворювання». Стаття 118 КПК Грузії передбачає допит свідка у ході розгляді справи, а саме визначає порядок початку допиту під час судового розгляду. Статті 243-246 КПК Грузії передбачають допиту під час розгляду справ по суті.

Таким чином, на підставі аналізу кримінального процесуального законодавства України та Грузії, можливо дійти до висновку, що деякі норми дуже схожі з процесуальним законодавством України але є і деякі позитивні відмінності, які закріплені у процесуальному законодавстві, які на нашу думку, можливо було б запозичити для вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Література:

- 1.Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>
- 2.Шеремет А. П., Криміналістика: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
- 3.Кримінальний процесуальний кодекс Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/90034/54/ru/pdf>

*Чебан М. Г., ст. викладач
кафедри спеціально-правових дисциплін,
Академія муніципального управління,
Лоцихін О. М., д-р юрид. наук, проф.,
в. о. декана економіко-правового факультету,
Академія муніципального управління,
м. Київ, Україна*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ

Враховуючи обсяги фактичних орендних відносин в Україні ($\frac{2}{3}$ площ розпайованих угідь земель сільськогосподарського призначення) сьогодні та визнання оренди як однієї з ключових форм землекористування в умовах ринкової економіки, то розвиток земельних орендних відносин має виняткове практичне значення. На доцільність розвитку таких відносин вказують й тенденції до формування ринку земель України. Оскільки за проектом закону України «Про ринок земель» оренді земель, в тому числі й на конкурентних засадах, відводять значне місце у формуванні ринку земель в Україні.

Основними напрямками удосконалення орендних земельних відносин є формування комплексної системи їх правового регулювання з чітким дотриманням її в умовах виробництва та прийняття довгострокової урядової програми розвитку оренди в аграрному секторі [1, с. 29].

На основі аналізу нормативно-правових актів, що стосуються розвитку орендних земельних відносин в Україні, потребують удосконалення орендного законодавства, зокрема, через врегулювання: ринку оренди землі та розвитку іпотечних операцій, відтворення родючості ґрунтів; вилучення з активного обороту деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь;

збереження цілісності земельних масивів у разі вилучення власником належної йому земельної ділянки.

Сьогодні з метою реалізації цих напрямів розвитку відносин з оренди землі, ведеться активна законотворча робота. Зокрема, за таким напрямами:

1) удосконалення конструкцій норм ЗК України та Закону України «Про оренду землі» щодо встановлення мінімального строку оренди земельних ділянок;

2) врегулювання питання поновлення договору оренди земельної ділянки. Відповідно до проекту Закону «Про внесення змін до окремих законодавчих актів України (щодо впорядкування питань з поновлення договору оренди земельної ділянки)» № 3753 від 05.01.2016 р. чітко прописані умови та підстави поновлення договору оренди землі, у випадку звернення у встановленому законом порядку орендаря про його поновлення, а також наслідки не підписання уповноваженими особами додаткової угоди про поновлення договору оренди земельної ділянки [3];

3) обмеження розміру земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що можуть одночасно перебувати в оренді [4];

4) оптимізації орендної плати за змелю:

- зі встановлення мінімального розміру орендної плати:

- з питання порядку зміни орендної плати;

5) спрощення процедури реєстрації права оренди землі;

6) врегулювання припинення договору оренди землі;

7) удосконалення порядку відчуження орендарем права на оренду земельної ділянки;

8) ефективності використання земель сільськогосподарських угідь державної та комунальної власності, а саме: зняти заборону на передачу у заставу права оренди і користування землями державної та комунальної власності за умови отримання цього права на аукціонах і згоду власника ділянок; замінити безальтернативне право орендаря на поновлення договору оренди на його перевагу при визначенні переможця аукціонів при пропонуванні однакової ціни;

запровадити обов'язкові інвестиційні та екологічні зобов'язання орендарів; увести критерії виставлення прав довгострокової (як правило на 49 років) оренди на продаж; забезпечити оприлюднення на веб-порталі Держгеокадастру (правонаступника Держземагенства) переліку та реквізитів усіх договорів оренди сільгоспугідь державної та комунальної власності, запровадити моніторинг та оцінку ефективності використання сільськогосподарських угідь [2].

9) удосконалення Типової форми оренди землі, враховуючи категорії земель.

Вважаємо, що запропоновані суб'єктами законодавчої ініціативи напрями удосконалення договору оренди землі є досить доцільним та обґрунтованими. Їх закріплення на законодавчому рівні створить нормативну основу для розвитку орендних правовідносин в Україні.

Література:

1. Горобчук Т. Т., Розвиток орендних відносин сільськогосподарських підприємств / О. В. Чаплигіна, Т. Т. Горобчук // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2007. – № 6. – С.25–30.

2. Проект закону Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку земельних орендних відносин та підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь державної та комунальної власності № 3080 від 14.09.2015 [Електронний ресурс]. □– Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=56452

3. Проект Закону про внесення змін до окремих законодавчих актів України (щодо впорядкування питань з поновлення договору оренди земельної ділянки) № 3753 від 05.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=57640

4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження розміру земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що можуть одночасно перебувати в оренді та/або суборенді в одного орендаря та інших осіб, які ним контролюються № 3783 від 19.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=57687

*Шишка Р. Б., д-р юрид. наук, проф., завідувачий сектору
інтелектуальної власності та інноваційних технологій
кафедри цивільного і трудового права КУП НАНУ*

ПРАВО НА АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ТВІР

Перш ніж встановитися у праві на аудіовізуальний твір, слід визначитися у його особливостях як об'єкта авторського права, а через це на що виникає суб'єктивне авторське право.

Аудіовізуальний твір є об'єктом авторського права. У ч. 2 ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [6] аудіовізуальний твір визначено як твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів.

Звернемо увагу, що видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими. Тож власне йдеться не про твір, який має ознаки охороноспроможності, а про спосіб його фіксації, про що вказано у видах творів: кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми . Отже це найменування – групове і під нього підпадає група самостійний об'єктів авторського права, що є показово.

Аудіовізуальні твори як об'єкти авторського права мають ознаки: є результатом творчої діяльності (виняток – кінолітопис і відеорепортажі про поточні події), виражені в визначеній законом об'єктивній формі – як відеозапис, формалізовані законодавством як такі (ст. 433 ЦК України [7], ст. 8 Закону України

«Про авторське право і суміжні права». Ще Е. П. Гаврилов звернув увагу на некоректність формулювання, оскільки, як він вказує, при деяких способах фіксації аудіовізуальних творів на носіях не утворюються кадри, наприклад, на відеоплівці або відеодиску [2, с. 22]. Ознакою авторства аудіовізуального твору є творча діяльність з фіксації у формах, що раніше не існували, і таким чином представляють візуальну дійсність, що вона має художню цінність. Така діяльність є технічно-професійною чи, точніше операторською. Зокрема це проявилось уже у першому фільмі «Прибуття поїзда...» де наїзд на камеру поїзда через асоціативне сприйняття людини був сприйнятий як загроза для глядачів і чим оператори успішно користуються досі для ініціації сплеску адреналіну у глядачів. До речі, американський дослідник теорії і історії кіно Д. Р. Лоусон висловився про засновника такого напрямку Мельєса як першого видатного творця кінематографічної форми [5, с. 29].

Наскільки вона породжує авторство досить сумнівно, хоча у свій час Я. А. Канторович писав: «Возникнув в области фотографического искусства и начал с простейшего соединения фотографических снимков, т. е. с фотографического изображения того, что в действительности существует, кинематография перешла в область творчества, создавая композиции и изображая по этим композициям то, что творит фантазия» [3, с. 282]. Проте наразі така творчість має свої закономірності, прийоми, яким навчають як ремеслу.

З часом образотворчі прийоми постановочного кінематографу удосконалилися, а з приходом комп'ютерної графіки – поготів. Удосконалення стосувалися процесу кінозйомки для досягнення необхідного художнього ефекту: зйомка планами різної величини, зйомка рухомою камерою, ракурсна зйомка (зйомка об'єкту з верхньої або нижньої точки зору). Також були обґрунтовані творчі методи монтажу як способу з'єднання окремих шматків кіноплівки, що вміщує зображення різних сцен. Тож очевидна гносеологія аудіовізуального твору

як частини збірки, а діяльність з його створення підпорядкована замислу, сценарію, враженню на глядача.

З огляду на зазначене Б. С. Антімонов та Е. А. Флейшиц вважали, що об'єктом авторського права не може бути матеріальна річ, бо вона є засобом фіксації твору. Об'єктом же авторського права на знімки, відображені в кінострічці, є не стрічка, а знімки, якого б значення вони не мали: художнє, наукове або інше [1, с. 94]. Тож поняття «кінофільм» і «кінострічка» – різні, між якими існує така ж відмінність, як між літературним твором та рукописом або книгою, в яких цей твір виражений й зафіксований.

Технічні удосконалення знімального процесу в кіновиробництві, а потім у аудіовізуальній сфері потребували творчої діяльності, внаслідок чого аудіовізуальний твір набув змішаності і включив різноманітні об'єкти авторського права. З розвитком же технічних засобів автор отримував в своє розпорядження все більше інструментів організації як самої реальності, так і процесу її фіксації – складні декорації, пристрої рухомої камери, монтаж, можливість звукового супроводу, і багато інших. Якщо ці види діяльності є творчими і об'єктивуються і носій, то можна визнати об'єктом авторського права, якщо ж набором стандартних процедур та функцій – ні. Наразі здебільше такий твір є електронним масивом даних на основі певної програми, і призначений для відтворення за допомогою електронної обчислювальної машини: «компьютограф» або «дигитограф» [4, с. 11].

Тож йдеться про ознаки деяких видів аудіовізуальних творів: фіксація і подальша демонстрація зображення на певному носіїві. З появою телебачення, оригінальний процес створення кінофільму, як вельми складна та дорога послідовність виробничих операцій, пов'язаних з обробкою фотографічного матеріалу, перестав задовольняти потреби нової технології створення аудіовізуальних творів, а кінозйомка повністю витиснена різними системами відеозапису. У основу відеозйомки покладено інший технологічний принцип, ніж

той, який покладений в основу створення фотографічного кіно зображення: випромінювання, що випускається об'єктом, перетворює електричний імпульс (аналоговий або дискретний сигнал) та фіксує на магнітній стрічці або диску, компакт-диску та на іншому сучасному носії. Тож запис на відповідному носії є системою відрізків, аналогових або дискретних сигналів, машинних кодів з різними електромагнітними властивостями, що дозволяє перетворити відеозапис у видиме зображення в тому або іншому відповідному екрані. Тут більше йдеться про технологічну чим творчу складову.

Технології «цифрового кінематографа» виключають існування й магнітної стрічки як засобу фіксації зображення, а «цифрова камера» перетворює зображення у машинний код – інформаційний масив даних електронно-обчислювальної машини, для зберігання якого використовуються різні носії – модулі пам'яті, оптичні диски тощо. Тож наразі мультиплікаційні фільми, що створені засобами комп'ютерної анімації, не передбачають ні зйомок, ні монтажу в традиційному розумінні. Такі твори існують у формі масиву даних, призначеного для використання за допомогою електронної обчислювальної машини. Збережена лише візуальна форма сприйняття результату творчої праці на моніторі чи іншому проекційному екрані.

Немає кадру як першооснови аудіовізуального твору. Тож і сучасне законодавство України повинне відійти від поняття «кадр як складової частини аудіовізуального твору». Незмінним є лише форма його подальшого візуального сприйняття, як істотної ознаки аудіовізуального твору – форми кінцевого його сприйняття як рухомого зображення на умовно обмеженій площині.

До речі в Рекомендації Генеральній конференції ЮНЕСКО «Про охорону і збереження рухомих зображень» (Белград, 27 жовтня 1980 р.) [8] був введений термін «рухоме зображення». Під «рухомим зображенням» розуміються кінематографічні твори, телевізійні твори, створені мовними організаціями та інші

відеографічні твори. Тож цей термін охоплює твори, які в українському законодавстві визначені аудіовізуальними.

Відповідно такий критерій слугує утворюючим при визначенні особистих немайнових творців та майнових прав володільців. Проте з огляду на диспозитивність цивільного права особливості творчих зв'язків та відносин, які складаються при створенні аудіовізуального твору не виключене визнання авторських прав за особами, які технічно забезпечували створення такого твору. Такі «подарунки» у царині авторського права та розподілу прав не рідкість. Тут діє презумпція авторства за якої автором, а у даному разі співавтором є особа, яка вказана таким.

Література

1. Антимонов Б. С; Флейшиц Е. А. Авторское право. – Москва : Госюриздат, 1957. – 280 с.
2. Гаврилов Э. П. Комментарий к Закону об авторском праве и смежных правах. – Москва : Фонд «Правовая культура», 1996.
3. Канторович А. Я. Авторское право на литературные, музыкальные, художественные и фотографические произведения... Петроград. Брокгауз- Эфрон, 1916.
4. Кино: методология исследования. / Сб. научных работ. – Составитель и научный редактор В. М. Мурнан. – Москва : ВГИК, 2001.
5. Лоусон Д. Г. Фильм – творческий процесс. – М.: Искусство, 1965.
6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ (Редакція станом на 13.01.2016) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/3792-12
7. Цивільний кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 № 435- IV (Редакція станом на 19.02.2016)) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/435-15
8. ЮНЕСКО; Рекомендації, Міжнародний документ від 27.10.1980 «Рекомендация об охране и сохранении движущихся изображений» :) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_270

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ПРОКУРАТУРУ»

Мрію про вільну суверенну Україну покоління українського народу пронесли через століття. Ця мрія в різні історичні часи то наближалася до здійснення, то знову як марево в пустелі зникала на далекому небосхилі. Нинішнє покоління українського народу через більш як 350 років після Богдана Хмельницького, через 300 років після Івана Мазепи і через 90 років після Михайла Грушевського продовжило реалізацію цієї мрії.

В Україні здійснюються великомасштабні перетворення, спрямовані на зміцнення демократії й створення правової держави. Однією з головних проблем громадянського розвитку є зміцнення законності та правопорядку. Це висуває на перший план завдання забезпечення законності, захист прав і законних інтересів громадян, верховенство закону. Разом з цим, користуючись нестабільною політичною ситуацією зростає протидія силам правопорядку.

За такої ситуації правоохоронні органи та інші державні органи в окремих випадках проявляють терпимість до грубих порушень громадського порядку та інших фактів беззаконня. На правопорядок у державі негативно впливає відсутність чіткого механізму виконання законів, що поряд з халатністю, безвідповідальністю та низькою дисципліною створює сприятливе середовище для пограбування держави, для корупції, хабарництва, формування негативної думки в суспільстві та зневіри громадян в силу правоохоронних органів.

З переліку функцій закріплених у Законі України «Про прокуратуру» можна побачити, що прокуратуру позбавили функції нагляду за додержанням прав і

свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, до речі виключення цієї функції з під юрисдикції прокуратури було однією з основних вимог Венеціанської комісії.

Функція загального нагляду або правозахисна функція прокуратури існує приблизно в трьох десятках цивілізованих держав. У більшості країн – членів Ради Європи органи прокуратури в різних формах і межах забезпечують нагляд за дотриманням прав і свобод громадян на користь суспільства і держави. Це стосується Азербайджану, Вірменії, Росії, Латвії, Литви, Молдови, інших колишніх радянських республік. Крім того, прокурорський нагляд у різних формах є в Угорщині, Болгарії, Італії, Сербії, Словенії та деяких інших європейських країнах. Ця функція здійснюється у формі досудового захисту прав і свобод людини [2]. Таким чином, виникає питання щодо практичної потреби руйнування системи правозахисної діяльності прокуратури в Україні, яка цементує основи боротьби із злочинністю та іншими сегментами протиправного впливу на суспільство, ще на стадії, коли такі правопорушення не переросли в злочинне посягання [1].

За новим законом право прокурора виносити подання, як форми прокурорського реагування, не знайшло свого відображення. Тепер прокурор наділений повноваженням досудового врегулювання спорів під час реалізації функції прокуратури стосовно представництва інтересів громадянина або держави, так ст. 23 Закону України «Про Прокуратуру» від 14 жовтня 2014, зазначає, що прокурор з метою вжиття заходів з досудового врегулювання спору та поновлення ймовірно порушеного права громадянина або законного інтересу держави після підтвердження судом підстав для представництва має право направити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, суб'єктів державного та комунального секторів економіки, органів Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, рішення, дії чи бездіяльність яких створюють загрозу порушення або ймовірно

порушують законні інтереси громадянина чи держави, звернення, що містить викладення обставин та вимог, передбачених процесуальним законом, про можливість досудового врегулювання спору [3].

Так, новий закон наділив прокурора правом досудового врегулювання спору шляхом подання звернення, яке є певним аналогом подання, яке закріплено в чинному Законі України «Про Прокуратуру». Прокуратура усвідомлено йде на обмеження своїх повноважень і вважає цей крок лише початком, комплексного реформування правоохоронної системи в державі.

Перед усім необхідно виробити державницький та системний підхід до проблеми реформування прокуратури, а не кількість повноважень того чи іншого правоохоронного органу. І якщо сьогодні існує об'єктивна необхідність у корегуванні повноважень прокурора у сфері нагляду за додержанням і застосуванням законів і представництва громадян і держави у суді то це слід зробити.

Вважаємо, що ми повинні діяти виключно в конституційному полі, тобто згідно перехідних положень конституції України органи прокуратури повинні виконувати наглядові та правозахисні функції до створення відповідних державних органів. Поки що такі органи відсутні. А вакууму в цій важливій справі не повинно бути допущено.

Література:

1. Литвак О. М. Функції прокуратури України / О. М. Литвак, П. В. Шумський – Хмельницький: Хмельницький інститут регіонального управління та права, 1998. - 392 с.

2. Долежан В. Перспективи трансформації функцій прокуратури України / В. Долежан // Вісник національної академії прокуратури України. – 2011 – №2 – С. 45–49

3. Шумський П. В. Проблеми сучасної концепції основних функцій органів прокуратури України / П. В. Шумський // Сучасні проблеми науки: м-ли наук. конф., 9 квітня 2010 року. – Київ : Національний авіаційний університет, 2010. – С.220–221.

Секція 3

АНТИКРИЗОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

УДК 342.5

*Антонова О. Р., канд. наук з держ. упр.,
доц. кафедри спеціально-правових дисциплін,
Академія муніципального управління,
м. Київ, Україна*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В Україні існує давня традиція піклування про ближнього, займатися суспільно корисною працею. Осіб, які працювали у цій сфері, називали громадськими діячами, альтруїстами, добродійцями, добровольцями тощо. Сучасне визначення терміну «волонтерство» відповідно до положень Всесвітньої декларації волонтерів базується на основоположних міжнародних принципах діяльності волонтерів та волонтерських організацій, зокрема: а) визнання права на об'єднання всіх людей: чоловіків, жінок, дітей, незалежно від їх расової та релігійної приналежності, фізичних особливостей, соціального та матеріального стану; б) надання взаємної допомоги, безкорисливих послуг особисто чи організовано; в) визнання рівності колективних та індивідуальних потреб; г) ставлення собі за мету перетворити волонтерство в засіб особистого процвітання, набуття нових знань та навичок, вдосконалення здібностей; д) стимулювання почуття відповідальності, заохочують колективну та міжнародну солідарність [1].

Варто зауважити, що практично в усіх європейських країнах прийняті закони, що регулюють волонтерську діяльність, однак ці нормативно-правові акти через різноманіття волонтерських ініціатив і цілей помітно відрізняються один від одного. Так, у Чехії, відповідно до Закону про волонтерську діяльність особлива

увага приділяється підбору і навчанню волонтерів. У зв'язку з цим, неурядові організації, які здійснюють відбір, навчання і направлення на роботу волонтерів, підлягають акредитуванню. Всі волонтери, що працюють поза цими рамками, вважаються не легітимними. Особливістю Італійського законодавства є те, що воно чітко розмежовує волонтерську діяльність від соціально-трудова відносин; визначає перелік прав і обов'язків волонтерів. Зокрема, що стосуються обов'язкового страхування здоров'я і відповідальності перед третіми особами. Закон Люксембургу про молодіжну волонтерську службу 1999 року надає право займатися волонтерською діяльністю лише тим некомерційним організаціям, які акредитовані в Міністерстві у справах молоді. При цьому тривалість цієї діяльності обмежується строком від 6 до 12 місяців на розсуд міністерства. Закон Польщі про суспільно корисну і волонтерську діяльність 2003 року регулює волонтерську діяльність некомерційних і неурядових організацій, асоціацій, органів місцевого самоврядування, державної адміністрації, інших юридичних осіб та тих польських волонтерів, які працюють в міжнародних організаціях. Відповідно до вимог Закону, волонтерство здійснюється на основі договору із користувачем [6].

Таким чином, загальною тенденцією у країнах Європейського Союзу стала підтримка волонтерства на законодавчому та локальному рівнях, створення сприятливих умов для залучення волонтерів до заходів, які проводять громадські організації.

Основними законодавчими актами, що регулюють діяльність сімейного волонтерського руху в Україні є Закони України «Про волонтерську діяльність» [3], «Про громадські об'єднання» [4] та «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [2] та «Про соціальні послуги», в якому поняття «волонтер» трактується як фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер [5].

У незалежній Україні розвиток волонтерства датується початком 90-х років ХХ ст., коли було створено службу під назвою «Телефон Довіри», де працювали волонтери та мережа соціальних служб для молоді (нині – центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді). З дестабілізацією ситуації на Півдні та Сході України у 2014 році відбулися зміни у напрямках волонтерської роботи та корекція законодавчого поля, що регулює волонтерську діяльність. Однак і досі відсутній комплексний підхід до реформування правового підґрунтя волонтерської діяльності в Україні. У законодавстві України що регулює сферу волонтерської діяльності існують правові колізії та прогалини, які не тільки створюють перепони у розвитку волонтерства в Україні, а й суперечать сутності волонтерства взагалі як діяльності добровільної та безкорисної.

З метою усунення визначених перешкод, варто щоб національне правове поле, яке регулює волонтерську діяльність ґрунтувалося на наступних позиціях:

- а) законодавча база має полегшувати волонтерську діяльність та регламентувати її;
- б) законодавство має забезпечувати належний захист і стимулювати волонтерські ініціативи;
- в) поява нових форм волонтерства не повинна виключати існування інших форм;
- г) максимальне обмеження контролю з боку держави за волонтерською діяльністю;
- д) оперативне реагування на законодавче пригнічення волонтерської діяльності.

Література:

1. Всесвітня декларація волонтерів [Електронний ресурс] : за матеріалами 11-го Конгресу Міжнародної Асоціації Волонтерів, Париж, 1990, – Режим доступу до сторінки: http://www.volunteer.kiev.ua/pages/70-zagalna_deklaracija_v

2. Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації” [Електронний ресурс] / ВВР – 2013 – № 25, ст.252 – Режим доступу до сторінки: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>

3. Закон України “Про волонтерську діяльність” [Електронний ресурс] / ВВР – 2011. – № 42, ст.435 – Режим доступу до сторінки: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
4. Закон України «Про громадські об’єднання» [Електронний ресурс] / ВВР– 2013. – № 1. – Ст. 1. – Режим доступу до сторінки: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
5. Закон України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс] / ВВР – 2003 – №45, ст. 358. – Режим доступу до сторінки: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>
6. Хауляк Ярослав. Створення умов для розвитку волонтерства: польський та інший європейський досвід. [Електронний ресурс] / портал studua.org – Режим доступу до сторінки: <http://ekopizza.in.ua/articles/2008/08/26/803.html>

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ-ДОНОРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ В УКРАЇНІ

Брак національних ресурсів для допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО), відсутність досвіду роботи з масовою внутрішньою міграцією, гуманітарна катастрофа стали причиною активної допомоги міжнародних організацій-донорів Україні. З початку анексії території АР Крим та воєнного конфлікту, що розпочався у квітні 2014 року міжнародні гуманітарні організації почали збільшувати свою присутність на території України, особливо акцентуючи свою увагу та операційний потенціал на населенні окупованих територій Донецької та Луганської областей та внутрішньо переміщених особах (ВПО) на всій території країни. На сьогодні 147 гуманітарних партнерів присутні в Україні, з яких 21 Міжнародна неурядова організація, 8 Агентства ООН, 7 Міжнародних організацій.

Основу для роботи міжнародних донорів склали 5 областей та столиця країни, що прийняли на себе удар внутрішньої міграції та усі наслідки, що з нею пов'язані, а саме: Донецька (530274 особи), Луганська (251231 особа), Харківська (212557 осіб), Дніпропетровська (72973 особи), Запорізька (118878 осіб) та м. Київ (127026 особи) [1]. Робота та координація міжнародних організацій відбувається на основі Глобального плану гуманітарного реагування (ГПР), в який закладена оцінка ситуації щодо ВПО та оцінка ресурсів, які потрібно залучити.

Якщо узагальнювати інформацію щодо міжнародної допомоги, то можна визначити основні фінансові інструменти, що стали найбільш популярними [2]:

- міжнародні інструменти кредитування: інвестиційне фінансування, переорієнтація наявних проектів.

- міжнародне грантове фінансування: гранти, складають велику частину фінансування, суми залишаються меншими в порівнянні з зовнішнім фінансуванням через позики. Гранти особливо важливі у тих напрямках, де поставлена мета подолання проблем соціальної єдності, стабільності та примирення.

- міжнародна технічна допомога – фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України.

- 7 грудня 2015 року запущено Глобальний план гуманітарного реагування (ПГР) на 2016 рік, у даному плані є розрахунки фінансової та гуманітарної допомоги і Україні. План для України був розрахований на основі аналізу потреб для надання допомоги 2,5 млн осіб серед найбільш уразливих груп населення в загальній кількості 3,1 млн осіб, які потребують термінової гуманітарної допомоги по всій країні План передбачає залучення 298 млн. дол. США для задоволення потреб постраждалого від конфлікту населення Східної України і ВПО [3].

Якщо згрупувати основні організації партнери Плану за країнами походження, то можна виділити 5 основних країн-донорів: Японія, Німеччина, Литва, Швеція, Швейцарія та окремо виділимо Європейський Департамент цивільного захисту та Комісію з надання гуманітарної допомоги, які взяли на себе практично половину визначеного фінансування на 2016 рік (Таблиця 1).

Таблиця 1

Загальний обсяг запланованого фінансування на 2016 рік, Україна[4].

Донори (країни та організації)	Заплановане фінансування, дол. США	Невиплачені внески, дол. США*
Європейський Департамент цивільного захисту та Комісія з надання гуманітарної допомоги	15 873 016	
Японія	500 000	
Німеччина	17 850 634	1 700 680
Литва	148 185	

Швеція	58549	239 263
Швейцарія	1 009 082	297 619
<i>Загальна сума</i>	<i>35 439 466</i>	<i>536 882</i>

* перехідні запаси за попередній рік, що невитрачені або невикористані і повинні застосовуватися до проектів в поточному році.

Слід зазначити, що станом на кінець 2015 року, за рахунок донорів до ПГР було профінансовано та заявлено 183 млн. дол. США, що на 16 млн. дол. більше у порівнянні з даними грудня 2014 року. Загальна сума профінансованих та заявлених внесків дорівнює 58% від необхідних 316 млн.дол. США. Це включає близько 174 млн. дол. (55%) профінансованих коштів та ще 9,2 млн.дол. (3%), які було заявлено [5].

Аналізуючи роботу з міжнародними організаціями-донорами, треба визначити основні перепони, що на сьогодні існують. По-перше, співпраця з міжнародними організаціями ведеться не на системному рівні, а відбувається на місцевому рівні чи в межах вертикалі певних державних установ. По-друге, питання щодо міжнародної допомоги лежить у площині створення всіх умов для спрощення надання фінансової допомоги від міжнародних донорів. Міжнародні організації воліють користуватися в першу чергу власними інструментами видачі матеріальної допомоги та не звертатися до державних органів, але попередніми варіантами програм інтеграції та інших програм щодо ВПО такі механізми не передбачені.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>
2. Україна Оцінка відновлення та розбудови миру: аналіз впливу кризи та потреб на Східній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/PR/RPA_V1_Ukr_4Web_lowres.pdf

3. План Гуманітарного реагування (січень-грудень 2016). Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/2016_hrp_ukraine_ukrainian.pdf

4. Financial Tracking Service. Tracking Global Humanitarian Aid Flows / Funding to 2016 response plans [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fts.unocha.org/>

5. Україна: досягнення ПГР 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/hrp_2015_one_pager_20150203_ua.pdf

*Ахновська І. О., канд. екон. наук, доц.,
Донецький національний університет,
Болгов В. Є., канд. екон. наук, доц.,
Донецький національний університет,
м.Вінниця, Україна*

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сьогодні велика кількість факторів дестабілізує діяльність суб'єктів господарювання. До зовнішніх погроз слід віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, ділових партнерів, раніше звільнених співробітників, а також правопорушення з боку корумпованих елементів з числа представників контролюючих органів. До внутрішніх погроз відносяться дії або бездії співробітників підприємства, що протирічать інтересам його комерційної діяльності, які призводять до економічних збитків, втрати інформації, ресурсів чи іміджу компанії.

Серед відомих вчених, що досліджували економічну безпеку, слід назвати Я. Жаліло [1], А. Барановського [2], Б. Губського [3], Н. Єрмошенко [4]. Аналіз спеціальної літератури за цією проблемою дає підстави зробити висновок про те, що сьогодні не склалась єдина точка зору з питань комплексного, системного підходу до забезпечення економічної безпеки, механізму її оцінки і моніторингу в мінливому економічному середовищі.

Економічна безпека підприємства являє собою стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів з метою передбачення загроз та забезпечення стабільного функціонування підприємства. На наш погляд, правильніше розглядати безпеку як процес, а не результат, а також не тільки в дійсний час, але й в майбутньому (рис. 1).

Під час проведення аналізу літературних джерел виявлено, що в Україні немає законодавчого забезпечення економічної безпеки.

Визначено, що представники великих підприємств в основному розуміють під економічною безпекою захист від рейдерства, середнього бізнесу – захист від втрати інформації; малого бізнесу – від корупції та недобросовісних партнерів. Незважаючи на існування низки трактувань поняття на мікрорівні, з'ясовано, що сьогодні більшість підприємців розуміють під забезпеченням економічної безпеки бізнесу: наявність сигналізації та/або охорони; захист від хакерських атак; ступінь захищеності від експроприації майна, тобто присутність юридичної допомоги. Відповідно, це далеко не повна картина економічної безпеки бізнесу, і більшість респондентів акцентують увагу тільки на технічному або юридичному боці.

Для забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємництва необхідне розуміння актуальності проблеми в першу чергу керівником підприємства.

По-друге, необхідне розуміння того, що таке економічна безпека та які її складові. Після цього необхідно розробити комплекс заходів з забезпечення фінансової, інформаційної, організаційної, інституціональної, матеріальної, психологічної безпеки. Виникнення проблем краще попередити, ніж витратити зусилля і кошти для вирішення цих проблем.

Рис. 1. Механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Література:

1. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави у нестабільних економічних системах / Я. Жаліло. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 1998. – 144 с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека / О. Барановський. – Київ : Інститут економічного прогнозування, Фенікс, 1999. – 338 с.
3. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б. Губський. – Київ : ДП Укрархбудінформ, 2001. – 122 с.
4. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. Єрмошенко. – Київ : КНТЕУ, 2001. – 309 с.

УДК 351.84

Бардаков А. М., магістр

кафедри менеджменту і адміністрування

Харківського національного університету міського господарства імені О. М.

Бекетова

Науковий керівник: Дегтяр О. А., д-р наук з держ. упр., доц.

кафедри менеджменту і адміністрування

Харківського національного університету

міського господарства імені О. М. Бекетова

м. Харків, Україна

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ

Необхідність переходу України на модель сталого розвитку обумовлена насамперед кризовими явищами, що стали наслідком непродуманої політики проведення реформ. На початку 1990-х років спроба перейти від адміністративної до ринкової системи, мала неприродний характер. Політика, що проводилася урядом, базувалася на запозиченні «чужих рецептів» і була спрямована на подолання негативних наслідків кризи, причому не враховувалася специфіка розвитку країни в попередні десятиріччя [1]. Унаслідок цього ситуацію в Україні характеризували такі явища як: глибокий розлад механізмів відтворення; посилення диференціації територій; відсутність власної інституційної інфраструктури для розширеного відтворення. Головною «ареною» для впровадження теорії сталого розвитку в практику повинні стати саме регіони, оскільки вони :

- виступають найбільш керованою структурою, що займає рівновіддалене становище в управлінському просторі країни (центр – регіони – міськради (райони) – громадянин);
- є історично найбільш стійкими територіальними утвореннями, що сформували за період свого існування відокремлені соціуми, деякі навіть з певним

набором національних та етнічних ознак;

- сумірні за своїми розмірами з деякими країнами світу, являючи собою найбільш оптимальну структуру для позиціонування в зовнішньоекономічному просторі;

- набули в період реформ досвіду поєднання практики стимулювання ринкових перетворень на своїх територіях з політикою держрегулювання цих процесів.

Крім того, сучасна структура виробництва стає все більш орієнтованою не так на галузеву, а на регіональну систему господарювання. Трансформації останніх років призвели до ослаблення галузевої спеціалізації регіонів, з відповідним сприйняттям їх як частин єдиного народногосподарського комплексу країни, і формуванню їх як регіональних господарських комплексів. Зазначені обставини не тільки підсилюють необхідність регіональних досліджень, а й надають їм особливої актуальності в контексті питань забезпечення стійкості соціально-економічних систем.

Регіон розглядається як у широкому, так і вузькому сенсі слова [2]. У широкому сенсі під регіоном розуміється сукупність держав, певну їх спільність [3], або «група сусідніх країн, що являє собою окремих економіко-географічний або близький за національним складом та культурою, однотипний за суспільно-політичним устроєм район світу» [4].

Аналіз існуючих підходів дозволяє нам зробити висновок, що і при визначенні критеріїв стійкості регіональних систем серед учених також немає єдиної точки зору. Критерієм стійкості одні вважають досяжність цілей розвитку, здатність системи функціонувати і розвиватися, інші – знаходження системи в заданих межах, зоні стійкості, треті – збалансованість, адаптивність і т. ін.

Підводячи деякі підсумки, можна стверджувати, що стійкість соціально-економічної системи країни можлива лише в тому випадку, якщо буде забезпечена

стійкість регіональних систем, в якості яких виступають суб'єкти та муніципальні утворення.

Отже, надання стійкості соціально-економічним процесам вимагає активних дій з боку держави, посилення державного регулювання соціально-економічного розвитку, пошук нових форм міжрегіонального співробітництва. В умовах глобалізації такою формою виступають транскордонне та євро регіональне співробітництво.

Потужним фундаментом щодо структурних трансформацій у регіонах України та прискорення процесів євроінтеграції України має стати організаційно-інституційна підтримка стимулювання виробничих процесів, розвиток виробничої кооперації на території євро регіонів, розташованих на території нашої держави. Це сприятиме створенню нових робочих місць, дасть змогу активізувати економічне зростання на місцевому, регіональному рівнях. Провідну роль у цьому процесі відіграють транскордонні кластери, розвиток яких сприятиме зростанню конкурентоспроможності українського виробництва та може позитивно позначитись на просуванні українських товарів на європейські ринки.

Література:

1. Львов Д. С. Экономика развития / Д. С. Львов. – Москва : Экзамен, 2002. – 512 с.
2. Федоров Ю. И. Ассамблея европейских регионов / Ю. И. Федоров // Регионология. – 1995. – № 1. – С. 43.
3. Межевич Н. М. Основные направления региональной политики Российской Федерации. – Ч. 1: Теория регионального развития [Электронный ресурс] : учеб. пособие / Н. М. Межевич. – Режим доступа : <http://dvo.sut.ru/libr/history/i299mez1/index.htm>.
4. Большой словарь по социологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.rusword.com.ua.

Батрак С. М.,

Київський університет культури,

м. Київ, Україна

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Право на працю справедливо вважається найважливішим правом людини і громадянина, що гарантується конституцією будь-якої цивілізованої держави. Відтак, реальні соціальні передумови для його реалізації та засоби впровадження у конкретних соціокультурних середовищах або соціальних практиках постійно викликають неабиякий інтерес як у науковців, так і у владних структур.

Проблема зайнятості у сфері державної служби з особливою гостротою постала у зв'язку з радикальними суспільними трансформаціями, потребою реформування державної служби. В Україні система управління трудовими ресурсами у сфері державної служби, яка відповідали б вимогам сьогодення, потребує кардинальних змін.

Сучасна теорія державної служби зазнала певної трансформації і значною мірою відрізняється від механістичної моделі веберівської раціональної бюрократії, і перш за все будується на загальній демократизації управління, орієнтації владних установ на вирішення проблем громадян, надання послуг населенню, забезпечення його потреб.

Право на зайнятість громадян у державній службі України, окрім Конституції, також врегульовано Законом України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року редакція від 01.01.2016, який визначає порядок доступу громадян до державної служби. Державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують зробітну плату за рахунок державних коштів (ст. 1 Закону). Закон передбачає, що вступ на усі посади

державної служби відбуватиметься лише за конкурсом, виключаються будь-які корупційні механізми при вступі та проходженні державної служби, державна служба стане деполітизованою [5]. При цьому громадянам України гарантується право рівного доступу до державної служби.

Зайнятість в усіх сферах суспільного розвитку, в тому числі і в сфері державної служби, розкриває один із найважливіших аспектів соціального розвитку людини, пов'язаний із задоволенням її потреб у сфері праці. Як соціально-економічна категорія зайнятість характеризує діяльність громадян, пов'язану із задоволенням особистих потреб, які не суперечать законодавству та приносять їм заробіток (трудовий дохід).

Закон України «Про зайнятість населення» визначає зайнятість у такому формулюванні «зайнятість – не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі» (ст. 1 Закону).

Питання про зміст державної політики у сфері управління зайнятістю на державній службі – одне із основних методологічних питань державного управління. Формування державної політики, однією зі складових якої є політика зайнятості, – це постійний безперервний процес, під час якого кожна держава переглядає, доповнює, уточнює стратегію і тактику свого розвитку [3, с. 56].

З огляду на це варто зазначити, що зайнятість у сфері державної служби можна розглядати як систему, яка відповідає наступним вимогам її визначення та існування: (1) складається з підсистем, тобто природно розкладається на частини; (2) частини складають ціле так, щоб не порушувати наявності самої системи; (3) система зайнятості є підсистемою вищого порядку – системи соціально-економічного розвитку країни.

Служба – це робота, професійне заняття службовця, а також місце його роботи, яка-небудь сфера діяльності [1, с. 23]. Під службою розуміють також діяльність, пов'язану з керівництвом, управлінням, прогнозуванням, плануванням,

контролем, наглядом, обліком тощо. При цьому працівники, залучені до служби, створюють духовні цінності або реалізують функції управління [2, с. 42]. Таким чином, служба полягає в управлінні, забезпеченні та здійсненні самого управління, соціально-культурному обслуговуванні людей.

Особливим видом служби є державна служба. Вона визначається як професійна діяльність осіб, які обіймають посади в державних органах та їх апараті, з практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів [4]. За такого підходу до визначення державної служби виокремлюються, з одного боку, трудова професійна діяльність осіб у державних органах та їх апараті, з другого – виконання завдань і функцій держави, з третього – джерело оплати праці. Державна служба в сучасному соціальному розумінні розглядається не як служіння державі, а як професійна діяльність щодо забезпечення виконання функцій та повноважень держави.

Підсумовуючи, доречно наголосити, що головний задум сучасної державної політики зайнятості у сфері державно-службових відносин має віддзеркалюватися у зміні взаємовідносин держави та особи, в гарантованому забезпеченні конституційного права громадянина на свободу вибору місця, виду та часу своєї трудової діяльності. Сутність Концепції державної політики зайнятості у сфері державної служби полягає насамперед у тому, що держава та особа – рівноправні соціальні партнери в професійно-трудовій та інтелектуальній самореалізації особистості.

Література:

1. Атаманчук Г. В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы) / Г. В. Атаманчук. – М. : «Экономика», 2000. – 302 с.
2. Державне управління: основи теорії, історія і практика : [Навчальний посібник] / [В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджи / за заг. ред. П. І. Надолішнього, В. Д. Бакуменка. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.

3. Олуйко В. М. Концептуальні питання інституційної організації державної служби України / В. М. Олуйко // Менеджер. – 2004. – №1 (31).– С. 58–63.

4. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI поточна редакція від 01.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> – Заголовок з екрана.

5. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 № 3723-XII поточна редакція від 01.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3723-12> – Заголовок з екрана.

Безсмертна А. А.,

студентка ФМП Групи ДУ-131М

Науковий керівник: Горник В. Г., д-р наук з держ. упр.,

проф. кафедри державного управління і права,

Київський національний університет культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ОФІЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Доступ до інформації у суб'єктивному розумінні – це гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

У об'єктивному розумінні доступ до інформації – це сукупність правових норм, що регламентують суспільні інформаційні відносини щодо одержання їх учасниками відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Свобода слова це – право кожного громадянина вільно і незалежно збирати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку відкриту за режимом доступу інформацію як особисто так і за допомогою матеріальних носіїв та засобів поширення інформації. Поняття «доступ до інформації» входить до змісту поняття «свобода слова» у якості одного із елементів, а саме отримання (пошук) інформації відповідними суб'єктами.

Закріплені в нормах міжнародного законодавства права та свободи людини стали гарантією реалізації цих прав і в інформаційній сфері. Інформаційні права охоплюють широкий спектр інформаційних відносин, в основі яких лежать право на свободу думки та слова, вільне волевиявлення своїх поглядів і переконань,

додержання яких є не тільки внутрішньою справою окремо взятої держави, а справою світової спільноти. Міжнародно-правові акти інформаційної сфери виступають інструментом комплексного регулювання міжнародних інформаційних відносин, в центрі яких перебуває їх суб'єкт. В основі інформаційних прав суб'єкта міжнародних відносин є право на доступ інформації, гарантом якого є відповідні міжнародно-правові акти. Виступаючи джерелом інформаційного права міжнародні договори урегульовують різні аспекти доступу до інформації, включаючи її пошук, одержання, використання без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. [1]

Слід відмітити, що із прийняттям Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» (нова редакція) вбачається гарантованість кожній особі у відкритості, доступності інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, шляхом вільного її отримання (через звернення чи через запит на інформацію) для забезпечення своїх потреб і законних інтересів.[2]

Важливим аспектом при визначенні доступності публічної інформації про діяльність органів влади та самоврядування для громадськості є питання обмеження такого доступу з низки законних причин. Однією з таких причин є використання норм Закону України «Про державну таємницю» та інших нормативних актів у цій сфері. [3]

В Законі України «Про доступ до публічної інформації» передбачені виключні випадки відмови в задоволенні запиту розпорядниками інформації: коли він не володіє інформацією і не зобов'язаний відповідно до його компетенції, передбаченої законодавством, володіти інформацією, щодо якої зроблено запит, або коли інформація, що запитується, належить до категорії інформації з обмеженим доступом, або особа, яка подала запит на інформацію, не оплатила фактичні витрати, пов'язані з копіюванням або друком, а також у разі недотримання вимог до запиту на інформацію.

Водночас, Законом України «Про доступ до публічної інформації» передбачається, що відповідь розпорядника інформації про те, що інформація може бути одержана запитувачем із загальнодоступних джерел, або відповідь не по суті запиту вважається неправомірною відмовою в наданні інформації [1].

Отже, Національне законодавство закріплює основні принципи інформаційних відносин, а саме: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя, але вони не є досконалими. Тому, на мою думку, потрібно вдосконалювати Закон України «Про доступ до публічної інформації» для більшого забезпечення зручності доступу та забезпечення охорони інформації від не бажаних шукачів.

Література:

1. Електронний ресурс <http://helpiks.org/5-95221.html>
2. Закон України "Про доступ до публічної інформації" від 13.01.2011 № 2939-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
3. Закон України «Про державну таємницю» [Електронний ресурс]. Режим доступу: від 21.01.1994 № 3855-XII <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО КЕРІВНОГО ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Радикальні перетворення, які необхідно здійснити на шляху становлення нової української державності, ринкової економіки ставлять підвищені вимоги до керівників усіх ланок державного управління, рівня підготовки і особистих якостей людей, які перебувають при владі.

У зв'язку з цим зростають вимоги до керівного персоналу у сфері державної служби, постає завдання формування нового типу керівників, здатних організовувати, координувати, ініціювати роботу інших, працювати в нових ринкових умовах.

Проблема формування змісту якостей керівника в державному управлінні має системний характер. У цьому плані цікавими є публікації Н. Р. Нижник, яка вказує на необхідність нормативного визначення й обґрунтування з позицій системного підходу тих якостей, якими зобов'язаний володіти як керівник, так і спеціаліст органу державної влади [2]. На це також слушно звертає увагу П. А. Папулов, розглядаючи сукупність якостей керівника як цілісну систему, що складається із взаємопов'язаних елементів і засобів взаємодії та проявляється через вплив окремих елементів на систему в цілому [3, с. 91].

Важливим моментом є розвиток і формування нових якостей керівників по мірі їх просування (кар'єри) на державній службі. Дуже складно дати повний «перелік» якостей, які повинен мати керівний персонал у сфері державної служби. Багатогранність сутності людини визначає різноманітність його якостей, а ще більше – різні їх комбінації. Питанню встановлення переліку і змісту якостей керівних кадрів присвячено досить багато досліджень.

На наш погляд, до основних рис особистості керівників, які гарантують ефективність управління керівним персоналом в умовах переходу до ринкової економіки належать: організаторські здібності, вміння впливати на підлеглих, націлювати їх на плідну творчу працю; впевненість у собі, рішучість і наполегливість, здатність до творчого вирішення завдань; прогнозування ситуацій та результатів діяльності; вміння приймати рішення; відповідальність; уміння контролювати свої емоції; заповзятість у вирішенні існуючих проблем; висока професійна компетентність; прагматизм; постійна тяга до самовдосконалення.

Серед критеріїв, за якими можуть оцінюватися керівники, виділяють наступні: наявність природних якостей у претендента на посаду, а саме здатності спілкуватися, організувати своє робоче місце і навчити цього інших; здатність опрацьовувати кілька варіантів організаційно-управлінських рішень та ухвалювати саме той з них, який відповідає не тільки даній ситуації, але й позитивно вплине на вирішення перспективних проблем.

Якою б суттєвою не була значимість особистісних якостей керівників, але ще більш вагомою є їх оцінка за результатами діяльності. Важливо також відзначити, що особистісні якості в даному контексті представляють цінність для системи в тій мірі, в якій забезпечують досягнення нею кінцевої мети. Коли керівник у своїй роботі досягає успіху, то це свідчить про те, що він має якості, які відповідають його посаді. І навпаки, якщо керівник не в змозі справитися зі своїми функціональними обов'язками і забезпечити успішну роботу колективу, то навряд чи є підстави для його перебування на даній посаді. Таким чином, характеристика особистісних якостей за своєю природою містить значно більший елемент суб'єктивізму порівняно з оцінкою за результатами діяльності [4, с. 143, 144].

Важливе значення для оцінки якостей претендентів має використання такого інструменту, як конкурс на заміщення керівної вакантної посади в органах державної влади, який на сьогодні є досить поширеним, і насамперед ефективним інструментом.

Вирішення кардинальних соціально-економічних проблем і завдань, які стоять сьогодні перед Україною в усіх сферах суспільного життя, можливе лише шляхом здійснення ефективної державної кадрової політики, коли до управління на різних рівнях та ділянках роботи прийдуть справжні фахівці цієї справи, керівники нового типу, здатні забезпечити новий стиль управління та керівництва. Тому на передній план виходить передусім професіоналізм керівника. До поняття «професіоналізм» більшість вітчизняних і зарубіжних авторів включають ефективність професійної діяльності, стабільність показників якості, високий рівень професійної компетентності і кваліфікації, спрямованість на досягнення соціально-значущих цілей [1, с. 40]. Оцінка професіоналізму керівного персоналу у сфері державної служби повинна сприяти підвищенню фаховості і компетентності керівних кадрів, розвитку й модернізації державної служби, впровадженню адміністративної реформи, а удосконалення її форм і методів сприятиме формуванню професійно підготовленого корпусу керівних кадрів. Від того, наскільки успішно буде вирішена проблема розробки критеріїв і методів оцінки керівного персоналу у сфері державної служби, буде залежати ефективність вирішення завдань, що стоять перед керівним персоналом у сфері державної служби України.

Література:

1. Государственная служба: кадры, организация, управление / Под общ. ред. А. Н. Турчинова. – Москва : Изд-во РАГС, 2003. – 277 с.
2. Нижник Н. Р. Підхід до формування змісту якостей керівника в системі державного управління / Н. Нижник, С. Мосов // Вісн. держ. служби України. – 1999. – № 1. – С. 69–75.
3. Папулов П. А. Кадры управления производством: деятельность, формирование. – Москва : Экономика, 1985. – 160 с.
4. Серьогін С. М. Формування якостей керівника в державному управлінні / С. М. Серьогін, Н. Т. Гончарук // Вісн. НАДУ. – 2003. – Вип. 3. – С. 137.

УДК 351.131.1

*Биркович В. І., канд. наук з держ. упр.,
доц. кафедри менеджменту
туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,
Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТУ,
м. Ужгород, Україна*

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Україна має різноманітний і потужний природно-ресурсний потенціал – мінеральні, земельні та рекреаційні ресурси. До цих пір найповніше використовувалися мінеральні та земельні ресурси, що проявлялося у формуванні промислових агломератів з виробництва продуктів паливно-енергетичного, металургійного, хімічного, будівельного та інших комплексів. Нерівномірний розподіл ресурсів по території спричинив відповідну галузево-територіальну структуру виробництва в регіонах, що в сукупності з недосконалими технологіями виробництва негативно вплинуло на довкілля.

За оцінками фахівців, Україна має значно нижче світових рівнів лісистості, забезпеченості водними ресурсами та захищеними територіями. Частка лісів і вкритих лісом територій в загальній площі України становить 17,03% (середньосвітовий рівень – 31,83%; європейський – 33,45%). Захищені території (природно-заповідний фонд) займають 3,9% території, що в 5 разів менше середньосвітового рівня. Україна характеризується низьким рівнем забезпеченості водними ресурсами – обсяг місцевого річкового стоку в 4 рази менше, ніж у світі, і в 5,7 разаменьше, ніж в Європі. Густота населення в Україні становить 85 чол / км², світовий показник – 43 особи / км². Це свідчить, що рівень забезпеченості населення ресурсами території в Україні є вдвічі нижче від світового [1].

Незважаючи на досить низький рівень забезпеченості країни окремими видами природних ресурсів, вони впродовж багатьох років випробовували

масштабне екстенсивне використання, яке призвело до їх виснаження, втрати можливостей відтворення та відновлення. Техногенний тип економічного розвитку змінюється стратегією стійкого розвитку, яка передбачає раціональне використання наявних природних ресурсів країни. Наявність і багатство окремих видів природних ресурсів, значний трудовий і науковий потенціал, сприятливе географічне розміщення країни, можливість окремих регіонів до інновацій, розвинений промисловий комплекс створюють сприятливі умови для постійного зростання економіки України [2].

Природоохоронна діяльність у більшості країн світу є предметом державного регулювання. В Україні питання державного регулювання природоохоронної діяльності слід розглядати з таких позицій: прийняття державою базових законів і нормативно-правових актів та здійснення спеціального нагляду за розвитком природоохоронної діяльності відповідно до інтересів громадян України і загальнодержавних економічних потреб. В арсеналі державного регулювання – інвестиційна, фіскальна, кредитна і грошова політика, або так звані ринкові, непрямі методи впливу держави на зовнішнє середовище природоохоронної діяльності. Разом з цим використовується і пряме державне втручання в механізм його функціонування – як за допомогою законодавчої бази, так і через нагляд за сферою охорони навколишнього природного середовища.

Витрати на реалізацію природоохоронних програм і заходів потребують значних коштів. Однак протягом найближчих 5-10 років країна буде дуже обмежена у коштах, необхідних для поліпшення стану навколишнього природного середовища та забезпечення раціонального використання природних ресурсів. Тому потрібно чітко визначити пріоритетні напрями та проблеми з метою відпрацювання реалістичних, ефективних та економічно вигідних рішень. З цією метою, відповідно до реального екологічного стану території України, необхідно враховувати такі основні критерії і чинники: погіршення здоров'я людей через значну забрудненість довкілля; втрати, що призводять до зниження продуктивності

народного господарства, зумовлені збитками або руйнуванням фізичного капіталу і природних ресурсів; погіршення стану або загроза завдати непоправної шкоди біологічному та ландшафтному розмаїттю і зокрема лукам, пасовищам, озерам, водоймам, річкам, землям, лісовим, прибережним і морським екосистемам, гірським районам; еколого-економічну ефективність природоохоронних заходів [3].

Для досягнення раціонального використання природних ресурсів передбачається вирішення таких завдань: зменшення до мінімуму рівня радіаційного забруднення; захист повітряного басейну від забруднення, насамперед у великих містах і промислових центрах; захист і збереження земельних ресурсів від забруднення, виснаження і нераціонального використання; збереження і розширення територій з природним станом ландшафту, посилення природоохоронної діяльності на заповідних і рекреаційних територіях; підвищення стійкості та екологічних функцій лісів; знешкодження, утилізація та захоронення промислових та побутових відходів; збереження та відродження малих річок, здійснення управління водними ресурсами на основі басейнового принципу; завершення створення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища; створення системи прогнозування, запобігання та оперативних дій у разі надзвичайних ситуацій природного і природно-техногенного походження тощо.

Отже, вирішення проблем у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів є пріоритетним напрямком державної політики у здійсненні соціально-економічних реформ, необхідною складовою формування умов сталого розвитку України.

Література:

1. Пастушенко П. П. Ефективність природокористування в умовах ринку та інтеграційних процесів: теорія, методологія // П. П. Пастушенко / [монографія] – Київ, 2009. – 604 с.

2. Іванова Т. В. Державне управління сталим екологічним розвитком України та її регіонів в системі раціонального природокористування: теорія, методологія, перспективні напрями // Т. В. Іванова / [монографія] – Київ : ВПЦ АМУ, 2011. – 405 с.

3. Стадницький Ю. І. Економіка запобігання антропогенного забруднення довкілля / Ю. І. Стадницький. – Хмельницький: УЕП, 2007. – 362 с.

УДК: 347.211 : {378 :34} “312”

*Бондар І. С., в. о. ректора, доц.
заслужений працівник культури України,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні багато в чому залежить від кваліфікованих фахівців, що потребують великого обсягу спеціальних теоретичних знань та практичного досвіду. Таких фахівців в Україні недостатньо, адже система вищої освіти не відповідає сучасним потребам підготовки кадрів.

Підготовка кадрів з питань інтелектуальної власності повинна відбуватися одночасно з формуванням у суспільстві високого рівня культури та освіти у сфері інтелектуальної власності. Важливим залишається питання створення умов для підготовки наукових кадрів у сфері інтелектуальної власності та удосконалення науково-методичного забезпечення освітньої діяльності для підготовки й видання наукових розробок в означеній сфері.

Аналіз сучасних тенденцій суспільно-економічного розвитку вимагає створення системи дистанційного навчання взагалі, і, зокрема, у сфері інтелектуальної власності, що забезпечить відповідність навчального процесу одному із сучасних принципів вищої освіти, який вимагає її доступності та наближення до робочого місця.

Тому, доцільними і необхідними є розробка та впровадження на державному рівні Концепції розвитку освіти в сфері інтелектуальної власності, яка була б спрямована на практичне виконання потреб суспільства, посиленню інформованості суспільства в питаннях охорони прав інтелектуальної власності,

активізації потреб введення об'єктів права інтелектуальної власності в цивільний оборот [1].

Сьогодні в Україні розроблено галузеві стандарти й програми вищої освіти за цією спеціальністю, які постійно удосконалюються. Гострою залишається потреба в підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій у сфері інтелектуальної власності. Необхідно вдосконалювати систему безперервної освіти шляхом широкого застосування дистанційних технологій навчання та сучасних форм організації навчального процесу.

Доцільно також ініціювати державне замовлення на перепідготовку кадрів з питань інтелектуальної власності для фахівців судових, митних та правоохоронних органів, рекомендувати вищим навчальним закладам визначати ступінь освіти (освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» чи «магістр»), на якому має викладатися курс «Інтелектуальна власність» як обов'язковий курс навчального плану; сприяти діяльності вищих навчальних закладів із відкриття магістерських програм, у тому числі міждисциплінарних, з інтелектуальної власності; сприяття створенню можливостей для проведення наукових досліджень та отримання наукових ступенів у сфері інтелектуальної власності в межах окремих спеціальностей у різних галузях наук (юридична, економічна, педагогічна, мистецтвознавство, соціальні комунікації, технічна, сільськогосподарська науки тощо); участь у підготовці спільних з науковими інституціями видань з питань інтелектуальної власності, у тому числі енциклопедичних, науково-практичних коментарів до законодавства, науково-популярних видань тощо; організація системи дистанційного навчання фахівців за програмою «Загальний курс з питань інтелектуальної власності», удосконалення науково-методичного забезпечення освітньої діяльності; постійне поширення знань та інформаційне забезпечення у

сфері інтелектуальної власності з метою формування в населення правової культури та базових знань у цій галузі [2].

Фінансування заходів, пов'язаних з удосконаленням системи освіти у сфері інтелектуальної власності повинно здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету, видатків, спрямованих на розвиток системи освіти в сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності, та інших джерел, не заборонених законодавством.

Отже, все це взагалі дозволить покращити інформування широкої громадськості про поняття, принципи та систему правової охорони інтелектуальної власності, що у сучасному економічному середовищі, заснованому на цих знаннях є тією рушійною силою, яка сприятиме розвитку економіки України і виходу на світовий ринок поряд з провідними державами, буде гарантією економічної, політичної й соціальної безпеки. Україні необхідно скористатися досвідом високорозвинутих країн і йти шляхом використання потенціалу інтелектуальної власності.

Література:

1. Беззуб І. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності: оцінки експертів [Електронний ресурс] : Центр досліджень соціальних комунікацій – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=597:intelektualna-vlasnist-2&catid=71&Itemid=382

2. Ініціативи та пропозиції ДСІВ [Електронний ресурс] : Державне підприємство "Український Інститут промислової власності – Режим доступу: http://www.uipv.org/ua/index.html?_m=publications&_t=rec&id=3528

*Бородін О. Д., аспірант
кафедри менеджменту і адміністрування
Харківської державної академії культури,
Науковий керівник: Дегтяр А. О., д-р наук з держ. упр., проф.,
завідувач кафедри менеджменту і адміністрування
Харківської державної академії культури,
м. Харків, Україна*

АНТИКРИЗОВІ ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

Виробництво соціально-культурних послуг має ряд особливостей, які суттєво відрізняють його від інших видів діяльності. По-перше, це висока соціальна значимість продукту, в зв'язку з чим задоволення соціально-культурних потреб має велику значимість з позицій суспільства в цілому, ніж з позицій окремого споживача. По-друге, у виробництві соціально-культурних послуг період розробки, впровадження та реалізації проєктів, пов'язаних з удосконаленням людського потенціалу, включаючи етап отримання результатів, приблизно дорівнює періоду відтворення цілого покоління, тобто 15–20 років [1].

Слід відзначити, що економічні механізми реалізації державної політики в соціально-культурній сфері поєднують процеси соціального захисту населення та зростання ефективності її галузей.

Серед організаційно-правових механізмів реалізації соціально-культурної політики слід виділити: законодавче закріплення якості соціально-культурних послуг і захисту прав споживача; державну заборону на виробництво соціально небезпечних благ і послуг; вдосконалення нормативно-правової бази соціально-культурних установ.

Одним з перших кроків у реформуванні соціально-культурної сфери з боку

держави повинно бути чітке законодавче закріплення принципів роботи некомерційних організацій. В Україні поки недосконалість правової системи дозволяє багатьом компаніям прикриватися назвою некомерційної організації і займатися діяльністю, далекою від надання соціально-культурних послуг.

Для ринкової економіки основною є модель комерційного господарювання. Це аксіома. Однак є види господарської діяльності, які не можуть існувати лише на основі комерційної моделі господарювання, а вимагають певного регулювання, неринкового характеру. Десятки численних програм виходу з кризи були єдині в тому, що фундаментальна наука, культура, охорона навколишнього середовища, тобто галузі соціально-культурної сфери, є неринковим сектор економіки [2, с. 161].

Соціально-культурна сфера за своїми функціями тяжіє до некомерційного сектору. І якщо суспільство в якості основного орієнтира її діяльності встановить прибуток, то воно більше втратить, ніж придбає.

Дуже часто некомерційні організації називають альтернативною формою господарювання. У даній сфері в якості протилежності розглядаються комерційні (прибуткові) організації. Таким чином, як би протиставляють класичне підприємництво і неприбуткову діяльність. За класифікацією, запропонованою американськими фахівцями, прийнято розрізняти три категорії некомерційних структур. До першої відносять організації, що існують за рахунок громадської підтримки, благодійності в сферах освіти, охорони здоров'я, культури, релігії, охорони навколишнього середовища, міжнародної допомоги і т. д. До другої – організації «взаємної вигоди», «клубні» структури, діяльність яких підпорядкована інтересам їх членів, а фінансування здійснюється головним чином за рахунок членських внесків. Третя категорія – політичні партії, суспільні рухи (молодіжні, жіночі, споживачів та ін.). Мета даних організацій – соціальне «благополуччя», захист інтересів певних верств населення [3, с. 25].

Як правило, в соціально-культурну сферу входять організації, що належать

до 1-ої групи. Що стосується другої і третьої груп, то вони за прийнятою в Україні схемою об'єднуються в так звані громадські організації. Їх статус визначається відповідними нормативними актами.

Основною метою некомерційних організацій є досягнення суспільної користі, таким чином, задоволення нематеріальних потреб є особливістю функціонування некомерційних організацій.

Резюмуючи сказане, основними напрямками вдосконалення антикризових економічних механізмів реалізації державної політики в соціально-культурній сфері є:

По-перше, держава повинна визначити свої зобов'язання з надання соціально значимого мінімуму безкоштовних соціально-культурних послуг населенню відповідно до реальних фінансових можливостей. Фінансування витрат на соціально-культурну сферу повинно здійснюватися на основі стабільних економічних нормативів, основним критерієм для розрахунку яких може стати частка витрат з бюджету на соціально-культурні заходи у валовому внутрішньому продукті.

По-друге, держава повинна забезпечити ефективний контроль за витрачанням коштів, що виділяються. Для цього необхідно домогтися «прозорості» відповідних фінансових потоків і економічної діяльності державних і муніципальних некомерційних організацій, що надають населенню соціально-культурні послуги. Як заходи щодо забезпечення «прозорості» пропонується зобов'язати всіх одержувачів державних ресурсів публікувати звіти про стан своїх бюджетів і витрачання коштів, що надаються.

По-третє, слід створити умови для залучення приватного капіталу до фінансування соціально-культурних установ, для чого необхідно ввести максимальні податкові та кредитні пільги для соціальних інвестицій і галузей, що забезпечують зацікавленість в мобілізації позабюджетних коштів.

Література:

1. Додон Н. Г., Упровадження соціокультурної політики щодо формування ціннісних орієнтацій на регіональному рівні [Електронний ресурс] / Н. Г. Додон // Державне будівництво. – 2014. – №1. – Режим доступу до журналу: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/2/17.pdf>.
2. Петрушенко Ю. М. Фінансове забезпечення культурного розвитку регіону / Ю. М. Петрушенко, Ю. Г. Шишова // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2013. – № 2, Т. 2. – С. 160–169.
3. Стеценко К. Стратегії культури України. Філософія і менеджмент самоздійснення нації / К. Стеценко – Київ : Держ. акад. керівн. кадрів культури та мистецтва, 2005. – 69 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Інформаційно-комунікативні функції державного управління в умовах інформатизації суспільства та процесів глобалізації викликають сталий інтерес до проблем побудови діалогу між владою та суспільством, а отже, до професіоналізму осіб, безпосередньо причетних до здійснення такої діяльності, та осіб, які забезпечують інформаційну підтримку інформаційно-комунікативної діяльності на всіх її етапах. Одним із заходів, спрямованих на інформаційно-комунікативне забезпечення споживачів управлінських послуг є підготовка нової генерації державних службовців, які були б спроможні контролювати й спрямовувати ключовий ресурс державної влади – інформаційний ресурс – на досягнення цілей державної політики і забезпечення якісних послуг [1].

Інформатизація суспільства сприяє формуванню інформаційного суспільства – інтелектуально розвиненого, ліберально-демократичного суспільства з високим рівнем суспільного виробництва й інформаційно-правової культури. У цих умовах зросло соціальне замовлення суспільства на висококваліфікованих фахівців-документознавців. Зростання обсягу інформації й відповідно документів, впровадження комп'ютерних технологій для їхнього створення, переробки, зберігання й використання висувають підвищені вимоги до документно-інформаційних служб та їхніх кадрів. Документаційна діяльність організації охоплює всі сфери діяльності щодо створення, складання, узгодження й оформлення документів. Зафіксована в документах інформація становить основу будь-якого бізнесу. Організація ефективної роботи з документами, удосконалювання всіх інформаційно-документаційних процесів як у масштабі

суспільства в цілому, так і на рівні окремих підприємств, організацій, установ є найважливішим напрямком управлінської діяльності інформаційного суспільства [2].

Інформаційне забезпечення органів державної влади та управління є складною системою, яка характеризується наявністю широкого спектру напрямів інформаційно-комунікативної діяльності, при чому комунікація є рівноправною складовою інформаційного забезпечення, оскільки всі учасники інформаційного обміну в системі надання управлінських послуг є суб'єктами комунікативного процесу [3].

Проблема професіоналізації фахівців інформаційного профілю в органах державної влади знаходиться у тісному взаємозв'язку із проблемою професіоналізації державної служби. Взаємозв'язок процесів професіоналізації представників цих видів діяльності зумовлений тим, що інформаційні працівники здійснюють свою професійну діяльність через надання інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень, отже безпосередньо пов'язані і впливають на прийняття рішень у сфері державного управління. Проблема виникає через невизначеність взаємовпливу і співвідношення професії інформаційного фахівця і специфіки державної служби як виду професійної діяльності. Фахівець з інформаційної діяльності у сфері державного управління, який інформаційно забезпечує прийняття управлінських рішень, фактично, має бути також професіоналом і у сфері державного управління [4].

Побудова інформаційного суспільства потребує прозорого, відкритого державного управління, створення єдиного інформаційного простору і забезпечення вільного доступу всіх громадян до інформації.

В умовах інформатизації суспільства, впровадження нових технологій у діяльність органів державної влади та управління необхідне формування ефективного кадрового потенціалу фахівців з інформаційної діяльності. Сучасний етап розвитку сфери інформаційної діяльності системно пов'язаний як із

процесами інформатизації суспільства, так і з загальними процесами демократизації та відкритості діяльності державного управління.

Отже, наявність двох специфічних видів інформаційних потреб державного управління дає змогу зробити висновок про дві основні функції інформаційного забезпечення державного управління: забезпечення доступності громадян і органів державного управління до достовірної та оперативної інформації; забезпечення зворотного зв'язку між органами державного управління і суспільством.

Загальна мета інформаційного забезпечення державного управління – підвищення ефективності державного управління на основі керованого задоволення інформаційних потреб суб'єктів державного управління (осіб, які приймають рішення) та забезпечення права доступу громадян до інформації та забезпечення відкритості державного управління. Крім власне задоволення інформаційних потреб (державних органів і громадян), важливою метою інформаційного забезпечення державного управління є задоволення комунікативних потреб, необхідність організації зворотного зв'язку між громадянами і органами державної влади.

Література:

1. Матвієнко О.В. Інформаційне забезпечення державного управління / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін : Навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 152 с.
2. Сокур. Л. А. Державна політика в сфері діловодства: поняття, завдання, сутність / Л. А. Сокур // Матеріали VII Міжнародної науково – практичної конференції. – Київ, 25–27 травня 2010 року. – С. 115–117.
3. Григор'єва С. М. Реформування підготовки державних службовців у рамках трициклової структури вищої освіти / С. М. Григор'єва // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2010. – № 3. – С. 33–40.
4. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://posada.com.ua/useful/employer/5>, свободный. – Загл. с экрана.

*Величко Л. Ю., канд. юрид. наук, доц.,
завідувач кафедри права та європейської інтеграції,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного
управління при Президентові України,
м. Харків, Україна*

ПЕРЕДОВИЙ СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ : УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Спираючись лише на власний досвід неможливо бути по-справжньому конкурентоспроможним навіть на внутрішньому, не кажучи про світовий ринок. Тому імплементація передового світового досвіду є вкрай актуальною для вітчизняної індустрії туризму – «упорядкованої системи взаємодії представників міжгалузевого господарського комплексу, чия діяльність передбачає створення, збут і споживання туристичного продукту, здатного приносити значний економічний та соціальний ефект для національної економіки за рахунок задоволення специфічних потреб населення в проведенні дозвілля під час подорожі» [1, с. 7]. Означене й обумовлює актуальність даного дослідження.

Передусім слід відзначити, що дана проблематика не нова для вітчизняної науки. Так, вітчизняні вчені здійснили певне виокремлення передового світового досвіду у цій царині, взявши за основу досвід ЄС (В. Братюк, О. Краєвська, І. Ткач, І. Чучка), Австрії (В. Братюк, І. Чучка), Болгарії (І. Антоненко), Іспанії (В. Братюк, П. Подлепіна, І. Чучка), Італії (В. Братюк, І. Чучка), Казахстану (Л. Байтенова, Л. Муталієва, М. Смикова), Китаю (Л. Ткачук), Мексики (В. Братюк, І. Чучка), Німеччини (Ю. Алексеєва, Е. Артем'єв, І. Посохов, Г. Трілленберг), Польщі (І. Антоненко, М. Борушак, І. Смирнов), Росії (Ю. Алексеєва), Словаччини (І. Антоненко), Словенії (В. Братюк, І. Чучка), Туреччини (О. Розанцев, І. Смирнов), Угорщини (І. Антоненко, В. Братюк, Д. Соловйов, І. Чучка), Франції

(Ю. Алексеева, Ю. Вишнеvsька, О. Гусякова, О. Пеклун), Чехії (О. Гусякова), Швейцарії (В. Братюк, І. Чучка) тощо.

Проведені узагальнення напрацювань провідних науковців і результати власних досліджень за даною проблематикою дозволили виокремити такі передові практики державної підтримки розвитку індустрії туризму, імплементація яких вбачається корисною для України:

- забезпечення сталих темпів розвитку національної економіки й реальних доходів населення у поєднанні з контрольованою інфляцією та зміною курсу валют;
- активізація розвитку туристичного кластера, що передбачає інтеграцію представників туристичної індустрії, науки, освіти, органів державного управління, органів місцевого самоврядування та громадських організацій;
- сприяння залученню приватних інвестицій і бюджетне фінансування розвитку транспортної та соціальної інфраструктури (у т. ч. з урахуванням потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями);
- проведення потужної рекламної кампанії щодо популяризації країни як туристично привабливої території;
- поширення програм (у т. ч. щодо харчування) «усе включене»;
- розширення асортименту туристичних послуг і вдосконалення національного стандарту їхньої якості, відповідно до запитів сучасного ринку;
- створення літніх міжнародних таборів, центрів екологічного туризму (волонтерських таборів), літніх університетів і мовних шкіл, проведення міжнародних конкурсів, олімпіад, фестивалів;
- надання пільгових кредитів для молоді, які є учасниками програм з освітнього й культурного туризму, а також податкових пільг суб'єктам господарювання, які інвестують у збереження та відновлення історико-культурної спадщини та екологічного стану рекреаційних територій;
- проголошення політики «відкритих дверей», за якої скасовуються в'їзні

візи для туристів з ряду країн;

- спрощення процедури землевідведення для нових курортів та їхнього підключення до комунікацій;
- організаційна підтримка розвитку об'єктів індустрії туризму на депресивних (у т. ч. промислових) територіях;
- підтримання сприятливої криміногенної ситуації, а також порівняно низьких витрат туристів на трансферти, харчування, проживання тощо.

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі *висновки*. Передовий світовий досвід переконливо засвідчує, що державна підтримка розвитку вітчизняної індустрії туризму здійснюється за такими напрямками: забезпечення сталих темпів розвитку національної економіки; регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які надають туристичні чи споріднені послуги, а також виробляють товари для туристичної індустрії; сприяння підвищенню реальних доходів населення як споживачів туристичних послуг. Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток вітчизняної індустрії туризму.

Література:

1. Мельниченко О. А. Індустрія туризму: сутність, складові, кластери, необхідність державного регулювання / Л. Ю. Величко, О. А. Мельниченко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. – № 4. – С. 3–9.

УДК: 351

Галушка В. Ю., аспірантка

Академії муніципального управління

Науковий керівник: Бакуменко В. Д., д-р наук з держ. упр., проф.

м. Київ, Україна

У ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ВИПЕРДЖАЮЧОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Усі часи науковці вивчали сутність державного управління та майже кожен з них пропонував концептуальні засади розвитку механізмів випереджаючого державного управління, зокрема це: Атаманчук Г., Воронов І., Корнієвський О., Меркотан К., Сурмін Ю., Тупчієнко Л. та інші.

На сьогоднішній день державне управління в Україні має проблеми, а саме: наявність суперечливих явищ з великою кількістю бюрократичних деформацій, недоліки у функціонуванні державних органів, недовіра населення України до державного апарату, колізії у законодавстві та постійна зміна нормативно-правових актів, відсутність сталого розвитку державного управління тощо. Саме тому державне управління України не відповідає європейським стандартам та демократичним принципам. Тому поки не буде вдосконалено та сформовано концептуальні засади розвитку механізмів випереджаючого державного управління наявне врядування в країні залишиться неефективним, корупційним, суперечливим, конфліктним та надалі не відповідатиме потребам громадян.

Основна причини такого стану, на мою думку, є те, що організація діяльності державних органів (структур) постійно змінюється, майже кожний місяць корегуються плани роботи, майже кожний квартал проходять реорганізації, постійно змінюються керівники структурних підрозділів державних органів, які не встигають повноцінно ознайомитися, «увійти» у курс справ, як уже змінюють керівництво та проводять реорганізацію, яка несе за собою службове скорочення штату.

Малиновський В. Я. розглядає механізми державного управління як сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів, що базуються на принципах наукової обґрунтованості, об'єктивності, цілісності, узгодженості з використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [1, с. 108].

Отже, механізм державного управління – це приведення об'єкту державного управління до бажаного стану. Саме механізми державного управління упорядковують взаємодії органів системи державного управління.

Формувати концептуальні засади розвитку механізмів випереджаючого управління, потрібно почати з викорінення проблеми прийняття управлінських рішень.

Так, Рудьєв В. А. управлінське рішення визначав, як результат творчого цілеспрямованого аналізу проблемної ситуації, вибору шляхів, методів і засобів її вирішення у відповідності з ціллю системи менеджменту [2, с. 31].

Юкаєва В. С. притримується думки, що управлінське рішення – це творчий акт суб'єкта управління (індивідуального чи групового), що визначає програму діяльності колективу з ефективного вирішення назрілої проблеми на основі знання об'єктивних законів, функціонування керованої системи й аналізу інформації про її стан [3, с. 26].

Отже, управлінське рішення є найвагомішим елементом державного управління, так сказати, саме від управлінського рішення залежить подальше вирішення проблеми, функціонування державних органів тощо.

Зокрема, на сьогоднішній день, ігноруються попередні політичні процеси, тому найчастіше управлінське рішення не несе за собою свого цільового призначення. Хочу зазначити, що така зневага, може каратися чинним законодавством. Якщо ми сьогодні обрали європейський шлях розвитку, то при формуванні управлінського рішення повинна враховуватися думка громадськості,

співставлення пропозицій зацікавлених осіб, аналіз сучасної політики. Такі принципи формування управлінського рішення можуть бути концептуальними засадами розвитку механізму випереджаючого державного управління.

Відсутність стандартів (схем) конкретних процедур (дій) при прийнятті відповідних управлінських рішень, як методичних рекомендацій, несуть за собою свавілля та ознаки беззаконності. Вважаю, що саме етап формування, прийняття управлінських рішень потребує нагальних змін. А саме, ініціюю розроблення нормативно-правового акта, який буду регламентувати послідовність, етапи, підбір документів до винесення управлінського рішення. Розумію, що це може бути суперечливою позицією та дискусійною, але поки не буду веденої точної процедури формування та прийняття управлінського рішення, доти корупційні дії матимуть місце в вищезазначеній дії.

Актуальним є формування концептуальних засад розвитку політичного механізму державного управління. Тому що зараз за часів змін політичний механізм державного управління є засобом реалізації політики в Україні, завдань державного управління. Не зважаючи на відносну самостійність, є гнучким інструментом регулювання суспільних інтересів через державні органи, корпоративні органи в межах чинного законодавства.

Основні напрямки вдосконалення механізмів випереджаючого державного управління є: удосконалення регіональної політики, шляхом проведення децентралізації; оптимізації державного управління, шляхом довіри між державою та населенням; вдосконалити соціальну політику, щоб підвищити рівень життя; побороти корупційні діяння серед державних службовців, вдосконалити нормативно-правове забезпечення країни, враховуючи сучасні зміни та потреби населення України.

Література:

1. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. – Київ : Атіка, 2005. – 240 с.
2. Рудьєв В. А. Менеджмент. Навчальний посібник. / В. А. Рудьєв, С. О. Гуткевич – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.
3. Юкаєва В. С. Управленческие решения. – Москва : Издательский дом «Дашков и К», 2009. – 324 с.

*Горник В. Г., д-р наук з держ. упр., доц.,
завідувач кафедри державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Слід відмітити, що ефективність діяльності системи вищої освіти в значній мірі залежить від рівня її фінансування, що в свою чергу, обумовлено специфікою формування та реалізації фінансового механізму.

В контексті розгляду даного питання варто зауважити, що фінансовий механізм вищих закладів освіти і наукових установ представляє собою сукупність елементів державного впливу на розвиток вищої освіти і науки, що ґрунтується на фінансовому забезпеченні, фінансовому регулюванні, системі управління, що полягає у взаємодії фінансових індикаторів і фінансових інструментів [1]. Це елемент реалізації державної політики в галузі вищої освіти, що представляє собою сукупність самостійних, але взаємопов'язаних форм, методів, інструментів та важелів впливу, які забезпечують створення і використання бюджетних та позабюджетних фінансових ресурсів для ефективного функціонування сфери вищої освіти.

Відтак, з кризою фінансування пов'язана структура витрат освітньої системи, більшу частину яких (до 90%) складає фонд заробітної плати, витрати на утримання соціальної інфраструктури та комунальні послуги [2]. Недостатньо фінансується наукова, видавнича діяльність, у край низьким є рівень інформатизації навчального процесу, укомплектування бібліотек і лабораторій.

Надання автономності вищим навчальним закладам супроводжується об'єктивними процесами зменшення об'єму бюджетних ресурсів, що надходять у сферу вищої освіти і, як результат, розширенням ринкових механізмів формування

та використання фінансових ресурсів [2]. З іншого боку, автономізація означає зміну стратегії управління фінансовими ресурсами, що передбачає не тільки залучення додаткових позабюджетних коштів, а й підвищення ефективності діяльності вищих навчальних закладів з використанням елементів фінансового менеджменту.

Аналіз ситуації свідчить про відсутність цілеспрямованої узгодженої державної політики фінансової підтримки розвитку вищої освіти. Великі в масштабах вітчизняної економіки державні кошти використовуються достатньо нерационально, не створено інструментів заохочення бізнесу до співфінансування освітньо-наукової сфери. Значна частина отримуваної університетами оплати за навчання використовується для утримання витратної інфраструктури, а не в інтересах розвитку та наукових досліджень.

Ефективне функціонування фінансового механізму системи вищої освіти повинно ґрунтуватися на наступних вимогах до взаємодії його елементів: цілеспрямованості кожного елемента фінансового механізму системи вищої освіти на виконання властивого йому завдання; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат освітньої діяльності; зворотного зв'язку елементів фінансового механізму вертикального та горизонтального рівнів; своєчасності реагування складових фінансового механізму функціонування системи вищої освіти на зміни макро- та мікросередовища [3]. Отже, фінансовий механізм системи вищої освіти, як складова частина економічного механізму політики в галузі вищої освіти, є комплексом організаційних та інституціональних заходів, спрямованих на фінансове забезпечення формування та реалізації державної освітньої політики відповідно до соціально-економічних пріоритетів щодо якості освітньої діяльності та освітніх послуг.

Слід виокремити пропозиції, що стосуються фінансування вищих навчальних закладів: кошти, які виділяються державою та зароблені самостійно

(отримані від надання платних послуг, навчання за контрактами) слід консолідувати в єдиному бюджеті вищого навчального закладу, який має затверджуватися Вченою радою вищого навчального закладу і повинен публікуватися у виданнях вищого навчального закладу та на його інтернет-сторінці. Контроль за виконанням бюджету вищого навчального закладу повинен здійснюватися по закінченню фінансового року та бути предметом внутрішнього аудиту; середньостроковий бюджетний план потрібно розробляти вищим навчальним закладом і узгоджувати з міністерством; вищі навчальні заклади можуть використовувати отримані кошти для довгострокових інвестицій, включаючи створення університетських фондів.

Очевидно, що прийняття такої схеми фінансування супроводжується посиленням фінансової підзвітності вищих навчальних закладів, зростанням відкритості та прозорості як для контролюючих органів, так і для співробітників самого вищого навчального закладу, а також для зацікавлених осіб.

Література:

1. Роговець А. Особливості реформування та розвиток вищої освіти України / Алла Роговець // Гуманіт. вісн. Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-ту ім. Г. Сковороди: Наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – Спец. вип.: Педагогіка. Вища освіта і Болонський процес: Матеріали Всеукр. конф., секція 1. – С. 332–339.

2. Підвищення ефективності вищої освіти і науки як дієвого чинника розвитку та інтеграції в європейське співтовариство: Рішення колегії М-ва освіти і науки України від 27.02.2004 р. № 3/1-4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-info.biz/legal/basese/ua-amerpt.htm>

3. Борецька Н. О. Форми та методи державного регулювання сфери вищої освіти / Н. О. Борецька // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 182. Т. 194. Державне управління. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – С. 51–55.

*Дегтяр А. О., д-р наук з держ. упр., проф.,
Харківська державна академія культури,
м. Харків, Україна*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах створення інноваційної економіки України управління соціальною сферою потребує кардинального оновлення. Ключовим питанням довгострокової соціально-економічної політики держави є послідовне підвищення якості та рівня життя населення на основі підвищення конкурентоспроможності національної економіки, її виходу на траєкторію стійкого інноваційного розвитку з подальшим економічним і політичним піднесенням України у світовому співтоваристві.

Згідно Конституції України вона є демократичною, соціальною, та правовою державою [Література:

Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Київ : Преса України, 1997. – 80 с.]. Реалізація даної конституційної норми передбачає активну діяльність держави, спрямовану на забезпечення високого рівня соціальної захищеності громадян, досягнення соціальної справедливості та солідарності, гармонізацію відносин між інститутами державного управління та громадянським суспільством та ін. Соціальна держава – це держава, кінцевою метою якої є високий рівень життя населення, сталий розвиток галузей соціальної сфери, підвищення якості суспільних послуг, дотримання та розширення прав і свобод людини [2].

Державні органи законодавчої, виконавчої та судової влади останнім часом суттєво посилили увагу до розвитку соціальної сфери, що, зокрема, проявляється у прийнятті національних проектів соціального розвитку в послідовному зростанні інвестицій в людський капітал, у впровадженні в практику адресних принципів підтримки різних соціальних груп і т. д. Складність структури соціальної сфери

обумовлює необхідність формування розвиненої і ефективної системи управління, де головними суб'єктами виступають державні органи влади та органи місцевого самоврядування.

Специфіка соціальної сфери полягає в тому, що ефект її успішного розвитку в основному виражається в отриманні нематеріальних благ, якісному підвищенні матеріального добробуту рівня здоров'я та інтелекту членів суспільства.

Тому досить важко провести грошову оцінку соціальних проектів і не завжди можна довести, що певний приріст економічних показників стався саме завдяки забезпеченню високої якості життя [3].

Основний елемент системи – людина, яка одночасно є її об'єктом і суб'єктом управління. Соціальна сфера являє собою цілісну, таку що постійно змінюється підсистему, породжену об'єктивною потребою суспільства в безперервному відтворенні суб'єктів соціального процесу.

Зазначений вид управлінської діяльності має головною метою вплив на сферу життєдіяльності суспільства, безпосередньо пов'язану із задоволенням матеріальних і духовних потреб людини, функціонуванням соціальної інфраструктури, наданням соціальних благ і послуг. Соціальна сфера в умовах створення в Україні інноваційної економіки покликана наповнювати інші сфери (економічну, політичну, духовну) інтелектуальним продуктом (нові знання, інтелектуальна власність та інформація), здатним змінювати основи життєдіяльності суспільства, забезпечити перегляд багатьох соціокультурних пріоритетів та цінностей, сформуванню суспільну потребу в інноваційному та інтелектуальному продукті [4, с. 25].

Механізм управління соціальною сферою утворює єдність цілеспрямованого керуючого впливу і соціальної самоорганізації. На всіх рівнях управління соціальними процесами здійснюється шляхом створення необхідного правового простору та регулюючого впливу органів державної влади та інших суб'єктів управління на соціальну сферу. Держава, в особі органів влади, виступає як

основний інститут, об'єднуючий зусилля всіх органів і систем управління соціальними процесами. В Україні основи управління соціальною сферою, встановлені Конституцією України та передбачають проведення єдиної державної політики в галузі культури, науки, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, екології.

Аналіз практики управління соціальною сферою в Україні дозволяє констатувати, що:

- Прогрес економіки України залежить сьогодні від успіхів у вирішенні проблем соціального розвитку суспільства. Саме ця сфера, створює нині систему координат господарського зростання, формування інноваційної економіки країни.

- Створення соціально орієнтованої держави, реально гарантує умови для постійного підвищення добробуту населення, вирішення сукупності проблем для творчого розвитку кожного громадянина, формування забезпеченої міцної сім'ї, всебічної турботи про дітей, тобто основи добробуту і постійного інтелектуального прогресу нації, є об'єктивно необхідною передумовою будівництва суспільства знань, дотримання не тільки соціальних прав кожного громадянина, але і його обов'язків перед країною.

- Соціальний прогрес суспільства залежить не тільки від наявності у нього достатніх фінансових, матеріальних і людських ресурсів, але в ще більшій мірі від якості та результативності управління наявними можливостями держави, її регіонів, місцевих громад, підприємств і організацій з метою максимізації результатів в інтелектуальному розвитку особистості, постійному зростанні культурного і професійного рівня, всебічного розвитку інноваційних підходів у роботі, що забезпечують зростання продуктивності праці і його конкурентоспроможності.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Київ : Преса України, 1997. – 80 с.

2. Куценко В. І. Соціальна держава (проблеми теорії, методології, практики) : монограф. / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко, Я. В. Остафійчук. – Київ : Заповіт, 2003. – 228 с.

3. Панченко М. Соціальна сфера і соціальна політика та їх співвідношення в аспекті державного управління соціальною сферою / М. Панченко // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]: – http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ardu_o/2009_1/R_5/Panchenko.pdf.

4. Яненкова І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика : монограф. / І. Г. Яненкова. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – 380 с.

УДК 351:261.7+351:348.711.1 (477)

*Дробко Е. В., канд. наук з держ. упр., доц.,
доц. кафедри державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності
Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна*

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ НАДАННЯ ДУХОВНО-
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ ТА
ОСОБАМ, ЯКІ БРАЛИ БЕЗПОСЕРЕДНЮ УЧАСТЬ В
АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ**

Щороку як в Україні, так і в інших країнах світу спостерігається стійка тенденція до зростання різноманітних кризових ситуацій в житті людини – це стихійні лиха, повені, землетруси, теракти, техногенні катастрофи, локальні конфлікти, тощо. Всі ці фактори становлять загрозу життю та соціальному функціонуванню людини і можуть призвести до незворотних особистісних змін. Особливе значення у контексті впливу на особистість мають військові конфлікти.

Як свідчить міжнародний досвід, учасники бойових дій після повернення до мирного життя впродовж наступних 10–20 років можуть стати загрозою як для власних сімей, так і для всього суспільства. За статистикою, 98% з них потребують кваліфікованої допомоги внаслідок впливу бойових стрес-факторів. Розлади у колишніх бійців характеризуються високим рівнем конфліктності, підвищеною агресією, апатією, низькою працездатністю, загостренням та розвитком хронічних захворювань, інсультами, інфарктами, зростанням алкоголізму, наркоманії, асоціальною поведінкою, підвищенням ймовірності суїцидів, скороченням тривалості життя тощо [1].

30% ветеранів війни у В'єтнамі, котрі вижили та повернулись додому, згодом закінчили життя самогубством. Аналіз суїцидальної активності серед військовослужбовців-учасників антитерористичної операції Національної Гвардії

України тільки за два місяця 2015 року свідчив про зростання показників (удвічі більше річних мирного часу) [1].

Значна кількість ветеранів зловживають спиртними напоями та наркотиками, а коли виникає потреба у грошах, то вчиняють крадіжки, грабежі з використанням трофейної зброї. Щоденні звіти МВС про оперативну обстановку в регіонах України збільшуються кількістю правопорушень за участю військовослужбовців-учасників АТО [1].

До листопада 2015 року в силових структурах держави командир військової частини не мав права направити на психологічну реабілітацію підлеглого бійця після перебування його в екстремальних (бойових) умовах. Це було можливим лише якщо сам борець проявив ініціативу щодо влаштування в будь-який (навіть і відомчий) реабілітаційний центр, причому під час власної відпустки та за власні кошти, в тому числі оплативши проїзд [1].

Лише з 03.11.2015 р., тобто з моменту внесення Верховною Радою України змін до ст. 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», стало можливим запровадити у силових структурах обов'язкове проходження психологічної та медико-психологічної реабілітації учасників бойових дій за державний кошт [2].

Проте, як відомо, захист Вітчизни передбачає позбавлення життя супротивника, спостереження моментів втрати життя своїх побратимів та інших страшних сцен, пов'язаних із пролиттям людської крові. Ні класична, ні військова психологія не дають повного звільнення військовослужбовцю від впливу вищевказаних бойових стрес-факторів, залишаючи його віч-на-віч із невирішеними проблемами, що в подальшому призводить до алкоголізму, наркоманії, суїцидальних настроїв та ін. Справа в тому, що інструменти, засоби, важелі та методи впливу як класичної, так і військової психології є вузько обмеженими і не вирішують духовних проблем військовослужбовця, який тривалий час перебував у зоні АТО. Практика показує, що ефективне надання

допомоги та повне звільнення від проблем, пов'язаних із так званими стрес-факторами, які глибоко закарбувалися в пам'яті, свідомості та підсвідомості військовослужбовців, можуть надати виключно військові священнослужителі – капелани християнських конфесій, які займаються душеопікунством та можуть виконувати також і функцію християнського психолога.

Враховуючи це, необхідно до абзацу 6 п. 1 ст. 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» внести відповідні зміни та подати його в такій редакції: «Військовослужбовці, учасники бойових дій та прирівняні до них особи, особи, звільнені з військової служби, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах, в обов'язковому порядку повинні пройти безоплатну духовну (душеопікунську, душпастирську), психологічну, медико-психологічну реабілітацію у відповідних центрах з відшкодуванням вартості проїзду до цих центрів і назад», додавши до тексту словосполучення «духовну (душеопікунську, душпастирську)».

Потрібно зазначити, що засоби масової інформації, які висвітлюють ситуацію в зоні АТО на сході України, підтверджують позитивний вплив душпастирської опіки військовослужбовців та бійців добровольчих батальйонів в тих підрозділах, де несуть служіння військові священники – капелани хоча б однієї з християнських конфесій.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що в Українській державі удосконалюється процес державного регулювання у сфері надання духовно-психологічної допомоги учасникам бойових дій та особам, які брали безпосередню участь в АТО.

Література:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення зміни до статті 11 Закону України Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 21.04.2015 р. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54861.

2. Про внесення зміни до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [Електронний ресурс] : Закон України № 742-VIII від 03.11.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/742-viii>.

УДК: 378.147:204

*Євтушенко О. М., асистент
кафедри державного управління і права,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ У ВНЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Педагогічні працівники, які працюють у галузі освіти взагалі, і, зокрема у ВНЗ, вважають головною проблемою реформування системи освіти саме підвищення її якості та удосконалення дистанційної форми навчання. Тобто, що таке якість освіти, чим вона визначається та від чого залежить, як її можна підвищити, а головне – чому так важко проходять зміни на законодавчому та виконавчому рівні щодо покращення процесу дистанційної форми навчання в Україні.

Сьогодні тема більшості дискусій в освітянському товаристві стосується розвитку та удосконаленню механізму та основних понять якості які повинні бути застосовані щодо впровадження дистанційної форми навчання.

Тенденції впровадження дистанційної форми навчання у процес навчання найбільш розвинених країн показують, що в даний час відбувається процес кардинальних змін в системі освіти. Відбувається переоснащення навчальних закладів відповідно до сучасних вимог якості навчання. Однією з провідних завдань, які стоять перед викладачами та працівниками ВНЗ, є не тільки впровадження системи дистанційної освіти, а й забезпечення сприятливого впливу нових технологій на освітній процес, тобто необхідність розвитку сильних сторін і мінімізація негативних.

Дистанційне навчання – сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає (викладачів,

визначних постатей у певних галузях науки, політиків), до тих, хто навчається (студентів чи слухачів). Застосовується під час підготовки як у ВНЗ, так і в Бізнес-школах. Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі дослідницької діяльності. Дає змогу навчатися на відстані, за допомогою диспутів експертів із кількох країн, за відсутності викладача [1].

Сьогодні для успішного вирішення цього питання всі механізми закріплені законодавчо. Зокрема, згідно статті 49 Закону України «Про вищу освіту» дистанційна форма навчання заявлена як рівноправна з традиційними: очною (денна, вечірня), заочною (дистанційною), а також форми навчання можуть поєднуватися [2]. Однак, доцільним було б передбачити в Законі України «Про вищу освіту» окремий розділ про особливості такого виду навчання, як дистанційне.

Важливим нормативно-правовим актом, який стосується організації дистанційного навчання в усіх закладах освіти є Положення про дистанційне навчання, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466 [3]. Даний документ визначає основні засади організації та запровадження дистанційного навчання та поширюється на всі вищі навчальні заклади.

Ще одним актом Міністерства освіти і науки України, що регулює процеси впровадження та використання дистанційної форми навчання, є наказ Міністерства освіти і науки України від 30 жовтня 2013 року № 1518 «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями» [4].

Тобто, дистанційна форма навчання є найбільш прийнятною з точки зору

економії як фінансового, так і часового ресурсу. У порівнянні з іншими формами освіти дистанційне навчання здатне задовольняти потреби самого широкого кола споживачів освітніх послуг.

Дистанційна форма навчання дозволяє масштабне використання комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладача та студента на різних етапах навчання та самостійне опрацювання матеріалів інформаційної мережі.

Якість впровадження та застосування дистанційної освіти можна оцінювати за допомогою таких показників як: результативність (ступінь засвоєності знань, можливість застосовувати накопичені знання на практиці, успішність, індивідуальний процес навчання, гнучкі консультації); доступність всім верствам населення (студенти, бізнесмени, інваліди, військовослужбовці та ув'язнені так само мають можливість дистанційно навчатися); демократичний зв'язок «викладач – студент»; комплексне програмне забезпечення; провідні освітні технології тощо.

Сьогодні перспективність, життєвість дистанційного навчання і адекватність порівняно з іншими формами навчання є надзвичайно велика. Саме в дистанційну форму навчання повірили не тільки колективи найбільш прогресивних вузів країни, а й самі студенти, яких з кожним роком стає все більше.

Отже, дистанційна освіта розвивається дуже швидко, і для України є перспективною формою вищої освіти, що є невід'ємним фактором розвитку кваліфікованого, інтелектуального, високопрофесійного і просто здорового суспільства.

Література:

1. Дистанційне навчання: Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
2. Про вищу освіту: Закон України про вищу освіту від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page3>

3. Положення про дистанційне навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

4. Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями: наказ Міністерства освіти і науки України від 30 жовтня 2013 року № 1518 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13>

УДК:338.439.02

*Казанська О. О., канд. наук з держ. упр.,
доц. кафедри державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Кризові явища в економіці України, що обумовлені низькою причин, призвели до різкого падіння основних показників розвитку країни. Зазначимо, що у 2015 році рівень ВВП України знизився нижче ніж на 70% від рівня ВВП 1990 року. При цьому економіка залишається дуже енергоємною. А із втратою частини територій енергозалежність істотно зростає.

Рівень інфляції в Україні за 2015 рік досяг 43,3%, що є максимальним значенням за останні 20 років. Для порівняння – у 2014 році інфляція склала 24,9%. На підсумковій прес-конференції глава НБУ Валерія Гонтарева прогнозувала інфляцію за станом на кінець 2015 року на рівні 44%.

Економічна й політична криза ще не закінчилася, але настане мир, і потрібно буде прискорено відновлювати країну. І тут особливо цікавий досвід успішного відродження деяких західних країн після Другої світової війни.

Так, наприклад, цікавим є досвід Німеччини. Під час війни державний борг зріс у 13 разів і в п'ять разів перевищував ВВП 1938 р., рівень інфляції – 600%. Заробітна плата впала до рівня 1940 року. Обсяг промислового виробництва у 1946 році досяг 1/3 від рівня 1939-го. Кожен другий німець не мав роботи. Першим кроком у відновленні країни стало стимулювання інвестицій. При цьому держава використовувала іноземну допомогу, яка була направлена на стимулювання економіки і створення нових робочих місць. Вона передбачала субсидії в основному в розвиток інфраструктури і житла.

Історично відомо, що вкладення в інфраструктуру – це дуже великі капітали, які можливо здійснювати лише із підтримкою і під контролем держави. І ще важливим моментом є те що, інфраструктуру потрібно розглядати з точки зору сучасних тенденцій. Тому пропонується звернути увагу на розвиток саме логістичної інфраструктури, яка в останні роки стала пріоритетним напрямком розвитку передових країн.

Зазначимо, що логістична інфраструктура України значно відстає від досягнень розвинених країн в цій області. В першу чергу, це пов'язано із відсутністю інвестицій в модернізацію доріг, портів і аеропортів, у будівництво інтермодальних терміналів.

Це відставання зумовлює слабкіші конкурентні позиції України в порівнянні з сусідніми країнами, відносно залучення міжнародних транзитних товарів через низький рівень інфраструктури річкового і морського транспорту. Тим самим обмежуються можливості збільшення обсягів комбінованих, в тому числі контейнерних перевезень. По-друге, відсутність державної підтримки для створення сприятливих умов розвитку основних об'єктів інфраструктури.

В той же час сьогодні процес їх створення не регулюється, не використовується комплексний підхід при виборі відповідного місця і взаємного розташування з точки зору певних вимог і критеріїв, як це прийнято в практиці розвинених країн.

Для створення сучасної логістичної інфраструктури в Україні може надати цілий ряд чинників, а саме:

- 1) вдале географічне положення (через країну проходять чотири загальноєвропейських транспортних коридорів);
- 2) інтенсивні зростання сектора логістичних послуг в розвинених країнах;
- 3) розвиток ринку логістичних послуг України (поступовий перехід від надання окремих традиційних послуг до забезпечення комплексних логістичних

послуг, пропонованих спеціалізованими фірмами, – міжнародними і українськими);

4) активна підтримка країн ЄС у розвитку країни.

З метою розвитку логістичної інфраструктури в Україні були розроблені наступні документи:

1) «Програма створення та функціонування національної мережі МТК в Україні» (1998);

2) «Комплексна програма утвердження України як транзитної і держави в 2001 – 2010 роках» (2001);

3) «Концепція розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 року» (2001);

4) «План дій Україна – Європейський Союз, Політика сусідства» (2005);

5) «Програма формування Союзу, Політика сусідства» (2005);

6) «Програма Формування мережі логістичних центрів в системі міжнародних транспортних коридорів України».

В силу останніх подій в Україні, деякі документи втратили свою актуальність, а декі потребують перегляду й оновлення.

Так, наприклад, найбільш актуальною програмою є «Концепція розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 року». Звертаючи увагу на все вищезазначене, необхідно звернути увагу на розширення європейського простору, що передбачає створення єдиної європейської транспортно-логістичної інфраструктури в Україні, яка через мережу міжнародних транспортних коридорів та логістичних центрів буде пов'язана з транспортно-логістичними системами Європи, Азії та іншими континентами і частинами світу.

Література:

1. Артем Петренко. «Уроки послевоенного возрождения» / 29 січня 2015, [Електронні ресурс] : – <http://blogs.pravda.com.ua/authors/petrenko/54cb7e4932a8e/>

2. Лилия Чанкова. «Логистическая инфраструктура как условие роста» / [Електронні ресурс] : – <http://www.biznes-kontakti.com/index.php?newsid=510>.

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Протягом останніх десятиліть вітчизняні заклади освіти звикли працювати по чітких централізованих планах підготовки фахівців (види спеціальностей і кількість спеціалістів, зміст навчальних програм з різних спеціальностей і так далі) при повному об'ємі необхідного держбюджетного фінансування.

У цих умовах функції управління закладами освіти обмежувалися, головним чином, рефлексорним управлінням з успішного виконання заданих планів і низкою заходів з вдосконалення навчального процесу, що проводяться за власною ініціативою [1]. Сьогодні, в умовах різкого скорочення об'ємів держбюджетного фінансування і виключно низькою заробітною платою вчених і викладачів, керівництву закладів освіти необхідно вести активний пошук можливостей розвитку різних видів комерційної діяльності, щоб зберегти інтелектуальний потенціал. При цьому на плечі викладачів лягає виключно важливе державне завдання – в умовах економічної кризи і різкого спаду виробництва не лише забезпечувати високу якість підготовки кадрів, але і зберігати усі кращі традиції вітчизняної освіти.

Заклади освіти сьогодні зіткнулися з ситуацією, коли процес освіти із звичного засобу соціально-економічного і культурного прогресу суспільства поступово комерціалізується. У цій критичній для вузів ситуації можна виділити дві групи чинників: зовнішні (незалежні від діяльності закладів освіти) і внутрішні (залежні, якими заклади освіти можуть управляти).

До незалежних чинників відноситься катастрофічне фінансове положення як вищої школи і її співробітників, так і середньої освіти, що протиприродно і не може тривати довго. Наші заклади освіти в принципі не мають в розпорядженні можливостей самостійно забезпечити підйом свого економічного стану на належний рівень (конституційні права громадян України на безкоштовну вищу освіту, обмежені матеріальні можливості у більшості населення для оплати освітніх послуг і так далі) [2].

Залежні чинники зводяться до того, що у закладів освіти ще не усі усвідомили, що пасивна економічна позиція, яку вони займали в умовах централізованої планової економіки, вже не відновиться, і що потрібно переходити до активнішої позиції на основі більшої економічної самостійності в умовах ринкових стосунків. Необхідно спробувати пом'якшити труднощі кризового періоду за рахунок використання власного творчого потенціалу і застосування останніх науково-методологічних досягнень економіки і менеджменту освіти.

В процесі реформ, що проходять у сфері вітчизняної освітньої галузі, освітні заклади зіткнулися з проблемою відсутності дієвого механізму управління їх розвитком. Законодавчо освітнім закладам надана велика самостійність в розпорядженні ресурсами, дозволена підприємницька діяльність, керівництво має право самостійно формувати свою внутрішню структуру. Проте на практиці більшість освітніх закладів зберігаючи стару структуру управління (через відсутність досвіду в науковому проектуванні і організації), намагаються вести підприємницьку діяльність.

Нам бачиться тут явне протиріччя. Колишня структура ВНЗ – це структура некомерційної організації, тобто в ній повністю відсутні механізми адаптації до зовнішнього середовища. А підприємницька діяльність має своєю основною метою отримання прибутку, що ніяк не співвідноситься із статусом некомерційної організації [3]. Виходить така ситуація, що заклади освіти

фактично не в змозі грамотно займатися підприємницькою діяльністю – в їх структурі відсутні ділові риси. Без застосування сучасних теорій менеджменту освітні заклади не зможуть адаптуватися до умов функціонування, що змінилися.

Таким чином, перед державними освітніми закладами стоїть проблема пошуку компромісу між організацією основного виду діяльності (бюджетною), яка є неприбутковою у своїй основі і організацією комерційної (позабюджетною) діяльності. Вирішення цієї проблеми нам бачиться в трансформації організаційної структури освітніх закладів, яка повинна набути деяких рис ділового підприємства, зберігаючи і покращуючи в той же час елементи, що забезпечують успішне ведення бюджетної діяльності.

Тому, в умовах нестабільності зовнішнього середовища освітній установі, як суб'єктові економічної діяльності необхідно виробляти стратегію, засновану на достовірній інформації про свої сильні і слабкі сторони, а також можливості і небезпеки, що представляються зовнішнім середовищем. Для того, щоб успішно протистояти середовищу в умовах ринкових стосунків, складність і швидкість ухвалення рішень в управлінні освітньою установою повинні відповідати складності і швидкості змін, що відбуваються в середовищі.

Література:

1. Оболенська Т. Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід / Т. Є. Оболенська. // – Київ : КНЄУ, 2001. – 208 с.
2. Огаренко В. М. Розвиток вищої школи в умовах змін ринкового середовища / В. М. Огаренко // Актуальні проблеми держ. упр. : зб. наук. пр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2004. – Вип. 3 (19). – С. 136–142.
3. Шилова В. І. Удосконалення державного регулювання ринку освітніх послуг / В. Шилова // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2006. – № 4. – С. 191–194.

*Коваль Н. П., в. о. начальника відділу
науково-дослідної та еколого-освітньої роботи
Ужанського національного природного парку*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИМ ФОНДОМ

В епоху економічної та фінансової нестабільності у світі та й в Україні зокрема для більшості українців національні парки, створені для організації відпочинку і дозвілля населення, не є першою необхідністю. На думку скептиків, у наш час природоохоронні об'єкти економічно недоцільні і не мають соціального попиту. На створення природоохоронних об'єктів, а ще більше – на подальше утримання потрібне достатнє державне фінансування. Чимало грошей витрачається на розробку проектів організації території, оплату праці, працівників, технічне обслуговування тощо. Водночас реальної роботи з надання рекреаційних послуг населенню не видно. В Україні немає середньостатистичного споживача рекреаційної «продукції», а для створення належного сервісу з метою залучення грошових бізнес-туристів у наших національних парках майже нічого не робиться. Не виключено, що окремі еколого-освітні стежки і науково-пізнавальні маршрути залишаються фіктивними, тобто на папері [1].

Щоб не допустити руйнування навколишнього природного середовища та надмірної експлуатації природних ресурсів, з метою збереження біологічного різноманіття і забезпечення пріоритету екології в усіх видах як господарської, так і соціально-політичної та духовної діяльності, держава повинна забезпечити проведення екологічно зорієнтованої політики. Одним із найбільш дієвих напрямків політики збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є розвиток природно-заповідної справи.

На сьогодні природно-заповідний фонд України має в своєму складі понад 7040 територій і об'єктів загальною площею близько 2715,4 тис. га, що становить

4,5% усієї території України. Структура природно-заповідного фонду України включає в себе 11 категорій територій і об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. 57% площі природно-заповідного фонду України припадає на національні природні і регіональні ландшафтні парки, а також заповідники [2].

Наша система заповідних установ є унікальною в Європі і представляє виняткову цінність у справі збереження і відновлення біологічного різноманіття як базового елемента переходу до сталого збалансованого розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому.

Багаторічні дослідження та міжнародний практичний досвід свідчать, що збільшення чисельності і розмірів природних територій, їх об'єднання в єдину систему не є достатньою умовою для збереження біорізноманіття і переходу до сталого розвитку. Для цього необхідно суттєво підвищити ефективність уже діючих заповідних територій, запровадити сучасний їх менеджмент.

На фоні загальної екологічної кризи в галузі природокористування, криза державного управління в заповідній справі набула загрозливого стану і носить системний характер. Практично знищена система управління природним заповідним фондом, в т.ч. на регіональному рівні. Спостерігається тотальне скорочення спеціалістів в галузі заповідної справи, критичне зменшення фінансування на розвиток заповідних установ з державного бюджету, відсутні помітні спроби ліквідувати корупційні схеми в галузі [3].

Відомча роздробленість установ природного заповідного фонду не дозволяє проводити ефективну фінансову політику. Відсутність єдиного головного розпорядника засобів робить неможливим планування бюджетних коштів для вирішення першочергових, пріоритетних проблем у цій галузі, фінансовий контроль за ефективним використанням фінансових ресурсів. Головні розпорядники засобів, у підпорядкуванні яких перебувають установи природного заповідного фонду, планують їм витрати за залишковим принципом, оскільки діяльність цих установ не є їх пріоритетом. Відсутність єдиної державної системи

матеріального стимулювання, відбору, підготовки кадрів, їх навчання з року в рік загострює кадрову проблему [1].

В Україні назріла гостра необхідність реформувати систему управління природно-заповідною галуззю, що означає відмовитися від різновідомчого її правового статусу на користь централізації владних державних повноважень у межах єдиної природно-заповідної установи. Нею може бути Державний комітет природно-заповідної справи чи Державна служба зі спеціальним статусом та широкими повноваженнями щодо резервування нових територій для заповідання, створення нових об'єктів природно-заповідним фондом та серйозного контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства України. Значною частиною роботи комітету має бути діяльність щодо активізації участі громадськості, органів місцевого самоврядування у справах розвитку заповідної справи, контролю місцевої влади за забезпеченням охорони цінних природних екосистем [4].

Така оптимізація управління природно-заповідним фондом сприятиме перш за все його збереженню, поліпшенню стану довкілля, розширенню його природного потенціалу для використання в ековиховній діяльності, організації «зеленого туризму», забезпечення здорового середовища для населення України.

Література:

1. Дребот О. І. Система державного управління природно-заповідним фондом України та її регіонів / О. І. Дребот // Регіональна економіка. – 2011. – №4. – С. 205–209.
2. Марич Х. М. Правовий режим національних природних парків України (на матеріалах Карпатського регіону України): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Х. М. Марич ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків, 2007. – 20 с.

3. Питання державного управління національними парками, біосферними заповідниками та природними заповідниками України [Електронний ресурс] – Режим доступу до журналу: <http://www.zapovidnyk.org/2015/12/blog-post.html>

4. Павлун Ю.І. Удосконалення державного управління природно-заповідним фондом України [Електронний ресурс] / Ю.І. Павлун // – Режим доступу до журналу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11pyizfu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11pyizfu.pdf)

УДК:351.82:330.341.1

*Ковальов О. В., студент V курсу, гр. ДУ 131м,
Київський національний університет культури і мистецтв,
Науковий керівник: Кравченко С. О., д-р наук з держ. упр., доц.,
НАДУ при Президентові України,
м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Чинні механізми державного управління недостатньо сприяють інноваційному розвитку. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність у переосмисленні на теоретичному та практичному рівнях ролі механізмів управління інноваціями для сучасної української економіки та її перспектив, визначенні оптимального набору таких механізмів, призначених для поточної стадії розвитку та переходу до нової, заснованої на власних інноваціях.

Серед механізмів, які вже застосовуються для реалізації державних функцій у сфері інноваційного розвитку в Україні, виокремлюють такі:

- законодавчі та нормативні механізми управління інноваціями;
- механізми планування та прогнозування, координації та контролю за інноваційною діяльністю;
- механізм взаємодії науки, освіти та виробництва;
- кластерний механізм організації інноваційної діяльності.

Проте вони є недосконалими, що й зумовлює потребу в їх модифікації. Так, чинне правове середовище розвитку інноваційних процесів і відповідний йому механізм управління не в повному обсязі забезпечують ефективне проходження всіх стадій інноваційного ланцюжка «знання – розробки – інноваційна продукція – ринок – кошти – знання». Незважаючи на досить масштабну за кількістю базу законодавчих і нормативно-правових актів, вона залишається фрагментарною та не орієнтована на кінцевий результат.

Відсутня затверджена Стратегія інноваційного розвитку України (наразі існує лише проект такої стратегії, розроблений на виконання Постанови Верховної Ради України «Про проведення парламентських слухань “Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів”» від 17 лютого 2009 р. № 965-VI [1]), що спричиняє проблеми з визначенням і практичною реалізацією пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, формуванням національної інноваційної системи і, як наслідок, унеможлиблює впровадження активного сценарію переходу економіки на інноваційний шлях розвитку. Відсутність затвердженої Стратегії свідчить про недосконалість існуючих механізмів планування та прогнозування. Останні містять розробку стратегічних науково-технічних та інноваційних орієнтирів розвитку як держави загалом, так і її окремих регіонів.

Визначені пріоритети в Україні сформульовані надто широко і сприймаються не як механізм для структурної перебудови економіки, а як засіб максимального збереження науково-технічного та інноваційного потенціалу країни. Отже, вони мають бути істотно скориговані на основі ґрунтовних прогнозно-аналітичних досліджень з орієнтацією на майбутні потреби виробників і споживачів. Для цього потрібно доопрацювати Закон України «Про державні цільові програми» [2], детально описавши в ньому механізми реалізації пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності, оскільки нині він містить лише загальні відомості про функції державного замовника державної цільової програми.

Істотного вдосконалення потребують і механізми координації та контролю за інноваційною діяльністю. Організаційна структура управління інноваціями в Україні охоплює велику кількість різних міністерств, агентств і служб, проте жодна із цих установ не відповідає за інноваційну політику як єдиний представник влади. Значна частка повноважень закріплена за Міністерством освіти і науки України, проте частково ці функції надані Мінекономрозвитку та Держінвест-

проекту України, а раніше ще й надавалися Мінпромполітики та Держінформнауки до їх ліквідації.

Активізація інноваційної діяльності, підвищення її результативності у промисловому виробництві здебільшого залежать від організаційних форм співпраці науки і виробництва. В українській економіці ще потрібно знайти найбільш продуктивні форми науково-виробничої інтеграції, узагальнюючи вітчизняний та зарубіжний досвід. Одними з таких перспективних форм можуть бути технологічні та інноваційні платформи, промислові та інноваційні кластери [3].

Загалом в Україні склалася вельми складна ситуація з формуванням і розвитком механізмів управління інноваціями та державною підтримкою наукової сфери, яка заважає інноваційному розвитку національної економіки та суперечить стратегічним інтересам країни. Для зміни наявної ситуації доцільно, насамперед, створити при Кабінеті Міністрів України комісію з представників влади, промислового сектора економіки, науки, освіти і громадськості щодо розробки та прийняття стратегії інноваційного розвитку України в умовах глобалізаційних викликів на довгострокову перспективу.

Крім того, Міністерству освіти і науки України можна рекомендувати підготувати і подати на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції стосовно зняття протиріч у Законах України «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», підзаконних нормативно-правових актах стосовно повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.

Література:

1. Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 14 трав. 2008 р. № 447 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-п>.

2. Закон України «Про державні цільові програми» від 18 берез. 2004 р. № 1621-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

3. Промышленная политика и управление развитием промышленности в условиях системных дисбалансов: концептуальные основы : монография / А. И. Амоша, В. П. Вишневский, Л. А. Збарзская и др.; под. общ. ред. В. П. Вишневого, Л. А. Збарзской. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2013. – 180 с.

*Коврига О. С., канд. наук з держ. упр., доц.
кафедри державного управління та місцевого самоврядування,
Академія муніципального управління,
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Сучасна філософія освіти і оновлена стратегія реформування освітньої сфери вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого і послідовного запровадження нових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності в освіті. Розвиток системи освіти в зазначеному напрямі ґрунтується на: забезпеченні пріоритетності розвитку науки та науково-технічного потенціалу вищих навчальних закладів шляхом виділення коштів із державного бюджету на перспективні наукові проекти і скорочення кількості розпорядників бюджетних коштів у сфері науки; створенні ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводу модернізації національної освіти, прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження; формуванні відкритої інформаційно-аналітичної бази новацій в усіх підсистемах освіти; урахуванні синергетичного підходу до середовищних можливостей навчання – інновації, яка полягає у взаємодоповненні суміжних середовищ: особистісного, етнокультурного (в т. ч. родинного) та ІКТ-середовища навчального закладу; осучасненні тематики пріоритетних напрямів наукових досліджень у вищих навчальних закладах та наукових установах освітньої галузі, у системі післядипломної педагогічної освіти, виконанні та відборі на конкурсних засадах проектів комплексних наукових досліджень і

розробок, які здійснюються за кошти державного бюджету та залучених інвестицій [1].

Державне управління освітою має здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління, посилення ролі та взаємодії усіх суб'єктів освітньої політики, у якій особистість, суспільство й держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами.

Необхідно забезпечити створення гнучкої, цілеспрямованої, ефективної системи державно-громадського управління освітою, що забезпечує інтенсивний розвиток і якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб країни, запитів особистості.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, розробка якої була зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти, інтеграцію її в європейський та світовий освітній простір, визначила основні напрями і шляхи реалізації ідей та положень Національної доктрини розвитку освіти у нових економічних і соціокультурних умовах. Національна стратегія розвитку освіти спрямована на підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання впродовж життя [3].

Реалізація Національної стратегії забезпечить підвищення якості вітчизняної освіти, її інноваційний розвиток відповідно до світових стандартів, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства та особистості. У результаті цього відбудуться відчутні

позитивні зміни в соціально-економічному та політичному житті країни, розвитку науки, культури, духовності. Наразі в Україні продовжується процес реформування національної системи освіти, пов'язаний з її інтеграцією в єдиний загальноєвропейський освітній простір. Реалізація даного завдання вимагає створення та реалізації нової державної політики у даній сфері на підставі визначення головних, стратегічних пріоритетів розвитку освіти.

Серед найбільш гострих проблем, які сьогодні стримують розвиток освітньої сфери, не даючи можливості забезпечити належну якість вищої освіти, адекватну новим економічним та соціально-культурним умовам, слід відзначити: недостатню відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці; обмеженість доступу до якісної освіти окремих категорій населення; недосконалість змісту освіти: державних стандартів, навчальних планів, програм, підручників та ін.; недосконалість системи моніторингу та оцінювання якості освіти; повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти; низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення діяльності навчальних закладів; неефективність управління системою освіти, недостатній розвиток самоврядування навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій, роботодавців та інших користувачів освітніх послуг.

На сучасному етапі розвитку системі освіти в Україні бракує системної координації, глибокого наукового аналізу, послідовності у реалізації прийнятих програмних документів, у той час, як розробка державної освітньої політики повинна ґрунтуватися на всебічному аналізі, виявленні та порівнянні можливих варіантів розвитку, встановленні пріоритетних напрямів управління системою освіти та контролю за нею [2].

Одним із пріоритетних напрямів розвитку України є її орієнтація на європейську інтеграцію. Реалізація європейського вектору розвитку України передбачає відповідні демократичні перетворення в усіх галузях суспільного

життя, у тому числі й у сфері вищої освіти. Приєднання України до Болонського процесу зумовлює необхідність перебудови і вдосконалення системи державного управління освітньою діяльністю щодо спрямування української системи освіти на досягнення нею сучасного європейського рівня. Процес реформування системи освіти України має базуватися на засадах розвитку гнучкої ступеневої системи освіти, здатної динамічно реагувати на зміни потреб особи, суспільства і ринку праці, забезпечуючи формування потенціалу, достатнього для підготовки кваліфікованого спеціаліста відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці [1].

Література:

1. Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проєктів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету міністрів України №71 від 5 березня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-2014-%D0%BF#n10>.
2. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» схвалена Указом Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України : від 25.06.2013 р., № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
4. Козарь Т. П. Теоретико-методологічні засади управління вищою освітою як відкритою системою в контексті соціальних трансформацій / Т. П. Козарь // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 1. – С. 50–52.

*Кравченко В. В., канд. наук з держ. упр.,
Академія муніципального управління,
м. Київ, Україна*

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЯ» ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

Новою історичною фазою розвитку цивілізації виступає інформаційне суспільство, у якому головну роль відіграє інформація. Отже, важливе значення для успішної практичної діяльності у сучасних умовах має чітке розуміння сутності інформації як специфічного об'єкта, з яким змушені виконувати різноманітні операції як організації, так і окремі індивіди у всіх сферах суспільного життя.

Поняття «інформація» походить від латинського *informatio*, що у буквальному перекладі означає «пояснення», «викладення». Це поняття у науковій сфері досі залишається вкрай дискусійним. Як зазначається у [1, с. 9], воно має безліч визначень, що пов'язано передусім з багатоманітністю явища, яке воно позначає. У різних сферах та напрямках інформаційної діяльності на перший план виходять різні властивості, ознаки, характеристики інформації.

У тлумачних мовних словниках викладене загальноживане розуміння інформації як повідомлень про щось, відомостей про навколишній світ, процеси у ньому, певні події, діяльність і т. ін., що сприймаються людиною, іншими істотами або спеціальними пристроями. Подібно до цього, ст. 1 Закону України «Про інформацію» визначає інформацію як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2].

Згідно із кібернетичним підходом, що запропонований К. Шенноном, інформація є зменшенням міри невизначеності знань про певний об'єкт внаслідок отримання повідомлень. При цьому для кількісного вимірювання інформації

використовується біт – спеціальна одиниця, що дорівнює одному двійковому розряду, який може бути рівним одному з двох значень/станів (0 або 1).

У філософському контексті інформація розглядається як фундаментальне поняття, що подібне до таких понять як, наприклад, «матерія» або «свідомість», тісно пов'язане з процесами взаємодії і відображення та асоціюється з певними даними і знаннями. Поняття «інформація» також передбачає сукупність відомостей про матеріальний і духовний світ, про закономірності та тенденції його розвитку. С. Телешун, О. Титаренко, І. Рейтерович виділяють специфічні тлумачення інформації з точки зору політології як комплексу відомостей, необхідних для успішного функціонування комунікативної системи, соціології – як знакової системи у вигляді різноманітних текстів, журналістики – як міри для середнього інформаційного змісту тощо [3, с. 55].

У сучасному світі колосального розвитку набули інформаційні технології, що базуються на використанні комп'ютерів, електронних баз даних із доступним інтерфейсом користувача, локальних та глобальних комп'ютерних мереж. У світлі цих сучасних інформаційних технологій під інформацією розуміють об'єкт комп'ютерної обробки, засіб подолання цифрової нерівності тощо. Інформація також розглядається як універсальний ресурс, що використовується в усіх сферах суспільства у вигляді відомостей, фактів, знань про суспільні об'єкти та процеси.

У наведених визначеннях випущений один важливий момент. Він полягає у тому, що інформація не тотожна повідомленню. Повідомленням можуть бути дані у будь-якій формі (сигнали, символи, знаки, образи та ін.), що передаються від певного джерела до суб'єкта, якому ці дані призначені. Проте якщо суб'єкт ніяким чином не сприймає ці дані, то для нього вони є не інформацією, а інформаційним шумом, тобто непотрібними та/або незрозумілими повідомленнями, незалежно від того, чи є вони новими для суб'єкта. Інформаційні шуми часто заважають поширенню інформації та її ефективному використанню [3, с. 56].

Отже, дані стають інформацією лише у разі їх сприйняття та засвоєння

суб'єктом, що полягає у його реагуванні на повідомлення через певні зміни. Наприклад, для конкретної людини зміни можуть виявлятися у її ставленні до певних явищ та процесів оточуючої дійсності, у її ціннісній системі та внутрішніх переконаннях, у щоденній діяльності, прийнятті рішень тощо. У цьому зв'язку В.Тронем запропоноване визначення інформації як спонуки (стимулу, ініціалізації) ситуаційно-функціональної активності будь-якої структури, її ситуаційного реагування на зовнішню (внутрішню) ініціалізацію [4]. На думку вченого, чим швидше, повніше й економніше ситуаційно-функціональна активність будь-якої структури під впливом ініціалізації перетворюється у стратегію реагування, тим більшу цінність має здобута інформація. У такому ж ключі І. Захарова та Л. Філіпова трактують інформацію як відображену різноманітність або концептуально пов'язані відомості, дані, поняття, що відображені у нашій свідомості і змінюють наші уявлення про реальний світ [5, с. 19].

На основі розглянутих тлумачень можна визначити, що *інформація* – це невідомі раніше для певного суб'єкта відомості та/або дані у будь-якій формі, для яких існує змістовна інтерпретація, що спричиняють реакцію цього суб'єкта у вигляді змін як його внутрішніх характеристик, так і поведінки у зовнішньому середовищі. Викладене розуміння інформації як основи для змін та дій певного суб'єкта видається доцільним з погляду використання у практичній діяльності, оскільки дозволяє виділяти інформацію із загального масиву даних шляхом аналізу таких їх характеристик як цінність, релевантність, актуальність, достовірність та ін. Наприклад, відповідно до зазначеного розуміння, А. Дегтяр розглядає інформацію у галузі державного управління як певну сукупність різних повідомлень, зведень, даних, які будучи зібраними, систематизованими і перетвореними на придатну для використання форму, відіграють у процесі прийняття й реалізації державно-управлінських рішень виняткову роль [6, с. 91].

Література:

1. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів місцевої влади : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Дрешпака. – Донецьк : ДРІДУ НАДУ, 2007. – 160 с.
2. Закон України «Про інформацію» від 2 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ // *Голос України*. – 1992. – 13 листоп.
3. Телешун С. О. Основи інформаційно-аналітичної діяльності в публічному управлінні : навч. посіб. / С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, І. В. Рейтерович. – Київ : НАДУ, 2009. – 168 с.
4. Тронь В. П. Феномен інформації – майбутнє Всесвіту / В. П. Тронь // *Вісн. УАДУ*. – 1998. – № 4. – С. 201–207.
5. Захарова І. В. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. / І. В. Захарова, Л. Я. Філіпова. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 336 с.
6. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : монографія / А. О. Дегтяр. – Харків : Магістр, 2004. – 224 с.

*Краснейчук А. О., канд. наук з держ. упр.,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Будь-яка держава є не тільки виразом певної соціально-економічної і політичної системи суспільства. Держава є організатором раціонального устрою життєдіяльності суспільства і підтримує соціальні відносини між людьми в межах своєї території. У трансформаційний період в розвитку будь-якого суспільства інститут держави зберігає необхідний мінімум стабільності, служить організаційною основою змін. Тому ослаблення держави може вести до нестабільності і деградації суспільства. Дана соціальна ситуація характерна для пострадянських держав, такою являється і Україна. Дискусії про перспективи розвитку нашої держави в умовах глобалізації мають реальну історичну, політичну і економічну основу.

Теоретичні та методологічні основи інституціонального дослідження держави в світовій політичній думці розробляли Платон, Арістотель, Цицерон, Н. Макіавеллі, Ж. Боден, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, К. Маркс, Ф. Енгельс, М. Вебер, К Шмітт і мн. ін.

Серед вітчизняних учених на особливу увагу заслуговують розробки Р. В. Войтович, І. А. Грицяка, І. Ф. Надольного, В. М. Князева, І. С. Кравченко, Г. М. Немирі, І. В. Розпутенка, В. В. Юрчишина, інших науковців.

Однак, незважаючи на наявність значної кількості наукових робіт, присвячених аналізу інституту держави в сучасних глобальних процесах, його всесторонньої модернізації, велика їх частина досліджує зачасти тільки одну, або декілька вузькопрофільних проблему поза загальної системи.

Аналіз змін світових державно-управлінських інститутів, під якими розуміється модифікація їх структур і функцій, перехід з одного стану в інший дозволяє виділити три основні форми, характерні для держав з різним історичним, соціально-економічним, політико-правовим і культурним потенціалом: розвиток, трансформація, модернізація. Для більшості країн Західної Європи і США найбільш характерний розвиток чітко спрямованих і закономірних змін, в результаті яких збільшується здатність до інновацій і ефективного функціонування. У країнах наздоганяючого розвитку, до яких відноситься і Україна, на перший план висуваються механізми модернізації.

В результаті «третьої хвилі» демократизації, обґрунтованої в роботах С. Хантингтона, значно посилюється роль інститутів громадянського суспільства, як у рамках окремих національних держав, так і на рівні усієї світової системи.

Відбувається формування нового інституту світової політики і економіки – глобального громадянського суспільства. У подібних умовах інститут держави втрачає суверенні риси, що має монопольне право на управління і використання насильства. Інститут національної держави втрачає функцію одноосібного представлення інтересів власного населення на міжнародній арені.

На функціонування сучасного інституту держави істотно впливає фактор глобалізації, який розуміється як взаємопов'язаний і взаємообумовлених процес інтеграції різноспрямованих політико-правових, економічних і соціокультурних структур: держав, міжурядових та міжнародних неурядових організацій ТНК, інститутів громадянського суспільства, і т. д. Змінюється функціональна спрямованість сучасної держави: вона продовжує висловлювати національні інтереси своїх громадян поряд з інституційними структурами глобального громадянського суспільства, але все ще залишається єдиним ефективним механізмом забезпечення системи національної та міжнародної безпеки суспільства, стійкого його розвитку.

Розвиток української держави як інституту має амбівалентний характер. Це проявляється в непослідовному проведенні реформ з модернізації державного управління, правовий нігілізм політичних структур і окремих громадян, високій залежності від особистісного чинника в політичному і соціально-економічному розвитку суспільства.

Однак, на даний час відмирання держави як інституційної форми соціально-економічної організації громадян на практиці не знаходить свого підтвердження. Більш того, нерівність умов, нерівномірність можливостей і практична відсутність альтернативних варіантів розвитку як світової, так і вітчизняної суспільної системи пояснюють той факт, що в найближчій перспективі тільки держава може гарантувати соціально-територіальним спільнотам забезпечення їх найважливіших національних інтересів, безпеки та стабільності економічного, політичного і духовно-культурного розвитку.

Сучасні умови реформування суспільства висувають особливі вимоги до модернізації держави як найважливішої основи стійкості соціально-економічного розвитку. Тому виявлення загального та особливого в модернізації інституту держави робить актуальним прогнозування тенденцій і перспектив його реформування в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, що постійно змінюються.

Подальші наукові розвідки з вищезазначеної тематики повинні бути направлені на побудову сильної соціально-правової держави, її інституційну модернізацію, що є гарантією національної безпеки і розвитку громадянського суспільства.

Література:

1. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника ; общ. ред. и предисл. А. Филиппова. – Москва : Прогресс Традиция, 2008. – 247 с.

2. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн. – Санкт-Петербург : Университетская книга, 2007. – 314 с.

3. С. Хантингтон «Третя хвиля: Демократизація наприкінці ХХ століття» / [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/gums_2014_24_13.pdf

4. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. – Київ : НАДУ, 2013. 120 с.

*Лаврешов А. Ю., канд. наук з держ. упр.,
Донецький державний університет управління
м. Маріуполь, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

У сучасній науковій парадигмі не існує однозначного визначення понять «податкове планування» і «податкове прогнозування». Крім того, в економічній літературі дані терміни мають неоднозначні тлумачення. Тому виникає необхідність у дослідженні та розробці власного термінологічного апарату.

Зв'язок податкового прогнозування і планування визначає межі бюджетно-податкового процесу. Разом з тим, податкове прогнозування ґрунтується на припущеннях, що володіють директивними властивостями, а податкове планування включає в себе оцінку і прийняття кількісних обов'язкових показників. Таким чином, в сучасних умовах вдосконалення, модернізації податкової системи України, зміни пріоритетів проведеної державної податкової політики відбувається трансформація системи податкового прогнозування і планування на макрорівні, яка полягає у використанні нових форм і методів складання прогнозів і планів надходження обов'язкових платежів до бюджету. Незважаючи на це елементи і процедури, застосовувані в прогнозуванні та плануванні на макрорівні розрізняються. Базою регулювання податкового прогнозування є норми бюджетного процесу. Податкове прогнозування виступає одним з головних завдань в роботі органів державної влади, рішенням якої є визначення структури та обсягів надходження податкових доходів до бюджету, процес їх формування та внесення змін до законодавства, розробка планів мобілізації податкових надходжень і подальше виконання плану. Податкове прогнозування охоплює процеси по визначенню податкової бази по окремому податку і збору, розрахунок динаміки з їх надходження за кілька періодів і рівень збирання, обсяг отриманих доходів,

наявність заборгованості по податкових платежах і аналіз результатів впровадження нововведень в податкове законодавство [1, с.134].

Для досягнення результативного податкового планування на державному рівні необхідно виконання наступних завдань:

- забезпечення виконання доходної частини бюджетів усіх рівнів;
- збільшення податкових надходжень відповідно до приросту податкових баз, а не за рахунок підвищення ставок, а також за рахунок сприятливого впливу економічних і соціальних факторів;
- забезпечення безперервності і стабільності податкових надходжень протягом фінансового року;
- використання різних методів управління по максимізації податкових надходжень у практичній діяльності;

При дослідженні державних стратегічних цілей розробляється методологія і визначається інструментарій податкового планування на довгостроковий період.

Застосування податкового планування полягає в якісній організаційній та контрольній діяльності податкових органів для забезпечення своєчасного та повного надходження податків і зборів до бюджетної системи України.

Завданнями планування є забезпечення надходжень до бюджетної системи України податків і зборів, збільшення податкових надходжень та забезпечення їх стабільності на основі встановлення доходів платників податків і максимально можливого вилучення до бюджету. Разом з тим, планування податків спрямовано на здійснення максимально високого обсягу податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. без попереднього складання прогнозу неможливо сформулювати план.

Створення єдиної системи планування податкових надходжень є основною метою формування прогнозів податкових надходжень. Засобами, необхідними для досягнення цілей податкового прогнозування, є підвищення податкової дисципліни і грамотності працівників податкових органів та уникнення покарання. Забезпечення збільшення доходної частини державного бюджету за допомогою

аналізу факторів, що впливають на податкове планування, здійснюється за допомогою формування критеріїв і інформаційних сигналів для обраного рівня.

Надання податковим органам інформації, що містить основні показники, необхідні для планування бюджетних призначень, і їх виконання – це інформаційна база, яка використовується в прогнозуванні для розрахунку показників податкового планування [2, с. 68–69].

Використання коефіцієнтів і показників для правильного розподілу бюджетних коштів, складання плану, здійснюється на основі раніше отриманих прогнозних значень. Проведення податкового прогнозування і планування на макрорівні ґрунтується на взаємозв'язку певних елементів. Після проведення основних процедур прогнозування, податкове планування доповнюється інформацією про аналізовані параметри оподаткування, яка є основною роз'яснювальною базою для якісного складання плану. Рішення, прийняті в бюджетній сфері держави, сильно впливають на фінансовий та соціально-економічний стан країни.

У динаміці останніх років українська практика податкового планування набуває рис відносно стабілізаційного процесу. Якісне податкове прогнозування і планування є одним з методів точного виконання затвердженого плану.

Таким чином, запропонований підхід до податкового прогнозування та планування на макрорівні як до єдиної системи, дозволяє визначити і вибудувати алгоритм функціонування елементів формованого плану податкових надходжень. На основі визначення основних етапів розвитку понять податкового планування та прогнозування, на сучасній стадії розвитку дослідження виникає необхідність з'єднання даних понять та визначення їх в єдину систему.

Література:

1. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення /А. М. Соколовська. – Київ : Знання-Прес, 2004. (Вища освіта XXI століття). – 454 с.
2. Тимченко О. М. , Сибірянська Ю.В. Фіскальні ефекти структурних зрушень у податковій системі України / О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська // Економічний часопис – XXI (Ekonomičnij Casopis – XXI) – №1-2 (1) – 2014. – С. 69-73.

*Лашкіна М. Г., канд. наук з держ. упр.,
Верховна Рада України,
помічник-консультант Народного депутата України,
м. Київ, Україна*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасна історія розвитку Української державності, починаю з 1991 року, практично не мала ознак революційних змін структурно-інституціонального характеру в політичній та суспільно-економічній системах. Еволюційний шлях трансформацій, який був обраний політичними елітами для країни, названий «перехідним періодом», виявився неефективним і згубним, що привів до критично небезпечних наслідків, які стали загрозою існування держави загалом. Сьогодні тільки ленівий не говорить про системні зміни та реформи в Україні, які запізнилися в часі й просторі. Фактично ми маємо справу з інституціонально-правовою системною кризою в політичному житті й державному управлінні, що наклалася на світову економічну та гуманітарну кризи, яка не має рекомендацій вирішення, й наслідки її непередбачувані.

Водночас, на фоні активного реформаторського руху в країні, після подій Революції гідності, інституціонально-правові зміни відбуваються, можливо, несистемно й вкрай повільно. Такий стан є характерним для перехідних етапів політичних трансформацій, поки система не прийде в рівновагу до впорядкованості всіх своїх складових, суспільної злагоди й добробуту. І якщо дивитись на процеси політичної трансформації крізь призму традиційного впорядкування державних систем, то Україна перебуває в кризовому стані, виход з якого важко знайти. Але світ в цілому перестав бути однозначним й передбачуваним. Кризовий стан може стати звичайним способом існування в хаотичному русі політичної системи.

Класифікація політичних систем класична політологічна тематика. Популярним є структурно-функціональний підхід Г. Алмонда, що визначив політичні системи, спираючись на тип політичної культури: англо-американську, континентально-європейську, доіндустріальну і частково індустріальну змішану політичні системи й тоталітарну. Інші західні політологи розрізняють наступні типи політичних систем: військові й громадянські; консервативні й ті що трансформуються; закриті й відкриті (відповідно до зв'язків із зовнішнім світом); завершені й незавершені; мікроскопічні, макроскопічні та глобальні; традиційні і модернізовані; демократичні, авторитарні й тоталітарні. Звісно, що в «чистому» вигляді політичні системи майже не існують [1, 8]. Виклики та загрози ХХ – ХХІ стст. призвели до трансформації демократичних режимів, вони перетворюються на псевдodemократичні з певними обмеженнями в свободах, в ліберальних підходах до економіки. Сучасні дослідники політичних режимів говорять про гібридні режими, такі як «керована демократія», «дефектна демократія», «змагальний авторитаризм» та інші, які відрізняються інституціонально-правовими відмінностями [2; 5]. Цікаво, що одним із перших класифікаторів гібридних режимів став український дослідник В. Липинський, який виділяв три політичних режими: демократію з республікою; охлократію з диктатурою і класократію з правовою – «законом обмеженою і законом обмежуючою» – монархією [1, 9]. Всі існуючі типології є детально описаними з прикладами по конкретних державах.

В Україні конституційно визначений режим демократичної соціальної і правової держави вже потребує законодавчої корективки. З 2010 року науковці визначають в Україні гібридний режим. Це підтверджено індексом демократії, що складає The Economist Intelligence Unit. У 2012 році Україна займала 80 сходинку й очолювала країни з гібридним режимом [4].

Зміни в законодавчому полі, що відбуваються дуже швидко за останні два роки та гібридна війна, агресія з боку сусідньої держави, анексія частини території призводять до певних політичних, економічних та соціальних обмежень.

Збереження повної демократії, всіх визначених цим режимом громадянських, ліберальних та соціальних свобод і гарантій, просто не можливо й ставить під загрозу національну безпеку та територіальну цілісність країни. Водночас, всі вищеперераховані фактори не дають шансів для швидких конституційних змін та уточнень інституційно-правових визначень. Плутанина, що виникає в результаті, часто працює не на користь держави та викликає когнітивний дисонанс у сприйнятті реформ в суспільстві. Про що свідчать останні результати опитувань громадян соціологічною службою аналітичного центру «Інститут Горшеніна». 71,5% опитуваних вважають, що реформи в країні не проводяться. Водночас, більше 73% не готові терпіти матеріальні труднощі заради успіху реформ. Помітною визначають тільки реформу армії та поліції [3]. Парадоксальним в суспільних настроях є і те, що з одного боку найважливішою реформою на 2016 рік вважають боротьбу з корупцією, а з іншого – соціологи констатують надвисоку толерантність к корупції, коли це стосується особистих питань. А корупція – це наслідок відсутності інституціональних реформ.

На інституціональні та законодавчі зміни в період політичних трансформацій впливають багато факторів і результат не може бути однозначним і швидким, але час створює умови й потребує активності, участі та мобільності великої кількості громадян.

Література:

1. Інституціональні особливості та технології сучасних політичних процесів: Курс лекцій і метод. матеріалів до модуля навч. дисципліни / Уклад. : Е. А. Афонін, В. М. Козаков, Л. М. Усаченко. – Київ : НАДУ, 2008. – 108 с.
2. Кисленко Р. В. Типологія гібридних політичних режимів // Р. Кисленко, Д. Батюк – [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zbglobal.com.ua/?p=235>
3. Общественно-политические настроения населения Украины. Блок 1: политика, рейтинги 23.02.2016 // [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://institute.gorshenin.ua/programs/researches/142_obshchestvennopoliticheskie.html

4. Після перетворення на гібридний режим Україна продовжує втрачати позиції в рейтингу демократії // Тиждень.ua 19.03.2013 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/74968>

5. Шульман Е. Царство политической имитации / Е.Шульман // Ведомости № 3653, 15.08.2014 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2014/08/15/carstvo-imitacii>

*Матвієнко Г. А. канд. екон. наук, доц.,
кафедри Фінанси і кредит,
Академія муніципального управління
м.Київ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ГРОМАДСЬКОГО МОНІТОРИНГУ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

В сучасних нестабільних політичних та економічних умовах існує велика потреба ефективної бюджетної політики, яка була б прозорою, зрозумілою та ефективною. Громадський моніторинг місцевого бюджету покликаний збільшити прозорість розподілу місцевих фінансів, підвищити довіру до місцевих органів влади та більш краще задовольнити потреби населення. Фінансовий моніторинг є необхідною складовою громадського моніторингу. Існують основних чотири питання при організації бюджетного моніторингу [1; 2]:

1. Хто повинен брати участь і як будуть обрані учасники? Це питання є одним з найважливіших, так як ці люди повинні мати певний досвід, та володіти знаннями щоб здійснювати перевірку. А також вони мають бути зацікавлені в неупередженій перевірці. На нашу думку перспективною була би співпраця при організації бюджетного моніторингу студентів Академії муніципального управління (особливо спеціальності «Фінанси та кредит») та Київської міської державної адміністрації, так як:

1. Студенти АМУ отримують поглибленні знання в сфері місцевого самоврядування, так як проходять функціональну практику в органах місцевого самоврядування;

2. Навчальні плани студентів спеціальності «Фінанси і кредит» включають такі дисципліни як: «Місцеві фінанси», «Місцеві бюджети», «Фінансова стійкість місцевих органів влади», «Казначейська справа», «Бюджетне планування та

прогнозування», «Державні фінанси», що дозволяє студентам об'єктивно та професійно оцінювати бюджетні процеси на державному та місцевому рівні.

3. Студенти в більшості не упереджені в результатах перевірки, так як не працюють на державній службі, і в більшості не належать до будь-яких політичних партій, які лобіюють певний розподіл бюджету.

4. Молодь є найбільш активною категорією населення, якій найбільш небайдужий подальший розвиток міста, в якому вони проживають.

5. Основним найбільшим стимулом та мотивацією при проведенні моніторингу студентами є досвід роботи та отриманні знання. В інших категоріях перевіряючих буде важче знайти такі найбільш ефективні та дієві стимули.

2. Друге питання: як будуть учасники взаємодіяти один з одним. На нашу думку, найбільш ефективною взаємодією буде залучення до моніторингу студентів бакалаврату (4 курсу) та магістрів. Організація процесу моніторингу може бути побудована в наступній послідовності: обрання теми моніторингу студентами; збирання матеріалів до моніторингу; моніторинг бюджету; попередній захист результатів моніторингу науковому керівнику та перед групою, обговорення та дискусія результатів; за результатами обговорення розробка рекомендацій щодо усунення недоліків та подальшого розвитку; обговорення результатів моніторингу з представниками адміністрації, публікація результатів моніторингу та їх обговорення. Створення такої групи учасників з відкритим та неупередженим поглядом на результати є дуже перспективною діяльністю. Декілька етапів захисту результатів моніторингу зволяють ретельно підготувати моніторинг, вивити сильні і слабкі сторони, альтернативні рішення проблеми, уникнути суб'єктивізму. Крім того, студенти можуть використати результати моніторингу при написанні своїх випускних робіт.

По-третє, для якісного моніторингу вкрай важлива достовірна та повна інформація. Контекст та опис завдання повинен бути нейтральним і об'єктивним, і включати в себе всі перспективи. Отримання початкової інформації можливе через

офіційний веб-сайт КМДА, а додаткову інформацію студенти можуть вже отримувати під час проходження практики та здійснення моніторингу.

Четверте і останнє стратегічне питання – як вплине громадський моніторинг бюджету на політичні рішення та вирішення місцевих проблем. Це як правило, найбільш складне питання, відповідь на яке залежить від якості моніторингу, професійного рівня перевіряючих та спільного діалогу громадськості та місцевих органів влади.

Крім того, студентів легше підключати до соціальних досліджень при удосконаленні бюджетної політики, вони можуть брати участь: 1. публікаціях своїх думок в медіа ресурсах; дослідженнях і опитуваннях; фокус-групах; процесах спільного планування; громадських дискусіях.

Таким чином, необхідно розвивати громадський моніторинг за рахунок підключення до цих процесів молоді. Розвиток новітніх технологій значно спрощує ці процеси та дозволяє повністю розкрити потенціал кожної людини, почути її «голос», реалізувати її «невід’ємні права» та покращити підзвітність обраних посадових осіб. Розвиток краудсорсингу може забезпечити вирішення багатьох місцевих та державних проблем та стабілізувати політичну та економічну ситуацію в Україні.

Література:

1. Effects of the Internet on Participation Study of a Public Policy Referendum in Brazil Paolo Spada. available at: <http://changetomorrow.io/docs/prswp-digitalpb-peixoto-libre.pdf>/(Accessed 2 Feb 2016)

2. What We’re Talking About When We Talk About the “Civic Field” (And why we should clarify what we mean) Ma Leighninger Journal of Public Deliberation Volume 10 Issue 1 Special Issue: State of the Field Article 8 7-1-2014. available at: <http://www.publicdeliberation.net/jpd/vol10/iss1/art8/>/(Accessed 2 Feb 2016)

Матвієнко Н. П., викладач в. к.,

методист ВСП МК ТДАТУ

м. Мелітополь, Україна

Науковий керівник: Матвієнко Г. А. канд. екон. наук, доц.

кафедри Фінанси і кредит

Академія муніципального управління

м. Київ, Україна

МОЛОДЬ ЯК ГОЛОВНИЙ РУШІЙНИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Концепція залучення громадян у процеси прийняття рішень на місцевому та державному рівні має давню історію. Так, ще 2500 років тому у Афінах була розвинута політична і економічна влада, яка давала своїм громадянам голос і активну роль в суспільному управлінні. Партисипативне державне управління допомагає розвивати демократію, розкрити творчий потенціал населення та створити більше благ для суспільства і країни в цілому. Але ця система одночасно вимагає і високих моральних стандартів усіх учасників. Не зважаючи на накопичений великий досвід багатьох країн в залученні громадян до процесів місцевого управління, до цього часу немає єдиного ефективного та дієвого шаблону побудови такої взаємодії. Залучення громадян може відбуватися на декількох рівнях: на місцевому рівні, районному, національному і міжнародному (наприклад, через регіональні або глобальні соціальні рухи). Необхідно і в подальшому розвивати двосторонню взаємодію між громадянами, приватним сектором та урядом, що дає право людям самостійно приймати рішення, з метою поліпшення результатів в сфері місцевого розвитку [1].

В процесі взаємодії необхідно досягти: прозорості, підзвітності, відповідальності, ефективності, транспарентності місцевих органів влади.

Залучення громадян до взаємодії з місцевими органами влади може:

- підвищити прозорість та довіру громадян до уряду;
- підвищити легітимність уряду;
- поліпшити результати мезо- та макроекономічної політики;
- підвищити частоту і якість державного реагування.

Залучення населення, а особливо молоді до процесів управління дозволяє переосмислити роль населення в політичних процесах та розширити демократію. Це можуть бути надзвичайно різноманітні і складні взаємодії, по наданні можливості висловити свою думку населенню та мобілізувати їх, для найбільш ефективного впливу на процеси прийняття рішень і політику місцевих органів влади [2].

Найбільш активною частиною суспільства завжди є молодь, яка повинна приймати участь у процесах державного управління. Доцільно розробити спільно з місцевими органами влади стратегічні та тактичні заходи по залученню молоді до управління розвитком міста. При цьому враховувати взаємодію п'яти елементів: громадянських дій, дій місцевих органів влади, мобілізації громадян, взаємодії громадянин-місцеві органи влади та інформаційну підтримку [3].

Залучення молоді може бути неймовірно важливо в таких питаннях як: реформування освіти, охорони здоров'я, комунальної сфери, розвитку спорту та культури.

Основними тактичними та стратегічними завданнями по залученню молоді до процесів прийняття рішень місцевими органами влади є:

- введення факультативного курсу в школах та коледжах щодо громадянської взаємодії з органами влади;
- відвідування сесій місцевих органів влади;
- спільні проблемні дискусії з представниками органів місцевого самоврядування щодо розвитку міста;
- створення інформаційної бази даних щодо результатів взаємодії.

Також доцільно створити сайт за прикладом Британського сайту Fix my street в якому будуть відображатись проблеми комунального господарства, зауваження по роботі комунальних служб та результати дій [4].

Таким чином, залучення молоді до взаємодії з місцевими органами влади є необхідною умовою розвитку території та побудови демократичного суспільства.

Література:

1. Social accountability sourcebook. available at: http://www.worldbank.org/socialaccountability_sourcebook/PrintVersions/Conceptual%2006.22.07.pdf /(Accessed 2 Feb 2016)
2. Citizens and Service Delivery Assessing the Use of Social Accountability Approaches in Human Development. available at: <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/events-documents/4871.pdf> /(Accessed 2 Feb 2016)
3. The Impact of Transparency and Accountability Initiatives John Gaventa and Rosemary McGee. available at: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/dpr.12017/abstract> /(Accessed 2 Feb 2016)
4. Fix my street available at: <https://www.fixmystreet.com/>/(Accessed 2 Feb 2016)

УДК 3151.001.76:005.44

Махонько М. Р., слухач

Київського національного університету культури і мистецтв,

Науковий керівник: Биркович Т. І., д-р наук з держ. упр.,

канд. юрид. наук, доц. Київського національного

університету культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У наш час стає очевидним, що основним чинником нової ери є глобалізація. Національні економіки втрачають самостійність, стають залежними від світових процесів. Мультинаціональні компанії здатні більше впливати на політичні та соціальні процеси ніж президенти й уряди. На заміну «постіндустріального суспільства» приходять «нова економіка», яка базується на наднаціональних процесах, не маючи державних кордонів, підпорядковує собі внутрішньодержавні стандарти, створюючи високі бар'єри та вимоги до розвитку та механізмів реалізації державних інтересів на світовому рівні.

Сьогодні проблема інновацій стала найбільш гострою. За кожне нове відкриття здійснюється гостра боротьба як на етапі наукового дослідження, його розробки, так і на етапі практичного науково-технічного, технологічного, організаційно-технічного, управлінського використання в економічному, соціальному, політичному, духовно-культурному розвитку суспільства, у науці – як найважливішій сфері життя суспільства.

Україна має реальні можливості розвитку в будь-якому з напрямків, але конкретний вибір залежить від програми політичної сили, яка матиме владу, та її реальної здатності виробити і реалізувати певний шлях розвитку, бажано – це сучасне постіндустріальне суспільство з інноваційним типом економіки. Для цього необхідно добре усвідомити та навчитися використовувати закономірності

становлення і розвитку національної інноваційної системи (НІС), основними з яких є: активна роль держави у формуванні та функціонуванні НІС; зміна ролі держави в управлінні економічними процесами; за ступенем розвитку НІС, поступовий перехід від прямого управління до індикативного, до самоуправління економічних структур; розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій на основі самореалізації та самоуправління, тобто на синергетичних принципах; підвищення ролі регіонів у розвитку інноваційних процесів, при цьому НІС використовується як один з інструментів територіального розвитку; інтеграція НІС у наднаціональні міжнародні структури в міру її розвитку й удосконалення та ін. [1].

На основі виявлених закономірностей становлення й розвитку НІС і з урахуванням базових методологічних принципів можна визначити основні вимоги до НІС: забезпечення конкурентоспроможності наукоємної продукції та економіки країни в цілому; достатня сталість, забезпечуючи нормальне функціонування НІС в умовах змін економічної ситуації в країні й у світі; перетворення НІС в інструмент розвитку відсталих регіонів та зниження диференціації в їх соціально-економічному розвитку; здатність до інтеграції в інноваційні системи більш високого рівня (ЄС, СЕН і т. д.) [2].

Функціонування механізму державного управління в Україні в умовах глобалізації повинно здійснюватися певними соціальними інститутами, в економічній сфері – соціально-економічними інститутами держави і громадянського суспільства. Соціально-економічний інститут – це система зав'язків, відносин та норм соціально-економічного життя, що мають стійкий, легітимний характер і зберігаються та функціонують тривалий період.

Тому державне регулювання на сучасному етапі повинно відповідати таким вимогам:

1. Державне регулювання має бути резонансним щодо змін, які відбуваються в економіці, її природи і почасти – минулого. Суспільство не може «перескочити» через природні фази розвитку, але може зробити перехід менш хворобливим.

2. Воно повинно здійснюватися вчасно. Процеси, які не були враховані органами регулювання, згодом можуть вийти з-під контролю і викликати незворотні зміни. Звичайно, особливе значення даний принцип має в точці біфуркації, коли система може змінити траєкторію розвитку.

3. Система регулювальна повинна налагодити зворотний зв'язок з економікою, інакше перша генеруватиме руйнівні для економіки флуктуації.

4. Держава має спиратися на економічних суб'єктів, що забезпечують перехід на виграшний аттрактор, – вони відіграють роль ланки, яка може витягнути весь ланцюг.

Отже, саме державне управління як керівна підсистема має відігравати роль «пом'якшення» у період розвитку українського суспільства. Нині найнебезпечнішим для перехідного періоду в Україні є процес «приватизації держави». Це зводить інститути держави до становища унікального економічного ресурсу, що є об'єктом запеклої міжкланової конкуренції. Через це державний організм втрачає такий важливий атрибут як загальність його функцій та інститутів.

«Приватизована» держава не буде здатна виконати свою частину суспільних функцій і забезпечити мінімізацію трансакційних витрат для учасників ринкових обмінів через прості і для всіх прийнятні гарантії та правила господарської поведінки [3].

На основі пріоритетного напрямку розвитку суспільства була сформована синергетична парадигма державного управління, що розвивається в умовах глобалізації. Глибинні та швидкі зміни у всіх сферах суспільного життя характеризуються глобалізацією. Глобальний світ розвивається у напрямку все більшої цілісності, злиття економік, раціональне сумісне використання ресурсної

бази, створення спільного простору для подальшого життя в період трансформацій. Глобалізація та панування транснаціональних корпорацій призводять до зміни основного двигуна прогресу – ринкової конкуренції. Глобальна конкуренція веде до глобальної монополізації економіки, що має як позитивні, так і негативні наслідки для різногорівня розвитку держав. Нова глобальна інформаційна економіка стає більш віртуальною.

Головним гальмом на шляху розбудови нової парадигми розвитку є застарілі стереотипи мислення депутатів, корпусу державних службовців, керівників галузей, державних підприємств та приватних фірм, пересічних громадян країни.

Література:

1. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2005 / За ред. І. С. Власюка. – Київ : Т-во «Знання» України, 2005. – 608 с.
2. Воронкова В. Г. Глобалистика как наука о современном мире // Збірник наукових праць. Гуманітарний вісник запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя : ЗДІА, 2004. – №17. – С. 5–23.
3. Зигмунд Бауман. Глобализация для человека и общества/ пер. С англ.,– Москва : Издательство «Весь мир», 2004. – 188 с.

*Мельниченко О. А., д-р наук з держ. упр., проф.,
проф. кафедри управління
та організації діяльності у сфері цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України,*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОДУ УКРАЇНИ З ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Як світова, так і національні економіки розвиваються нерівномірно, вимушено реагуючи на наявні не лише нові можливості, а й наявні та ймовірні загрози. Проте неналежне врахування змін умов господарювання, у поєднанні зі свідомим «розхитуванням» ситуації впливовими «гравцями», обумовлюють економічні кризи – істотне, циклічне погіршення стану економіки, що є загрозою життєдіяльності для окремих її суб'єктів [4, с. 22]. Враховуючи накопичені невирішені численні внутрішні проблеми й несприятливу кон'юнктуру зовнішніх ринків, економіка України перебуває у стані тривалої стагнації. Запорукою покращання ситуації є консолідація держави, бізнесу та громадськості за рахунок реалізації антикризової політики держави – «напрямую дій органів державної влади з розробки й реалізації комплексу заходів, спрямованих на передбачення та попередження криз, а у разі їх настання – мінімізацію негативних ефектів, поступовий перехід до економічного розвитку» [5, с. 319]. Означене й обумовлює актуальність даного дослідження.

Проведені узагальнення наукових публікацій провідних науковців і власні напрацювання за даною проблематикою дозволили запропонувати ряд заходів, спрямованих на вихід України з економічної кризи, як-от: «виявлення основних «больових точок» – місця докладання основних зусиль і концентрації інтелектуальних, фінансових і матеріальних ресурсів, а також «точок зростання», здатних запрацювати в умовах кризи; сприяння імпортозаміщенню за рахунок концентрації та раціонального використання виробничих потужностей,

устаткування й технологічних можливостей підприємств» [7, с. 84]; «формування інноваційних програм і використання прямих і непрямих методів реалізації промислової політики» [8, с. 15]; «нарощування обсягів цільового кредитування; збільшення фінансування інфраструктурних проектів» [3, с. 10]; «скорочення споживання енергетичних ресурсів; недопущення необґрунтованого ціноутворення; структурна перебудова економіки й модернізацію виробництва на основі технологій V і VI укладів» [4, с. 21]; «підтримка всіх виробництв, які містять у собі елементи розвитку, а не просто зростання масштабу виробництва, незалежно від того, до якого устрою вони належать; збереження існуючого науково-технічного й кадрового потенціалу країни, а також системи освіти; відродження контрактно-платіжної дисципліни, без чого будь-яке виробництво та збут втрачають сенс; інвестування державних коштів у розвиток галузей інфраструктури, що не під силу приватним інвесторам, але є найважливішою умовою успішного розвитку всіх технологічних устроїв країни, які ще не до кінця виробили свій потенціал; створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності» [8, с. 18]; «припинення потоку «штамбування» юристів та економістів низької кваліфікації, без урахування потреб ринку й повернути високий соціальний статус і престиж природничо-науковому знанню, технічним та інженерним спеціальностям; відновлення системи професійної підготовки кадрів робітничого класу» [2, с. 76]; «залучення максимального числа працівників підприємств до проведення змін підвищує почуття відповідальності кожного за здійснення необхідних заходів і перетворює їх в активних прихильників» [1, с. 37]; «визначення переліку пріоритетних галузей реального сектору економіки (базовим критерієм відбору повинна стати спрямованість діяльності підприємств цих галузей на стимулювання внутрішнього попиту); моніторинг ефективності запроваджених заходів із допомогою відповідної системи показників та індикаторів» [6, с. 55]; «своєчасне здійснення коригуючих дій» [1, с. 37].

З урахуванням вищевикладеного можна зробити такі висновки. Для виведення української економіки на висхідну траєкторію розвитку потрібні відповідні ресурси, «політична воля», консолідація зусиль усіх зацікавлених осіб, а також реальна відповідальність (і не лише соціальна) бізнесу та влади. Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на попередження економічних криз і належне реагування держави у разі їх виникнення.

Література:

1. Амосов О. Ю. Розробка механізму антикризового менеджменту в контексті організаційних змін / О. Ю. Амосов, Н. В. Діденко, К. Ю. Лебедева // Економіка та держава. – 2015. – № 5. – С. 33–37.

2. Городецький А. Є. Антикризове регулювання і моделі посткризового розвитку Росії / А. Є. Городецький // Економіка України. – 2013. – № 4. – С. 67–79.

3. Дорошенко І. В. Програми державного розвитку як фактор подолання економічної кризи в світовому масштабі (американський та європейський досвід) / І. В. Дорошенко // Економіка та держава. – 2009. – № 8. – С. 8–10.

4. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність та пріоритетні напрями / О. А. Мельниченко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. – № 2. – С. 17–24.

5. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність та складові / О. А. Мельниченко // Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти : тези всеукр. наук.-практ. конф., 27 березня 2015 р. / У 2 ч. – Київ : Вид-во КНУКіМ, 2015. – Ч. 1. – С. 317–320.

6. Міщенко В. І. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи / В. І. Міщенко, Р. С. Лисенко // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 50–57.

7. Ортіна Г. В. Антикризовий потенціал реального сектора економіки / Г. В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 18. – С. 81–84.

8. Ортіна Г. В. Стратегія антикризового регулювання реального сектору економіки / Г. В. Ортіна // Економіка та держава. – 2015. – № 8. – С. 13–16.

Мерзляк А. В., д-р наук з держ. упр., проф.,

Кучин Б. С., аспірант,

Класичний приватний університет,

м. Запоріжжя, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Сучасні українські реалії свідчать про посилення впливу в державі дестабілізуючих чинників, зокрема, інфляції, спаду виробництва, безробіття, економічної кризи. З огляду на це, одним із важливих інструментів протидії їм має стати дієва система соціального захисту в державі. Однак, світові тенденції свідчать про те, що незважаючи на використання державою у своїй практиці цілої низки інструментів соціального захисту, лише 27% населення світу задоволені функціонуванням цієї системи у своїй країні, решта 73% вважають, що вона має недоліки та не покриває всі соціальні ризики [3, с. 1]. До основних недоліків існуючих у зарубіжній практиці систем соціального захисту можна віднести:

- недостатня проінформованість населення щодо механізмів соціального захисту;
- відсутність доступу до послуг соціального захисту;
- високий рівень соціальної нерівності в суспільстві;
- недостатній рівень інвестицій у людський капітал;
- низький рівень реалізації принципу адресності в системі соціального захисту населення;
- незбалансованість політики визначення розмірів соціальної допомоги.

Крім того, сфера соціального забезпечення наразі переживає фінансові труднощі. А реформа соціального забезпечення у державі повинна бути спрямована на розв'язання проблем фінансового забезпечення соціальних

програм. Зокрема, це означає, що механізми державного регулювання системи соціального захисту мають сприяти, з одного боку, зменшенню рівня витрат на фінансування соціальних програм, заохочувати особисті заощадження та інвестицій у людський капітал, з іншого боку.

За даними міжнародних звітів рівень державних витрат на сферу соціального захисту за регіонами світу становить в загальному обсязі ВВП держави: Західна Європа (26,7%), Північна Америка (19,4%), Східна та Центральна Європа (17,6%), Латинська Америка (13,4%), Азія (5,3%), Африка (5,1%). Середній показник за країнами світу становить 8,7% від ВВП. Країнами – лідерами у цьому аспекті є Франція (32%), Данія (30,6%), Бельгія (29,7%), Фінляндія (29,2%), Австрія (27,9%). В Україні рівень фінансування сфери соціального захисту становить лише 7,4%.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить про те, що, наприклад, основним джерелом фінансування системи соціального захисту у Франції є страхові внески працівників і роботодавців. Специфіка системи соціального захисту у Великобританії пов'язана із відсутністю спеціальних, організаційно оформлених інститутів, що займаються страхуванням конкретних видів соціальних ризиків. Основним принципом системи соціального захисту у Швеції є її універсальність, тобто охоплення всіх верств населення. Регулювання сфери соціального захисту в країнах ЄС побудований на принципі соціальної солідарності, який полягає у тому, що всі громадяни рівним чином і незалежно від соціального статусу беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту [1, с. 154–155].

Інституціональна структура реалізації механізмів соціального захисту населення в зарубіжній практиці представлена у загальному вигляді таким чином:

1. Неофіційний сектор (інститут родини тощо), який надає послуги соціального характеру на добровільній основі та залишається головним джерелом соціального обслуговування у всіх країнах. У деяких країнах такого роду допомога

є формальною законною вимогою, наприклад, турбота родин про літніх батьків у Франції.

2. Добровільний некомерційний сектор, спектр надання соціальних послуг яким є значним (надаються різного роду об'єднаннями та неурядовими організаціями, використовуючи власні та залучені ресурси; волонтерськими організаціями, що працюють у межах формальних та неформальних програм; в останні роки з'являються нові типи некомерційних організацій такі, як, наприклад, трастові фонди).

3. Державний сектор, який передбачає надання послуг центральними, регіональними та місцевими органами влади (у сфері охорони здоров'я, соціального забезпечення, освіти і т. д.).

4. Комерційний сектор, частка та роль якого зростає в деяких країнах, наприклад, Великобританії. Фінансування соціальних програм цим сектором реалізується шляхом відрахувань з будь-якого щорічного надлишку в бюджеті.

В країнах ЄС виокремлюють такі моделі системи державного регулювання сфери соціального захисту:

1. Скандинавська модель надання соціальних послуг (Швеція, Данія, Норвегія та Фінляндія). Ця модель була заснована на принципі універсалізму, з наданням послуг для окремих груп, таких як діти, позбавлені батьківської опіки, люди з обмеженими можливостями, люди похилого віку тощо. Соціальні послуги при такій моделі є легко доступними та їх фінансування здійснюється з ресурсів, які надходять з оподаткування. Місцеві органи влади, некомерційні та неурядові організації відіграють при цьому ключову роль.

2. Середземноморська модель (Греція, Іспанія, Португалія, Італія, Кіпр та Мальта), яка характеризується обмеженим переліком послуг, які надаються державою, з більшим акцентом на підтримку діяльності неурядових організацій, таких як Червоний Хрест тощо.

3. Північно-європейська модель (Германія, Австрія, Нідерланди, Франція, Бельгія). Послуги з соціального захисту надаються переважно неурядовими організаціями, у т. ч. релігійними. Однак, фінансування їх соціальних програм отримують фінансування переважно з державного бюджету [2, с. 175–176].

Отже, на основі зарубіжного досвіду можна виокремити пріоритетні напрями реалізації механізмів соціального захисту, зокрема: забезпечення мінімальної розміру пенсій; використання інструментів контролю за фінансовою життєздатністю систем страхування; вдосконалення та модернізація адміністративних основ функціонування системи соціального захисту (одержання внесків, формування бази осіб, що потребують адресну допомогу тощо); розвиток системи державно-приватного партнерства у цій сфері.

Література:

1. Колосовська І. Сучасні підходи у реформуванні соціальної політики держави як регулятора розвитку соціальної сфери / І. Колосовська // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 43. – С. 152–158.
2. Manolescu E. Socio-economic Models During the Period of Crisis / Elena Manolescu / Theoretical and Applied Economics. – 2011. – V. 18. – № 9(562). – pp. 173-180.
3. World Social Protection Report 2014/15 / International Labour Organization. – 2015. – 336 p.
4. <https://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2014-2015/europe/guide.html>

Мірошкіна Ю. І., слухач

Київського національного університету культури і мистецтв,

Науковий керівник: Горник В. Г., д-р наук з держ. упр., доц.,

завідувач кафедри державного управління і права

Київського національного університету культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Фінансова безпека держави сприяє створенню соціально орієнтованої ринкової економіки, забезпечує зростання рівня життя й добробуту населення, відіграє провідну роль у провадженні ефективної економічної політики в державі, а також виступає гарантом соціальної стабільності в суспільстві та є запорукою фінансового розвитку країни, її становлення на міжнародній арені як конкурентоспроможного й інвестиційно-привабливого суб'єкта. Фінансова безпека у своїх правових взаємозв'язках повинна іманентно та всеохоплююче брати участь у регулюванні діяльності всіх державних і суспільних інститутів. Це пов'язано з тим, що ефективна стратегія регулювання суспільних відносин, які виникають у фінансовій сфері, гарантує стабільний і послідовний розвиток держави.

Окремими питаннями дослідження та аналізу правового забезпечення економічної безпеки займалися такі вітчизняні науковці, а саме: А. І. Берлач, З. С. Варналій, І. І. Дідович, Е. С. Дмитренко, О. О. Зінченко, Т. С. Клебанова, О. Є. Користін, О. М. Ляшенко, В. І. Мунтіян, М. М. Пендюра, І. І. Подік, О. В. Половян, В. П. Пономарьов, А. Й. Присяжнюк, В. М. Руфанова та ін. Водночас особливості сучасного правового регулювання фінансової безпеки України висвітлені недостатньо.

З'ясуванню змісту дефініції «правове регулювання фінансової безпеки України». У загальному значенні розуміють як створення і регламентація умов для

здійснення певного процесу; гарантування чогось; захист, охорона кого-, щонебудь від небезпеки [1, с. 85].

З урахуванням змісту наведеного поняття, «правове регулювання фінансової безпеки» слід розуміти як єдину сукупність правових засобів, за допомогою яких відбувається впорядкування відносин у фінансовій сфері відповідно до мети й завдань, які постають перед державою під час виконання нею своїх функцій.

Для побудови чіткої системи правового забезпечення фінансової безпеки держави необхідно дослідити два напрями:

- 1) нормативно-правові акти, що стосуються всіх складових елементів фінансової безпеки держави та забезпечують її в цілому;
- 2) нормативно-правові акти, які забезпечують безпеку окремих складових фінансової безпеки.

Визначаючи коло нормативно-правових актів, доцільним є виокремлення норм, які визначають правила належної поведінки в досліджуваній сфері; норм, які встановлюють відповідальність за вчинення порушень у зазначеній сфері; норм, які визначають алгоритм дій державних органів і місцевої публічної влади під час забезпечення фінансової безпеки держави та окремих регіонів України.

Визначаючи коло нормативно-правових актів, які забезпечують фінансову безпеку держави в цілому, погоджуємось, що означені питання в більшості законодавчих актів загалом відсутні, а в інших – розглянуті лише поверхнево [2]. До норм, які визначають правила належної поведінки у сфері забезпечення фінансової безпеки держави, належить Основний Закон. У ст. 17 Конституції України однією з найважливіших функцій держави визначено забезпечення її економічної безпеки, складовою якої є фінансова безпека. Зважаючи на те, що це положення закріплено в Конституції України, можна стверджувати, що будь-яка особа має дотримуватись усіх спеціальних норм, які конкретизують правила поведінки для забезпечення кожної зі складових фінансової безпеки держави та окремих регіонів. Також до цієї групи норм належить Закон України «Про

запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні»[3], який визначає належну поведінку суб'єктів господарювання в умовах фінансової кризи для забезпечення як фінансової безпеки, так і національної безпеки держави загалом. А також цілої низки інших законодавчих актів, зокрема: «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», «Про іпотеку», «Про заставу» та ін.

Відповідальність за вчинення правопорушень у зазначеній сфері передбачена в Кримінальному кодексі України та Кодексі України про адміністративні правопорушення.

На законодавчому рівні врегульовані питання щодо забезпечення фінансової безпеки держави, або в цілому визначено порядок дій представників органів державної влади у протидії злочинності, у тому числі й у фінансовій сфері. Зокрема, у Законі України «Про основи національної безпеки України» одним з основних напрямів державної політики визнано подолання «тінізації» економіки шляхом реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення відпливу капіталів за кордон, зменшення поза банківського обігу грошової маси; забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку; здійснення виваженої політики внутрішніх і зовнішніх запозичень.

Орієнтовний обсяг щорічних втрат України від використання схем прихованого виведення капіталу, у яких у різний спосіб використовуються офшорні зони або території з низьким рівнем оподаткування, складає близько 9 млрд дол. При цьому, часткове повернення цих коштів в Україну у вигляді кредитів, прямих або портфельних інвестицій не компенсує втрати бюджету та реального сектору вітчизняної економіки, оскільки таке повернення супро-

воджується необхідністю обслуговування боргових зобов'язань, сплати дивідендів тощо. Крім того, частково капітал повертається з використанням короткострокових фінансових інструментів, що негативно позначається на стійкості фінансової системи України.

Аналіз нормативно-правових актів, які регулюють діяльність держави в особі її органів дає підстави стверджувати, що сьогодні чинний лише один документ, який в цілому відображає концептуальні положення забезпечення фінансової безпеки держави – Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р, у якій сформульовано основні засади та напрями державної політики щодо забезпечення національної безпеки держави у фінансовій сфері.

У зв'язку з цим, формування в Україні дієвої системи протидії прихованому виведенню фінансових ресурсів та штучній мінімізації податкових зобов'язань через використання «податкових гаваней» є однією із передумов зниження рівня тінізації національної економіки та підвищення її фінансової стійкості.

Література:

1. Чуйко З.Д. Конституційно-правовий механізм забезпечення національної безпеки України / З.Д. Чуйко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – № 8. – 2006. – С. 81–89.

2. Підхомний О.М. Інституційні основи стратегії фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / О. М. Підхомний, Л. С. Яструбецька // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 6. – Т. 2. –

Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2010_6_2/6.pdf.

3. Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 20–21, ст.745)

4. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р.

№ 569-р [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [zakon4/rada.gov.ua/
laws/show/569-201](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-201)

*Павлов К. В., д-р экон. наук, проф.,
Камский институт гуманитарных и инженерных технологий
г. Ижевск, Россия*

ПАТОИНСТИТУТЫ, ПАТОИНСТИТУЦИОНАЛИЗМ И МОДЕРНИЗАЦИЯ РОССИЙСКОЙ ЭКОНОМИКИ

Институционализм как новое направление экономической мысли возник в США в начале XX столетия как одна из форм отображения усилившихся монополитических тенденций в экономике, содействуя разработке и развитию «антитрестовской» политики собственной страны. В определенной мере институционализм противопоставляется неоклассическому направлению экономической теории, исходящей из великого тезиса, сформулированного еще великим А. Смитом о «невидимой руке» рынка, т. е. о совершенстве рыночного хозяйственного механизма и саморегулируемости рыночной экономики. Нося междисциплинарный характер, институционализм наряду с материальными факторами в качестве определяющей силы развития экономики выделяет также правовые, моральные, этнические, духовные и другие факторы, рассматриваемые в историческом аспекте.

В основе категориального аппарата институционалистской концепции лежит понятие «институт», причем к институтам относят самые разнообразные понятия, такие, как собственность, государство, семья, профсоюзы, религия, нравы и т. п. [1]. Таким образом, институт в данной концепции рассматривается в качестве первичного элемента движущей силы общества в экономике и вне ее. Иначе говоря, институционализм в ретроспективном плане – одна из первых экономических теорий, по существу вышедших за пределы исключительно воспроизводственных отношений и где стали учитываться, причем не вне, а внутри этой теории также и иные формы общественных отношений – правовые, социальные, экологические, этнические и пр.

Развитие институтов происходило в течение длительного периода времени, т.е. это был длительный процесс, который включал их создание, отбор и формирование эффективной системы институтов. В последнее время все чаще говорят о выращивании институтов. В значительной мере это определило то обстоятельство, что в рамках институциональной теории за вековой период ее развития сформировалось несколько различных и вполне самостоятельных, целостных концепций. Среди такого рода концепций можно выделить следующие: новая институциональная экономика, неинституциональная экономика, эволюционная экономика и ряд других. Так, в рамках первого из перечисленных научных направлений изучается институциональная структура государства, реальные институты – организации и хозяйственные системы.

Неинституциональная экономика изучает влияние отношений и прав собственности на развитие социально-экономических систем, осуществляет анализ транзакционных издержек, исследует экономические аспекты заключения разнообразных контрактов. Эволюционная экономика изучает взаимосвязь между технологическими и социально-экономическими процессами, рассматривает вопросы разработки оптимальной стратегии поведения фирмы.

На наш взгляд, в настоящее время необходимо рассмотреть вопрос о целесообразности формирования еще одного научного направления в рамках институциональной теории – направления, названного нами «патоинституционализм». В рамках этой научной концепции планируется сконцентрировать внимание на изучении патологических процессов в институциональной системе и в самих институтах (которые по аналогии можно назвать патоинститутами). Использование данного названия объясняется тем, что термин «патологический процесс» образован от греческого «патос», что означает болезнь [2]. Учитывая, что в последнее время на разных уровнях общественной иерархии участились всевозможные кризисы, которые весьма болезненно переживаются населением,

представляется, что развитие патоинституционализма является весьма актуальным.

Еще одним очень важным аспектом патоинституционализма может стать изучение различных видов и типов патологий в самой институциональной системе, в том числе во всевозможных институтах. В этой связи крайне важной проблемой может стать определение критериев и количественных показателей, на основе которых нормальный институт отличается от патоинститута. Такого рода проблема актуальна и для институциональной системы в целом (т.е. для определения нормальной и патологической институциональной системы в целом).

Литература:

1. Институциональные проблемы эффективного государства / Под ред. В. В. Дементьева, Р. М. Нуриева. Донецк : Донецкий национальный технический университет, 2011. 292 с.
2. Павлов К. В. Патологические процессы в экономике. М.: Магистр, 2009. 461с.

Парадня І. С., слухач

*Київського національного університету культури і мистецтв,
Науковий керівник: Горник В. Г., д-р наук з держ. упр.,
доц., завідувач кафедри державного управління і права
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ІНСТИТУЦІЙНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ТОРГОВИХ ВІДНОСИН: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Світове торгове право пройшло значне становлення починаючи ще з давніх часів. Так чи інакше, а у зв'язку з неоднаковим географічним та економічним розвитком між державами постійно існували торговельні відносини. Відмінністю сучасного періоду тільки в тому, що ХХ та ХХІ століття характеризується «правом миру», тобто значним правовим регулювання позамілітарських способів у вирішенні будь-яких конфліктів між країнами, у тому числі і зовнішньоекономічних.

Однак епоха, що настала, характеризується не тільки зростанням взаємозалежності й інтеграції держав світового співтовариства, але й спричиняє істотну трансформацію архітектури глобального мирного співіснування, у тому числі й в торговій сфері, яка склалася в часи біполярної світобудови. Глобалізація, що характеризується цивілізаційним порядком існування суспільства, заснованим на вільному глобальному (трансграничному) русі (циркуляції) головних економічних факторів: товарів, послуг, капіталів і осіб, відкрила перед державами не тільки широкі можливості співробітництва і розвитку, але й «висвітлила» раніше сховані між ними глибинні суперечності й протистояння, що прямо позначаються на системі світових господарських зв'язків [1].

Активний процес інтеграції України у світове економічне співтовариство об'єктивно веде до зростання обсягу торгових операцій з іншими країнами і

впливає на правове становище нашої держави в системі міжнародних економічних відносин, що переживають етап інтенсивного розвитку.

Україна будучи однією з республік СРСР, після припинення його існування і здобуття державної незалежності здійснила ряд ліберальних реформ з метою ослаблення адміністративно-командної системи в економіці. Варто зазначити, що ці реформи забезпечувалися нормативно-правовим супроводом.

Під час проведених реформ в Україні була ліквідована державна монополія на зовнішньоторговельні операції. З метою регулювання ЗЕД у країні були введені тарифні й нетарифні методи регулювання. Новацією у новому економічному становищі України став той факт, що всім суб'єктам, що господарюють, було надано невід'ємне право виходу на міжнародні ринки [2, с. 45].

Важливим етапом на шляху нормативно-правового забезпечення торговельної політики України стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 року (далі – Закон). Положення закону визначили загальний порядок укладення і виконання міжнародних договорів незалежно від їхнього характеру. Значений Закон став правовою основою для укладення Україною міжнародних економічних договорів.

Прийняття Конституції України 1996 року [3] стало важливою соціально-політичною подією, що мало не тільки внутрішньодержавний, але і міжнародно-правовий аспект. Тут варто погодитися з М.О. Баймуратовим у тому, що одним із істотних аргументів, які підтверджують такий міжнародний аспект, стала конституційна регламентація міжнародних договорів України, що визначає її правову поведінку на міжнародній арені [4, с.111].

Базовим законом, що регламентує ЗЕД України, безсумнівно є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року, що був прийнятий ще в період існування СРСР і до якого внесено більше 50 змін [3].

Також Україна бере активну участь у формуванні міжнародного торгового права, свідченням цьому є її членство в близько 30 міжнародних організаціях,

участь у близько 250 міжнародних багатобічних договорах, установлення дипломатичних відносин з більш ніж 150 державами й активна участь у діяльності ООН і її робочих органів [1]. В основі активної участі України у формуванні світового торгового права лежить її міжнародна правосуб'єктність, що знайшла як своє системне закріплення в національному законодавстві за допомогою прийняття низки законів.

Магістральним шляхом участі України у формуванні світового торгового права є її участь у широкому і різноманітному міждержавному співробітництві, заснованому на розпорядженнях міжнародно-правових норм, що регламентують різні інституціональні галузі міжнародного публічного права. Важливим фактором участі України у формуванні світового торгового права є її входження у СОТ, що в даний час, без перебільшення, є найбільш впливовою і значимою міжнародною торговою організацією.

Тому, однією з найбільш визначних подій в історії України є підписання 21 березня 2014 між нашою країною та Європейським Союзом року політичної частини Угоди про асоціацію. Основним її здобутком є демонстрація Заходом своєї підтримки нашій державі, зокрема, в питаннях недоторканності кордонів та територіальної цілісності (на всіх міжнародних зустрічах з посадовцями Російської Федерації представники Європейського Союзу заявляють про необхідність збереження територіальної цілісності нашої країни і однозначному поверненні Криму і Донбасу до складу України), а також активізація роботи з адаптації українського законодавства до стандартів ЄС.

Після підписання економічної частини Угоди відбулося скасування мит на різні групи товарів обома сторонами, що відобразиться на цінах імпортової продукції та збільшенні ринку збуту для українських виробників. Поряд з цим, слід погодитися з багатьма фахівцями в галузі торгового права, і внести зміни до чинного законодавства України, а саме прийняти Закон «Про експортне страхування та кредитування» задля забезпечення розвитку та гарантування

українського експорту. Закон має містити положення: про страхування експортного кредиту у формі надання державних гарантій для забезпечення платіжних доручень урядів та експортно-кредитних агенцій іноземних країн, гарантії платіжних зобов'язань банку-агента [5, с. 22].

Вільна та ефективна конкуренція міжнародних об'єднань може бути тільки тоді, коли вони обидва використовуватимуть однакові правила гри. Залякування, військові окупації та використання інших політичних інструментів не є припустимими для побудови економічних відносин між державами у XXI столітті.

У більшості держав Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), крім інституцій, діючих у сфері офіційного страхування і захисту експортерів, у співпраці з ними функціонують інституції, що займаються фінансуванням експорту. Без огляду на тип власності та взаємозв'язки з державними органами, вони реалізують скоординовану програму офіційного сприяння експорту. Йдеться про квоти безпосередньо з бюджету, з відокремлених урядових фондів, з позик та капіталу, асигнованих урядом чи, зрештою, з відкритого грошово-кредитного ринку.

Необхідно створити в Україні Центр сприяння доступу українських експортерів на зовнішні ринки. Ця структура має виконувати юридично-консультативні функції, допомагаючи тим самим вирішувати проблеми українських виробників при роботі на зовнішніх ринках (антидемпінгові процедури, захисні заходи імпортерів). Даний Центр також має аналізувати умови угод і контрактів економічних операторів, що прагнуть отримати доступ до національної системи кредитування і страхування експорту.

Література:

1. Львова Є. О. Правове регулювання міжнародного економічного правопорядку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Львова Єлизавета Олегівна; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – Київ, 2009. – 20 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародний економічний правопорядок: актуальні питання правового регулювання / М. О. Баймуратов, Є. О. Львова, Б. В. Бабін; за ред. М. О. Баймуратова; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Маріуп. держ. ун-т, Представництво Європ. орг. публіч. права в Україні. – Суми : Унів. кн., 2011. – 257 с.

3. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 року (зі змінами внесеними згідно із законом №742-VII від 21 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами / М. О. Баймуратов, Ю. С. Хоббі; за ред. М. О. Баймуратова; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Маріупол. держ. ун-т, Представництво Європ. орг. публіч. права в Україні. – Суми : Унів. кн., 2013. – 298 с.

5. Торговельна політика України: перспективи і пріоритети інтеграції / керівник проекту – Лев Фрейнкман // Управління зменшення бідності та економічного менеджменту регіон Європи та Середньої Азії. – Київ : 2004. – 24 с.

УДК 351.863

*Помаза-Пономаренко А. Л., канд. наук з держ. упр.,
ст. наук. співроб. наукового відділу з проблем державної безпеки,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Науково-категоріальний апарат дослідження безпеки пов'язаний з різними її трактуваннями. На сучасному етапі розвитку людства, що характеризується науковими, технологічними, інформаційними, військовими досягненнями, безпека стала застосовуватися як у вузькому, так і в широкому сенсі. У вузькому сенсі, наприклад, на підприємствах використовується термін «техніка безпеки», як здатність зберігати свої технічні експлуатаційні показники відповідно до передбачених заходами захисту. У широкому сенсі термін «безпека» трактується як філософська категорія і пов'язується з якоюсь абстрактною формою вираження життєздатності та життєстійкості об'єктів конкретного світу. Безпека розглядається також як здатність об'єкта, явища або процесу зберігати свої основні характеристики, параметри, сутність, при патогенних, що руйнують впливах з боку інших предметів, явищ або процесів.

Істотною перешкодою на шляху дослідження регіональної безпеки є його суто «легальне» трактування та вплив процесів політичної дезінтеграції. Відтак, регіональна безпека розуміється як частина національної безпеки, що має специфічні завдання та цілі, або в контексті «стихійного» розвитку регіонів, орієнтованого на «виживання» регіонів в умовах перехідних процесів.

На наше переконання, поняття «регіональна безпека» знаходиться на міждисциплінарному стику, і відображає синтетичний характер життєдіяльності регіону, що характеризується стійкістю його політичної, соціальної та культурної системи щодо глобальних і регіональних викликів, містить потенціал розвитку для

реалізації соціальних стратегічних цілей. З огляду на це зміцнення регіональної безпеки в Україні визначається необхідністю реалізації стратегії стабільного соціального розвитку, яка виражається в усуненні соціальних і регіональних диспропорцій, запобігання екстремальних, надзвичайних ситуацій.

Регіональна безпека, включаючи національні та регіональні інтереси, а також інтереси тактичного і стратегічного характеру, націлена не на виживання, як це пояснюється в сучасних теоріях нестабільності, а на розвиток, який забезпечується системою безпеки.

Визнаючи диференціацію в рамках регіональної безпеки таких напрямків, як економічна, екологічна, інформаційна безпека, ми дотримуємося позиції, згідно з якою регіональна безпека носить соціально-орієнтований зміст і є ефективною, якщо включає взаємодію держави і регіонального співтовариства на основі соціального моніторингу та планування. Інакше відбувається «дроблення» регіональної безпеки, і приватні інтереси починають переважати над регіональними і загальнодержавними. Отже, регіональна безпека означає не тільки реальну захищеність від регіональних загроз, але й сукупністю заходів, що забезпечують, передумови для стабільного розвитку регіону. Така постановка проблеми націлює на зв'язок регіональної безпеки з високою якістю публічного та соціального управління, досягненням оптимального співвідношення інтересів держави, регіону і особистості.

У продовження зазначимо, що роль державних органів не обмежується парадигмою «регіон – центр»; держава є гарантом і основним суб'єктом регіональної безпеки, який взаємодіє і з регіональною владою, і з населенням регіонів. Як відомо, сучасний і передсучасний періоди розвитку України характеризується не тільки самоусуненням держави із сфери економіки, «введенням» ринку і розвитком конкуренції, але й відмежуванням від проблем регіональної безпеки, що викликало регіоналістські тенденції в артикулюванні даної проблеми. Це призвело до розбіжностей інтересів загальнонаціональної і

регіональної безпеки, зробило регіональну безпеку заручником політичних ігор у «перетягуванні канату» між центром і регіоном.

Разом із тим, державними органами мають визначатися управлінські параметри регіональної безпеки. Ці функції, безумовно, відносяться громадянами до компетенції держави. Важливо відзначити, що державні органи повинні бути інкубатором соціальних інновацій, спрямованих на досягнення стабільного соціального розвитку, визначати високі стандарти в реалізації регіональної безпеки. Державні органи повинні володіти достатньою здатністю «самокритики» і «саморозвитку», щоб переламати систему реактивного впливу та традицію антикризового менеджменту, через політику випередження ситуації або її конструювання. Це вимагає, у свою чергу, взаємодії з громадськими організаціями та ЗМІ, з моніторингом «вузьких місць» у соціальному житті регіонів і, таким чином, визначення точок нестабільності. Крім того, від державних органів залежить ступінь визначення форм участі суб'єктів регіону у стабільному соціальному розвитку, тими способами, якими вони можуть реалізувати свої інтенції й інтереси.

Погоджуюмля із О. Оржель, що сучасний євроінтеграційний дискурс характеризується надмірною поверховістю і недостатньою активністю, зосереджується на обмеженому колі питань, не торкається фундаментальних теоретико-методологічних основ регіональної соціальної безпеки, не досліджує чинників і важелів, завдяки яким у кризові часи вона залишається цілісною системою [1, с. 1]. Натомість у ЄС питанням згуртування приділяється велика увага: економічне, соціальне і територіальне згуртування належать до засадничих цілей ЄС, протягом десятиліть виробляється та реалізується політика згуртування, на фінансування якої витрачається третина сукупного бюджету ЄС.

Курс на модернізацію Української держави, розпочатий у 2010 р., передбачає проведення глибинних реформ, потребує аналізу й осмислення тенденцій і напрямів сучасних суспільно-політичних та інституційно-управлінських транс-

формацій, спонукає до пошуку, адаптації та запозичення кращого світового управлінського досвіду, опанування новітніми інструментами державного управління. Відтак, перспективним є детальний розгляд закордонних позитивних практик забезпечення регіональної соціальної безпеки.

Література:

1. Оржель О. Ю. Управлінський вимір згуртування Європейського Союзу: теоретико-методологічні засади : автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / О. Ю. Оржель ; НАДУ. – Київ, 2013. – 40 с.

*Пристайко В. В., аспірант кафедри філософії,
теорії та історії державного управління
НАДУ при Президентові України,
Науковий керівник: Кравченко С. О., д-р наук з держ. упр., доц.,
НАДУ при Президентові України,
м. Київ, Україна*

НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН ЯК КРАЙНЯ ФОРМА РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Жодна країна світу, незважаючи на рівень її економічного та політичного розвитку, не застрахована від виникнення надзвичайних ситуацій воєнного, соціального, техногенного чи природного характеру, які порушують нормальні умови життєдіяльності населення та вимагають від органів публічної вжиття особливих антикризових заходів реагування. Як слушно зазначає А. Басов, у надзвичайних ситуаціях кардинально змінюються суспільні відносини, що вимагає якісно іншого правового регулювання. Дотримання звичайно діючих юридичних процедур і правил під час «існування» надзвичайної ситуації може створити додаткову загрозу для правопорядку [1, с. 63].

Під час виникнення надзвичайних ситуацій (природних катаклізмів, техногенних аварій і катастроф, соціально-політичних та військових конфліктів) події виходять з-під звичайного контролю, і в цих умовах ординарні механізми суспільної життєдіяльності припиняють працювати. За таких умов органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані застосовувати спеціальні адміністративні, управлінські та організаційно-правові форми захисту прав і свобод людини і громадянина на відповідній території держави.

Велика кількість глобальних небезпек різної генези вимагає створення спеціальних механізмів регулювання суспільних відносин, що виникають у надзвичайних ситуаціях. Одним з основних таких механізмів якраз і є

комплексний міжгалузевий інститут надзвичайного стану.

Відповідно до ст. 11 Кодексу цивільного захисту України, у нашій державі запроваджено єдину державну систему цивільного захисту, яка, залежно від масштабів і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, функціонує у таких режимах: 1) повсякденного функціонування; 2) підвищеної готовності; 3) надзвичайної ситуації; 4) надзвичайного стану [2].

Надзвичайний стан є крайньою формою реагування на надзвичайну ситуацію. Він вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України. Правовою основою для введення надзвичайного стану є Конституція України, Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» та інші закони [3]. Для введення режиму надзвичайного стану необхідні спеціальні умови, він може бути введений лише за наявності реальної (тобто такої, що вже настала) загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим [4, с. 97].

В історії України надзвичайний стан було введено лише один раз – у 2005 р. у зв'язку із захворюванням птаці високопатогенним грипом, що мало місце в окремих районах Автономної Республіки Крим. Крім того, у 2008 р. окремі території Вінницької, Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Тернопільської та Чернівецької областей були оголошені зонами надзвичайної екологічної ситуації, у 2014 р. на Сході України було ініційовано проведення широкомасштабної антитерористичної операції. Хоча два названі заходи не належать до надзвичайного стану, однак вони також є однією із крайніх форм реагування на виникнення кризових ситуацій в державі.

У контексті державного управління надзвичайний стан можна визначити як один із можливих режимів діяльності органів державного управління в кризовій ситуації, що передбачає тимчасове і чітко регламентоване законом надання цим органам надзвичайних повноважень та, одночасно, обмеження прав і свобод

людини і громадянина. Введення надзвичайного стану є одним із способів подолання значних криз у державі. Важливо відзначити, що метою запровадження цього правового режиму є нормалізація стану справ, запобігання порушенням громадського порядку, недопущення погіршення соціально-політичної та фінансово-економічної обстановки, а також підвищення довіри населення до органів публічної влади.

В умовах надзвичайного стану обмеження окремих фундаментальних прав і свобод людини і громадянина є необхідним і неминучим заходом. Водночас існує низка прав і свобод, які мають неухильно забезпечуватися, зокрема на життя, на рівність, на гідність, на громадянство тощо. Ця вимога впливає не тільки з Основного Закону України, але й з міжнародних зобов'язань держави.

Введення надзвичайного стану має не тільки позитивні сторони, в умовах диктаторських або авторитарних режимів цей захід використовувався для переслідування інакомислячих, недопущення демократичних перетворень. Так, у Республіці Чилі правовий режим надзвичайного стану тривав 15 років (з вересня 1973 р. до серпня 1988 р.). На нашу думку, у випадку виникнення об'єктивних потреб введення надзвичайного стану інститути громадянського суспільства мають посилено приділяти увагу діяльності органів публічної влади з метою недопущення свавілля та надмірної концентрації владних повноважень. Держава має залучати громадськість до процесу вироблення та прийняття управлінських рішень в цих умовах.

Література:

1. Басов А. В. Адміністративно-правовий режим надзвичайного стану : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Басов Андрій Віталійович. – Харків, 2006. – 180 с.
2. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовт. 2012 р. № 5403-VI // Відом. Верховної Ради України. – 2013. – № 34-35. – С. 1802.

3. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 берез. 2000 р. № 1550-III // Відом. Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – С. 13-17.

4. Єзерський Д. О. Правове регулювання надзвичайного стану в Україні / Д. О. Єзерський // Юрид. часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2014. – № 1. – С. 93-101.

Пузирь І. М., аспірант

Класичний приватний університет,

Науковий керівник: Мерзляк А. В., д-р наук з держ. упр., проф.

Класичний приватний університет,

м. Запоріжжя, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ТА МАРКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТА ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Екомаркування як один з інструментів екологічної політики дає змогу засвідчити відповідність товарів та послуг певним екологічним і соціальним нормам, що в результаті стимулює зміни в поведінці виробників та споживачів. Відповідність вимогам екологічного маркування є добровільним, але надає конкурентні переваги тим виробникам, продукція яких їм відповідає.

Дієвим у контексті підтримки виробників екопродукції та послуг видається механізм державних закупівель екопродукції та послуг. Так, наприклад, в КНР у 2013 р. обсяг державних закупівель екопродукції та послуг сягнув 11% ВВП [3]. Новим законодавством ЄС у частині екологічних стандартів з 2014 р. передбачено закупівлю за державні кошти тільки тих товарів та послуг, які відповідають добровільним екологічним стандартам. А Угодою про асоціацію Україна – ЄС передбачено перехід України на відповідні норми у термін до 2019 р. [1].

Найбільші показники за критерієм частки ліцензованої продукції у загальному їх обсязі мають Італія (44%), Франція (14%), Іспанія (7%) (рис. 1).

Програма екологічної сертифікації та маркування ЄС була запроваджена у 1992 р. Європейською комісією та наразі охоплює 44,7 тис. найменувань товарів та послуг (рис. 2), що містяться в понад 2 тис. ліцензій [2]. Країнами ЄС –лідерами за числом товарів та послуг, що мають екологічне маркування є Італія (43,8% всієї екомаркованої продукції країн ЄС) та Франція (13,8%).

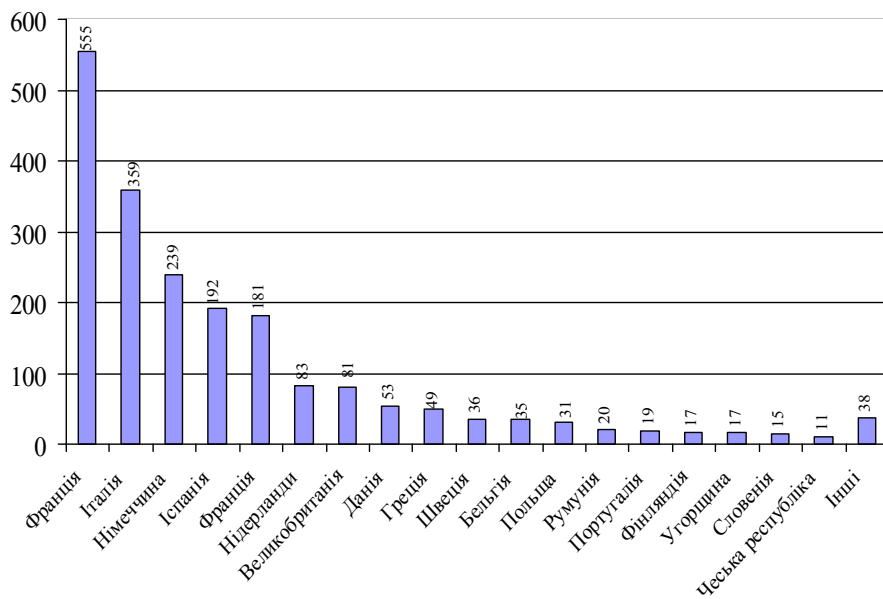

Рис. 1. Число ліцензій ЄС у країні, 2015 р.

У цілому, серед країн інтеграційного об'єднання 17 з них мають зазначений показник на рівні більшому за 0,2%. У решті держав ЄС частка таких товарів та послуг дуже незначна, а Ісландія та Хорватія не мають екомаркованої продукції взагалі.

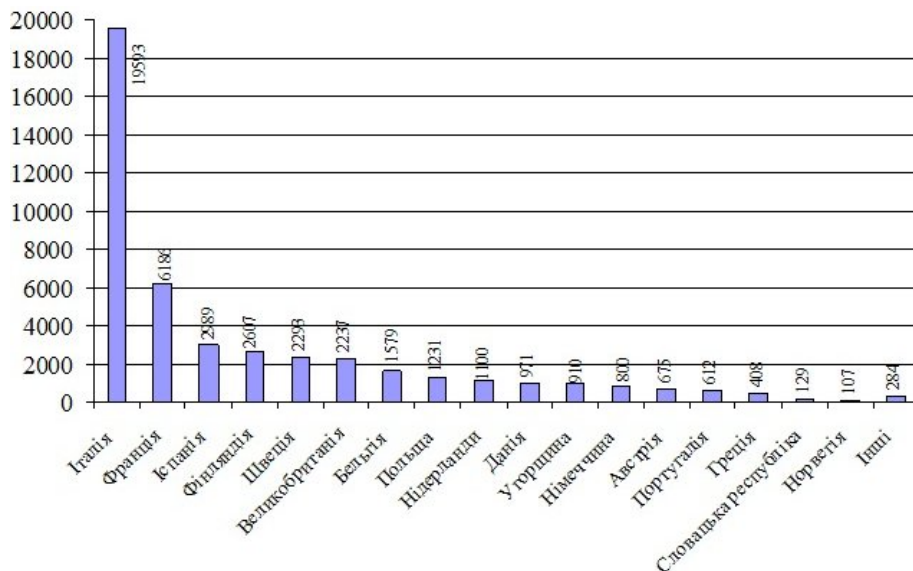

Рис. 2. Число найменувань товарів та послуг з екологічним маркуванням по країнах ЄС, 2015 р. *

* Джерело : офіційний сайт Європейської комісії

3-поміж країн Східної Європи достатні показники за цим критерієм мають Польща (1231 найменування) та Угорщина (910 найменувань), що відповідно в 3,1 та 2,3 рази більше за кількість екомаркованої продукції в Україні.

У цілому, екологічна політика ЄС та підтримка конкурентоспроможної присутності ЄС на світовому ринку є взаємопов'язаними елементами, оскільки екологічна політика відіграє ключову роль у створенні робочих місць і стимулюючих додаткових інвестицій.

Література:

1. Україна стане учасником «Нового Шовкового шляху» [Електронний ресурс] / Всеукраїнська громадська організація природоохоронного спрямування «Жива планета». – 2015. – Режим доступу : <http://www.zhiva-planet.org.ua/novuny/383-new.html>.
2. Ecolabel: Facts and Figures [Electronic resource] / European Commission. – Available : <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html>.
3. Kuy Woong Ko Korea's Green Public Procurement and Lessons Learned [Electronic resource] / Kuy Woong Ko / Korea Environmental Industry and Technology Institute. – Available : http://www.cepal.org/sites/default/files/events/files/korea_green_public_procurement.pdf.

ПАНІВНІ СУБКУЛЬТУРИ ТА ПРОБЛЕМИ АНТИКРИЗОВИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Для управлінських аспектів трансформації сучасного громадянського суспільства проблема антикризових механізмів державного регулювання цілком логічна, проте особливе місце у цьому контексті займає й малодосліджене питання субкультур, особливо панівних. Логічно постає питання взаємозв'язків між антикризовими механізмами державного регулювання та панівними, домінуючими субкультурами (О. Змановська та ін.). Державне регулювання обумовлює певний рівень та ступень розвитку культури, особливо загальної та професійної.

За останнє десятиріччя набув поширення термін «мейнстрим», який позначає пануючий напрямок у культурі, що, як правило, контрастує з іншими (переважно субкультурними) напрямками. У дезінтегрованому, кризовому суспільстві культурний мейнстрим іноді втрачає панівні позиції. Тоді культурне тло суспільства, включаючи окремі аспекти його регулювання, може стати децентралізованим і розпорошеним. А тому становити загрозу для розвитку громадянського суспільства.

Для управлінських аспектів трансформації сучасного громадянського суспільства особливе значення має субкультурне багатоміття при пануванні панівних резонансних субкультур. Деякі дослідники (В. Ядов, Ю. Петрова та ін.) наводять думку, що років через двадцять характер мислення і культура сучасної молоді стануть типовим для суспільства. Процеси, які часто присутні у окремих субкультурах ніби внаслідок їх експансії можуть стати панівними. Деякі вчені (Ю. Петрова та ін.) вважають, що при діалозі «ядерних» та «периферійних» культурних систем відбувається їх взаємодія. Але є й протилежні думки

(С. Родіонов тощо). Панівна субкультура виділяється за характеристикою її специфіки, ареалу впливу (кількість носіїв, прихильників, сферу побутування та поширення тощо), адептам (кількість у відсотках перевищує 5%, у абсолютних числах, співвідношеннях і т. д.).

Зі становленням і розвитком класового суспільства розвиваються механізми державного регулювання, але й посилюється і культурна диференціація, урізноманітнюється й поширюється субкультурне багатоманіття, а панівні (домінуючі, провідні) субкультури здійснювали переважно позитивний вплив. Так, у феодальній Європі це були духівництво і дворянство, у нас – аристократи (князі, старшина тощо) і духівництво. Коли ж починається розбалансування механізмів державного регулювання та тиск деструктивних сил (неосвічені, бездуховні утворення, наприклад кримінальна субкультура), то виникає небезпека занепаду.

Позитивні чи негативні панівні субкультури за певних історичних умов та культурних обставин впливають («тиснуть», тяжіють, давлять тощо) на тимчасові (й відносно вічні) основні, базові, панівні константи конкретної культури (у середовищі якої вони і перебувають), а опосередковано і на механізми державного регулювання.

Панівні субкультури стають підкультурним мейнстримом, своєрідним «підводним» чи «вторинним» (по суті другим культурним) мейнстримом. Тому важливо, які панівні субкультури домінуватимуть? Елітарні, наприклад, чи кримінальні? Це проблеми, що близькі до тем і питань антикризових механізмів державного регулювання та аспектів трансформації громадянського суспільства.

Резонансні субкультури, особливо найвпливовіші серед них, за певних обставин активно «тиснуть» на свій певний (за тих часів, місцевостей, за колом осіб тощо) культурний мейнстрим (тимчасовий, обумовлений історичними, соціальними та іншими реаліями). Ці субкультури корегують соціокультурні процеси та їх результати (включаючи реалії громадянського суспільства). Як наслідок – культурне поле громадянського суспільства і держави (соціуму, регіону,

континенту тощо) та механізми його регулювання зазнають трансформацій. Типовий приклад СРСР і СНД наприкінці ХХ століття з їх переоцінками цінностей.

В основі культури – загальнолюдські цінності (за суттю, змістом і т. д., у ідеалі – «вічний мейнстрим»), на периферії – зовнішні відмінності, своєрідності та особливості. Своєрідний «вічний мейнстрим» – як гуманний і загальнолюдський – є базовим, культуротворчим, відхилення від нього є небезпекою. Співвідносять «вічний мейнстрим» з золотим правилом етики, з вченнями Великих Вчителів і мудреців, зокрема з Декалогом та Євангелієм (але без конфесійних ангажованостей).

Пріоритети розвитку громадянського суспільства, серед різних чинників, базуються і на культурно-історичних, обумовлених рівнем розвитку, розуміння (тощо), визначених часом культурних реаліях. Вони внаслідок власних особливостей та якостей мали свої тимчасові ядра та основи, які можуть бути у більших чи менших відхиленнях від «вічного мейнстріму». Якщо основа «тимчасового мейнстріму» суттєво відхилилась від вічного, то постає небезпека деградації, а потім і знищення. Рівні та ступені відхилень «тимчасових мейнстрімів» обумовлені наближенням чи віддаленням від базового, правдивого, правильного, загальнолюдського і незмінного (на неперехідних цінностях) мейнстріму. Якщо якесь суспільство і його культура суттєво відхиляються від загальнолюдських ідеалів і цінностей, то постає біда (червоні терори, жахливі голодомори тощо).

Панівні субкультури як другий («підводний», новий, другосортний, подкультурний) мейнстрім стають тим конгломератом, який акумулює масив різних субкультур і впливає на основний культурний мейнстрім. Негативна пасіонарність і внутрішня деструктивність субкультур призводять до повільного або й до швидкого самознищення. Вони можуть мали свій стрижень, власний «тимчасовий мейнстрім».

Головне – це у нашій демократичній, славної, гостинній, єдиній, великій, неподільній, соборній незалежній Україні розвивати і вдосконалювати сучасне громадянське суспільство, – яке базується на загальнолюдських ідеалах і вічних цінностях, тобто відповідає основному, «вічному мейнстриму», – а для цього, за необхідності, застосовувати й антикризові механізми державного регулювання.

Література:

1. Радзієвський В. О. Базові резонансні субкультури сучасної України: монографія / В. О. Радзієвський. – Київ : Видавництво «Логос», 2014. – 664 с.

ФУНКЦІЇ ПРАВОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Враховуючи функціональний підхід функції правової експертизи нормативно-правових актів слід розглядати як функції особливого виду юридичної практичної діяльності, які за формою здійснення діяльності можна віднести до контрольних-наглядних функцій [1, с. 184].

Визначення функцій правової експертизи пропонує Т. О. Дідич, який розуміє під ними основні напрямки дослідження проектів нормативно-правових актів щодо їх відповідності основним принципам нормопроекування та загальноприйнятим традиціям побудови проектів юридичних документів [2, с. 186].

Автор вважає, що зміст поняття функції правової експертизи нормативно-правових актів є ширшим за запропонований Т. О. Дідичем. Отже, функціями правової експертизи нормативно-правових актів пропонуємо вважати напрямки діяльності із забезпечення якості законодавства шляхом проведення експертного дослідження нормативно-правових актів з метою усунення їх невідповідності необхідним вимогам.

Класифікацію функцій правової експертизи розробили О. М. Шишпаренко, І. О. Закіров з урахуванням того, що їй властиві як функції, які виконує експертиза як родові поняття та функції, притаманні саме цьому виду діяльності. До загальних експертних функцій О. М. Шишпаренко та І. О. Закіров відносять дослідницьку, діагностичну, прогностичну, аргументаційну, пояснювальну, орієнтаційну функції.

До числа спеціальних (приватних) функцій зазначені вчені пропонують віднести профілактичну, захисну, коригувальну, доказову, перевірочну, миротворчу, гармонізуючу, відновлювально-фрагментарну функції [6, с. 19; 4, с. 11].

В свою чергу, не розрізняючи функцій експертизи як родового та видового поняття, Т. О. Дідич відносить до функцій правової експертизи такі: системостворюючу, коригуючу, контрольну, забезпечення комплексності та конструктивності процедури нормопроєктування, аналітичну, прикладну [2, с. 186–187].

В якості однієї із функцій правової експертизи нормативно-правових актів З. Загинеї виділяє герменевтичну функцію, яка спрямована на виправлення недоліків тексту [3, с. 265].

У відповідності до завдань, які поставлені перед правовою експертизою нормативно-правових актів автор вважає, що вона покликана виконувати такі функції (в залежності від того відносяться вони до родових функцій експертизи або до видових): загальні (діагностичну, інформаційну, інформативну, аналітичну, аргументаційну) та спеціальні (порівняльну, корегувальну, превентивно-захисну, прогностичну).

Погоджуємось із визначенням діагностичної функції, яке запропонував В. Ю. Туранін, зокрема, її зміст полягає у визначенні стану правового регулювання суспільних відносин, що підлягають врегулюванню об'єктом експертизи на момент її проведення, а також властивості об'єкта експертизи [5, с. 56].

До загальних функцій правової експертизи можна віднести інформаційну, зміст якої полягає як у збиранні необхідної інформації для проведення експертизи, а також у наданні інформації замовнику експертизи. Разом з тим, увагу привертають характеристики інформації, отриманої внаслідок проведення правової експертизи, які виділяє І. О. Закіров, а саме: адекватність, повнота, корисність, доступність [4, с. 20], до яких варто додати своєчасність або актуальність інформації.

Важливою загальною функцією правової експертизи нормативно-правових актів виступає аналітична функція, яка полягає у аналізі та оцінці нормативно-правового акта, які спрямовані на детальне дослідження, вивчення характеристик, що в результаті формує повне уявлення про об'єкт експертизи.

Ще однією загальною функцією правової експертизи нормативно-правових актів можна назвати аргументаційну функцію, яка проявляється в послідовному обґрунтуванні, логічному поясненні отриманих висновків.

Змістом порівняльної та корегувальної функцій виступає порівняння норм, закладених у нормативно-правовий акт на відповідність з іншими нормативно-правовими, а також у порівнянні застосованих правил та прийомів юридичної техніки із тими, що рекомендуються до застосування, а також виправлення правотворчих помилок та помилок в правовому регулюванні.

Як вбачається, важливими спеціальними функціями правової експертизи є превентивно-захисна та прогностична функції, зміст яких полягає у недопущенні прийняття нормативно-правових актів, що містять норми, які вступають у суперечність із актами вищої юридичної сили або складені із порушенням правил юридичної техніки та захисті прав та законних інтересів юридичних, фізичних осіб, передбаченні характеру правових наслідків впливу предмета експертизи на суспільні відносини.

Література:

1. Гусарєв С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. – Київ : Знання, 2005. – 375 с.
2. Дідич Т. О. Нормопроекування: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. / Дідич Тарас Олегович. – Київ, 2006. – 218 с.
3. Загинеї З. Кримінально-правова герменевтика: монографія / З. Загинеї. – Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2015. – 380 с.
4. Закиров И. А. Правовая экспертиза: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: 12.00.01 / И. А. Закиров. – Нижний Новгород, 2008. – 27 с.
5. Туранин В. Ю. Проблемы экспертизы терминологии законопроекта / В. Ю. Туранин // Современное право. – 2008. – № 6. – С. 56–60.
6. Шишпаренок О. Н. Проблемы производства правовой экспертизы / О. Н. Шишпаренок // Академический юридический журнал. – 2010. – №1 (39). – С. 16–21.

УДК 336.13.051(477)

Романюк В. С., студента 6 курсу

Науковий керівник: Кравченко С. А.,

д-р наук з держ. упр., доц., проф.

Київського національного університету культури і мистецтв

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Кожна країна має свою унікальну модель фінансової системи. Україна, як і більшість країн Центрально-Східної Європи, пішла шляхом створення банківсько-орієнтованої моделі структурної організації фінансової системи, за основу якої взято німецьку модель універсального фінансування комерційними банками. Проте деякі елементи формувалися на основі ринково орієнтованої моделі, наприклад, система державного моніторингу учасників ринку цінних паперів створювалася за американським типом, а інфраструктурні інститути – за принципами, які близькі до директив Європейського співтовариства [2]

Сьогодні фінансова система України переживає одну з наймасштабніших криз за часи незалежності. Стан фінансової сфери за останні два роки різко погіршився, що не могло не позначитися на всій економіці в цілому. На поверхню спливали усі накопичені в минулі роки хронічні проблеми: відсутність чіткої взаємодії між державою та ринком і населенням, криза довіри громадян до фінансових установ. Загострилися проблеми менеджменту та нагляду, наслідком чого стала неспроможність фінансових установ розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Так історично склалося, що існуюча в Україні модель функціонування фінансового сектора є банкоцентричною. Тобто банківська система є домінуючою серед інших сегментів сектора, і будь-які нестабільні явища в економіці передусім відображаються на ній [1, 3].

Однак внесок держави, яка досі лише обмежується деклараціями про майбутні реформи, а на практиці все більше входить у роль регулятора ринків в ручному режимі, недооцінювати не варто.

При цьому розглядіти на горизонті реформи все ще неможливо. Підписана керівниками п'яти фракцій коаліційна угода передбачає лібералізацію валютного регулювання в Україні починаючи з 2016 року. З цього ж року влада має намір спростити режим інвестування в Україну і почати роботу над створенням умов для повернення коштів, виведених за кордон [3].

Стабілізувати інститути фінансового ринку можна з допомогою п'яти основних кроків.

Перший – здійснення постійного моніторингу діяльності фінансових установ з боку регуляторів, щоб забезпечити своєчасне виявлення проблемних питань у поточній роботі та своєчасно реагувати на загрози. Необхідна також комплексна діагностика активів, передусім банківських. Тому закладена в Меморандумі про економічну та фінансову політику з МВФ позиція щодо проведення пруденційної перевірки протягом 2015 р. великих банків і до квітня 2016-го – решти банків є слушною і приведе до очищення банківської системи.

Другий крок – санація або ж ліквідація неплатоспроможних фінустанов. На цьому шляху треба також урегулювати питання продажу (передачі) проблемних активів, що потребуватиме формування законодавчої бази діяльності установ, основною функцією яких буде робота із проблемними активами. Слід також вирішити питання реструктуризації кредитів.

Третій – оздоровлення фінансової системи, якого можна досягти завдяки державній підтримці, а також підтримці з боку власників, впровадження механізмів конвертації депозитів в акції банків. Важливим є і розвиток системи корпоративного управління, розкриття інформації про кінцевих власників фінансових установ і впровадження жорсткої системи нагляду за кредитуванням банками пов'язаних осіб, практичне впровадження відповідальності за доведення

банків до банкрутства, спрощення процедур злиття та приєднання фінансових установ тощо.

Четвертий крок – це стабілізація, яка потребує забезпечення функціонування системи ефективного нагляду, спрямованого на попередження виникнення загроз, посилення системи захисту прав інвесторів і споживачів. На страховому та фондовому ринках слід із нуля формувати відповідні схеми захисту фізосіб, для чого необхідно впровадити відповідну законодавчу базу.

Нарешті, п'ятий крок – ефективність. Його реалізація має зосереджуватися на підвищенні рівня грамотності населення, на диверсифікації ризиків, зокрема, через створення пулів фінансових установ для забезпечення солідарного поділу великих ризиків при здійсненні окремих видів діяльності, спільного фінансування масштабних проєктів, впровадження систем управління ризиками та гарантій для забезпечення гарантованих розрахунків на фондовому ринку, ефективності роботи менеджменту.

Відновлення довіри населення до банківської системи, що виявиться у зростанні обсягів його депозитів, можливе лише за умови уповільнення падіння економіки та зростання добробуту українців. Тому на цьому етапі особливо важливою є державна підтримка розвитку фінансового сектора. Її потрібно зосередити на переорієнтації його ресурсів для стимулювання розвитку економіки і на підтримці банків через механізми рефінансування з чітким контролем використання наданих коштів, в окремих випадках – участі держави в капіталах банків. Одним із дієвих інструментів може стати державний банк розвитку, через який можна спрямувати потоки державних коштів для підтримки пріоритетних інвестиційних та інноваційних проєктів, забезпечити доступ суб'єктів господарювання до довгострокових кредитних ресурсів, що, в свою чергу, стимулюватиме розвиток експортного потенціалу.

Запорука стабільного розвитку фінансової системи України – це розвиток реального сектора економіки, і навпаки. Але усе це має базуватися на єдиному

баченні кінцевої мети відповідальними органами і на впровадженні Нацбанком та урядом комплексних заходів, спрямованих на стабілізацію фінансового сектора, та реального плану дій для виходу економіки з кризи [1].

Література:

1. П'ять кроків, які врятують фінансовий ринок України «Дзеркало тижня. Україна» №13, 10 квітня 2015
2. Косова Т. Д. Проблеми і перспективи розвитку фінансового ринку України [Електронний ресурс] / Т. Д. Косова // Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Venu/2008_2/21.pdf
3. Як розвиватиметься фінансовий ринок України «Кореспондент» №47 від 28 листопада 2014.

*Сидоров Д. В., аспірант,
Науковий керівник: Мерзляк А. В., д-р наук з держ. упр., проф.
Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Становлячи 15-20% світового ВВП, державні закупівлі складають істотну частину економіки ЄС та економічних систем багатьох держав в усьому світі. Щорічно понад 250 тис. державних органів ЄС витрачають приблизно 14% ВВП на закупівлю товарів, робіт та послуг [2]. У багатьох секторах економіки, таких як енергетика, транспорт, утилізація відходів, соціальний захист та надання медичного обслуговування, освіта, основними покупцями є саме державні органи влади (відомства або місцеві органи влади). Останнім часом спостерігається тенденція щодо збільшення використання системи електронних закупівель в Європі, що може слугувати підґрунтям значного заощадження для європейських платників податків.

З метою створення єдиних умов для всіх підприємств по всій Європі, законодавством ЄС передбачено узгоджені правила реалізації державних закупівель. Ці правила регламентують механізм, через який державні органи та окремі функціонуючі підприємства комунального господарства здійснюють закупівлі. Механізм державного регулювання закупівель регламентується законодавством ЄС у випадку, якщо грошова вартість тендеру перевищує певну суму. Для тендерів з невисокою вартістю застосовуються правила національного законодавства окремої держави. Однак, національні правила не мають суперечити загальним принципам законодавства ЄС.

Відкриття ринків електронних державних закупівель може бути вигідним з наступних причин:

- зростання ефективності використання суспільних ресурсів;
- значні заощадження для всіх сторін процесу закупівель;
- збільшення рівня співвідношення ціни та якості у процесі укладення торговельної угоди;
- електронні закупівлі є потужним інструментом боротьби із корупцією;
- збільшення прозорості у реалізації торговельних угод.
- спрощення процедури державних закупівель та скорочення часу на її реалізацію;
- зменшення бюрократичних та адміністративних перешкод;
- стимулювання інновацій;
- створення нових ділових можливостей для підприємств, покращення доступу малого та середнього бізнесу до ринків державних закупівель.

На сьогоднішній день в ЄС використовуються дві моделі електронних державних закупівель:

1) Централізовані закупівлі – здійснюються єдиним органом з питань державних закупівель з метою забезпечення загальних потреб, тобто замовники доручають здійснення державних закупівель від їх імені централізованому органу;

2) Децентралізовані закупівлі – передбачають самостійне здійснення замовниками закупівель, тобто дають змогу кожному замовнику здійснювати закупівлі товарів і послуг [1].

Новими правилами ЄС щодо електронних державних закупівель передбачено поступова реалізація таких заходів:

- розробка електронного ресурсу, на якому в електронному вигляді буде доступною необхідна тендерна документація;
- перехід центральних органів влади, що здійснюють закупівлі на електронні засоби комунікації (включаючи електронну подачу заявки тощо);
- затвердження функціональних вимог до державних закупівель;
- налаштування інформаційних мереж для реалізації електронних

закупівель;

- узгодження питань, пов'язаних із питаннями використання електронного підпису.

У цілому, заощадження від реалізації державних закупівель в електронному форматі максимізували б ефективність витрат на суспільні потреби в умовах фінансових обмежень. Державні електронні закупівлі можуть також забезпечити нове джерело економічного зростання та створення робочих місць, спрощення умов доступу до контрактів на державні закупівлі малими та середніми підприємствами.

Література:

1. Centralised and Decentralised Public Procurement [Electronic Text] / OECD Publishing. – 2000. – № 29. – Available : <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60w5dxr1-en>

2. Public Procurement [Electronic Text] / European Commission : official website. – Available : http://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/index_en.htm.

УДК 352.078:005.584.1](477)

Стойка А. В., д-р наук з держ. упр. проф.,

Горюнова К. А., аспірант,

Донецький державний університет управління

м. Маріуполь, Україна

**ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ**

Впровадження системи управління якістю ISO 9001 для органів місцевого самоврядування є вже вимогою часу та основою налагодження партнерських відносин із громадою. Вимоги стандарту щодо відповідальності керівництва, аналізу та контролю процесів діяльності, дії з удосконалення цієї діяльності, розробки документації системи управління створюють базу для формування органу місцевого самоврядування, який орієнтований на замовника послуг, тобто громадянина. На порядку денному сучасного етапу розвитку місцевого та регіонального самоврядування є муніципальний менеджмент, сучасні форми і методи управління місцевої влади.

Разом з демократичними реформами відбувається становлення нового типу місцевого менеджменту, основою якого є інтереси місцевого населення.

Найсучаснішим інструментом для реорганізації апарату органів місцевого самоврядування є гармонізовані європейські стандарти серії ISO 9000. Бо саме вони головним чином направлені на визнання та задоволення потреб споживачів тобто місцевих мешканців.

Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 в суб'єктах місцевого самоврядування (IWA 4:2005, IDT) система перевірки суб'єкта місцевого самоврядування є дієвою методикою оцінювання суб'єктів місцевого самоврядування з метою визначення їх загального стану, напрямів удосконалення

організаційних структур, вжиття заходів щодо поліпшення послуг для громадян [1, с. 26].

Впровадження процесного підходу до організації діяльності в органах місцевого самоврядування сприяє підвищенню її ефективності та якості надання послуг, забезпечує взаємоузгодженість дій структурних підрозділів та посадових осіб. Опис процесів, що відбуваються в органах місцевого самоврядування, їх взаємозв'язків, впливів, задіяних ресурсів, зовнішніх зв'язків дає змогу побудувати формалізовану модель для ефективного керування процесами надання послуг територіальній громаді.

В органах місцевого самоврядування будується структура процесів діяльності, за якою здійснюється розмежування за напрямками управлінської діяльності, ресурсного, загальнометодичного забезпечення процесів, надання послуг жителям міст та безпосередньо процеси надання послуг. Існує чотири види процесів: управлінські, ресурсні, загальні та надання послуг.

1. Напрямок управлінської діяльності передбачає комплексну характеристику побудови структури процесів, процедури планування заходів програм соціально-економічного розвитку, проведення внутрішніх аудитів з установами результативності діяльності, оцінювання ефективності управлінських рішень.

2. Напрямок ресурсного забезпечення – процеси управління кадрами, фінансами, інфраструктурою та інформацією.

3. Загальнометодичний напрям процесів включає процеси інформування споживачів, забезпечення зворотного зв'язку з громадськістю, моніторингу законодавства та актуалізації документів, що регламентують діяльність органу місцевого самоврядування щодо надання громадських послуг.

4. Процеси надання послуг або управління наданням послуг (адміністративні, комунальні, соціальні).

Впроваджуючи систему менеджменту якості в органах державної влади необхідно вирішити, як мінімум, три основні завдання:

1. Створити систему державного управління, орієнтовану на громадянина, сприймаючи громадянина як замовника державних послуг, закласти відповідні механізми оцінки результативності такої системи.

2. Створити систему здатну до саморозвитку, змін.

3. Реалізувати принцип відкритої, прозорої системи. Для цього, окрім впровадження вимог стандарту ISO 9001, необхідні його коригування та адаптація [2, с. 9].

Для того, щоб вирішувати ці завдання в рамках розробки та впровадження системи менеджменту якості в органах влади, перш за все, необхідно роз'яснити, що розділи стандарту ISO 9001, присвячені аналізу діяльності та планування, повинні розроблятися і впроваджуватися по всіх групах споживачів з визначенням показників оцінки результативності та ефективності по цих групах. Оцінка не тільки результативності, а й ефективності органу влади повинна розглядатися в обов'язковому порядку, орган влади витрачає гроші платників податків, а значить, повинен звітувати за витрати перед «замовником». Очевидно, що для органів влади (втім, як і для будь-якої організації) об'єднання стандартів ISO 9001 та ISO 9004 – одна з першочергових задач.

Для оцінки ступеня задоволеності внутрішніх споживачів якістю внутрішніх комунікацій повинні вестися опитування, анкетування, анкети двох типів: опитування всіх співробітників і опитування експертів служби – людей, які є найбільш авторитетними носіями максимальної компетенції (як правило, це керівництво служби, начальники підрозділів). У цих опитуваннях слід давати оцінку якості взаємодії з колегами. Потім порівнюється думка співробітників і експертів, робляться висновки про наявність невідповідностей в думці експертів-керівників і рядових співробітників. Найчастіше зовні оцінки керівників не збігаються з баченням проблем підлеглими, і в цьому протиріччі необхідно шукати головну інформацію для розвитку якості взаємодії підрозділів між собою.

Литература:

1. Версан В. Г. Высшее руководство предприятий и стандарты ИСО серии 9000: суть конфликта и его последствия / В. Г. Версан // Сертификация. – 2009. – № 1. – С. 25–32.
2. Седдон Дж. Стандарты ИСО серии 9000: болезнь экономики? / Дж. Седдон // Деловое совершенство. – 2010. – № 4. – С. 8–13.

*Терещенко Т. В., канд. екон. наук, доц.,
Хмельницький університет управління та права,
м. Хмельницький, Україна*

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах незворотності демократичних перетворень в Україні європейську інтеграцію ідентифіковано як виклик, що постає перед українським народом, урядом, європейськими партнерами. Перший досі з певною часткою скептицизму та зневіри дивиться у майбутнє; діяльність другого вимагає суттєвих інституціональних та функціональних змін; останні неабияк зацікавлені у зміцненні власного потенціалу та привабливості європейської моделі розвитку, але при цьому не демонструють особливої зацікавленості в асоціації з нашою державою. За таких обставин, під постійною та посиленою увагою повинне знаходитись питання формування зовнішньоекономічної безпеки нашої держави, з іншого боку, як вбачають експерти, основним чинником розвитку економіки України, який сприятиме підвищенню рівня зовнішньоекономічної безпеки є процес інтеграції України з Європейським Союзом (ЄС) і, перш за все, імплементація Угоди про асоціацію з ЄС, – гарантія демократичного розвитку, економічного добробуту та зміцнення безпеки.

Проблеми, пов'язані із зовнішнім та внутрішнім безпековим середовищем України, у тому числі, крізь призму євроінтеграційних процесів, розглядаються широким колом дослідників. Підкреслимо високий теоретичний рівень та вагоме практичне значення праць таких вчених як І. Бережнюк, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, Я. Жаліло, А. Мокій, В. Мунтіян, С. Пирожков, І. Сухоруков, А. Філіпенко, В. Шлемко, Л. Яремко та інших. На наш погляд, попри глибокі напрацювання за визначеною темою, з огляду на загострення суспільно-

політичних проблем в Україні, забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави повинне залишатися під посиленою увагою науковців.

У зв'язку з цим, метою нашого дослідження є обґрунтування змісту, виявлення та оцінка загроз формування зовнішньоекономічної безпеки, а також можливостей їх подолання в умовах європейської інтеграції України.

Зовнішньоекономічна безпека – це такий стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці [2]. Основними викликами, що пов'язані у поточному часі з євроінтеграційними процесами в Україні, є дія таких чинників як економічна незалежність та розвиток на інноваційній основі національної економіки. Ці чинники тісно корелюють з основними загрозами зовнішньоекономічної безпеки нашої держави.

У ході дослідження нами було проведено оцінку індикаторів зовнішньоекономічної безпеки України. Виявлено, зокрема, що, має місце критично високий рівень відкритості національної економіки, адже відповідний показник по Україні переважає порогове значення 50% (у країнах зі збалансованими економіками цей показник коливається в межах 20–35%). Слід пам'ятати, що, попри очевидні переваги функціонування відкритої економіки, серед яких раціональний розподіл і використання ресурсів, формування умов для поглиблення кооперації виробництва, посилення конкуренції тощо надмірна відкритість національної економіки спричиняє збільшення її залежності від світових економічних процесів та вразливості від глобальних фінансово-економічних кризових явищ [1].

Несприятливі тенденції мають місце як відносно іноземного імпорту, так і вітчизняного експорту. Рівень імпортової залежності характеризує значимість імпорту для національної економіки та її окремих галузей. Таке суттєве зростання

цього індикатора (від 46,5% у 2013 р. до 64,5% у 2014 р.) свідчить про загрозливу залежність України від іноземних поставок. Зростання показника експортної залежності (від 53% у 2010 р. до 67% у 2014 р.) може свідчити про зростаючу участь країни в міжнародному поділі праці, а також підвищення конкурентоспроможності продукції. Та, на жаль, структура вітчизняного експорту має сировинну спрямованість і тому не є ефективною.

За досліджуваний період коефіцієнт покриття експортом імпорту був меншим одиниці (знаходився, переважно, на рівні нижнього порогу). Цілком очевидним є той факт, що нівелювання цієї загрози зовнішньоекономічної безпеки нашої держави можливе за умови впровадження стратегій імпортозаміщення та експортоорієнтованої економіки, що ж до останньої, то акцент повинен ставитись на експорті високотехнологічної продукції, яка на сьогодні складає незначну частину зовнішньої торгівлі нашої держави. Прикро, коли низький рівень інноваційності експорту закріплює за Україною репутацію країни сировинної експортної орієнтації [3]. Так само критичними або навіть катастрофічними є обсяги та динаміка прямих іноземних інвестицій, залучених в національну економіку (частка іноземних інвестицій у валовому внутрішньому продукті склала 4,6% у 2014 році, попри порогових 5–7%). Покращення інвестиційного клімату в Україні могло б створити передумови для інтенсифікації науково-технічного розвитку економіки.

Упродовж останніх 5 років спостерігається критичний рівень залежності нашої держави від провідної країни-партнера у експортно-імпортних операціях – Російської Федерації (РФ). Звісна річ, така залежність від РФ, поступово знижується (до 12,9% на початок 2015 року), Україна поступово починає диверсифікувати свої зовнішньоекономічні зв'язки, у тому числі, мова йде про зниження рівня енергетичної залежності.

У загальному вигляді, основними передумовами, що обумовлюють необхідність формування зовнішньоекономічної безпеки України у сучасних

умовах виступає: спад виробництва, знищення технологічного потенціалу, неефективна підтримка вітчизняних виробників, втрата зовнішнього ринку, закріплення негативного сальдо зовнішньоторгового балансу та незадовільна структура експортно-імпортних операцій, скорочення валютних надходжень тощо. Саме такі обставини мають формувати контекст наукових пошуків у сфері формування зовнішньоекономічної безпеки України.

У сучасних умовах ключову роль у подоланні загроз зовнішньоекономічній безпеці нашої держави, на нашу думку, доцільно надати належній організації процесу імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає стратегічні орієнтири для проведення системних інституціональних перетворень в національній економіці, забезпечення їх позитивного впливу на економічну ситуацію в країні.

Переконливими перевагами, що свідчать на користь угоди та сприяють формуванню зовнішньоекономічної безпеки, є можливість: лібералізації торговельних відносин між сторонами; відміни Євросоюзом антидемпінгових заходів, що діють відносно товарів, походженням з України; запровадження спеціальних захисних механізмів до чутливих для українських виробників товарів; зменшення витрат на митне оформлення товарів; поступового відкриття для українських підприємств ринків державних закупівель держав-членів ЄС; доступу до більш якісного та забезпечення дешевшого імпорту з ЄС; додаткові можливості для торгівлі с/г продукцією; отримання додаткового прибутку експортерів від скасування увізних мит ЄС; конкурувати на рівних умовах та нарощувати обсяги експорту до одного з найважливіших торговельних партнерів України і, таким чином, диверсифікувати свої експортні потоки у разі неможливості доступу на ринок РФ; переоснащення та модернізації підприємств та, за рахунок цього, підвищення якості та безпечності української продукції; збільшення кола потенційних споживачів української продукції.

У зв'язку з цим, пріоритетними завданнями держави повинні стати підвищення конкурентоспроможності національної економіки, формування сприятливого інвестиційного клімату країни та її регіонів, забезпечення підтримки національного товаровиробника, сприяння збільшенню обсягів експорту вітчизняних товарів та послуг та реалізація політики імпортозаміщення, розвиток високотехнологічних виробництв та перспективних секторів економіки.

Література:

1. Архірейська Н. В. Сучасні проблеми забезпечення та оцінки рівня зовнішньоекономічної безпеки України / Н. В.Архірейська, І. М. Панасейко // БІЗНЕСІНФОРМ. – № 1. – 2015. – С.40–45.
2. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29 жовтня 2013 року №1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
3. Харазішвілі Ю.М. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі; аналіт. доп./ Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь. – К.: НІСД, 2014. – 117 с.

Тонне Д. М., аспірант

Науковий керівник: Мерзляк А. В., д-р наук з держ. упр., проф.,

Класичний приватний університет,

м. Запоріжжя, Україна

АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПРИВАТНОЇ МЕДИЦИНИ

У сучасних умовах частка приватних закладів в Україні не перевищує 5-10% від загальної кількості медичних установ. Для порівняння в Ізраїлі цей показник становить 12%, у країнах ЄС – 15%, у США – 20%. При цьому державні інструменти регулювання сфери приватної медицини представляють інноваційні форми суспільної взаємодії (зокрема, економічні та соціальні інструменти, угоди про співробітництво, податкові субсидії, страхові програми, ваучери, гранти, кредитування та ін.).

Стримуючим фактором розвитку приватної медицини в Україні є жорстке державне регулювання. Для порівняння в Європі та США діяльність медичних організацій приватної форми власності підпорядкована діючій системі охорони здоров'я. Найважливішим фактором, що визначає розвиток приватної сфери охорони здоров'я, є політика держави відносно державних гарантій у наданні й фінансуванні охорони здоров'я. Також у цій галузі відсутня реальна конкуренція, наявною є дискримінація при розподілі ресурсів, надмірне державне регулювання галузі при відсутності належного контролю.

Державні заходи щодо підтримки приватних закладів охорони здоров'я можна згрупувати наступним чином:

- розвиток соціальних маркетингових програм, які мають за мету просування послуг приватного сектору та підтримуються урядом, а також місцевими органами влади й неприбутковими та неурядовими організаціями;
- соціальні програми на засадах франчайзингу – реалізуються через

програми співробітництва між урядом та неурядовими організаціями (найчастіше такі програми передбачають навчання приватних лікарів, медсестер, а також допомога в організації їх діяльності);

- система ваучерів, яка уявляє собою напрям субсидювання певної служби або певної частини населення (ваучер уявляє собою «грошовий еквівалент», який може бути виміняний на певну послугу;

- програми страхування – передбачають стимулювання співпраці роботодавців, страхових компаній та приватних закладів охорони здоров'я у цій сфері;

- акредитація приватних закладів охорони здоров'я – процедура надання медичному закладу певного права реалізовувати медичну діяльність відповідно до вимог стандартів, а також до державних вимог щодо кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

- сертифікація постачальників, клінік, лікарень і більшості інших учасників ринку приватної медицини – одноразовий процес після відкриття медичного закладу або видача сертифікату відповідним особам, яким державні органи підтверджують та засвідчують, що заклад або особа відповідають стандартам, необхідним для медичної практики;

- укладання контрактів на медичне обслуговування між приватним медичним закладом та урядом.

Реалізація тих або інших інструментів державного регулювання приватних закладів охорони здоров'я має враховувати такі тенденції:

- український ринок приватної медицини має значний потенціал для зростання. Так, незважаючи на домінування на ринку установ державної медицини, з кожним роком зростає кількість споживачів, які готові оплачувати медичні послуги за умови підвищення рівня їх якості, а також сервісу їх надання;

- більшість приватних медичних закладів зосереджені в найбільш великих і платоспроможних містах (Київ, Донецьк, Дніпропетровськ, Харків, Одеса). У той

же час розвиток ринку гальмується низькою купівельною спроможністю населення регіонів і відсутністю системи медичного страхування;

- Україна розвиває активне співробітництво з іншими державами в сфері медицини. Із цією метою підписаний ряд міжнародних угод, у рамках яких здійснюється обмін досвідом і науковими розробками з фахівцями інших країн, а також підвищення кваліфікації українських фахівців як в Україні, так і на базі закордонних клінік.

Крім того, євроінтеграційний напрям України зумовлює необхідність для проведення ряду реформ у сфері охорони здоров'я, введення медичного страхування, що стане поштовхом для активного розвитку ринку приватної медицини в Україні, приходу іноземних інвесторів на медичний ринок України (США, Німеччина, Туреччина, Ізраїль, Польща й ін.).

Література:

1. MEDITForum: аналіз сектору приватної медицини України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://healthnews.com.ua/post/anonsy/274-meditforum_analiz_sektoru_pryvatnoji_medycyny_ukrajiny.html.

2. Private providers networks [Electronic resource] / USAID. – 2006. – Available : http://www.abtassociates.com/reports/private_provider_networks_0406.pdf.

3. Smith E. Working with Private Sector Providers for Better Health Care : an Introductory Guide [Electronic resource] / Elizabeth Smith, Brugh Ruairi, Zwi Anthony.-Available: <http://www.who.int/management/partnerships/private/privatesectorguide.pdf>.

УДК 351.84

*Франкевич М. І., студент
кафедри менеджменту і адміністрування
магістерської підготовки
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова
Науковий керівник: Дегтяр О. А., д-р наук з держ. упр. доц.
кафедри менеджменту і адміністрування
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна*

ІСТОРІЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ США

Економічна криза – порушення рівноваги між попитом і пропозицією на товари та послуги, що спричинює депресивний процес в економічній кон'юктурі.

Антикризову економічну політику держави можна визначити як комплекс заходів організаційно-правового, інституціонального, економічного характеру впливу, спрямованих на регулювання коливань економічної активності у суспільстві в періоди передкризового стану, стабілізацію та згладжування негативного впливу кризи, зменшення її руйнівних наслідків [1, с. 60].

У Америці було декілька етапів коли відбувався економічний спад або криза. Це можна чітко побачити якщо розглянути певні роки, у який спосіб відбулась ця криза, з чим вона пов'язана та які шляхи її вирішення.

Перший етап. В 20–30 роках років американська економіка перебувала в глибокій кризі. В Америці виробництво значним чином знизилось, більш ніж на 50 % США також дуже зменшився національний дохід, а також сильний удар прийшовся на банки-майже 50 % розорилися, внаслідок чого американці залишилися без своїх заощаджень. Близько 17 млн. чоловік втратили роботу.

Економічна ситуація потребувала значних дій і рішень кредитно-фінансових проблем:

1. Федеральна резервна система надавала позики банкам;
2. Заборона на золото, що пересувається між США і за кордоном.
3. Було проведено зниження золотого вмісту долара
4. Була розпочата карбування срібної монети
5. Скасування «сухого закону».
6. Безробітних направляли у трудові табори

У 50–60-і рр. щоб не було неблагоприємних явищ: збільшили державні витрати і знижували податки,. Ці заходи призвели до зростання попиту, що призвело до збільшення інвестицій і, а вже тоді й до посилення та збільшення виробництва. Значна частина бюджету направлялися в військово-промисловий комплекс, НДДКР, соціальну сферу.

Другий етап. На початку 70-х років. Жорсткого контролю і змін зазнали такі напрямки економіки Америки, як залізничний транспорт, цивільна авіація автомобільний, вантажний транспорт, телефонний зв'язок. Недостатня конкуренція стала основною причиною такого контролю. Перш за все: пряме встановлення цін, тарифів, обмеження цін і тарифів, встановлення ліміту норм прибутку на капітал. Одним з найважливіших чинників стало регулювання ринку США. Головним стало державне програмування економіки, яке поширювалось як на загальнонаціональний, так і регіональний рівень програм.

Третій етап. Припадає на 80-ті роки. Економічна криза 1980-1982 рр що охопила весь світ. Вона вплинула на усі країни, незалежно від їх масштабу. Для даної кризи були характерні такі ознаки: занепад у сфері виробництва, збільшення кількості безробітних, не повне застосування потужностей у виробництві пов'язане із зростанням цін. Цей період назвали стагфляцією.

У 80-ті роки США, відмовились від традиційної системи регулювання, яка базувалась на кейнсіанській моделі і замінили її системою, основою на

проведені політики монетаризму і економічної теорії «пропозиції». Держава регулює відносини сторін, забезпечує їх свободу, стимулює чесну ділову активність і карає тих, хто ігнорує право та інтереси суб'єктів ринку. Особливістю такого регулювання в США є дозвільний характер замість заборонного [2, с 38].

Остання світова фінансова криза припала на 2007 р. Це був занепад ринку кредитів, а саме – іпотечних кредитів у Америці. Обвал ринку нерухомості, стрімке зростання кількості неповернених кредитів, занепад кредитних фондів, списання світовими банками сотень мільярдів доларів збитків, обвал фондових ринків, зростання цін на енергоносії, стрімке збільшення ставки світової інфляції та уповільнення процвітання світової економіки. Через те що фінансова сітка була сильно зв'язувала інших вийшло так: криза на американському ринку спричинила кризу світової економіки.

На даний момент держава встановила такий контроль за економікою: видає закони стосовно незаконних дій щодо продуктів, здійснює митний контроль, стежить та вносить корективи у комунального і залізничного транспорту, у сфері праці встановлено пильне спостереження, затверджує мінімальні і максимальні ціни та інше.

Кожний раз криза приймала різні форми та потребувала певних умов та дій, як у 20-30 роках був високий рівень безробітних, у 70-х відбулась криза пов'язана з транспортом, у 80-х падіння виробництва, у 2007 р. – обвал ринку іпотечних кредитів.

Основними проблемами за минулі роки були:

- У середині 80-х років через великий грошовий дефіцит у міжнародній торгівлі США перетворилися з найбільшого світового кредитора на найбільшого світового боржника. (У 1996 р. дефіцит перевищив 174 млрд. доларів.)
- Багатомільярдний дефіцит державного бюджету й швидко зростаючий державний борг (понад 4,5 млрд. доларів).
- Після війни економіка країни розвивалась нерівномірно. США пережила

9 криз тільки за 50 років.

- На першому плані залишилась бідність. Вже зараз у зоні бідності опинилися діти, згодом великий відсоток потрапити туди мають і жінки.

Згідно з наведених вище даних можна прослідкувати наскільки державне регулювання є важливим для країни, її розвитку, економіки. Безумовно, регулювання має бути коректним та гнучким згідно із склавшимися умовами на території країни.

Література:

1. Дишлева А. М. Бюджетна політика в умовах циклічного розвитку економіки / А. М. Дишлева // Наукові праці НДФІ. – 2010. – № 3 (52). – С. 59–67.
2. Стельмащук А. М. Державне регулювання економіки : Навчальний посібник. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – с.38

Цедік М. Г.,

Академія муніципального управління,

Науковий керівник: Бакуменко В. Д., д-р наук з держ. упр., проф.

м. Київ, Україна

**ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО
РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ФОРСАЙТНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

Для формування науково-практичних рекомендацій щодо розвитку вітчизняних регіональних форсайтних досліджень нами використані результати як проведеного аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду, так і власних досліджень. На сьогодні можна говорити про використання наявних можливостей та сильних сторін вітчизняного регіонального форсайту, як про вкрай необхідну умову його успішного практичного застосування.

Одним з основних фокусів регіонального форсайту має бути досягнення конкурентоспроможності та стійкого розвитку регіону, у першу чергу, його провідних сфер і галузей економіки, що забезпечить просування їх продукції на світові ринки. Це, зокрема, може бути досягнуто шляхом формування стратегічних альтернатив на основі їх узгодженого бачення регіональними владою, бізнесом, наукою, громадськістю, а також пришвидшення та інноватизації регіонального розвитку, технологічного оновлення, якісного прориву в ключових областях. Ще одним з основних фокусів регіонального форсайту має бути вирішення економічних та технологічних проблем майбутнього регіону, зокрема інвестування, причому обов'язково з урахуванням його специфіки та соціальної складової, насамперед, досягнення європейських стандартів якості життя.

На часі формування ефективної культури регіонального форсайту, що спирається як на великий європейський досвід і традиції його застосування, так і на ефективну взаємодію держави, науки, бізнесу, громадськості та реалії

вітчизняного регіонального розвитку, якому притаманні добре відпрацьовані процедури регіонального стратегічного прогнозування, планування та програмування. Вітчизняний регіональний форсайт має внести свій вклад в існуючі теорію, практику та регіональну культуру прогнозування, стратегічного планування та передбачення, як засіб, що визначає запити на майбутні знання та перспективні регіональні дослідження. Одним з елементів формування культури регіонального форсайту має бути створення потужного соціального потенціалу публічного управління на регіональному рівні у вигляді інтегрованого органу такого управління, що ситуаційно утворений регіональними представниками державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства (бізнесу, науки, громадськості), доповнюючого та інтелектуально посилюючого його певного експертного співтовариства з проблем розвитку регіону та проблем самого форсайту, а також ініціація креативної складової останнього.

Необхідно ширше використовувати низку результатів регіональних форсайт досліджень (дорожня карта, детальні сценарії та стратегії розвитку, вибір трендів), як засоби інтегрування форсайту у систему прийняття управлінських рішень регіонального рівня та активного структурування майбутнього. Слід активізувати розвиток сучасних інформаційних технологій для процесів проектування та передбачення, соціальних мереж як комунікативних засобів зв'язку між учасниками регіональних форсайтів, а також забезпечити регулярну актуалізацію інформації для нього.

Проведення регіональних форсайтів не буде достатньо ефективним в умовах: нестабільності регіональної влади, особливо під час виборів; відсутності достатнього фінансування; відсутності політичної волі влади, її диктату; неврахування запитів регіональної громади; неузгодженості дій ключових гравців на державному та регіональному рівні; відсутності зацікавленості та підтримки регіонального бізнесу; неузгодженості, безсистемності та безконтрольності дій його учасників (регіональної влади, бізнесу, науки, громадськості). Слід уникати

постановки занадто масштабних та розпливчастих завдань регіональних форсайт досліджень, які, здебільшого, не дозволяють об'єктивно оцінювати їх вирішення.

На завершення, на підставі розглянутих міркувань щодо рекомендацій сформуємо ті з них, що стосуються системи публічного управління в Україні, зокрема:

- необхідно надати вітчизняному форсайту, як засобу визначення та формування майбутнього країни, статусу однієї з пріоритетних технологій для застосування у системі публічного управління як на національному, так і регіональному рівнях;

- слід розширити чинну нормативно врегульовану вітчизняну систему прогнозування та стратегічного планування функцією передбачення майбутнього, розробити та затвердити у встановленому порядку положення про неї, порядок та рекомендації щодо її застосування;

- доцільно створити для підвищення рівня досліджень майбутнього, визначення шляхів інноватизації країни та, в порядку їх інституалізації, мережу центрів форсайтних досліджень національного та регіонального рівнів із залученням до цього низки провідних науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів;

- необхідно передбачити в контексті засвоєння інноваційних технологій та технологій визначення потрібних майбутніх знань у навчальних програмах існуючої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування модулі щодо вивчення та засвоєння роботи з технологією форсайту, зокрема на різних рівнях територіального управління;

- доцільно проводити щорічно науково-практичні конференції відповідно на національному та регіональному рівнях за підсумками розвитку вітчизняних форсайт досліджень з їх узагальненням та відповідними рекомендаціями щодо впровадження кращого їх досвіду;

- на часі підготовка умов для повноправного входження поля форсайт досліджень у європейський дослідницький простір.

Література:

1. Цедік М. Г. Форсайт як метод стратегічного планування регіонального розвитку в сфері транскордонного співробітництва в Україні / М. Г. Цедік // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. – 2012. – Вип. 4. – С. 255–261. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamu_uprav1_2012_4_35.pdf

2. Цедік М. Г. Вибір методів для регіонального форсайту / М. Г. Цедік. // Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. – 2015. – С. 37–42.

УДК: 373.67:37.032

*Цугорка О. П., доц. кафедри
живопису та композиції НАОМА,
заслужений діяч мистецтв України,
м. Київ, Україна*

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Сьогодні в Україні активно здійснюються реформа на всіх рівнях системи освіти. Структура освіти включає: дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про освіту» громадяни України мають право на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах. Це право забезпечується: розгалуженою мережею навчальних закладів, заснованих на державній та інших формах власності, наукових установ, закладів післядипломної освіти; відкритим характером навчальних закладів, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина; різними формами навчання – очною, вечірньою, заочною, екстернатом, а також педагогічним патронажем [1].

Реформуванню та модернізації освітньої системи сприяють економічні, соціокультурні, політичні та інші зміни, що відбуваються в державі. Однак, недостатньо уваги приділяється питанню про обов'язкове введення в систему загальної освіти на всіх рівнях навчання, навчального курсу (дисципліни) який би сприяв розвитку учня-слухача вивченню історії та теорії мистецтва. Так як, функціонування мистецтва в соціумі виконуватиме основні надзвичайно важливі функції, а саме: духовно-творчу, естетичну, гносеологічну або інформативно-пізнавальну, світоглядно-виховну, аксіологічну, евристичну, соціально-орієнтаційну, комунікативну, регулятивну, сугестивну, гедоністичну, релаксаційно-

терапевтичну, компенсаторну, катарсичну та інші, що в свою чергу дозволить всебічно розвиватися особистості,

Тобто, мистецька освіта – процес і результат освоєння суб'єктом істотних властивостей навколишньої дійсності, відтвореної у художніх образах. Змістом мистецької освіти виступає спрямована на загальний і художній розвиток особистості система педагогічно адаптованих художньо-практичних умінь, навичок, знань, досвіду ціннісного ставлення до мистецтва, досвіду творчої діяльності. Мистецька освіта – потужна галузь теорії і практики людського розвитку, яка дозволяє особистості буди вільною, цікавою і повертає нас до традиційних, невмирущих цінностей людського духу – цінностей, які ми називаємо духовними і узагальнюємо триєдністю Істини, Добра і Краси. Розуміння важливості й необхідності духовного камертону в нашому житті щільно пов'язана з проблемою духовного відродження нації.

На думку Шрамко О. І., завдяки гуманістичній природі мистецтво як жодна з форм духовного життя суспільства особливо гнучко відкликається на будь-які особисті потреби й інтереси, надає людині можливості як соціалізації, так й індивідуалізації. Тому звернення до мистецтва як рушійної сили духовного відродження є прерогативою вітчизняного сьогодення, спрямованого до особистості. Базується таке звернення на розумінні мистецтва як самосвідомості культури (як відомо, особливо активно такий підхід до осмислення мистецтва розробляється синергетикою і постмодернізмом), що дозволяє саме в мистецтві вбачати духовно-змістовний камертон буття культури і особистості як суб'єкта культури [2, с. 280–288].

Тобто, мистецтво – це не власне життя, це тільки його відбиток, натхнення ілюзія, створена уявою митця, його відчуттями і роздумами, то і мистецька освіта є способом введення особистості до цього віртуального кола. Наприклад, у Франції в спеціальних центрах для керівників високого рангу організуються стажування, на яких значна частина занять відводиться художній культурі; їхня

мета – навчити стажистів розуміти музику, живопис, архітектуру. Виявлено, що в результаті стажування його учасники набувають навичок відчуття смаку до добре зробленої роботи, гармонійних професійних відносин, упорядкованості.

В той же час в Україні, предмети мистецького циклу посідають останні місця в реєстрі навчальних дисциплін на всіх рівнях системи освіти. Керівництво навчального закладу згадує про потребу художнього розвитку особистості, коли насуваються свята, мистецькі олімпіади, огляди, перевірки, тощо.

Отже, надзвичайно важливо, щоб на рівні керівництва держави зрозуміли, що саме мистецька освіта містить важелі розвитку тих якостей і властивостей людини, що визначають собою спосіб її буття у світі. Саме загальна культура особистості, моральне виховання, етичні орієнтири тощо отримують потужний поштовх для всебічного розвитку особистості в процесі навчання мистецтва.

Література:

1. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 23.05.1991 № 1060-ХІІ – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
2. Шрамко О. І. Мистецька освіта як шлях виховання духовності // Актуальні проблеми духовності [Текст] : зб. наук. пр. / Криворізь. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг : Видавничий Дім, 1997 – . Вип. 8 / [відп. ред. і упоряд. : Я.В. Шрамко]. – 2007. – 424 с.

Чернявська Л. І.,

Київський університет культури,

м. Київ, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ ФАКТОРІВ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ

Розглядаючи основні цілі України, необхідно зробити акцент на розвиток країни як демократичної держави, поліпшенням рівня життя населення, підняття економіки, новітні шляхи розвитку, врегулювання порушень закону тощо. Для досягнення таких результатів необхідна дієва та рішуча державна служба. Важливими змінами в державній службі є професійний розвиток її кадрів, а саме поліпшення соціальних факторів, які є формуючими етапами державотворення, дотримання громадських вимог, впровадження нових реформ та нести відповідальність за їх виконання.

Досліджуючи проблеми державного управління з наукових публікацій соціології та психології, стає зрозуміло, що тема соціальних факторів професійного розвитку державних службовців не достатньо розкрита. Серед наукових напрямків можна виділити три основні групи, в яких спостерігаються такі дослідження.

Розробка основних фундаментальних проблем в державній службі на теоретико-методологічному рівні, які розкривають кадровий потенціал та вивчення факторів професійного розвитку у соціальній сфері відносяться до першої групи. Розкриттям цих питань займалися вітчизняні дослідники Т. Е. Василевська, Н. Гончарук, С. Дубенко, Н. Нижник, О. Оболенський, В. Олуйка, Т. Пахомова, А. Рачинський, С. Серьогіна, С. Хаджирадеева та ін.

Дослідницькі роботи, в яких розкривається організаційні, соціальні, інформаційні, психологічні аспекти професійності державних службовців відносять до другої групи. Змістом є глибокі теоретичні уявлення соціальної бази в

розвитку кадрів державної служби. Авторами досліджень є Н. Артеменко, Н. Колісніченко, Є. Курасова, М. Лахижа, Н. Липовська, І. Лопушинський, В. Мартиненко, О. Мельников, І. Нинюк, О. Пархоменко-Куцевіл, В. Рижих, М. Рудакевич, А. Сіцінський, І. Сурай, І. Шпекторенко та ін.

Наукові розробки, присвячені проблемам зарубіжного досвіду становлення професійних державних службовців, зокрема засвоєння корисного матеріалу про модернізаційні технології навчання, підвищення кваліфікації, кар'єрний розвиток та перепідготовка кадрів за кордоном, належать до третьої групи. Найбільш відомі наукові роботи є дослідників В. Луговського, С. Озірської, Ю. Полянського, А. Почтовюка, Л. Прокопенка, О. Слюсаренко, В. Чмиги та ін.

Опрацьовуючи матеріали науковців, які присвятили значну увагу проблемам професійного розвитку кадрів державної служби, очевидним є актуальність теми, але повного розкриття, дослідження соціальних факторів, що є важливими у становленні кадрів державної служби немає. Для більш детального розгляду професійного розвитку державних службовців та усунення проблем було обрано саме цю тему.

Визначальною метою роботи є дослідження соціальних факторів професійного розвитку державних службовців та систематизація рекомендацій щодо поліпшення процесу управління в державній службі України.

Розкриття даної мети прогнозує розв'язання низку завдань, таких як: детальніший аналіз відомих наукових робіт, дослідження та обґрунтування змісту й умов соціальних процесів, розгляд стадій становлення та бар'єри в професійному розвитку державної служби, визначення механізмів професійної кваліфікації, порівняння із зарубіжним розвитком державних службовців та розробка рекомендацій, пріоритетність пропозицій та їх наукове обґрунтування в професіоналізації державних службовців.

Об'єктом дослідницької роботи визначені суспільні відносини з кадрами державної служби, соціальні фактори професіоналізації державних службовців відповідно є предметом дослідження.

Нормативно-правовою базою дослідження передусім є Конституція та інші закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Національного агентства України з питань державної служби; джерельною – емпіричні дані здійсненого автором соціологічного опитування державних службовців.

Отже, професіоналізм державних службовців – це система соціального буття службовців, фундамент успішної служби, в якому закладений принцип нового мислення, відповідальність службовців за вміле виконання їхніх обов'язків, результатом яких є стабільність суспільного розвитку та авторитет держави.

Існуюча на сьогоднішні система формування професіоналізму державних службовців пов'язана зі структурою професійного розвитку кадрів органів державної влади, в якій поєднується планування, організація та реалізація вмінь службовця для подальшої підготовки у розв'язанні складніших завдань.

На основі вітчизняних досліджень зрозумілим є те, що для професійної підготовки державних службовців пропонується отримання якісної освіти професійної діяльності на державній службі у вищих навчальних закладах України. Зокрема покращена підготовка спрямована на вдосконалення знань, умінь та навичок державних службовців.

Для вдосконалення ефективності професіоналізації державних службовців необхідно віднести основні фактори:

- створення умов щодо реалізації рівних прав громадян до здійснення державної служби з відповідною професійною підготовкою;
- контроль оцінювання стану підготовки державних службовців, за допомогою моніторингу кадрових служб;
- перевірки та вдосконалення системи навчально-методичного забезпечення всіх форм навчання державних службовців;
- запровадження закордонного досвіду з проблем розвитку професіоналізму державних службовців.

Саме врахування цих особливостей та пропозицій сприятиме швидшому вирішенню проблем та формуванню соціальних факторів професійного розвитку державних службовців України.

*Чуприна О. О., канд. наук з держ. упр., доц.,
доц. кафедри маркетингу,
Донецький державний університет управління,
м. Маріуполь, Україна*

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Сьогодні державам не уникнути міграційних процесів. І актуальним для будь-якої країни є вплив на міграцію по тих напрямках, які відповідають нормам дотримання прав людини і дають найкращі результати з точки зору соціальних і економічних умов, як для мігрантів, так і для суспільства приймаючої країни.

Аналіз закордонного досвіду свідчить про те, що управління легальною міграцією і боротьба з її нелегальними формами є важливим завданням.

Стратегія його розв'язання передбачає реалізацію комплексу заходів, який спрямований на інтеграцію іноземців у суспільне життя, і ґрунтується на визнанні того, що інтеграційні процеси здійснюються у зустрічних напрямках. Ядром цієї стратегії довгі роки було переконання, що багато міграційних проблем, з якими стикаються уряди європейських країн, повинні вирішуватися шляхом послідовних кроків у різних областях, зокрема, таких, як економіка, надання політичного притулку, ліквідація різниць у правових режимах або репатріація [1, с.7].

В даний час такий підхід більш не прийнятний. Це обумовлено тим, що нестача стратегічної компоненти в сучасній схемі управління міграцією в недалекому майбутньому може обернутися серйозними проблемами. Стратегія управління повинна бути єдиною і довготривалою. Необхідні заходи слід застосовувати в комплексі, в іншому випадку розпочаті кроки в одній області приведуть до створення нових проблем в іншій.

Безумовно, регулювання міграційних процесів має здійснюватись системно, тобто у відповідності до заздалегідь прийнятої стратегії – «документу, який закріплює перелік довгострокових дій, які позитивно сприймає більшість

населення, для досягнення публічно обговорених і сприйнятих суспільством цілей. Вона має спиратись на наявний у країни потенціал й урахувати тенденції його розвитку у світлі глобальних трансформаційних процесів» [2, с. 18].

Тому, з метою підвищення ефективності концепції управління міграційними процесами представляється доцільним формування стратегії державної міграційної політики, підґрунтям якої є сучасні тенденції розвитку міграційних процесів, яка має відповідати тенденціям та цілям соціально-економічного і демографічного розвитку країни на довготривалу перспективу.

Слід зазначити, що саме стратегічний підхід, в основі якого є формування і реалізація стратегії, здатен систематизувати і конкретизувати законодавчі, нормативні та інші засади регулювання міграційних процесів, сформулювати механізми реалізації, і разом з іншими державними стратегічними документами є основою для подальшого розвитку законодавчої і нормативної бази в цій сфері.

Необхідно звернути увагу, що стратегія управління потрібна не тільки для регулювання потоків мігрантів та їх інтеграції в суспільство країни перебування. Сьогодні предметом управління є глобальний міграційний процес, який включає ряд органів, учасників та окремих осіб, таких як туристичні бюро, транспортні компанії, юридичні і консалтингові фірми, неурядові організації тощо.

При цьому система концептуальних положень управлінської стратегії має бути спрямована на: комплексне досягнення економічних і соціальних цілей розвитку територій; використання потенціалу трудової міграції для розвитку економіки країни; ефективний територіальний поділ праці, міжрегіональну інтеграцію; здійснення ефективної міграційної політики; використання переваг прикордонних регіонів щодо транскордонного і прикордонного співробітництва.

Необхідно зазначити, що стратегія має складатись з аналітичної та безпосередньо стратегічної частин. У першій доцільно сформулювати системну соціально-економічну проблему, що вирішується стратегією. Стратегічна частина окреслює ключові стратегічні цілі, основні стратегічні пріоритети, визначає

напрямки, механізми і можливі варіанти вирішення проблеми, містить формулювання ключових заходів щодо практичного впровадження стратегії.

Стратегія має ґрунтуватись на тому, що Україна є країною з постійним переміщенням населення. Серед основних стратегічних напрямів слід відзначити наступні: розширення можливостей легального працевлаштування українських громадян за кордоном; протидія нелегальній міграції; забезпечення соціальної захищеності українських громадян в країнах – реципієнтах; стимулювання інвестування зароблених мігрантами коштів в економіку України; пом'якшення дії факторів, які стимулюють виїзд на роботу за кордон; імміграційна політика.

Серед загальних цілей формування міграційної стратегії слід виокремити такі: визначення напрямів міграційної політики; з'ясування в ході обговорень і обміну інформацією найімовірніших дій державних, громадських і приватних організацій у сфері міграційної політики; сприяння суб'єктам економічної політики в прийнятті ними конкретних рішень, що дозволяють підвищити цілеспрямованість та координованість дій.

В процесі зміни соціально-економічної, політичної ситуації в країні (світі) і враховуючи результативність здійснюваних заходів, у розроблену стратегію вносять корективи, які спрямовані на усунення нових викликів та забезпечення максимального використання наявних можливостей. Варто відзначити, що стратегія має стати основоположним документом під час розробки та реалізації програм за окремими напрямами міграційної політики і соціально-економічного розвитку країни.

Результатом реалізації стратегії має стати затвердження в Україні стратегічної міграційної моделі, спрямованої на соціально-економічний розвиток країни, підвищення ефективності використання її інтелектуального потенціалу.

Література:

1. К стратегии управления миграцией. – Страсбург: Руководящий комитет по миграции, 2002. – 32 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe>.

int/t/dg3/migration/archives/Documentation/Migration%20management/Towards_Migration_Management_Strategy_ru.pdf.

2. Лисицкий В. Украина никогда не имела стратегии своего развития / В. Лисицкий // Бизнес. – 2005. – № 46. – С. 18–19.

**МЕХАНІЗМИ ЗНАННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯКОСТІ РОБОТИ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В СИСТЕМІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Державний службовець – особа, яка обіймає посаду в державному органі або його апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та отримує заробітну плату за рахунок державних коштів. Правовий статус державного службовця виникає на основі законодавства у зв'язку із заміщення державної посади [1].

Діяльність державних службовців опинилася в епіцентрі уваги українського суспільства на якісно новому рівні. Формування і утвердження нових принципів роботи органів державного управління, перегляд ставлення державних службовців до виконання своїх службових обов'язків актуалізували дослідження питань структури мотивів праці, типологічних особливостей особистості залежно від ціннісних орієнтацій і моральних якостей, та їх вплив на задоволеність роботою тощо. Ці теми висвітлюють у своїх дослідженнях В. Бакуменко, Т. Василевська, Б. Гаєвський, С. Дубенко, М. Логунова, М. Мельник, І. Надольний, Н. Нижник, М. Нинюк, Л. Пашко, М. Пірен, Л. Плаксіє, В. Ребкало, М. Рудакевич та інші.

Піднесення пріоритетності та якості державної служби можливе лише за умови забезпечення належного соціального та економічного захисту державних службовців, що сприятиме:

- якісному професійному добору та стабільності кадрового потенціалу;
- зближенню індивідуальних інтересів службовців з інтересами держави;
- захисту від неправомірних дій, корупції, зловживання посадовим становищем тощо.

Світовий досвід свідчить, що успішне виконання законів та урядових рішень можливе лише тоді, коли процес реалізації вимог нормативних актів буде підкріплений злагодженою системою державної служби з чітким розподілом повноважень та відповідальності на всіх рівнях управління між державними службовцями. А на сьогодні незадовільна структура посад, які інколи дублюють функціональні обов'язки у поєднанні з недостатньо диференційованою заробітною платою та низькою мотивацією, негативно позначається на якості та привабливості кар'єри державного службовця для молодих спеціалістів.

Для вирішення цієї проблеми потрібно побудувати чітку систему, яка б передбачала:

- високий рівень мотивації та захищеності державних службовців з метою залучення до державної служби високопрофесійних спеціалістів та втримання їх на посадах;

- максимально об'єктивний та прозорий відбір, прийом та просування кадрів на основі їх ділових та професійних якостей;

- належне матеріально-технічне та технологічне забезпечення виконання державними службовцями їх функцій;

- систематичне професійне навчання і підвищення кваліфікації державних службовців, бо великою проблемою є той факт, що багато державних службовців не обізнані із сучасними методами управління, соціальної психології, конфліктології, з теорією та практикою менеджменту, часто не володіють основами економіки та права, без чого неможлива успішна управлінська діяльність.

Важливим важелем для покращення якості роботи державних службовців є мотивація.

Мотиваційний процес є багатограним, бо використовує різноманітні способи, що застосовує влада для мотивації членів організації з метою якісного виконання ними поставлених завдань. При цьому необхідно враховувати той факт,

що для мотивації немає єдиного найкращого способу. Те, що є ефективним для мотивації одних людей, може бути цілком неспроможним для інших [2].

Наприклад, візьмемо матеріальне забезпечення. Якщо заробітна плата, яка виплачується певним професійним групам на державній службі, значно нижча від тієї, що виплачується у приватному секторі, слід передбачити, що державна служба має труднощі з набором кадрів. Необхідна політика для державної служби в цілому і, наскільки це можливо, заробітна плата працівників і службовців у державному секторі мають узгоджуватися з найближчими еквівалентами у приватному секторі. Треба оцінити, наскільки відповідає умовам рівень заробітної плати для даної професії; надто низький рівень зарплати призведе до зростання кількості вакансій і труднощів з набором на роботу, тоді як висока заробітна плата може виявитися причиною надмірного надходження некваліфікованих кандидатів.

Однією з негативних рис сучасного розвитку України є майже повна втрата мотивації до праці. Цьому є безліч причин, головна з яких – відсутність цивілізованого ринку праці, як наслідок, неправильне визначення вартості робочої сили та відсутність дійового механізму регулювання заробітної плати з боку держави.

Однією з важливих форм мотивації в організаціях є матеріальне стимулювання праці, яке являє собою процес формування і використання систем матеріальних стимулів праці та розподілу заробітної плати відповідно до дії закону розподілу за кількістю і якістю праці.

Відповіддю на зниження реальної заробітної плати, як видається, стає зростаюча корупція, праця на стороні, прогули, недбале ставлення до своїх обов'язків і скорочення обсягу суспільних послуг, часто в таких критичних сферах, як освіта та охорона здоров'я. Парадоксально, хоча фонд заробітної плати становить надмірно високу частку державних видатків, але з огляду на роздуті штати в державних установах заробітна плата на душу населення є надто низькою, щоб вважати це достатньою компенсацією для державних службовців з доброю

підготовкою і мотивацією. Доцільною політикою в даній ситуації є скорочення чисельності зайнятих і підвищення рівня заробітної плати.

Ще однією проблемою працівників стає те, що невдоволення розмірами матеріального стимулювання праці службовців середньої та нижньої ланки породжує невдоволення працею, психологічну напруженість в колективі, а значить, низький рівень задоволеності і моральними чинниками стимулювання.

Реалізація принципу цілеорієнтованої мотивації працівників з урахуванням результатів трудової і соціальної діяльності пов'язана з урахуванням внеску трудової діяльності кожного працівника для досягнення мети всього органу управління. Ця оцінка результатів трудової діяльності стає основою мотиваційного механізму, що обумовлює підвищення ефективності праці співробітників органів управління. Саме з урахуванням цієї оцінки потрібно будувати систему матеріального (прямого і непрямого) заохочення, а також систему самоствердження працівника в колективі, при цьому маючи на увазі, що потреба в самоствердженні є для більшості потужним джерелом активності.

Отже, підбиваючи підсумок, треба зазначити, що для підвищення ефективності роботи державних службовців в Україні потрібно покращення мотивації праці, матеріального та морального стимулу, що сприятиме комплексній самореалізації працівника на робочому місці, підвищенню рівня державної свідомості, бажанню працювати на державу, а також якісно, професійно й оперативно виконувати службові обов'язки.

Тому необхідно чітко розмежувати функціональні обов'язки працівників на державній службі, завдання повинні бути конкретними, доцільними, вимірювальними у часі; підвищувати рівень мотивації та захищеності державних службовців; удосконалювати можливість кар'єрного зростання з метою втримання на посадах високопрофесійних спеціалістів; здійснювати максимально об'єктивний та прозорий відбір, прийом та просування кадрів на основі їх ділових та професійних якостей; вирішувати питання соціального характеру; підтримувати

належне матеріально-технічне та технологічне забезпечення виконання державними службовцями їх функцій; систематичне професійне навчання і підвищення кваліфікації державних службовців, а також проведення щорічних атестацій професійної відповідності; для вивчення пріоритетів серед службовців потрібно створити систему анкетування та проводити опитування не рідше одного разу на півріччя. Врахувавши вище викладене надасть змогу отримувати більш якісну роботу державних службовців.

В новому Законі України «Про державну службу» передбачено багато механізмів не лише для покращення якості державних службовців в системі державного управління, але й міри відповідальності за неякісне виконання цих обов'язків. В цьому документі чітко визначені всі етапи проходження державної служби від проходження конкурсу на зайняття вакантних посад державної служби до пенсійного забезпечення та грошової допомоги державного службовця.

Окрім зазначеного, слід акцентувати увагу на тому, що механізм знанневого спілкування є інформаційною та управлінською технологією. Інформаційною, оскільки забезпечує обмін та обробку інформації, а управлінською, так, як дозволяє реалізувати метод прийняття управлінських рішень.

Література:

1. Державне управління: Словник-довідник/ Уклад.: В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д.О. Безносенко, І. М. Варвар та ін. // За заг.ред. Князева В. М., Бакуменка В. Д. – Вид-во УАДУ, 2002. – 2008с.
2. Шмагун А. Сутність механізму знанневого спілкування в системі державного управління та відповідний категорійний апарат / А. Шмагун. – Науковий вісник АМУ. Серія : Управління. – К. : ВПЦ АМУ, 2015. – вип. 1. – С. 122-133.
3. Зв'язки з громадськістю. Стаття у Вікіпедії. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ ЩОДО
ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА «РОЗУМНИХ»
ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ**

В останні десятиліття людство отримало багато корисних винаходів. Серед них екологічні, тобто орієнтовані на збереження природи. Проте аналіз існуючої ситуації показав, що в Україні до цього часу відсутній єдиний центр сприяння розвитку екологічних інновацій, який би здійснював відбір та фінансування найбільш вигідних проектів. Все це зумовило актуальність даної роботи, сформувало об'єкт, мету та предмет дослідження.

У даній роботі запропоновано створення державної системи інформаційного обміну щодо використання новітніх технологій та розумних інновацій усередині країни й за її межами (рис.). Такий механізм дозволить підвищити ефективність збереження біорізноманіття в Україні, залучити кращий міжнародний досвід та сприятиме застосуванню інноваційних інструментів. Створити таку систему пропонується при Державному агентстві екологічних інвестицій України. Опікуватися його роботою мають Мінприроди спільно із Департаментом розвитку інновацій та інтелектуальної власності при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України. Така державна система інформаційного обліку повинна містити базу даних щодо обміну інформацією між зацікавленими установами та за допомогою електронної інформаційної системи поширювати інформацію щодо запровадження інноваційних проектів у сфері збереження природи.

Запропоновано систему «розумних інновацій» у збереженні природи – нових селекційних ресурсів (видів, стійких до зовнішнього середовища), формування матеріалів кріобанків, створення ринку генетичних ресурсів, штамів

мікроорганізмів. Заслужують на увагу інновації у використанні рослин та бактерій для освітлення приміщень (на зразок проекту нью-йоркських вчених «Glowing Plants», із застосуванням генно-модифікованого арабідопсису). Надзвичайний практичний інтерес становлять також «розумні» системи меліорації (берлінські вчені створили сенсори, які «вирішують», коли і скільки води та добрив додавати у ґрунт).

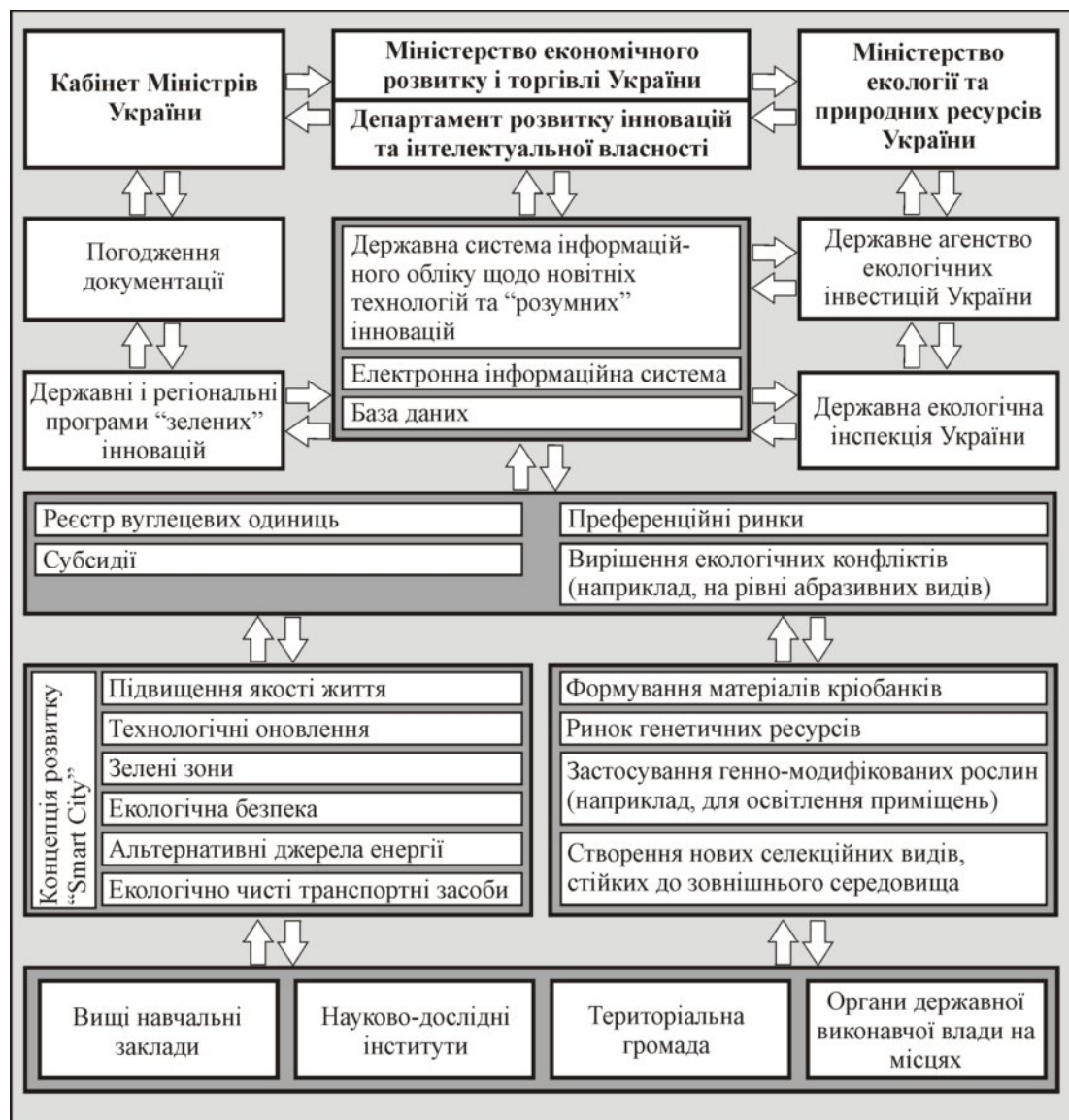

Рис. 1. Система інформаційного обміну щодо використання новітніх технологій та «розумних» інновацій в Україні*

*Джерело: авторська розробка.

Пропонуються такі функції системи інформаційного обміну щодо використання новітніх технологій та «розумних» інновацій в Україні:

- участь у розробці та реалізації державних і регіональних програм щодо збереження природи;
- інформаційна, фінансова, матеріально-технічна, організаційно-методична підтримка НДІ, ВНЗ, органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, господарюючих суб'єктів щодо проектів збереження природи;
- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій і кредитів;
- сприяння інноваційній діяльності підприємницьких структур;
- стимулювання розробки і виробництва нових видів продукції, освоєння прогресивних технологій, патентів, «ноу-хау» щодо збереження довкілля;
- участь у створенні ринкової інфраструктури, що забезпечує господарським суб'єктам сприятливі умови у просуванні «розумних» інновацій.

Висновки. Сьогодні «зелені» технології, розумні та ефективні енергосистеми, сприятливі до довкілля рішення, інновації в чистих технологіях разом з соціальними інноваціями можуть протистояти споживацтву та енергетичній виснажливості в Україні. Вважаємо, що такий орган здатний забезпечити роботу й визнання для десятків тисяч талановитих інженерів, а Україні дозволить перейти від сировинної до інноваційної економіки. Необхідно також розвивати міжнародну співпрацю у цьому напрямі між Україною та сусідніми державами. Адже у світі не існує жодної структури, спроможної подолати енергетичну кризу сьогодення. Жодна компанія, ні одне місто, жоден уряд не здатні вирішити цю проблему самотужки. Як показує досвід, саме невеликі компанії є рушійною силою у продукуванні екологічних інновацій, створили безліч інновацій, що формують наше життя сьогодні. І деякі з цих компаній трансформувалися з часом у великі корпорації.

В Україні великий потенціал для впровадження «зелених» інновацій. Щоб його розвивати, потрібно, аби розробки вчених виходили на ринок і займали на

ньому ключові місця. Тоді «зелені» технології увійдуть в повсякденне життя українців і вирівняють фактичні моделі нераціонального споживання енергії, природних ресурсів, створять ринок екологічних інновацій та забезпечать екологічно сприятливе довкілля.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища : закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 41. – С. 346.
2. Третяк А. М. Теоретико-методологічні засади оцінки вартості землекористування територій природно-заповідного фонду як інструменту прийняття управлінських рішень / А. М. Третяк, В. М. Другак, Н. А. Третяк // Земельне право України. – 2011. – № 3. – С. 7-13.
3. Про інноваційну діяльність : закон України від 4 липня 2002 р., № 40-IV // Відомості Верховної Ради. – 2002 – № 36. – С. 266.
4. Про інформацію : закон України від 2 жовтня 1992 р., № 2657-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 48. – С. 650.

УДК 351:334.

Ярова І. О., слухач,

Київський національний університет культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНУ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

При формуванні інвестиційної політики регіону для забезпечення умов зростання його інвестиційної привабливості варто враховувати, що основою інвестиційної політики має бути концепція розвитку.

Концепція інвестиційної політики регіону для забезпечення умов підвищення його інвестиційної привабливості має враховувати:

- критерії вибору пріоритетів для державної підтримки інвестиційної діяльності за соціальною значимістю, економічними і технічними показниками;
- пріоритетні напрями інвестицій за соціальною значимістю, економічними і технічними показниками;
- міри державної підтримки інвестиційної діяльності, критерії оцінки ефективності конкретних мір державної підтримки.

Розробка концепції інвестиційної політики регіону організується регіональною адміністрацією із залученням суб'єктів інвестиційної політики і інших зацікавлених сторін. Фінансування розробки концепції інвестиційної політики здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету.

Взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування в інвестиційній діяльності здійснюється у відповідності із діючим законодавством [1, с. 408–411].

Концепція інвестиційної політики регіону має реалізовуватися за допомогою системи мір державного регулювання інвестиційної сфери народного господарства. Підкреслюючи сутність державного регулювання колишній канцлер

ФРН В. Брандт сказав: «Державне регулювання є свідомим втручанням в дію економічних законів з політичних позицій» [2, с. 31].

М. Портер підкреслював, що найважливішою функцією держави є орієнтування регіонів на вирішування все більш складних задач, які не може поставити перед ними стихійний ринок. Тобто органи державного регулювання мають створювати таку операційну середу, яка буде підтримувати їх у напрямку до більш високого рівня розвитку інвестиційного процесу в регіоні. З цієї позиції оптимізація інвестиційного процесу на рівні країни і тим паче на регіональному рівні належить до вказаної вище категорії складних задач [3, с. 36].

Західні експерти вважають, що найбільш ефективним є не пряме регулювання економічного розвитку, а опосередкована дія. В цьому зв'язку має сенс представити у систематизованому виді методи державного регулювання інвестиційної діяльності на регіональному рівні, оскільки їх обов'язково варто враховувати при формування інвестиційної політики регіону для забезпечення умов підвищення його інвестиційної привабливості.

Систему методів державного регулювання інвестиційної діяльності на регіональному рівні для удосконалення інвестиційної політики регіону і підвищення рівня його інвестиційної привабливості можна класифікувати за наступними ознаками:

- прямі методи: цільові регіональні програми розвитку промисловості, сільського господарства і інших галузей; регіональні бюджети, позабюджетні фонди, субвенції, дотації; прямі капітальні державні вкладення; регіональні стандарти і норми, квотування, ліцензування; регіональні контрольні пакети акцій, представництво і керування в радах директорів; регіональна і муніципальна власність; стимулювання попиту і регулювання цін; субсидювання витрат підприємств на патентування виробів за кордоном;

- опосередковані методи: податкові ставки і стимулююче пільгове оподаткування; податкові канікули; пільгові ставки за кредитами; кредитні методи

стимулювання експорту; інвестиційний податковий кредит; оплата за користування регіональних та муніципальних ресурсів і власності; оплата за забруднення навколишнього середовища і нераціональне використання природних ресурсів; гарантії і пільги кредитним установам регіону які надають інвестиції в економіку регіону; стимулювання розвитку системи цільових інвестиційних рахунків підприємств і комерційних банків регіону.

Також використання одного або комплексу перелічених вище методів обумовлює наявність критеріїв, які використовуються для націлювання зусиль державних органів на конкретні суб'єкти регулювання. Як відмічають відомі економісти Ж. і Г. Бремони, для систем державного регулювання характерна одна спільна риса: акцент робиться на ефективність державного втручання. Звідси виходить, що вибір методу впливу на суб'єкти інвестиційного процесу обумовлюється ступенем реалізації цілей інвестиційної політики, сформованих органами управління регіоном [4, с. 12].

Література:

1. Анісімов А. Деякі аспекти регулювання інвестиційної діяльності на регіональному рівні / А. Анісімов // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. трудов. – Донецк, 2002. – Ч. 2. – С. 408–411.
2. Боди Зви. Принципы инвестиций / Боди Зви // Санкт-Петербург : Изд-во Уильяме. 2004 г. 984 с
3. Москвін С. О. Роль Держінвестицій у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері інвестицій / Москвін С. О. // Інвестиції та інноваційний розвиток. – 2008. – № 1. С. 33–36.
4. Новак І. М. Пріоритетні напрямки розвитку інвестиційних процесів в Україні : комплексна оцінка та перспективи. – Україна в XXI столітті : концепції та моделі економічного розвитку / Новак І. М. // Матеріали доповідей V Міжнародного конгресу українських економістів, (Львів, 22–26 травня 2000 р.). – Львів : НАН України, Інститут регіональних досліджень. – С. 8–14.

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ І АСПІРАНТІВ

**ПРАВОВІ, УПРАВЛІНСЬКІ ТА ЕКОНОМІЧНІ
АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА**

м. Київ, 25 березня 2016 р.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Частина I-III

Відповідальні за випуск:

Горник В.Г.

Солоха Д.В.

Комп'ютерне забезпечення:

Кулинич І. В.

Підписано до друку 25. 05. 2016

Формат А4. Друк офсетний.

Наклад 100 прим.

Замовлення № 2014.

Видавничий центр КНУКіМ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК №4776
від 09.10.2014.